

วารสารสังคมศาสตร์ปัญญาพัฒน์

JOURNAL OF SOCIAL SCIENCE PANYAPAT

ISSN 3027-6748 (Online)

ปีที่ 7 ฉบับที่ 4 ตุลาคม - ธันวาคม 2568

Vol.7 No.4 October - December 2025

JSSP

Journal of Social Science Panyapat

วารสารสังคมศาสตร์ปัญญาพัฒนา (2568) ปีที่ 7 ฉบับที่ 4

JSSP

ISSN: 3027-6748 (Online)

Journal of Social Science Panyapat (2025) Vol.7 No.4

วารสารสังคมศาสตร์ปัญญาพัฒนา

3/1273 ตำบลเมืองเก่า อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น 40000

โทร. 080-224-1454, 081-601-5934 อีเมล: prasisirorat@gmail.com

วารสารสังคมศาสตร์ปัญญาพัฒนา

เจ้าของ: ปัญญาพัฒนา 3/1273 ตำบลเมืองเก่า อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น 40000

บรรณาธิการ:

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประยูร แสงใส

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

กองบรรณาธิการ:

ศาสตราจารย์ ดร.วัชร งามจิตรเจริญ

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ศาสตราจารย์ ดร.กนกอร สมปราชญ์

มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

รองศาสตราจารย์ ดร.กัมปนาท วิจิตรศรีกมล

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

รองศาสตราจารย์ ดร.พุทธิรักษ์ ปราบนอก

มหาวิทยาลัยขอนแก่น

รองศาสตราจารย์ ดร.อริยา คูหา

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.มานะ ลักษมีอรุณทัย

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อรรณพ ศรีโสมพันธ์

มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชัยณรงค์ ศรีมันตะ

มหาวิทยาลัยบูรพา

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อภินิษฐา นาเลาห์

มหาวิทยาลัยนครพนม

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อนันต์ศักดิ์ พลแก้วเกษ

มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด

ผู้จัดการวารสาร:

นางสาวศิริรัตน์ ประศรี

กำหนดออกเผยแพร่วารสาร:

วารสารสังคมศาสตร์ปัญญาพัฒนา มีกำหนดวงรอบการเผยแพร่ปีละ 4 ฉบับ ดังนี้

ฉบับที่ 1 มกราคม – มีนาคม

ฉบับที่ 2 เมษายน – มิถุนายน

ฉบับที่ 3 กรกฎาคม – กันยายน

ฉบับที่ 4 ตุลาคม – ธันวาคม

การส่งบทความพิจารณาตีพิมพ์:

ผู้เขียนเตรียมต้นฉบับบทความตามเกณฑ์เงื่อนไขของวารสารและส่งในระบบที่เว็บไซต์วารสาร <https://so06.tci-thaijo.org/index.php/JSSP/about> เปิดรับพิจารณาบทความเพื่อตีพิมพ์ตลอดทั้งปี

เกี่ยวกับวารสารสังคมศาสตร์ปัญญาพัฒนา

วัตถุประสงค์และขอบเขตของวารสาร

วารสารสังคมศาสตร์ปัญญาพัฒนา (Journal of Social Science Panyapat) มีจุดมุ่งหมายเพื่อเผยแพร่บทความวิจัย บทความวิชาการ และบทวิจารณ์หนังสือ ในสาขาที่เกี่ยวข้องทางด้านสังคมศาสตร์ ได้แก่ 1) สาขารัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ 2) สาขาพัฒนาสังคม 3) สาขาศึกษาศาสตร์ 4) สาขาเศรษฐศาสตร์ และบริหารธุรกิจ และรวมถึงสหวิทยาการเชิงประยุกต์ด้านสังคมศาสตร์ เผยแพร่ปีละ 4 ฉบับ โดยทุกบทความที่ตีพิมพ์เผยแพร่ได้ผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่าน ทั้งนี้จะมีรูปแบบที่ผู้พิจารณาบทความไม่ทราบชื่อผู้สนับสนุนบทความและผู้สนับสนุนบทความไม่ทราบชื่อผู้พิจารณาบทความเช่นเดียวกัน (Double-Blind Peer Review) เปิดรับบทความทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

ประเภทของผลงานที่ตีพิมพ์ในวารสาร

- บทความวิจัย (Research Article) เป็นบทความที่นำเสนอการค้นคว้าวิจัย ด้านสังคมศาสตร์ และรวมถึงสหวิทยาการเชิงประยุกต์ด้านสังคมศาสตร์
- บทความวิชาการ (Academic Article) เป็นบทความวิเคราะห์ วิจัยหรือเสนอแนวคิดใหม่
- บทวิจารณ์หนังสือ (Book Review) เป็นบทความในลักษณะวิจารณ์หรืออธิบายเหตุผลสนับสนุนในประเด็นที่เห็นด้วย และ มีความเห็นแตกต่างในมุมมองวิชาการ

บทบรรณาธิการแถลง

วารสารสังคมศาสตร์ปัญญาพัฒนา ฉบับนี้เป็นปีที่ 7 ฉบับที่ 4 (ตุลาคม – ธันวาคม 2568) วารสารสังคมศาสตร์ปัญญาพัฒนา ได้มุ่งเน้นการเผยแพร่ บทความวิจัย บทความวิชาการ และบทความทวิภาคีในสาขาที่เกี่ยวข้องด้านสังคมศาสตร์ ได้แก่ 1) สาขารัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ 2) สาขาพัฒนาสังคม 3) สาขาศึกษาศาสตร์ 4) สาขาเศรษฐศาสตร์และบริหารธุรกิจ และรวมถึงสหวิทยาการเชิงประยุกต์ด้านสังคมศาสตร์ จากหลากหลายหน่วยงานและสถาบันการศึกษาต่าง ๆ ทางกองบรรณาธิการยินดีเป็นสื่อกลาง สำหรับนักวิจัย นักวิชาการ นิสิต นักศึกษาทุกท่าน ที่ประสงค์จะตีพิมพ์เผยแพร่บทความของท่าน จะต้องผ่านการประเมินโดยผู้ทรงคุณวุฒิในแต่ละสาขาวิชาทางด้านสังคมศาสตร์อย่างเข้มข้น จำนวน 3 ท่าน โดยเน้นความเข้มข้นทั้งเนื้อหา และรูปแบบ นอกจากนี้ยังได้ปรึกษากับกองบรรณาธิการถึงแนวทางในการให้คำแนะนำปรึกษาแก่ผู้เสนอบทความที่ต้องการปรับปรุง แก้ไข ทั้งนี้ เพื่อให้ได้มาตรฐานและตรงกับหลักการเขียนบทความวิจัย และวิชาการ ความถูกต้องของเนื้อหา รูปแบบและตรงต่อเวลาคือนโยบายของวารสาร และพร้อมอำนวยความสะดวกแก่ทุกท่านที่ประสงค์ตีพิมพ์งานวิชาการครับ จึงกล่าวได้ว่าบทความที่ทางวารสารสังคมศาสตร์ปัญญาพัฒนาได้เผยแพร่ไปนั้น มีมาตรฐานทางวิชาการ

กระผมในฐานะบรรณาธิการวารสาร จึงขอขอบคุณท่านผู้มีส่วนในการสร้างงานวิชาการเหล่านี้ นับตั้งแต่เจ้าของผลงาน ผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้จัดการวารสาร และคณะกองบรรณาธิการ วารสารนี้ยังคงเป็นแหล่งรองรับผลงานดี ๆ ที่สร้างสรรค์เพื่อเป็นแนวทางในการแก้ปัญหาในประเด็นที่เกี่ยวข้องทางวิชาการแก่นักวิชาการ และวิญญูชนผู้สนใจโดยทั่วไป เพื่อเป็นประโยชน์แก่แวดวงวิชาการต่อไป ด้วยจิตคารวะและขอบคุณทุกท่าน

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประยูร แสงใส
บรรณาธิการวารสารสังคมศาสตร์ปัญญาพัฒนา

สารบัญ

บทความวิจัย

การศึกษาผลการพัฒนากิจกรรมส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุในจังหวัดนครนายก อัญชลี ศรีกลชาญ, พิมพ์ตะวัน จันทน์, ปวีณาพัฒน์ วรพันธ์, อธิระ อุตมาน	1-18
การวิเคราะห์ทางการเงินในการลงทุนทำฟาร์มจิ้งหรีดอัจฉริยะ วีรภัทร เขียวศรีฤกษ์, จักรกฤษณ์ พจนศิลป์, ศานิต แก้วเอี่ยม, สรวัฒน์ วิศาลาภรณ์	19-34
อิทธิพลของภาระหนี้สินที่ส่งผลกระทบต่อขนาดของการจัดการกำไร ของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย กลุ่มดัชนี SET100 จิราภรณ์ พงศ์พันธุ์พัฒนา	35-46
การพัฒนาความสามารถในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ของนักศึกษาวิชาเอกสังคมศึกษา โดยใช้การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ตามแนวคิดทฤษฎีการสร้างความรู้ด้วยตนเองโดยการสร้างสรรค์ชิ้นงานร่วมกับแอปพลิเคชันออนไลน์ อลงกรณ์ อัครโสวรรณ, กานต์รวี บุษยานนท์, กิตติศักดิ์ ลักษณะ, ภาสุดา ภาคาผล, ยายา มะหะมาน	47-60
การประกอบสร้างทุนชุมชนสู่การท่องเที่ยวโดยชุมชนตำบลบ้านตึก อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย อรรณพ วงศ์ชัย	61-72
สิทธิมนุษยชน : ประวัติศาสตร์และความทรงจำช่วงสงครามเย็นในฐานะทุนวัฒนธรรมเชิงเคลื่อนไหว ของชุมชนภูเขียว-ถ้ำผาน้ำทิพย์จังหวัดร้อยเอ็ด ปริญญา ภัทรปัญญากร, นรินทรา มิ่งโอโล	73-92
ความเป็นไปได้ในการปลูกมังคุดในอำเภอชะอวด จังหวัดนครศรีธรรมราช ณัฐกมล พลแก้ว, กุณพลรัตน์ ทวีวงศ์, กุลภา กุลดิลก	93-106
การพัฒนาการเรียนรู้คำศัพท์ภาษาอังกฤษ โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบ 2W3P ร่วมกับแอปพลิเคชันเพื่อการเรียนรู้ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ชุดิภาณูจน์ คำปล้อง, กุลิสรา จิตรชญาวัฒน์, ศิริกาญจน์ ศรีวิศาล	107-116
การพัฒนาและประเมินประสิทธิภาพชุดฝึกปฏิบัติงานรถจักรยานยนต์ไฟฟ้า เพื่อเพิ่มผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในอาชีวศึกษา ปรีดา เสมา, ประเทียบ พรหมสินอง	117-128

สารบัญ (ต่อ)

บทความวิจัย

เงื่อนไขความสำเร็จในการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการคิดเชิงคำนวณ ของนักเรียนประถมศึกษาจังหวัดราชบุรีในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน <i>สุกัญญา จีวทอง, ทิพพวัฒน์ สุขใจรุ่งวัฒนา, นพพร จันทรนำชู</i>	129-142
ผลการสังเคราะห์กระบวนการเสริมสร้างสมรรถนะการจัดการเรียนรู้แบบคละชั้น ระดับการศึกษาปฐมวัยตามแนวคิดการพัฒนาบทเรียนร่วมกันร่วมกับทฤษฎีการเรียนรู้ เพื่อการเปลี่ยนแปลงสำหรับนักศึกษาครู <i>สุกานดา ภูจิระ, ลีริธิดา ชินแสงทิพย์, วรณัฐ นิลเขต, จำลองลักษณ์ เสี่ยงสนั่น</i>	143-158
การพัฒนาและการใช้ซอฟต์แวร์ มิติทางวัฒนธรรมเมืองมรดกโลก เพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน: กรณีศึกษา สุโขทัย ศรีสัชนาลัย และกำแพงเพชร <i>ธรรศพงศ์ วงษ์สวัสดิ์</i>	159-174
ส่วนประสมทางการตลาดออนไลน์และการยอมรับเทคโนโลยีที่มีผลต่อความภักดี ในการใช้งานแอปพลิเคชัน Agoda ของผู้บริโภค ในอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา <i>กาญจนาวรรณ นพคุณ, กามิละห์ ภูนิ้ง, อนุวัต สงสม</i>	175-186
การพัฒนาระบบหลักเกณฑ์การประเมินและวัดมาตรฐานหลักสูตรฝึกอบรมทักษะเทคโนโลยีนวัตกรรม สำหรับแรงงานกลุ่มเยาวชน <i>ปรีดาพร อารักษ์สมบูรณ์, ชุตินา นุตยะสกุล, ปราริชาติ รื่นพงษ์พันธ์, วรภัทร เมฆขจร</i>	187-202
การศึกษาองค์ประกอบบริบทแบบชี้แนะสำหรับผู้นิเทศในโรงเรียน <i>ทวีวัชร นาโสภ, เอกลักษณ์ เพียสา, บุญมี ก่อบุญ</i>	203-214
ปัจจัยที่มีผลต่อสินทรัพย์สภาพคล่องของสหกรณ์ออมทรัพย์ขนาดใหญ่ ในปี 2562-2566 <i>ปิยารักษ์ เจริญศรี, ณคุณ ธรณินิธิญาณ</i>	215-228
ความสัมพันธ์ระหว่างโครงสร้างคณะกรรมการ การเปิดเผยข้อมูลความยั่งยืน และผลการดำเนินงานของธนาคารพาณิชย์ไทยที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ในช่วงปี พ.ศ. 2557-2566 <i>ธิตินา ชูชื่นมานะกิจ, ศิริณัฐ อินละคร</i>	229-242
แนวทางการพัฒนาศักยภาพที่ปรึกษาการเงินของบริษัทประกันชีวิตในเขตกรุงเทพมหานคร <i>สิริวัน ยอดแก้ว, บุษกร วัฒนบุตร, วงศ์วิศว์ หมื่นเทพ</i>	243-256
แนวทางการจัดการทุนมนุษย์เพื่อสร้างแรงจูงใจในการทำงานของพนักงาน กรณีศึกษา บริษัท บอลิไฟฟ์ จำกัด <i>ณัชชา ธรรมภูวภัทร์, บุษกร วัฒนบุตร, ตระกูล จิตวัฒนากร</i>	257-268

สารบัญ (ต่อ)

บทความวิจัย

นโยบายการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในการดำเนินงานขององค์กร : กรณีศึกษาบริษัท นาว เทนดี้ไฟร์ เซเวน จำกัด พรรณนิศา ทับสุริย์, ศุภพัชรพิมล สิมลี	269-282
ทัศนคติและข้อเสนอแนะของประชาชนผู้ใช้บัตรสวัสดิการแห่งรัฐ ในอำเภอห้วยเม็ก จังหวัดกาฬสินธุ์ พิพิธธนวัติ สมคะเณย์, จันทิมา พละเอ็น	283-292

A Study on the Development of Well-being Promotion Activities for Older Adults in Nakhon Nayok Province

Anchalee Srikolchan^{1*} Pimtawan Jantan¹ Pawinyaphat Woraphan¹ and Achira Uttaman¹

¹ Department of Social Studies Education, Faculty of Social Sciences, Thailand

* Corresponding author. E-mail: anchaleesu@g.swu.ac.th

ABSTRACT

This qualitative action research aimed to develop and assess the perceptions of well-being promotion activities for older adults in Nakhon Nayok Province. The target group consisted of 407 members from four older adult clubs. Forty participants were purposively selected for in-depth interviews, 40 for activity trials, and 80 for evaluation. Research instruments included three well-being promotion activity plans and two sets of semi-structured interview guidelines, all validated by experts with IOC values of 0.67 or higher. Data collection involved five steps: 1) studying living conditions and assessing needs, 2) analyzing and designing activities, 3) piloting and refining, 4) implementing activities, and 5) assessing older adults' perceptions. Data analysis employed descriptive content analysis. The findings revealed that older adults were categorized into three groups: farmers, small business owners, and retirees. They faced four obstacles: travel limitations, boredom from staying at home, health constraints, and lack of information. They expressed needs for three types of activities: music and singing, traditional Thai dance (Ramwong) and folk dancing, and recreational games. Based on these needs, three activities were developed: "Fun Cards: Flip the Card, Flip the Game," "Songs of Yesteryear: Tales of Memory," and "Ramwong for Happiness: Health Can Be Built," each lasting 60 minutes and covering all four dimensions of well-being. Perceptions of the activities were positive across all dimensions, with participants reporting improvements in physical, mental, social, and intellectual well-being. Suggestions included enlarging font size on cards, using microphones for clearer hearing, and adapting dance moves to individual physical conditions. This research demonstrates that developing activities tailored to the needs and constraints of older adults can promote holistic well-being and has the potential for sustainable implementation.

Keywords: Older Adult Well-Being, Elderly Activities, Nakhon Nayok, Action Research

การศึกษาผลการพัฒนากิจกรรมส่งเสริมสุขภาวะผู้สูงอายุในจังหวัดนครนายก

อัญชลี ศรีกลชาญ^{1*} พิมพ์ตะวัน จันทน์¹ ปวินญาพัฒน์ วรพันธ์¹ และ อชิระ อุตมาน¹

¹ ภาควิชาสังคมศึกษา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประเทศไทย

* Corresponding author. E-mail: anchaleesu@gs.wvu.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบเชิงคุณภาพนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนากิจกรรมและศึกษาความคิดเห็นต่อกิจกรรมส่งเสริมสุขภาวะผู้สูงอายุในจังหวัดนครนายก กลุ่มเป้าหมายคือสมาชิกชมรมผู้สูงอายุ 4 ชมรม จำนวน 407 คน โดยคัดเลือกแบบเจาะจง 40 คน สำหรับการสัมภาษณ์เชิงลึก 40 คน สำหรับการทดลองใช้กิจกรรม และ 80 คน สำหรับการประเมินผลเครื่องมือวิจัยประกอบด้วยแผนกิจกรรมส่งเสริมสุขภาวะ 3 แผน และแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง 2 ชุด ซึ่งผ่านการตรวจสอบคุณภาพโดยผู้เชี่ยวชาญ (IOC ≥ 0.67) การเก็บรวบรวมข้อมูลดำเนินการเป็น 5 ขั้นตอน ได้แก่ 1) ศึกษาสภาพชีวิตและสำรวจความต้องการ 2) วิเคราะห์และออกแบบกิจกรรม 3) ทดลองใช้และปรับปรุง 4) จัดกิจกรรม และ 5) ศึกษาความคิดเห็นของผู้สูงอายุ การวิเคราะห์ข้อมูลใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหาเชิงพรรณนา ผลการวิจัยพบว่า ผู้สูงอายุแบ่งเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มเกษตรกร กลุ่มเจ้าของกิจการขนาดเล็ก และกลุ่มผู้เกษียณ ซึ่งเผชิญอุปสรรค 4 ประการ ได้แก่ ข้อจำกัดการเดินทาง ความเบื่อหน่ายจากการอยู่บ้าน ข้อจำกัดด้านสุขภาพ และการขาดข้อมูล ผู้สูงอายุมีความต้องการกิจกรรม 3 ประเภท คือ ดนตรีและการร้องเพลง การร่ำวงและการเต้นรำพื้นบ้าน และเกมนันทนาการ จากความต้องการดังกล่าว ผู้วิจัยจึงพัฒนากิจกรรม 3 กิจกรรม ได้แก่ “การดมहाสนุก พลิกการ์ด พลิกเกมส์” “เสียงเพลงแห่งวันวาน เรื่องราวแห่งความทรงจำ” และ “ร่ำวงสร้างสุข สุขภาพสร้างได้” โดยแต่ละกิจกรรมใช้เวลา 60 นาที และครอบคลุมสุขภาวะทั้ง 4 มิติ ผลการศึกษาความคิดเห็นพบว่า กิจกรรมส่งเสริมสุขภาวะได้ทุกมิติ โดยผู้เข้าร่วมรายงานผลเชิงบวกด้านสุขภาวะทางกาย ทางจิตใจ ทางสังคม และทางปัญญา พร้อมให้ข้อเสนอแนะ เช่น ควรทำตัวอักษรบนการ์ดให้ใหญ่ขึ้น ควรใช้ไมโครโฟนเพื่อการได้ยินที่ชัดเจน และควรปรับท่าทำให้เหมาะกับสภาพร่างกายแต่ละบุคคล การวิจัยนี้ชี้ให้เห็นว่าการพัฒนากิจกรรมตามความต้องการและข้อจำกัดของผู้สูงอายุสามารถส่งเสริมสุขภาวะองค์รวมและมีศักยภาพในการดำเนินการอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: การส่งเสริมสุขภาวะผู้สูงอายุ, กิจกรรมเพื่อผู้สูงอายุ, นครนายก, การวิจัยเชิงปฏิบัติการ

© 2025 JSSP: Journal of Social Science Panyapat

บทนำ

ประเทศไทยกำลังเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรสู่ “สังคมสูงอายุระดับสูงสุด” (super-aged society) อย่างรวดเร็ว โดยคาดการณ์ว่าภายในปี ค.ศ. 2050 สัดส่วนประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไปจะสูงกว่าร้อยละ 35 ของประชากรทั้งหมด (Silawan et al., 2024) การเปลี่ยนแปลงในระดับมหภาคนี้ส่งผลกระทบอย่างมีนัยสำคัญต่อความต้องการด้านสุขภาวะ สังคม และการดูแลระยะยาว ซึ่งจำเป็นต้องมีการวางแผนและจัดเตรียมระบบรองรับในทุกระดับของสังคมและทุกพื้นที่ อย่างไรก็ตาม การมุ่งเน้นเพียงมิติเชิงปริมาณไม่เพียงพอ จำเป็นต้องพิจารณาถึงมิติเชิงคุณภาพที่สะท้อนถึงปัญหาที่ผู้สูงอายุไทยเผชิญอยู่ ในมิติเชิงคุณภาพ ผู้สูงอายุไทยมีความต้องการสำคัญในการเข้าถึงบริการทางการแพทย์และการดูแลระยะยาว ตลอดจนการมีสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัยและโครงสร้างพื้นฐานในชุมชนที่เอื้อต่อการมีส่วนร่วมทางสังคมและสุขภาวะที่ดี (Somsopon et al., 2022) ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิด “Successful Aging” ที่เสนอโดย Rowe & Kahn (2015) ซึ่งระบุว่าสุขภาวะที่ดีต้องประกอบด้วยสามองค์ประกอบหลัก ได้แก่ การมีความเสี่ยงต่ำต่อโรคและความพิการ การมีความสามารถทางกายและจิตใจในระดับสูง และการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคมอย่างกระตือรือร้น นอกจากนี้ ยังมีแนวคิดทางทฤษฎีที่มุ่งเน้นการส่งเสริมสุขภาวะในมิติต่าง ๆ เช่น แนวคิด

Cognitive Reserve (Stern, 2012) ที่เน้นกิจกรรมกระตุ้นสมองเพื่อชะลอการเสื่อมถอยทางปัญญา และแนวคิด Intergenerational Activities (Whear et al., 2023) ที่ส่งเสริมปฏิสัมพันธ์ระหว่างวัยเพื่อลดความโดดเดี่ยวและความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง (Mohler & Miller, 2020) อย่างไรก็ตาม การนำแนวคิดเหล่านี้มาประยุกต์ใช้ต้องเผชิญกับข้อจำกัดสำคัญประการหนึ่งคือ ความสามารถในการใช้เทคโนโลยีของผู้สูงอายุไทยยังอยู่ในระดับต่ำ ซึ่งเป็นอุปสรรคต่อการเข้าถึงบริการดิจิทัลและกิจกรรมสมัยใหม่ (Wattanasoei, 2016)

ที่ผ่านมา ประเทศไทยได้มีการพัฒนา โครงการส่งเสริมสุขภาพะที่มีฐานในชุมชน (community-based programs) หลายรูปแบบ ซึ่งเน้นการบูรณาการกิจกรรมและการสนับสนุนจากเพื่อนวัย (Silawan et al., 2024) และมีการนำองค์ประกอบทางวัฒนธรรมท้องถิ่น มาใช้เพื่อเพิ่มการมีส่วนร่วมและปรับปรุงคุณภาพชีวิต (Wattanasoei, 2016) เช่น การใช้ดนตรีอังกฤษ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงประโยชน์ของกิจกรรมที่ปรับให้เข้ากับบริบทของผู้สูงอายุและชุมชน อย่างไรก็ตาม ความสำเร็จของโครงการเหล่านี้มักขึ้นอยู่กับ การปรับใช้ให้สอดคล้องกับบริบทและวิถีชีวิตท้องถิ่น (Silawan et al., 2024; Wattanasoei, 2016) แม้ว่าแนวโน้มการเพิ่มขึ้นของผู้สูงอายุจะชัดเจนในระดับประเทศ แต่ สถานการณ์ในระดับจังหวัดและท้องถิ่นยังขาดการศึกษาเชิงลึกและเป็นระบบ (Keinwong, 2025) โดยเฉพาะในจังหวัดที่มีลักษณะเป็นพื้นที่ชนบทที่กำลังเปลี่ยนผ่านสู่สังคมผู้สูงอายุอย่าง จังหวัดนครนายก ซึ่งมีสัดส่วนผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องและมีลักษณะทางสังคมที่เป็นเอกลักษณ์ ผู้สูงอายุในพื้นที่เหล่านี้จำนวนมากต้องอยู่อาศัยเพียงลำพังหรืออยู่กับผู้สูงอายุด้วยกัน เนื่องจากลูกหลานวัยแรงงานอพยพไปทำงานในเมืองใหญ่ ทำให้ต้องเผชิญกับ ความโดดเดี่ยว และมี ข้อจำกัดในการเข้าถึงบริการส่งเสริมสุขภาพที่เหมาะสม การขาดข้อมูลเชิงลึกเฉพาะพื้นที่นี้ทำให้การวางแผนและการพัฒนาโครงการมักใช้แบบแผนทั่วไปและไม่สอดคล้องกับบริบทและความต้องการที่แท้จริงของผู้สูงอายุในท้องถิ่น (Keinwong, 2025)

จากการทบทวนวรรณกรรมและสถานการณ์ที่เกิดขึ้น นำมาสู่การระบุ ช่องว่างความรู้ (Research Gap) ที่สำคัญ ซึ่งเป็นอุปสรรคต่อการส่งเสริมสุขภาพะผู้สูงอายุในระดับท้องถิ่น: ประการแรกคือ การขาดข้อมูลเชิงลึกเฉพาะพื้นที่ในระดับจังหวัดนครนายก ทั้งข้อมูลเชิงปริมาณและคุณภาพเกี่ยวกับสภาพปัญหา ความต้องการ และบริบททางวัฒนธรรมของผู้สูงอายุในจังหวัดนครนายกยังมีจำกัด (Keinwong, 2025) ซึ่งเป็นอุปสรรคสำคัญในการออกแบบกิจกรรมที่ตรงจุด ประการที่สองคือ ความไม่สอดคล้องของกิจกรรมกับบริบทและวิถีชีวิตท้องถิ่น เนื่องจากโครงการส่งเสริมสุขภาพะที่มีอยู่ส่วนใหญ่มักใช้แบบแผนทั่วไปโดยไม่มีการปรับให้เหมาะสมกับวิถีชีวิต วัฒนธรรม หรือกิจวัตรประจำวันของผู้สูงอายุในพื้นที่อย่างเพียงพอ (Silawan et al., 2024; Wattanasoei, 2016) เนื่องจากขาดการประเมินความต้องการที่เป็นระบบ และเฉพาะเจาะจงในระดับท้องถิ่นก่อนการดำเนินงาน (Keinwong, 2025) ดังนั้น การวิจัยนี้ไม่ได้มุ่งเน้นไปที่การวิพากษ์หรือเสนอแนวคิดทางทฤษฎีใหม่ แต่เป็นการเน้นความจำเป็นในการ นำแนวคิดและองค์ความรู้ที่มีอยู่ (เช่น Successful Aging, Cognitive Reserve) มาปรับใช้และออกแบบให้สอดคล้องกับบริบทเฉพาะ (Contextualization) ของผู้สูงอายุในจังหวัดนครนายก เพื่อลดปัญหาความไม่สอดคล้องและเพิ่มการมีส่วนร่วมในที่สุด ด้วยเหตุผลดังกล่าว การวิจัยนี้จึงมุ่งเน้นการแก้ไขช่องว่างความรู้ที่สำคัญดังกล่าวข้างต้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในจังหวัดนครนายก ซึ่งเป็นพื้นที่การพัฒนาและความรับผิดชอบตามพันธกิจของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ ดำเนินการประเมินความต้องการอย่างเป็นระบบ และพัฒนากิจกรรมส่งเสริมสุขภาพะที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตและบริบทของผู้สูงอายุในจังหวัดนครนายก โดยเฉพาะ เพื่อให้สามารถนำองค์ความรู้ทางวิชาการไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตในพื้นที่เป้าหมายได้อย่างตรงจุด สามารถต่อยอดการดำเนินงานร่วมกับเครือข่ายชุมชนและหน่วยงานท้องถิ่นที่มหาวิทยาลัยได้สร้างไว้แล้ว อันจะนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนากิจกรรมส่งเสริมสุขภาพะสำหรับผู้สูงอายุที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตและความต้องการของผู้สูงอายุในจังหวัดนครนายก
2. เพื่อศึกษาความคิดเห็นของผู้สูงอายุที่มีต่อกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพะที่พัฒนาขึ้น

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) รูปแบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) ที่มุ่งพัฒนากิจกรรมส่งเสริมสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุในจังหวัดนครนายก โดยผ่านกระบวนการศึกษาความต้องการ ออกแบบกิจกรรม ทดลองใช้ ปรับปรุง และประเมินผล โดยมีวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. กลุ่มเป้าหมาย

กลุ่มเป้าหมายในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยนำเสนอตามระยะของการวิจัย ดังนี้

1.1 ระยะการศึกษาสภาพชีวิตและความต้องการ

กลุ่มเป้าหมายในขั้นตอนนี้ คือ ผู้สูงอายุจากชมรมผู้สูงอายุ 4 ชมรมในจังหวัดนครนายก จำนวน 40 คน โดยแบ่งเป็นชมรมละ 10 คน เกณฑ์การคัดเลือก ได้แก่ เป็นสมาชิกชมรมผู้สูงอายุในพื้นที่ มีอายุ 60 ปีขึ้นไป สามารถสื่อสารภาษาไทยได้ชัดเจน มีสุขภาพจิตที่เหมาะสมในการให้ข้อมูล และสมัครใจเข้าร่วมการวิจัย เกณฑ์การคัดออก ได้แก่ ไม่สามารถสื่อสารได้ มีปัญหาสุขภาพจิตที่ไม่เหมาะสม มีข้อจำกัดทางร่างกายที่ขัดขวางการสื่อสาร หรือไม่สมัครใจเข้าร่วม วิธีการคัดเลือกใช้การเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยคัดเลือกให้ครอบคลุมทุกกลุ่มอาชีพและรูปแบบการดำเนินชีวิตที่หลากหลาย ทั้งผู้ที่ยังประกอบอาชีพเกษตรกรรม เจ้าของกิจการขนาดเล็ก และผู้เกษียณ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่สะท้อนความหลากหลายของผู้สูงอายุในพื้นที่

1.2 ระยะการทดลองใช้กิจกรรม

กลุ่มเป้าหมายในขั้นตอนนี้คือผู้สูงอายุจาก 4 ชมรม จำนวน 40 คน โดยแบ่งเป็นชมรมละ 10 คน เกณฑ์การคัดเลือก ได้แก่ เป็นสมาชิกชมรมผู้สูงอายุในพื้นที่ มีอายุ 60 ปีขึ้นไป มีสุขภาพร่างกายเหมาะสมต่อการเข้าร่วมกิจกรรม ไม่มีข้อห้ามทางการแพทย์ในการเคลื่อนไหวร่างกาย และสมัครใจเข้าร่วมทดลองกิจกรรม เกณฑ์การคัดออก ได้แก่ มีโรคประจำตัวหรือข้อจำกัดทางร่างกายที่ไม่เหมาะสมต่อการเคลื่อนไหว มีความเสี่ยงต่ออันตรายจากการเข้าร่วมกิจกรรม หรือไม่สมัครใจเข้าร่วม วิธีการคัดเลือกใช้การเลือกแบบเจาะจงโดยคัดเลือกให้ครอบคลุมทุกกลุ่มอาชีพและรูปแบบการใช้ชีวิตที่หลากหลาย เพื่อให้สามารถทดสอบความเหมาะสมของกิจกรรมกับผู้สูงอายุที่มีพื้นฐานแตกต่างกัน

1.3 ระยะการดำเนินการจัดกิจกรรมจริง

กลุ่มเป้าหมายในขั้นตอนนี้คือสมาชิกชมรมผู้สูงอายุทั้ง 4 ชมรมในจังหวัดนครนายก รวมทั้งสิ้น 407 คน เกณฑ์การคัดเลือก ได้แก่ เป็นสมาชิกชมรมผู้สูงอายุในพื้นที่ มีอายุ 60 ปีขึ้นไป สมัครใจเข้าร่วมกิจกรรม สามารถเข้าร่วมกิจกรรมได้อย่างปลอดภัย และผ่านการประเมินความเหมาะสมจากผู้จัดกิจกรรม เกณฑ์การคัดออก ได้แก่ มีปัญหาสุขภาพที่ไม่เหมาะสมต่อการเข้าร่วมกิจกรรม มีความเสี่ยงต่ออันตรายจากการเข้าร่วม หรืออ่อนตัวด้วยตนเอง การจัดกิจกรรมเปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุทุกคนที่สนใจสามารถเข้าร่วมได้ตามความสมัครใจ โดยสามารถเลือกเข้าร่วมกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งหรือทุกกิจกรรมก็ได้

1.4 ระยะการประเมินผลกิจกรรม

กลุ่มเป้าหมายในขั้นตอนนี้คือผู้สูงอายุที่เข้าร่วมกิจกรรมจาก 4 ชมรม จำนวน 80 คน โดยแบ่งเป็นชมรมละ 20 คน เกณฑ์การคัดเลือก ได้แก่ เข้าร่วมกิจกรรมอย่างน้อย 1 กิจกรรมขึ้นไป สมัครใจให้สัมภาษณ์ประเมินผล และสามารถให้ข้อมูลความคิดเห็นได้อย่างชัดเจน เกณฑ์การคัดออก ได้แก่ ไม่ได้เข้าร่วมกิจกรรมใดเลย ไม่สมัครใจให้สัมภาษณ์ หรือไม่สามารถสื่อสารให้ข้อมูลได้ วิธีการคัดเลือกใช้การเลือกแบบเจาะจงโดยคัดเลือกให้กระจายครอบคลุมทุกกลุ่มอาชีพและรูปแบบการใช้ชีวิตที่หลากหลาย เพื่อให้ได้ข้อมูลความคิดเห็นที่สะท้อนมุมมองของผู้สูงอายุที่มีพื้นฐานแตกต่างกันอย่างครบถ้วน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย

2.1 แผนกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพ (3 แผน) ได้รับการพัฒนาโดยคำนึงถึงบริบทและความต้องการของผู้สูงอายุในจังหวัดนครนายกโดยเฉพาะ โดยเริ่มจากการศึกษาความต้องการพื้นฐานและวิถีชีวิตของผู้สูงอายุในพื้นที่ผ่านการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างเบื้องต้น นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เพื่อระบุประเภทกิจกรรมที่เหมาะสมกับสภาพร่างกาย ความสนใจ

และภูมิหลังทางวัฒนธรรม ตลอดจนข้อจำกัดในการเข้าถึงเทคโนโลยีของผู้สูงอายุในท้องถิ่น จากนั้นจึงนำองค์ความรู้จากแนวคิด Successful Aging, Cognitive Reserve และ Intergenerational Activities มาประยุกต์ใช้ในการออกแบบกิจกรรมให้มีความหลากหลาย สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การส่งเสริมสุขภาวะในมิติต่าง ๆ โดยแต่ละแผนกิจกรรมมีองค์ประกอบครบถ้วน ได้แก่ ชื่อกิจกรรม วัตถุประสงค์ ระยะเวลา ขั้นตอนการดำเนินงาน และผลที่คาดว่าจะได้รับ กิจกรรมได้รับการออกแบบให้สามารถปรับระดับความเข้มข้นได้ เพื่อให้เหมาะสมกับความสามารถของผู้เข้าร่วมแต่ละบุคคล

2.2 แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง 2 ชุด ได้แก่

ชุดที่ 1 (สำหรับการศึกษาสภาพชีวิตและความต้องการ) ครอบคลุมข้อมูลพื้นฐานของบุคคล กิจกรรมประจำวัน สภาพร่างกาย ประสิทธิภาพ รวมถึงความต้องการที่แท้จริงของผู้สูงอายุต่อกิจกรรมส่งเสริมสุขภาวะ

ชุดที่ 2 (สำหรับการประเมินผลกิจกรรม) ครอบคลุมการประเมินความรู้สึกระบาย การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในมิติต่าง ๆ (เช่น ทางกาย อารมณ์ สังคม) ความพึงพอใจต่อกิจกรรม และข้อเสนอแนะในการปรับปรุง

การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือทั้งหมดดำเนินการโดยผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญด้านผู้สูงอายุ ด้านการวัดและประเมินผล และด้านการจัดการเรียนรู้ ซึ่งได้ทำการประเมินความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) และค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objective Congruence: IOC) พร้อมทั้งให้ข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุงแก้ไขเครื่องมือก่อนนำไปใช้จริงในการเก็บข้อมูล

3. การเก็บรวบรวมข้อมูลและการพัฒนากิจกรรม

การเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ มีขั้นตอนดำเนินการ ดังนี้

3.1 ขั้นตอนการศึกษาสภาพชีวิตความเป็นอยู่และความต้องการ

เป็นการการศึกษาสภาพชีวิตความเป็นอยู่ของผู้สูงอายุโดยการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง เพื่อทำความเข้าใจวิถีชีวิต กิจกรรมประจำวัน และปัญหาอุปสรรคในบริบทจริง รวมทั้งการสำรวจความต้องการเชิงลึกเกี่ยวกับประเภทกิจกรรมที่สนใจ ข้อจำกัดทางกายภาพ ระยะเวลา และรูปแบบการมีส่วนร่วมที่เหมาะสม

3.2 ขั้นตอนการพัฒนากิจกรรม

โดยการวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลจากขั้นตอนที่ 1-2 เพื่อออกแบบกิจกรรมส่งเสริมสุขภาวะที่สอดคล้องกับความต้องการของผู้สูงอายุ โดยคำนึงถึงหลักการสำคัญ 4 ประการ ได้แก่ (1) ข้อจำกัดทางกายภาพของผู้สูงอายุ เพื่อให้ทุกคนสามารถเข้าร่วมได้อย่างปลอดภัย (2) ความปลอดภัยในการดำเนินกิจกรรม โดยหลีกเลี่ยงการเคลื่อนไหวที่อาจก่อให้เกิดอันตราย (3) ความเป็นไปได้ในการดำเนินการจริง โดยใช้อุปกรณ์และสถานที่ที่หาได้ง่ายในชุมชน และ (4) การเชื่อมโยงกับประสบการณ์และวัฒนธรรมที่คุ้นเคย เพื่อสร้างความรู้สึกรู้สึกผูกพันและการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง

ผู้วิจัยได้ออกแบบกิจกรรม 3 กิจกรรมที่ครอบคลุมการส่งเสริมสุขภาวะใน 4 มิติ ได้แก่ สุขภาวะทางกาย สุขภาวะทางจิตใจ สุขภาวะทางสังคม และสุขภาวะทางปัญญา/จิตวิญญาณ แล้วจึงการทดลองใช้กิจกรรม (Pilot Testing) โดยผู้วิจัยนำกิจกรรมทั้ง 3 กิจกรรมไปทดลองกับผู้สูงอายุกลุ่มตัวแทนจำนวน 40 คน จาก 4 ชุมชน (ชุมชนละ 10 คน) เพื่อตรวจสอบความเหมาะสมของกิจกรรม ความเข้าใจในขั้นตอน ระยะเวลาที่ใช้ ความปลอดภัย บันทึกข้อสังเกตจากผู้เข้าร่วม และการทบทวนและปรับปรุงกิจกรรมตามข้อเสนอแนะและข้อสังเกตจากการทดลองใช้ เพื่อให้กิจกรรมมีความเหมาะสมและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นก่อนนำไปใช้จริง

3.3 ขั้นตอนการจัดกิจกรรมและประเมินผล

การดำเนินการจัดกิจกรรมทั้ง 3 กิจกรรม โดยจัดกิจกรรมละ 1 ครั้งในชุมชนผู้สูงอายุทั้ง 4 ชุมชน รวมทั้งสิ้น 12 ครั้ง (3 กิจกรรม × 4 ชุมชน ทั้งนี้ 1 สัปดาห์จัดกิจกรรมให้กับ 4 ชุมชน ๆ ละ 1 วัน) โดยเว้นช่วงระหว่างแต่ละกิจกรรมเป็นระยะเวลา 1 เดือนเพื่อให้ผู้เข้าร่วมได้พักผ่อนและเตรียมความพร้อม กิจกรรมแต่ละครั้งใช้เวลาประมาณ 60 นาที

ผู้วิจัยดำเนินการประเมินผลการจัดกิจกรรมโดยศึกษาความคิดเห็นของผู้สูงอายุที่มีต่อการจัดกิจกรรมด้วยการสัมภาษณ์ผู้เข้าร่วมกิจกรรมจำนวน 80 คน จาก 4 ชุมชน (ชุมชนละ 20 คน) เกี่ยวกับประสบการณ์และความคิดเห็น

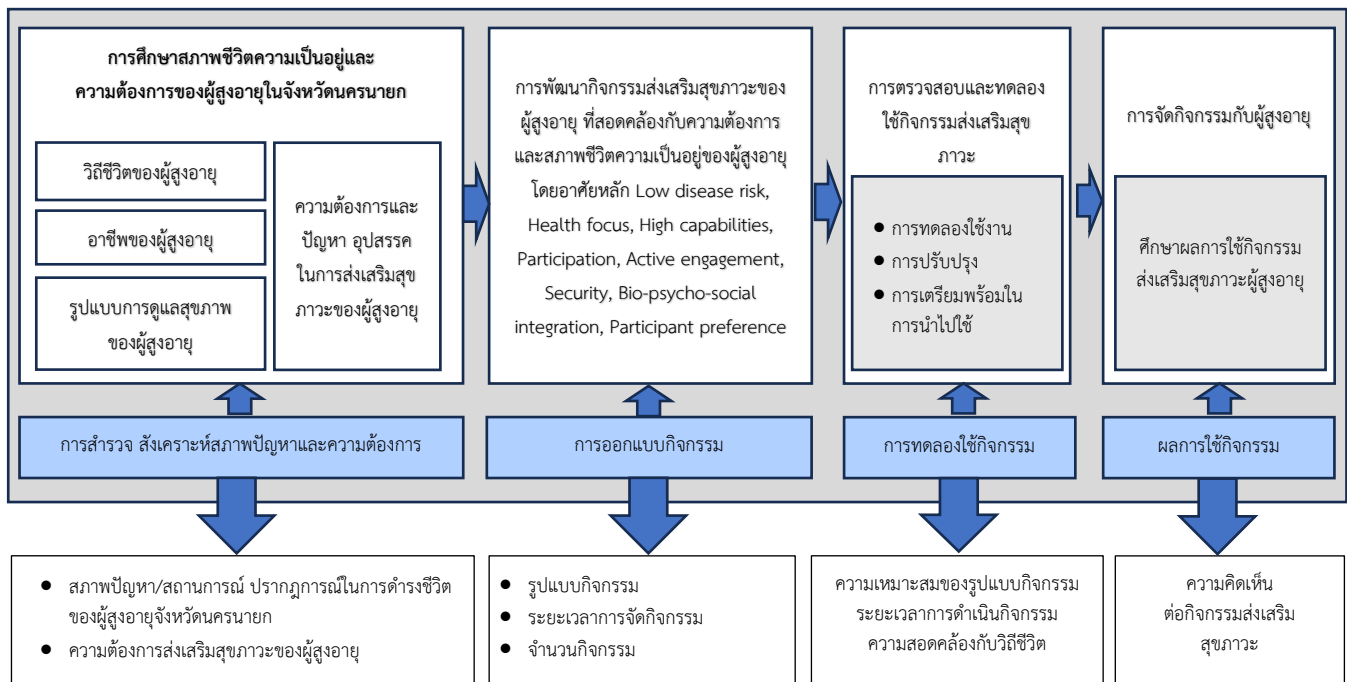
ที่มีต่อกิจกรรมในการส่งเสริมสุขภาพทั้ง 4 มิติ ได้แก่ สุขภาวะทางกาย สุขภาวะทางจิตใจ สุขภาวะทางสังคม และสุขภาวะทางปัญญา พร้อมรวบรวมข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนาต่อไป

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยนี้แบ่งออกเป็น 3 ส่วนหลัก ได้แก่ การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) สำหรับข้อมูลจากการสัมภาษณ์เกี่ยวกับสภาพชีวิตและความต้องการของผู้สูงอายุ โดยจำแนกข้อมูลตามประเด็นหลัก ได้แก่ รูปแบบการดำเนินชีวิต อุปสรรคที่พบ ความต้องการพื้นฐาน และความสนใจด้านกิจกรรม การวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive Analysis) สำหรับข้อมูลการพัฒนากิจกรรม โดยนำเสนอรายละเอียดของกิจกรรมทั้ง 3 กิจกรรมในรูปแบบตารางเปรียบเทียบ ครอบคลุมวัตถุประสงค์ วิธีดำเนินการ และผลที่คาดหวังในแต่ละมิติสุขภาวะ การวิเคราะห์เชิงประเมิน (Evaluative Analysis) สำหรับข้อมูลความคิดเห็นของผู้สูงอายุหลังการเข้าร่วมกิจกรรม โดยจำแนกผลการประเมินตามมิติสุขภาวะ 4 ด้าน พร้อมสรุปจุดเด่นและข้อเสนอแนะของแต่ละกิจกรรม

ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างนำมาวิเคราะห์โดยการจัดหมวดหมู่ตามกรอบแนวคิดที่กำหนด และนำเสนอผลในรูปแบบของการพรรณนาเชิงคุณภาพและตารางสรุปเปรียบเทียบ เพื่อให้เห็นภาพรวมและรายละเอียดของผลการวิจัยอย่างชัดเจนและเป็นระบบ

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผลการวิจัย

ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิจัยเป็น 3 ส่วน คือ 1) สภาพชีวิตความเป็นอยู่และความต้องการของผู้สูงอายุ 2) ผลการออกแบบและพัฒนากิจกรรมส่งเสริมสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุ และ 3) ความคิดเห็นที่มีต่อกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุ มีรายละเอียดดังนี้

1. สภาพชีวิตความเป็นอยู่และความต้องการกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุในจังหวัดนครนายก

จากการศึกษาสภาพชีวิตความเป็นอยู่ของผู้สูงอายุในจังหวัดนครนายก พบว่า ผู้สูงอายุในพื้นที่ที่มีรูปแบบการดำเนินชีวิตที่หลากหลาย โดยแบ่งออกเป็นสามกลุ่มหลัก คือ กลุ่มที่ยังประกอบอาชีพเกษตรกรรม ซึ่งยังคงทำสวนมะยงชิด สวนทุเรียน ทำนาข้าว หรือเลี้ยงสัตว์ แม้จะมีข้อจำกัดด้านสุขภาพแต่สามารถปรับรูปแบบการทำงานให้เหมาะสม กลุ่มเจ้าของกิจการขนาดเล็ก ที่ประกอบด้วยเจ้าของร้านค้า ธุรกิจครอบครัว หรือผลิตภัณฑ์พื้นบ้าน ซึ่งมีความยืดหยุ่น

ในการบริหารเวลา และกลุ่มผู้เกษียณที่พักอาศัยอยู่บ้าน ที่มีรายได้จากเงินบำนาญหรือการสนับสนุนจากบุตรหลาน ด้านการมีส่วนร่วมทางสังคม ผู้สูงอายุในพื้นที่มีแนวโน้มเข้าร่วมกิจกรรมกับชมรมผู้สูงอายุเมื่อมีโอกาส แสดงถึงความต้องการในการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมนอกเหนือจากครอบครัว ชมรมผู้สูงอายุในพื้นที่จัดกิจกรรมหลากหลาย เช่น การออกกำลังกาย งานฝีมือ การทัศนศึกษา และการเรียนรู้ทักษะใหม่ ตัวอย่างเช่น ชมรมผู้สูงอายุ “บ้านขึ้น” ที่มีการจัดกิจกรรมหมุนเวียนกัน เดือนละประมาณ 3 ครั้ง โดยได้รับความร่วมมือจากแพทย์ พยาบาล และเจ้าหน้าที่จากทุกภาคส่วน

นอกจากนี้ผู้สูงอายุยังเผชิญกับอุปสรรคสำคัญหลายประการ ได้แก่ ข้อจำกัดด้านการเดินทางที่ต้องพึ่งพาบุตรหลาน ทำให้โอกาสในการเข้าร่วมกิจกรรมลดลง ความเบื่อหน่ายจากการอยู่บ้าน โดยเฉพาะผู้ที่ไม่ได้ประกอบอาชีพและต้องอยู่บ้านเพียงลำพังในช่วงกลางวัน ข้อจำกัดด้านสุขภาพ เช่น โรคประจำตัว ปัญหาการเคลื่อนไหว หรือการมองเห็น และการได้ยินที่เสื่อมถอย และการขาดข้อมูลเกี่ยวกับกิจกรรมที่จัดขึ้นในชุมชน ความต้องการพื้นฐานของผู้สูงอายุในพื้นที่ประกอบด้วย ความต้องการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม ความต้องการความเป็นอิสระ ความต้องการทำกิจกรรมที่มีความหมาย และความต้องการการดูแลและสนับสนุนในบางด้าน

จากสภาพความเป็นอยู่ดังกล่าวข้างต้น ส่งผลให้ผู้สูงอายุในจังหวัดนครนายกมีความสนใจในกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพที่ตอบสนองความต้องการในการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมและลดความเบื่อหน่าย โดยมีความชื่นชอบเป็นพิเศษในสามประเภทกิจกรรมหลัก

เนื่องจากผู้สูงอายุส่วนใหญ่ต้องเผชิญกับความเบื่อหน่ายจากการอยู่บ้านและต้องการความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง **กิจกรรมด้านดนตรีและการร้องเพลง** จึงได้รับความสนใจสูงสุด โดยเฉพาะการร้องเพลงที่คุ้นเคยจากสมัยหนุ่มสาว เช่น เพลงลูกทุ่ง เพลงลูกกรุง หรือเพลงสุนทราภรณ์ ซึ่งช่วยกระตุ้นความทรงจำและความรู้สึกในอดีต ส่งผลดีต่อสุขภาพจิต และสร้างบรรยากาศผ่อนคลาย การร้องเพลงยังเป็นการออกกำลังกายระบบทางเดินหายใจและกล้ามเนื้อส่วนบนที่เหมาะสมกับผู้ที่มีข้อจำกัดด้านการเคลื่อนไหว

สืบเนื่องจากผู้สูงอายุในพื้นที่มีพื้นฐานวัฒนธรรมไทยและความต้องการในการอนุรักษ์สืบสานประเพณี **กิจกรรมการรำวงและการเต้นรำพื้นบ้าน** จึงได้รับความนิยมอย่างมาก เนื่องจากการผสมผสานระหว่างการออกกำลังกายแบบแอโรบิกระดับเบาถึงปานกลางที่เหมาะสมกับสภาพร่างกาย การสร้างปฏิสัมพันธ์ทางสังคมผ่านการจับคู่หรือรำเป็นวง และการสร้างความภาคภูมิใจในการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทย ทำร้ายยังสามารถปรับระดับความยากง่ายได้ตามความสามารถของแต่ละบุคคล เพื่อตอบสนองความต้องการในการมีส่วนร่วมทางสังคมและการกระตุ้นสมองของผู้สูงอายุที่เผชิญกับปัญหาความเสื่อมของสมองตามวัย **กิจกรรมเกมนันทนาการและการเล่นพื้นบ้าน** จึงเป็นที่สนใจ เช่น เกมโยนห่วง เกมโยนลูกบอล เกมบิงโก และการ์ดเกม กิจกรรมเหล่านี้มีกติกาไม่ซับซ้อน ช่วยลดความกังวลของผู้ที่ขาดความมั่นใจ ช่วยกระตุ้นการทำงานของสมองและการคิด ส่งเสริมการเคลื่อนไหว เช่น การประสานงานระหว่างมือและตา ความแม่นยำ และการทรงตัว หากมีการแข่งขันเล็กน้อยจะช่วยเพิ่มความตื่นตัวและแรงจูงใจในการเข้าร่วม

ผลการวิจัยในส่วนนี้แสดงให้เห็นความเชื่อมโยงระหว่างสภาพความเป็นอยู่และความต้องการด้านกิจกรรมของผู้สูงอายุ โดยกิจกรรมที่ได้รับความสนใจล้วนตอบสนองความต้องการในการลดความเบื่อหน่าย สร้างปฏิสัมพันธ์ทางสังคม ออกกำลังกายในระดับที่เหมาะสม และสอดคล้องกับวัฒนธรรมและประสบการณ์ชีวิตของผู้สูงอายุ ซึ่งเป็นข้อมูลสำคัญในการออกแบบกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพะที่มีประสิทธิภาพและตอบสนองความต้องการของผู้สูงอายุในพื้นที่อย่างแท้จริง

2. ผลการออกแบบและพัฒนากิจกรรมส่งเสริมสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุ

ผู้วิจัยได้ออกแบบกิจกรรม 3 กิจกรรมที่สอดคล้องกับความต้องการและสภาพการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุ โดยแต่ละกิจกรรมได้พัฒนาให้ครอบคลุมการส่งเสริมสุขภาพะใน 4 มิติ ได้แก่ สุขภาพทางกาย สุขภาพทางจิตใจ สุขภาพทางสังคม และสุขภาพทางปัญญา/จิตวิญญาณ ในการพัฒนากิจกรรมได้คำนึงถึงหลักการสำคัญ ได้แก่ ข้อจำกัดทางกายภาพของผู้สูงอายุ เพื่อให้ผู้สูงอายุสามารถเข้าร่วมได้อย่างปลอดภัย ความปลอดภัยในการดำเนินกิจกรรม โดยหลีกเลี่ยงการเคลื่อนไหวที่อาจก่อให้เกิดอันตราย ความเป็นไปได้ในการดำเนินการจริง โดยใช้อุปกรณ์และสถานที่ที่หาได้ง่ายในชุมชน และการเชื่อมโยงกับประสบการณ์และสภาพการดำเนินชีวิตที่คุ้นเคย เพื่อสร้างความรู้สึผูกพันและการมีส่วนร่วมในกิจกรรม

ที่พัฒนาขึ้นซึ่งมีลักษณะเฉพาะที่แตกต่างกัน เพื่อตอบสนองต่อความสนใจและความสามารถของผู้สูงอายุ โดยผู้เข้าร่วมสามารถเลือกกิจกรรมที่เหมาะสมกับตนเอง หรือเข้าร่วมทุกกิจกรรมเพื่อได้รับประโยชน์ในการส่งเสริมสุขภาพอย่างครบถ้วน รายละเอียดของแต่ละกิจกรรมที่พัฒนาขึ้นสามารถสรุปเปรียบเทียบได้ดังตาราง ที่ 1

ตารางที่ 1 ผลการพัฒนากิจกรรมส่งเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุ

ประเด็น	กิจกรรมที่ 1 การ์ดมหาสนุก พลิกการ์ด พลิกเกมส์	กิจกรรมที่ 2 เสียงเพลงแห่งวันวาน เรื่องราวแห่งความทรงจำ	กิจกรรมที่ 3 รำวงสร้างสุข สุขภาพสร้างได้
หัวข้อเนื้อหา	การรู้เท่าทันดิจิทัล	ดนตรีบำบัดและการทบทวน ความทรงจำ	การรำวงและวัฒนธรรมไทย
วัตถุประสงค์หลัก	ให้ความรู้เกี่ยวกับภัยคุกคามดิจิทัล ฝึกตัดสินใจแก้ไขปัญหา ส่งเสริม ปฏิสัมพันธ์ทางสังคม	ทบทวนและแบ่งปันประสบการณ์ชีวิต สร้างความสัมพันธ์ระหว่างผู้สูงอายุ กระตุ้นความทรงจำ	ส่งเสริมการออกกำลังกาย ที่เหมาะสม กระตุ้นระบบประสาท และความจำ อนุรักษ์วัฒนธรรมไทย
องค์ประกอบหลัก	การ์ดสถานการณ์ (ภัยดิจิทัล) การ์ดแก้ไขปัญหา (วิธีรับมือ)	เพลงที่คุ้นเคย การเล่าเรื่องราวความ ทรงจำ การแลกเปลี่ยนประสบการณ์	ท่ารำพื้นบ้าน เพลงประกอบ การรำวง การรำเป็นวงกลม
วิธีการเล่น/ ขั้นตอน	ทำความเข้าใจ (10 นาที): อธิบายกติกาและวิธีการเล่น เล่นรอบ ที่ 1 (15 นาที) จัดกลุ่ม 4-6 คน เล่นการ์ดชุดง่าย พักผ่อน (10 นาที) พักดื่มน้ำ พุดคุย เล่นรอบที่ 2 (15 นาที) เล่นการ์ดชุดยากขึ้น แลกเปลี่ยนความคิดเห็น สรุป (10 นาที) สรุปความรู้ และแบ่งปันประสบการณ์	เตรียมตัว (10 นาที) ยืดเส้นยืดสาย ร้องเพลงอุ่นเสียง กิจกรรมหลัก (25 นาที) ร้องเพลง 3-4 เพลง เล่าความทรงจำสั้น ๆ พักผ่อน (10 นาที) พักดื่มน้ำ พุดคุย แบ่งปันประสบการณ์ (10 นาที) เล่าเรื่องราวเพิ่มเติม ปิดกิจกรรม (5 นาที) ร้องเพลงปิดท้าย สรุป	อุ่นร่างกาย (10 นาที) ยืดเส้นยืด สาย หมุนข้อต่อ สอนท่าพื้นฐาน (15 นาที) สาธิต 2 ท่าง่าย ๆ พักผ่อน (10 นาที) พักดื่มน้ำ ปรึกษาท่าที่ยาก รำวงร่วมกัน (20 นาที) รำเป็นวงช้า ๆ ผ่อนคลาย (5 นาที) ยืดเส้นยืดสาย สรุป
ระยะเวลา	60 นาที	60 นาที	60 นาที
ผลที่คาดหวัง ด้านร่างกาย	การเคลื่อนไหวเล็กน้อยของมือและ แขน การเปลี่ยนอิริยาบถจากการนั่ง เป็นเวลานาน	การฝึกหายใจผ่านการร้องเพลง การเคลื่อนไหวเล็กน้อยตามจังหวะ ดนตรี รู้สึกผ่อนคลายทางร่างกาย	การเคลื่อนไหวร่างกายแบบเบา ๆ การยืดเหยียดกล้ามเนื้อและข้อต่อ รู้สึกสดชื่นจากการเคลื่อนไหว
ผลที่คาดหวัง ด้านจิตใจ	รู้สึกสนุกสนานจากการเล่นเกม รู้สึก ภาคภูมิใจเมื่อตอบถูก ลดความกังวล เกี่ยวกับเทคโนโลยี	รู้สึกคิดถึงความทรงจำดี ๆ รู้สึกโล่งใจ จากการแบ่งปันเรื่องราว เกิดความรู้สึกอบอุ่นใจ	รู้สึกสนุกสนานและเพลิดเพลิน รู้สึกผ่อนคลายและลดความตึง เครียด เกิดความรู้สึกมั่นใจ จากการเรียนรู้ท่าใหม่
ผลที่คาดหวัง ด้านสังคม	มีโอกาสดูคุยกับเพื่อนในกลุ่ม แลกเปลี่ยนความคิดเห็น และประสบการณ์ รู้สึกเป็นส่วนหนึ่ง ของกลุ่ม	สร้างบรรยากาศที่เป็นมิตร ในการแบ่งปัน เชื่อมโยงกับผู้อื่น ผ่านเพลงและเรื่องราว รู้สึกมีคน รับฟังและเข้าใจ	เพิ่มโอกาสในการปฏิสัมพันธ์ กับผู้อื่น สร้างความสัมพันธ์ที่ดี ระหว่างสมาชิก รู้สึกเป็นส่วนหนึ่ง ของกิจกรรมกลุ่ม
ผลที่คาดหวัง ด้านปัญญา/ จิตวิญญาณ	ฝึกการคิดและตัดสินใจในสถานการณ์ ต่าง ๆ ได้รับความรู้ใหม่เกี่ยวกับ เทคโนโลยี รู้สึกท้าทายทางความคิด ในระดับที่เหมาะสม	ได้ใช้ความจำในการระลึกถึง เหตุการณ์ ฝึกการเล่าเรื่อง และจัดระเบียบความคิด รู้สึกมีคุณค่า จากประสบการณ์ชีวิต	ฝึกจำท่ารำและลำดับ การเคลื่อนไหว ใช้สมาธิ ในการประสานท่าทางกับดนตรี รู้สึกภาคภูมิใจในวัฒนธรรมไทย
จุดเด่นพิเศษ	เชื่อมโยงกับสถานการณ์จริง ในปัจจุบัน สามารถเล่นได้ แม้มีข้อจำกัดการเคลื่อนไหว	ใช้ความคุ้นเคยกับเพลงเป็นสื่อกลาง สร้างพื้นที่ปลอดภัยสำหรับ การแบ่งปัน	เป็นกิจกรรมที่สืบทอดวัฒนธรรม ไทย สามารถปรับระดับ ความยากง่ายได้

หมายเหตุ: ผลที่คาดหวังในตารางนี้เป็นการคาดการณ์ในระยะสั้นจากการเข้าร่วมกิจกรรม ไม่ได้หมายถึงผลการรักษาทาง
การแพทย์หรือการเปลี่ยนแปลงทางสุขภาพในระยะยาว

3. ผลการศึกษาความคิดเห็นของผู้สูงอายุที่มีต่อกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพ

ผู้วิจัยศึกษาความคิดเห็นของผู้สูงอายุที่มีต่อกิจกรรมการส่งเสริมสุขภาพหลังเสร็จสิ้นกิจกรรม และดำเนินการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ สรุปจำแนกประเด็นดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ผลการศึกษาความคิดเห็นของผู้สูงอายุที่มีต่อกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพ

มิติสุขภาพ	กิจกรรม “การดมहाสนุก พลิกการ์ด พลิกเกมส์”	กิจกรรม “เสียงเพลงแห่งวันวาน เรื่องราวแห่งความทรงจำ”	กิจกรรม “ร่วสร้างสุข สุขภาพสร้างได้”
สุขภาพทางกาย	ผู้เข้าร่วมรายงานว่ารู้สึกได้เคลื่อนไหวมือและแขน ได้ยืดเหยียดกล้ามเนื้อเล็กน้อย รู้สึกสดชื่นขึ้น และได้เปลี่ยนอิริยาบถจากการนั่งอยู่บ้าน	ผู้เข้าร่วมรายงานว่ารู้สึกได้ใช้การหายใจในการร้องเพลง รู้สึกผ่อนคลาย และได้เคลื่อนไหวร่างกายเล็กน้อยตามจังหวะ	ผู้เข้าร่วมรายงานว่ารู้สึกได้ออกกำลังกายอย่างสนุกสนาน รู้สึกคล่องตัวมากขึ้น รู้สึกการทรงตัวดีขึ้น และรู้สึกว่าข้อต่อไม่ฝืดเท่าเดิม
สุขภาพทางใจ	ผู้เข้าร่วมรายงานว่ารู้สึกมั่นใจในการใช้เทคโนโลยีมากขึ้น รู้สึกวิตกกังวลเกี่ยวกับการถูกหลอกลวงน้อยลง รู้สึกภาคภูมิใจจากการเรียนรู้สิ่งใหม่ และรู้สึกผ่อนคลาย	ผู้เข้าร่วมรายงานว่ารู้สึกมีความสุข รู้สึกโล่งใจจากการได้เล่าเรื่องราว รู้สึกภาคภูมิใจในประสบการณ์ชีวิต และรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองมากขึ้น	ผู้เข้าร่วมรายงานว่ารู้สึกสนุกสนานและผ่อนคลาย รู้สึกคิดถึงความทรงจำดี ๆ ในอดีต รู้สึกภาคภูมิใจในความสามารถ และรู้สึกกระตือรือร้นและตื่นตัวมากขึ้น
สุขภาพทางสังคม	ผู้เข้าร่วมรายงานว่าได้สร้างปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนที่มีความสนใจเหมือนกัน ได้เรียนรู้การทำงานร่วมกันเป็นทีม ได้โอกาสแบ่งปันความรู้สู่ผู้อื่น และได้พูดคุยแลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างวัย	ผู้เข้าร่วมรายงานว่ารู้สึกเชื่อมโยงกับเพื่อนผู้สูงอายุด้วยกัน ได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์ชีวิต รู้สึกไม่โดดเดี่ยว และรู้สึกเข้าใจและผูกพันกับสมาชิกในกลุ่มมากขึ้น	ผู้เข้าร่วมรายงานว่าได้รับการส่งเสริมให้จับคู่และทำงานร่วมกัน ได้ปฏิสัมพันธ์กับคนในกลุ่มอย่างทั่วถึง รู้สึกความเป็นชุมชน และรู้สึกได้มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทย
สุขภาพทางปัญญา	ผู้เข้าร่วมรายงานว่าได้ฝึกการคิดวิเคราะห์และแก้ปัญหา ได้ฝึกการจดจำข้อมูลใหม่ รู้สึกกระตือรือร้นในการทำงานของสมอง และรู้สึกว่าความคิดคล่องตัวมากขึ้น	ผู้เข้าร่วมรายงานว่าได้กระตุ้นความจำระยะยาว ได้ฝึกการเรียบเรียงความคิดในการเล่าเรื่อง ได้ใช้ทักษะทางภาษา และการสื่อสาร และได้เรียนรู้จากประสบการณ์ของผู้อื่น	ผู้เข้าร่วมรายงานว่าได้ฝึกความจำในการจำทำรำ ได้ฝึกการคิดตามลำดับขั้นตอน ได้ฝึกสมาธิ และการประสานงานร่างกาย-ความคิด และได้ฝึกการแก้ปัญหาเฉพาะหน้าเมื่อทำท่าผิด
จุดเด่น	สามารถส่งเสริมทักษะการคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหา และการเรียนรู้ความรู้ใหม่ ผู้เข้าร่วมรู้สึกมั่นใจมากขึ้นในการรับมือกับเทคโนโลยี	สามารถส่งเสริมความรู้สึกดีต่อตนเอง เพิ่มการเห็นคุณค่าในประสบการณ์ชีวิต และส่งเสริมการถ่ายทอดภูมิปัญญา	สามารถส่งเสริมความรู้สึกสุขภาพกายที่ดีขึ้น ความรู้สึกทรงตัวดีขึ้น และการสร้างปฏิสัมพันธ์ทางสังคม
ข้อเสนอแนะ	ควรทำการ์ดให้มีตัวอักษรใหญ่ ชัดเจนกว่าเดิม และควรแบ่งระดับความยากง่ายตามประสบการณ์ของผู้เข้าร่วม	ควรใช้ไมโครโฟนช่วยให้ได้ยิน ชัดเจนมากขึ้น และอาจบันทึกเรื่องราวเพื่อเก็บเป็นประวัติศาสตร์บอกเล่า	ควรปรับท่าทำให้เหมาะกับสภาพร่างกายของแต่ละบุคคลมากขึ้น และควรจัดพื้นที่ให้กว้าง และปลอดภัยยิ่งขึ้น

หมายเหตุ: สุขภาพในตารางนี้หมายถึงความรู้สึกเป็นอยู่ที่ดีตามการรับรู้ของผู้สูงอายุเอง ไม่ได้หมายถึงการวัดหรือประเมินสุขภาพทางการแพทย์

อภิปรายผล

จากผลการศึกษา สามารถอภิปรายผล ได้ดังนี้

1. ความสอดคล้องของกิจกรรมกับความต้องการของผู้สูงอายุในจังหวัดนครนายก

จากผลการวิจัยพบว่า กิจกรรมทั้ง 3 รูปแบบที่พัฒนาขึ้น ได้แก่ กิจกรรมการดมहाสนุก พลิกการ์ด พลิกเกมส์ กิจกรรมเสียงเพลงแห่งวันวาน เรื่องราวแห่งความทรงจำ และกิจกรรมร่ำวงสร้างสุข สุขภาพสร้างได้ สามารถตอบสนองความต้องการของผู้สูงอายุในจังหวัดนครนายกได้อย่างมีประสิทธิภาพในหลายมิติ โดยเฉพาะความต้องการด้านการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม ซึ่งผู้สูงอายุส่วนใหญ่รายงานว่า “ชอบไปชมรมมาก ได้เจอเพื่อน ๆ ได้คุย ไม่เหงา” (A08) และ “รู้สึกเชื่อมโยงกับเพื่อนผู้สูงอายุด้วยกัน รู้สึกไม่โดดเดี่ยว” (ผู้เข้าร่วมกิจกรรมเสียงเพลงแห่งวันวาน) นอกจากนี้ ยังตอบสนองความต้องการในการลดความเบื่อหน่ายจากการอยู่บ้าน โดยผู้สูงอายุรายงานว่ “อยู่บ้านคนเดียวทั้งวัน ลูกไปทำงาน รู้สึกเหงามาก บางทีนั่งดูทีวีจนเบื่อ” (C15) และเมื่อได้เข้าร่วมกิจกรรมแล้วรู้สึก “สนุกสนานและผ่อนคลาย” รวมถึงความต้องการในการเคลื่อนไหวร่างกายที่เหมาะสมกับวัย โดยเฉพาะกิจกรรมร่ำวงที่ผู้เข้าร่วมรายงานว่ “ร่ำวงได้ออกกำลังกายไปด้วย สนุกไปด้วย ได้คุยกับเพื่อนไปด้วย” (A10) ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับ Punyakaew et al. (2022) ที่พบว่า ผู้สูงอายุต้องการกิจกรรมที่เอื้อต่อการพบปะผู้คนและการเคลื่อนไหวร่างกายที่เหมาะสมกับวัย ในทำนองเดียวกับ Mendes et al. (2018) ที่ระบุว่าผู้สูงอายุไม่เพียงแต่ต้องการกิจกรรมที่ส่งเสริมสุขภาวะเท่านั้น แต่ยังแสวงหากิจกรรมที่เอื้อต่อการสร้างและรักษาความสัมพันธ์ทางสังคม ซึ่งสอดคล้องกับ Fernández-Mayoralas et al. (2015) ที่พบว่าการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความเป็นอยู่ที่ดีของผู้สูงอายุ อย่างไรก็ตาม การวิจัยนี้พบเพิ่มเติมว่า ผู้สูงอายุในจังหวัดนครนายกมีความต้องการพิเศษในการเชื่อมโยงกับวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยเฉพาะกิจกรรมร่ำวงที่ผู้เข้าร่วมแสดงความภาคภูมิใจว่ “ร่ำวงเป็นวัฒนธรรมไทย สมัยหนุ่ม ๆ ชอบร่ำมาก ตอนนี้อายากร่ำอีก” (C04) และ “ภูมิใจที่ยังรำได้ รู้สึกว่ช่วยรักษาวัฒนธรรมไทยไว้” (D16) ซึ่งเป็นมิติที่แตกต่างจากงานวิจัยของ Mendes et al. (2018) ที่ทำในบริบทตะวันตกที่ไม่ได้เน้นมิติวัฒนธรรมท้องถิ่นมากนัก

นอกจากนี้ ผลการวิจัยยังเผยให้เห็นความหลากหลายของความต้องการในกลุ่มผู้สูงอายุแม้จะอยู่ในพื้นที่เดียวกัน โดยพบว่าผู้สูงอายุที่ยังประกอบอาชีพเกษตรกรรมมีความต้องการกิจกรรมที่ยืดหยุ่นด้านเวลามากกว่ากลุ่มผู้เกษียณ ดังที่ผู้สูงอายุรหัส E01 กล่าวว่ “ตอนนี้ทำสวนมะยงชิดอยู่ แต่ไม่หนักเหมือนเมื่อก่อน ปล่อยให้ลูกดูแล เราช่วยเฉพาะงานเบา ๆ” ในขณะที่ผู้สูงอายุที่มีข้อจำกัดด้านการเคลื่อนไหวให้ความสนใจกับกิจกรรมการ์ดและการร้องเพลงมากกว่ากิจกรรมร่ำวง โดยผู้สูงอายุรหัส B09 บอกว่ “ร้องเพลงไม่ต้องเดินวิ่ง คนแก่ ๆ อย่างเราก็กทำได้” และ C08 กล่าวว่ “เล่นง่าย เข้าใจได้ ไม่ยุ่ง คนแก่อย่างเราก็กเล่นได้” ผลการศึกษานี้สนับสนุนข้อค้นพบของ Pavarini et al. (2017) ที่ระบุว่าปัจจัยส่วนบุคคล เช่น อาชีพเดิมและสถานะทางสุขภาพส่งผลต่อความต้องการที่แตกต่างกัน และสอดคล้องกับ Tsuji et al. (2022) ที่พบว่าผู้สูงอายุที่มีการศึกษาและสถานะทางเศรษฐกิจที่สูงกว่ามีแนวโน้มเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมมากกว่าผู้ที่มีรายได้น้อยกว่า นอกจากนี้ Mohler & Miller (2020) ยังพบว่าความชอบส่วนบุคคลส่งผลโดยตรงต่อรูปแบบการมีส่วนร่วมและระดับการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมของผู้สูงอายุ การวิจัยนี้แสดงให้เห็นความสำคัญของการปรับกิจกรรมให้เหมาะสมกับความต้องการที่หลากหลายของผู้สูงอายุ โดยการพัฒนากิจกรรม 3 รูปแบบที่มีความแตกต่างกัน ทำให้ผู้สูงอายุสามารถเลือกเข้าร่วมกิจกรรมที่เหมาะสมกับตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับ Wu et al. (2020) ที่เสนอแนะว่โปรแกรมที่ออกแบบอย่างเหมาะสมสามารถกระตุ้นความสนใจและการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุได้ ในขณะที่ Fernández-Mayoralas et al. (2015) เน้นย้ำถึงบทบาทของสถาบันที่ดูแลผู้สูงอายุในการสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการมีส่วนร่วมและการพัฒนาทักษะในกิจกรรมที่ผู้สูงอายุเลือก

2. ประสิทธิผลของกิจกรรมในการส่งเสริมสุขภาวะองค์รวม

ผลการศึกษาความคิดเห็นของผู้สูงอายุหลังการเข้าร่วมกิจกรรมพบว่า กิจกรรมทั้ง 3 รูปแบบสามารถส่งเสริมสุขภาวะองค์รวมได้อย่างมีประสิทธิภาพในทุกมิติ โดยผู้เข้าร่วมมีการตอบรับเชิงบวกต่อความรู้สึกเป็นอยู่ที่ดีในทั้งมิติสุขภาวะทางกาย สุขภาวะทางจิตใจ สุขภาวะทางสังคม และสุขภาวะทางปัญญา

ด้านสุขภาวะทางกาย ผู้เข้าร่วมกิจกรรมร่วมสร้างสุขรายงานว่า “รู้สึกได้ออกกำลังกายอย่างสนุกสนาน รู้สึกคล่องตัวมากขึ้น รู้สึกการทรงตัวดีขึ้น และรู้สึกว่าข้อต่อไม่ฝืดเท่าเดิม” ในขณะที่ผู้เข้าร่วมกิจกรรมเสียงเพลงแห่งวันวานรายงานว่า “รู้สึกได้ใช้การหายใจในการร้องเพลง รู้สึกผ่อนคลาย และได้เคลื่อนไหวร่างกายเล็กน้อยตามจังหวะ” แม้แต่กิจกรรมการดมहाสนุกก็เป็กิจกรรมแบบนึ่งก็มิผู้เข้าร่วมรายงานว่า “รู้สึกได้เคลื่อนไหวมือและแขน ได้ยืดเหยียดกล้ามเนื้อเล็กน้อย รู้สึกสดชื่นขึ้น และได้เปลี่ยนอิริยาบถจากการนั่งอยู่บ้าน” ผลลัพธ์เหล่านี้แสดงให้เห็นว่ากิจกรรมที่ออกแบบให้มีการเคลื่อนไหวระดับเบาถึงปานกลางเหมาะสมกับสภาพร่างกายของผู้สูงอายุและช่วยส่งเสริมสุขภาพกายโดยไม่ก่อให้เกิดอันตราย ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับแนวคิด Active Aging ของ World Health Organization (2002) ที่เน้นความสำคัญของการมีกิจกรรมทางกายสำหรับผู้สูงอายุ และสนับสนุนงานวิจัยของ Cress et al. (2004) ที่ยืนยันว่าการมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่มีการเคลื่อนไหวร่างกายช่วยส่งเสริมความรู้สึกเป็นอยู่ที่ดีของผู้สูงอายุ นอกจากนี้ Wu et al. (2020) ยังพบว่ากิจกรรมที่เป็นการเคลื่อนไหวร่างกายอย่างมีเป้าหมาย เช่น การทำสวน ไม่เพียงแต่ส่งเสริมสุขภาพร่างกายแต่ยังกระตุ้นการทำงานของสมองอีกด้วย อย่างไรก็ตาม การวิจัยนี้ให้ข้อมูลเพิ่มเติมว่าการเคลื่อนไหวที่ผสมผสานกับดนตรีและวัฒนธรรม (เช่น การรำวง) ได้รับการตอบรับที่ดีเป็นพิเศษจากผู้สูงอายุในบริบทไทย

ด้านสุขภาวะทางจิตใจ ผู้เข้าร่วมกิจกรรมเสียงเพลงแห่งวันวานรายงานว่า “รู้สึกมีความสุข รู้สึกโล่งใจจากการได้เล่าเรื่องราว รู้สึกภาคภูมิใจในประสบการณ์ชีวิต และรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองมากขึ้น” ในขณะที่ผู้เข้าร่วมกิจกรรมการดมहाสนุกรายงานว่า “รู้สึกมั่นใจในการใช้เทคโนโลยีมากขึ้น รู้สึกวิตกกังวลเกี่ยวกับการถูกหลอกลวงน้อยลง รู้สึกภาคภูมิใจจากการเรียนรู้สิ่งใหม่ และรู้สึกผ่อนคลาย” ส่วนผู้เข้าร่วมกิจกรรมร่วมสร้างสุขรายงานว่า “รู้สึกสนุกสนานและผ่อนคลาย รู้สึกคิดถึงความทรงจำดี ๆ ในอดีต รู้สึกภาคภูมิใจในความสามารถ และรู้สึกกระตุ้นและตื่นตัวมากขึ้น” ผลลัพธ์เหล่านี้ชี้ให้เห็นว่ากิจกรรมที่เปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์ ทบทวนความทรงจำ และเรียนรู้สิ่งใหม่ มีบทบาทสำคัญในการเสริมสร้างความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับทฤษฎีพัฒนาการทางจิตสังคมของ Erikson ที่เน้นความสำคัญของการทบทวนชีวิตในวัยชรา และสนับสนุนการศึกษาของ Bohlmeijer et al. (2023) ที่พบว่า การทบทวนชีวิตผ่านกิจกรรมกลุ่มช่วยเพิ่มความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองและส่งเสริมสุขภาวะทางใจในผู้สูงอายุ

ด้านสุขภาวะทางสังคม กิจกรรมทั้ง 3 รูปแบบได้รับการตอบรับเชิงบวกอย่างชัดเจน ผู้เข้าร่วมกิจกรรมการดมहाสนุกรายงานว่า “ได้สร้างปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนที่มีความสนใจเหมือนกัน ได้เรียนรู้การทำงานร่วมกันเป็นทีม ได้โอกาสแบ่งปันความรู้ผู้อื่น และได้พูดคุยแลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างวัย” ผู้เข้าร่วมกิจกรรมเสียงเพลงแห่งวันวานรายงานว่า “รู้สึกเชื่อมโยงกับเพื่อนผู้สูงอายุด้วยกัน ได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์ชีวิต รู้สึกไม่โดดเดี่ยว และรู้สึกเข้าใจและผูกพันกับสมาชิกในกลุ่มมากขึ้น” ส่วนผู้เข้าร่วมกิจกรรมร่วมสร้างสุขรายงานว่า “ได้รับการส่งเสริมให้จับคู่และทำงานร่วมกัน ได้ปฏิสัมพันธ์กับคนในกลุ่มอย่างทั่วถึง รู้สึกความเป็นชุมชน และรู้สึกได้มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทย” ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ Fernández-Mayoralas et al. (2015) ที่พบว่าการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมเป็นปัจจัยสำคัญต่อความเป็นอยู่ที่ดีของผู้สูงอายุ นอกจากนี้ Tsuji et al. (2022) ยังพบว่าการมีส่วนร่วมในกิจกรรมอาสาสมัครช่วยเพิ่มความรู้สึกมีคุณค่าและการเป็นที่ยอมรับในสังคม ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญของสุขภาวะทางสังคม

ด้านสุขภาวะทางปัญญา กิจกรรมทั้ง 3 รูปแบบมีการกระตุ้นการทำงานของสมองในลักษณะที่แตกต่างกัน ผู้เข้าร่วมกิจกรรมการดมहाสนุกรายงานว่า “ได้ฝึกการคิดวิเคราะห์และแก้ปัญหา ได้ฝึกการจดจำข้อมูลใหม่ รู้สึกกระตุ้นการทำงานของสมอง และรู้สึกว่าความคิดคล่องตัวมากขึ้น” ผู้เข้าร่วมกิจกรรมเสียงเพลงแห่งวันวานรายงานว่า “ได้กระตุ้นความจำ ได้ฝึกการเรียบเรียงความคิดในการเล่าเรื่อง ได้ใช้ทักษะทางภาษาและการสื่อสาร และได้เรียนรู้จากประสบการณ์ของผู้อื่น” ส่วนผู้เข้าร่วมกิจกรรมร่วมสร้างสุขรายงานว่า “ได้ฝึกความจำในการจำทำรำ ได้ฝึกการคิดตามลำดับขั้นตอน ได้ฝึกสมาธิและการประสานงานร่างกาย-ความคิด และได้ฝึกการแก้ปัญหาเฉพาะหน้าเมื่อทำท่าผิด” ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับแนวคิด Cognitive Reserve ของ Stern (2012) ซึ่งอธิบายว่าการมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่กระตุ้นสมองช่วยรักษาความสามารถในการรู้คิด (Cognitive Function) ในผู้สูงอายุ ในทำนองเดียวกับ Dunphy et al. (2019) ที่ศึกษาเกี่ยวกับผลของกิจกรรมศิลปะและงานฝีมือต่อสุขภาวะของผู้สูงอายุ พบว่ากิจกรรมเหล่านี้ไม่เพียงแต่ช่วยพัฒนาทักษะทางความคิดสร้างสรรค์ แต่ยังส่งเสริมการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมและความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองอีกด้วย

การบูรณาการกิจกรรมที่หลากหลายในการวิจัยครั้งนี้แสดงให้เห็นถึงการส่งเสริมสุขภาวะองค์รวมตามแบบจำลองทางชีวภาพ-จิตใจ-สังคม (Biopsychosocial Model) ที่เน้นความเชื่อมโยงระหว่างสุขภาวะกาย จิตใจ และสังคม โดยผู้เข้าร่วมกิจกรรมรายงานว่าได้รับประโยชน์ในหลายมิติพร้อมกัน ไม่ได้แยกส่วน ซึ่งสอดคล้องกับ Rahmayani et al. (2024) ที่เน้นย้ำว่าการพัฒนาชุมชนมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมความเป็นอิสระและคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ การวิจัยนี้ให้ข้อมูลเพิ่มเติมว่าการจัดกิจกรรมที่หลากหลายและให้ผู้สูงอายุเลือกเข้าร่วมตามความสนใจเป็นกลยุทธ์ที่มีประสิทธิภาพในการส่งเสริมสุขภาวะองค์รวมของผู้สูงอายุในบริบทของชุมชนไทย

3. ความยั่งยืนของกิจกรรมส่งเสริมสุขภาวะผู้สูงอายุ

จากการศึกษาพบว่าปัจจัยที่ส่งผลต่อความยั่งยืนของกิจกรรมส่งเสริมสุขภาวะผู้สูงอายุมีหลายประการ โดยปัจจัยแรกคือการออกแบบกิจกรรมที่ตอบสนองความต้องการและความสนใจของผู้สูงอายุอย่างแท้จริงดังที่งานวิจัยนี้ได้ดำเนินการโดยเริ่มจากการศึกษาสภาพชีวิตและความต้องการของผู้สูงอายุก่อนพัฒนากิจกรรม ส่งผลให้กิจกรรมทั้ง 3 รูปแบบได้รับการตอบรับที่ดี โดยผู้สูงอายุแสดงความสนใจที่จะเข้าร่วมอย่างต่อเนื่อง ดังที่ผู้เข้าร่วมกล่าวว่า “สนุกดี อยากให้จัดบ่อย ๆ” และ “อยากให้มีความถี่มากขึ้น” ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับ Devereux-Fitzgerald et al. (2016) ที่พบว่ากิจกรรมที่ผู้สูงอายุรู้สึกมีความหมายและสนุกสนานจะได้รับการตอบรับที่ดีกว่าและมีอัตราการเข้าร่วมอย่างต่อเนื่องสูงกว่ากิจกรรมที่ไม่สอดคล้องกับความสนใจ กรณีของกิจกรรมการเล่นเกม ร้องเพลง และรำวง ที่ออกแบบตามความสนใจของผู้สูงอายุมีโอกาสที่จะเกิดความยั่งยืนสูง เนื่องจากเป็นกิจกรรมที่ผู้สูงอายุมีความคุ้นเคยและเพลิดเพลิน อย่างไรก็ตาม Cattani et al. (2018) ได้ชี้ให้เห็นว่าความสนใจของผู้สูงอายุอาจเปลี่ยนแปลงตามเวลา ดังนั้น การสำรวจและประเมินความสนใจอย่างต่อเนื่องจึงเป็นสิ่งจำเป็น การวิจัยนี้จึงเสนอแนะว่าควรมีการประเมินความต้องการและความสนใจของผู้สูงอายุเป็นระยะ พร้อมปรับเปลี่ยนหรือเพิ่มเติมรูปแบบกิจกรรมให้ทันสมัยและท้าทายอย่างเหมาะสมเพื่อรักษาความสนใจและการมีส่วนร่วมในระยะยาว

ปัจจัยที่สอง คือ การมีส่วนร่วมและความเป็นเจ้าของของผู้สูงอายุ ซึ่งจากการสังเกตระหว่างการจัดกิจกรรมพบว่าผู้สูงอายุบางท่านเริ่มมีความกระตือรือร้นในการช่วยจัดเตรียมอุปกรณ์ ชักชวนเพื่อนเข้าร่วม และให้ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงกิจกรรม ผลการสังเกตนี้สอดคล้องกับ Winterbotham & du Preez (2015) ที่พบว่าการให้ผู้สูงอายุมีส่วนร่วมในการวางแผน จัดการ และดำเนินกิจกรรมเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งเสริมความยั่งยืน ในทำนองเดียวกับ Zubala et al. (2017) ที่แนะนำการจัดตั้งคณะกรรมการหรือกลุ่มแกนนำผู้สูงอายุเพื่อดูแลการจัดกิจกรรมช่วยเพิ่มความยั่งยืนและทำให้กิจกรรมมีการพัฒนาที่ตอบสนองความต้องการของผู้เข้าร่วมได้อย่างแท้จริง การวิจัยนี้จึงเสนอแนะว่าการสร้างบทบาทให้ผู้สูงอายุเป็นผู้นำกิจกรรมหรือเป็นผู้ช่วยจัดกิจกรรมจะช่วยเสริมสร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของและความรับผิดชอบ ซึ่งเป็นแรงขับเคลื่อนสำคัญให้กิจกรรมดำเนินไปอย่างต่อเนื่อง

ปัจจัยที่สามคือความสม่ำเสมอและความต่อเนื่องของกิจกรรม ซึ่งจากการดำเนินงานในการวิจัยนี้ผู้วิจัยได้กำหนดตารางเวลาที่แน่นอนโดยจัดกิจกรรมเดือนละ 1 ครั้ง เว้นระยะเวลา 1 เดือนระหว่างกิจกรรม และพบว่าผู้สูงอายุสามารถวางแผนและเตรียมตัวเข้าร่วมกิจกรรมได้อย่างสะดวก ดังที่ผู้เข้าร่วมกล่าวว่า “รู้ล่วงหน้า จะได้บอกลูกพาไป” และ “ดีที่จัดสม่ำเสมอ รู้ว่าเดือนนี้มีกิจกรรม” ผลการศึกษานี้สอดคล้องกับ Awick et al. (2017) ที่พบว่าการจัดกิจกรรมตามช่วงเวลาที่เหมาะสมและสม่ำเสมอช่วยสร้างนิสัยและรูปแบบการดำเนินชีวิตที่เอื้อต่อการเข้าร่วมกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง การกำหนดตารางเวลาที่ชัดเจนและไม่เปลี่ยนแปลงบ่อยจะช่วยให้ผู้สูงอายุสามารถวางแผนและจัดการเวลาเพื่อเข้าร่วมกิจกรรมได้

4. ข้อจำกัดของผู้สูงอายุและการปรับกิจกรรมให้เหมาะสม

จากผลการวิจัยพบว่า ผู้สูงอายุในจังหวัดนครนายกเผชิญกับข้อจำกัดหลายประการที่ส่งผลต่อการเข้าร่วมกิจกรรมและการดำเนินชีวิตประจำวัน โดยสามารถจำแนกเป็น 4 ด้านหลัก ได้แก่ ข้อจำกัดด้านการเดินทาง ข้อจำกัดด้านสุขภาพ ข้อจำกัดด้านข้อมูล และข้อจำกัดด้านความเบื่อหน่าย

ด้านข้อจำกัดการเดินทาง ผู้สูงอายุส่วนใหญ่รายงานว่าต้องพึ่งพาบุตรหลานในการเดินทาง ดังที่ผู้สูงอายุรหัส D03 กล่าวว่า “อยากไปชมรมบ่อย ๆ แต่ลูกยุ่ง ไม่มีคนพาไป รถเมล์ก็ไม่มี” และผู้สูงอายุรหัส A14 เสริมว่า “ถ้ามีรถรับ-ส่ง จะดีมาก ไปกิจกรรมได้บ่อยขึ้น” ข้อจำกัดนี้ทำให้โอกาสในการเข้าร่วมกิจกรรมลดลงแม้จะมีความสนใจ ซึ่งสอดคล้องกับ

ข้อค้นพบในระหว่างการศึกษาทดลองใช้กิจกรรมที่พบว่าอัตราการเข้าร่วมในบางชมรมต่ำกว่าที่คาดไว้เนื่องจากปัญหาการเดินทาง ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ Fernández-Mayoralas et al. (2015) ที่ระบุว่า การเข้าถึงกิจกรรมเป็นปัจจัยสำคัญต่อการมีส่วนร่วมทางสังคมของผู้สูงอายุ การวิจัยนี้จึงเสนอแนะว่าการแก้ปัญหาควรดำเนินการใน 2 ทิศทาง คือ (1) การจัดระบบขนส่งหรือรถรับ-ส่งสำหรับผู้สูงอายุโดยเฉพาะ และ (2) การกระจายจุดจัดกิจกรรมให้ใกล้ที่พักอาศัยของผู้สูงอายุมากขึ้น

ด้านข้อจำกัดทางสุขภาพ ผู้สูงอายุรายงานปัญหาหลายประการที่ส่งผลต่อการเข้าร่วมกิจกรรม ได้แก่ ข้อจำกัดด้านการเคลื่อนไหว โดยผู้สูงอายุรหัส B11 กล่าวว่า “เข้าเจ็บบ๊วย เดินไม่ค่อยไหว ไปไหนต้องช้า ๆ กลัวล้ม” ข้อจำกัดด้านการมองเห็น ซึ่งส่งผลต่อการเข้าร่วมกิจกรรมที่ใช้การอ่าน โดยมีข้อเสนอแนะจากผู้เข้าร่วมกิจกรรมการดมहाสนกว่า “ควรทำการดัดให้มีตัวอักษรใหญ่ชัดเจนกว่าเดิม” และข้อจำกัดด้านการได้ยิน ที่มีผู้เข้าร่วมกิจกรรมเสียงเพลงแห่งวันวาน เสนอแนะว่า “ควรใช้ไมโครโฟนช่วยให้ได้ยินชัดเจนมากขึ้น” นอกจากนี้ยังมีโรคประจำตัวที่ผู้สูงอายุบางท่านต้องระวังในการทำกิจกรรมบางประเภท ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับ Pavarini et al. (2017) ที่พบว่าสถานะทางสุขภาพเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของผู้สูงอายุ การวิจัยนี้แสดงให้เห็นว่าการออกแบบกิจกรรมที่คำนึงถึงข้อจำกัดทางกายภาพและความปลอดภัยเป็นสิ่งสำคัญ โดยกิจกรรมทั้ง 3 รูปแบบในการวิจัยนี้ได้ออกแบบให้สามารถปรับระดับความยากง่ายได้ตามสภาพร่างกายของแต่ละบุคคล ดังที่ผู้สูงอายุรหัส B13 กล่าวว่า “ท่ายากก็ทำช้า ๆ ท่าง่ายก็ทำตามไม่เครียด” ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิด Universal Design for Learning ที่เน้นการออกแบบที่ครอบคลุมและปรับได้ตามความสามารถของผู้เข้าร่วม

ด้านข้อจำกัดการเข้าถึงข้อมูล ผู้สูงอายุรายงานว่าไม่ทราบข้อมูลเกี่ยวกับกิจกรรมที่จัดขึ้นในชุมชน ดังที่ผู้สูงอายุรหัส A14 กล่าวว่า “ไม่ค่อยรู้ว่ามามีกิจกรรมอะไรบ้าง บางทีรู้ทีหลังก็พลาดไปแล้ว” ปัญหานี้ส่งผลให้แม้จะมีกิจกรรมที่เหมาะสมแต่ผู้สูงอายุไม่สามารถเข้าร่วมได้เนื่องจากขาดข้อมูล การวิจัยนี้จึงเสนอแนะว่าควรมีระบบการประชาสัมพันธ์ที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุ เช่น การแจ้งข่าวสารผ่านผู้นำชุมชน การใช้หอกระจายข่าว การติดประกาศที่ชัดเจน และการใช้เครือข่ายสังคมของผู้สูงอายุในการส่งต่อข้อมูล ซึ่งสอดคล้องกับ Cattani et al. (2018) ที่เน้นย้ำความสำคัญของการสื่อสารข้อมูลที่มีประสิทธิภาพในการเข้าถึงผู้สูงอายุ

ด้านความเบื่อหน่ายและความรู้สึกโดดเดี่ยว ผู้สูงอายุโดยเฉพาะผู้เกษียณที่พักอาศัยอยู่บ้านรายงานปัญหาอย่างชัดเจน โดยผู้สูงอายุรหัส C15 กล่าวว่า “อยู่บ้านคนเดียวทั้งวัน ลูกไปทำงาน รู้สึกเหงามาก บางทีนั่งดูทีวีจนเบื่อ” และผู้สูงอายุรหัส C12 กล่าวว่า “อยู่บ้านเฉย ๆ ลูกส่งเงินมาให้ใช้เดือนละหน่อย บางทีเบื่อเหลือเกิน” ข้อจำกัดนี้ส่งผลต่อสุขภาพทางจิตใจและทางสังคมของผู้สูงอายุ และเป็นแรงผลักดันหลักให้ผู้สูงอายุต้องการเข้าร่วมกิจกรรม ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับ Fernández-Mayoralas et al. (2015) ที่พบว่า การมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมเป็นปัจจัยสำคัญต่อความเป็นอยู่ที่ดีของผู้สูงอายุ และสนับสนุนงานวิจัยของ Mendes et al. (2018) ที่ระบุว่าผู้สูงอายุแสวงหากิจกรรมที่เอื้อต่อการสร้างและรักษาความสัมพันธ์ทางสังคม การวิจัยนี้แสดงให้เห็นว่ากิจกรรมส่งเสริมสุขภาวะที่พัฒนาขึ้นสามารถตอบสนองความต้องการได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยผู้เข้าร่วมรายงานว่า “ได้เจอเพื่อน ได้คุย ไม่เหงา” (A08) และ “รู้สึกไม่โดดเดี่ยว” ซึ่งแสดงให้เห็นว่ากิจกรรมช่วยลดปัญหาความเบื่อหน่ายและความโดดเดี่ยวได้

การออกแบบกิจกรรมที่คำนึงถึงข้อจำกัดเหล่านี้เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้กิจกรรมในการวิจัยนี้ประสบความสำเร็จ โดยผู้วิจัยได้ใช้หลักการ 4 ประการในการพัฒนากิจกรรม ได้แก่ (1) คำนึงถึงข้อจำกัดทางกายภาพของผู้สูงอายุ (2) เน้นความปลอดภัยในการดำเนินกิจกรรม (3) ใช้อุปกรณ์และสถานที่ที่ทำได้ง่ายในชุมชน และ (4) เชื่อมโยงกับประสบการณ์และวัฒนธรรมที่คุ้นเคย หลักการเหล่านี้ช่วยให้กิจกรรมสามารถเอื้อต่อการเข้าร่วมของผู้สูงอายุที่มีข้อจำกัดต่าง ๆ และสอดคล้องกับแนวคิด Active Aging ของ World Health Organization (2002) ที่เน้นการสร้างสภาพแวดล้อมที่เป็นมิตรกับผู้สูงอายุ (Age-Friendly Environment) นอกจากนี้ Wu et al. (2020) และ Devereux-Fitzgerald et al. (2016) ยังเน้นย้ำความสำคัญของการออกแบบกิจกรรมที่เหมาะสมและปรับได้ตามความสามารถของผู้เข้าร่วม ซึ่งเป็นกุญแจสำคัญในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมและความยั่งยืนของกิจกรรมสำหรับผู้สูงอายุ

องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้ คือ “นวัตกรรมการออกแบบกิจกรรมส่งเสริมสุขภาวะผู้สูงอายุแบบบูรณาการ” (Integrated Innovative Design for Older Adult Well-being Activities) ซึ่งมีแกนสารสำคัญอยู่ที่ “กรอบการออกแบบกิจกรรมแบบตอบสนองวัฒนธรรม” (Cultural-Responsive Activity Design Framework)

สิ่งที่ถือเป็น “องค์ความรู้ใหม่” (Novelty) ของงานวิจัยนี้ ไม่ได้อยู่ที่แค่กิจกรรมเป็นรายตัว หรือการนำทฤษฎีมาใช้เท่านั้น แต่เป็น “กลไกการแปลงทฤษฎีสากลให้เป็นกิจกรรมเฉพาะวัฒนธรรมผ่านหลักการออกแบบที่ตรวจสอบได้” หรือที่เรียกว่า “Culturally-Adaptive Theory Translation Mechanism” ซึ่งกระบวนการ 7 ขั้นตอนแบบวนซ้ำ (Iterative Process) ที่เราใช้ในการวิจัยนี้เป็นตัวขับเคลื่อนกลไกดังกล่าว

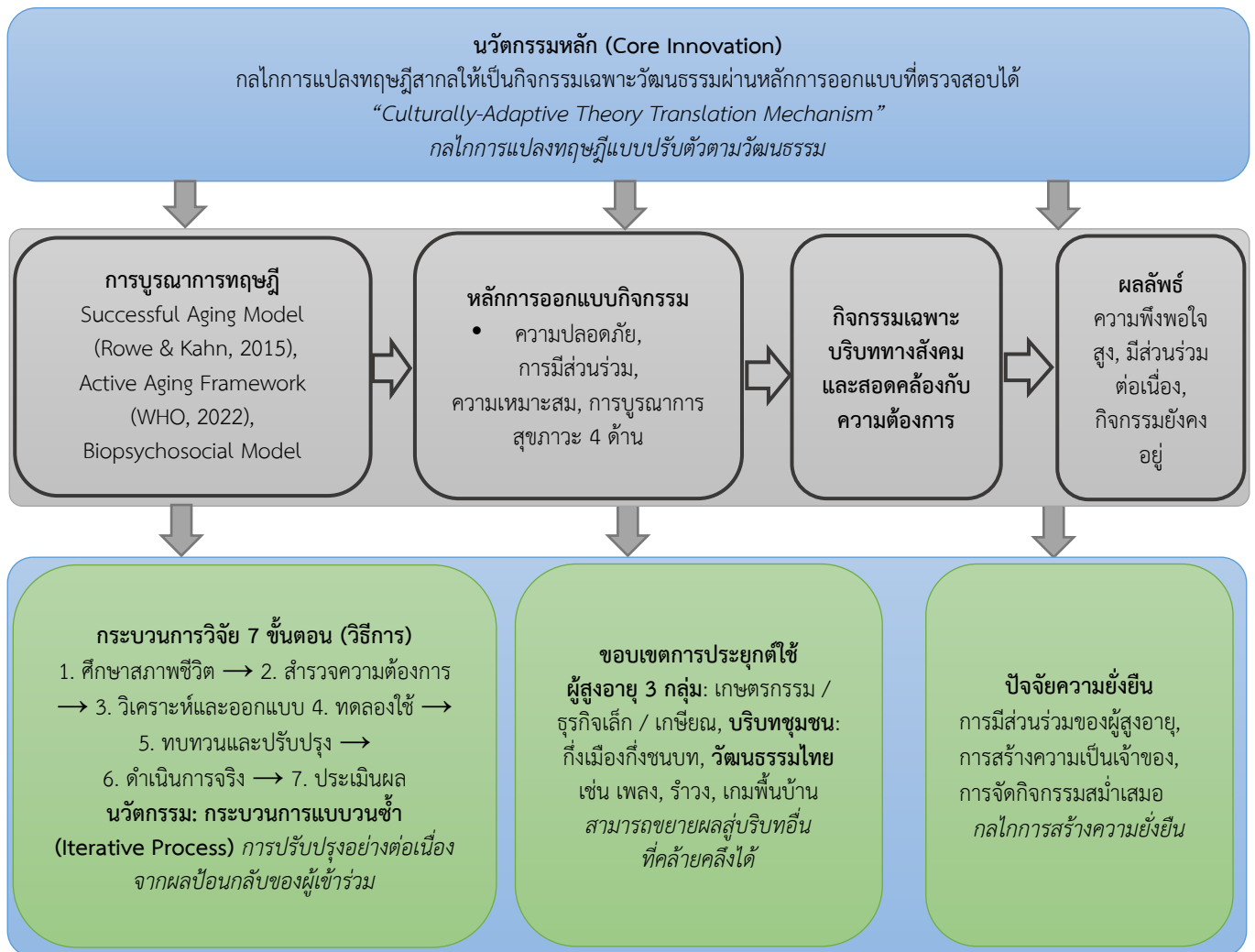
การแปลงทฤษฎีสู่การปฏิบัติอย่างเป็นระบบในบริบทเฉพาะ เนื่องจากงานวิจัยก่อนหน้านี้ส่วนใหญ่มักนำเสนอการประยุกต์ใช้ทฤษฎีสากลในลักษณะภาพรวม หรือเน้นการศึกษาเชิงพรรณนาเกี่ยวกับปัญหาของผู้สูงอายุ แต่ยังขาดกลไกที่ชัดเจนและเป็นระบบในการ “แปลง (translate)” แนวคิดทฤษฎีระดับสากล (เช่น Successful Aging, Cognitive Reserve, Intergenerational Activities) ให้กลายเป็นกิจกรรมที่ “หยั่งรากลึก” และ “ตอบสนอง” ต่อบริบททางวัฒนธรรม วิถีชีวิต และข้อจำกัดเฉพาะของผู้สูงอายุในพื้นที่หนึ่ง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งกลไกนี้สามารถทำซ้ำ ตรวจสอบ และปรับใช้ได้ (Verifiable and Replicable Translation Mechanism)

มิติของการบูรณาการเชิงลึก คือ นวัตกรรมนี้ไม่เพียงแต่นำทฤษฎีมาใช้ แต่ยังบูรณาการเข้ากับข้อมูลเชิงลึกด้านความต้องการและวัฒนธรรมท้องถิ่นอย่างเป็นระบบ ผ่านกระบวนการวิจัยแบบวนซ้ำ 7 ขั้นตอน ทำให้ผลลัพธ์คือกิจกรรมที่ไม่ได้เป็นเพียงแค่กิจกรรมทั่วไป แต่เป็นกิจกรรมที่ถูก “ออกแบบมาเพื่อผู้สูงอายุกลุ่มเป้าหมายนี้โดยเฉพาะ” โดยคำนึงถึงหลากหลายในกลุ่มอาชีพ และความผูกพันทางวัฒนธรรมในไทย (เพลงลูกทุ่ง, รำวง, เกมพื้นบ้าน)

การเปลี่ยนแนวคิดการวิจัย คือ จากการวิจัยเชิงพรรณนาไปสู่การวิจัยเชิงปฏิบัติและสร้างสรรค์ (Prescriptive and Constructive Research) ที่สามารถสร้าง “นวัตกรรม” ในรูปแบบกระบวนการและกรอบการออกแบบที่ใช้จริงได้จริง ไม่ใช่แค่การอธิบายปัญหา ทำให้งานวิจัยนี้สามารถเป็น “ต้นแบบ” หรือ “พิมพ์เขียว” ให้กับผู้วิจัยหรือผู้ปฏิบัติงานในบริบทวัฒนธรรมอื่น ๆ สามารถนำไปปรับใช้และพัฒนาต่อยอดได้

กลไกความยั่งยืน คือ งานวิจัยได้ระบุถึงปัจจัยความยั่งยืนที่เกิดจากการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุและการสร้างความเป็นเจ้าของ ซึ่งเป็นผลโดยตรงจากกระบวนการออกแบบที่ตอบสนองต่อความต้องการอย่างแท้จริง ซึ่งเป็นคุณสมบัติสำคัญของนวัตกรรมที่ยั่งยืน

กล่าวโดยสรุป องค์ความรู้ใหม่คือ “กระบวนการทัศน์และกลไกเชิงระบบในการออกแบบกิจกรรมส่งเสริมสุขภาวะผู้สูงอายุที่สามารถแปลงทฤษฎีสากลให้เข้ากับบริบทวัฒนธรรมท้องถิ่นได้อย่างมีประสิทธิภาพผ่านกระบวนการวิจัยแบบวนซ้ำ” ซึ่งเป็นแนวทางที่ขาดหายไปในงานวิจัยเดิม และมีศักยภาพในการเป็นต้นแบบสำหรับการพัฒนาในพื้นที่อื่น ๆ

ภาพที่ 2 นวัตกรรมการออกแบบกิจกรรมส่งเสริมสุขภาวะผู้สูงอายุแบบบูรณาการ

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์หลักสามประการ คือ การประเมินความต้องการอย่างเป็นระบบของ ผู้สูงอายุในจังหวัด นครนายก พัฒนากิจกรรมส่งเสริมสุขภาวะที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตและบริบทของผู้สูงอายุ และศึกษาความคิดเห็น ของผู้สูงอายุที่มีต่อกิจกรรมที่พัฒนาขึ้น

ผลการวิจัยได้ตอบสนองวัตถุประสงค์เหล่านี้อย่างครบถ้วน **ประการแรก** ในการประเมินความต้องการอย่างเป็นระบบ ของผู้สูงอายุ พบว่าผู้สูงอายุในจังหวัดนครนายกมีความหลากหลายทางอาชีพโดยแบ่งออกเป็น 3 กลุ่มหลัก ได้แก่ กลุ่มเกษตรกร กลุ่มเจ้าของกิจการขนาดเล็ก และกลุ่มผู้เกษียณ โดยมีอุปสรรคร่วมกัน 4 ประการที่ส่งผลต่อการเข้าถึง กิจกรรม ได้แก่ ข้อจำกัดด้านการเดินทาง ความเบื่อหน่ายจากการอยู่บ้าน ข้อจำกัดด้านสุขภาพ และการขาดข้อมูล นอกจากนี้ การศึกษาความต้องการยังเผยให้เห็นว่า ผู้สูงอายุมีความสนใจเป็นพิเศษในกิจกรรม 3 ประเภท ได้แก่ ดนตรี และการร้องเพลง การรำวงและการเต้นรำพื้นบ้าน และเกมนันทนาการ การค้นพบข้อมูลเชิงลึกเหล่านี้เป็นพื้นฐานสำคัญ ในการออกแบบกิจกรรม **ประการที่สอง** จากข้อมูลความต้องการและบริบทเฉพาะที่ได้จากการประเมินในขั้นต้น ผู้วิจัยจึงได้ พัฒนากิจกรรมส่งเสริมสุขภาวะ ที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตและวัฒนธรรมท้องถิ่นของจังหวัดนครนายก โดยเฉพาะเจาะจงจำนวน 3 กิจกรรม ได้แก่ “การดมहाสนุก ฟลิกราร์ด ฟลิคเกมส์” “เสียงเพลงแห่งวันวาน เรื่องราวแห่งความทรงจำ” และ “รำวงสร้างสุข สุขภาพสร้างได้” กิจกรรมแต่ละอย่างมีระยะเวลาประมาณ 60 นาที และได้รับการออกแบบ อย่างพิถีพิถันให้ครอบคลุมการส่งเสริมสุขภาวะทั้ง 4 มิติ ได้แก่ ทางกาย ทางจิตใจ ทางสังคม และทางปัญญา และ**ประการที่สาม** ในการศึกษาความคิดเห็น ของผู้สูงอายุที่มีต่อกิจกรรมที่พัฒนาขึ้น ผลการประเมินพบว่าผู้เข้าร่วม

กิจกรรมมีความเห็นเชิงบวกอย่างมาก โดยชี้ให้เห็นว่ากิจกรรมทั้งสามสามารถส่งเสริมสุขภาวะได้ครบทุกมิติ ผู้เข้าร่วมได้รายงานถึงผลลัพธ์ที่เป็นประโยชน์ในด้านต่าง ๆ ทั้งสุขภาวะทางกายที่กระตือรือร้นมากขึ้น สุขภาวะทางจิตใจที่ผ่อนคลาย และมีความสุข สุขภาวะทางสังคมที่ได้ปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น และสุขภาวะทางปัญญาที่ได้รับการกระตุ้นความคิดและความจำ นอกจากนี้ ยังมีข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ต่อการปรับปรุงกิจกรรมในอนาคต เช่น การขยายขนาดตัวอักษรบนการ์ด การใช้ไมโครโฟนเพื่อความชัดเจนในการได้ยิน และการปรับท่าทำให้เหมาะสมกับสภาพร่างกายของแต่ละบุคคล

โดยสรุป ผลการวิจัยได้ยืนยันว่าการดำเนินการประเมินความต้องการอย่างเป็นระบบเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาและออกแบบกิจกรรมส่งเสริมสุขภาวะที่สามารถตอบสนองบริบทและข้อจำกัดของผู้สูงอายุในท้องถิ่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งส่งผลให้เกิดการยอมรับและรายงานผลเชิงบวกต่อการส่งเสริมสุขภาวะองค์กรรวมอย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะ

1. การนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ประยุกต์ใช้ในศูนย์ดูแลและชุมชน สามารถเป็นส่วนหนึ่งของโปรแกรมในศูนย์ดูแลผู้สูงอายุ ชุมชน หรือโรงเรียนผู้สูงอายุในชุมชน โดยเน้นการออกแบบกิจกรรมที่ปลอดภัยและเหมาะสมกับช่วงวัย

1.2 บูรณาการกับแผนงานสาธารณสุข หน่วยงานสาธารณสุขและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถผนวกกิจกรรมเข้ากับแผนส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุในพื้นที่ เพื่อเป็นกิจกรรมประจำที่ส่งเสริมสุขภาวะอย่างต่อเนื่อง

1.3 พัฒนาเป็นชุดกิจกรรมสำเร็จรูป โดยจัดทำเป็นคู่มือและอุปกรณ์สำหรับจัดกิจกรรม (Activity Package) เพื่อให้ผู้ดูแลหรือชุมชนนำไปใช้ได้สะดวก

1.4 ส่งเสริมบทบาทผู้นำในผู้สูงอายุ ให้การสนับสนุนให้ผู้สูงอายุที่มีศักยภาพเป็นผู้นำจัดกิจกรรม เพื่อเสริมสร้างความรู้สึกมีคุณค่าและการมีส่วนร่วมในสังคม

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยต่อไป

2.1 ควรศึกษาผลลัพธ์ระยะยาว โดยการทำการวิจัยแบบติดตามผล (longitudinal study) อย่างน้อย 1-2 ปี เพื่อประเมินผลกระทบของกิจกรรมต่อความรู้สึกเป็นอยู่ที่ดีและคุณภาพชีวิตในระยะยาว

2.2 ควรศึกษาเปรียบเทียบประสิทธิผลในกลุ่มเฉพาะ โดยการศึกษาความเหมาะสมและประสิทธิผลของกิจกรรมในผู้สูงอายุกลุ่มต่าง ๆ เช่น ผู้มีข้อจำกัดด้านความจำหรือการเคลื่อนไหว เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกสำหรับออกแบบกิจกรรมเฉพาะกลุ่ม

2.3 ควรศึกษาวิจัยและพัฒนารูปแบบกิจกรรมใหม่ โดยการสำรวจและพัฒนากิจกรรมใหม่ ๆ ที่ตอบสนองความสนใจของผู้สูงอายุยุคใหม่ เช่น กิจกรรมที่ใช้เทคโนโลยีดิจิทัล การเรียนรู้ตลอดชีวิต หรือกิจกรรมส่งเสริมปฏิสัมพันธ์ระหว่างวัย

เอกสารอ้างอิง

- Awick, E. A., Ehlers, D. K., Aguiñaga, S., Daugherty, A. M., Kramer, A. F., & McAuley, E. (2017). Effects of a randomized exercise trial on physical activity, psychological distress and quality of life in older adults. *General hospital psychiatry*, 49, 44-50.
- Bohlmeijer, E. T., Frielingsdorf, L., Kraiss, J. T., de Jager-Meezenbroek, E., Visser, A., & Ten Klooster, P. M. (2023). Spirituality in the Context of Well-being. Evaluation of the Psychometric properties and added value of the spiritual attitude and involvement list short form (SAIL-SF). *Journal of Happiness Studies*, 24(3), 1169.
- Cattan, E., Perrier, P., Bérard, F., Gerber, S., & Rochet-Capellan, A. (2018). Adaptation to visual feedback delays on touchscreens with hand vision. *Experimental Brain Research*, 236(12), 3191-3201.

- Cress, M. E., Buchner, D. M., Prohaska, T., Rimmer, J., Brown, M., Macera, C., DePietro, L., & Chodzko-Zajko, W. (2004). Physical activity programs and behavior counseling in older adult populations. *Medicine and Science in Sports and Exercise*, 36(11), 1997-2003.
- Devereux-Fitzgerald, A., Powell, R., Dewhurst, A., & French, D. P. (2016). The acceptability of physical activity interventions to older adults: A systematic review and meta-synthesis. *Social science & medicine*, 158, 14-23.
- Dunphy, K., Baker, F. A., Dumaresq, E., Carroll-Haskins, K., Eickholt, J., Ercole, M., Kaimal, G., Meyer, K., Sajjani, N., Shamir, O. Y., & Wosch, T. (2019). Creative arts interventions to address depression in older adults: A systematic review of outcomes, processes, and mechanisms. *Frontiers in psychology*, 9, 2655.
- Fernández-Mayoralas, G., Rojo-Pérez, F., Martínez-Martín, P., Prieto-Flores, M. E., Rodríguez-Blázquez, C., Martín-García, S., Rojo-Abuín, J. M., & Forjaz, M. J. (2015). Active ageing and quality of life: factors associated with participation in leisure activities among institutionalized older adults, with and without dementia. *Aging & mental health*, 19(11), 1031-1041.
- Keinwong, T. (2016). *Health promotion for Thai elders with hypertension: a mixed methods study*. (Doctor of Philosophy, The University of Newcastle).
- Mendes, N. P., Costa, N. P. D., Campos, A. C. V., Polaro, S. H. I., & Gonçalves, L. H. T. (2018). Socio-educational video debate technology for active aging promotion. *Escola Anna Nery*, 22(3), e20170427.
- Mohler, A., & Miller, M. (2020). Social participation facilitators and barriers among older adults residing in assisted living. *Journal of allied health*, 49(4), 263-269.
- Pavarini, S. C., Neri, A. L., Brígola, A. G., Ottaviani, A. C., Souza, É. N., Rossetti, E. S., Terassi, M., Alves de Oliveira, N., & Luchesi, B. M. (2017). Elderly caregivers living in urban, rural and high social vulnerability contexts. *Revista da Escola de Enfermagem da USP*, 51, e03254.
- Punyakaew, A., Lersilp, S., Putthinoi, S., & Hsu, H. Y. (2022). Time use in elderly people at the low active aging level: a qualitative study. *Cadernos Brasileiros de Terapia Ocupacional*, 30, e3050.
- Rahmayani, O., Sulistiono, E., & Emi, C. (2024). The Role and Strategy of Community Development for Elderly Families in Encouraging the independence of Older People in Cianjur. *SPEKTRUM: Jurnal Pendidikan Luar Sekolah*, 12(1), 140-144.
- Rowe, J. W., & Kahn, R. L. (2015). Successful aging 2.0: Conceptual expansions for the 21st century. *Journals of Gerontology Series B: Psychological Sciences and Social Sciences*, 70(4), 593-596.
- Silawan, T., Powwattana, A., Ponsen, P., & Ninkarnjanakun, N. (2024). Promoting the wellness of older adults through integrated health-promoting programs and supportive peers: A quasi-experimental study in semi-urban communities of northeastern Thailand. *Journal of primary care & community health*, 15, 21501319241241456.
- Somsopon, W., Kim, S. M., Nitivattananon, V., Kusakabe, K., & Nguyen, T. P. L. (2022). Issues and needs of elderly in community facilities and services: a case study of urban housing projects in Bangkok, Thailand. *Sustainability*, 14(14), 8388.
- Stern, Y. (2012). Cognitive reserve in ageing and Alzheimer's disease. *The Lancet Neurology*, 11(11), 1006-1012.

- Tsuji, T., Kanamori, S., Yamakita, M., Sato, A., Yokoyama, M., Miyaguni, Y., & Kondo, K. (2022). Correlates of engaging in sports and exercise volunteering among older adults in Japan. *Scientific Reports*, 12(1), 3791.
- Wattanasoei, S. (2016). *The Effect of Angklung (Ang-Ka-Lung) Intervention Model for Improving the Quality of Life Among Elderly People in Maung District, Samutprakarn Province, Thailand*. (Doctoral dissertation, Chulalongkorn University).
- Whear, R., Campbell, F., Rogers, M., Sutton, A., Robinson-Carter, E., Sharpe, R., Cohen, S., Fergy, R., Garside, R., Kneale, D., Melendez-Torres, G. J., & Thompson-Coon, J. (2023). What is the effect of intergenerational activities on the wellbeing and mental health of older people?: A systematic review. *Campbell systematic reviews*, 19(4), e1355.
- Winterbotham, S., & du Preez, J. (2016). Psychosocial wellbeing in active older adults: A systematic review of qualitative literature. *International Review of Sport and Exercise Psychology*, 9(1), 96-115.
- World Health Organization. (2002). *Active ageing: A policy framework*. Retrieved from <https://iris.who.int/items/46476232-b305-47b4-ab28-e3931607c70c>.
- Wu, Y. L., Chao, S. R., Tsai, W. F., & Chen, M. L. (2020). The effect of horticultural program with life contexts on the cognitive function of the elderly in Taiwan. *Problems of Education in the 21st Century*, 78(5), 856.
- Zubala, A., MacGillivray, S., Frost, H., Kroll, T., Skelton, D. A., Gavine, A., Gray, N. M., Toma, M., & Morris, J. (2017). Promotion of physical activity interventions for community dwelling older adults: A systematic review of reviews. *PloS one*, 12(7), e0180902.

Financial Analysis on Smart Cricket Farm Investment

Veerapat Tiensriyuka^{1*} Chakrit Potchanasin² Sanit Kao-ian² and Sorawat Wisalaporn²

¹ Graduate student in Agribusiness, Department of Agricultural and Resource Economics, Faculty of Economics, Kasetsart University, Thailand

² Department of Agricultural and Resource Economics, Faculty of Economics, Kasetsart University, Thailand

* Corresponding author. E-mail: veerapat.tie@ku.th

ABSTRACT

This article aimed to study the smart cricket farm system in three sizes: 30, 60, and 90 boxes. It then compared these with a normal cricket farm system through four analytical results: 1) cost and benefit analysis, 2) financial analysis, 3) sensitivity analysis of smart farm investment in four scenarios (yield decreased to 30 kg per box, yield increased to 40 kg per box, feed price increased by 10%, sale price decreased by 10%), and 4) switching value test (SVT). The study cases were purposively selected, including 32 Innovative Company Limited as the smart farm and Hero Crickets Farm as the normal farm, both located in the Bangkok metropolitan area. Data were collected through in-depth interviews, and the financial analyses used four indicators: 1) Payback Period (PB), 2) Net Present Value (NPV), 3) Internal Rate of Return (IRR), and 4) Benefit-Cost Ratio (BCR) under a 6.125% discount rate. The results of the study found that: 1) The production cost for the smart farm (30 boxes) was 128.03 Baht/kg, while the normal farm's cost was 108.44 Baht/kg. Additionally, the production profit of the smart farm (30 boxes) was 44.97 Baht/kg, compared to 0.56 Baht/kg for the normal farm. 2) The financial analysis results showed that the smart farm had a payback period of 2.55 years, an NPV of 2,782,104.29 Baht, an IRR of 37.32%, and a BCR of 1.35, while the normal farm indicated a payback period of 4.09 years, an NPV of 149,297.41 Baht, an IRR of 20.59%, and a BCR of 1.04. 3) The sensitivity analysis results indicated that all four scenarios were feasible. 4) The switching value test for costs indicated that costs could increase by 44.19% while the investment remained feasible, whereas the switching test for revenue showed that revenue could decrease by 26.16% while the investment could still be considered feasible.

Keywords: Financial Analysis, Cricket, Project Feasibility

การวิเคราะห์ทางการเงินในการลงทุนทำฟาร์มจิ้งหรีดอัจฉริยะ

วีรภัทร เจริญศรีฤกษ์^{1*} จักรกฤษณ์ พจนศิลป์² ศานิต เก้าเอี้ยน² และ สรวัดน์ วิชาลาภรณ์²

¹ นิสิตบัณฑิตศึกษาศาสตรกิจการเกษตร ภาควิชาเศรษฐศาสตร์เกษตรและทรัพยากร คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ประเทศไทย

² ภาควิชาเศรษฐศาสตร์เกษตรและทรัพยากร คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ประเทศไทย

* Corresponding author. E-mail: veerapat.tie@ku.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อเปรียบเทียบการเลี้ยงจิ้งหรีดโดยระบบอัจฉริยะจำนวน 3 ขนาด คือ 30, 60, 90 ตู้ และเปรียบเทียบกับระบบทั่วไปใน 4 ประเด็น คือ 1) วิเคราะห์ต้นทุนผลตอบแทน 2) วิเคราะห์ความคุ้มค่าทางการเงิน 3) วิเคราะห์ความอ่อนไหวของโครงการลงทุนเลี้ยงจิ้งหรีดโดยระบบอัจฉริยะใน 4 สถานการณ์ คือ ปริมาณผลผลิตลดลง เป็น 30 กก./ตู้เลี้ยง เพิ่มขึ้นเป็น 40 กก./ตู้เลี้ยง ราคาอาหารจิ้งหรีดเพิ่มขึ้นร้อยละ 10 ราคารับซื้อผลผลิตลดลงร้อยละ 10 และ 4) การทดสอบค่าความแปรเปลี่ยนของโครงการลงทุนโดยการศึกษาของงานวิจัยฉบับนี้ในกรณีของฟาร์มจิ้งหรีดที่เลี้ยงโดยระบบอัจฉริยะจะทำการศึกษาจาก บริษัท สามสิบสอง อินโนเวท จำกัด และในส่วนของฟาร์มจิ้งหรีดที่เลี้ยงโดยระบบทั่วไปจะทำการศึกษาจากฟาร์มจิ้งหรีดฮิโรโดยทั้งสองฟาร์มตั้งอยู่ในพื้นที่กรุงเทพมหานครและปริมณฑลโดยทำการเลือกกรณีศึกษาด้วยวิธีเจาะจงซึ่งการเก็บรวบรวมข้อมูลใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกและวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ตัวชี้วัดทางการเงินประกอบด้วย 1) ระยะเวลาคืนทุน (Payback period) 2) มูลค่าปัจจุบันสุทธิ (Net present value) 3) อัตราผลตอบแทนภายใน (Internal rate of return) 4) อัตราผลตอบแทนต่อต้นทุน (Benefit and cost ratio) ภายใต้อัตราคิดลดร้อยละ 6.125 ต่อปี ซึ่งกำหนดจากอัตราดอกเบี้ยเงินกู้สำหรับลูกค้ารายย่อยชั้นดี (Minimum Loan Rate) ของธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธกส) ในเดือน มีนาคม พ.ศ. 2568 ผลการศึกษาพบว่า 1) ต้นทุน/กก. ของระบบอัจฉริยะเท่ากับ 128.03 บาท (30 ตู้เลี้ยง) และระบบทั่วไปเท่ากับ 108.44 บาทต่อกิโลกรัม ในส่วนของกำไร/กก. ของระบบอัจฉริยะเท่ากับ 44.97 บาท (30 ตู้เลี้ยง) และระบบทั่วไปเท่ากับ 0.56 บาท 2) การวิเคราะห์ทางการเงินพบว่า การเลี้ยงจิ้งหรีดโดยระบบอัจฉริยะมีระยะเวลาคืนทุนเท่ากับ 2.55 ปี มูลค่าปัจจุบันสุทธิเท่ากับ 2,782,104.29 บาท อัตราผลตอบแทนภายในเท่ากับร้อยละ 37.32 และอัตราผลตอบแทนต่อต้นทุนเท่ากับ 1.35 ในกรณีของระบบทั่วไปมีระยะเวลาคืนทุนเท่ากับ 4.09 ปี มูลค่าปัจจุบันสุทธิเท่ากับ 149,297.41 บาท อัตราผลตอบแทนภายในเท่ากับร้อยละ 20.59 และอัตราผลตอบแทนต่อต้นทุนเท่ากับ 1.04 3) การวิเคราะห์ความอ่อนไหว (Sensitivity analysis) พบว่า ทุกโครงการยังคงมีความคุ้มค่าทางการเงิน 4) การวิเคราะห์ความแปรเปลี่ยน (Switching value test) ในด้านต้นทุน คือ ค่าที่เป็นตัวชี้วัดว่าต้นทุนของโครงการสามารถเพิ่มขึ้นได้สูงสุดร้อยละเท่าใดโครงการจึงไม่มีความคุ้มค่าทางการเงินพบว่ามีค่าเท่ากับร้อยละ 44.19 และด้านรายได้ คือ ค่าที่เป็นตัวชี้วัดว่ารายได้ของโครงการสามารถลดลงได้สูงสุดร้อยละเท่าใดโครงการจึงไม่มีความคุ้มค่าทางการเงินพบว่ามีค่าเท่ากับร้อยละ 26.16

คำสำคัญ: การวิเคราะห์ทางการเงิน, จิ้งหรีด, ความเป็นไปได้ของโครงการ

บทนำ

ประเทศไทยมีการส่งเสริมให้เลี้ยงจิ้งหรีดในเชิงพาณิชย์ตั้งแต่ในปี พ.ศ. 2542 โดยเริ่มในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือและทำการขยายผลไปยังพื้นที่อื่น ๆ ของประเทศไทยในปัจจุบันภาครัฐมีการกำหนดนโยบายโดยตั้งเป้าหมายให้ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางการผลิตโปรตีนจากแมลง โดยมีการส่งเสริมให้เกษตรกรเลี้ยงจิ้งหรีด เพื่อสร้างรายได้และยกระดับมาตรฐานฟาร์มเลี้ยงจิ้งหรีด เพื่อสร้างความเชื่อมั่นให้แก่ผู้บริโภคภายในประเทศและต่างประเทศ รวมถึงมีการจัดตั้งศูนย์เทคโนโลยีแมลงเพื่อพัฒนาการเลี้ยงแมลงและการกระจายพันธุ์แมลง (กรมส่งเสริมการเกษตร, 2563)

หน่วยงานภาครัฐมีเผยแพร่องค์ความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงจิ้งหรีดของกรมส่งเสริมการเกษตร โดยใช้ชื่อว่าคู่มือการเลี้ยงจิ้งหรีดฉบับประชาชน ซึ่งเป็นการอธิบายวิธีการเลี้ยงจิ้งหรีดตั้งแต่เป็นไข่จนกระทั่งเก็บผลผลิตและมีการออกมาตรฐานการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี (Good agriculture practices: GAP) สำหรับจิ้งหรีด (กรมปศุสัตว์, 2564) การเลี้ยงจิ้งหรีดของประเทศไทยสามารถแบ่งออกเป็น 2 รูปแบบ คือ 1) การเลี้ยงจิ้งหรีดโดยระบบทั่วไป คือ การเลี้ยงจิ้งหรีดในพื้นที่เปิดและใช้แรงงานมนุษย์ทั้งหมดไม่ได้มีการนำเทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้ในกระบวนการผลิต (กรมปศุสัตว์, 2564) 2) การเลี้ยงจิ้งหรีดโดยระบบอัจฉริยะ คือ การเลี้ยงในพื้นที่ปิดโดยในกระบวนการเลี้ยงมีการนำเทคโนโลยีเซนเซอร์และอินเทอร์เน็ตทุกสรรพสิ่ง รวมถึงมีการจัดเก็บข้อมูลที่เกิดขึ้น เป็นต้น เพื่อให้กระบวนการผลิตเกิดความแม่นยำเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตและการเพิ่มผลผลิต (สำนักงานพัฒนาการวิจัยเกษตร, 2568)

ข้อจำกัดของการเลี้ยงจิ้งหรีดโดยระบบทั่วไป 1) การควบคุมปัจจัยภายนอกสามารถทำได้ยากเนื่องจากการเลี้ยงในพื้นที่เปิดส่งผลทำให้มีศัตรูตามธรรมชาติของจิ้งหรีดเข้ามารบกวนในระหว่างการเลี้ยง เช่น มด นก เป็นต้น (กรมปศุสัตว์, 2564) 2) ปัญหาการขาดแคลนแรงงาน คือ การเลี้ยงจิ้งหรีดโดยระบบทั่วไปจำเป็นต้องใช้แรงงานในกระบวนการผลิตซึ่งในปัจจุบันแรงงานในภาคเกษตรของประเทศไทยส่วนใหญ่เป็นแรงงานสูงอายุจึงส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพการผลิต (ศูนย์วิเคราะห์เศรษฐกิจทีทีบี, 2567) 3) ความผิดพลาดที่เกิดจากมนุษย์ คือ ความผิดพลาดที่เกิดขึ้นในกระบวนการเลี้ยง เช่น ให้อาหารและเปลี่ยนน้ำให้กับจิ้งหรีดไม่ครบ (กรมปศุสัตว์, 2564) 4) การใช้พื้นที่ในการเลี้ยง คือ การเลี้ยงจิ้งหรีดโดยระบบทั่วไปเป็นการเลี้ยงในแนวราบ ซึ่งทำให้ต้องใช้พื้นที่ในการเลี้ยงจึงไม่เหมาะสำหรับการเลี้ยงในเขตเมือง 5) ความสะอาดภายในฟาร์ม สืบเนื่องจากการเลี้ยงจิ้งหรีดโดยระบบทั่วไปสามารถควบคุมปัจจัยภายนอกได้ยาก จึงนำมาซึ่งปัญหาความสะอาดภายในฟาร์ม (Ibitoye et al., 2025) 6) การขอมาตรฐาน GAP คือ จากปัญหาที่กล่าวมาทั้งหมดข้างต้นจึงทำให้ไม่ผ่านเกณฑ์มาตรฐาน GAP สำหรับแมลง (คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2565)

ข้อได้เปรียบของการเลี้ยงจิ้งหรีดโดยระบบอัจฉริยะ 1) สามารถควบคุมปัจจัยภายนอกได้ เนื่องจากการเลี้ยงในระบบปิด 2) ลดการใช้แรงงานมนุษย์และ 3) ลดความผิดพลาดที่เกิดจากมนุษย์ เนื่องจากการเลี้ยงในระบบอัตโนมัติยกเว้นการรองไข่และเก็บผลผลิต 4) การใช้พื้นที่ในการเลี้ยงน้อยกว่าระบบทั่วไป เพราะเป็นการเลี้ยงในแนวดิ่ง 5) มีต้นทุนในการขอมาตรฐาน GAP ต่ำกว่าเพราะการเลี้ยงโดยระบบอัจฉริยะมีความสอดคล้องกับมาตรฐาน GAP 6) มีระบบการตรวจสอบย้อนกลับ คือ ระบบที่ใช้ในการตรวจสอบแหล่งผลิตและกระบวนการเลี้ยงของจิ้งหรีด (คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2565)

ดังนั้นจากข้อจำกัดของการเลี้ยงจิ้งหรีดโดยระบบทั่วไปและข้อได้เปรียบของระบบอัจฉริยะที่ได้กล่าวไปทั้งหมดข้างต้นจึงนำมาซึ่งคำถามของงานวิจัยดังนี้ คือ ในทางกายภาพการเลี้ยงจิ้งหรีดโดยระบบอัจฉริยะได้ผลผลิตมากกว่าระบบทั่วไปจึงทำให้มีรายได้ต่อการอบการเลี้ยงมากกว่า แต่มีความเป็นไปได้ที่จะไม่คุ้มค่าในทางการเงินหากรายได้ที่ได้รับมาน้อยกว่าต้นทุน เนื่องจากการเลี้ยงจิ้งหรีดโดยระบบอัจฉริยะมีต้นทุนเริ่มต้นสูง รวมถึงในปัจจุบันเกษตรกรหรือผู้ประกอบการที่ทำการเลี้ยงจิ้งหรีดด้วยระบบอัจฉริยะยังคงมีจำนวนน้อย แสดงให้เห็นว่าการเลี้ยงจิ้งหรีดโดยระบบอัจฉริยะมีความเป็นไปได้ที่จะมีปัญหาระบบหรือข้อจำกัดที่ไม่เกี่ยวกับประสิทธิภาพการผลิต จึงนำมาซึ่งประเด็นคำถามของการศึกษาของงานวิจัยฉบับนี้ คือ 1) การเลี้ยงด้วยระบบอัจฉริยะมีความคุ้มค่าหรือไม่และเมื่อเปรียบเทียบกับ การเลี้ยงในระบบทั่วไปจะมีผลตอบแทนที่เพิ่มขึ้นจากเดิมหรือไม่ 2) ในกรณีที่ตัดสินใจลงทุนระบบการเลี้ยงจิ้งหรีดแบบอัจฉริยะต้องใช้ระยะเวลาเท่าไรในการคืนทุนจึงนำมาซึ่งการวิเคราะห์ความคุ้มค่าทางการเงินของการเลี้ยงจิ้งหรีดโดยระบบอัจฉริยะ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์ต้นทุนผลตอบแทนของการเลี้ยงจิ้งหรีดโดยระบบอัจฉริยะและระบบทั่วไป
2. เพื่อวิเคราะห์ความคุ้มค่าทางการเงินของการเลี้ยงจิ้งหรีดโดยระบบอัจฉริยะและระบบทั่วไป
3. เพื่อวิเคราะห์ความอ่อนไหวของโครงการเลี้ยงจิ้งหรีดโดยระบบอัจฉริยะ

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบศึกษาเฉพาะกรณี (Case study) โดยมีวิธีการดำเนินการวิจัยดังนี้

1. รายละเอียดกรณีศึกษาฟาร์มตัวอย่าง

การศึกษานี้เลือกตัวอย่างกรณีศึกษาด้วยวิธีเจาะจง (Purposive Sampling) ในพื้นที่กรุงเทพมหานครและปริมณฑล โดยฟาร์มระบบอัจฉริยะ คือ การเลี้ยงจิ้งหรีดในลักษณะแนวตั้งมีการให้อาหารและน้ำด้วยระบบอัตโนมัติโดยเลือกศึกษาจากบริษัท สามสิบสอง อินโนเวท จำกัด ซึ่งตั้งอยู่ใน ตำบลบึงยี่โถ อำเภोधัญบุรี จังหวัดปทุมธานีทำการเลี้ยงจิ้งหรีดโดยระบบ (Programmable logic controller: PLC) คือ ระบบที่ใช้ควบคุมการทำงานของเครื่องจักรในโรงงานอุตสาหกรรมซึ่งมีหลักการทำงานคล้ายกับคอมพิวเตอร์ (दनัย จันทรอรุณ และคณะ, 2566) สำหรับการเลี้ยงจิ้งหรีดโดยระบบอัจฉริยะระบบ PLC จึงมีความสำคัญเพราะเป็นระบบที่ใช้ในการควบคุมการให้อาหารและน้ำกับจิ้งหรีดโดยปัจจุบันบริษัทมีทางเลือกลงทุน 3 แบบ คือ จำนวน 30 60 และ 90 ตู้ ซึ่งการวิเคราะห์ในกรณีนี้เป็นการช่วยผู้ประกอบการในการประเมินความเป็นไปได้ในการลงทุนของโครงการเลี้ยงจิ้งหรีดโดยระบบอัจฉริยะของบริษัทในส่วนของกรณีศึกษาฟาร์มที่เลี้ยงในระบบทั่วไป จะทำการศึกษาจากฟาร์มจิ้งหรีดฮิลี่ซึ่งตั้งอยู่ที่ แขวงบางกะปิ เขตห้วยขวาง กรุงเทพฯ โดยสาเหตุที่เลือกตัวอย่างที่จะศึกษาด้วยวิธีเจาะจงเนื่องจากผู้ประกอบการฟาร์มจิ้งหรีดอัจฉริยะในพื้นที่กรุงเทพมหานครและปริมณฑลมีจำนวนน้อย และมีการจดทะเบียนเป็นบริษัทจำกัด ในส่วนของระบบการเลี้ยงแบบอัจฉริยะถือเป็นทรัพย์สินทางปัญญา ซึ่งการได้ข้อมูลมาเพื่อการวิเคราะห์จำเป็นต้องอาศัยความยินยอมจากผู้ประกอบการ และในกรณีของระบบทั่วไปการได้มาซึ่งข้อมูลรายได้ต้องอาศัยความยินยอมจากเกษตรกร เนื่องจากการศึกษาของงานวิจัยฉบับนี้เก็บข้อมูลจากเกษตรกรเพียง 2 ราย จึงทำให้ข้อมูลที่ใช้ในการวิเคราะห์และผลการศึกษาไม่สามารถอนุมานความเป็นจริงของประชากรทั้งหมดได้ ดังนั้น ผลการศึกษาของงานวิจัยฉบับนี้จึงเป็นประโยชน์สำหรับผู้สนใจลงทุนเลี้ยงจิ้งหรีดหรือเกษตรกรผู้เลี้ยงจิ้งหรีดโดยระบบทั่วไปที่ต้องการเปลี่ยนมาเลี้ยงโดยระบบอัจฉริยะของ บริษัท สามสิบสอง อินโนเวท จำกัด

2. สมมติฐานการวิจัย

มีสมมติฐานว่าการเลี้ยงจิ้งหรีดโดยระบบอัจฉริยะมีความคุ้มค่าทางการเงินในระยะยาวแต่ต้องใช้เวลาลงทุนเริ่มต้นสูง

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.1 ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary data) คือ ข้อมูลเกี่ยวกับต้นทุนในการผลิตการเก็บรวบรวมข้อมูลใช้การสัมภาษณ์เจาะลึก (In-depth interview) ในลักษณะกึ่งโครงสร้าง (Semi structure interview) โดยเป็นการสัมภาษณ์ผู้ประกอบการทั้งสองรายเกี่ยวกับ 1) ต้นทุนในการเตรียมเลี้ยง 2) ต้นทุนค่าอาหารและน้ำของจิ้งหรีด 3) วัสดุและอุปกรณ์ที่ใช้ในการเลี้ยงจิ้งหรีด 4) การขายผลผลิต 5) ระยะเวลาและกระบวนการเลี้ยง 6) ตลาดและแนวโน้มของตลาดจิ้งหรีดของประเทศไทยและของโลก รวมไปถึงปัจจัยอื่น ๆ ที่ส่งผลต่อต้นทุนและผลตอบแทน

3.2 ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary data) คือ การใช้ข้อมูลจากหน่วยงานต่าง ๆ เช่น องค์ความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงจิ้งหรีดของกรมส่งเสริมการเกษตร มาตรฐานการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี (Good agriculture practices: GAP) ของจิ้งหรีด

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

4.1. การวิเคราะห์ต้นทุนผลตอบแทน คือ การวิเคราะห์ค่าใช้จ่าย (ต้นทุน) และรายได้ (ผลตอบแทน) ใน 1 ปี การผลิตของการเลี้ยงจิ้งหรีดโดยระบบทั่วไปเลี้ยงจำนวน 7 รอบต่อปีและเปรียบเทียบกับเลี้ยงด้วยระบบอัจฉริยะเลี้ยงจำนวน 8 รอบต่อปีซึ่งแบ่งการวิเคราะห์ออกเป็น 3 กรณี คือ 30 60 และ 90 ตู้ โดยสาเหตุที่รอบการเลี้ยงของระบบอัจฉริยะมากกว่าระบบทั่วไป เพราะระบบอัจฉริยะไม่ต้องมีการพักบ่อเลี้ยงหลังจากสิ้นสุด 1 รอบการเลี้ยงแต่ระบบทั่วไปต้องพักบ่อเป็นเวลา 7 วัน ซึ่งส่งผลทำให้ต้นทุนและผลตอบแทนของระบบอัจฉริยะสูงกว่าระบบทั่วไป ในส่วนของการวิเคราะห์จะแบ่งต้นทุนออกเป็น 2 ประเภท คือ 1) ต้นทุนผันแปร (Variable cost) 2) ต้นทุนคงที่ (Fixed cost) และแบ่งเป็นอีก 2 ประเภท คือ 1) ต้นทุนที่เป็นเงินสด (Cash cost) 2) ต้นทุนที่ไม่เป็นเงินสด (Non-cash cost)

4.2. การวิเคราะห์ทางการเงิน คือ การใช้เครื่องมือทางการเงินเพื่อวิเคราะห์ระยะเวลาการคืนทุนและความคุ้มค่าทางการเงินของโครงการเลี้ยงจิ้งหรีดโดยระบบอัจฉริยะจำนวน 3 กรณี คือ 30 60 90 ตู้ และระบบทั่วไปจำนวน 25 บ่อ ซึ่งจำนวนของบ่อเลี้ยงระบบทั่วไป กำหนดจากข้อมูลที่ได้รับจากการสัมภาษณ์เกษตรกรผู้เลี้ยงด้วยระบบทั่วไป ระบุว่าเลี้ยงจำนวน 25 บ่อ มีผลผลิตเฉลี่ยบ่อละ 25 กิโลกรัม รวมเป็นผลผลิตทั้งหมด 625 กิโลกรัม ต่อ 1 รอบการเลี้ยง หากเทียบเคียงกับระบบอัจฉริยะ ในเชิงปริมาณผลผลิต พบว่า ขนาดที่ใกล้เคียงที่สุด คือ จำนวน 30 ตู้เลี้ยง จะมีผลผลิตประมาณ 900 ถึง 1,200 กิโลกรัมต่อตู้เลี้ยง ซึ่งข้อมูลปริมาณผลผลิตต่อตู้เลี้ยงของการเลี้ยงโดยระบบอัจฉริยะได้มาจากการสัมภาษณ์เกษตรกรผู้เลี้ยงระบุว่าผลการเลี้ยงจิ้งหรีดโดยระบบอัจฉริยะมีผลผลิตต่อตู้เลี้ยงประมาณ 30 ถึง 40 กิโลกรัมต่อตู้เลี้ยง ซึ่งมีปริมาณผลผลิตมาตรฐาน คือ 35 กิโลกรัมต่อตู้เลี้ยง โดยกำหนดให้โครงการลงทุนมีอายุ 10 ปี ทุกโครงการ (ค่า n) ซึ่งมีรายการค่าใช้จ่ายในการลงทุนและค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานดังแสดงในตารางที่ 1 และใช้ตัวชี้วัดความคุ้มค่าของการลงทุนประกอบด้วย

1) ระยะเวลาคืนทุน (Payback period: PB) มีสูตรการคำนวณดังนี้ (อภิชาติ พงศ์สุพัฒน์, 2555)

$$\text{ระยะเวลาคืนทุน} = \text{จำนวนปีก่อนคืนทุนครบ} + \frac{\text{จำนวนเงินที่ยังคืนไม่ครบ}}{\text{จำนวนเงินทั้งหมดของปีที่คืนทุน}}$$

2) มูลค่าปัจจุบันสุทธิ (Net present value: NPV) มีสูตรการคำนวณดังนี้ (อภิชาติ พงศ์สุพัฒน์, 2555)

$$NPV = \sum_{t=1}^n \frac{B_t - C_t}{(1+r)^t} - C_0$$

กำหนดให้

NPV	คือ	มูลค่าปัจจุบันของผลตอบแทนสุทธิ
B_t	คือ	ผลตอบแทน ณ ปีที่ t
C_t	คือ	ต้นทุน ณ ปีที่ t
C_0	คือ	เงินลงทุนเริ่มแรก
r	คือ	อัตราคิดลด
t	คือ	ปีของโครงการมีค่าตั้งแต่ปีที่ 1 ถึงปีที่ n

3) อัตราผลตอบแทนภายใน (Internal rate of return: IRR) มีสูตรการคำนวณดังนี้ (อภิชาติ พงศ์สุพัฒน์, 2555)

$$NPV = 0 = \sum_{t=0}^n \frac{B_t - C_t}{(1+IRR)^t}$$

กำหนดให้

NPV	คือ	มูลค่าปัจจุบันของผลตอบแทนสุทธิ
B_t	คือ	ผลตอบแทน ณ ปีที่ t
C_t	คือ	ต้นทุน ณ ปีที่ t
IRR	คือ	อัตราคิดลดที่ทำให้ค่า NPV เท่ากับศูนย์
r	คือ	อัตราคิดลด
t	คือ	ปีของโครงการมีค่าตั้งแต่ปีที่ 0 ถึงปีที่ n

4) อัตราผลตอบแทนต่อต้นทุน (Benefit and cost ratio: BCR) คือ การนำมูลค่าปัจจุบันของการแสวงหาประโยชน์ทั้งโครงการ (ไม่ใช่กระแสเงินสดสุทธิ) หารด้วยต้นทุนตลอดอายุโครงการมีสูตรการคำนวณดังนี้ (กนกวรรณ จันทร์เจริญชัย, 2562)

$$BCR = \sum_{t=0}^n \frac{B_t}{(1+r)^t} / \sum_{t=0}^n \frac{C_t}{(1+r)^t}$$

กำหนดให้

BCR	คือ	อัตราผลประโยชน์ต่อต้นทุน
B_t	คือ	ผลตอบแทน ณ ปีที่ t
C_t	คือ	ต้นทุน ณ ปีที่ t
r	คือ	อัตราคิดลด
t	คือ	ปีของโครงการมีค่าตั้งแต่ปีที่ 0 ถึงปีที่ n

ตารางที่ 1 ค่าใช้จ่ายในการลงทุนและค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานของระบบอัจฉริยะจำนวน 30, 60, 90 ตู้ และระบบทั่วไป จำนวน 25 บ่อ

หน่วย: บาท

รายการ	ระบบอัจฉริยะ			ระบบทั่วไป
	30 ตู้	60 ตู้	90 ตู้	25 บ่อ
ค่าใช้จ่ายในการลงทุน (Initial Investment)				
1. โรงเรือน	450,000	900,000	900,000	100,000
2. ตู้/บ่อเลี้ยง	600,000	1,200,000	1,800,000	75,000
3. ตู้บ่อก๊าซ	40,000	40,000	80,000	-
4. บ่อนุบาล	60,000	120,000	240,000	-
5. เครื่องคัดขนาด	20,000	20,000	20,000	-
6. ตู้บ่อโอโซน	35,000	35,000	70,000	-
7. ระบบ PLC	86,800	151,840	236,480	-
8. ระบบให้อาหาร	137,260	225,760	229,360	-
9. ระบบให้น้ำ	42,366	47,766	54,210	-
10. เครื่องพ่นไฟ	1,000	2,000	3,000	-
11. แผงโซลาร์	18,000	36,000	54,000	5,625
12. ถาดรองไข่	1,800	3,600	5,400	1,500
13. ค่าลูกพันธุ์จิ้งหรีดรุ่นแรก	20,000	40,000	60,000	10,000
14. ถาดน้ำ	-	-	-	1,500
15. ถาดอาหาร	-	-	-	2,500
16. กระสอบทราย	-	-	-	400
รวมค่าใช้จ่ายในการลงทุน	1,512,226	2,821,966	3,752,450	196,525
ค่าใช้จ่ายในการดำเนินงาน (Operation cost)				
1. ค่าไข่จิ้งหรีด	1,800	6,000	9,000	3,000
2. ค่าอาหาร	336,000	672,000	1,008,000	175,000
3. ค่าน้ำ	6,000	12,000	24,000	2,400
4. ค่าไฟฟ้า	12,000	18,000	36,000	1,800
5. ค่าแก๊ส	4,800	6,400	9,600	-
6. กาบมะพร้าว	1,280	2,560	5,120	640
7. ค่าแรงเจ้าของ	180,000	360,000	360,000	120,000
8. ค่าแรงงานจ้าง	288,000	576,000	720,000	120,000
9. ค่าอินเทอร์เน็ต	15,600	15,600	15,600	-
10. ค่าซ่อมบำรุง	15,000	25,000	35,000	3,000
รวมค่าใช้จ่ายในการดำเนินงาน	860,480	1,693,560	2,222,320	425,840

4.3 การวิเคราะห์อ่อนไหวของโครงการลงทุน (Sensitivity analysis) คือ การวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงของระยะเวลาการคืนทุนและอัตราผลตอบแทนของโครงการเมื่อปัจจัยที่สำคัญเปลี่ยนไปของทั้ง 3 กรณี คือ 30 60 และ 90 ตัว โดยการศึกษาในครั้งนี้จะพิจารณาจำนวน 4 ปัจจัย คือ 1) ปริมาณผลผลิตลดลงเหลือ 30 กิโลกรัมต่อตัว 2) ปริมาณผลผลิตเพิ่มขึ้นเป็น 40 กิโลกรัมต่อตัวจากปริมาณผลผลิตมาตรฐาน คือ 35 กิโลกรัมต่อตัวของทั้งสามขนาดโครงการลงทุน 3) ราคาขายผลผลิตลดลงร้อยละ 10 4) ต้นทุนค่าอาหารจิ้งหรีดเพิ่มขึ้นร้อยละ 10 รวมเป็นทั้งหมด 12 กรณี

4.4 การทดสอบค่าความแปรเปลี่ยนของโครงการ (Switching value test: SVT) มีการทดสอบ 2 ส่วน คือ 1) ค่าความแปรเปลี่ยนของโครงการด้านต้นทุนซึ่งเป็นการทดสอบว่าต้นทุนของโครงการสามารถเพิ่มขึ้นได้มากที่สุด ร้อยละเท่าไรโครงการจึงไม่มีความคุ้มค่าในการลงทุน 2) ค่าความแปรเปลี่ยนของโครงการด้านผลประโยชน์ ซึ่งเป็นการทดสอบว่ารายได้ของโครงการสามารถลดลงได้มากที่สุดร้อยละเท่าไร โครงการจึงไม่มีความคุ้มค่าในการลงทุน โดยมีสูตรการคำนวณดังนี้ (กนกวรรณ จันทร์เจริญชัย, 2562)

การทดสอบค่าความแปรเปลี่ยนของโครงการด้านผลประโยชน์ (กนกวรรณ จันทร์เจริญชัย, 2562)

$$SVT_B = \frac{(100 \times NPV_b)}{(NPV_b - NPV_1)} \times \frac{(B_b - B_1)}{B_b}$$

กำหนดให้

NPV_b	คือ	ค่า NPV ในกรณีพื้นฐาน
NPV_1	คือ	ค่า NPV ในกรณีที่กำหนดให้ปัจจัยที่คาดว่าจะมีอิทธิพลต่อผลประโยชน์ของโครงการจากการทดสอบความอ่อนไหว
B_b	คือ	ค่าของปัจจัยที่คาดว่าจะมีอิทธิพลต่อผลลัพธ์ด้านผลประโยชน์ของโครงการในกรณีพื้นฐาน
B_1	คือ	ค่าของปัจจัยที่คาดว่าจะมีอิทธิพลต่อผลลัพธ์ด้านผลประโยชน์ของโครงการในกรณีทดสอบความอ่อนไหว

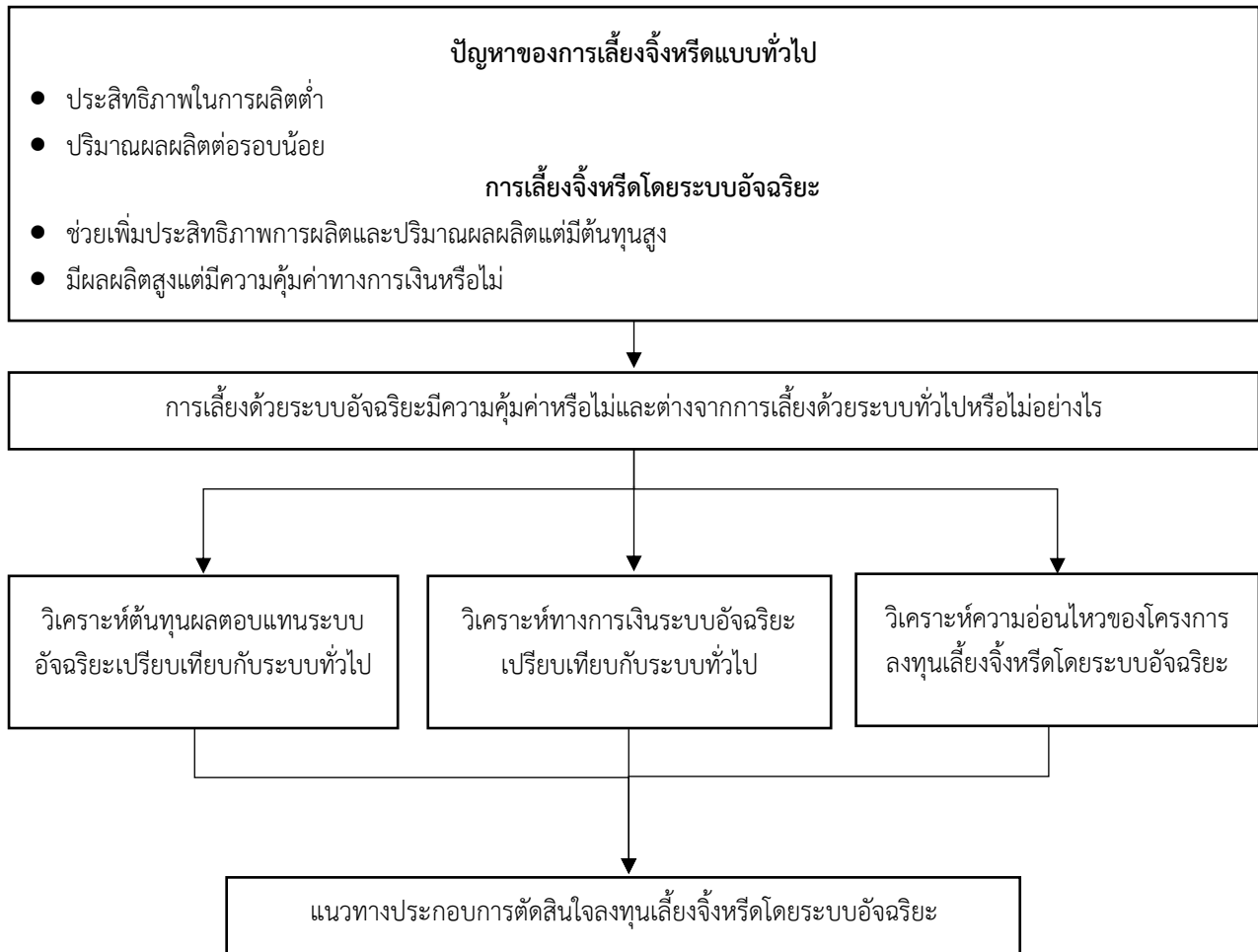
การทดสอบค่าความแปรเปลี่ยนของโครงการด้านต้นทุน (กนกวรรณ จันทร์เจริญชัย, 2562)

$$SVT_C = \frac{(100 \times NPV_b)}{(NPV_b - NPV_1)} \times \frac{(C_b - C_1)}{C_b}$$

กำหนดให้

NPV_b	คือ	ค่า NPV ในกรณีพื้นฐาน
NPV_1	คือ	ค่า NPV ในกรณีที่กำหนดให้ปัจจัยที่คาดว่าจะมีอิทธิพลต่อต้นทุนของโครงการซึ่งได้จากการทดสอบความอ่อนไหว
C_b	คือ	ค่าของปัจจัยที่คาดว่าจะมีอิทธิพลต่อผลลัพธ์ด้านต้นทุนของโครงการในกรณีพื้นฐาน
C_1	คือ	ค่าของปัจจัยที่คาดว่าจะมีอิทธิพลต่อผลลัพธ์ด้านต้นทุนของโครงการในกรณีทดสอบความอ่อนไหว

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดของงานวิจัย

การวิเคราะห์ทางการเงินในการลงทุนทำฟาร์มจิ้งหรีดอัจฉริยะเริ่มมาจากหน่วยงานภาครัฐมีการส่งเสริมการเลี้ยงแมลง เพื่อตั้งเป้าให้ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางการเลี้ยงแมลง ซึ่งในปัจจุบันการเลี้ยงจิ้งหรีดในประเทศไทย สามารถแบ่งได้เป็น 2 รูปแบบ คือ การเลี้ยงโดยระบบทั่วไปและระบบอัจฉริยะ ในปัจจุบันเกษตรกรส่วนใหญ่เลี้ยงแบบระบบทั่วไป คือ เป็นการเลี้ยงจิ้งหรีดโดยใช้แรงงานมนุษย์ทั้งหมด ซึ่งไม่ได้มีการนำเทคโนโลยีมาช่วยในการเลี้ยงทำให้มีปัญหาเกี่ยวกับประสิทธิภาพการผลิต โดยอ้างอิงข้อมูลวิธีการเลี้ยงจิ้งหรีดโดยระบบทั่วไปจากคู่มือการเลี้ยงจิ้งหรีดฉบับประชาชนของกรมปศุสัตว์ (กรมปศุสัตว์, 2564) ในกรณีของระบบอัจฉริยะสามารถเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตโดยการนำเทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้ โดยอ้างอิงข้อมูลจากงานวิจัยของ เกียรติสิน กาญจนวนิชกุล และคณะ (2563) ศึกษาในหัวข้อการทำฟาร์มจิ้งหรีดอัจฉริยะโดยใช้อินเทอร์เน็ตของสรรพสิ่ง ซึ่งทำการทดลองโดยแบ่งการเลี้ยงจิ้งหรีดออกเป็น 2 กลุ่ม กลุ่มละ 600 ตัว คือ กลุ่มที่หนึ่งเลี้ยงจิ้งหรีดด้วยวิธีการเดิม (เลี้ยงโดยไม่ได้มีการนำเทคโนโลยีอินเทอร์เน็ตของสรรพสิ่งมาประยุกต์ใช้) และกลุ่มที่สอง คือ การเลี้ยงจิ้งหรีดโดยมีการนำเทคโนโลยีอินเทอร์เน็ตของสรรพสิ่งมาประยุกต์ใช้ โดยผลการศึกษา พบว่า จิ้งหรีดกลุ่มที่หนึ่งรอดชีวิตจำนวน 400 ตัว และกลุ่มที่สองรอดชีวิตจำนวน 530 ตัว แต่ในปัจจุบันมีเกษตรกรที่เลี้ยงจิ้งหรีดโดยระบบอัจฉริยะในจำนวนน้อย โดยกรมส่งเสริมการเกษตรมีการเก็บรวบรวมข้อมูลจำนวนเกษตรกรผู้เลี้ยงจิ้งหรีดในประเทศไทยระบุว่า ในปี 2565 ประเทศไทยมีเกษตรกรผู้เลี้ยงจิ้งหรีดจำนวน 29,038 ราย แต่ไม่ได้มีการจำแนกเกษตรกรที่เลี้ยงจิ้งหรีดโดยระบบอัจฉริยะและระบบทั่วไป (กรมส่งเสริมการเกษตร, 2563) จากข้อมูลของกรมพัฒนาธุรกิจการค้าระบุว่า มีเกษตรกรและผู้ประกอบการธุรกิจการเลี้ยงแมลงโดยระบบอัจฉริยะมีดังนี้ (1) บริษัท สามสิบสอง อินโนเวท จำกัด (2) บริษัท เอ็กโซฟูด (ไทยแลนด์) (3) บริษัท ไทย เอนโท ฟู้ด จำกัด (4) บริษัท เดอะ บริคเก็ต จำกัด จึงทำให้ผู้วิจัยเกิดคำถามว่าการเลี้ยงจิ้งหรีดโดยระบบอัจฉริยะมีความคุ้มค่าทางการเงินหรือไม่ เพราะการเลี้ยงได้ผลผลิตมากและมีรายได้

มาก อาจไม่คุ้มค่าทางการเงินเสมอไป ถ้าหากต้นทุนการผลิตสูงกว่ารายได้จะทำให้โครงการไม่มีความคุ้มค่าทางการเงิน จึงนำมาซึ่งที่มาและความสำคัญของปัญหาในงานวิจัยฉบับนี้ คือ การเปรียบเทียบความคุ้มค่าทางการเงินของการเลี้ยงจิ้งหรีด โดยระบบอัจฉริยะและระบบทั่วไป การศึกษาของงานวิจัยฉบับนี้ประกอบด้วย 3 ส่วน คือ 1) การวิเคราะห์ต้นทุนผลตอบแทนของการเลี้ยงจิ้งหรีดโดยระบบอัจฉริยะเปรียบเทียบกับระบบทั่วไป 2) การวิเคราะห์ความคุ้มค่าทางการเงินของการเลี้ยงจิ้งหรีดโดยระบบอัจฉริยะเปรียบเทียบกับระบบทั่วไป 3) การวิเคราะห์ความอ่อนไหวของโครงการลงทุนเลี้ยงจิ้งหรีด โดยระบบอัจฉริยะ โดยผลประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับการศึกษาในครั้งนี้ คือ ผลการศึกษาสามารถใช้เป็นข้อมูลประกอบการตัดสินใจสำหรับผู้ลงทุนที่สนใจการเลี้ยงจิ้งหรีดโดยระบบอัจฉริยะ

ผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัยพบว่า

1. ผลการวิเคราะห์ต้นทุนผลตอบแทนของการเลี้ยงจิ้งหรีดโดยระบบอัจฉริยะและระบบทั่วไป

ผลการวิเคราะห์ต้นทุนผลตอบแทนของการเลี้ยงจิ้งหรีดโดยระบบอัจฉริยะและระบบทั่วไปพบว่า การเลี้ยงจิ้งหรีดโดยระบบอัจฉริยะมีต้นทุนต่อกิโลกรัมสูงกว่าการเลี้ยงจิ้งหรีดโดยระบบทั่วไปแต่มีกำไรต่อกิโลกรัมที่สูงกว่าโดยการเลี้ยงจิ้งหรีดโดยระบบอัจฉริยะแบ่งการขายผลผลิตออกเป็น 3 เกรด คือ 1) จิ้งหรีดเกรดพรีเมียมมีปริมาณผลผลิตร้อยละ 20 ของผลผลิตทั้งหมดต่อการเลี้ยงโดยมีราคาขายกิโลกรัม 230 บาท 2) จิ้งหรีดเกรด A มีปริมาณผลผลิตร้อยละ 20 ของผลผลิตทั้งหมดต่อการเลี้ยงโดยมีราคาขายกิโลกรัม 200 บาท 3) จิ้งหรีดเกรด M มีปริมาณผลผลิตร้อยละ 60 ของผลผลิตทั้งหมดต่อการเลี้ยงโดยมีราคาขายกิโลกรัม 130 บาท ซึ่งเป็นการแบ่งเกรดผลผลิตจากพ่อค้าคนกลางที่รับซื้อในกรณีของระบบทั่วไปเป็นการขายผลผลิตแบบคละขนาดในราคา กิโลกรัมละ 100 บาท และทั้งสองรายมีขายมูลจิ้งหรีดในราคา กิโลกรัมละ 6 บาท โดยจิ้งหรีด 1 กิโลกรัมจะมีมูล 1.5 กิโลกรัม

ตารางที่ 2 เปรียบเทียบ ปริมาณผลผลิต ราคา ผลตอบแทนของระบบอัจฉริยะและระบบทั่วไป

รายการ	ระบบอัจฉริยะ			หน่วย: บาท/ปี
	30 ตู้	60 ตู้	90 ตู้	ระบบทั่วไป
ต้นทุน				
รวมต้นทุนผันแปร	361,880.00	716,960.00	1,091,720.00	182,840.00
รวมต้นทุนคงที่	713,584.08	1,387,669.28	1,602,444.00	291,600.75
รวมต้นทุน	1,075,464.08	2,094,069.28	2,694,164.00	474,440.75
ปริมาณผลผลิต (กก.)				
จิ้งหรีดเกรดพรีเมียม	8,400.00	16,800.00	25,200.00	4,375.00
จิ้งหรีดเกรด A	1,680.00	3,360.00	5,040.00	-
จิ้งหรีดเกรด M	1,680.00	3,360.00	5,040.00	-
จิ้งหรีดเกรด M	5,040.00	10,080.00	15,120.00	-
จิ้งหรีดคละ	-	-	-	4,375.00
มูลจิ้งหรีด	12,600.00	25,200.00	37,800.00	6,562.50
รวมปริมาณผลผลิต	21,000.00	42,000.00	63,000.00	10,937.50
รายได้				
จิ้งหรีดเกรดพรีเมียม	386,400.00	772,800.00	1,159,200.00	-
จิ้งหรีดเกรด A	336,000.00	672,000.00	1,008,000.00	-
จิ้งหรีดเกรด M	655,200.00	1,310,400.00	1,965,600.00	-
จิ้งหรีดคละ	-	-	-	437,500.00
มูลจิ้งหรีด	75,600.00	151,200.00	226,800.00	39,375.00
รวมรายได้	1,453,200.00	2,906,400.00	4,359,600.00	476,875.00

ตารางที่ 2 เปรียบเทียบ ปริมาณผลผลิต ราคา ผลตอบแทนของระบบอัจฉริยะและระบบทั่วไป (ต่อ)

รายการ	ระบบอัจฉริยะ			ระบบทั่วไป
	30 ตู้	60 ตู้	90 ตู้	25 บ่อ
กำไรสุทธิ	377,735.92	812,330.72	1,665,436.00	2,434.25
รายได้ต่อกิโลกรัม	173.00	173.00	173.00	109.00
ต้นทุนต่อกิโลกรัม	128.03	124.65	106.91	108.44
กำไรต่อกิโลกรัม	44.97	48.35	66.09	0.56

ที่มา: จากการคำนวณ

2. ผลการวิเคราะห์ความคุ้มค่าทางการเงินของการเลี้ยงจิ้งหรีดโดยระบบอัจฉริยะและระบบทั่วไป

ผลการวิเคราะห์ความคุ้มค่าทางการเงินของการเลี้ยงจิ้งหรีดโดยระบบอัจฉริยะและระบบทั่วไปพบว่าการเลี้ยงจิ้งหรีดโดยระบบอัจฉริยะทั้งสามขนาด คือ 30 60 และ 90 ตู้ และการเลี้ยงจิ้งหรีดโดยระบบทั่วไปซึ่งวิเคราะห์ด้วย 1) วิธีระยะเวลาคืนทุน (Payback period: PB) 2) วิธีมูลค่าปัจจุบันสุทธิ (Net present value: NPV) 3) วิธีอัตราผลตอบแทนภายใน (Internal rate of return: IRR) 4) อัตราผลตอบแทนต่อต้นทุน (Benefit and cost ratio: BCR) โดยกำหนดให้โครงการลงทุนมีอายุ 10 ปี ทุกโครงการ (ค่า n) ภายใต้อัตราคิดลดร้อยละ 6.125 พบว่าทุกโครงการมีความคุ้มค่าทางการเงินดังแสดงในตารางที่ 3

ตารางที่ 3 การวิเคราะห์ความคุ้มค่าทางการเงิน

รูปแบบการลงทุน	PB	NPV	IRR	BCR	ผล
อัจฉริยะ 30 ตู้	2.55	2,782,104.29	37.32%	1.35	คุ้มค่า
อัจฉริยะ 60 ตู้	2.33	5,952,773.35	41.36%	1.39	คุ้มค่า
อัจฉริยะ 90 ตู้	1.76	11,758,112.31	56.07%	1.58	คุ้มค่า
ทั่วไป 25 บ่อ	4.09	149,297.41	20.59%	1.04	คุ้มค่า

ที่มา: จากการคำนวณ

3. ผลการวิเคราะห์ความอ่อนไหวของโครงการเลี้ยงจิ้งหรีดโดยระบบอัจฉริยะ

ผลการวิเคราะห์ความอ่อนไหวของโครงการเลี้ยงจิ้งหรีดโดยระบบอัจฉริยะของทั้งสามขนาด คือ 30, 60 และ 90 ตู้ โดยแบ่งการวิเคราะห์ออกเป็น 4 กรณี คือ 1) ปริมาณผลผลิตได้ 30 กิโลกรัมต่อตู้เลี้ยง 2) ปริมาณผลผลิตได้ 40 กิโลกรัมต่อตู้เลี้ยง 3) ราคาอาหารจิ้งหรีดเพิ่มขึ้นร้อยละ 10 4) ราคาซื้อผลผลิตลดลงร้อยละ 10 รวมกรณีที่ต้องทำการศึกษาทั้งหมดรวม 12 กรณี พบว่า ทุกโครงการมีความคุ้มค่าทางการเงินดังแสดงในตารางที่ 4 และการทดสอบค่าความแปรเปลี่ยนโดยแบ่งการวิเคราะห์ออกเป็นด้านต้นทุนและด้านรายได้ซึ่งทำการวิเคราะห์เฉพาะกรณีมาตรฐานคือ ผลผลิต 35 กิโลกรัมต่อตู้เลี้ยง ราคาอาหารจิ้งหรีดและราคาซื้อผลผลิตไม่เปลี่ยนแปลงของโครงการทั้ง 3 ขนาด พบว่ามีค่าความแปรเปลี่ยนด้านต้นทุนและด้านรายได้ดังแสดงในตารางที่ 5

ตารางที่ 4 วิเคราะห์ความอ่อนไหวของโครงการ

จำนวนตู้	PB (ปี)	NPV (บาท)	IRR	BCR (เท่า)	ผล
30 ตู้					
ผลผลิต 30 กก.	3.98	1,263,158.44	20.49%	1.07	คุ้มค่า
ผลผลิต 40 กก.	1.89	4,301,050.14	51.92%	1.53	คุ้มค่า
ราคาอาหารเพิ่ม 10%	2.71	2,536,263.34	34.88%	1.31	คุ้มค่า
ราคาซื้อลดลง 10%	3.44	1,681,966.05	26.12%	1.21	คุ้มค่า

ตารางที่ 4 วิเคราะห์ความอ่อนไหวของโครงการ (ต่อ)

จำนวนตู้	PB (ปี)	NPV (บาท)	IRR	BCR (เท่า)	ผล
60 ตู้					
ผลผลิต 30 กก.	3.57	2,914,881.65	24.88%	1.19	คุ้มค่า
ผลผลิต 40 กก.	1.73	8,990,665.05	56.83%	1.47	คุ้มค่า
ราคาอาหารเพิ่ม 10%	2.46	5,461,091.46	38.78%	1.35	คุ้มค่า
ราคาจับซื้อลดลง 10%	3.10	3,752,496.88	29.59%	1.25	คุ้มค่า
90 ตู้					
ผลผลิต 30 กก.	2.48	7,201,274.76	38.54%	1.45	คุ้มค่า
ผลผลิต 40 กก.	1.36	16,314,949.87	73.07%	1.81	คุ้มค่า
ราคาอาหารเพิ่ม 10%	1.84	11,020,589.47	53.29%	1.53	คุ้มค่า
ราคาจับซื้อลดลง 10%	2.23	8,457,697.60	43.46%	1.42	คุ้มค่า

ที่มา: จากการคำนวณ

ตารางที่ 5 การทดสอบค่าความแปรเปลี่ยน

จำนวนตู้เลี้ยง	ค่าความแปรเปลี่ยน (ร้อยละ)	
	ด้านผลประโยชน์	ด้านต้นทุน
ระบบอัจฉริยะ		
30 ตู้	26.16	44.19
60 ตู้	27.99	48.04
90 ตู้	36.86	72.31
ระบบทั่วไป		
25 บ่อ	4.28	11.66

ที่มา: จากการคำนวณ

การวิเคราะห์ต้นทุนผลตอบแทนและการวิเคราะห์ความคุ้มค่าทางการเงินของการเลี้ยงจิ้งหรีดโดยระบบอัจฉริยะเปรียบเทียบกับ การเลี้ยงจิ้งหรีดโดยระบบทั่วไปมีข้อจำกัดในการเปรียบเทียบเนื่องจากการเลี้ยงจิ้งหรีดโดยระบบอัจฉริยะมีการขายผลผลิตแบบแบ่งเกรดแต่การเลี้ยงจิ้งหรีดโดยระบบทั่วไปขายผลผลิตแบบคละขนาดจึงทำให้เกิดข้อสงสัยเกี่ยวกับการเลี้ยงจิ้งหรีดโดยระบบอัจฉริยะว่าผลตอบแทนและความคุ้มค่าทางการเงินที่ดีกว่าระบบทั่วไปนั้นเกิดจากระบบการเลี้ยงที่มีประสิทธิภาพมากกว่าหรือเกิดการขายผลผลิตได้ในราคาที่สูงกว่าดังนั้นผู้วิจัยจึงคำนวณต้นทุนผลตอบแทนและวิเคราะห์ความคุ้มค่าทางการเงินของโครงการลงทุนในกรณีที่การเลี้ยงจิ้งหรีดโดยระบบอัจฉริยะมีการขายผลผลิตแบบคละขนาดในราคาระบบอัจฉริยะ 130 บาทต่อกิโลกรัม และมูลจิ้งหรีดในราคาระบบอัจฉริยะ 6 บาท ทั้งสามขนาดการลงทุน คือ 30 60 และ 90 ตู้เลี้ยง โดยที่ต้นทุนการผลิตคงเดิมเปรียบเทียบกับระบบทั่วไปในกรณีที่ขายคละขนาดในราคาระบบอัจฉริยะ 130 บาท จากเดิมที่ขายกิโลกรัมละ 100 บาท ดังแสดงในตารางที่ 6 และ 7 โดยสาเหตุที่ผู้วิจัยไม่ทำการคำนวณในกรณีที่ระบบทั่วไปมีการขายผลผลิตแบบแบ่งเกรดเนื่องจากในปัจจุบันยังไม่มีข้อมูลเกี่ยวกับสัดส่วนของผลผลิตจิ้งหรีดที่เลี้ยงโดยระบบทั่วไป

ตารางที่ 6 เปรียบต้นทุนผลตอบแทนของระบบอัจฉริยะและระบบทั่วไปในกรณีที่ขายในราคาเท่ากัน

รายการ	ระบบอัจฉริยะ			หน่วย: บาท/ปี
	ระบบทั่วไป			
	30 ตู้	60 ตู้	90 ตู้	25 บ่อ
รายได้				
จิ้งหรีดคละ	1,092,000.00	2,184,000.00	3,276,000.00	568,750.00
มูลจิ้งหรีด	75,600.00	151,200.00	226,800.00	39,375.00
รวมรายได้	1,167,600.00	2,335,200.00	3,502,800.00	608,125.00

ตารางที่ 6 เปรียบต้นทุนผลตอบแทนของระบบอัจฉริยะและระบบทั่วไปในกรณีที่ขายในราคาเท่ากัน

หน่วย: บาท/ปี

รายการ	ระบบอัจฉริยะ			ระบบทั่วไป
	30 ตู้	60 ตู้	90 ตู้	25 บ่อ
กำไรสุทธิ	92,135.92	230,570.72	792,316.00	133,684.25
รายได้ต่อกิโลกรัม	139.00	139.00	139.00	139.00
ต้นทุนต่อกิโลกรัม	128.03	125.28	107.56	108.44
กำไรต่อกิโลกรัม	10.97	13.72	31.44	30.56

ที่มา: จากการคำนวณ

ตารางที่ 7 เปรียบเทียบความคุ้มค่าทางการเงินของระบบอัจฉริยะและทั่วไปในกรณีที่ขายในราคาเท่ากัน

รูปแบบการลงทุน	PB (ปี)	NPV (บาท)	IRR	BCR (เท่า)	ผล
อัจฉริยะ 30 ตู้	5.06	692,456.24	15.06%	1.09	คุ้มค่า
อัจฉริยะ 60 ตู้	4.48	1,773,477.25	18.11%	1.12	คุ้มค่า
อัจฉริยะ 90 ตู้	2.93	5,489,168.17	31.65%	1.27	คุ้มค่า
ทั่วไป 25 บ่อ	1.08	1,109,613.61	91.88%	1.33	คุ้มค่า

ที่มา: จากการคำนวณ

การวิเคราะห์ต้นทุนผลตอบแทนและความคุ้มค่าทางการเงินของการเลี้ยงจิ้งหรีดโดยระบบอัจฉริยะเปรียบเทียบกับระบบทั่วไปในกรณีที่ขายผลผลิตในราคาเท่ากันพบว่าระบบทั่วไปไม่กำไรต่อกิโลกรัมที่สูงกว่าและต้นทุนต่อกิโลกรัมต่ำกว่ารวมถึงมีความคุ้มค่าทางการเงินมากกว่าระบบอัจฉริยะดังแสดงในตารางที่ 6 และ 7 แต่ระบบอัจฉริยะมีข้อได้เปรียบคือ มีการใช้แรงงานและพื้นที่น้อยกว่าระบบทั่วไปรวมถึงมีมาตรฐานที่สูงกว่าระบบทั่วไป เช่น การมีระบบตรวจสอบย้อนกลับของสินค้าหรือการใช้เครื่องจักรเพื่อลดการสัมผัสกับจิ้งหรีดทำให้สามารถนำสินค้าส่งไปจำหน่ายในตลาดที่ผู้บริโภคมีมาตรฐานของสินค้าที่สูงได้ดังนั้นจึงสามารถสรุปได้ว่าสาเหตุที่การเลี้ยงจิ้งหรีดโดยระบบอัจฉริยะมีผลตอบแทนสูงกว่าและมีความคุ้มค่าทางการเงินมากกว่าการเลี้ยงโดยระบบทั่วไปเป็นผลมาจากการขายผลผลิตได้ในราคาที่สูงกว่า

แต่ในกรณีที่ระบบอัจฉริยะและระบบทั่วไปมีการแบ่งเกรดของผลผลิตเหมือนกันและขายในราคาเท่ากัน โดยในปัจจุบันระบบอัจฉริยะมีผลผลิตเกรดพรีเมียมและเกรด A ร้อยละ 20 เกรด M ร้อยละ 60 ถ้าระบบทั่วไปมีการแบ่งเกรดของผลผลิตสัดส่วนของผลผลิตดังกล่าวนี้อาจจะน้อยกว่าระบบอัจฉริยะ เช่น ผลผลิตเกรดพรีเมียมและเกรด A ร้อยละ 10 เกรด M ร้อยละ 80 เป็นต้น ซึ่งจะส่งผลต่อผลตอบแทนและความคุ้มค่าทางการเงินของโครงการถ้าเป็นในกรณีนี้จึงสามารถสรุปได้ว่าผลตอบแทนและความคุ้มค่าทางการเงินของการเลี้ยงโดยระบบอัจฉริยะมาจากระบบการเลี้ยงที่มีประสิทธิภาพดีกว่าระบบทั่วไป

อภิปรายผล

ผลการศึกษาต้นทุนผลตอบแทนของการเลี้ยงจิ้งหรีดโดยระบบอัจฉริยะและระบบทั่วไป พบว่า การเลี้ยงจิ้งหรีดโดยระบบอัจฉริยะมีต้นทุนต่อกิโลกรัมสูงกว่าระบบทั่วไป เนื่องจากมีการลงทุนในส่วนของการเลี้ยงที่สูงกว่าระบบทั่วไป แต่ระบบการเลี้ยงที่มีมาตรฐานสูงกว่า เช่น การมีระบบตรวจสอบย้อนกลับ (traceability) (อ้างอิงข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้ประกอบการ) จึงส่งผลทำให้สามารถจำหน่ายผลผลิตในตลาดต่างประเทศที่มีการกำหนดมาตรฐานของสินค้าเกษตรให้สามารถตรวจสอบย้อนกลับได้และจากการเลี้ยงในระบบปิด จึงป้องกันปัญหาที่ปัจจัยภายนอกจะเข้ามารบกวนระหว่างกระบวนการเลี้ยงจิ้งหรีด เช่น มดหรืออื่น ๆ เป็นต้น รวมถึงการแบ่งเกรดของผลผลิต ทำให้สามารถขายในราคาที่สูงขึ้นจึงส่งผลทำให้มีกำไรต่อกิโลกรัมสูงกว่าระบบทั่วไป หากกำหนดให้ระบบอัจฉริยะขายผลผลิตแบบคละขนาดเหมือนระบบ

ทั่วไป พบว่า ระบบอัจฉริยะมีต้นทุนต่อกิโลกรัมที่สูงกว่าและกำไรต่อกิโลกรัมที่ต่ำกว่าระบบทั่วไป แต่ระบบอัจฉริยะจะมีข้อได้เปรียบในด้านของคุณภาพผลผลิตจากที่ได้กล่าวไปข้างต้น

ในกรณีที่กำหนดให้ระบบทั่วไปมีการขายผลผลิตแบบแบ่งเกรดเหมือนระบบอัจฉริยะมีความเป็นไปได้ว่า ผลตอบแทนจะได้น้อยกว่า เนื่องจากมีปริมาณสัดส่วนของผลผลิตแต่ละเกรดอาจจะไม่เท่ากับระบบอัจฉริยะ โดยในปัจจุบันยังไม่มีข้อมูลเกี่ยวกับสัดส่วนของผลผลิตที่เลี้ยงโดยระบบทั่วไป อีกทั้งในปัจจุบันการขายผลผลิตจึงหีดในแต่ละพื้นที่ขึ้นอยู่กับข้อกำหนดราคาซื้อขายระหว่างเกษตรกรผู้เลี้ยงและพ่อค้าคนกลาง ซึ่งไม่ได้มีราคาและเกณฑ์การจำแนกผลผลิตที่เป็นมาตรฐานเดียวกันทั้งประเทศ จากผลการศึกษาต้นทุนผลตอบแทนสอดคล้องกับ อรุณี การะเกตุ และคณะ (2567) ทำการศึกษาเกี่ยวกับการเปรียบเทียบต้นทุนและผลตอบแทนของการเลี้ยงจิ้งหรีดตามมาตรฐาน GAP และไม่มีมาตรฐาน GAP ของเกษตรกรในจังหวัดขอนแก่น ซึ่งการเลี้ยงจิ้งหรีดตามมาตรฐาน GAP จำเป็นต้องมีการปรับปรุงระบบภายในฟาร์มเพื่อให้สอดคล้องกับมาตรฐาน GAP ซึ่งมีลักษณะคล้ายกับการลงทุนเลี้ยงด้วยระบบอัจฉริยะ คือ จำเป็นต้องใช้เงินลงทุนเริ่มต้นสูง โดยพบว่า การเลี้ยงจิ้งหรีดแบบมาตรฐาน GAP มีต้นทุนที่สูงกว่าระบบทั่วไปแต่มีรายได้และกำไรมากกว่า

ผลการศึกษาการวิเคราะห์ความคุ้มค่าทางการเงินของการเลี้ยงจิ้งหรีดโดยระบบอัจฉริยะและระบบทั่วไป พบว่า การเลี้ยงจิ้งหรีดโดยระบบอัจฉริยะมีความคุ้มค่าทางการเงินมากกว่าระบบทั่วไป เนื่องมาจากการเลี้ยงจิ้งหรีดโดยระบบอัจฉริยะใน 1 ปีการผลิตสามารถเลี้ยงได้จำนวนรอบมากกว่าระบบทั่วไป คือ ใน 1 ปี ระบบทั่วไปสามารถเลี้ยงได้ 7 รอบต่อปี แต่ในกรณีของระบบอัจฉริยะสามารถเลี้ยงได้ 8 รอบต่อปี เพราะไม่ต้องมีการพักตู้เลี้ยงหลังสิ้นสุด 1 รอบการเลี้ยง แต่การเลี้ยงโดยระบบทั่วไปจำเป็นต้องพักบ่อเลี้ยงเป็นระยะเวลา 7 วัน จากผลการศึกษาในครั้งนี้ ปัจจัยสำคัญที่ทำให้การเลี้ยงจิ้งหรีดโดยระบบอัจฉริยะมีความคุ้มค่าทางการเงินมากกว่าระบบทั่วไปเป็นผลมาจากการที่สามารถขายผลผลิตได้ในราคาที่สูงกว่าระบบทั่วไป ซึ่งสอดคล้องกับ อรุณี การะเกตุ และคณะ (2567) ทำการศึกษาเกี่ยวกับการเปรียบเทียบต้นทุนและผลตอบแทนของการเลี้ยงจิ้งหรีดตามมาตรฐาน GAP และไม่มีมาตรฐาน GAP ของเกษตรกรในจังหวัดขอนแก่น ภายใต้อัตราคิดลดร้อยละ 4.875 ต่อปี โดยพบว่า มูลค่าปัจจุบันสุทธิ (NPV) เท่ากับ 576,558.68 บาท และ 237,223.77 บาท ตามลำดับอัตราผลตอบแทนภายใน (IRR) เท่ากับร้อยละ 84 และ ร้อยละ 104 ซึ่งมากกว่าอัตราคิดลดในส่วนของอัตราผลประโยชน์ต่อต้นทุน (BCR) เท่ากับ 1.27 และ 1.18 ซึ่งมีค่ามากกว่า 1

สาเหตุที่การเลี้ยงจิ้งหรีดภายใต้มาตรฐาน GAP มีผลตอบแทนและความคุ้มค่าทางการเงินมากกว่าระบบทั่วไป เป็นผลมาจากการมีปริมาณผลผลิตที่สูงกว่าระบบทั่วไป คือ การเลี้ยงแบบมาตรฐาน GAP มีผลผลิตจิ้งหรีด 3,240 กิโลกรัมต่อปีการผลิตและระบบทั่วไปมีผลผลิตจิ้งหรีด 2,160 กิโลกรัมต่อปีการผลิต และสาเหตุอีกส่วนหนึ่งมาจากการที่สามารถขายผลผลิตได้ในราคาที่สูงกว่าระบบทั่วไป เนื่องจากการเลี้ยงภายใต้มาตรฐาน GAP ขายในราคากิโลกรัมละ 105 บาท และระบบทั่วไปขายในราคากิโลกรัมละ 90 บาท ภายใต้เงื่อนไขในการวิเคราะห์ คือ ขนาดและจำนวนบ่อเลี้ยงรวมถึงรอบการเลี้ยงต่อปีเท่ากันทั้งสองกลุ่ม

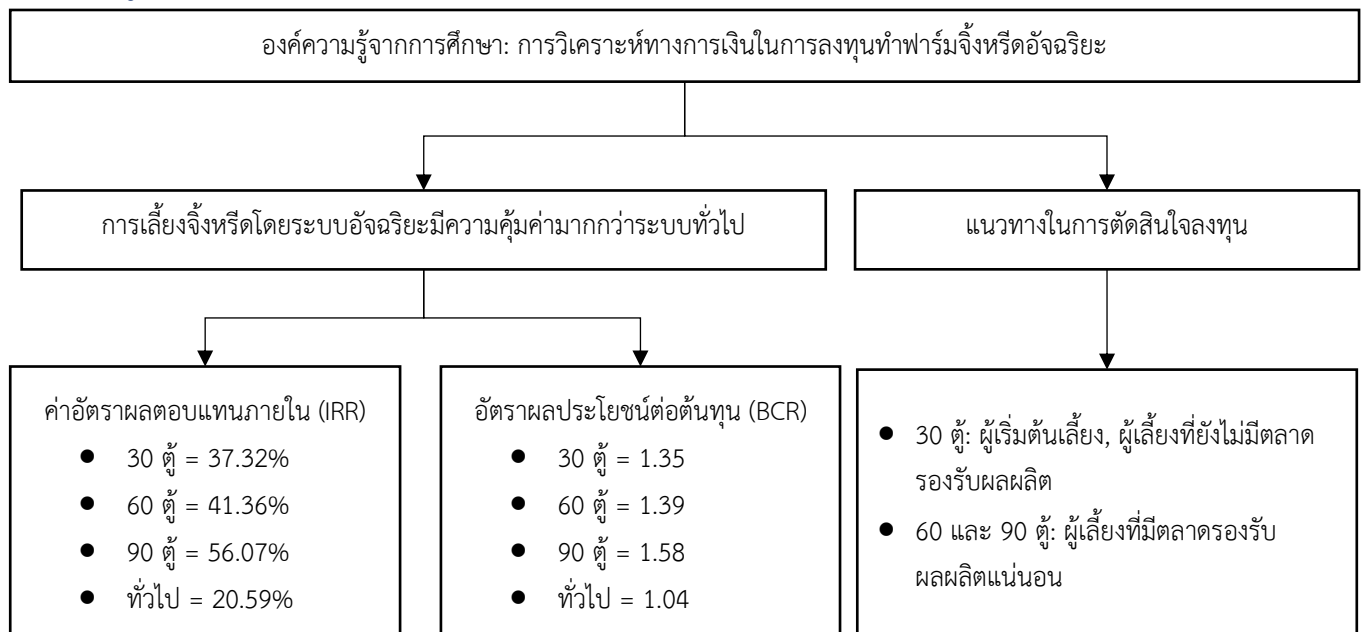
ผลการศึกษาการวิเคราะห์ความความอ่อนไหวพบว่าทั้ง 4 กรณี คือ 1) ปริมาณผลผลิตได้ 30 กิโลกรัมต่อตู้เลี้ยง 2) ปริมาณผลผลิตได้ 40 กิโลกรัมต่อตู้เลี้ยง 3) ราคาอาหารจิ้งหรีดเพิ่มขึ้นร้อยละ 10 4) ราคาซื้อขายผลผลิตลดลงร้อยละ 10 ของทั้ง 3 กรณี คือ 30 60 และ 90 ตู้ รวมทั้งหมด 12 กรณี พบว่า ทุกโครงการมีความคุ้มค่าทางการเงินเป็นการแสดงให้เห็นว่าโครงการเลี้ยงจิ้งหรีดของ บริษัท สามสิบสอง อินโนเวท จำกัด สามารถรองรับความเสี่ยงในกรณีที่ได้ผลผลิตต่ำกว่าค่ามาตรฐานได้ (35 กิโลกรัมต่อตู้เลี้ยง)

ผลการทดสอบค่าความแปรเปลี่ยนของโครงการทั้ง 3 กรณี คือ 30 60 และ 90 ตู้ และระบบทั่วไปพบว่า ค่าความแปรเปลี่ยนของโครงการด้านต้นทุนเท่ากับร้อยละ 44.19 48.04 72.31 และ 11.66 ในกรณีของค่าความแปรเปลี่ยนของโครงการด้านผลประโยชน์เท่ากับร้อยละ 26.16 27.99 36.86 และ 4.28 ตามลำดับ จากการทดสอบค่าความแปรเปลี่ยนพบว่า โครงการสามารถรองรับความแปรเปลี่ยนในด้านต้นทุนได้มากกว่าด้านผลประโยชน์ (รายได้) เช่น ในกรณีเลี้ยงจำนวน 30 ตู้ โดยราคาอาหารจิ้งหรีดเพิ่มสูงขึ้น (ด้านต้นทุน) เปรียบเทียบเท่ากับราคารับซื้อผลผลิตลดลง (ด้านรายได้) ราคาอาหารจิ้งหรีดจะเพิ่มขึ้นได้ร้อยละ 44.19 โครงการจึงไม่คุ้มค่าในการลงทุนเปรียบเทียบกับราคารับซื้อผลผลิตสามารถลดลงได้ร้อยละ 26.16 โครงการจึงไม่คุ้มค่าในการลงทุนจึงเป็นข้อมูลสำหรับผู้ลงทุนเลี้ยงจิ้งหรีดโดยระบบอัจฉริยะของ

บริษัท สามสิบสอง อินโนเวท จำกัด การกำหนดราคาซื้อกับพ่อค้าคนกลางในการรับซื้อผลผลิตหรือการซื้ออาหารจิ้งหรีด ซึ่งเป็นต้นทุนการผลิตหลัก แต่เนื่องจากกรณีศึกษาของงานวิจัยฉบับนี้เป็นการเลือกแบบเจาะจง จึงทำให้ผลการศึกษาไม่สามารถอนุมานประชากรทั้งหมดได้

การคำนวณต้นทุนผลตอบแทนและการวิเคราะห์ความคุ้มค่าทางการเงินของการเลี้ยงจิ้งหรีดโดยระบบอัจฉริยะเปรียบเทียบกับระบบทั่วไปในกรณีที่ราคาขายผลผลิตเท่ากัน พบว่า การเลี้ยงจิ้งหรีดโดยระบบทั่วไปมีผลตอบแทนที่สูงกว่าและมีความคุ้มค่าทางการเงินที่มากกว่าระบบอัจฉริยะ แสดงให้เห็นว่า การที่ระบบอัจฉริยะสามารถขายสินค้าได้ในราคาที่สูงกว่าส่งผลต่อต้นทุนผลตอบแทนและความคุ้มค่าทางการเงินของโครงการ แต่ระบบอัจฉริยะมีข้อได้เปรียบในด้านคุณภาพ เช่น การมีระบบตรวจสอบย้อนกลับของสินค้าหรือการเลี้ยงในระบบปิด ทำให้สามารถควบคุมความสะอาดได้ดีกว่าระบบทั่วไป ส่งผลทำให้สามารถนำสินค้าไปจำหน่ายในบางตลาดได้มากกว่าระบบทั่วไป แต่ในกรณีที่ระบบทั่วไปสามารถแบ่งเกรดในการขายผลผลิตได้เหมือนกับระบบอัจฉริยะ สัดส่วนของผลผลิตเกรดพรีเมียมและเกรด A อาจจะน้อยกว่าเมื่อเทียบกับการเลี้ยงโดยระบบอัจฉริยะ จึงทำให้การเลี้ยงจิ้งหรีดโดยระบบอัจฉริยะมีผลตอบแทนที่สูงกว่าและความคุ้มค่าทางการเงินที่มากกว่าการเลี้ยงโดยระบบทั่วไป ซึ่งเป็นผลมาจากระบบการเลี้ยงที่มีประสิทธิภาพ โดยที่ไม่ได้มาจากการขาย

องค์ความรู้ใหม่

ภาพที่ 2 องค์ความรู้ใหม่

การคำนวณต้นทุนผลตอบแทนและความคุ้มค่าทางการเงิน พบว่า การลงทุนเลี้ยงจิ้งหรีดโดยระบบอัจฉริยะขนาด 30 60 90 ตู้เลี้ยง ต้องใช้เงินลงทุน 1.5 2.8 และ 3.7 ล้านบาท ตามลำดับ และระบบทั่วไปต้องใช้เงินลงทุน 1.96 ล้านบาท โดยต้นทุนการผลิตหลัก คือ ค่าอาหารจิ้งหรีดซึ่งคิดเป็นร้อยละ 40 ของค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานในส่วนของระยะเวลาการคืนทุนของการลงทุนเลี้ยงจิ้งหรีดโดยระบบอัจฉริยะขนาด 30 60 90 ตู้เลี้ยง และระบบทั่วไป คือ 2.55 2.33 1.76 และ 4.09 ปี ตามลำดับ โดยสาเหตุที่ระบบอัจฉริยะสามารถคืนทุนได้เร็วกว่าระบบทั่วไป เพราะการแบ่งเกรดของผลผลิตจึงทำให้สามารถขายผลผลิตได้ในราคาที่สูงขึ้น ดังนั้น ปัจจัยที่ส่งผลต่อผลตอบแทนและความคุ้มค่าทางการเงินของโครงการมากที่สุด คือ ราคาขายผลผลิต

ผลการศึกษาการวิเคราะห์ความคุ้มค่าของโครงการเลี้ยงจิ้งหรีดโดยระบบอัจฉริยะและระบบทั่วไป พบว่า ทุกโครงการยังคงมีความคุ้มค่าทางการเงินในกรณีที่ได้ผลผลิตต่ำกว่ามาตรฐาน คือ 30 กิโลกรัมต่อตู้เลี้ยงโครงการยังคงมี

ความคุ้มค่าในการลงทุน แสดงให้เห็นว่า โครงการเลี้ยงจิ้งหรีดโดยระบบอัจฉริยะโดยระบบของ บริษัท สามสิบสอง อินโนเวท จำกัด สามารถรองรับความเสี่ยงในกรณีที่ได้ผลผลิตต่ำได้

ผลการศึกษาการทดสอบค่าความแปรเปลี่ยนของโครงการ พบว่า ค่าความแปรเปลี่ยนด้านต้นทุนมีค่ามากกว่าด้านรายได้กล่าวอีกนัยหนึ่ง คือ ต้นทุนในการผลิต เช่น ค่าอาหารจิ้งหรีดสามารถเพิ่มขึ้นได้มากกว่าการลดลงของราคารับซื้อผลผลิต (รายได้) จึงเป็นข้อควรพิจารณาสำหรับผู้ลงทุนที่สนใจลงทุนเลี้ยงจิ้งหรีดโดยระบบอัจฉริยะของบริษัท สามสิบสอง อินโนเวท จำกัด

สรุปผลการวิจัย

การวิเคราะห์ต้นทุนผลตอบแทนและการวิเคราะห์ความคุ้มค่าทางการเงินของการเลี้ยงจิ้งหรีดโดยระบบอัจฉริยะและระบบทั่วไป พบว่า การเลี้ยงจิ้งหรีดโดยระบบอัจฉริยะมีรายได้และกำไรต่อกิโลกรัมสูงกว่าระบบทั่วไปรวมถึงระบบอัจฉริยะมีความคุ้มค่าทางการเงินมากกว่าระบบทั่วไป เพราะวาระบบอัจฉริยะมีการขายผลผลิตเป็นหลายขนาด ทำให้มีรายขายต่อกิโลกรัมสูงกว่าระบบทั่วไปที่ขายแบบกะขนาด ดังนั้น ภาครัฐควรส่งเสริมให้เกษตรกรที่เลี้ยงจิ้งหรีดแบบระบบทั่วไปมีการคัดแยกผลผลิตก่อนขายโดยให้หน่วยงานภาครัฐ เช่น กระทรวงเกษตรและสหกรณ์เป็นผู้กำหนดเกณฑ์การแบ่งขนาดผลผลิตและราคาให้เป็นมาตรฐานเดียวกันทั่วประเทศ เพื่อเป็นแนวทางในการเพิ่มรายได้ให้แก่เกษตรกร

การวิเคราะห์ความอ่อนไหวของโครงการเลี้ยงจิ้งหรีดโดยระบบอัจฉริยะใน 4 สถานการณ์ คือ 1) ปริมาณผลผลิตลดลงเป็น 30 กิโลกรัม/ต่อตู้เลี้ยง 2) ปริมาณผลผลิตเพิ่มขึ้นเป็น 40 กิโลกรัม/ต่อตู้เลี้ยง 3) ราคาอาหารจิ้งหรีดเพิ่มขึ้นร้อยละ 10 4) ราคารับซื้อผลผลิตจิ้งหรีดและมูลจิ้งหรีดลดลงร้อยละ 10 ของทั้ง 3 กรณี คือ 30 60 และ 90 ตู้ รวมทั้งหมด 12 กรณี พบว่า ทุกโครงการยังมีความคุ้มค่าทางการเงิน จากผลการวิเคราะห์ทำให้ทราบว่า การลงทุนเลี้ยงจิ้งหรีดโดยระบบอัจฉริยะในกรณีที่ได้ผลผลิตน้อยที่สุด คือ 30 กิโลกรัม/ตู้เลี้ยง โครงการยังคงมีความคุ้มค่าทางการเงินเนื่องจากการเลี้ยงจิ้งหรีดโดยระบบอัจฉริยะจะให้ผลผลิตต่ำที่สุด คือ 30 กิโลกรัม/ตู้เลี้ยง และสูงที่สุด คือ 40 กิโลกรัม/ตู้เลี้ยง ซึ่งมีผลผลิตมาตรฐานคือ 35 กิโลกรัม/ตู้เลี้ยง

การทดสอบค่าความแปรเปลี่ยนของโครงการเลี้ยงจิ้งหรีดโดยระบบอัจฉริยะทั้ง 3 กรณี คือ 30 60 และ 90 ตู้ และระบบทั่วไป พบว่า โครงการสามารถรองรับความแปรเปลี่ยนด้านต้นทุนได้มากกว่าด้านผลประโยชน์ กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ โครงการมีความสามารถในการรองรับการเปลี่ยนแปลงของราคารับซื้อได้น้อยกว่าการเพิ่มขึ้นของราคาปัจจัยการผลิต โดยการทดสอบค่าความแปรเปลี่ยนด้านต้นทุนของการเลี้ยงจิ้งหรีดด้วยระบบอัจฉริยะจำนวน 30 60 และ 90 ตู้ และระบบทั่วไป มีค่าความแปรเปลี่ยนด้านต้นทุนเท่ากับร้อยละ 44.19 48.04 72.31 และ 11.66 ตามลำดับ ในส่วนของการทดสอบค่าความแปรเปลี่ยนด้านผลประโยชน์เท่ากับร้อยละ 26.16 27.99 36.86 และ 4.28 ผลการคำนวณทำให้ทราบเกี่ยวกับร้อยละการเปลี่ยนแปลงด้านต้นทุนและด้านผลประโยชน์ที่แต่ละโครงการลงทุนสามารถรองรับได้ จึงสามารถใช้เป็นแนวทางในการประกอบการตัดสินใจลงทุน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 การเลี้ยงจิ้งหรีดโดยระบบอัจฉริยะมีความคุ้มค่าทางการเงิน แต่มีต้นทุนในการเริ่มต้นลงทุนสูงกว่าระบบทั่วไป ในกรณีที่หน่วยงานภาครัฐต้องการให้เกษตรกรผู้เลี้ยงจิ้งหรีดโดยระบบทั่วไปในปัจจุบันเปลี่ยนไปเลี้ยงแบบระบบอัจฉริยะ อาจจะมีนโยบายสินเชื่อต่ำเพื่อใช้เป็นเงินลงทุนเริ่มต้นของเกษตรกร เนื่องจากในช่วงแรกธุรกิจต้องใช้เงินลงทุนสูงกว่าระบบทั่วไปซึ่งการได้สินเชื่อดอกเบี้ยต่ำ เพื่อจูงใจผู้ลงทุนหรือเกษตรกรให้ตัดสินใจเลือกเลี้ยงจิ้งหรีดโดยระบบอัจฉริยะมากขึ้น

1.2 ภาครัฐควรให้องค์ความรู้กับเกษตรกรเกี่ยวกับการเลี้ยงจิ้งหรีดโดยระบบอัจฉริยะ เพื่อให้เกษตรกรมีความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการเลี้ยงจิ้งหรีดโดยระบบอัจฉริยะตั้งแต่การเตรียมการเลี้ยงจนกระทั่งเก็บผลผลิตและการบำรุงรักษาอุปกรณ์

1.3 การเลี้ยงจิ้งหรีดโดยระบบอัจฉริยะมีความคุ้มค่าทางการเงิน แต่ยังคงมีความเสี่ยงเกี่ยวกับตลาดในการรองรับผลผลิต ดังนั้น ภาครัฐควรส่งเสริมให้มีการทำเกษตรพันธสัญญาระหว่างเกษตรกรผู้เลี้ยงและผู้รับซื้อผลผลิตหรือโรงงานแปรรูป

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ในการศึกษาครั้งต่อไปควรเพิ่มเติมเกี่ยวกับการเลี้ยงจิ้งหรีดโดยระบบอัจฉริยะในระบบอื่นนอกเหนือจากระบบ PLC เพื่อเปรียบเทียบต้นทุน

2.2 ในการศึกษาครั้งต่อไปควรเพิ่มเติมเกี่ยวกับการแนวทางการสร้างการรับรู้เกี่ยวกับการบริโภคจิ้งหรีดให้แก่ผู้บริโภคเพื่อเป็นการขยายตลาดของจิ้งหรีด

เอกสารอ้างอิง

กนกวรรณ จันทร์เจริญชัย. (2562). *หลักการวิเคราะห์ความเป็นไปได้เชิงเศรษฐศาสตร์และธุรกิจ*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

กรมปศุสัตว์. (2564). *คู่มือการเลี้ยงจิ้งหรีดฉบับประชาชน*. กรุงเทพฯ: กรมปศุสัตว์.

กรมส่งเสริมการเกษตร (2563). “เฉลิมชัย” ตั้งเป้าไทยเป็นฮับโปรตีนแมลงโลก ส่งเสริมเกษตรทางเลือกใหม่ให้เกษตรกรยุค

โควิด. สืบค้นจาก https://www.moac.go.th/news-preview-422791791552?utm_source=chatgpt.com.

เกียรติสิน กาญจนวนิชกุล, จุมพล แก้วสีหาวงค์, วุฒิยา อุดราชา และ สุพรรณ ยั่งยืน. (2563). การทำฟาร์มจิ้งหรีดอัจฉริยะโดยใช้อินเทอร์เน็ตของสรรพสิ่ง. *วารสารวิศวกรรมฟาร์มและเทคโนโลยีควบคุมอัตโนมัติ*, 6(2), 98-112.

คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. (2565). *คู่มือปฏิบัติการเพาะเลี้ยงจิ้งหรีดให้ได้มาตรฐานสำหรับฟาร์ม*. เชียงใหม่: คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

दनัย จันท์อรุณ, ธนกฤต นนท์กระโทก และ ชีรนาฏ กุสารมย์. (2566). ชุดฝึกแขนกลอัตโนมัติระบบนิวแมติกส์ควบคุมด้วย PLC. (ครุศาสตร์อุตสาหกรรมบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ).

ศูนย์วิเคราะห์เศรษฐกิจทีทีบี. (2567). *ttb analytics เตือนแรงงานภาคเกษตรหายไปกว่า 4 ล้านคนในรอบ 10 ปี*. สืบค้นจาก <https://www.ttbbank.com/th/newsroom/detail/ttba-agricultural-labor-2024>.

สำนักงานพัฒนาการวิจัยเกษตร. (2568). *เกษตรอัจฉริยะ (Smart Agriculture) พลิกโฉมการทำเกษตรด้วยเทคโนโลยีและนวัตกรรม*. สืบค้นจาก <https://www.arda.or.th/detail/6195>.

อภิชาติ พงศ์สุพัฒน์. (2555). *การเงินธุรกิจ*. (พิมพ์ครั้งที่ 12). กรุงเทพฯ: ภาควิชาการเงิน คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

อรุณี การะเกตุ, จักรกฤษณ์ พจนศิลป์ และ ศานิต แก้วเอี่ยม. (2567). การวิเคราะห์เปรียบเทียบการลงทุนทางการเงินของการเลี้ยงจิ้งหรีดในจังหวัดขอนแก่น. *วารสารสังคมศาสตร์ปัญญาพัฒนา*, 6(2), 153-164.

Ibitoye, O., Ayeni, O., Ayanniyi, O., Wealth, A., Kolejo, O., Adenika, O. A., Murtala, M., Oyediji, O., Aremu, A., & Muritala, D. (2025). Advancing urban insect farming: integrating automation, vertical farming, and sustainable waste management systems. *Discover Agriculture*, 3(1), 1-15.

The Impact of Leverage on Magnitude of Earnings Management of Listed Companies on The Stock Exchange of Thailand, SET100

Jeeraporn Pongpanpattana^{1*}

¹ Accounting program, Faculty of Management Science, Lampang Rajabhat University, Thailand

* Corresponding author. E-mail: jeerapong9888@gmail.com

ABSTRACT

This study aims to examine the impact of leverage (LEV) on the magnitude of earnings management (MEM) of companies listed on the Stock Exchange of Thailand (SET) within the SET100 index during the years 2020 to 2023. Secondary data were collected from annual reports, financial statements, and the SET SMART database. The sample consisted of panel data comprising 340 firm-year observations. The data analysis involved descriptive statistics and multiple regression analysis. The results revealed that leverage has a positive and statistically significant effect on earnings management, indicating that companies with higher leverage tend to engage in earnings management to enhance their financial image. This finding is consistent with agency theory and contracting theory, which suggest that pressure from leverage influences earnings management behavior. The results of this study can be used as information for investors, creditors, and regulators to assess risks and promote transparency in financial reporting.

Keywords: Leverage, Earnings Management, SET100 Index Group

อิทธิพลของภาระหนี้สินที่ส่งผลขนาดของการจัดการกำไร ของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย กลุ่มดัชนี SET100

จิราภรณ์ พงศ์พันธุ์พัฒนา^{1*}

¹ สาขาวิชาการบัญชี คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี ประเทศไทย

* Corresponding author. E-mail: jeerapong9888@gmail.com

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลกระทบของภาระหนี้สิน (Leverage: LEV) ต่อขนาดการจัดการกำไร (Magnitude of Earnings Management: MEM) ของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย กลุ่มดัชนี SET100 ระหว่างปี พ.ศ. 2563–2566 โดยใช้ข้อมูลทุติยภูมิจากรายงานประจำปี งบการเงิน และฐานข้อมูล SET SMART กลุ่มตัวอย่างประกอบด้วยข้อมูลแบบอนุกรมเวลาของข้อมูลภาคตัดขวาง (Panel Data) จำนวน 340 ปีบริษัท (Firm-Year Observations) การวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติเชิงพรรณนา และการวิเคราะห์สมการถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) ผลการวิจัยพบว่า ภาระหนี้สินมีอิทธิพลเชิงบวกและมีนัยสำคัญทางสถิติต่อการจัดการกำไร สะท้อนว่าบริษัทที่มีภาระหนี้สินสูงมีแนวโน้มใช้การจัดการกำไรเพื่อสร้างภาพลักษณ์ทางการเงินที่ดีขึ้น ผลการศึกษานี้สอดคล้องกับทฤษฎีตัวแทนและทฤษฎีสัญญา ที่ชี้ให้เห็นว่าแรงกดดันจากภาระหนี้สินมีผลต่อพฤติกรรมการจัดการกำไร ผลลัพธ์งานวิจัยนี้สามารถใช้เป็นข้อมูลประกอบการตัดสินใจของนักลงทุน เจ้าหนี้ และผู้กำกับดูแล เพื่อประเมินความเสี่ยงและส่งเสริมความโปร่งใสของรายงานทางการเงิน

คำสำคัญ: ภาระหนี้สิน, ขนาดของการจัดการกำไร, กลุ่มดัชนี SET100

© 2025 JSSP: Journal of Social Science Panyapat

บทนำ

ในสภาพแวดล้อมทางธุรกิจที่มีการแข่งขันรุนแรงและภาระทางการเงินสูง การบริหารจัดการหนี้สินอย่างมีประสิทธิภาพเป็นสิ่งสำคัญ เพราะภาระหนี้สินที่สูงส่งผลให้บริษัทต้องเผชิญกับข้อจำกัดและข้อผูกพันจากเจ้าหนี้ เช่น การรักษาสัดส่วนทางการเงินและระดับกำไร (ปฐมพงศ์ กุ๊กแก้ว และพิธาน แสนภักดี, 2565) ซึ่งอาจก่อให้เกิดแรงกดดันต่อผู้บริหารในการจัดการกำไร เพื่อหลีกเลี่ยงการผิดเงื่อนไขในสัญญาเงินกู้ และรักษาความน่าเชื่อถือในตลาดทุน (ปิยาภัสร์ จีระสุนทร, 2565) ความโปร่งใสและความน่าเชื่อถือของข้อมูลทางการเงินจึงเป็นปัจจัยสำคัญในการตัดสินใจของผู้ลงทุน เจ้าหนี้ และหน่วยงานกำกับดูแล อย่างไรก็ตาม เนื่องจากข้อมูลทางการเงินอาจไม่สะท้อนความเป็นจริงทั้งหมด ผู้บริหารจึงมีแรงจูงใจในการจัดการกำไรตามทฤษฎีความไม่สมมาตรของข้อมูล (Information Asymmetry) ระหว่างฝ่ายบริหารและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียภายนอก ซึ่งส่งผลกระทบต่อความเชื่อมั่นในตลาดทุนและการตัดสินใจลงทุน การศึกษานี้จึงมุ่งเน้นทำความเข้าใจผลกระทบของภาระหนี้สินที่แตกต่างกันต่อพฤติกรรมการจัดการกำไรของบริษัทในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย

งานวิจัยในอดีตได้ศึกษาอิทธิพลของภาระหนี้สินต่อการจัดการกำไรของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย มีข้อค้นพบที่หลากหลายและแตกต่างกัน ตัวอย่างเช่น ปิยะรัตน์ ปิยะรัตน์ โพธิ์ย้อย และคณะ (2563) พบว่า ภาระหนี้สินมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการจัดการกำไร โดยภาระหนี้สินที่สูงขึ้นมีแนวโน้มที่จะนำไปสู่การจัดการกำไรที่เพิ่มขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีตัวแทน (Agency Theory) ของ Jensen & Meckling (2019) และทฤษฎีสัญญา (Contracting Theory) ของ Watts & Zimmerman (1986) ที่ระบุว่าเมื่อบริษัทมีหนี้สินจำนวนมาก ผู้บริหารอาจถูกกดดันให้จัดการกำไรเพื่อหลีกเลี่ยงการผิดเงื่อนไขในสัญญาเงินกู้ (debt covenants) ซึ่งอาจส่งผลให้ถูกเรียกคืนเงินกู้หรือต้องเสียค่าปรับ หรือเพื่อรักษาความน่าเชื่อถือและความสามารถในการเข้าถึงแหล่งเงินทุนในอนาคต ในทางกลับกัน

ปทุมพงศ์ กุกแก้ว และพิธาน แสนภักดี (2565) พบว่า ภาระหนี้สิน เช่น อัตราส่วนหนี้สินรวมต่อส่วนของผู้ถือหุ้น และดอกเบี้ยจ่าย มีความสัมพันธ์เชิงลบกับการจัดการกำไรของบริษัทในกลุ่มธุรกิจบริการที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ เนื่องจากการก่อหนี้เพิ่มขึ้นอาจกระตุ้นให้ผู้บริหารเลื่อนการรับรู้รายได้หรือค่าใช้จ่ายออกไป เพื่อปรับจำนวนกำไรให้เป็นไปตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ โดยเฉพาะเมื่อมีแรงจูงใจในการเข้าถึงแหล่งเงินทุนภายนอกที่มีต้นทุนต่ำ (เปรมารักษ์ วิลาสัย และคณะ, 2563) เมื่อสัดส่วนภาระหนี้เพิ่มสูงขึ้น ผู้บริหารมักใช้วิธีจัดการกำไรผ่านรายการคงค้าง (Jelinek, 2007) หรือแม้กระทั่งจัดการกำไรผ่านรายการค้าจริง (Zagers-Mamedova, 2009) โดยขนาดของการจัดการกำไรดังกล่าวอาจแตกต่างกันไปตามลักษณะของอุตสาหกรรม เนื่องจากโครงสร้างต้นทุนและระดับความเสี่ยงไม่เท่ากัน ตัวอย่างเช่น อุตสาหกรรมผลิตมักมีระดับการจัดการกำไรสูงกว่าอุตสาหกรรมบริการ ในขณะที่อุตสาหกรรมอุปโภคบริโภคมีระดับการจัดการกำไรที่สูงที่สุด และอุตสาหกรรมการขนส่งกับสาธารณูปโภคมีระดับต่ำที่สุด (Ujah & Brusa, 2014) อย่างไรก็ตาม Jelinek (2007) พบความสัมพันธ์เชิงลบระหว่างภาระหนี้สินกับการจัดการกำไร โดยชี้ว่าเมื่อบริษัทมีสัดส่วนหนี้สินสูงขึ้น สถาบันการเงินมักเพิ่มมาตรการควบคุมและกำหนดให้บริษัทต้องเปิดเผยผลการดำเนินงานที่แท้จริง ส่งผลให้โอกาสในการจัดการกำไรลดลง ในทำนองเดียวกัน Hoang & Phung (2019) ที่ศึกษาในตลาดหลักทรัพย์เวียดนาม พบว่า ภาระหนี้สินมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการจัดการกำไรแบบคงค้าง (AEM) และเชิงลบกับการจัดการกำไรผ่านกิจกรรมจริง (REM) ในภาพรวม แต่ในกลุ่มบริษัทที่มีภาระหนี้สูงมากกลับใช้ REM มากกว่า AEM เนื่องจากแรงกดดันและการตรวจสอบจากเจ้าหนี้ทำให้การใช้ AEM มีข้อจำกัด จึงหันไปใช้ REM ที่ตรวจจับได้ยากกว่า สะท้อนว่าผลของภาระหนี้สินต่อการจัดการกำไรอาจขึ้นอยู่กับระดับหนี้และรูปแบบการจัดการกำไรที่เลือกใช้ รวมทั้งบริบททางเศรษฐกิจและโครงสร้างตลาดทุนของแต่ละประเทศด้วย

จากที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นว่า ความสัมพันธ์ระหว่างภาระหนี้สินกับการจัดการกำไรอาจไม่ได้เป็นไปในทิศทางเดียวเสมอไป แต่ขึ้นอยู่กับปัจจัยอื่น ๆ เช่น ขนาดของบริษัท โครงสร้างการกำกับดูแลกิจการ คุณภาพของผู้สอบบัญชี หรือลักษณะเฉพาะของอุตสาหกรรม การศึกษาครั้งนี้มีเป้าหมายเพื่อให้คำตอบที่ชัดเจน เกี่ยวกับอิทธิพลของภาระหนี้สินต่อการจัดการกำไรภายใต้สภาวะเศรษฐกิจที่มีความท้าทาย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการตัดสินใจของผู้ลงทุนและหน่วยงานกำกับดูแล งานวิจัยนี้จึงต้องการศึกษาอิทธิพลของภาระหนี้สินต่อขนาดของการจัดการกำไรของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย กลุ่มดัชนี SET100 ในช่วงปี พ.ศ. 2563-2566 การเลือกช่วงเวลาดังกล่าวมีความสำคัญอย่างยิ่ง เนื่องจากเป็นช่วงที่เศรษฐกิจโลกเผชิญกับความท้าทายหลายประการ เช่น ผลกระทบจากการแพร่ระบาดของ COVID-19 ซึ่งนำไปสู่การหยุดชะงักทางเศรษฐกิจและความผันผวนของอัตราดอกเบี้ยและอัตราเงินเฟ้อที่เพิ่มขึ้น เพื่อแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจ ปัจจัยเหล่านี้ส่งผลให้แรงกดดันต่อผลการดำเนินงานและการบริหารสภาพคล่องของบริษัทจดทะเบียนเพิ่มสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ ซึ่งอาจเป็นแรงจูงใจที่สำคัญให้ผู้บริหารมีแนวโน้มที่จะต้องบริหารจัดการกำไรเพื่อบรรเทาผลกระทบหรือแสดงผลการดำเนินงานที่ดีกว่าความเป็นจริง ซึ่งการวิเคราะห์ข้อมูลในช่วงวิกฤตและความผันผวนนี้จึงจะช่วยให้ได้ข้อมูลเชิงลึกที่ทันสมัยและเป็นประโยชน์อย่างยิ่งสำหรับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกกลุ่ม ผู้ลงทุนจะสามารถใช้ผลการวิจัยนี้ในการประเมินความเสี่ยงและคุณภาพของกำไรของบริษัทที่มีหนี้สินสูงภายใต้สภาวะเศรษฐกิจที่ท้าทายได้ดียิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาอิทธิพลของภาระหนี้สินต่อขนาดของการจัดการกำไรของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย กลุ่มดัชนี SET100

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Analysis) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลกระทบของภาระหนี้สิน (Leverage) ต่อขนาดการจัดการกำไร (Magnitude of Earnings Management) ของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย (SET) ที่อยู่ในดัชนี SET100 โดยมีวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรของการวิจัยนี้ คือ บริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย (Stock Exchange of Thailand: SET) ที่อยู่ในดัชนี SET100 ซึ่งเป็นกลุ่มบริษัทขนาดใหญ่ที่มีมูลค่าหลักทรัพย์ตามราคาตลาดสูงและมีสภาพคล่องในการซื้อขายสูง โดยมีเงื่อนไขการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างดังนี้

1) เป็นบริษัทที่จดทะเบียนอยู่ในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยในทุกกลุ่มอุตสาหกรรม ยกเว้นกลุ่มธุรกิจการเงิน ได้แก่ ธนาคาร (Banking) ประกันภัยและประกันชีวิต (Insurance) และเงินทุนและหลักทรัพย์ (Financial Securities) ซึ่งมีโครงสร้างการเงินแตกต่างจากกลุ่มธุรกิจทั่วไป

2) ไม่รวมบริษัทที่อยู่ระหว่างฟื้นฟูกิจการ รวมถึงกลุ่มบริษัทที่เข้าข่ายอาจถูกเพิกถอน (Rehabilitation Company) เนื่องจากบริษัทเหล่านี้มักมีฐานะทางการเงินและผลการดำเนินงานไม่เป็นไปตามเกณฑ์ของตลาดหลักทรัพย์ และอาจละเมิดข้อกำหนดอย่างร้ายแรง

3) เป็นบริษัทที่มีรอบระยะเวลาบัญชีสิ้นสุดวันที่ 31 ธันวาคมของทุกปี

4) เป็นบริษัทที่มีข้อมูลทางการเงินครบถ้วนในช่วงระยะเวลาการศึกษา เพื่อให้สามารถนำไปคำนวณตัวแปรที่ใช้ในการวิจัยได้ครบถ้วน

ประชากร (Population) ที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ คือ บริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย (SET) ที่อยู่ในกลุ่มดัชนี SET100 ระหว่างปี พ.ศ. 2563–2566 โดยพิจารณาบริษัทที่มีรอบระยะเวลาสิ้นสุดบัญชี ณ วันที่ 31 ธันวาคมของแต่ละปี ยกเว้นบริษัทในกลุ่มธุรกิจการเงิน กลุ่มธุรกิจประกันภัย และกองทุนรวม เนื่องจากโครงสร้างทางการเงินมีความแตกต่างจากธุรกิจทั่วไป ภายใต้เงื่อนไขดังกล่าว ทำให้ได้ข้อมูลตัวอย่างรวมทั้งสิ้น 340 ข้อมูล โดยประเภทของข้อมูลเรียกว่าอนุกรมเวลาของข้อมูลภาคตัดขวางของข้อมูลภาคตัดขวาง หรือ Panel Data ซึ่งติดตามข้อมูลทางการเงินในแต่ละบริษัทในแต่ละปีรวมไม่เกิน 4 ปีต่อบริษัท และเรียกหน่วยวิเคราะห์ของกลุ่มตัวอย่างนี้ว่าปีบริษัท (Firm year observations) รายละเอียดแสดงในตารางด้านล่าง

ตารางที่ 1 แสดงจำนวนประชากรและกระบวนการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างของบริษัทจดทะเบียนในกลุ่ม SET100

คำอธิบาย	จำนวนบริษัท	หน่วยวิเคราะห์
ประชากรทั้งหมด	100	บริษัท
หัก ข้อมูลบริษัทที่อยู่ระหว่างฟื้นฟูกิจการ	-	บริษัท
ข้อมูลบริษัทที่เป็นสถาบันการเงินและโครงสร้างของงบการเงินต่างจากอุตสาหกรรมทั่วไป	15	บริษัท
จำนวนประชากรคงเหลือ	85	บริษัท
จำนวนกลุ่มตัวอย่างทั้งหมดโดยประมาณ	340	ปีบริษัท

จากตารางที่ 1 แสดงจำนวนประชากรและกระบวนการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างของบริษัทจดทะเบียนในกลุ่ม SET100 โดยเริ่มจากประชากรทั้งหมดซึ่งประกอบด้วยบริษัทจำนวน 100 แห่ง จากนั้นมีการคัดกรองโดยหักบริษัทที่เป็นสถาบันการเงินและมีโครงสร้างการเงินแตกต่างจากอุตสาหกรรมทั่วไปจำนวน 15 บริษัท หลังจากการคัดกรองแล้วจำนวนประชากรคงเหลืออยู่ที่ 85 บริษัท สุดท้าย จำนวนกลุ่มตัวอย่างทั้งหมดที่ได้คิดเป็นหน่วย “ปีบริษัท” ซึ่งหมายถึงการรวบรวมข้อมูลของแต่ละบริษัทในแต่ละปี พบว่ามีจำนวนประมาณ 340 ปีบริษัท แสดงให้เห็นถึงกระบวนการคัดเลือกตัวอย่างที่คำนึงถึงความเหมาะสมและความครบถ้วนของข้อมูลสำหรับการวิเคราะห์

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวัดค่าตัวแปร

1) ตัวแปรตาม (Dependent Variable)

ขนาดการจัดการกำไร (MEM): วัดจากค่าสัมบูรณ์ของรายการคงค้างที่เกิดจากดุลยพินิจของผู้บริหาร (Absolute Discretionary Accruals - DAs) ซึ่งคำนวณโดยใช้แบบจำลอง Modified Jones Model ตามแนวทางของ Dechow et al. (1995) งานวิจัยนี้เลือกใช้ DAs ในการวัดขนาดของการจัดการกำไร เนื่องจาก DAs เป็นส่วนของรายการคงค้าง (Accruals) ที่เกิดจากการตัดสินใจหรือการปรับตัวเลขตามวัตถุประสงค์ของผู้บริหาร ซึ่งส่งผลให้เกิดความเบี่ยงเบนของผลการดำเนินงานที่ปรากฏในงบการเงิน และแสดงถึงคุณภาพกำไรที่ต่ำ ซึ่งการใช้ค่าสัมบูรณ์ (Absolute) ในการคำนวณรายการคงค้างที่เกิดจากดุลยพินิจของผู้บริหาร (Discretionary Accruals - DAs) มีความสำคัญ เนื่องจากการวัดขนาด (Magnitude) ของการจัดการกำไร โดยไม่คำนึงถึงทิศทางว่าเป็นการจัดการกำไรเพิ่มขึ้น หรือจัดการกำไรลดลงเพื่อให้ครอบคลุมถึงแรงจูงใจทั้งหมดในการจัดการกำไร

2) ตัวแปรต้น (Independent Variable)

ภาระหนี้สิน (LEV): วัดจากอัตราส่วนหนี้สินรวมต่อสินทรัพย์รวม (Total Debt / Total Assets) ซึ่งสะท้อนภาระหนี้สินของบริษัทเมื่อเทียบกับสินทรัพย์ที่ถือครอง

(3) ตัวแปรควบคุม (Control Variables)

ขนาดของกิจการ (SIZE): วัดจากสินทรัพย์รวมของบริษัท (Total Assets)

อัตราผลตอบแทนต่อสินทรัพย์ (ROA): วัดจากอัตราส่วนกำไรสุทธิหารด้วยสินทรัพย์รวม (Net Profit / Total Assets) เพื่อสะท้อนประสิทธิภาพในการใช้สินทรัพย์ของกิจการ

จากการทบทวนวรรณกรรมและผลการศึกษาในอดีตที่เกี่ยวข้องกับอิทธิพลของภาระหนี้สินที่ส่งผลขนาดการจัดการกำไรของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย กลุ่มดัชนี SET100 จึงสามารถพัฒนาแบบจำลองที่ใช้ในการทำวิจัยได้ดังนี้

$$MEM_{i,t} = \beta_0 + \beta_1 LEV_{i,t} + \beta_2 SIZE_{i,t} + \beta_3 ROA_{i,t} + \epsilon_{i,t}$$

โดยที่

- $MEM_{i,t}$ คือ ขนาดการจัดการกำไร (Magnitude of Earnings Management) ของบริษัท i ในปี t
- $LEV_{i,t}$ คือ ภาระหนี้สินของบริษัท i ในปี t
- $SIZE_{i,t}$ คือ ขนาดของกิจการของบริษัท i ในปี t
- $ROA_{i,t}$ คือ อัตราผลตอบแทนต่อสินทรัพย์ของบริษัท i ในปี t
- β_0 คือ ตัวแปรตัด (Intercept)
- $\beta_1, \beta_2, \beta_3$ คือ ค่าสัมประสิทธิ์ของตัวแปรอิสระแต่ละตัว
- $\epsilon_{i,t}$ คือ ค่าความคลาดเคลื่อน

3. สมมติฐานการวิจัย

เพื่อศึกษาอิทธิพลของภาระหนี้สินต่อขนาดการจัดการกำไรของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย กลุ่มดัชนี SET100 งานวิจัยนี้จึงตั้งสมมติฐานดังนี้

H1: ภาระหนี้สินมีอิทธิพลอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติต่อขนาดการจัดการกำไรของบริษัทจดทะเบียนในกลุ่ม SET100

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การศึกษานี้ใช้ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) ซึ่งรวบรวมจากรายงานประจำปีและงบการเงินของบริษัทจดทะเบียนในกลุ่มดัชนี SET100 ที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย (SET) ในช่วงระหว่างปี พ.ศ. 2563 ถึง พ.ศ. 2566 ข้อมูลทางการเงินที่ใช้ประกอบด้วยข้อมูลสินทรัพย์ หนี้สิน กำไรสุทธิ และข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการจัดการกำไร ซึ่งได้รับจากฐานข้อมูลออนไลน์ของตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย (SET SMART) รวมถึงรายงานประจำปีและแบบรายงาน 56-1 ของบริษัท

การเลือกกลุ่มตัวอย่างเน้นบริษัทที่มีข้อมูลครบถ้วนและมีรอบระยะเวลาบัญชีสิ้นสุด ณ วันที่ 31 ธันวาคม ของแต่ละปี โดยตัดบริษัทในกลุ่มธุรกิจการเงิน ประกันภัย และกองทุนรวมออก เนื่องจากโครงสร้างทางการเงิน และการรายงานแตกต่างจากกลุ่มธุรกิจทั่วไป โดยข้อมูลที่รวบรวมมีจำนวนประมาณ 340 ปีบริษัท (Firm-Year Observations) ซึ่งครอบคลุมข้อมูลของบริษัทจำนวน 85 บริษัท ในช่วง 4 ปี

5. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

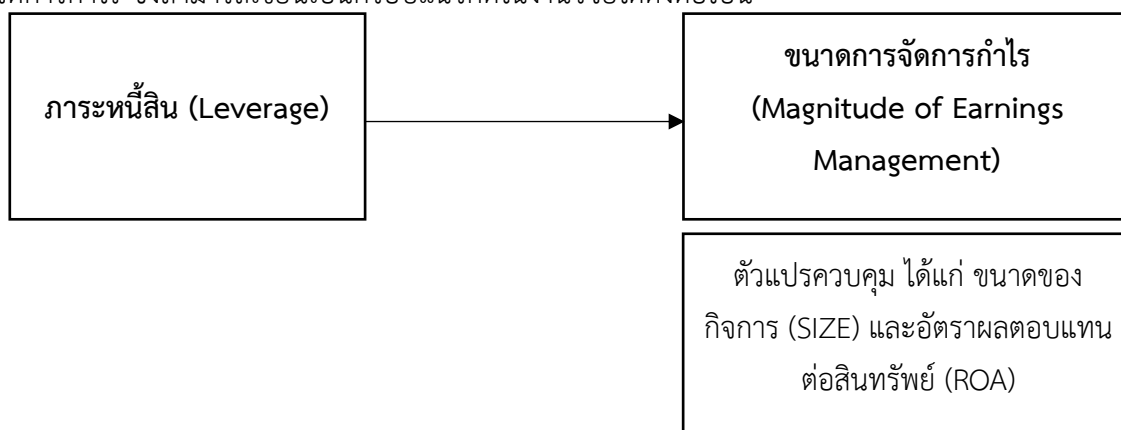
5.1 การวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive Analysis) ข้อมูลที่รวบรวมได้จากแหล่งต่าง ๆ จะนำมาวิเคราะห์ ข้อมูลด้วยวิธีทางสถิติ เพื่อสรุปลักษณะเบื้องต้นของข้อมูลและตัวแปร ค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าสูงสุด (Max) และค่าต่ำสุด (Min) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

5.2 การวิเคราะห์คุณลักษณะของตัวแปร เป็นการตรวจสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระ โดยทดสอบ ปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระด้วยการทดสอบความสัมพันธ์หลายตัวแปร (Multicollinearity Test) โดยใช้ค่า องค์ประกอบการขยายความแปรปรวน (Variance Inflation Factor: VIF) เพื่อให้แน่ใจว่าไม่มีความสัมพันธ์สูงเกินไป ระหว่างตัวแปรอิสระที่นำมาใช้ในโมเดล

5.3 สถิติที่ใช้ในการทดสอบสมมติฐาน การวิเคราะห์สมการถดถอยแบบพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) เป็นการวิเคราะห์เพื่อหาความสัมพันธ์ ระหว่างตัวแปรตาม และตัวแปรอิสระตั้งแต่ 2 ตัวแปรขึ้นไป เป็นการ ใช้เพื่อทดสอบสมมติฐานในการศึกษาครั้งนี้ คือ ภาระหนี้สินมีอิทธิพลต่อขนาดของการจัดการกำไรของบริษัทจดทะเบียน ในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยกลุ่มดัชนี SET100 โดยพิจารณาค่าสถิติจากระดับนัยสำคัญของค่าสัมประสิทธิ์ ความถดถอยเปรียบเทียบกับระดับนัยสำคัญที่กำหนดคือ 0.05 หากค่าที่ได้มีน้อยกว่าระดับนัยสำคัญแสดงว่าตัวแปรอิสระ มีความสัมพันธ์กับตัวแปรตามอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และพิจารณาทิศทางความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระกับตัวแปร ตามจากค่าสัมประสิทธิ์ ความถดถอย ถ้าหากมีค่าเป็นบวกแสดงว่ามีความสัมพันธ์ที่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน หรือมีความสัมพันธ์ในเชิงบวก และถ้าหากมีค่าเป็นลบแสดงว่ามีความสัมพันธ์ไปในทิศทางตรงกันข้าม

กรอบแนวคิดในการวิจัย

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลกระทบของภาระหนี้สิน (Leverage) ต่อขนาดการจัดการกำไร (Magnitude of Earnings Management) ของบริษัทจดทะเบียนในกลุ่มดัชนี SET100 การศึกษานี้มีพื้นฐานมาจากทฤษฎีตัวแทน (Agency Theory) (Jensen & Meckling, 2019) และทฤษฎีสัญญา (Contracting Theory) (Watts and Zimmerman, 1986) ซึ่งชี้ให้เห็นว่าภาระหนี้สินที่สูงขึ้นทำให้ผู้บริหารมีแนวโน้มที่จะถูกกดดันให้จัดการกำไร เพื่อหลีกเลี่ยงการผิดเงื่อนไขใน สัญญาเงินกู้ (Debt Covenants) หรือเพื่อรักษาความน่าเชื่อถือและความสามารถในการเข้าถึงแหล่งเงินทุนในอนาคต ดังนั้น การวิจัยนี้จึงมุ่งตรวจสอบความสัมพันธ์ดังกล่าวในบริบทของบริษัทขนาดใหญ่ของประเทศไทย โดยใช้ตัวแปรควบคุม ได้แก่ ขนาดของกิจการ (SIZE) และอัตราผลตอบแทนต่อสินทรัพย์ (ROA) เพื่อควบคุมอิทธิพลของปัจจัยอื่นที่อาจส่งผล ต่อการจัดการกำไร ซึ่งสามารถเขียนเป็นกรอบแนวคิดในงานวิจัยได้ดังต่อไปนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัย พบว่า

1. ผลการวิเคราะห์สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics)

ผลการวิเคราะห์สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ประกอบด้วย ค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ค่าต่ำสุด (Minimization) และค่าสูงสุด (Maximization) โดยที่รายละเอียดมีดังนี้

ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าต่ำสุด ค่าสูงสุด และค่าสถิติที่ ของตัวแปรอิสระและตัวแปรควบคุม ของกลุ่มตัวอย่าง

ตัวแปร	Mean	Std.Dev.	Min	Max
MEM	60.893	134.785	0.001	302.000
LEV	60.795	134.838	0.135	302.000
ROA	0.004	0.071	-0.200	0.500
SIZE	10,792,569,524.14	199,005,149,072.51	5,734,024,355.00	924,061,490,454.00

จากตารางที่ 2 แสดงค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าต่ำสุด ค่าสูงสุด และค่าสถิติที่ ของตัวแปรอิสระและตัวแปรควบคุม ของกลุ่มตัวอย่าง ผลการวิเคราะห์ข้อมูลมีดังนี้

1.1 ตัวแปรอิสระ LEV (Leverage) หรือภาระหนี้สิน ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า ค่าเฉลี่ยของภาระหนี้สิน (LEV) อยู่ที่ 60.795 โดยมีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Std.Dev.) สูงถึง 134.838 ซึ่งมีค่ามากกว่าค่าเฉลี่ยเกือบ 2.2 เท่า แสดงให้เห็นว่าข้อมูล LEV มีการกระจายตัวอย่างกว้างขวางและมีความผันผวนสูงมาก (High Volatility) และมีโครงสร้างหนี้ในกลุ่มตัวอย่าง SET100 มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ นอกจากนี้ ช่วงค่าของข้อมูลยังกว้างมาก โดยมีค่าต่ำสุด (Min) คือ 0.135 แสดงให้เห็นว่ามีบางบริษัทที่มีภาระหนี้สินต่ำมาก และมีค่าสูงสุด (Max) คือ 302.000 แสดงว่ามีบริษัทที่มีภาระหนี้สินในระดับที่สูงมาก ซึ่งแสดงให้เห็นว่าบริษัทขนาดใหญ่ในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยมีนโยบายทางการเงินและโครงสร้างเงินทุนที่หลากหลายอย่างมาก ทำให้การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาระหนี้สินกับการจัดการกำไรมีความสำคัญ

1.2 ตัวแปรตาม MEM (Magnitude of Earnings Management) หรือขนาดการจัดการกำไร ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า ค่าเฉลี่ยของ MEM (Magnitude of Earnings Management) อยู่ที่ 60.893 ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Std.Dev.) มีค่าสูงถึง 134.785 ซึ่งมีค่ามากกว่าค่าเฉลี่ย (~ 60.893) เกือบ 2.2 เท่า แสดงให้เห็นว่าข้อมูล MEM มีการกระจายตัวอย่างกว้างขวาง และมีความผันผวนสูงมาก และบริษัทในกลุ่ม SET100 มีขนาดการจัดการกำไรที่ต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ นอกจากนั้นค่าต่ำสุด (Min) คือ 0.001 บ่งชี้ว่ามีบางบริษัทที่มีการจัดการกำไรน้อยมาก ส่วนค่าสูงสุด (Max) คือ 302.000 ซึ่งแสดงว่ามีบริษัทอย่างน้อยหนึ่งแห่งที่มีขนาดการจัดการกำไรที่สูงมาก โดยค่านี้สอดคล้องกับ Std.Dev. ที่สูง แสดงให้เห็นว่าบริษัทในกลุ่ม SET100 มีการจัดการกำไรที่กระจายตัวอย่างมาก โดยมีบริษัทส่วนใหญ่ที่มีการจัดการกำไรในระดับปานกลาง แต่มีบริษัทจำนวนหนึ่งที่มีการจัดการกำไรในขนาดที่สูงมาก ซึ่งส่งผลให้ค่า Std.Dev. สูงกว่าค่าเฉลี่ยอย่างชัดเจน

1.3 ตัวแปรควบคุม ตัวแปรควบคุม ROA และ SIZE ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า ตัวแปร ROA (Return on Assets) มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 0.004 และมีค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.071 โดยมีค่าต่ำสุด -0.200 และค่าสูงสุด 0.500 ซึ่งแสดงถึงความสามารถในการสร้างกำไรจากสินทรัพย์ของบริษัทในกลุ่มตัวอย่างมีความหลากหลายอย่างมาก ทั้งนี้ ค่าที่เป็นลบบ่งชี้ถึงบางบริษัทที่มีผลขาดทุนในช่วงเวลาที่ศึกษา สำหรับตัวแปร SIZE ซึ่งวัดจากมูลค่าสินทรัพย์รวมของบริษัท พบว่ามีค่าเฉลี่ยสูงถึง 10,792,569,524.14 บาท โดยมีค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานสูงถึง 199,005,149,072.51 บาท ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความแตกต่างของขนาดกิจการในกลุ่มตัวอย่างที่มีตั้งแต่บริษัทขนาดเล็กจนถึงขนาดใหญ่มากที่สุด โดยมีค่าต่ำสุดและค่าสูงสุดอยู่ที่ 5,734,024,355.00 บาท และ 924,061,490,454.00 บาท ตามลำดับ

2. ผลการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของตัวแปร (Correlation Coefficient)

ผลการวิเคราะห์สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (Pearson Correlation Co-efficient Analysis) เป็นการวิเคราะห์เพื่อทดสอบสหสัมพันธ์เชิงพหุระหว่างปัจจัยสาเหตุ (Multi-collinearity) ซึ่งเป็นการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพื่อตรวจสอบความสัมพันธ์ของตัวแปรอิสระดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของตัวแปร (Correlation Coefficient)

ตัวแปร	MEM	LEV	ROA	SIZE	VIF
MEM	1.000	0.989**	-0.745	-0.369	
LEV		1.000	-0.482**	-0.332**	1.989
ROA			1.000	0.519	2.420
SIZE				1.000	1.372

หมายเหตุ: ** ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 *** ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.01

จากตารางที่ 3 พบว่า ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างค่าตัวแปรอิสระอยู่ระหว่าง -0.745–0.989 ซึ่งมีค่าเกิน 0.7 (สุทิน ชนะบุญ, 2560) แสดงว่า ตัวแปรอิสระไม่มีความสัมพันธ์หรือเป็นอิสระต่อกัน ซึ่งก่อให้เกิดปัญหา Multicollinearity แต่อย่างไรก็ตามนี้ผู้วิจัยได้ทดสอบค่า Variance Inflation Factor (VIF) พบว่า มีค่าอยู่ระหว่าง 1.372–2.420 ซึ่งน้อยกว่า 10 (กัลยา วาณิชบัญชา, 2559) แสดงว่า ค่าความคลาดเคลื่อนระหว่างตัวแปรมีความอิสระต่อกัน จึงสามารถนำไปวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณได้

3. ผลการวิเคราะห์ความถดถอยเชิงพหุคูณ

การวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อตอบวัตถุประสงค์ข้อ 1 เพื่อศึกษาอิทธิพลของภาระหนี้สินต่อขนาดของการจัดการกำไรของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย กลุ่มดัชนี SET100 ด้วยการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ หรือการวิเคราะห์สมการถดถอยหลายตัวแปร ซึ่งอาจก่อให้เกิดปัญหา Multicollinearity ผู้วิจัยได้ทดสอบปัญหาดังกล่าวโดยใช้ค่า VIF ผลปรากฏว่า มีค่าระหว่าง 1.360-2.174 ซึ่งอยู่ในระดับที่ต่ำกว่าเกณฑ์ที่กังวล ($VIF < 10$) แสดงให้เห็นว่างานวิจัยนี้ไม่มีปัญหา Multicollinearity ส่วนผลการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อตอบวัตถุประสงค์ดังกล่าวข้างต้น แสดงดังรายละเอียดด้านล่างนี้

ตารางที่ 4 ผลการวิเคราะห์ความถดถอยเชิงพหุคูณของภาระหนี้สินกับขนาดการจัดการกำไรของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย กลุ่มดัชนี SET100

ตัวแปร	B	St. Err.	T	P-value
Constant	-73.598	8.225	-8.948	.071
LEV	815.832	8.288	98.438	.006***
ROA	-217.558	63.075	-4.305	.145
SIZE	-7.353E-009	0.000	-20.062	.032**

หมายเหตุ: ** ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 *** ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.01 Adjusted R Square = 0.503

จากตารางที่ 4 ผลการวิเคราะห์ความถดถอยเชิงพหุคูณของภาระหนี้สินกับขนาดการจัดการกำไรของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย กลุ่มดัชนี SET100 พบว่าภาระหนี้สิน (LEV) มีค่า $\beta = 815.832$ มีค่า $t = 98.438$ และมีค่า $p\text{-value} = 0.006$ ซึ่งน้อยกว่า 0.05 แสดงให้เห็นว่าภาระหนี้สินมีอิทธิพลอย่างมีนัยสำคัญต่อการจัดการกำไรในทิศทางบวก กล่าวคือเมื่อภาระหนี้สินเพิ่มขึ้น การจัดการกำไรก็มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นตามไปด้วย

ส่วนตัวแปรควบคุม พบว่า อัตราผลตอบแทนต่อสินทรัพย์ (ROA) มีค่า $\beta = -217.558$ ค่า $t = -4.305$ และมีค่า $p\text{-value} = 0.145$ ซึ่งมากกว่า 0.05 แสดงให้เห็นว่า อัตราผลตอบแทนต่อสินทรัพย์ (ROA) ไม่มีอิทธิพลอย่างมีนัยสำคัญต่อการจัดการกำไรในตัวอย่างนี้

ส่วนแปรขนาดกิจการ (SIZE) มีค่า $\beta = -7.353E-009$ มีค่า $t = -20.062$ และค่า $p\text{-value} = 0.032$ ซึ่งน้อยกว่า 0.05 แสดงให้เห็นว่าขนาดกิจการมีอิทธิพลอย่างมีนัยสำคัญต่อการจัดการกำไรในทิศทางลบ กล่าวคือยิ่งกิจการมีขนาดใหญ่ การจัดการกำไรก็มีแนวโน้มน้อยลง

อภิปรายผล

ผลการวิเคราะห์พบว่า ภาระหนี้สิน (LEV) มีอิทธิพลเชิงบวกต่อการจัดการกำไรของบริษัทจดทะเบียนในกลุ่มดัชนี SET100 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งสอดคล้องกับข้อค้นพบของ ปิยะรัตน์ โพธิ์ย้อย และคณะ (2563) ที่พบว่า ภาระหนี้สินที่สูงขึ้นมีแนวโน้มกระตุ้นให้ผู้บริหารดำเนินการจัดการกำไร เพื่อหลีกเลี่ยงการผิดเงื่อนไขในสัญญาเงินกู้และรักษาความน่าเชื่อถือในการเข้าถึงแหล่งเงินทุนภายนอก นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับ ทฤษฎีตัวแทน (Agency Theory) ของ Jensen & Meckling (2019) และ ทฤษฎีสัญญา (Contracting Theory) ของ Watts & Zimmerman (1986) ที่อธิบายว่าแรงกดดันจากเจ้าหนี้และข้อกำหนดในสัญญาทางการเงิน อาจทำให้ผู้บริหารเลือกใช้การปรับแต่งตัวเลขทางบัญชี เพื่อตอบสนองต่อเงื่อนไขดังกล่าว จากผลการวิจัยนี้อาจสะท้อนให้เห็นว่าบริษัทในกลุ่ม SET100 ซึ่งมีขนาดใหญ่ และมีการเข้าถึงตลาดทุนได้กว้าง อาจเผชิญแรงกดดันสูงจากนักลงทุนและเจ้าหนี้ ทำให้การรักษามูลค่าประกอบการให้คงที่หรือตามเป้าหมายมีความสำคัญมากขึ้น จึงมีแนวโน้มใช้การจัดการกำไรเพื่อสร้างภาพลักษณ์ที่ดีต่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ทั้งนี้ แนวโน้มดังกล่าวยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ เปรมารัช วิลาลัย และคณะ (2563) ที่พบว่าผู้บริหารมักใช้รายการคงค้าง (accruals) หรือรายการค้าจริง (real transactions) เพื่อปรับระดับกำไรในสถานะที่มีหนี้สูง

จากการวิเคราะห์ผลกระทบของ ROA (อัตราผลตอบแทนต่อสินทรัพย์) พบว่าแม้จะมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เป็นลบ แต่ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ต่อขนาดของการจัดการกำไร (MEM) แสดงให้เห็นว่าความสามารถในการทำกำไรต่อสินทรัพย์ไม่ได้เป็นปัจจัยหลักที่กำหนดขนาดของการจัดการกำไรในกลุ่มบริษัท SET100 ซึ่งแตกต่างจากงานวิจัยในอดีตที่พบว่าบริษัทขนาดเล็กมักพบความสัมพันธ์เชิงลบที่มีนัยสำคัญ เช่น บริษัทที่มีกำไรต่ำมักจัดการกำไรเพิ่มขึ้น เนื่องจากบริษัทขนาดใหญ่มีการกำกับดูแลกิจการ (Corporate Governance) และความสนใจจากสาธารณะ (Public Scrutiny) ที่เข้มงวดมากกว่าบริษัทขนาดเล็กทำให้แรงจูงใจในการจัดการกำไรถูกขับเคลื่อนด้วยปัจจัยที่เฉพาะเจาะจงและมีความสำคัญเร่งด่วนกว่า เช่น การปฏิบัติตามเงื่อนไขในสัญญาเงินกู้ (Debt Covenants) ซึ่งเชื่อมโยงกับหนี้สินโดยตรง หรือการมุ่งเน้นตัวชี้วัดอื่น ๆ ที่สำคัญต่อตลาด เช่น EPS (อัตรากำไรสุทธิต่อหุ้น) มากกว่า ROA ที่เป็นตัวชี้วัดผลการดำเนินงานโดยรวม ดังนั้น การที่ ROA ไม่มีอิทธิพลอย่างมีนัยสำคัญจึงเน้นย้ำว่า ในกลุ่มบริษัท SET100 ภายใต้สถานะเศรษฐกิจที่ท้าทาย ภาระหนี้สินและข้อผูกมัดทางการเงิน (Contracting Motivations) คือแรงผลักดันหลักของการจัดการกำไรอย่างแท้จริง มากกว่าการปรับปรุงตัวเลขความสามารถในการทำกำไรโดยทั่วไปสำหรับ นอกจากนี้ขนาดกิจการ (SIZE) พบว่ามีอิทธิพลเชิงลบต่อการจัดการกำไรอย่างมีนัยสำคัญ ($\beta = -7.353E-009$, $p\text{-value} = 0.032$) สอดคล้องกับแนวคิดที่ว่า บริษัทขนาดใหญ่มีระบบการกำกับดูแลและการตรวจสอบที่เข้มงวดกว่า รวมถึงได้รับการติดตามจากนักวิเคราะห์และนักลงทุนอย่างใกล้ชิด ทำให้โอกาสหรือแรงจูงใจในการจัดการกำไรลดลง ซึ่งสอดคล้องกับผลวิจัยของ Ujah & Brusa (2014) ที่พบว่า ลักษณะโครงสร้างต้นทุนและการเปิดเผยข้อมูลในบริษัทขนาดใหญ่ช่วยลดความเสี่ยงในการปรับแต่งกำไร

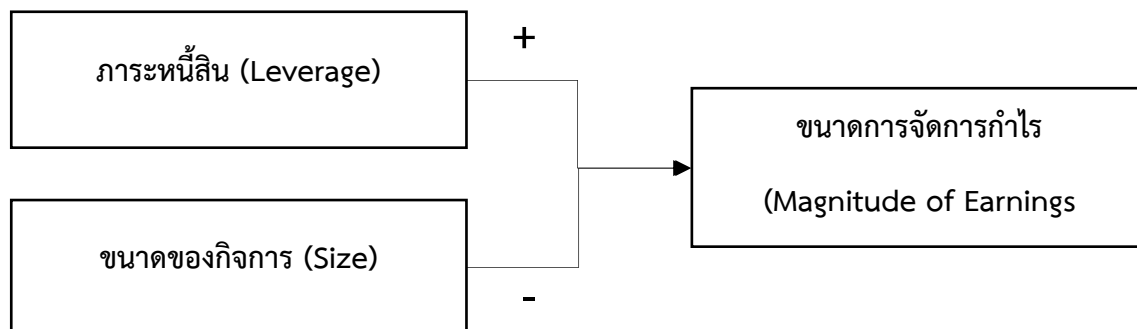
โดยสรุป ผลการวิจัยนี้ยืนยันว่าโครงสร้างทางการเงินของบริษัท โดยเฉพาะภาระหนี้สิน เป็นปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อพฤติกรรมการจัดการกำไร ในขณะที่ปัจจัยด้านขนาดกิจการมีบทบาทในทิศทางตรงข้าม ข้อค้นพบนี้จึงสามารถใช้เป็นข้อมูลสำหรับผู้ลงทุน เจ้าหนี้ และผู้กำหนดนโยบายในการประเมินความเสี่ยงด้านคุณภาพกำไรของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์สรุปได้ว่า งานวิจัยนี้สอดคล้องกับแนวคิดและผลการศึกษาล่าสุดในบริบทของตลาดทุนที่บริษัทที่มีภาระหนี้สินสูง

มักมีแรงจูงใจในการจัดการกำไรเพื่อรักษาหรือปรับปรุงฐานะทางการเงิน ในขณะที่บริษัทขนาดใหญ่มีแนวโน้มที่จะจัดการกำไรน้อยกว่าเนื่องจากความโปร่งใสและการกำกับดูแลที่เข้มงวดมากขึ้น

องค์ความรู้ใหม่

งานวิจัยนี้ได้เสนอองค์ความรู้ใหม่ที่สำคัญต่อการทำความเข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างภาระหนี้สิน (Leverage) และขนาดการจัดการกำไร (Earnings Management) ในกลุ่มบริษัท SET100 ของประเทศไทย ผลการวิจัยยืนยันอย่างมีนัยสำคัญว่า ภาระหนี้สินมีอิทธิพลเชิงบวกต่อการจัดการกำไร หมายความว่าเมื่อบริษัทขนาดใหญ่มีภาระหนี้สินสูงขึ้น จะมีแรงจูงใจในการจัดการกำไรเพิ่มขึ้นเพื่อสร้างภาพลักษณ์ทางการเงินที่ดีต่อเจ้าหนี้และผู้ถือหุ้น นอกจากนี้ยังพบว่า ขนาดกิจการมีอิทธิพลเชิงลบต่อการจัดการกำไรแสดงให้เห็นว่ากลไกการกำกับดูแลที่เข้มงวดของบริษัทขนาดใหญ่จะช่วยควบคุมพฤติกรรมจัดการกำไรได้อีกด้วย งานวิจัยนี้ช่วยเติมเต็มช่องว่างทางวิชาการในตลาดทุนไทย ซึ่งยังขาดงานวิจัยที่มุ่งเน้นกลุ่มบริษัทขนาดใหญ่ที่มีโครงสร้างหนี้สินแตกต่างกันอย่างชัดเจน นอกจากนี้ ผลการวิจัยยังชี้ว่า อัตราผลตอบแทนต่อสินทรัพย์ (ROA) ไม่มีอิทธิพลอย่างมีนัยสำคัญ ต่อการจัดการกำไรในกลุ่มตัวอย่างนี้ แสดงให้เห็นว่าปัจจัยด้านผลประกอบการเพียงอย่างเดียวอาจไม่เพียงพอที่จะอธิบายพฤติกรรมจัดการกำไรได้อย่างครบถ้วน และควรพิจารณาปัจจัยอื่น ๆ ร่วมด้วยในงานวิจัยต่อไป

งานวิจัยนี้เป็นการชี้ให้เห็นถึงความแตกต่างของบริบทตลาดทุนไทย โดยเฉพาะในด้านกลไกแรงจูงใจและการกำกับดูแล การที่ภาระหนี้สินมีอิทธิพลเชิงบวกอย่างชัดเจนใน SET100 ชี้ให้เห็นว่าเงื่อนไขในสัญญาเงินกู้ (Debt Covenants) คือแรงผลักดันหลักของผู้บริหารในไทย ซึ่งอาจมีความสำคัญเร่งด่วนและเข้มงวดกว่าแรงจูงใจอื่นเมื่อเทียบกับงานวิจัยในประเทศอื่น ๆ ในขณะที่เดียวกันการที่ขนาดกิจการส่งผลเชิงลบแสดงให้เห็นว่า ระบบการกำกับดูแล ของบริษัทขนาดใหญ่ในตลาดทุนไทยมีประสิทธิภาพในการลดพฤติกรรมจัดการกำไรได้จริง องค์ความรู้นี้จึงเป็นข้อมูลสำคัญที่ช่วยให้ผู้ลงทุน, ผู้กำกับดูแล, และนักวิจัยสามารถเข้าใจความโปร่งใสทางการเงินและประเมินความเสี่ยงของบริษัทที่มีหนี้สินสูงภายใต้โครงสร้างการกำกับดูแลของประเทศไทยได้ดียิ่งขึ้น

ภาพที่ 2 องค์ความรู้ใหม่

สรุปผลการวิจัย

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลกระทบของภาระหนี้สินต่อขนาดการจัดการกำไรของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย กลุ่มดัชนี SET100 โดยใช้ข้อมูลทางการเงินในช่วงปี พ.ศ. 2563-2566 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า ภาระหนี้สิน (Leverage) มีอิทธิพลอย่างมีนัยสำคัญและในทิศทางบวกต่อขนาดการจัดการกำไร หมายความว่าบริษัทที่มีภาระหนี้สินสูงจะมีแนวโน้มในการจัดการกำไรเพิ่มขึ้นเพื่อสร้างภาพลักษณ์ทางการเงินที่ดีขึ้นต่อผู้ถือหุ้นและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

ในขณะที่ตัวแปรควบคุมขนาดกิจการ (SIZE) มีผลในทิศทางลบอย่างมีนัยสำคัญต่อการจัดการกำไร แสดงให้เห็นว่าบริษัทขนาดใหญ่มีแนวโน้มในการจัดการกำไรที่น้อยกว่าบริษัทขนาดเล็ก ส่วนอัตราผลตอบแทนต่อสินทรัพย์ (ROA) ไม่มีอิทธิพลอย่างมีนัยสำคัญต่อขนาดการจัดการกำไรในกลุ่มตัวอย่างนี้

นอกจากนี้ ผลการทดสอบความสัมพันธ์และความเหมาะสมของแบบจำลองไม่มีปัญหา Multicollinearity ทำให้ผลการวิเคราะห์เชื่อถือได้ ทั้งนี้ ผลการวิจัยนี้สามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการประเมินความเสี่ยงของการจัดการกำไรของบริษัทที่มีภาระหนี้สินสูง รวมทั้งเป็นข้อมูลอ้างอิงสำหรับนักลงทุน ผู้บริหาร และหน่วยงานกำกับดูแลในตลาดทุน เพื่อส่งเสริมความโปร่งใสและความน่าเชื่อถือของรายงานทางการเงิน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 หน่วยงานกำกับดูแลตลาดทุนควรเพิ่มความเข้มงวดในการตรวจสอบรายงานทางการเงินของบริษัทที่มีภาระหนี้สินสูง เพื่อป้องกันการจัดการกำไรที่อาจส่งผลให้ข้อมูลทางการเงินไม่ถูกต้องหรือบิดเบือน ส่งผลกระทบต่อความน่าเชื่อถือของตลาดทุนโดยรวม

1.2 นักลงทุนควรพิจารณาข้อมูลภาระหนี้สินประกอบกับการวิเคราะห์เชิงลึกเกี่ยวกับการจัดการกำไรเป็นส่วนหนึ่งของการตัดสินใจลงทุน เพื่อประเมินความเสี่ยงในการรับข้อมูลทางการเงินที่อาจไม่สะท้อนความเป็นจริงของผลการดำเนินงานบริษัท

2. ข้อเสนอแนะด้านการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรขยายขอบเขตการศึกษาไปยังบริษัทในกลุ่มอุตสาหกรรมอื่น ๆ นอกเหนือจากกลุ่ม SET100 เพื่อเปรียบเทียบผลกระทบของภาระหนี้สินต่อการจัดการกำไรในบริษัทที่หลากหลายและเพื่อเพิ่มความทั่วไปของผลการวิจัย

2.2 ควรศึกษาอิทธิพลของปัจจัยภายนอก เช่น สภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจ นโยบายภาษี หรือกฎระเบียบทางบัญชี ที่อาจมีผลกระทบต่อการจัดการกำไรควบคู่ไปกับภาระหนี้สิน

เอกสารอ้างอิง

- กัลยา วานิชย์บัญชา. (2559). *การวิเคราะห์สถิติ: สถิติสำหรับบริหารและวิจัย*. (พิมพ์ครั้งที่ 16). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปฐมพงศ์ กุกแก้ว และ พิธาน แสนภักดี. (2565). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการจัดการกำไรของธุรกิจบริการที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย. *วารสารวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี*, 4(3), 29–41.
- ปิยะรัตน์ โพธิ์อ้อย, พัทธนันท์ เพชรเชิดชู และ ศิริเดช คำสุพรหม. (2563). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อโครงสร้างเงินทุนของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย กลุ่ม SET100. *วารสารสุทธิปริทัศน์*, 34(112), 140–161.
- ปิยาภิศศักดิ์ เจียรสุคนธ์. (2565). การเปรียบเทียบลักษณะพฤติกรรมของผู้บริหารในการบิดเบือนข้อมูลทางบัญชีของกลุ่มบริษัทจดทะเบียนที่ถูกและไม่ถูกสำนักงาน ก.ล.ต. สั่งให้แก้ไขงบการเงินและตรวจสอบเป็นกรณีพิเศษ. *วารสารศิลปศาสตร์และวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์*, 9(2), 81–97.
- เปรมารัช วิลาวัลย์, พัทธนันท์ เพชรเชิดชู และ ศิริเดช คำสุพรหม. (2563). การจัดการกำไรผ่านการใช้ดุลยพินิจในการสร้างรายการทางธุรกิจ และการจัดการกำไรผ่านรายการคงค้าง กับความสามารถในการทำกำไรในอนาคต. *วารสารการบัญชีและการจัดการ*, 12(3), 83–96.
- สุทิน ชนะบุญ. (2560). *สถิติและการวิเคราะห์ข้อมูลในงานวิจัยเบื้องต้น*. สืบค้นจาก <http://kkpho.go.th/km/index.php/2017-08-10-06-37-01/category/2-r2r-5>.
- Dechow, P. M., Sloan, R. G., & Sweeney, A. P. (1995). Detecting earnings management. *Accounting review*, 70(2), 193-225.
- Hoang, K. M. T., & Phung, T. A. (2019). The effect of financial leverage on real and accrual-based earnings management in Vietnamese firms. *Economics & Sociology*, 12(4), 299-333.
- Jelinek, K. (2007). The effect of leverage increases on earnings management. *The Journal of Business and Economic Studies*, 13(2), 24.

- Jensen, M. C., & Meckling, W. H. (2019). Theory of the Firm: Managerial Behavior, Agency Costs and Ownership Structure. In *Corporate Governance* (pp. 77-132). Hampshire: Gower.
- Ujah, N. U., & Brusa, J. (2014). Earnings management, financial leverage, and cash flow volatility: An analysis by Industry. *Journal of Business and Economics*, 5(3), 338-348.
- Watts, R. L., & Zimmerman, J. L. (1986). *Positive accounting theory*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall.
- Zagers-Mamedova, I. (2009). *The effect of leverage increases on real earnings management*. Retrieved from <http://hdl.handle.net/1765/15572>.

Development of knowledge-sharing ability and academic achievement for undergraduate social studies students through learning activity using an online application based on constructionism theory

Alongkorn Ausawasowan^{1*} Kanrawee Busayanon¹ Kittisak Laksana¹ Pasuda Pakapol¹
 and Yasa Mahamarn¹

¹ Department of Curriculum and Instruction, Faculty of Education, Ramkhamhaeng University, Thailand

* Corresponding author. E-mail: alongkorn.au@gmail.com

ABSTRACT

The purposes of this research were: 1) to compare the pretest and posttest academic achievement of students who learned using an online application based on constructionism theory; 2) to compare the pretest and posttest knowledge-sharing ability of students who learned using an online application based on constructionism theory; and 3) to study the satisfaction of students towards constructionism theory with an online application. This research employed an experimental design using a one-group pretest-posttest approach. The research sample consisted of 33 students from the Faculty of Education at Ramkhamhaeng University, selected through simple random sampling. The research instruments included lesson plans, an academic achievement test, a knowledge-sharing ability test, and a satisfaction questionnaire. Data were analyzed using descriptive statistics (mean and standard deviation) and a dependent t-test. The research results indicated that: 1) the posttest academic achievement of the students in the experimental group was significantly higher than the pretest level at the .05 significance level; 2) the posttest knowledge-sharing ability of the students in the experimental group was significantly higher than the pretest level at the .05 significance level; and 3) the satisfaction of students towards constructionism theory with the online application was at the highest level.

Keywords: Academic Achievement, Knowledge Sharing Ability, Application Online, Constructionism Theory, Social Studies

การพัฒนาความสามารถในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาวิชาเอกสังคมศึกษา โดยใช้การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดทฤษฎีการสร้างความรู้ด้วยตนเองโดยการสร้างสรรค์ชิ้นงานร่วมกับแอปพลิเคชันออนไลน์

อลงกรณ์ อัสวโสรณ^{1*} กานต์วี บุษยานนท์¹ กิตติศักดิ์ ลักษณะ¹ ภาสตา ภาคาผล¹ และ ยาชา มะหะมาน¹

¹ ภาควิชาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง ประเทศไทย

* Corresponding author. E-mail: alongkorn.au@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียนของนักศึกษาที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดทฤษฎีการสร้างความรู้ด้วยตนเองโดยการสร้างสรรค์ชิ้นงานร่วมกับแอปพลิเคชันออนไลน์ 2) เปรียบเทียบความสามารถในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ก่อนเรียนและหลังเรียนของนักศึกษาที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดทฤษฎีการสร้างความรู้ด้วยตนเองโดยการสร้างสรรค์ชิ้นงานร่วมกับแอปพลิเคชันออนไลน์ 3) ศึกษาความพึงพอใจของนักศึกษาวิชาเอกสังคมศึกษาที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดทฤษฎีการสร้างความรู้ด้วยตนเองโดยการสร้างสรรค์ชิ้นงานร่วมกับแอปพลิเคชันออนไลน์ การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงทดลองแบบแผนกลุ่มเดียวทดสอบก่อนและหลัง กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ นักศึกษาวิชาเอกสังคมศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง จำนวน 33 คน ซึ่งได้มาจากการสุ่มอย่างง่าย เครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ 1) แผนการจัดการเรียนรู้ 2) แบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน 3) แบบวัดความสามารถในการแลกเปลี่ยนความรู้ และ 4) แบบสอบถามความพึงพอใจ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบสถิติที่แบบไม่เป็นอิสระต่อกัน (t-test for dependent) ผลการศึกษาพบว่า 1) นักศึกษาที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดทฤษฎีการสร้างความรู้ด้วยตนเองโดยการสร้างสรรค์ชิ้นงานร่วมกับแอปพลิเคชันออนไลน์มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 2) นักศึกษาที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดทฤษฎีการสร้างความรู้ด้วยตนเองโดยการสร้างสรรค์ชิ้นงานร่วมกับแอปพลิเคชันออนไลน์มีความสามารถในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 3) นักศึกษามีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดทฤษฎีการสร้างความรู้ด้วยตนเองโดยการสร้างสรรค์ชิ้นงานร่วมกับแอปพลิเคชันออนไลน์โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ: ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน, ความสามารถในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้, แอปพลิเคชันออนไลน์, ทฤษฎีการสร้างความรู้ด้วยตนเองโดยการสร้างสรรค์ชิ้นงาน, สังคมศึกษา

© 2025 JSSP: Journal of Social Science Panyapat

บทนำ

การศึกษาเป็นกระบวนการอย่างหนึ่งในการเรียนรู้ของมนุษย์ที่จะช่วยในการพัฒนาคุณภาพและศักยภาพของแต่ละบุคคล ซึ่งจะต้องมีการปรับเปลี่ยนการเรียนรู้เป็นการจัดการเรียนรู้เชิงรุก การสร้างความรู้ การจัดการความรู้และก่อให้เกิดความรู้ที่มีพลังที่เกิดจากการเรียนรู้ด้วยตนเอง และเรียนรู้จากการปฏิบัติ (วิชัย วงษ์ใหญ่และมารุต พัฒนา, 2562) โดยในปัจจุบันสังคมไทยได้ก้าวเข้าสู่การเป็นสังคมแห่งความรู้ (Knowledge Society) ในศตวรรษที่ 21 ที่เน้นการใช้ความรู้และนวัตกรรมมาใช้ในการพัฒนาระบบเศรษฐกิจภายใต้การใช้ฐานของความรู้ ความรู้จึงเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งสำหรับทุกคนทั้งในฐานะของผู้สร้างและผู้ใช้ความรู้ จากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566 – 2570) ได้เน้นถึงการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตให้มีประสิทธิภาพ และการใช้ประโยชน์จากความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการเรียนรู้ โดยเฉพาะการเรียนรู้บนแพลตฟอร์มดิจิทัล เนื่องจากการเรียนรู้นั้นเป็นการพัฒนาศักยภาพรายบุคคลที่จะมีบทบาทสำคัญในการตอบสนองต่อความต้องการของตลาดแรงงานที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว รวมถึงเป็นการต่อยอด

ไปสู่การพัฒนาสังคมและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันของผู้คนในสังคม (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2565)

การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ (Knowledge Sharing) ถือเป็นกระบวนการหนึ่งที่สำคัญอย่างยิ่งในการจัดการความรู้ที่ทำให้บุคคลหนึ่งสามารถนำสิ่งที่ตนเองเคยทำแล้วประสบความสำเร็จ หรือความรู้ประสบการณ์ที่มีมาแลกเปลี่ยนกับบุคคลอื่น โดยมีจุดมุ่งหมายคือการสร้างการเรียนรู้ให้เป็นไปในทิศทางเดียวกันร่วมกัน ซึ่งมีความจำเป็นต่อกระบวนการในการพัฒนาตนเองของบุคคลในอนาคต และหากบุคคลมีความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการความรู้เหล่านี้แล้วก็จะสามารถนำวิธีการต่าง ๆ ไปใช้ในการพัฒนาทักษะอื่น ๆ ของตนเองในอนาคตได้ต่อไป การที่ผู้เรียนมีประสบการณ์ในการเรียนรู้ที่ไม่เท่ากันนั้นก็ส่งผลพื้นฐานความรู้ที่แตกต่างกัน ก็จะสามารถสร้างเครือข่ายในการเรียนรู้ร่วมกันได้น้อย ขาดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และการสะท้อนผลร่วมกันอย่างเป็นระบบ ซึ่งในการเรียนรู้ที่ได้นั้นอาจจะต้องมีการวางแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เป็นระบบ มีแนวทางการพัฒนาที่สนับสนุนให้ผู้เรียนได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ที่หลากหลายร่วมกับผู้อื่น โดยรูปแบบของการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ นั้นไม่จำกัดเพียงแค่การแลกเปลี่ยนเรียนรู้แบบเผชิญหน้าเพียงอย่างเดียวเท่านั้น แต่ด้วยความเจริญก้าวหน้าของเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในปัจจุบันนั้นก็เข้ามาทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ผ่านระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ต ผ่านรูปแบบออนไลน์ และเครื่องมือต่าง ๆ บนโลกออนไลน์เพิ่มมากขึ้น และถือเป็นเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพในการจัดเก็บ กระจ่าย และใช้ความรู้ได้อย่างรวดเร็วและสะดวกมากยิ่งขึ้น (วิจารณ์ พานิช, 2560)

ปัจจุบันกระบวนการสร้างความรู้นั้นมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องอาศัยการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เข้ามาช่วย โดยหลักการของการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ถือเป็นการสร้างสรรค์ความรู้อย่างหนึ่งภายใต้ SECI's Model (Nonaka, I., 2009) โดยมีกระบวนการที่ต่อเนื่องซึ่งต้องมี 1) การแลกเปลี่ยนความรู้ผ่านการใช้กระบวนการทางสังคม (Socialization) 2) การนำความรู้ออกมาสู่ภายนอกตัวบุคคล (Externalization) 3) การผสมผสานความรู้ (Combination) และ 4) การนำความรู้เข้าสู่ภายในตัวบุคคล (Internalization) เพื่อนำมาสู่การนำเอาความรู้ที่ได้รับมาใช้เพื่อแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้อย่างเหมาะสม ทั้งนี้ ความรู้เหล่านั้นยังเป็นสิ่งที่ถูกสะสมจากการศึกษาค้นคว้าเล่าเรียน หรืออาศัยประสบการณ์ ความสามารถในการปฏิบัติ หรือทักษะในการสร้างความเข้าใจจากข้อมูลสารสนเทศได้รับมา ประกอบกับความก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยีดิจิทัลส่งผลให้การใช้พื้นที่เสมือนบนเครือข่ายออนไลน์เข้ามาช่วยในการสร้างพื้นที่ในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในรูปแบบใหม่ ๆ ได้ โดยเฉพาะการจัดการเรียนการสอนในระดับอุดมศึกษาในศาสตร์ของวิชาชีพครูที่มีความเฉพาะและต้องมีการเรียนการสอนทั้งในส่วนของการบรรยาย และการลงมือปฏิบัติ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกันของผู้เรียนและผู้สอน และผู้เรียนกับผู้เรียนผ่านแนวคิดของการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ที่เน้นตัวกระบวนการ การวิเคราะห์และสังเคราะห์ความรู้ การแสวงหาความรู้ การประยุกต์ใช้และเชื่อมโยงความรู้เพื่อนำไปสู่การลงมือปฏิบัติจริง (นวพล แก้วสุวรรณ และคมกริช รุ่งดอน, 2565) ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของการจัดการเรียนรู้ตามทฤษฎีการสร้างความรู้ด้วยตนเองโดยการสร้างสรรค์ชิ้นงาน (Constructionism Theory) ของ Papert, S. (1999) ซึ่งเป็นการนำเอาความรู้หรือความคิดที่ผู้เรียนสร้างขึ้นจากกระบวนการสังเกต การศึกษาเพิ่มเติมจากเอกสารหรือแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ การลงมือปฏิบัติ ร่วมกันอภิปรายและสรุปผลการค้นพบความรู้จนเข้าใจความรู้นั้นอย่างแจ่มแจ้งไปใช้ต่อการสร้างสรรค์ชิ้นงานโดยอาศัยสื่อและเทคโนโลยีที่เหมาะสม จนเห็นเป็นรูปธรรม และก่อให้เกิดความรู้ที่มีความหมายต่อผู้เรียน มีความคงทนและสามารถถ่ายทอดความรู้นั้นให้กับบุคคลอื่นได้ ซึ่งจะเป็นรากฐานสำคัญของการสร้างความรู้ใหม่ ๆ ต่อไปอย่างไม่มีที่สิ้นสุด โดยมีหลักการสำคัญ คือ 1) การเรียนรู้จะต้องมาจากการลงมือปฏิบัติจริง 2) การเรียนรู้นั้นต้องมีความหมายสำหรับผู้เรียน 3) ผู้เรียนจะต้องมีบทบาทในการเรียนรู้ อย่างตื่นตัว (Active Learner) และมีบทบาทในการเรียนรู้อย่างเต็มที่ผ่านการนำตนเองและควบคุมตนเอง 4) ผู้สอนจะต้องมีบทบาทในการเป็นผู้ช่วยให้ผู้เรียนสร้างความรู้ได้ โดยการสร้างแรงจูงใจและให้คำแนะนำกับผู้เรียน 5) การวัดประเมินผลต้องมีความยืดหยุ่นกันไปในแต่ละบุคคลและมีวิธีการที่หลากหลาย ดังนั้นผู้สอนสามารถนำเอาแนวคิดดังกล่าวประยุกต์ใช้ได้ ในวิชาที่มีการปฏิบัติหรือวิชาที่ต้องการฝึกทักษะโดยแยกแยะได้ 3 ลักษณะ คือ 1) การนำไปประยุกต์ใช้บางส่วน โดยเน้นการประยุกต์ใช้เป็นครั้งคราวโดยเลือกให้เหมาะสมกับวัตถุประสงค์และเนื้อหา 2) ประยุกต์ใช้ในชั่วโมงปฏิบัติทั้งหมดของวิชานั้นโดยผู้สอนให้ผู้เรียนลงมือปฏิบัติและเชื่อมโยงความรู้ให้สัมพันธ์กับทฤษฎี และ 3) การประยุกต์ใช้ทั้งวิชาซึ่งจะเป็นวิธีที่ดี

มากหากผู้สอนสามารถนำไปปฏิบัติได้จริง (สร้อยญา เนตรธานนท์, 2563) ซึ่งการจัดการเรียนรู้ในลักษณะดังกล่าวจะช่วยให้ผู้เรียนได้เป็นผู้เลือกวิธีการค้นหาคำตอบ การลงมือปฏิบัติ การค้นหาความรู้ด้วยตนเองจนสามารถบูรณาการความรู้และทักษะไปใช้ในการแก้ปัญหา สร้างข้อค้นพบใหม่ ๆ หรือองค์ความรู้ใหม่ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกันและนำไปสู่การประยุกต์ความรู้นั้นไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ ซึ่งการส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของตนเอง แสวงหาความรู้ได้อย่างหลากหลาย จนสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ได้ ก็จะทำให้ผู้เรียนเกิดทักษะการคิด การวิเคราะห์ และการแก้ปัญหา ซึ่งเป็นรากฐานที่สำคัญในการช่วยพัฒนาผลสัมฤทธิ์ในการเรียนรู้ให้กับผู้เรียน ซึ่งผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเป็นภาพสะท้อนของการบรรลุวัตถุประสงค์ของการเรียนการสอน ไม่ว่าจะเป็นการทำให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจในหลักการและทฤษฎีในเรื่องต่าง ๆ รวมถึงการที่ผู้เรียนสามารถนำเอาความรู้ไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน ทั้งนี้จากการที่ผู้เรียนยังขาดการเอาใจใส่หรือมีความสนใจในการเรียนน้อยอยู่มาก ซึ่งทำให้นักศึกษาส่วนใหญ่เห็นว่าการเรียนในเนื้อหาสาระนั้นมีความซับซ้อน เข้าใจยาก รวมถึงปัจจัยส่วนตัวของผู้เรียน หรือปัจจัยด้านวิธีการเรียนรู้ หรือปัจจัยที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ไม่ว่าจะเป็นภูมิหลัง หลักสูตร พฤติกรรมการเรียนรู้ เจตคติ ความสนใจ แรงจูงใจ ใฝ่สัมฤทธิ์ ความรักผิตชอบ และทักษะพื้นฐานต่าง ๆ (ไพโรจน์ ชินสรประภา, 2550; วัชรภรณ์ ประภาสะโนบล และมาเรียม นิลพันธุ์, 2564)

ดังนั้น การจัดการเรียนรู้จึงถือเป็นการสร้างโอกาสให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในการจัดบรรยากาศของการเรียนรู้ที่ดีที่จะมีส่วนเอื้อให้ผู้เรียนเกิดการสร้างความรู้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับองค์ความรู้ที่เป็นพื้นฐานในสาขาวิชาเอก และจะนำไปสู่การบูรณาการเพื่อใช้ในการจัดการเรียนรู้ในอนาคต โดยเฉพาะกับนักศึกษาวิชาเอกสังคมศึกษาที่จำเป็นจะต้องสร้างความรู้ด้วยตนเองเพื่อทำความเข้าใจความซับซ้อนของสังคมมนุษย์ในทุกมิติ ทั้งการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ซึ่งเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา และใช้แอปพลิเคชันออนไลน์ที่เป็นส่วนหนึ่งของระบบนิเวศการเรียนรู้เพื่อให้เท่าทันโลกที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว และสามารถจัดการกับข้อมูลข่าวสารที่หลั่งไหลเข้ามามหาศาลได้ ส่วนการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาในปัจจุบันได้เปลี่ยนจากการท่องจำเนื้อหาไปสู่การเน้นพัฒนาทักษะที่จำเป็นสำหรับศตวรรษที่ 21 ได้ ซึ่งจากข้อมูลข้างต้นดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความสามารถในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้โดยใช้การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดทฤษฎีการสร้างความรู้ด้วยตนเองโดยการสร้างสรรค์ชิ้นงานร่วมกับแอปพลิเคชันออนไลน์สำหรับนักศึกษาวิชาเอกสังคมศึกษาขึ้น เพื่อช่วยยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและพัฒนาความสามารถในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้อันจะเป็นการส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้และทักษะต่าง ๆ ไปใช้ในการพัฒนาตนเองได้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อเปรียบเทียบความสามารถในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ก่อนเรียนและหลังเรียนของนักศึกษาที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดทฤษฎีการสร้างความรู้ด้วยตนเองโดยการสร้างสรรค์ชิ้นงานร่วมกับแอปพลิเคชันออนไลน์
2. เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียนของนักศึกษาที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดทฤษฎีการสร้างความรู้ด้วยตนเองโดยการสร้างสรรค์ชิ้นงานร่วมกับแอปพลิเคชันออนไลน์
3. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักศึกษาที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดทฤษฎีการสร้างความรู้ด้วยตนเองโดยการสร้างสรรค์ชิ้นงานร่วมกับแอปพลิเคชันออนไลน์

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงทดลองพื้นฐาน (Pre-Experimental Research) โดยใช้แบบแผนการทดลองแบบกลุ่มเดียวและมีการทดสอบก่อนและการทดสอบหลัง (One-Group Pretest-Posttest Design) (อิทธิพัทธ์ สุวทันพรกุล, 2562) โดยมีวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ นักศึกษาระดับปริญญาตรี วิชาเอกสังคมศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง ที่ลงทะเบียนเรียนในกระบวนวิชา CSO2212 อาเซียนศึกษา ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2567 จำนวน 67 คน

1.2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ นักศึกษาระดับปริญญาตรี วิชาเอกสังคมศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง ที่ลงทะเบียนเรียนในกระบวนวิชา CSO2212 อาเซียนศึกษา ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2567 จำนวน 33 คน โดยผู้วิจัยได้สุ่มกลุ่มตัวอย่างโดยใช้วิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) ด้วยวิธีการจับสลาก

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้มีดังนี้

2.1 แผนการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดทฤษฎีการสร้างความรู้ด้วยตนเองโดยการสร้างสรรค์ชิ้นงานร่วมกับแอปพลิเคชันออนไลน์ จำนวน 3 แผน แผนละ 4 ชั่วโมง รวม 12 ชั่วโมง ซึ่งเนื้อหาในกระบวนวิชา CSO2212 อาเซียนศึกษา ประกอบด้วย 3 หน่วยการเรียนรู้ ได้แก่ หน่วยการเรียนรู้ที่ 3 ประเด็นและความท้าทายใหม่ ๆ ของอาเซียนในสังคมโลก หน่วยการเรียนรู้ที่ 4 ความเป็นพลเมืองอาเซียนกับการพัฒนาเพื่อความยั่งยืน หน่วยการเรียนรู้ที่ 5 การจัดการเรียนรู้อาเซียนศึกษาสำหรับสถานศึกษา โดยแต่ละแผนการจัดการเรียนรู้จะประกอบด้วยขั้นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดทฤษฎีการสร้างความรู้ด้วยตนเองโดยการสร้างสรรค์ชิ้นงานร่วมกับแอปพลิเคชันออนไลน์ ซึ่งประกอบด้วย 5 ขั้น ดังนี้ ขั้นที่ 1 การสร้างความสนใจ (Engagement) ขั้นที่ 2 การวางแผนการเรียนรู้ (Learning Design) ขั้นที่ 3 การลงมือปฏิบัติการเรียนรู้ (Implementation) ขั้นที่ 4 การนำเสนอข้อมูลและสรุปความรู้ (Sharing and Summarization) ขั้นที่ 5 การสร้างสรรค์ชิ้นงาน (Creation) ทั้งนี้ผู้วิจัยได้มีกระบวนการในการคัดเลือกแอปพลิเคชันออนไลน์โดยพิจารณาจากความเข้ากันได้ระหว่างมือถือกับระบบแอปพลิเคชันออนไลน์ ค่าใช้จ่ายในการใช้บริการ ผู้เรียนจะต้องสามารถเปิดอ่านเพื่อทบทวนเนื้อหาได้ทุกที่ ทุกเวลา โดยผู้วิจัยได้มีการวิเคราะห์ คัดเลือก เพื่อนำแอปพลิเคชันมาใช้ในการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับจุดประสงค์การเรียนรู้ที่ต้องการ และได้ตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์ของแอปพลิเคชัน ไม่ว่าจะเป็น Miro, Padlet, Google Doc, Popplet, Stormboard, Thaimooc, Search Engine ต่าง ๆ, Canva, Capcut, Kinemaster, และ Gamma.app การนี้ผู้วิจัยได้นำแผนการจัดการเรียนรู้ทั้ง 3 แผนไปตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ด้วยการประเมินคุณภาพและความเหมาะสมของแผนการจัดการเรียนรู้โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน ซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญที่มีประสบการณ์ด้านหลักสูตรและการสอน ด้านเทคโนโลยีการศึกษา และด้านการวัดและประเมินผล โดยใช้แบบประเมินโดยใช้มาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) ชนิด 5 ระดับ คือ มากที่สุด (5) มาก (4) ปานกลาง (3) น้อย (2) น้อยที่สุด (1) ซึ่งมีผลการประเมินคุณภาพและความเหมาะสมดังนี้ แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 1 เรื่อง ประเด็นและความท้าทายใหม่ ๆ ของอาเซียนในสังคมโลก จำนวน 4 ชั่วโมง มีคุณภาพและความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.67$, S.D. = .67) แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 2 เรื่อง ความเป็นพลเมืองอาเซียนกับการพัฒนาเพื่อความยั่งยืน จำนวน 4 ชั่วโมง มีคุณภาพและความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.58$, S.D. = .64) และแผนการจัดการเรียนรู้ที่ 3 เรื่อง การจัดการเรียนรู้อาเซียนศึกษาสำหรับสถานศึกษา จำนวน 4 ชั่วโมง มีคุณภาพและความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.64$, S.D. = .65)

2.2 แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน โดยผู้วิจัยได้จัดสร้างภายใต้กรอบเนื้อหาและจุดประสงค์การเรียนรู้ของกระบวนวิชา CSO2212 อาเซียนศึกษา ประกอบด้วย 3 หน่วยการเรียนรู้ ได้แก่ หน่วยการเรียนรู้ที่ 3 ประเด็นและความท้าทายใหม่ ๆ ของอาเซียนในสังคมโลก หน่วยการเรียนรู้ที่ 4 ความเป็นพลเมืองอาเซียนกับการพัฒนาเพื่อความยั่งยืน หน่วยการเรียนรู้ที่ 5 การจัดการเรียนรู้อาเซียนศึกษาสำหรับสถานศึกษา โดยมีลักษณะเป็นแบบทดสอบแบบ

เลือกตอบ ชนิด 5 ตัวเลือก และมีการให้คะแนน 0,1 โดยผู้วิจัยได้สร้างข้อคำถามของแบบทดสอบทั้งหมดจำนวน 60 ข้อ การนี้ผู้วิจัยได้นำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนไปตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือวิจัย ด้วยการประเมินดัชนีความสอดคล้องเชิงเนื้อหา (IOC) ระหว่างข้อคำถามกับจุดประสงค์การเรียนรู้โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน ซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญที่มีประสบการณ์ด้านหลักสูตรและการสอน ด้านเทคโนโลยีการศึกษา และด้านการวัดและประเมินผล ซึ่งผู้วิจัยได้พิจารณาคัดเลือกข้อคำถามที่มีค่าดัชนีความสอดคล้องเชิงเนื้อหา (IOC) ตั้งแต่ .50 ขึ้นไป ซึ่งแบบทดสอบมีค่าดัชนีความสอดคล้องเชิงเนื้อหา (IOC) อยู่ระหว่าง .67 – 1.00 ผ่านเกณฑ์จำนวน 55 ข้อ และไม่ผ่านเกณฑ์จำนวน 5 ข้อ ทั้งนี้ผู้เชี่ยวชาญได้มีข้อเสนอให้ทำการปรับแก้ไขข้อคำถามและตัวเลือกให้เหมาะสมกับจุดประสงค์การเรียนรู้ และผู้วิจัยได้นำข้อคำถามของแบบทดสอบ จำนวน 55 ข้อไปทดลองใช้ (Tryout) กับกลุ่มนักศึกษาวิชาเอกสังคมศึกษาที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างจริง จำนวน 30 คน เพื่อนำผลการทดลองมาใช้สำหรับวิเคราะห์ค่าความยาก-ง่าย (p) และค่าอำนาจจำแนก (r) ซึ่งผู้วิจัยได้พิจารณาคัดเลือกข้อคำถามที่มีค่าความยาก-ง่าย (p) ระหว่าง .20 - .80 และมีค่าอำนาจจำแนก ระหว่าง .20 ขึ้นไป ซึ่งพบว่าแบบทดสอบมีข้อคำถามที่ผ่านเกณฑ์ทั้งหมดจำนวน 45 ข้อ และไม่ผ่านเกณฑ์จำนวน 10 ข้อ ซึ่งมีค่าความยาก-ง่าย (p) อยู่ระหว่าง .34 - .74 และมีค่าอำนาจจำแนก (r) อยู่ระหว่าง .41 - .86 การนี้ผู้วิจัยจึงได้คัดเลือกข้อคำถามที่ผ่านเกณฑ์ทั้ง 45 ข้อ ซึ่งครอบคลุมตามเนื้อหาและจุดประสงค์การเรียนรู้ทั้งหมดมาวิเคราะห์ค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบรายฉบับ โดยใช้สูตรของคูเดอร์-ริชาร์ดสัน (KR-20) ซึ่งพบว่า แบบทดสอบมีค่าความเชื่อมั่น (KR-20) เท่ากับ .88 ซึ่งแสดงว่าแบบทดสอบทั้ง 45 ข้อมีความเหมาะสมและสามารถนำไปใช้ได้ เนื่องจากมีค่าความเชื่อมั่น (KR-20) สูงกว่า .50 (อิทธิพัทธ์ สุวทันพรกุล, 2562)

2.3 แบบวัดความสามารถในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ โดยผู้วิจัยได้จัดสร้างภายใต้กรอบของนิยามศัพท์เฉพาะและองค์ประกอบของความสามารถในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ประกอบด้วย 1) ทักษะคิดและแรงจูงใจ 2) การสื่อสาร 3) การสรุปและจัดเก็บความรู้ 4) การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างกัน 5) การใช้เทคโนโลยี และ 6) ความรู้ในเนื้อหาสาระ (Davenport, T. H., & Prusak, L., 2000) โดยมีลักษณะเป็นแบบวัดโดยใช้มาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) ชนิด 5 ระดับ คือ ปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอ (5) ปฏิบัติบ่อยครั้ง (4) ปฏิบัติเป็นบางครั้ง (3) ปฏิบัตินาน ๆ ครั้ง (2) ไม่เคยปฏิบัติเลย (1) โดยผู้วิจัยได้สร้างข้อคำถามของแบบวัดทั้งหมดจำนวน 50 ข้อ ซึ่งประกอบด้วยข้อคำถามเชิงบวกและเชิงลบเพื่อป้องกันความลำเอียงในการตอบ การนี้ผู้วิจัยได้นำแบบวัดความสามารถในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ไปตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือวิจัย ด้วยการประเมินดัชนีความสอดคล้องเชิงเนื้อหา (IOC) ระหว่างข้อคำถามกับนิยามศัพท์เฉพาะโดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน ซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญที่มีประสบการณ์ด้านหลักสูตรและการสอน ด้านเทคโนโลยีการศึกษา และด้านการวัดและประเมินผล ซึ่งผู้วิจัยได้พิจารณาคัดเลือกข้อคำถามที่มีค่าดัชนีความสอดคล้องเชิงเนื้อหา (IOC) ตั้งแต่ .50 ขึ้นไป ซึ่งแบบวัดมีค่าดัชนีความสอดคล้องเชิงเนื้อหา (IOC) อยู่ระหว่าง .67 – 1.00 ผ่านเกณฑ์จำนวน 43 ข้อ และไม่ผ่านเกณฑ์จำนวน 7 ข้อ และผู้วิจัยได้นำข้อคำถามของแบบวัด จำนวน 43 ข้อไปทดลองใช้ (Tryout) กับกลุ่มนักศึกษาวิชาเอกสังคมศึกษาที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างจริง จำนวน 30 คน เพื่อนำผลการทดลองมาใช้สำหรับวิเคราะห์ค่าอำนาจจำแนก (r) ซึ่งผู้วิจัยได้พิจารณาคัดเลือกข้อคำถามที่มีค่าอำนาจจำแนก ระหว่าง .20 ขึ้นไป ซึ่งพบว่า แบบวัดมีข้อคำถามที่ผ่านเกณฑ์ทั้งหมดจำนวน 35 ข้อ และไม่ผ่านเกณฑ์จำนวน 8 ข้อ ซึ่งมีค่าอำนาจจำแนก (r) อยู่ระหว่าง .32 - .89 การนี้ผู้วิจัยจึงได้คัดเลือกข้อคำถามทั้ง 35 ข้อ ซึ่งครอบคลุมตามนิยามศัพท์เฉพาะมาวิเคราะห์ค่าความเชื่อมั่นของแบบวัดรายฉบับ โดยใช้สูตรของสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (α) ซึ่งพบว่า แบบทดสอบมีค่าความเชื่อมั่น (α) เท่ากับ .84 ซึ่งแสดงว่า แบบวัดทั้ง 35 ข้อมีความเหมาะสมและสามารถนำไปใช้ได้ เนื่องจากมีค่าความเชื่อมั่น (α) สูงกว่า .50 (อิทธิพัทธ์ สุวทันพรกุล, 2562)

2.4 แบบสอบถามความพึงพอใจ โดยผู้วิจัยได้จัดสร้างภายใต้กรอบของนิยามศัพท์เฉพาะและองค์ประกอบของความพึงพอใจที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ ประกอบด้วย 1) ด้านเนื้อหาสาระ 2) ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ 3) ด้านความสามารถของผู้สอน 4) ด้านบรรยากาศในการเรียน และ 5) ด้านการวัดและประเมินผล โดยมีลักษณะเป็นแบบสอบถามโดยใช้มาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) ชนิด 5 ระดับ คือ มากที่สุด (5) มาก (4) ปานกลาง (3) น้อย (2) น้อยที่สุด (1) และกำหนดเกณฑ์การแปลความหมายดังนี้ (มาเรียม นิลพันธุ์, 2551) คะแนนเฉลี่ย 4.50 – 5.00 หมายถึง มีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้ในระดับมากที่สุด คะแนนเฉลี่ย 3.50 – 4.49 หมายถึง มีความพึงพอใจต่อการจัดการ

เรียนรู้อยู่ในระดับมาก คะแนนเฉลี่ย 2.50 – 3.49 หมายถึง มีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้อยู่ในระดับปานกลาง คะแนนเฉลี่ย 1.50 – 2.49 หมายถึง มีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้อยู่ในระดับน้อย คะแนนเฉลี่ย 1.00 – 1.49 หมายถึง มีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้อยู่ในระดับน้อยที่สุด โดยผู้วิจัยได้สร้างข้อคำถามของแบบสอบถามทั้งหมดจำนวน 20 ข้อ ซึ่งประกอบด้วยข้อคำถามเชิงบวกทั้งหมด การนี้ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามความพึงพอใจไปตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือวิจัย ด้วยการประเมินดัชนีความสอดคล้องเชิงเนื้อหา (IOC) ระหว่างข้อคำถามกับนิยามศัพท์เฉพาะโดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน ซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญที่มีประสบการณ์ด้านหลักสูตรและการสอน ด้านเทคโนโลยีการศึกษา และด้านการวัดและประเมินผล ซึ่งผู้วิจัยได้พิจารณาคัดเลือกข้อคำถามที่มีค่าดัชนีความสอดคล้องเชิงเนื้อหา (IOC) ตั้งแต่ .50 ขึ้นไป (อิทธิพัทธ์ สุทนต์พรกุล, 2562) ซึ่งแบบสอบถามมีค่าดัชนีความสอดคล้องเชิงเนื้อหา (IOC) อยู่ระหว่าง .67 – 1.00 ผ่านเกณฑ์จำนวน 20 ข้อ ซึ่งแสดงว่าแบบสอบถามมีความเหมาะสมและสามารถนำไปใช้ได้

3. สมมติฐานการวิจัย

ผู้วิจัยได้กำหนดสมมติฐานการวิจัย ดังนี้

3.1 นักศึกษาที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดทฤษฎีการสร้างความรู้ด้วยตนเองโดยการสร้างสรรค์ชิ้นงานร่วมกับแอปพลิเคชันออนไลน์มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน

3.2 นักศึกษาที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดทฤษฎีการสร้างความรู้ด้วยตนเองโดยการสร้างสรรค์ชิ้นงานร่วมกับแอปพลิเคชันออนไลน์มีความสามารถในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัยดังนี้

ผู้วิจัยให้นักศึกษาทุกคนจัดเตรียมอุปกรณ์คอมพิวเตอร์ แท็บเล็ต หรือโทรศัพท์มือถือสมาร์ทโฟน และทำข้อตกลงในการเรียนร่วมกันในชั้นเรียน พร้อมทั้งชี้แจงวิธีการในการจัดการเรียนรู้ให้กับนักศึกษาที่เป็นกลุ่มทดลองทราบโดยผู้วิจัยได้ใช้อาจารย์ประจำวิชาเอกท่านอื่นในการดำเนินการอธิบายรายละเอียดเบื้องต้นเกี่ยวกับการวิจัยในครั้งนี้และขอความยินยอมในการเก็บข้อมูลให้กับนักศึกษาที่เป็นกลุ่มทดลอง และวัดผลก่อนเรียนกับนักศึกษาที่เป็นกลุ่มทดลอง โดยทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และแบบวัดความสามารถในการแลกเปลี่ยนความรู้ผ่านระบบออนไลน์ในรูปแบบโปรแกรม Google Form และดำเนินการทดลองตามแผนการทดลองที่กำหนดไว้โดยจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดทฤษฎีการสร้างความรู้ด้วยตนเองโดยการสร้างสรรค์ชิ้นงานร่วมกับแอปพลิเคชันออนไลน์ หลังจากดำเนินการจัดการเรียนรู้ครบจำนวน 12 ชั่วโมงแล้ว ผู้วิจัยดำเนินการวัดผลหลังเรียนกับนักศึกษาที่เป็นกลุ่มทดลอง โดยทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน แบบวัดความสามารถในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และแบบสอบถามความพึงพอใจผ่านระบบออนไลน์ ในรูปแบบโปรแกรม Google Form และหลังจากนั้นผู้วิจัยได้ทำการตรวจสอบความถูกต้องและความครบถ้วนของข้อมูลอีกครั้งก่อนนำข้อมูลที่ได้นำไปวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปสำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ JAMOV

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

5.1 วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ เพศ และรหัสปีที่เข้าศึกษา ด้วยการวิเคราะห์ค่าการแจกแจงความถี่ (Frequency Distribution) และค่าร้อยละ (Percentage)

5.2 วิเคราะห์ข้อมูลเพื่อตรวจสอบสมมติฐานของการวิจัย ดังนี้

5.2.1 วิเคราะห์เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียนของนักศึกษาที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดทฤษฎีการสร้างความรู้ด้วยตนเองโดยการสร้างสรรค์ชิ้นงานร่วมกับแอปพลิเคชันออนไลน์ ด้วยการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และการทดสอบสถิติที่แบบไม่เป็นอิสระต่อกัน (t-test for dependent)

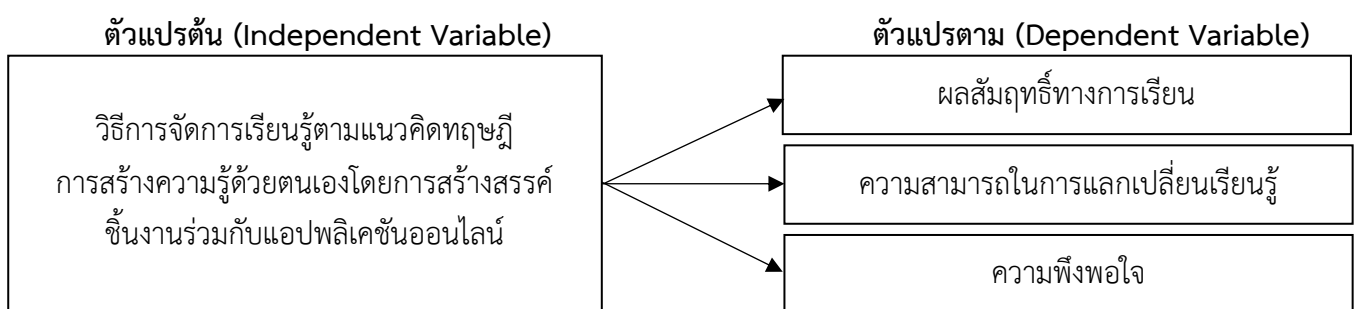
5.2.2 วิเคราะห์เปรียบเทียบความสามารถในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ก่อนเรียนและหลังเรียนของนักศึกษาที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดทฤษฎีการสร้างความรู้ด้วยตนเองโดยการสร้างสรรค์ชิ้นงานร่วมกับแอปพลิเคชัน

ออนไลน์ ด้วยการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และการทดสอบสถิติที่แบบไม่เป็นอิสระต่อกัน (t-test for dependent)

5.2.3 วิเคราะห์ข้อมูลความพึงพอใจของนักศึกษาที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดทฤษฎีการสร้างความรู้ด้วยตนเองโดยการสร้างสรรค์ชิ้นงานร่วมกับแอปพลิเคชันออนไลน์ ด้วยการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และการแปลความหมายตามเกณฑ์ที่กำหนด

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดทฤษฎีการสร้างความรู้ด้วยตนเองโดยการสร้างสรรค์ชิ้นงาน (Constructionism Theory) มีรากฐานมาจากแนวคิดการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองของ Papert, S. (1999) ที่กล่าวว่า ทฤษฎีการสร้างความรู้ด้วยตนเองโดยการสร้างสรรค์ชิ้นงานนั้นผู้เรียนเป็นผู้สร้างความรู้ด้วยการจัดโอกาสให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมตลอดจนการจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่ดีให้แก่ผู้เรียนในการสร้างความรู้ โดยเน้นให้ผู้เรียนได้สร้างความรู้ด้วยตนเองจากการลงมือปฏิบัติ และสามารถสร้างชิ้นงานอันเป็นผลงานที่สะท้อนให้เห็นถึงการเรียนรู้ของผู้เรียนได้อย่างเป็นรูปธรรม โดยมีครูผู้สอนทำหน้าที่เป็นผู้อำนวยความสะดวก จัดกิจกรรมการเรียนรู้ และสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ให้เอื้อต่อการเรียนรู้และตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียน ร่วมกับการใช้แอปพลิเคชันออนไลน์เพื่อสามารถสร้างพื้นที่การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในรูปแบบใหม่ ๆ ได้ง่ายและมีความสะดวกรวดเร็วขึ้นในการผสมผสานในรูปแบบของสถานที่จริงและออนไลน์ (Onsite and Online Learning) ซึ่งการนำเทคโนโลยีแอปพลิเคชันออนไลน์มาเป็นส่วนหนึ่งของการจัดการเรียนรู้ เป็นอีกหนึ่งเทคโนโลยีที่มีประสิทธิภาพและเป็นที่ยอมรับกันอย่างแพร่หลาย เนื่องจากสามารถตอบสนองความต้องการของผู้ใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ สามารถใช้งานได้ทุกที่ทุกเวลา และมีฟังก์ชันการใช้งานที่ครอบคลุม จึงสามารถใช้งานได้จากอุปกรณ์มือถือได้ทันทีโดยไม่มีข้อจำกัดด้านสถานที่และเวลา ซึ่งประกอบด้วยขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ 5 ขั้นตอน ดังนี้ 1) ขั้นการสร้าง ความสนใจ (Engagement) 2) ขั้นการวางแผนการเรียนรู้ (Learning Design) 3) ขั้นการลงมือปฏิบัติการเรียนรู้ (Implementation) 4) ขั้นการนำเสนอข้อมูลและสรุปความรู้ (Sharing and Summarization) และ 5) ขั้นการสร้างชิ้นงาน (Creation) ซึ่งส่งผลให้ผู้เรียนมีพฤติกรรมและผลการเรียนรู้ที่ได้รับแตกต่างจากการเรียนการสอนปกติที่ใช้โดยทั่วไปอย่างชัดเจน (นวพล แก้วสุวรรณ และคมกริช รุมตอน, 2565; สรัญญา เนตรธำมณ, 2563; วิภาส วิกรมสกุลวงศ์ และนพดล พรามณี, 2561) ดังแสดงในภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดของการวิจัย

ผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัย พบว่า ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับกลุ่มตัวอย่าง พบว่า กลุ่มตัวอย่างโดยส่วนใหญ่เป็นนักศึกษาเพศหญิง จำนวน 27 คน คิดเป็นร้อยละ 81.81 และเพศชาย จำนวน 6 คน คิดเป็นร้อยละ 18.19 และนักศึกษาส่วนใหญ่มีรหัสปีที่เข้าศึกษา คือ รหัส 67 จำนวน 18 คน คิดเป็นร้อยละ 54.54 รองลงมา คือ รหัส 66 จำนวน 12 คน คิดเป็นร้อยละ 36.36 และน้อยที่สุดคือ รหัส 65 จำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 9.10

1. ผลการเปรียบเทียบความสามารถในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ก่อนเรียนและหลังเรียนของนักศึกษาที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดทฤษฎีการสร้างความรู้ด้วยตนเองโดยการสร้างสรรค์ชิ้นงานร่วมกับแอปพลิเคชันออนไลน์

ตารางที่ 1 เปรียบเทียบความสามารถในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ก่อนเรียนและหลังเรียนของนักศึกษาที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดทฤษฎีการสร้างความรู้ด้วยตนเองโดยการสร้างสรรค์ชิ้นงานร่วมกับแอปพลิเคชันออนไลน์ (n = 33)

การทดสอบ	$\bar{X}$	S.D.	t	df	p-value
ก่อนเรียน	113.00	.80	22.80*	32	<.001
หลังเรียน	149.00	.86			

หมายเหตุ: * มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (p. < .05)

จากตารางที่ 1 พบว่า นักศึกษาที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดทฤษฎีการสร้างความรู้ด้วยตนเองโดยการสร้างสรรค์ชิ้นงานร่วมกับแอปพลิเคชันออนไลน์มีความสามารถในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (t = 22.80, df = 32, p-value = <.001) โดยนักศึกษาที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดทฤษฎีการสร้างความรู้ด้วยตนเองโดยการสร้างสรรค์ชิ้นงานร่วมกับแอปพลิเคชันออนไลน์มีคะแนนเฉลี่ย ($\bar{X}$) ของความสามารถในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้หลังเรียนเท่ากับ 149.00 มีค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เท่ากับ .86 และมีคะแนนเฉลี่ย ($\bar{X}$) ของความสามารถในการแลกเปลี่ยนความรู้ก่อนเรียนเท่ากับ 113.00 และมีค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เท่ากับ .80

2. ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียนของนักศึกษาที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดทฤษฎีการสร้างความรู้ด้วยตนเองโดยการสร้างสรรค์ชิ้นงานร่วมกับแอปพลิเคชันออนไลน์

ตารางที่ 2 เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียนของนักศึกษาที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดทฤษฎีการสร้างความรู้ด้วยตนเองโดยการสร้างสรรค์ชิ้นงานร่วมกับแอปพลิเคชันออนไลน์ (n = 33)

การทดสอบ	$\bar{X}$	S.D.	t	df	p-value
ก่อนเรียน	19.70	.69	37.60*	32	<.001
หลังเรียน	34.20	.84			

หมายเหตุ: * มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (p. < .05)

จากตารางที่ 2 พบว่า นักศึกษาที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดทฤษฎีการสร้างความรู้ด้วยตนเองโดยการสร้างสรรค์ชิ้นงานร่วมกับแอปพลิเคชันออนไลน์มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (t = 37.60, df = 32, p-value = <.001) โดยนักศึกษาที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดทฤษฎีการสร้างความรู้ด้วยตนเองโดยการสร้างสรรค์ชิ้นงานร่วมกับแอปพลิเคชันออนไลน์มีคะแนนเฉลี่ย ($\bar{X}$) ของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนเท่ากับ 34.20 มีค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เท่ากับ .84 และมีคะแนนเฉลี่ย ($\bar{X}$) ของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนเท่ากับ 19.70 และมีค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เท่ากับ .69

3. ผลการศึกษาความพึงพอใจของนักศึกษาวิชาชีพครูที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดทฤษฎีการสร้างความรู้ด้วยตนเองโดยการสร้างสรรค์ชิ้นงานร่วมกับแอปพลิเคชันออนไลน์

ตารางที่ 3 การศึกษาความพึงพอใจของนักศึกษาวิชาชีพครูที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดทฤษฎีการสร้างความรู้ด้วยตนเองโดยการสร้างสรรค์ชิ้นงานร่วมกับแอปพลิเคชันออนไลน์ (n = 33)

ความพึงพอใจ	$\bar{X}$	S.D.	แปลความหมาย
1) ด้านเนื้อหาสาระ	4.67	.76	มากที่สุด
2) ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้	4.70	.86	มากที่สุด
3) ด้านความสามารถของผู้สอน	4.65	.74	มากที่สุด
4) ด้านบรรยากาศในการเรียน	4.67	.77	มากที่สุด
5) ด้านการวัดและประเมินผล	4.62	.72	มากที่สุด
โดยภาพรวม	4.66	.76	มากที่สุด

จากตารางที่ 3 พบว่า นักศึกษามีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดทฤษฎีการสร้างความรู้ด้วยตนเองโดยการสร้างสรรค์ชิ้นงานร่วมกับแอปพลิเคชันออนไลน์โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ของคะแนนความพึงพอใจเท่ากับ 4.66 และมีค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เท่ากับ .76 เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า นักศึกษามีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดทฤษฎีการสร้างความรู้ด้วยตนเองโดยการสร้างสรรค์ชิ้นงานร่วมกับแอปพลิเคชันออนไลน์ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้อยู่ในระดับมากที่สุด และมีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X} = 4.70$, S.D. = .86) และรองลงมาคือ ด้านบรรยากาศในการเรียน ($\bar{X} = 4.67$, S.D. = .77) ด้านเนื้อหาสาระ ($\bar{X} = 4.67$, S.D. = .76) ด้านความสามารถของผู้สอน ($\bar{X} = 4.65$, S.D. = .74) และด้านการวัดและประเมินผล ($\bar{X} = 4.62$, S.D. = .72) ตามลำดับ

อภิปรายผล

จากผลการศึกษาวิจัย สามารถอภิปรายผล ดังนี้

1. นักศึกษาที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดทฤษฎีการสร้างความรู้ด้วยตนเองโดยการสร้างสรรค์ชิ้นงานร่วมกับแอปพลิเคชันออนไลน์มีความสามารถในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะกระบวนการจัดการเรียนรู้ได้เปิดโอกาสให้นักศึกษาได้อภิปรายความรู้ วิธีการ กระบวนการทำงาน ร่วมกัน ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งในการสร้างข้อสรุปของประเด็นต่าง ๆ เหล่านั้นผ่านการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน และผ่านการยอมรับความคิดเห็นระหว่างกันจึงส่งผลทำให้นักศึกษาเกิดความสามารถในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ที่เพิ่มสูงขึ้น ซึ่งแนวคิดทฤษฎีการสร้างความรู้ด้วยตนเองจากการลงมือทำและสร้างสรรค์ชิ้นงานร่วมกับการใช้งานแอปพลิเคชันที่เป็นเครื่องมือสำคัญที่ส่งเสริมและช่วยให้นักศึกษามีปฏิสัมพันธ์ สร้างสรรค์ แบ่งปันผลงาน และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกันได้ง่ายขึ้น ผ่านการทำงานร่วมกัน การนำเสนอผลงาน และการเข้าถึงแหล่งข้อมูล ทำให้เกิดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) และการพัฒนาทักษะทางสังคมและดิจิทัล ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Pérez Sabater, C., & Montero Fleta, M. B. (2012). ที่พบว่า ประโยชน์ของการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์ในการสร้างความรู้ร่วมกันในชั้นเรียน มีส่วนช่วยในการสร้างสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ซึ่งทำให้เกิดการขับเคลื่อนการเรียนรู้เกี่ยวกับเนื้อหาสาระต่าง ๆ โดยตัวของผู้เรียนเอง และเป็นคลังความรู้ที่สามารถนำไปใช้ได้ ประกอบกับเทคโนโลยีที่เกิดขึ้นใหม่สามารถช่วยสร้างสภาพแวดล้อมการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ ซึ่งเป็นสิ่งท้าทายที่ทำให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมอย่างกระตือรือร้นมากขึ้นกับกระบวนการเรียนรู้ของตนเอง และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Bouton et al. (2021) ที่พบว่า นักศึกษาที่มีการใช้สื่อสังคมออนไลน์ต่าง ๆ อย่างแพร่หลายในการ สร้างสิ่งประดิษฐ์หรือผลงานที่เกี่ยวข้องกับการเรียน นักศึกษามองว่าเป็นวิธีการปฏิบัติที่เป็นผลเชิงบวกต่อการเรียนรู้ และเชื่อว่าจะสามารถช่วยพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน อีกทั้งการแบ่งปันความรู้

ระหว่างกันยังมีความสัมพันธ์กับทัศนคติเชิงบวกต่อการเรียนรู้โดยมีแรงจูงใจมาจากการมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ร่วมกันกับผู้อื่น

2. นักศึกษาที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดทฤษฎีการสร้างความรู้ด้วยตนเองโดยการสร้างสรรค์ชิ้นงานร่วมกับแอปพลิเคชันออนไลน์มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการจัดการเรียนรู้นั้นได้เน้นให้นักศึกษาสามารถสร้างความรู้ด้วยตนเอง ตลอดจนสามารถนำเสนอผลงานของตนเองผ่านวิธีการเรียนรู้ที่ตนเองเลือกใช้ในขั้นตอนของการวางแผนการเรียนรู้ ซึ่งมีส่วนช่วยให้ผู้เรียนมีเป้าหมายที่ชัดเจน มีการบริหารจัดการเวลาที่ดี สามารถจัดการกับการเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสามารถติดตามความคืบหน้าของตนเองได้ ทำให้เกิดความมุ่งมั่นและทำให้นักศึกษาเกิดความภาคภูมิใจและรู้สึกว่าการรู้นั้นมีความหมายกับตนเองตามแนวคิดของการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) อีกทั้งยังทำให้เกิดความเข้าใจเกี่ยวกับเนื้อหาสาระต่าง ๆ ที่เรียนได้ดียิ่งขึ้น ที่สะท้อนให้เห็นได้จากการมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ดีขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ อนุภูมิ คำยัง (2564) ที่พบว่า การจัดการเรียนรู้ตามแนวทฤษฎีการสร้างความรู้ด้วยตนเองนั้นทำให้นักศึกษาสามารถนำเสนอข้อมูลได้อย่างถูกต้องตามหัวข้อเรื่อง มีการสรุปเนื้อหาที่น่าเสนอได้อย่างตรงประเด็น รวมถึงทำให้นักศึกษามีการจัดประเด็นการพูดอย่างเป็นระบบ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ธนัชชา สายนภา และธนินทร์ รัตนโอฬาร (2565) ที่พบว่า การจัดการเรียนรู้ตามทฤษฎีการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองนั้นมีประสิทธิภาพและสาขาที่มีการใช้วิธีการจัดการเรียนรู้แบบนี้มาใช้ในการทำวิจัยมากที่สุด คือ สาขาหลักสูตรและการสอน เนื่องมาจากเป็นสาขาวิชาที่ศึกษาเกี่ยวกับหลักสูตร เนื้อหา รูปแบบ เทคนิค หรือวิธีการจัดการเรียนรู้แบบต่าง ๆ ในการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพ อีกทั้งยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ Techakosit & Rukngam (2024) ที่พบว่า การเรียนรู้ที่ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติ (Learning-by-making) ในสภาพแวดล้อมที่มีเทคโนโลยีดิจิทัลจำนวนมากเป็นเครื่องมือที่ช่วยในการเรียนรู้จะส่งผลเชิงบวกต่อทักษะการเรียนรู้ด้วยตนเองและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

3. นักศึกษามีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดทฤษฎีการสร้างความรู้ด้วยตนเองโดยการสร้างสรรค์ชิ้นงานร่วมกับแอปพลิเคชันออนไลน์โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการที่นักศึกษาได้มีส่วนร่วมในการลงมือปฏิบัติ สามารถแสดงความคิดเห็นและทำงานร่วมกันกับเพื่อน ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างกันเพื่อหาข้อสรุป ทำให้นักศึกษามีความสนใจต่อการเรียนและพึงพอใจต่อการเรียนได้มากกว่าการเรียนรู้แบบอื่นที่เคยเรียนมา ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ผกาพรรณ วัฒนานาม (2564) ที่พบว่า การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่มีขั้นตอนชัดเจน เข้าใจง่าย และส่งเสริมทักษะกระบวนการคิดรวมถึงการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง ควบคู่กับการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้แสดงศักยภาพอย่างเต็มที่ โดยมีผู้สอนทำหน้าที่เป็นผู้อำนวยความสะดวกและให้ความช่วยเหลืออย่างเป็นมิตร จะช่วยสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่ดี ทำให้ผู้เรียนสามารถสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง และนำความคิดไปต่อยอดเป็นชิ้นงานสร้างสรรค์โดยใช้สื่อและเทคโนโลยีได้อย่างเหมาะสม

องค์ความรู้ใหม่

ผลการวิจัยนี้ทำให้ได้องค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับการพัฒนาผู้เรียนผ่านการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดทฤษฎีการสร้างความรู้ด้วยตนเองโดยการสร้างสรรค์ชิ้นงานร่วมกับแอปพลิเคชันออนไลน์ โดยเป็นการสังเคราะห์หลักการจัดการเรียนรู้แนวคิดทฤษฎีการสร้างความรู้ด้วยตนเองโดยการสร้างสรรค์ชิ้นงาน (Constructionism Theory) ซึ่งเน้นให้ผู้เรียนได้สร้างความรู้ด้วยตนเองจากการลงมือปฏิบัติ และสามารถสร้างชิ้นงานอันเป็นผลงานที่สะท้อนให้เห็นถึงการเรียนรู้ของผู้เรียน ร่วมกับการประยุกต์ใช้แอปพลิเคชันออนไลน์ในการจัดการเรียนรู้ต่าง ๆ เข้ามาช่วยในการสร้างพื้นที่การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในรูปแบบผสมผสานสถานที่จริงและออนไลน์ (Onsite and Online Learning) ซึ่งประกอบด้วยขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ 5 ขั้น ดังนี้

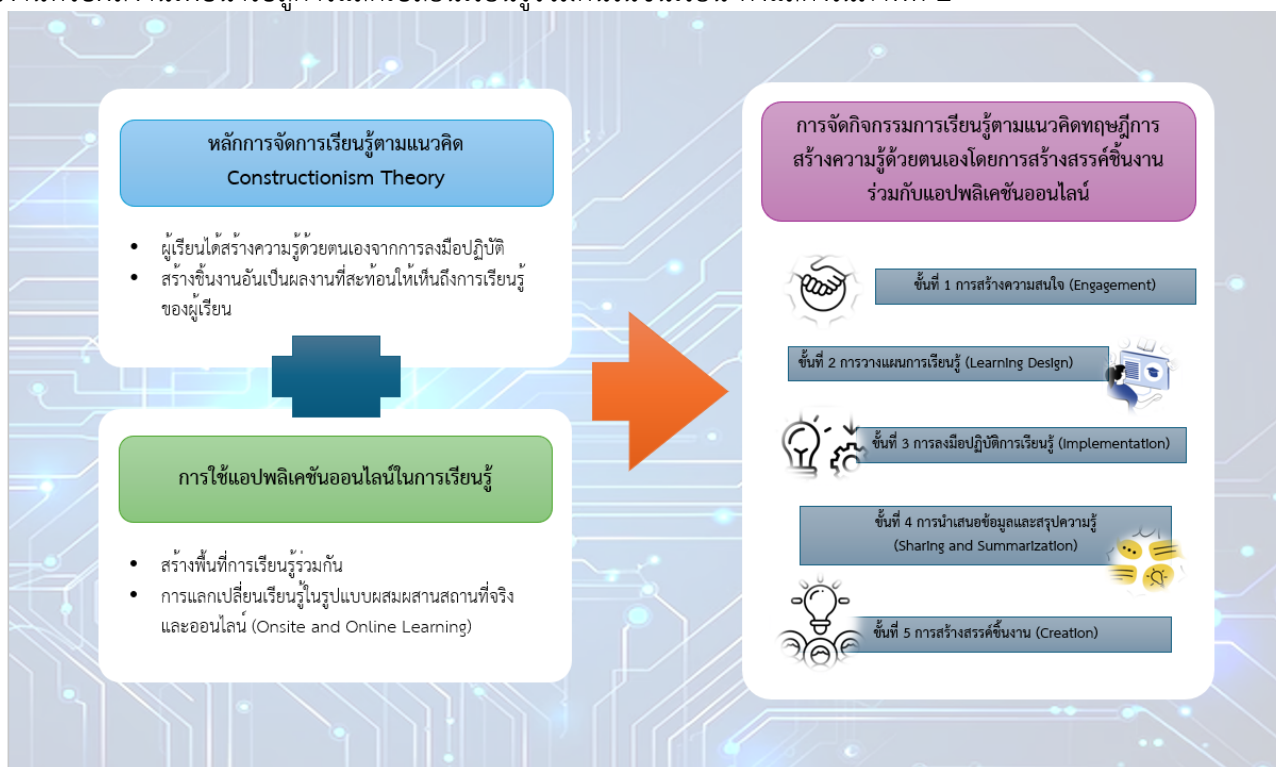
ขั้นที่ 1 การสร้างความสนใจ (Engagement) เป็นการทำให้ผู้เรียนเกิดความสนใจใคร่รู้ หรืออยากเรียนรู้ในเนื้อหาต่าง ๆ โดยผู้สอนมีการใช้คำถามในการกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการคิดอย่างเป็นลำดับขั้นตอน และเน้นการจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนเกิดการมีส่วนร่วมจากการอภิปรายร่วมกัน สรุปและตัดสินใจในการเรียนร่วมกัน

ขั้นที่ 2 การวางแผนการเรียนรู้ (Learning Design) เป็นการระดมความคิดของผู้เรียนผ่านการใช้แอปพลิเคชันออนไลน์อย่าง Miro, Padlet, Google Doc, Popplet, Stormboard เพื่อนำไปสู่การกำหนดจุดประสงค์และการวางแผนการเรียนรู้ร่วมกัน โดยจะต้องทำให้ผู้เรียนเห็นว่าสิ่งที่ตนเองกำลังเรียนรู้อยู่ในนั้นเรียนไปเพื่ออะไร มีขอบเขตแค่ไหน และแนวทางต่างๆจะทำให้บรรลุการเรียนรู้ได้อย่างไร

ขั้นที่ 3 การลงมือปฏิบัติการเรียนรู้ (Implementation) เป็นการทำที่ผู้เรียนลงมือปฏิบัติการเรียนรู้ร่วมกันผ่านการใช้แหล่งการเรียนรู้ต่าง ๆ บนโลกออนไลน์ โดยมีเครื่องมือที่เป็นแอปพลิเคชันออนไลน์อย่าง Thaimooc, Search Engine ต่าง ๆ ซึ่งผู้เรียนจะต้องเน้นในการศึกษาค้นคว้า หาข้อมูล รวบรวมข้อมูล และลงมือเรียนรู้ตามแผนที่ตนเองวางไว้ ผู้สอนจะทำหน้าที่ในการประสานงาน ช่วยกระตุ้นให้ผู้เรียนได้เกิดความคิด แนะนำแหล่งข้อมูลต่าง ๆ

ขั้นที่ 4 การนำเสนอข้อมูลและสรุปความรู้ (Sharing and Summarization) เป็นการทำที่ผู้เรียนนำเสนอข้อมูลหรือความรู้ที่ตนเองค้นพบมาพร้อมกันตรวจสอบความถูกต้องและแชร์ข้อมูลต่าง ๆ ร่วมกันกับสมาชิกภายในกลุ่ม โดยเน้นการอภิปรายร่วมกันเพื่อลงข้อสรุปเป็นความคิดรวบยอด

ขั้นที่ 5 การสร้างสรรค์ชิ้นงาน (Creation) เป็นขั้นตอนที่ผู้เรียนจะต้องทำการเรียบเรียงข้อมูลเพื่อนำเสนอผลงานผ่านการจัดทำเป็นชิ้นงานเพื่อนำเสนอตามความสนใจ และความสามารถของผู้เรียนโดยไม่จำกัดประเภทของผลงานผ่านการใช้เครื่องมือที่เป็นแอปพลิเคชันออนไลน์อย่าง Canva, Capcut, Kinemaster, Gamma.app เข้ามาช่วยในการทำชิ้นงานหรือผลงานเพื่อนำไปสู่การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันในชั้นเรียน ดังแสดงในภาพที่ 2

ภาพที่ 2 ขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดทฤษฎีการสร้างความรู้ด้วยตนเองโดยการสร้างสรรค์ชิ้นงานร่วมกับแอปพลิเคชันออนไลน์

ทั้งนี้การเรียนรู้ตามแนวคิดทฤษฎีการสร้างความรู้ด้วยตนเองโดยการสร้างสรรค์ชิ้นงานร่วมกับแอปพลิเคชันออนไลน์นั้นยังมีส่วนช่วยทำให้ผู้เรียนเกิดการสร้างพลังความรู้ในตนเอง โดยหากผู้สอนออกแบบกระบวนการเน้นให้ผู้เรียนมีโอกาสได้สร้างความคิดและนำความคิดของตนเองไปสร้างสรรค์ต่อเป็นชิ้นงานโดยอาศัยการใช้สื่อและเทคโนโลยีที่เหมาะสมเข้ามาช่วยทำให้ความคิดนั้นมีความชัดเจน มีความเป็นรูปธรรมก็สะท้อนให้เห็นว่าผู้เรียนนั้นสามารถสร้างความรู้ขึ้นในตนเองและสามารถนำไปใช้ในการประกอบอาชีพ และพัฒนาวิชาชีพครูได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

สรุปผลการวิจัย

นักศึกษาที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดทฤษฎีการสร้างความรู้ด้วยตนเองโดยการสร้างสรรค์ชิ้นงานร่วมกับแอปพลิเคชันออนไลน์มีความสามารถในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน และนักศึกษามีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดทฤษฎีการสร้างความรู้ด้วยตนเองโดยการสร้างสรรค์ชิ้นงานร่วมกับแอปพลิเคชันออนไลน์โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 ผู้ที่สนใจในด้านการจัดการเรียนรู้สามารถนำแนวทางการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดทฤษฎีการสร้างความรู้ด้วยตนเองโดยการสร้างสรรค์ชิ้นงานร่วมกับแอปพลิเคชันออนไลน์ไปปรับปรุงและพัฒนากระบวนการเรียนการสอนในรายวิชาอื่น ๆ เพื่อส่งเสริมความรู้และพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

1.2 ผู้บริหารทางการศึกษาสามารถใช้แนวทางทางการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดทฤษฎีการสร้างความรู้ด้วยตนเองโดยการสร้างสรรค์ชิ้นงานร่วมกับแอปพลิเคชันออนไลน์เป็นต้นแบบหรือกลยุทธ์ในการวางแผนและจัดการเรียนรู้เพื่อให้บรรลุผลลัพธ์การเรียนรู้ตามมาตรฐานหลักสูตรในระดับอุดมศึกษา

2. ข้อเสนอแนะด้านการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีขยายผลการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดทฤษฎีการสร้างความรู้ด้วยตนเองโดยการสร้างสรรค์ชิ้นงานร่วมกับแอปพลิเคชันออนไลน์ไปใช้หรือศึกษากับผู้เรียนในกลุ่มอื่น ๆ ต่อไป เพื่อเพิ่มขอบเขตของความรู้และประสิทธิภาพของแนวทางการจัดการเรียนรู้ รวมถึงมีการจัดการอบรมอย่างต่อเนื่องเกี่ยวกับการใช้แอปพลิเคชันออนไลน์ใหม่ ๆ ให้กับผู้สอนในระดับอุดมศึกษา

2.2 ควรมีการศึกษาต่อเนื่องเพื่อเปรียบเทียบผลลัพธ์ระหว่างผู้เรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ในรูปแบบนี้กับผู้เรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ในรูปแบบอื่น ๆ เพื่อสังเคราะห์ข้อค้นพบและพัฒนากระบวนการจัดการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- ธัญชา สายนา และ ธนินทร์ รัตนโอฬาร. (2565). การสังเคราะห์งานวิจัยเกี่ยวกับการจัดการเรียนตามทฤษฎีการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองที่มีผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาวิทยาศาสตร์ : การวิเคราะห์อภิธาน. *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครสวรรค์*, 24(2), 148-158.
- นวล แก้วสุวรรณ และ คมกริช รุมดอน. (2565). พฤติกรรมการแลกเปลี่ยนความรู้ด้านการเรียนการสอนบนเครือข่ายออนไลน์ ในยุคดิจิทัลศึกษาใหม่ของนักศึกษาระดับปริญญาตรี สถาบันอุดมศึกษาในภาคใต้ ประเทศไทย. *วารสารห้องสมุด สมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทยฯ*, 66(2), 83-103.
- ผกาพรรณ วัฒนานาม. (2564). การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนคณิตศาสตร์ตามทฤษฎีการสร้างความรู้ด้วยตนเองโดยการสร้างสรรค์ชิ้นงาน ในรายวิชาการสร้างสื่อการเรียนรู้คณิตศาสตร์ สำหรับนักศึกษาหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร. (ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร).
- ไพโรจน์ ชินศิริประภา. (2550). *สนุก สุขใจ ได้ปัญญา = Constructionism*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิไทยคม.
- มาเรียม นิลพันธุ์. (2551). *วิธีวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์*. (พิมพ์ครั้งที่ 3). นครปฐม: โครงการส่งเสริมการผลิตตำราและเอกสารการสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- วัชรภรณ์ ประภาสะโนบล และ มาเรียม นิลพันธุ์. (2564). การจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐานตามแนวทฤษฎีการสร้างความรู้ด้วยตนเองโดยการสร้างสรรค์ชิ้นงาน. *Journal of Research and Curriculum Development*, 11(2), 8-23.
- วิจารณ์ พานิช. (2560). *วิธีสร้างการเรียนรู้เพื่อศิษย์ในศตวรรษที่ 21*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิสดศรี.

- วิชัย วงษ์ใหญ่ และ มารุต พัฒนา. (2562). *การพัฒนาทักษะสร้างสรรค์นวัตกรรม*. กรุงเทพฯ: ศูนย์ผู้นำพัฒนานวัตกรรม หลักสูตรและการเรียนรู้ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- วิภาส วิกรมสกุลวงศ์ และ นพดล พรามณี. (2561). การพัฒนาบทเรียนผ่านสื่อสังคมออนไลน์ตามทฤษฎีการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองโดยการสร้างสรรค์ชิ้นงานวิชาคอมพิวเตอร์เพื่อการศึกษาและฝึกอบรมสำหรับนักศึกษาระดับปริญญาตรี. *วารสารพัฒนาเทคนิคศึกษา*, 31(108), 55-61.
- สร้อยญา เนตรธำมณ. (2563). กระบวนการเสริมสร้างทักษะการคิดวิเคราะห์สร้างสรรค์ด้วยการจัดการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์ด้วยปัญญา. *วารสารสหศาสตร์ศรีปทุม ชลบุรี*, 6(3), 20-31.
- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2565). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566 - 2570)*. สืบค้นจาก http://www.ratchakitcha.soc.go.th/DATA/PDF/2565/E/258/T_0001.PDF.
- อนุภูมิ คำยัง. (2564). การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาการวิจัยทางการศึกษาโดยการจัดการเรียนรู้ตามแนวทฤษฎีการสร้างความรู้ด้วยตนเองของนักศึกษาคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย. *วารสารการวัดผลการศึกษา*, 38(104), 132-143.
- อิทธิพัทธ์ สุวทันพรกุล. (2562). *การวิจัยทางการศึกษา : แนวคิดและการประยุกต์ใช้*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Bouton, E., Tal, S. B., & Asterhan, C. S. (2021). Students, social network technology and learning in higher education: Visions of collaborative knowledge construction vs. the reality of knowledge sharing. *The internet and higher education*, 49, 100787.
- Davenport, T. H., & Prusak, L. (2000). *Working knowledge: How organizations manage what they know*. Massachusetts: Harvard Business School Press.
- Nonaka, I. (2009). The knowledge-creating company. In *The economic impact of knowledge* (pp. 175–187). Oxfordshire: Routledge.
- Papert, S. (1999). *Papert on Piaget*. Retrieved from http://beyondbitsandatoms.org/readings/papert_papert_1999.pdf.
- Pérez Sabater, C., & Montero Fleta, M. B. (2012). The study of motivation in library and information management education: Qualitative and quantitative research. *Journal of Information Technology Education: Innovations in Practice*, 11, 213–226.
- Techakosit, S., & Rukngam, T. (2024). Influence of Learning Activities Based on the Constructionism Approach in Digital Learning Ecosystem on Self-directed Learning Skills. *International Journal of Interactive Mobile Technologies*, 18(12), 85–98.

The Construction of Community Capital toward Community-Based Tourism in Ban Tuek Subdistrict, Si Satchanalai District, Sukhothai Province

Atthapon Wongchai^{1*}

¹ Faculty of Social Sciences for Local Development, Pibulsongkram Rajabhat University, Thailand

* Corresponding author. E-mail: atthapon.w@psru.ac.th

ABSTRACT

This research article aims to: 1) explore and analyze the potential of the community capital ecosystem in Ban Tuek Subdistrict, Si Satchanalai District, Sukhothai Province, and 2) construct community capital for the management of community-based tourism in Ban Tuek Subdistrict, Si Satchanalai District, Sukhothai Province. This qualitative study collected data through in-depth interviews with key informants, including local leaders, local knowledge holders, entrepreneurs, representatives of community groups, and local associations, totaling 21 participants. The research utilized semi-structured interviews, supporting documents, and focus group discussions, followed by content analysis. The findings revealed that: 1) Ban Tuek Subdistrict possesses human capital derived from local wisdom in weaving, herbal medicine, and traditional foods; strong social capital from kinship and collaborative networks; notable cultural capital, such as the Hae Nam Khuen Hong festival and the legend of Chao Muen Dong; abundant natural resources, including mountains, waterfalls, and agricultural land; institutional capital from the Subdistrict Administrative Organization and community enterprises; and financial capital from tourism activities and community products like mud-fermented cloth and homestays. 2) The construction of community capital was integrated into a diverse tourism ecosystem, including knowledge-based tourism from learning local wisdom, cultural and spiritual tourism rooted in faith in Chao Muen Dong and community lifestyles, eco-tourism based on forest and stream resources, health tourism from herbs and local foods, and agro-tourism associated with rice farming and Huai Tom coffee. The results indicate that leveraging community capital as a foundation can foster sustainable community-based tourism, support the local economy, and promote the preservation of cultural heritage alongside environmental conservation.

Keywords: Community Capital, Community-Based Tourism, Community Capital Ecosystem

การประกอบสร้างทุนชุมชนสู่การท่องเที่ยวโดยชุมชนตำบลบ้านตึก อำเภอสรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย

อรรถพล วงศ์ชัย^{1*}

¹ คณะสังคมศาสตร์และพัฒนาท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา ประเทศไทย

* Corresponding author. E-mail: atthapon.w@psru.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อสำรวจและวิเคราะห์ศักยภาพของระบบนิเวศทุนชุมชนตำบลบ้านตึก อำเภอสรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย 2) เพื่อประกอบสร้างทุนชุมชนสู่การจัดการท่องเที่ยวชุมชนตำบลบ้านตึก อำเภอสรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย การศึกษานี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คือ ผู้นำท้องถิ่น ปราชญ์ภูมิปัญญา ผู้ประกอบการ ตัวแทนกลุ่มชุมชนและชมรมท้องถิ่น จำนวน 21 ราย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง เอกสารประกอบ และการสนทนากลุ่ม และทำการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา ผลการศึกษาพบว่า 1) ตำบลบ้านตึกมีทุนมนุษย์จากภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการทอผ้า สมุนไพร และอาหารพื้นถิ่น ทุนทางสังคมที่เข้มแข็งจากเครือข่ายและเครือข่ายการทำงานร่วมกัน ทุนวัฒนธรรมที่โดดเด่น เช่น ประเพณีแห่ผ้าขึ้นโฮงและตำนานเจ้าหมื่นดั่ง รวมทั้งทุนทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ ทั้งภูเขา น้ำตก และพื้นที่เกษตรกรรม ทุนสถาบันจากองค์การบริหารส่วนตำบล และกลุ่มวิสาหกิจ และทุนการเงินจากกิจกรรมท่องเที่ยวและผลิตภัณฑ์ชุมชน เช่น ผ้าหมักโคลนและโฮมสเตย์ 2) การประกอบสร้างทุนชุมชนถูกบูรณาการเป็นระบบนิเวศการท่องเที่ยวที่หลากหลาย ได้แก่ การท่องเที่ยวเชิงความรู้จากการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและจิตวิญญาณจากศรัทธาในเจ้าหมื่นดั่งและวิถีชุมชน การท่องเที่ยวเชิงนิเวศจากทรัพยากรป่าเขาและลำห้วย การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพจากสมุนไพรและอาหารพื้นบ้าน และการท่องเที่ยวเชิงเกษตรจากการทำนาและกาแฟห้วยตม ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่าการใช้ทุนชุมชนเป็นฐานสามารถสร้างการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่ยั่งยืน เกื้อกูลเศรษฐกิจท้องถิ่น และส่งเสริมการสืบสานมรดกวัฒนธรรมควบคู่กับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

คำสำคัญ: ทุนชุมชน, ท่องเที่ยวชุมชน, นิเวศทุนชุมชน

© 2025 JSSP: Journal of Social Science Panyapat

บทนำ

การท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community-Based Tourism: CBT) ได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวางว่าเป็นกลไกการพัฒนาที่สอดคล้องกับหลักการพัฒนายั่งยืน (sustainable development) เนื่องจากสามารถสร้างรายได้ กระจายประโยชน์ และส่งเสริมการมีส่วนร่วมของคนในท้องถิ่นในฐานะเจ้าของทรัพยากร (เมธิรา ไกรนที และปัญญา เทพสิงห์, 2567) โดยเฉพาะในประเทศไทย หลายชุมชนท้องถิ่นสามารถนำทุนทางสังคม วัฒนธรรม และทรัพยากรธรรมชาติมาใช้สร้างคุณค่าใหม่ให้กับการท่องเที่ยว ส่งผลให้เกิดการพัฒนาเศรษฐกิจควบคู่กับการรักษาอัตลักษณ์และความเข้มแข็งของสังคมท้องถิ่น (หทัยชนก คะตะสมบูรณ์, 2563) การนำทุนชุมชนมาประกอบสร้างกิจกรรมการท่องเที่ยว จึงมีบทบาทสำคัญต่อการยกระดับคุณภาพชีวิตและสอดคล้องกับแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ที่เน้นการใช้ความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรมควบคู่กับการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม (ฐิติมา อังกรวัชรพันธุ์ และกิงนก เสาวภาวงศ์, 2566) ตลอดจนการใช้กรอบคิด Community Capitals Framework (CCF) ซึ่งประกอบด้วยทุนมนุษย์ ทุนทางสังคม ทุนวัฒนธรรม ทุนธรรมชาติ ทุนสถาบัน และทุนการเงิน ยิ่งทำให้การประเมินศักยภาพชุมชนเป็นไปอย่างรอบด้านและลึกซึ้ง (ไมตรี อินทรีย์, 2560; สุวิทย์ คงสงค์, 2562)

อย่างไรก็ตาม แม้การท่องเที่ยวโดยชุมชน จะได้รับการยอมรับว่าเป็นเครื่องมือในการเสริมสร้างเศรษฐกิจฐานราก และการอนุรักษ์วัฒนธรรม แต่ในการศึกษาเชิงพื้นที่ที่ยังพบข้อจำกัดบางประการ เช่น การขาดการจัดการทุนชุมชน อย่างเป็นระบบ การไม่เชื่อมโยงทุนทั้ง 6 ด้านเข้ากับกิจกรรมท่องเที่ยว และการขาดองค์ความรู้ด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์ การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (ตรงมกล สนามเขต และนิตยา กาบจันทร์, 2565) การศึกษาองค์ความรู้เหล่านี้จะสะท้อนให้เห็น ความจำเป็นที่ต้องศึกษาระบบนิเวศทุนชุมชนในลักษณะองค์รวม ที่สามารถเชื่อมโยงทุนมนุษย์ สังคม วัฒนธรรม ธรรมชาติ สถาบัน และการเงิน เข้ากับการพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน การวิจัยจึงเป็นกลไกสำคัญเพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่ ในการยกระดับการจัดการทุนชุมชนให้เป็นรูปธรรม การพัฒนารอบการวิเคราะห์ที่สามารถเชื่อมโยงทุนชุมชนทั้ง 6 ด้าน กับรูปแบบการท่องเที่ยว 5 ประเภท (เชิงความรู้ เชิงวัฒนธรรมและจิตวิญญาณ เชิงนิเวศ เชิงสุขภาพ และเชิงเกษตร) อย่างเป็นองค์รวม เพื่อนำไปสู่ความเข้าใจใหม่เกี่ยวกับบทบาททุนชุมชนในการขับเคลื่อน CBT และสร้างการพัฒนา อย่างยั่งยืนในพื้นที่ชนบทไทย (ณัฐพัชร มณีโรจน์, 2560; วรณพร อนันตวงศ์, 2561)

ตำบลบ้านดึก อำเภอสรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย เป็นพื้นที่ที่รณศึกษาที่น่าสนใจ เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่มีทุนวัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่นที่หลากหลาย ได้แก่ การทอผ้า ผ้าหมักโคลน ผ้าลายดอกมุก การจักสาน อาหารพื้นถิ่น ประเพณี เช่น แห่น้ำขึ้นโฮง และทรัพยากรธรรมชาติ เช่น ป่าชุมชน ดอยเขามัง เป็นต้น ซึ่งชุมชนยังรักษาและใช้ทุนเหล่านี้อยู่ แม้ว่าจะมีข้อจำกัดในเรื่องโครงสร้างสถาบันหรือสนับสนุนทางการเงินจากหน่วยงานภาครัฐที่อยู่ในกรอบงบประมาณที่จำกัด ในการดำเนินกิจกรรมร่วมกับผู้ประกอบการท่องเที่ยวในชุมชน และการจัดการทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ส่วนใหญ่ อยู่ในการดูแลของกรมป่าไม้ให้เกิดสมดุลกับการท่องเที่ยว จึงจำเป็นต้องศึกษาว่าชุมชนมีศักยภาพด้านใดบ้างที่เอื้อต่อ ประกอบสร้างระบบนิเวศทุนชุมชน นำไปสู่การจัดการท่องเที่ยวเชิงพื้นที่ เพื่อสร้างการพัฒนาที่ครอบคลุมเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อมและพัฒนาเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่ยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อสำรวจและวิเคราะห์ศักยภาพของระบบนิเวศทุนชุมชนตำบลบ้านดึก อำเภอสรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย
2. เพื่อประกอบสร้างทุนชุมชนสู่การจัดการท่องเที่ยวชุมชนตำบลบ้านดึก อำเภอสรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) แบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ของชุมชน (Participatory Action Research: PAR) พื้นที่ศึกษาตำบลบ้านดึก อำเภอสรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย โดยการแบ่งขั้นตอนการวิจัยออกเป็น 2 ขั้นตอน คือ (1) การวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) ศึกษาเอกสาร ที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดทฤษฎีทุนชุมชน การท่องเที่ยวชุมชน และกระบวนการประกอบสร้างประกอบสร้างทุนชุมชน สู่การจัดการท่องเที่ยวชุมชน เพื่อเป็นข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary data) สู่การวิเคราะห์เชิงเนื้อหาและประเด็นของการศึกษา (2) การวิจัยภาคสนาม (Field Research) โดยการลงพื้นที่เก็บรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) ในพื้นที่ศึกษากับกลุ่มเป้าหมายและผู้ให้ข้อมูลหลัก เพื่อนำข้อมูลจากการเก็บรวบรวมข้อมูลสู่การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหาเพื่อตอบ วัตถุประสงค์ของการศึกษาโดยมีวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. กลุ่มเป้าหมาย และผู้ให้ข้อมูลหลัก

การวิจัยนี้มีผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) แบ่งออกเป็น 2 กลุ่มหลัก ได้แก่ (1) กลุ่มผู้นำชุมชนหรือตัวแทน หมู่บ้าน ทั้งหมด จำนวน 14 หมู่บ้าน จำนวน 14 คน และ (2) กลุ่มที่มีบทบาทการขับเคลื่อนการท่องเที่ยวชุมชน ได้แก่ นายกองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านดึก 1 คน กำนัน 1 คน นักพัฒนาชุมชน 1 คน แกนนำองค์กรชุมชน 1 คน ปราชญ์ชาวบ้าน 1 คน ครู 1 คน และพระสงฆ์ 1 รูป รวมจำนวน 7 คน รวมทั้งหมด 21 คน การคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลใช้วิธีการ คัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยมีเกณฑ์คุณสมบัติรวม ดังนี้ 1) เป็นบุคคลที่มีบทบาทสำคัญในชุมชน ทั้งในระดับหมู่บ้านหรือระดับตำบล และ 2) เป็นผู้ที่มีความรู้ ความเข้าใจ และประสบการณ์เกี่ยวกับบริบทของชุมชน และการขับเคลื่อนการท่องเที่ยวชุมชนไม่น้อยกว่า 1 ปี

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีเครื่องมือสำคัญในการเก็บรวบรวมข้อมูลประกอบด้วยนักวิจัยในฐานะเครื่องมือหลัก และเครื่องมือวิจัยที่ใช้สนับสนุนการเก็บข้อมูล ดังนี้

2.1 นักวิจัยเป็นเครื่องมือในการวิจัย (Researchers as the research instrument) โดยมีการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) ซึ่งกันและกันเพื่อสร้างความน่าเชื่อถือ (Reliability) รวมทั้งกระบวนการตรวจสอบข้อมูลจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักและคืนข้อมูลสู่พื้นที่ศึกษาเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องและสะท้อนความเป็นจริงของพื้นที่มากที่สุด

2.2 แนวคำถามสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured Interview Guideline) ใช้สำหรับการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงลึกจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้ง 2 กลุ่ม ได้แก่ ผู้นำชุมชนหรือตัวแทนหมู่บ้าน และกลุ่มผู้มีบทบาทในการขับเคลื่อนการท่องเที่ยวชุมชน เพื่อให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับบริบทของชุมชน ทนุชุมชน กระบวนการดำเนินงานด้านการท่องเที่ยว ปัญหาอุปสรรค และแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวในมิติต่าง ๆ ของชุมชน โดยแนวคำถามในการสัมภาษณ์ถูกออกแบบให้มีความยืดหยุ่น สามารถปรับเปลี่ยนตามบริบทของผู้ให้ข้อมูล เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้ให้ข้อมูลสามารถแสดงความคิดเห็นได้อย่างอิสระและสะท้อนประสบการณ์จริงในพื้นที่ศึกษา

2.3 แนวคำถามการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion Guideline) ใช้ในการระดมความคิดเห็นจากกลุ่มผู้นำชุมชนและกลุ่มผู้มีบทบาทในการขับเคลื่อนการท่องเที่ยวชุมชน เพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูล ประสบการณ์ และมุมมองเกี่ยวกับวิเคราะห์และศักยภาพของทุนชุมชนในพื้นที่ รวมถึงแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชนในอนาคต กระบวนการสนทนากลุ่มมุ่งเน้นให้เกิดการมีส่วนร่วมของผู้เข้าร่วมทุกคน โดยนักวิจัยทำหน้าที่เป็นผู้ดำเนินการสนทนา (Moderator) เพื่อกระตุ้นให้เกิดการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นอย่างสร้างสรรค์ และนำผลที่ได้มาวิเคราะห์การประกอบสร้างทุนชุมชนสู่การจัดการท่องเที่ยวชุมชนที่เหมาะสมกับบริบทของพื้นที่

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยนี้มีการใช้เทคนิคการวิจัยเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม ดังนี้

3.1 การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) เป็นกระบวนการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างกลุ่มผู้นำชุมชนและกลุ่มผู้มีบทบาทในการขับเคลื่อนการท่องเที่ยวชุมชน จำนวน 14 คน เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับศักยภาพของบริบทชุมชน ทนุชุมชน และแนวทางในการพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชน

3.2 สัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) ซึ่งเป็นการสัมภาษณ์ผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนการท่องเที่ยวชุมชนของแต่ละผู้ให้ข้อมูลสำคัญแบบเจาะลึก (Key Informants) จำนวน 7 คน ในประเด็นเกี่ยวกับบริบทของชุมชน ทนุชุมชน กระบวนการขับเคลื่อนการท่องเที่ยว และข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชน โดยใช้แนวคำถามสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ใช้วิธีการลงรหัสข้อมูลที่ได้จากการสนทนากลุ่มและสัมภาษณ์แบบเจาะลึก ด้วยการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา (Content analysis) อย่างเป็นระบบ โดยเชื่อมโยงความสัมพันธ์ในแง่ต่าง ๆ ตามข้อเท็จจริง ทั้งในเชิงเหตุและผลในลักษณะของการพรรณานำไปสู่คำตอบของข้อสรุปตามวัตถุประสงค์การศึกษา

5. จริยธรรมการวิจัยในมนุษย์

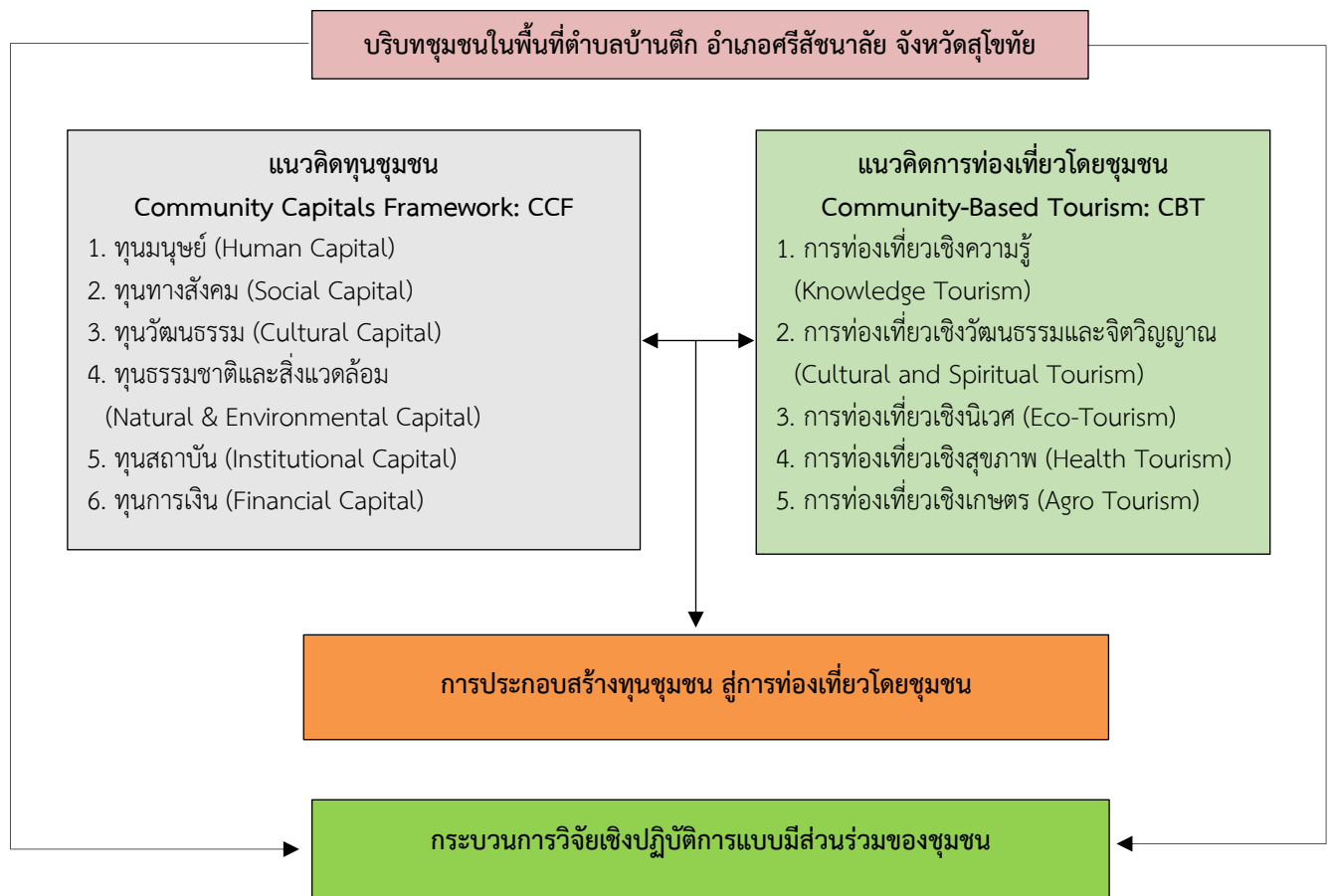
โดยการวิจัยนี้ได้รับการอนุมัติจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม (PSRU-EC) โครงการวิจัยเลขที่ PSRU-EC 2025-023

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การประกอบสร้างทุนชุมชนสู่การท่องเที่ยวโดยชุมชนตำบลบ้านดึก อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย” ดำรงอยู่บนฐานของแนวคิด *Community Capitals Framework (CCF)* ซึ่งให้มุมมองว่าชุมชนประกอบด้วยทุนหลายด้าน (capital) ได้แก่ ทุนมนุษย์ (Human Capital) เป็นความรู้ ความสามารถ ทักษะ และภูมิปัญญาที่สะสมและถ่ายทอดในชุมชน เช่น ความชำนาญการทอผ้า สมุนไพร และศิลปะการแสดง ทุนทางสังคม (Social Capital)

เป็นความสัมพันธ์ เครือข่าย และความไว้วางใจ (trust) ที่ก่อให้เกิดการช่วยเหลือเกื้อกูล และการรวมกลุ่มเพื่อขับเคลื่อนกิจกรรมชุมชน ทุนวัฒนธรรม (Cultural Capital) เป็นคุณค่าและอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่สืบทอด เช่น ความเชื่อ พิธีกรรม ประเพณีท้องถิ่น ซึ่งสามารถพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์และกิจกรรมท่องเที่ยวได้ ทุนธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (Natural & Environmental Capital) เป็นทรัพยากรดิน น้ำ ป่า และภูมิทัศน์ธรรมชาติที่เป็นฐานสำหรับการดำรงชีพและกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ทุนสถาบัน (Institutional Capital) เป็นกลไกการจัดการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โรงเรียน วัด และหน่วยงานรัฐ ที่ทำหน้าที่กำหนดกติกาและสนับสนุนการพัฒนา ทุนการเงิน (Financial Capital): แหล่งเงินทุน กลไกทางเศรษฐกิจ กองทุนหมู่บ้าน วิสาหกิจชุมชน และรายได้จากการผลิตหรือการท่องเที่ยว (Suriyankietkaew et al. 2025; Mattos, 2015, Online) ซึ่งมีความสำคัญต่อการวิเคราะห์ว่าชุมชนมีศักยภาพใดบ้างที่สามารถถูกยกระดับให้เป็นทุนที่ใช้ทำงานในทางเศรษฐกิจและสังคม เช่น ผ่านการแปลงทุนวัฒนธรรมเป็นผลิตภัณฑ์ การท่องเที่ยวหรือผ่านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติให้ยั่งยืน

แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community-Based Tourism: CBT) เป็นแนวทางการพัฒนาที่ชุมชนมีบทบาทเป็นเจ้าของทรัพยากร ผู้จัดการ และผู้ตัดสินใจหลักในการออกแบบและดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวในรูปแบบของการท่องเที่ยวเชิงความรู้ (Knowledge Tourism) เป็นการท่องเที่ยวเรียนรู้เกี่ยวกับบนพื้นฐานของการถ่ายทอดปราชญ์ชาวบ้าน หรือผู้รู้ในชุมชน เกี่ยวกับเรื่องราวประวัติศาสตร์ชุมชน การประดิษฐ์ เรื่องเล่าต่าง ๆ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และจิตวิญญาณ (cultural and Spiritual Tourism) เป็นการท่องเที่ยวชมวัฒนธรรมและงานประเพณีในท้องถิ่น รวมถึงการเรียนรู้และเคารพพิธีกรรม สังคม และวัฒนธรรมท้องถิ่น การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Eco-Tourism) เป็นการท่องเที่ยวในแหล่งธรรมชาติเฉพาะถิ่นและแหล่งวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศ การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ (Health Tourism) เป็นการท่องเที่ยวในแหล่งธรรมชาติและแหล่งวัฒนธรรมเพื่อการพักผ่อนและรักษาสุขภาพกายใจ การท่องเที่ยวเชิงเกษตร (Agro Tourism) เป็นการท่องเที่ยวไปยังพื้นที่เกษตรกรรม สวนเกษตร วนเกษตร สวนสมุนไพร และฟาร์มปศุสัตว์ โดยการท่องเที่ยวโดยชุมชน มีจุดมุ่งหมายเพื่อสร้างรายได้และผลประโยชน์ให้แก่สมาชิกในชุมชนอย่างเท่าเทียม ควบคู่กับการรักษาสีงแวดล้อมและการสืบสานวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยมีการมีส่วนร่วมของชุมชน (community participation) ที่ทำให้เกิดการมีเจ้าของร่วม (ownership) และความภาคภูมิใจในทรัพยากรท้องถิ่น อันนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน นอกจากนี้ ความสามารถในการจัดการขององค์กรท้องถิ่น (local institutional capacity) มีบทบาทสำคัญต่อความสำเร็จของการท่องเที่ยวโดยชุมชน เนื่องจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โรงเรียน และวัด จะทำหน้าที่กำหนดกติกา จัดสรรทรัพยากร และสนับสนุนกิจกรรมการพัฒนาการท่องเที่ยว ช่วยสร้างกลไกความร่วมมือทั้งภายในและภายนอกชุมชน และการพัฒนาเชิงผลิตภัณฑ์ (product development) เป็นการนำทุนทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญา และทรัพยากรธรรมชาติมาต่อยอดเป็นสินค้าและบริการที่มีเอกลักษณ์ (Lee-Anant & Kungwansith, 2025; Witchayakawin et al., 2024; วีรญา พรประสิทธิ์, 2565) โดยแนวคิดการท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นกิจกรรมทางเศรษฐกิจของชุมชน และเป็นกระบวนการสร้างการเรียนรู้และความสัมพันธ์ระหว่างคนกับคน และคนกับสิ่งแวดล้อม โดยมีฐานจากการมีส่วนร่วมของชุมชน ความเข้มแข็งของสถาบันท้องถิ่น และการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ที่มีคุณค่าและยั่งยืนแต่ยังมีบทบาทในการรักษาวัฒนธรรม การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และสร้างอัตลักษณ์ท้องถิ่นที่แตกต่าง ซึ่งสามารถช่วยดึงดูดนักท่องเที่ยวที่สนใจประสบการณ์ที่มีความหมายและใกล้ชิดกับธรรมชาติและวัฒนธรรมมากขึ้น

ภาพที่ 1 กรอบแนวความคิดการวิจัย

ผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัย พบว่า

1. ผลการสำรวจและวิเคราะห์ศักยภาพทุนชุมชนตำบลบ้านตึก อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย

จากการศึกษา ตำบลบ้านตึก อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย พบว่า ทุนชุมชนของตำบลบ้านตึกมีดังนี้

1.1 ทุนมนุษย์ (Human Capital) ประชากรมีทักษะด้านการเกษตร ทั้งการทำนา ทำสวนผลไม้ (ทุเรียน หมอน ฝรั่ง ร่วง ลองกอง เงาะ ส้มโอ) มีภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น การทอผ้าหมักโคลน ผ้าขึ้นตีนจก การทำไม้กวาดดอกหญ้า การจักสาน และการทำตุ๊กตาบาร์โหน มีปราชญ์ชาวบ้าน เช่น หมอน้ำมนต์ หมอพื้นบ้าน ร้างทรง และผู้สูงอายุที่ถ่ายทอดประวัตินี้มาเป็นมา

1.2 ทุนทางสังคม (Social Capital) มีองค์กรชุมชนเข้มแข็ง เช่น กองทุนหมู่บ้าน กลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มสตรี กลุ่มฌาปนกิจ และกลุ่มเงินล้าน มีการช่วยเหลือเกื้อกูล เช่น การลงแขกทำนา วัฒนธรรมการเอาแรงร่วมกัน ความสามัคคี ปรากฏในงานบุญ งานประเพณี และการจัดการกองทุนเพื่อสาธารณประโยชน์

1.3 ทุนวัฒนธรรม (Cultural Capital) ประเพณีสำคัญ เช่น แห่น้ำขึ้นโฮงถวายเจ้าหมื่นดั่ง (19 เมษายนของทุกปี), ลอยกระทงงาน, สลากภัต, เทศน์มหาชาติ, สงกรานต์รดน้ำดำหัว ความเชื่อเรื่องผีบ้าน ผีป่าภูญาแก้ว ปู่ท่าดาน การลงผี และศรัทธาต่อเจ้าพ่อเมืองดั่ง ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น เช่น ฟ้อนรำพื้นบ้าน ลิเก ตลอดจนอาหารพื้นถิ่น เช่น ข้าวเป็ป

1.4 ทุนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (Natural & Environmental Capital) มีทรัพยากรน้ำ เช่น อ่างเก็บน้ำห้วยพรวัว คลองแม่ราก คลองปลาไหล แหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ เช่น ดอยเขามั่ง จุดชมวิวและศาลปู่เขา จุดชมวิวห้วยต้นไฮ ทะเลหมอก ห้วยกนก และห้วยแม่แดง พื้นที่เกษตรกรรมอุดมสมบูรณ์ทั้งนาข้าวและสวนผลไม้ที่เป็นรายได้หลัก

- 1.5 **ทุนสถาบัน (institutional capital)** องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นและโรงเรียนสนับสนุนการเรียนรู้ชุมชน ศาลเจ้าหมื่นดั่งเป็นศูนย์กลางจิตวิญญาณ มีหน่วยงานรัฐร่วมดูแลสิ่งแวดล้อม โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลและเครือข่ายสุขภาพร่วมสนับสนุน หน่วยงานเกษตรสนับสนุนเกษตรเชิงท่องเที่ยว
- 1.6 **ทุนการเงิน (Financial Capital)** มีกลุ่มการเงินในชุมชน เช่น ธนาкарหมู่บ้าน กองทุนหมู่บ้าน กลุ่มออมทรัพย์ และกลุ่มเงินล้าน

ตารางที่ 1 ทุนชุมชนตำบลบ้านตึก อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย

ประเภททุน	รายละเอียด	ตัวอย่าง
1. ทุนมนุษย์	ความรู้ ความสามารถ ภูมิปัญญาท้องถิ่น และการสืบทอดจากรุ่นสู่รุ่น	การทอผ้า (ผ้าตีนจก, ผ้าหมักโคลน), จักสาน, ยาสมุนไพร, อาหารพื้นถิ่น (ข้าวเป็็บ, ขนมถ้วยแต้ยงคิ่น), เยาวชนเรียนรู้ภูมิปัญญา
2. ทุนทางสังคม	ความสัมพันธ์แบบเครือญาติ เครือข่ายการทำงาน และการรวมกลุ่ม	กลุ่มโฮมสเตย์บ้านนาต้นจั่น, กลุ่มแม่บ้านทอผ้า, กลุ่มวิสาหกิจชุมชน, เครือข่ายกับหน่วยงานรัฐและมหาวิทยาลัย
3. ทุนวัฒนธรรม	มรดกภูมิปัญญา ความเชื่อ ประเพณี และอัตลักษณ์ท้องถิ่น	ผ้าหมักโคลน, ประเพณีแห่น้ำขึ้นโอง สรงน้ำเจ้าหมื่นดั่ง, ศรีธาตุเจ้าพ่อหมื่นดั่ง, อาหารพื้นถิ่น (ข้าวเป็็บ)
4. ทุนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	พื้นที่ทำเกษตร ดิน น้ำ ป่า ภูเขา และแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ	ลำห้วยแม่ราก, ดอยเขาม้ง, พื้นที่ทำนาและสวนผลไม้, กาแฟห้วยตม, ชาดอกกาแฟ
5. ทุนสถาบัน	องค์กรและกลไกการจัดการในพื้นที่ที่สนับสนุนการพัฒนา	อบต.บ้านตึก, กลุ่มการท่องเที่ยวโดยชุมชน, วิสาหกิจชุมชน, โรงเรียน, วัด, หน่วยงานเกษตร
6. ทุนการเงิน	รายได้และแหล่งทุนจากเกษตร การท่องเที่ยว และผลิตภัณฑ์ชุมชน	รายได้จากการปลูกข้าวและผลไม้, รายได้จากโฮมสเตย์, ผลิตภัณฑ์ผ้าหมักโคลน, กาแฟห้วยตม, การสนับสนุนทุนจากโครงการรัฐ

ตำบลบ้านตึก อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย มีทุนชุมชนที่โดดเด่นทั้ง 6 ด้าน โดยเฉพาะทุนวัฒนธรรม และทุนทางสังคมที่เข้มแข็งเป็นรากฐานสำคัญในการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน เช่น โฮมสเตย์บ้านนาต้นจั่น การทอผ้าหมักโคลน และอาหารพื้นถิ่น ซึ่งสามารถเชื่อมโยงกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม นิเวศ เกษตร และสุขภาพอย่างยั่งยืน

2. การประกอบสร้างทุนชุมชนสู่การจัดการท่องเที่ยวชุมชนตำบลบ้านตึก อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย

การประกอบสร้างทุนชุมชนตำบลบ้านตึกทำให้เกิดรูปแบบการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่หลากหลายและบูรณาการในรูปการท่องเที่ยวเชิงความรู้ ได้ใช้ทุนมนุษย์และวัฒนธรรม ถ่ายทอดองค์ความรู้และภูมิปัญญา เช่น การทอผ้า การจักสาน และการทำอาหารท้องถิ่น การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและจิตวิญญาณ เป็นการใช้ทุนวัฒนธรรมและทุนสถาบัน ผ่านกิจกรรม ประเพณีและพิธีกรรม เช่น การสักการะเจ้าพ่อหมื่นดั่ง และการเข้าร่วมประเพณีแห่น้ำขึ้นโอง การท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นการใช้ทุนทรัพยากรธรรมชาติและสังคม จัดกิจกรรมเดินป่าดอยเขาม้ง ศึกษาธรรมชาติ และเรียนรู้ระบบการจัดการน้ำ ชุมชนในการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพได้ใช้ทุนมนุษย์และทรัพยากรสมุนไพร มีการถ่ายทอดความรู้แพทย์แผนไทย การนวดพื้นบ้าน และอาหารสุขภาพ รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงเกษตรมีการใช้ทุนทรัพยากรธรรมชาติและทุนการเงิน ผ่านกิจกรรมเรียนรู้การปลูกข้าว การทำสวนกาแฟห้วยตม และผลิตภัณฑ์แปรรูป ชาดอกกาแฟ

การทำงานของทุนชุมชนในบ้านตึกมิได้พึ่งพากิจกรรมทางเศรษฐกิจใดกิจกรรมหนึ่ง แต่มีการเชื่อมโยงทุนชุมชนหลากหลายมิติให้เกื้อกูลกันเป็นระบบ เช่น การเกษตรอินทรีย์ที่สนับสนุนวัตถุดิบให้กับการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ การผลิตหัตถกรรมที่สอดคล้องกับกิจกรรมเชิงเรียนรู้ และการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติที่เป็นพื้นฐานของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การบูรณาการนี้ทำให้ทุนมนุษย์ในรูปของมัคคุเทศก์ชุมชนรุ่นใหม่ ประชาชนชาวบ้านและเยาวชนท้องถิ่นสามารถมีบทบาทร่วมกับทุนวัฒนธรรมจากประเพณีแห่น้ำขึ้นโอง และลอยกระทงงาน ตลอดจนทุนสถาบันจากกลุ่มอาชีพและองค์กรชุมชนที่ร่วมกันบริหารจัดการท่องเที่ยว ผลลัพธ์คือระบบเศรษฐกิจสร้างสรรค์ที่กระจายรายได้และโอกาสทางสังคมอย่างทั่วถึง

ช่วยเสริมความยืดหยุ่น ต่อการเปลี่ยนแปลงทั้งทางเศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม และสังคม พร้อมทั้งสร้างความภาคภูมิใจในทุนทางวัฒนธรรมของชุมชน ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน ดังคำกล่าวของแกนนำชุมชนที่กล่าวว่า

“อนุสาวรีย์ ศาลหลวงปู่ กลุ่มทอผ้า กลุ่มจักสาน พิพิธภัณฑ์ ศาลหลักเมือง ร้านข้าวเป็็บ ร้านขนมถ้วยเตียงคิน ดอยเขามั่ง สวนทุเรียน สวนส้มโอ โคกหนองนา เป็นที่คนสามารถมาเที่ยวและเราก็สามารถสร้างรายได้จากตรงนี้ในหมู่บ้าน” (นางสมใจ (นามสมมติ), เพศหญิง สถานะเป็นแกนนำของชุมชน, สัมภาษณ์ 1 สิงหาคม 2568)

“ดอยเขามั่งเป็นจุดชมวิว แล้วก็ไปศาลเจ้าปู่เขามั่ง ถือว่าเป็นสถานที่ท่องเที่ยวเลย เป็นจุดชมวิวแล้วยังมีประเพณีปักธงดอยเขามั่งมีมาแล้ว 154 ปี” (นางสมนึก (นามสมมติ), เพศหญิง สถานะเป็นแกนนำของชุมชน, สัมภาษณ์ 1 สิงหาคม 2568)

ตารางที่ 2 รูปแบบการท่องเที่ยวโดยชุมชน

ทุนชุมชน	เชิงความรู้ (Knowledge Tourism)	เชิงวัฒนธรรม และจิตวิญญาณ (Cultural & Spiritual Tourism)	เชิงนิเวศ (Eco-Tourism)	เชิงสุขภาพ (Health Tourism)	เชิงเกษตร (Agro-Tourism)
1. ทุนมนุษย์	ถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น การทอผ้า การจักสาน การทำอาหาร	ถ่ายทอดเรื่องราวความเชื่อ ศรัทธาต่อเจ้าพ่อหมื่นดั่ง และประเพณี	นำความรู้ท้องถิ่นมาใช้ในการดูแลทรัพยากรธรรมชาติ	ถ่ายทอดความรู้แพทย์แผนไทยและสมุนไพร	ถ่ายทอดทักษะเกษตร เช่น การปลูกกาแฟ การทำชาดอกกาแฟ
2. ทุนทางสังคม	การจัดการท่องเที่ยวโดยเครือข่าย เช่น โฮมสเตย์ บ้านนาต้นจั่น	เครือข่ายชุมชนร่วมสืบสานประเพณี เช่น แห่น้ำขึ้นโฮง	ความร่วมมือในการอนุรักษ์ป่าและน้ำ เช่น ดอยเขามั่ง	กลุ่มแม่บ้าน/สมุนไพรดูแลสุขภาพนักท่องเที่ยว	เครือข่ายเกษตรกรให้ความรู้และต้อนรับนักท่องเที่ยว
3. ทุนวัฒนธรรม	ถ่ายทอดภูมิปัญญาผ้าหมักโคลนเป็นองค์ความรู้	ประเพณี สัญลักษณ์ทางศาสนา ความเชื่อเจ้าหมื่นดั่ง	วิถีชีวิตที่เชื่อมกับสิ่งแวดล้อม เช่น ประเพณีผูกพันน้ำ/ป่า	อาหารพื้นถิ่นที่เป็นมรดกภูมิปัญญาเพื่อสุขภาพ	เมนูอาหารเกษตรพื้นบ้าน (ข้าวเป็็บ, ขนมถ้วย)
4. ทุนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	เป็นแหล่งเรียนรู้เชิงระบบนิเวศ	สถานที่ประกอบพิธีกรรม เช่น วัด โบราณสถาน	ดอยเขามั่ง ป่าน้ำตก แหล่งเรียนรู้ระบบนิเวศ	พืชสมุนไพรป่าพืชอาหารสุขภาพ	นาข้าว สวนผลไม้กาแฟห้วยตม
5. ทุนสถาบัน	อบต. และโรงเรียนสนับสนุนการเรียนรู้ชุมชน	วัด ศาลเจ้าหมื่นดั่งเป็นศูนย์กลางจิตวิญญาณ	หน่วยงานรัฐร่วมดูแลสิ่งแวดล้อม	รพ.สต. และเครือข่ายสุขภาพร่วมสนับสนุน	หน่วยงานเกษตรสนับสนุนเกษตรเชิงท่องเที่ยว
6. ทุนการเงิน	สนับสนุนโครงการฝึกอบรมและกิจกรรมการเรียนรู้	จัดงานเทศกาล ประเพณีเพิ่มรายได้	ใช้ทุนในการพัฒนาสถานที่ท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	สนับสนุนผลิตภัณฑ์สุขภาพสมุนไพร	ลงทุนเกษตรแปรรูปสินค้าเกษตรท่องเที่ยว

อภิปรายผล

ผลการศึกษาวิจัยสะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของการบูรณาการทุนชุมชนตำบลบ้านตึก อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย ที่พบว่า ตำบลบ้านตึกมีทุนชุมชน 6 ด้าน ได้แก่ ทุนมนุษย์ ทุนทางสังคม ทุนวัฒนธรรม ทุนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทุนสถาบัน และทุนการเงิน ทุนแต่ละด้านมีความเชื่อมโยงเกื้อกูลกันจนกลายเป็นระบบนิเวศทุนชุมชน ซึ่งทำหน้าที่เป็นโครงสร้างพื้นฐานเชิงสังคมและวัฒนธรรมสำหรับการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างมีพลวัต ที่สามารถต่อยอดไปสู่การท่องเที่ยวชุมชนได้ โดยทุนวัฒนธรรมและทุนสังคมของชุมชนตำบลบ้านตึกมีความโดดเด่นและมีศักยภาพสูงเนื่องจากมีประเพณีและความศรัทธาที่เป็นเอกลักษณ์ เช่น ความเชื่อเกี่ยวกับเจ้าพ่อหมื่นดั่งและประเพณีแห่น้ำขึ้นโฮง ซึ่งมี

คุณค่าด้านจิตวิญญาณและยังทำหน้าที่เป็นทุนเชิงสถาบันที่ช่วยสร้างกลไกการรวมกลุ่ม ความสามัคคี และระเบียบทางสังคม ในชุมชน ส่งผลให้ทุนทางสังคมเกิดการเสริมพลัง (empowerment) และก่อให้เกิดความไว้วางใจร่วม (Social trust) ที่เป็นฐานรากของการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม สอดคล้องกับ ณัฐชา ลีปัญญาพร และ ปริญญา หรุ่นโพธิ์ (2564) ที่ได้ศึกษาทุนทางวัฒนธรรมในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่มีการสร้างอัตลักษณ์วัฒนธรรมของชุมชนท้องถิ่น ที่ผ่านวิถีชีวิต การดำเนินกิจกรรมทางสังคมตลอดจนจารีต ประเพณี ภูมิปัญญาของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้งในจังหวัดเพชรบูรณ์ที่นำมาสร้างมูลค่าผ่านรูปแบบการท่องเที่ยวชุมชน ขณะที่ทุนมนุษย์และทุนทรัพยากรธรรมชาติมีบทบาทสนับสนุนในการผลิต และการเรียนรู้ ส่วนทุนสถาบันและทุนการเงินมีบทบาทเป็นกลไกสนับสนุนและการลงทุน (สุกัญญา อิมโค่น, 2567) ภายใต้ การใช้ทุนชุมชนของตำบลบ้านดึกอย่างสร้างสรรค์ที่จะสามารถออกแบบประสบการณ์ใหม่ ๆ ที่เชื่อมโยงทุนชุมชนกับ ความต้องการของนักท่องเที่ยวและสามารถใช้เป็นทุนเพื่อการท่องเที่ยว สอดคล้องกับ Suriyankietkaew et al. (2025) ที่ใช้ Community Capitals Framework เป็นกรอบในการศึกษาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่บ้านเชียง พบว่า การมีทุน ชุมชนที่หลากหลายและเชื่อมโยงกันช่วยสร้างความยั่งยืนทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม โดยการท่องเที่ยว เชิงธรรมชาติและวัฒนธรรมต้องใช้ทุนทรัพยากรควบคู่กับทุนทางสังคมเพื่อสร้างเส้นทางท่องเที่ยวที่ยั่งยืนและเป็นมิตร กับชุมชน สามารถสร้างความยั่งยืนทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมได้อย่างรอบด้าน

ผลการศึกษาการประกอบสร้างทุนชุมชนสู่การจัดการท่องเที่ยวชุมชนตำบลบ้านดึก อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัด สุโขทัย พบว่า ตำบลบ้านดึกสามารถใช้ทุนทั้ง 6 ด้านมาบูรณาการสู่การท่องเที่ยวชุมชนได้ทั้ง 5 รูปแบบ ได้แก่ (1) การท่องเที่ยวเชิงความรู้ ผ่านกิจกรรมการทอดผ้า การจักสาน และอาหารท้องถิ่น (2) การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและจิต วิญญาณ ผ่านกิจกรรมการสักการะเจ้าพ่อหมื่นดั่งและการเข้าร่วมประเพณี (3) การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ดำเนินการ ผ่านการเดินป่าดอยเขามั่งและการจัดการน้ำชุมชน (4) การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ผ่านกิจกรรมสมุนไพรและอาหารสุขภาพ และ (5) การท่องเที่ยวเชิงเกษตร ผ่านกิจกรรมเที่ยว ชม ชิมสวนผลไม้ การปลูกและแปรรูปกาแฟห้วยตมและการเพาะปลูก ข้าว การบูรณาการการใช้ทุนมนุษย์ เช่น ภูมิปัญญาการทอดผ้าและสมุนไพร ร่วมกับทุนธรรมชาติ เช่น ป่าเขาและลำห้วย สร้างรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงความรู้ เชิงนิเวศ และเชิงสุขภาพ ขณะเดียวกันทุนสถาบันและทุนการเงินทำหน้าที่เป็นกลไก สนับสนุนด้านการจัดการและการลงทุน ช่วยเพิ่มศักยภาพให้ชุมชนสามารถจัดการตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้อง กับ Lee-Anant & Kungwansith (2025) ที่ศึกษาการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community-Based Tourism: CBT) ในพื้นที่เขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก EEC ต้องอาศัยการประสานทุนมนุษย์ ทุนสถาบัน และทุนการเงิน เพื่อสร้าง กิจกรรมที่เชื่อมโยงเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมอย่างครบถ้วน นอกจากนี้ การบูรณาการดังกล่าวมิได้เพียงสร้างมูลค่า ทางเศรษฐกิจ แต่ยังสร้างการเรียนรู้เชิงสังคมและวัฒนธรรมที่มีความหมาย และช่วยสร้างความสัมพันธ์ที่ยั่งยืนระหว่างชุมชน กับนักท่องเที่ยว ตลอดจนระหว่างคนในชุมชนด้วยกันเอง

องค์ความรู้ใหม่

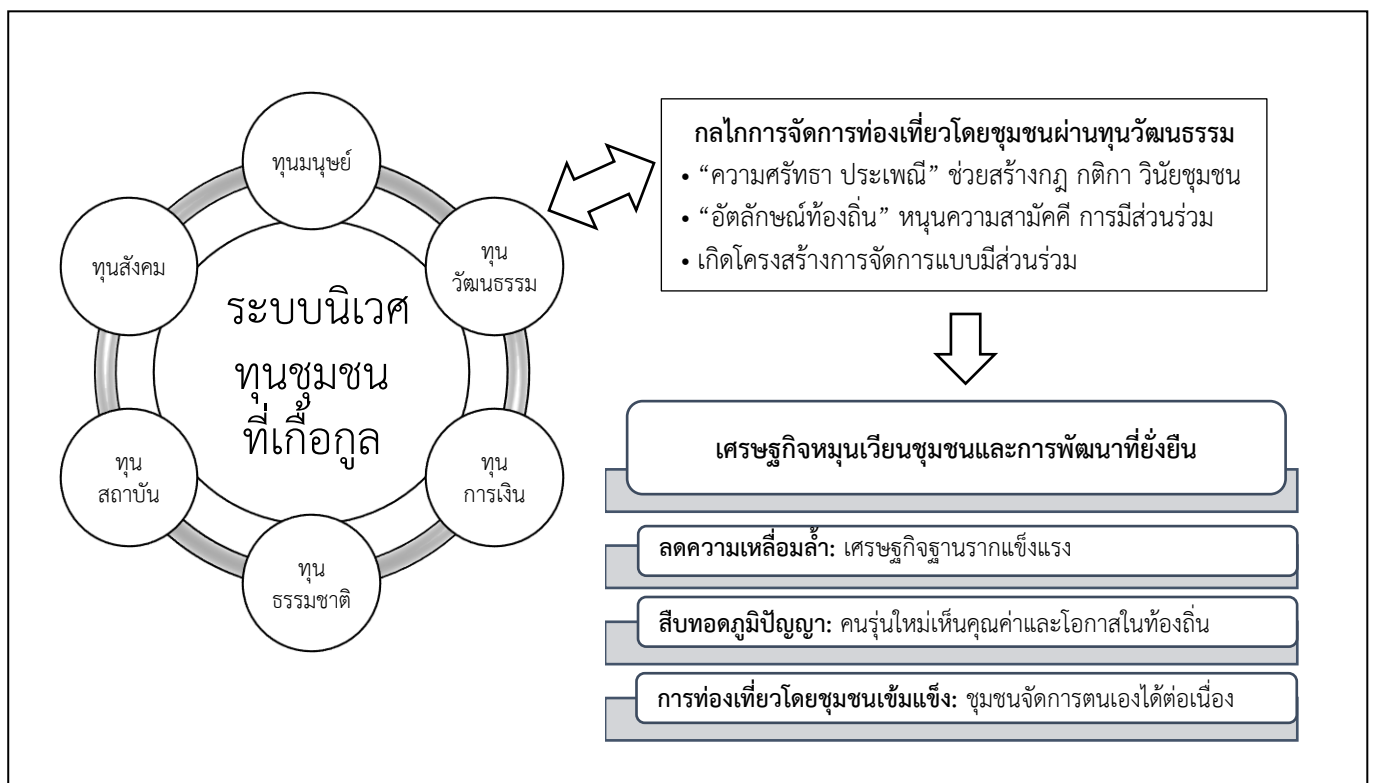
จากผลการศึกษาวิจัย สามารถสรุปเป็นองค์ความรู้ใหม่ได้ดังนี้

1. การมองทุนชุมชนเป็นระบบนิเวศแบบบูรณาการ งานวิจัยนี้ชี้ให้เห็นว่า ทุนชุมชน 6 ด้าน (ทุนมนุษย์ สังคม วัฒนธรรม ธรรมชาติ สถาบัน และการเงิน) ไม่ได้ดำเนินการแยกส่วน แต่เชื่อมโยงกันเป็นระบบนิเวศทุนชุมชน ที่ขับเคลื่อน การท่องเที่ยวโดยชุมชนได้อย่างเป็นพลวัต ช่วยในการขยายกรอบแนวคิดจากการมองทุนแบบรายด้าน ไปสู่การมองเชิงระบบ ที่เกื้อกูลกัน

2. การแปรรูปของทุนวัฒนธรรมสู่กลไกการจัดการ ผลการวิจัยพบว่า ทุนวัฒนธรรม เช่น ความศรัทธาต่อ เจ้าพ่อหมื่นดั่ง และประเพณีแห่น้ำขึ้นโฮง มีคุณค่าในฐานะมรดกทางวัฒนธรรมหรือสินค้าเชิงการท่องเที่ยว และยังทำหน้าที่ เป็นทุนเชิงสถาบัน ที่ช่วยสร้างกฎระเบียบ ความสามัคคี และวินัยในการจัดการชุมชน ถือเป็นองค์ความรู้ใหม่ที่ชี้ว่า ทุนวัฒนธรรมสามารถทำหน้าที่เป็นทุนการจัดการได้

3. การเกิดเศรษฐกิจหมุนเวียนจากการท่องเที่ยวโดยชุมชน ผลการวิจัยยืนยันว่า การท่องเที่ยวไม่ได้สร้างรายได้เพียงกลุ่มเล็ก ๆ แต่กระจายสู่ครัวเรือนและกลุ่มอาชีพในพื้นที่ เช่น กลุ่มแม่บ้าน โฮมสเตย์ วิสาหกิจชุมชน ร้านค้า นำไปสู่การสร้างเศรษฐกิจหมุนเวียนในท้องถิ่น ลดความเหลื่อมล้ำ และเสริมสร้างความยั่งยืนของชุมชน

ผลการวิจัยยังสะท้อนองค์ความรู้ที่สำคัญต่อการพัฒนา กล่าวคือ ชุมชนไม่ใช่เพียงทรัพยากรเชิงวัตถุที่แยกออกจากกัน แต่เป็นระบบนิเวศที่มี การเชื่อมโยงและเกื้อกูลกันอย่างพลวัต สามารถผลักดันการท่องเที่ยวโดยชุมชนให้เติบโตได้อย่างยั่งยืน โดยเฉพาะทุนวัฒนธรรมที่ไม่เพียงทำหน้าที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรม แต่ยังทำงานในเชิงทุนการจัดการที่สร้างระเบียบ ความสามัคคี และความเชื่อมโยงระหว่างกลุ่มคนในชุมชน นอกจากนี้ ผลการวิจัยยังชี้ให้เห็นว่า การท่องเที่ยวโดยชุมชนสร้างเศรษฐกิจหมุนเวียน กระจายรายได้ไปสู่ครัวเรือน กลุ่มแม่บ้าน วิสาหกิจชุมชน และผู้ประกอบการรายย่อย ลดความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ และสร้างโอกาสให้คนรุ่นใหม่สืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นได้อย่างต่อเนื่อง การใช้ทุนชุมชนเป็นฐานจึงเป็นแนวทางสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมระดับฐานราก ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน และเศรษฐกิจสร้างสรรค์ที่มุ่งเน้นทั้งการอนุรักษ์คุณค่าทางวัฒนธรรมและการสร้างรายได้ที่มั่นคงแก่ชุมชนในระยะยาว

ภาพที่ 2 แผนภาพองค์ความรู้จากงานวิจัย

สรุปผลการวิจัย

ผลการศึกษาระบบนิเวศทุนชุมชนในพื้นที่ตำบลบ้านตึก อำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดสุโขทัย พบว่า ชุมชนมีศักยภาพทุนชุมชน 6 ด้าน ได้แก่ ทุนมนุษย์ ทุนทางสังคม ทุนวัฒนธรรม ทุนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทุนสถาบัน และทุนการเงิน โดยทุนมนุษย์สะท้อนผ่านภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น การทอผ้าหมักโคลน การทำอาหารพื้นบ้าน และการใช้สมุนไพรในการรักษาโรค ทุนทางสังคมแสดงถึงความเข้มแข็งของกลุ่มเครือข่าย เช่น กองทุนหมู่บ้าน กลุ่มสตรี และกลุ่มวิสาหกิจที่ร่วมมือกันดูแลผลประโยชน์ส่วนรวม ทุนวัฒนธรรมโดดเด่นจากความศรัทธาในตำนานเจ้าพ่อหมื่นดั่ง ประเพณีแห่น้ำขึ้นโอง และพิธีกรรมที่สืบทอดต่อกันมาอย่างยาวนาน ส่วนทุนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมสะท้อนผ่านป่าเขา ป่าชุมชน ลำห้วย และพื้นที่เกษตรที่อุดมสมบูรณ์ ขณะที่ทุนสถาบันมาจากการสนับสนุนขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่น โรงเรียน วัด และหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง และทุนการเงินได้จากกองทุนชุมชน การออมทรัพย์ และรายได้จากโฮมสเตย์หรือผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น เช่น กาแฟห้วยตมและผ้าหมักโคลน การเชื่อมโยงทุนทั้ง 6 ด้านนี้ทำให้ตำบลบ้านตึกมีรากฐานทางเศรษฐกิจและ

สังคมที่เข้มแข็งและพร้อมต่อการพัฒนา โดยทุนเหล่านี้มิได้ดำรงอยู่อย่างแยกส่วน แต่เป็นระบบนิเวศที่เกื้อกูลและสนับสนุนกัน ส่งผลให้ชุมชนมีความสามารถในการพึ่งพาตนเองและยืดหยุ่นต่อความเปลี่ยนแปลงของสภาพสังคมและเศรษฐกิจ

ผลการศึกษาศึกษาการประกอบสร้างทุนชุมชนสู่การท่องเที่ยว พบว่า ตำบลบ้านตึกสามารถบูรณาการทุนทั้ง 6 ด้านไปสู่การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนใน 5 รูปแบบอย่างมีประสิทธิภาพ ได้แก่ การท่องเที่ยวเชิงความรู้ซึ่งใช้ทุนมนุษย์และทุนวัฒนธรรม ถ่ายทอดภูมิปัญญาการทอผ้า การจักสาน และการทำอาหารพื้นถิ่น การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและจิตวิญญาณที่ผสมผสานทุนวัฒนธรรมและทุนสถาบัน ผ่านประเพณีแห่ผ้าขึ้นโฮง การสักการะเจ้าพ่อหมื่นดั่ง และการเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนา การท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่ใช้ทุนทรัพยากรธรรมชาติและทุนสังคม ผ่านกิจกรรมเดินป่า ศึกษาระบบนิเวศ และการจัดการน้ำชุมชน การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพที่ใช้ทุนมนุษย์และสมุนไพรท้องถิ่น ถ่ายทอดความรู้ด้านการแพทย์แผนไทย การนวด การบริโภคอาหารสุขภาพ และการท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่ผสมผสานทุนธรรมชาติและทุนการเงิน ผ่านกิจกรรมการเรียนรู้การทำนา การปลูกกาแฟห้วยตม การแปรรูปผลิตภัณฑ์ เช่น ชาดอกกาแฟ การบูรณาการทุนชุมชนทั้ง 6 สู่การท่องเที่ยว 5รูปแบบนี้ ทำให้เกิดกิจกรรมการท่องเที่ยวที่ครอบคลุมและหลากหลาย สร้างรายได้แก่ครัวเรือน กระตุ้นเศรษฐกิจท้องถิ่น และยังส่งเสริมการรักษาทรัพยากรและวัฒนธรรมควบคู่กัน โดยเป็นตัวอย่างของการจัดการทุนชุมชนที่สามารถเชื่อมโยงศักยภาพทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุล

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 การเสริมสร้างศักยภาพทุนมนุษย์และทุนสังคม ภาครัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตำบลบ้านตึก อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย ควรลงทุนในการพัฒนาศักยภาพคนในชุมชน ผ่านการฝึกอบรมด้านการจัดการท่องเที่ยว การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการสื่อสาร และการตลาดออนไลน์ ตลอดจนการพัฒนาทักษะภาษาและการต้อนรับ เพื่อให้คนในพื้นที่สามารถเป็นเจ้าบ้านที่มีความรู้ นอกจากนี้ควรสนับสนุนการรวมกลุ่มของเครือข่ายท่องเที่ยว เช่น กลุ่มโฮมสเตย์ กลุ่มแม่บ้าน และกลุ่มวิสาหกิจ เพื่อสร้างความเข้มแข็งและการจัดการร่วมที่ยั่งยืน

1.2 การจัดการและอนุรักษ์ทุนวัฒนธรรมและทรัพยากรธรรมชาติ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตำบลบ้านตึก อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย ควรออกมาตรการและนโยบายที่คุ้มครองประเพณีท้องถิ่นและภูมิปัญญาชุมชน เช่น การขึ้นทะเบียนประเพณีแห่ผ้าขึ้นโฮงและความเชื่อเจ้าพ่อหมื่นดั่งให้เป็นมรดกภูมิปัญญาท้องถิ่น ขณะเดียวกันควรพัฒนากลไกการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแบบอนุรักษ์ โดยกำหนดเขตพื้นที่รับผิดชอบร่วมกันระหว่างชุมชนกับกรมป่าไม้ เพื่อดูแลทรัพยากรสำคัญร่วมกัน เช่น ดอยเขามังและแหล่งน้ำ ซึ่งเป็นทุนธรรมชาติหลักของตำบล

1.3 การส่งเสริมเครือข่ายและการตลาดเชิงบูรณาการรัฐควรสนับสนุน การสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวระดับตำบล อำเภอ และจังหวัด เพื่อให้บ้านตึกสามารถเชื่อมโยงเส้นทางท่องเที่ยวกับพื้นที่ใกล้เคียงเพื่อสร้างการท่องเที่ยวกลุ่ม (Cluster Tourism) ที่มีความหลากหลาย นอกจากนี้ควรลงทุนในการทำการตลาดเชิงบูรณาการ โดยใช้สื่อดิจิทัลและแพลตฟอร์มท่องเที่ยวออนไลน์ เพื่อสร้างการรับรู้แก่ตลาดนักท่องเที่ยวทั้งในประเทศและต่างประเทศ

2. ข้อเสนอแนะด้านการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 การวิจัยเชิงเปรียบเทียบข้ามพื้นที่ งานวิจัยครั้งนี้มุ่งวิเคราะห์เฉพาะตำบลบ้านตึก ซึ่งสะท้อนอัตลักษณ์และศักยภาพทุนชุมชนเฉพาะพื้นที่ แต่ยังไม่สามารถเปรียบเทียบกับพื้นที่อื่นที่มีบริบทคล้ายกัน เช่น ชุมชนท่องเที่ยวในภาคเหนือและอีสาน การวิจัยครั้งต่อไปควรออกแบบ การศึกษาเชิงเปรียบเทียบ (comparative study) เพื่อวิเคราะห์ความเหมือนและความต่างของการใช้ทุนชุมชนสู่การท่องเที่ยวในหลายพื้นที่ อันจะช่วยสร้างองค์ความรู้ที่กว้างขึ้นและใช้เป็นฐานสำหรับนโยบายในระดับภูมิภาคและประเทศได้

2.2 การวิจัยเชิงปริมาณและการประเมินผลกระทบ การวิจัยนี้ใช้แนวทางเชิงคุณภาพ ซึ่งช่วยอธิบายกระบวนการและรูปแบบ ความหมาย ของการใช้ทุนชุมชน แต่ยังไม่ขาดข้อมูลเชิงปริมาณเพื่อวัดผลกระทบโดยตรงของทุนชุมชนต่อเศรษฐกิจ รายได้ และคุณภาพชีวิตของชุมชน ดังนั้นการวิจัยในอนาคตควรใช้ วิธีการผสมผสาน (mixed methods)

เช่น การทำแบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลเชิงสถิติ และการใช้ดัชนีความยั่งยืน (sustainability indicators) เพื่อประเมินผลลัพธ์ทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมของการท่องเที่ยวโดยชุมชนได้อย่างรอบด้าน

เอกสารอ้างอิง

- จิตติมา อังกรวัชรพันธุ์ และ กิ่งกนก เสาวภาวงศ์ (2566). ทุณวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืนของชุมชนไทลื้อบ้านหลวงเหนือ อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่. *วารสารการวิจัยกาสะลองคำ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย*, 17(1), 23–33.
- ณัฐพัชร มณีโรจน์. (2560). การจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน. *วารสารวิชาการการท่องเที่ยวไทยนานาชาติ*, 13(2), 25–46.
- ณัฐชา ลีปัญญาพร และ ปริญญญา หุ่นโพธิ์. (2564). การศึกษาทุนทางวัฒนธรรมชาติพันธุ์ลาวครั้ง ในมิติการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เพื่อยกระดับเศรษฐกิจชุมชน บ้านทุ่งสีหลง อำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม. *วารสารวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา*, 13(2), 176–195.
- ตรงกมล สนามเขต และ นิตยา กาบจันทร์. (2565). แนวทางการเสริมสร้างทุนชุมชนให้เข้มแข็งสู่การกำหนดปัจจัยแห่งความสำเร็จ จังหวัดอุตรดิตถ์. *วารสารวิจัยวิชาการ*, 5(1), 129–144.
- เมธิรา ไกรนที และ ปัญญา เทพลิงห์. (2567). ทุนทางสังคม: ศักยภาพของชุมชนที่ส่งผลต่อการพัฒนาอัตลักษณ์การปักผ้าของกลุ่มชาติพันธุ์ไทดำ หมู่บ้านดอนมะลิ จังหวัดสุราษฎร์ธานี. *วารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม*, 8(4), 135–148.
- ไมตรี อินทรีย์ยะ. (2560). ทุนทางสังคม. *วารสารนาคบุตรปริทรรศน์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช*, 9(2), 14–25.
- วรรณพร อนันตวงศ์. (2561). การประกอบสร้างชุมชนศิวิลให้กลายเป็นสินค้าในกระแสการท่องเที่ยว. (ศิลปศาสตรบัณฑิต, มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์).
- วีรญา พรหมประสิทธิ์. (2565). ปัจจัยความสำเร็จของการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน: กรณีศึกษาบ้านนา ตันจัน ตำบลบ้านตึก อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย. (ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยนเรศวร).
- สุกัญญา อิมโค่น. (2567). การศึกษาทุนชุมชนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชน: กรณีศึกษาชุมชนท่าฉลอม ตำบลท่าฉลอม อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร. (พัฒนาชุมชนมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์).
- สุวิทย์ คงสงค์. (2562). ชุมชนเข้มแข็งบนฐานทุนทางสังคมและทุนทางวัฒนธรรมของชุมชนตลาดน้ำ ในเขตดลิ่งชั้นกรุงเทพมหานคร. (ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต, มหาวิทยาลัยบูรพา).
- หทัยชนก คะตะสมบุรณ์. (2563). การพัฒนาศักยภาพของชุมชนเพื่อสร้างเศรษฐกิจฐานรากอย่างยั่งยืน: กรณีศึกษาดำบลเนินศาลา อำเภอไทรกพระ จังหวัดนครสวรรค์. *วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร*, 8(2), 473–488.
- Lee-Anant, C., & Kungwansith, P. (2025). Policy shaping and capacity building for sustainable community-based tourism in Thailand's Eastern Economic Corridor. *Suranaree Journal of Social Science*, 19(1), e278596.
- Mattos, D. (2015). Community capitals framework as a measure of community development. Retrieved from https://ageconsearch.umn.edu/record/306927/files/9-2_DM.pdf.
- Suriyankietkaew, S., Krittayarangroj, K., Thinthan, S., & Lumlongrut, S. (2025). Community Capitals Framework for Sustainable Development: A Qualitative Study of Creative Tourism in Ban Chiang World Heritage Site. *Sustainability*, 17(8), 3311.
- Witchayakawin, P., Abdul Aziz, Y., Mahomed, A. S. B. B., & Abdullah, N. H. B. (2024). Mediating role of community participation and benefit on factors influencing community-based tourism (CBT) development. *Asia Pacific Journal of Tourism Research*, 29(2), 161–176.

The Right of Discipleship: Cold War History and Memory as Dynamic Cultural Capital of the Phu Khiao–Tham Pha Nam Thip Community, Roi Et Province

Parin Phattharapanyakun¹ and Narintra Mingo^{1*}

¹ Faculty of Education and Human Development, Roi Et Rajabhat University, Thailand

* Corresponding author. E-mail: m.narintra@gmail.com

ABSTRACT

This study explores the historical dynamics of the Phu Khiao–Tham Pha Nam Thip area in Roi Et Province from the Cold War to the present, focusing on how state policies, socio-political contexts, and community memories have interacted to transform the meaning of the landscape. Employing a historical methodology integrated with the anthropology of memory, the research draws upon archival documents—such as Prince Damrong Rajanubhab’s 1906 inspection report of Udon Monthon, Cold War security policies, and Royal Gazette announcements—alongside local chronicles, oral narratives from Luang Pu Sri Mahaviro’s disciples, and in-depth interviews with community leaders. Findings reveal that Phu Khiao–Tham Pha Nam Thip has undergone multiple transformations—from a “forest of life” in pre–Cold War memory to a “red zone” under the Cold War security regime, and finally to a “wildlife conservation zone” in the post–Cold War era. Facing the loss of access to natural resources, local communities selectively reconstructed collective memories of forest pioneering, Buddhist virtue, and ecological stewardship to legitimize their cultural and moral rights. After the COVID-19 pandemic, these memories were further reinterpreted as creative cultural capital through learning tourism, exhibitions, and the Young Local Guides project—revitalizing the local economy and negotiating coexistence with the state. The study demonstrates that memory functions not merely as a reflection of the past but as a living cultural force that continually mediates the relationship between history, identity, and sustainable local development.

Keywords: Community Memory, Cold War, Phu Khiao–Tham Pha Nam Thip, Cultural Capital, Local Identity

ลัทธิศาสนิกษ์ : ประวัติศาสตร์และความทรงจำช่วงสงครามเย็น ในฐานะทุนวัฒนธรรมเชิงเคลื่อนไหวของชุมชนภูเขี้ยว-ถ้ำผาน้ำทิพย์จังหวัดร้อยเอ็ด¹

ปริญ ภักตร์ปัญญากร¹ และ นรินทรา มิ่งโกล^{1*}

¹ คณะครุศาสตร์และการพัฒนามนุษย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด ประเทศไทย

* Corresponding author. E-mail: m.narintra@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่องนี้มุ่งศึกษาพลวัตทางประวัติศาสตร์ของพื้นที่ภูเขี้ยว-ถ้ำผาน้ำทิพย์ จังหวัดร้อยเอ็ด ตั้งแต่ยุคสงครามเย็นจนถึงปัจจุบัน โดยวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงของนโยบายรัฐ บริบทสังคม-การเมือง และการแปลงความทรงจำของชุมชน ให้กลายเป็นทุนทางวัฒนธรรม และแหล่งเรียนรู้ งานวิจัยใช้ระเบียบวิธีทางประวัติศาสตร์ร่วมกับแนวมานุษยวิทยา ความทรงจำ โดยศึกษาจากเอกสารทางราชการ เช่น บันทึกการตรวจราชการมณฑลอุดรของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ เอกสารนโยบายรัฐในยุคสงครามเย็น และประกาศราชกิจจานุเบกษาที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนข้อมูลจากเอกสารท้องถิ่น คำบอกเล่าของศาสนิกษ์หลวงปู่ศรี มหาวีโร และการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้นำชุมชน ผลการวิจัยพบว่า พื้นที่ภูเขี้ยว-ถ้ำผาน้ำทิพย์ได้ผ่านการแปลงความหมายหลายชั้นจากป่าดงพงไพร ในความทรงจำก่อนสงครามเย็น สู่พื้นที่สีแดง ภายใต้นโยบายความมั่นคงของรัฐในทศวรรษ 2500 และเขตอนุรักษ์สัตว์ป่า หลังการสิ้นสุดสงครามเย็น ความเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ทำให้ชุมชนต้องสร้างและคัดเลือกความทรงจำใหม่ เพื่อยืนยันสิทธิในการดำรงอยู่และใช้ประโยชน์จากพื้นที่ โดยหยิบยกเรื่องราวการบุกเบิก การปลูกป่า และคำสอนของหลวงปู่ศรี มหาวีโร มาสร้างความชอบธรรมเชิงศีลธรรมและวัฒนธรรม ในช่วงหลังโควิด-19 ความทรงจำดังกล่าวถูกนำมาใช้เป็นทุนเชิงสร้างสรรค์ ผ่านกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงเรียนรู้ นิทรรศการ และโครงการมัคคุเทศก์น้อย เพื่อฟื้นฟูเศรษฐกิจและต่อรองความสัมพันธ์กับรัฐอย่างสันติ กระบวนการนี้สะท้อนให้เห็นว่าความทรงจำ มิได้เป็นเพียงภาพสะท้อนของอดีต หากแต่เป็นพลังทางวัฒนธรรมที่สามารถเชื่อมโยงอดีต ปัจจุบัน และอนาคตของชุมชนเข้าด้วยกันอย่างมีชีวิตชีวา

คำสำคัญ: ความทรงจำชุมชน, สงครามเย็น, ภูเขี้ยว-ถ้ำผาน้ำทิพย์, ทุนทางวัฒนธรรม, อัตลักษณ์ท้องถิ่น

© 2025 JSSP: Journal of Social Science Panyapat

บทนำ

ยุคสงครามเย็น (พ.ศ. 2490–2533) เป็นช่วงเวลาที่ยุทธศาสตร์ความมั่นคงของโลก ภายใต้นโยบายต่อต้านคอมมิวนิสต์ตาม พระราชบัญญัติป้องกันการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ พ.ศ. 2495 และแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 1 (พ.ศ. 2504–2509) ซึ่งมุ่งสร้างความมั่นคงทางการเมืองควบคู่กับการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน (Fineman, 1997) นโยบายดังกล่าวส่งผลให้ภูมิภาคตะวันออกเฉียงเหนือถูกมองว่าเป็นพื้นที่สีแดงที่อ่อนไหวต่อการซึมซับอุดมการณ์คอมมิวนิสต์ การแทรกซึมของนโยบายรัฐและการปฏิบัติการทางทหารไม่เพียงกำหนดทิศทางการบริหารราชการ หากยังส่งผลลึกต่อวิถีชีวิตของชาวนาชนบทซึ่งต้องเผชิญกับความรุนแรง การสูญเสีย และการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ-สังคมที่หลงเหลือร่องรอยอยู่ในความทรงจำของชุมชนมาจนถึงปัจจุบัน (Keyes, 2014)

ประวัติศาสตร์ไม่ใช่อดีตที่ตายตัว แต่เป็นบทสนทนาอันไม่สิ้นสุดระหว่างนักประวัติศาสตร์กับหลักฐาน ตามแนวคิดของ Carr (1961) ซึ่งชี้ให้เห็นว่าประวัติศาสตร์เป็นกระบวนการสร้างความหมายที่นักประวัติศาสตร์ตีความและเลือกเล่าจากหลักฐานภายใต้บริบทของสังคมและยุคสมัยที่ตนดำรงอยู่ โดยอดีตพูดผ่านเสียงของผู้บันทึกในปัจจุบัน แนวคิดนี้เชื่อมโยงกับ Halbwachs (1992) ที่เสนอว่า “ความทรงจำร่วม” (collective memory) ถูกกำหนดและหล่อหลอมโดยโครงสร้าง

¹ บทความนี้ปรับปรุงมาจากงานวิจัยฉบับสมบูรณ์เรื่อง “การศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของชุมชนในจังหวัดร้อยเอ็ดยุคสงครามเย็น” ซึ่งแล้วเสร็จในปี 2568 โดยได้รับงบประมาณสนับสนุนจากมูลนิธิ (Fundamental Fund) ประจำปีงบประมาณ 2568 จากกองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม

ทางสังคมและวัฒนธรรม ความทรงจำจึงไม่ใช่เพียงการรำลึกถึงอดีต แต่เป็นการประกอบสร้างอดีตให้สอดคล้องกับอัตลักษณ์ของปัจจุบัน เมื่อเชื่อมแนวคิดของคาร์กับอัลวักส์ จะเห็นว่าทั้ง “ประวัติศาสตร์” และ “ความทรงจำร่วม” เป็นกระบวนการสร้างความหมายเชิงสังคม โดยประวัติศาสตร์ตีความอดีตผ่านหลักฐาน ขณะที่ความทรงจำตีความผ่านชีวิตและประสบการณ์ร่วมของผู้คนในชุมชน ทั้งสองกระบวนการสะท้อนอำนาจของ “การเลือกจำ” และ “การเล่าใหม่” ของอดีต เพื่อให้ตอบสนองต่ออัตลักษณ์และความต้องการของสังคมในปัจจุบัน ขณะเดียวกัน Anderson (1977) ชี้ว่าชาติคือชุมชนจินตกรรม (imagined communities) ที่ถูกสร้างผ่านเรื่องเล่าและสัญลักษณ์ ดังนั้น ความทรงจำจึงเป็นพื้นที่ของการเมืองแห่งความหมาย (politics of memory) ที่กลุ่มต่าง ๆ ใช้เพื่อยืนยันอัตลักษณ์และต่อรองอำนาจในโครงสร้างรัฐชาติ อย่างไรก็ตาม งานศึกษาประวัติศาสตร์ไทยในช่วงสงครามเย็นยังคงให้ความสำคัญกับเสียงของรัฐที่เน้นชัยชนะเหนือคอมมิวนิสต์ การสร้างความมั่นคง และการพัฒนาในนามของอุดมการณ์ชาติ-ศาสนา-พระมหากษัตริย์ ขณะที่เสียงของชุมชนซึ่งสะท้อนความสูญเสีย ความกลัว การต่อรอง และการอยู่รอดกลับถูกละเลยและมิได้ถูกรวบรวมเข้าไว้ในพื้นที่ของความทรงจำอย่างเป็นทางการ (Anderson, 1977)

พื้นที่ภูเขียว-ถ้ำผาน้ำทิพย์ (ภาษาถิ่นเรียกผาน้ำย้อย) อำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด เป็นส่วนหนึ่งของดงบังอีและเทือกเขาภูพานอันเป็นพื้นที่ปฏิบัติการสำคัญของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย อยู่ห่างจากตัวจังหวัดร้อยเอ็ดราว 60 กิโลเมตรบนเขตรอยต่อของจังหวัดร้อยเอ็ด จังหวัดกาฬสินธุ์ และจังหวัดมุกดาหาร (คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุฯ, 2542) พื้นที่แห่งนี้เป็นที่ถกเถียงกันถึงบทบาทของความทรงจำสองชุดนี้อย่างชัดเจน เดิมพื้นที่ดังกล่าวเป็นแหล่งทำกินของชาวบ้านที่พึ่งพาป่าเขาและทรัพยากรธรรมชาติร่วมกัน แต่ในยุคสงครามเย็น รัฐใช้นโยบาย “ศาสนานำการเมือง” เพื่อสร้างความสงบและความมั่นคง โดยนิมนต์หลวงปู่ศรี มหาวิโรมาสร้างวัดผาน้ำทิพย์เทพประสิทธิ์วนารามบนพื้นที่กว่า 130,000 ไร่ เพื่อให้ศาสนาเปลี่ยนเป็นกลไกควบคุมทางสังคมและฟื้นฟูศีลธรรม (พระมหาธีรนาถ อคฺคิโร, 2554) ต่อมาในทศวรรษ 2520-2530 รัฐประกาศให้พื้นที่ดังกล่าวเป็นเขตนุรักษ์สัตว์ป่า ซึ่งจำกัดการเข้าถึงทรัพยากรของชาวบ้าน ขณะที่ชุมชนกลับยึดโยงตนเองกับความทรงจำแห่งการบุกเบิก การปลูกป่า และคำสอนของหลวงปู่ศรี มหาวิโร ซึ่งสื่อถึงสิทธิชอบธรรมในการสืบทอดและใช้ประโยชน์ทางวัฒนธรรมจากพื้นที่ (นาย ก ผู้แทนกลุ่มผู้ค้าผาน้ำทิพย์, 2568)

หลังยุคสงครามเย็น การเมืองไทยเปลี่ยนผ่านจากยุทธศาสตร์ความมั่นคงสู่การพัฒนา ชุมชนในพื้นที่ภูเขียว-ถ้ำผาน้ำทิพย์จึงเริ่มนิยามความหมายของพื้นที่เสียใหม่จาก “เขตนุรักษ์” ที่อยู่ภายใต้การควบคุมของรัฐ ให้กลายเป็น “พื้นที่ทางวัฒนธรรม” ที่มีชีวิต พวกเขาคัดเลือกและรื้อฟื้นความทรงจำบางชุดที่สอดคล้องกับอุดมการณ์รัฐ เช่น เรื่องการบุกเบิก การปลูกป่า และคำสอนของหลวงปู่ศรี มหาวิโร เพื่อใช้สร้างความชอบธรรมทางศีลธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงอยู่ร่วมกับพื้นที่อันมีข้อจำกัดทางกฎหมาย (พระมหาธีรนาถ อคฺคิโร, 2554) ความทรงจำจึงทำหน้าที่เป็นเครื่องมือทางสังคมที่เปิดพื้นที่ให้ชาวบ้านสามารถมีส่วนร่วมกับภาครัฐในรูปแบบใหม่ โดยไม่จำเป็นต้องเผชิญหน้าหรือปฏิเสธอำนาจโดยตรง แต่ใช้การตีความทางวัฒนธรรมและศาสนาเป็นกลไกในการต่อรอง

ภายหลังวิกฤตโควิด-19 เมื่อเศรษฐกิจท้องถิ่นตกต่ำและการท่องเที่ยวหยุดชะงัก ชุมชนได้แปลงความทรงจำในยุคสงครามเย็นให้กลายเป็นทุนทางวัฒนธรรมและทุนทางเศรษฐกิจ ผ่านการนิยามพื้นที่จาก “แหล่งแสวงบุญ” สู่ “แหล่งเรียนรู้” โดยเฉพาะการจัดกิจกรรมรูปแบบใหม่ เช่น นิทรรศการประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ภาพจิตรกรรมฝาผนังว่าด้วยประวัติหลวงปู่ศรี และโครงการมัคคุเทศก์น้อย ซึ่งไม่เพียงสร้างรายได้และดึงดูดนักท่องเที่ยวกลุ่มการศึกษา หากยังช่วยให้คนรุ่นใหม่เรียนรู้ความสัมพันธ์ระหว่างอดีตกับปัจจุบันของพื้นที่ผ่านมุมมองของชุมชนเอง (นาย ก ผู้แทนกลุ่มผู้ค้าผาน้ำทิพย์, 2568)

งานวิจัยของ อิกานต์ ศรีนารา (2564) ศึกษาสงครามความทรงจำและการเปลี่ยนแปลงความคิดเกี่ยวกับอดีตของอดีตสหาย เป็นงานตัวอย่างที่โดดเด่นในการศึกษาพลวัตของความทรงจำทางการเมือง ผ่านการอ่านบันทึกความทรงจำของอดีตสหายพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย (พคท.) ซึ่งผู้เขียนชี้ให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงของการรับรู้และการเลือกเล่าความทรงจำต่ออดีตในระยะยาว ตั้งแต่การมองตนเองในฐานะนักปฏิวัติผู้เสียสละ ไปจนถึงการทบทวนอดีตด้วยสายตาแห่งความเข้าใจและการยอมรับภายหลังยุคสงครามเย็น งานชิ้นนี้แสดงให้เห็นกระบวนการคัดเลือกและตีความความทรงจำ

(selective remembering) ที่สะท้อนการปรับตัวของกลุ่มอดีตสหายต่อบริบทการเมือง สังคม และอัตลักษณ์ใหม่ในชีวิตปัจจุบัน จึงเป็นตัวอย่างสำคัญที่ทำให้เห็นว่า ความทรงจำมิได้ตายตัว หากเป็นพื้นที่ของการต่อรองและการประกอบสร้างตัวตนในแต่ละยุคสมัย ทั้งนี้ งานของเราจะต่อยอดจากแนวคิดนี้ โดยมุ่งศึกษากระบวนการคัดเลือกและแปลงความทรงจำในอีกฟากหนึ่ง นั่นคือความทรงจำของชุมชน ที่หล่อหลอมและใช้เรื่องเล่าทางศาสนาและวัฒนธรรมเพื่อเจรจาต่อรองกับรัฐ และนิยามพื้นที่ภูเขี้ยว-ถ้ำผาน้ำทิพย์ให้กลายเป็นแหล่งเรียนรู้และทุนวัฒนธรรมร่วมสมัย

การศึกษานี้จึงตั้งอยู่บนคำถามสำคัญว่า ความทรงจำในยุคสงครามเย็นถูกผลิต เลือกใช้ และแปลงความหมายอย่างไรในปัจจุบัน และกระบวนการดังกล่าวสะท้อนพลวัตอำนาจระหว่างรัฐกับชุมชนในระยะยาวอย่างไร เพื่อเสนอความเข้าใจใหม่เกี่ยวกับความทรงจำในฐานะทุนวัฒนธรรมเชิงเคลื่อนไหว (Dynamic cultural memory) ที่มีได้หยุดนิ่งอยู่กับอดีต หากเป็นพลังทางประวัติศาสตร์ที่ขับเคลื่อนการพัฒนาอัตลักษณ์ พื้นที่ และความสัมพันธ์เชิงอำนาจของชุมชนในบริบทไทยร่วมสมัย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาพลวัตทางประวัติศาสตร์ของพื้นที่ภูเขี้ยว-ถ้ำผาน้ำทิพย์ ตั้งแต่ยุคสงครามเย็นจนถึงปัจจุบัน โดยมุ่งวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงของนโยบายรัฐและบริบทสังคม การเมืองที่ส่งผลต่อการผลิตและการแปลงความทรงจำของชุมชนให้กลายเป็นทุนทางวัฒนธรรม และแหล่งเรียนรู้ เพื่อสร้างอัตลักษณ์ การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน และการต่อรองสิทธิในการเข้าถึงทรัพยากรกับภาครัฐอย่างยั่งยืน

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ที่ใช้ระเบียบวิธีทางประวัติศาสตร์ (Historical Method) โดยมีวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. แหล่งข้อมูล

ข้อมูลที่ใช้ในการวิจัย มาจากเอกสาร(Documents) และข้อมูลภาคสนาม (Field Data) ดังนี้ 1) เอกสารทางการ (Official Documents) เพื่อศึกษานโยบายและท่าทีของรัฐในแต่ละยุค ได้แก่ พระราชบัญญัติป้องกันการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ พ.ศ. 2495 แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 1-5 รายงานการตรวจราชการ ราชกิจจานุเบกษา 2) เอกสารท้องถิ่นและบันทึกความทรงจำ (Local and Vernacular Sources) ประกอบด้วย หนังสือวีระปฏิบัติ มหาวีโร หนังสืออดีตรำลึก และหนังสือหลวงปู่ศรีนิพนพาน ซึ่งบอกเล่าถึงการบุกเบิกพื้นที่และบทบาทด้านต่าง ๆ ของหลวงปู่ศรีมหาวีโร และ 3) ข้อมูลภาคสนาม (Field Data) ใช้การเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพผ่าน การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับกลุ่มตัวอย่างหลัก ได้แก่ พระสงฆ์และสาธุศิษย์หลวงปู่ศรี มหาวีโร ผู้นำชุมชน ผู้สูงอายุ และชาวบ้านในพื้นที่ภูเขี้ยว-ถ้ำผาน้ำทิพย์ เจ้าหน้าที่หน่วยงานภาครัฐ เช่น เจ้าหน้าที่จากเขตห้ามล่าผาน้ำทิพย์ และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และใช้การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) ในกิจกรรมการท่องเที่ยว เช่นการจัดนิทรรศการท้องถิ่น กิจกรรมมัคคุเทศก์น้อย และภาพวาดฝาผนัง

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือหลักที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบบันทึกข้อมูล (Field Record Form) ซึ่งถูกออกแบบให้ครอบคลุมข้อมูลจากหลายแหล่ง ได้แก่ 1) เอกสาร (Documentary Sources) ใช้สำหรับรวบรวมข้อมูลจากเอกสารทางประวัติศาสตร์ เอกสารราชการ บทความ หนังสือ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสงครามเย็นและบริบทของพื้นที่ศึกษา 2) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ใช้แบบบันทึกคำถามกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) เพื่อเก็บข้อมูลด้านประสบการณ์ ความทรงจำ และการตีความเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ 3) การสังเกต (Observation) ใช้บันทึกข้อมูลจากการสังเกตสภาพพื้นที่ วัด ชุมชน และกิจกรรมในปัจจุบัน เพื่อนำมาเชื่อมโยงกับความทรงจำในอดีต 4) การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ใช้บันทึกการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างผู้อาวุโส เยาวชน และผู้ค้าในชุมชน เพื่อสะท้อนความทรงจำร่วมและการถ่ายทอดสู่คนรุ่นใหม่

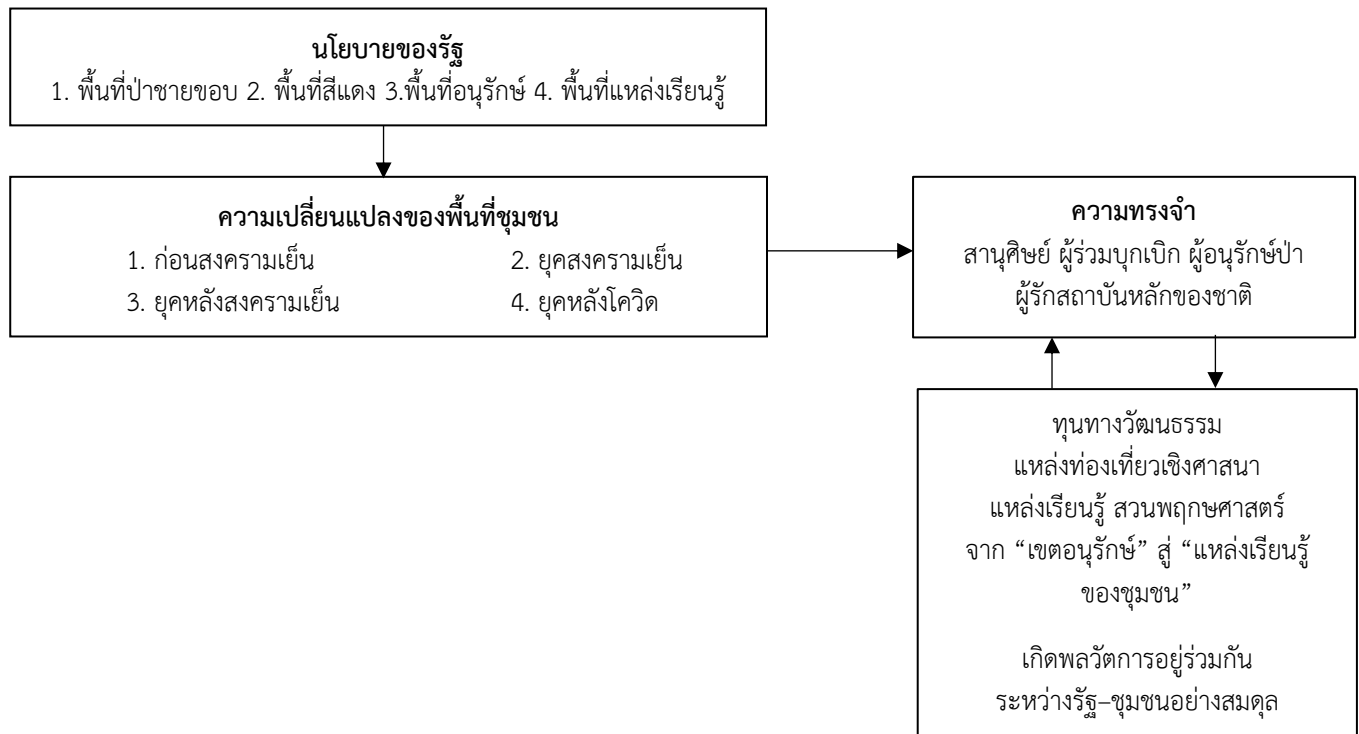
3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บข้อมูลดำเนินการระหว่างเดือนกุมภาพันธ์-พฤษภาคม 2568 โดยใช้วิธีการดังนี้ 1) การศึกษาเอกสารรวบรวมข้อมูลจากเอกสารทางราชการ หนังสือ วารสาร วิทยานิพนธ์ และฐานข้อมูลออนไลน์ เพื่อสร้างกรอบความเข้าใจเกี่ยวกับสงครามเย็น การพัฒนา และความทรงจำของรัฐ 2) การศึกษาภาคสนามสำรวจ สังเกต ชุมชน วัด และลานการค้าผ้าน้ำทิพย์ เพื่อทำความเข้าใจพลวัตของพื้นที่และรูปแบบการใช้ความทรงจำในปัจจุบัน 3) การสัมภาษณ์เชิงลึก พระสงฆ์ ผู้อาวุโส ผู้นำชุมชน ข้าราชการในอดีต และนักท่องเที่ยว เพื่อให้ได้ข้อมูลจากมุมมองที่หลากหลาย 4) การสนทนากลุ่มจัดการสนทนากลุ่มย่อยเพื่อทดสอบความถูกต้องของข้อมูล (Member Checking)

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลทั้งหมดถูกวิเคราะห์ตามแนวทางการวิจัยเชิงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม ผ่านกระบวนการ 3 ขั้นตอนหลัก ได้แก่ 1) การวิเคราะห์เชิงเอกสาร (Documentary Analysis) วิเคราะห์เนื้อหาเชิงประวัติศาสตร์จากเอกสารทางการและท้องถิ่น เพื่อสร้างลำดับเหตุการณ์และโครงสร้างอำนาจที่เปลี่ยนแปลงไปในแต่ละยุค 2) การวิเคราะห์เชิงเนื้อหาและสัญลักษณ์ (Content and Symbolic Analysis) ตรวจสอบคำบอกเล่า เรื่องเล่า และสัญลักษณ์ทางศาสนา-วัฒนธรรมที่ใช้ประกอบการสร้างความทรงจำของชุมชน 3) การวิเคราะห์เชิงเปรียบเทียบประวัติศาสตร์ (Historical Comparison) เปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงของความทรงจำระหว่างยุคสงครามเย็น หลังสงครามเย็น และหลังโควิด เพื่อสังเคราะห์เป็นเส้นพัฒนาการของความทรงจำ (memory trajectory) การตรวจสอบข้อมูล (Data Verification) ใช้วิธีการตรวจสอบแบบสามเส้า (Triangulation) เพื่อเพิ่มความน่าเชื่อถือของข้อมูล โดยเปรียบเทียบระหว่าง เอกสารทางการ กับ บันทึกความทรงจำของท้องถิ่น กับข้อมูลภาคสนาม เพื่อยืนยันข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ระหว่าง ผู้ให้ข้อมูลหลายกลุ่ม และวิเคราะห์มุมมองที่หลากหลายต่อพื้นที่เดียวกัน ผลการวิเคราะห์ทั้งหมดถูกสังเคราะห์ในเชิงแนวคิดภายใต้กรอบความทรงจำในฐานะทุนวัฒนธรรมเชิงเคลื่อนไหว (Dynamic Cultural Memory)

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

การศึกษานี้ตั้งอยู่บนฐานแนวคิดสำคัญ 3 ประการ ได้แก่

1. แนวคิดประวัติศาสตร์พลวัต (Historical Dynamics) พิจารณาการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่ภูเขียว-ถ้ำผาน้ำทิพย์ ในแต่ละยุค ตั้งแต่ก่อนสงครามเย็น ยุคสงครามเย็น จนถึงยุคหลังโควิด เพื่อทำความเข้าใจว่าพื้นที่ที่หนึ่งเดียวกันสามารถถูกนิยามซ้ำหลายครั้งภายใต้นโยบายรัฐ เศรษฐกิจ และอุดมการณ์ทางสังคมที่แตกต่างกัน (Fineman, 1997; Keyes, 2014)
2. แนวคิดความทรงจำร่วม (Collective Memory) แนวคิดของ Halbwachs (1992) ที่เห็นว่า ความทรงจำมิใช่เพียงภาพสะท้อนของอดีต แต่เป็นการสร้างความหมายทางสังคมที่ยึดโยงกับโครงสร้างอำนาจและกลุ่มอัตลักษณ์ ในขณะที่ Anderson (1977) อธิบายว่า ชาติถูกสร้างผ่านเรื่องเล่าและสัญลักษณ์ ความทรงจำจึงกลายเป็นพื้นที่ของการเมืองแห่งความหมาย (Politics of Memory) ซึ่งชุมชนใช้ในการต่อรองและสร้างความชอบธรรมในการดำรงอยู่ของตน
3. แนวคิดทุนทางวัฒนธรรมและทุนเชิงศีลธรรม (Cultural and Moral Capital) ตามแนวคิดของ Bourdieu (1986) และงานศึกษาท้องถิ่นร่วมสมัยที่เห็นว่า ความทรงจำและสัญลักษณ์ทางศาสนาสามารถกลายเป็นทุน ที่ชุมชนใช้ในการผลิตคุณค่าใหม่ทางเศรษฐกิจ สังคม และอัตลักษณ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในบริบทหลังโควิด-19 ซึ่งชุมชนใช้ความทรงจำยุคสงครามเย็นมาแปลงเป็นกิจกรรมการเรียนรู้และการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

ผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัย พบว่า

1. สมัยแห่งโลกธรรม ยุคก่อนสงครามเย็น (ก่อน พ.ศ. 2490)

ภูเขียว เป็นสาขาของเทือกเขาภูพาน และเป็นส่วนหนึ่งของดงบังอีอันกว้างใหญ่ ก่อนพ.ศ. 2490 อันเป็นจุดเริ่มต้นของสงครามเย็นผู้คนในชุมชนรอบภูเขียวยังเต็มไปด้วยภาพของชีวิตที่พึ่งพาธรรมชาติ ภูเขายังคงอุดมสมบูรณ์ มีป่าไม้ น้ำ และที่ดินหล่อเลี้ยงครอบครัว แม้ชีวิตในยุคนี้จะลำบากกาย ต้องทำไร่ทำนา ปลูกพืช เก็บของป่าหากินไปตามการหมุนเวียนของธรรมชาติ แต่ผู้คนยังไม่ได้ลำบากใจ เพราะมีพออยู่พอกิน และยังมีพึ่งพาผู้คนรอบข้างเป็นเครื่องมือในการปรับตัวต่อพลังอำนาจของธรรมชาติ ดังนี้

“...เมื่อก่อนภูเขียวไม่เหมือนสมัยนี้ ป่าไม้ยังอุดมสมบูรณ์ มีปลามากในลำห้วย การทำนาก็พอมีข้าวกินตลอดปี บางครั้งก็เข้าไปเก็บเห็ด เก็บหน่อไม้ แม้จะไม่ร่ำรวยอะไร แต่ก็ไม่มีใครเดือดร้อน ลำบากกายก็จริง แต่ไม่ลำบากใจ ชีวิตเรียบง่าย อยู่กันแบบญาติพี่น้อง...” (นาย ข ผู้สูงอายุชุมชนผาน้ำทิพย์, 2568)

คำบอกเล่าของ นาย ข ผู้อาวุโสในชุมชนสะท้อนภาพชีวิตที่พึ่งพิงผืนป่าและทรัพยากรธรรมชาติอย่างแนบแน่นบนความอุดมสมบูรณ์ของดงบังอี ซึ่งสอดคล้องกับหลักฐานทางประวัติศาสตร์ของรัฐที่ปรากฏในบันทึกการเสด็จตรวจราชการของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ เมื่อครั้งเสด็จมณฑลอุดรในพ.ศ. 2449 พระองค์ทรงบรรยายลักษณะ “ดงบังอี” ว่าเป็นป่าทึบเขียวชอุ่ม มีความอุดมสมบูรณ์ของไม้ใหญ่ สัตว์ป่า และลำห้วยน้อยใหญ่ที่หล่อเลี้ยงผู้คนและสิ่งมีชีวิตในพื้นที่ ข้อความในบันทึกดังกล่าวจึงมิได้เป็นเพียงรายงานราชการ แต่เป็นหลักฐานสำคัญที่ยืนยันถึงภูมิทัศน์ทางนิเวศและวัฒนธรรมที่ชาวบ้านยังคงจดจำและถ่ายทอดมาจนถึงปัจจุบัน ภาพของ “ป่าดง” ในจินตภาพของรัฐและชุมชนจึงสอดประสานกันในฐานะพื้นที่แห่งชีวิต ความอุดม และความผูกพันของผู้คนกับธรรมชาติ ก่อนที่ภูมิทัศน์แห่งนี้จะถูกแปลงความหมายใหม่ภายใต้นโยบายความมั่นคงในยุคสงครามเย็น ดังความว่า

“...แต่ในดงแผ่นดินเป็นที่น้ำชุ่มชื้นอยู่ตลอดปี ต้นไม้ใบหญ้าไม่มีเวลาแห้งเหี่ยวกิ่งก้านอยู่เสมอ เพราะฉะนั้นในดงจึงมีต้นไม้ใหญ่น้อยขึ้นรกชัฏ คุสดขึ้นเขียวชอุ่มอยู่เป็นนิจ ต่างกันแต่เป็นดงที่มากและน้อย เหมือนเช่นดงพญาไฟไม่สู้จะทึบนัก เวลาไปในดงยังถูกแดด เป็นแต่รู้สึกว้าวอากาศเย็นกว่าข้างนอกดง... ..แต่ดงบังอีไม่เช่นนั้น พอถึงปากดงก็แลเห็นแต่ต้นยางสูงใหญ่สลับไปทุกด้าน ริมต้นไม้ใหญ่ก็มีต้นไม้เล็กและกอหนามขึ้นรกชัฏ มีหนทางเป็นช่องกว้างสัก 8 คอก ที่จะเดินไปในดง พอเข้าไปก็รู้สึกเยือกเย็น เห็นแสงสว่างในทางเดินเพียงสักเท่าเดือนหงาย เพราะร่มไม้ใหญ่บังแสงแดดส่องลงมาไม่ถึงพื้น เดินไปในดงได้เห็นดวงอาทิตย์แต่เมื่อเวลาเที่ยงสักครู่หนึ่ง มีที่แจ้งเห็นแสงแดดก็แต่เมื่อถึงห้วยเป็นแห่งๆ หนทางที่เดินไปในดงบังอี ก็เหมือนแต่ร่องน้ำฝนไหลกัดมานานจนลึกลงไปเป็นลำราง พื้นเป็นกรวดปนดินขรุขระ บางแห่งก็มีรากไม้กีดทางระกะไป จะลงเดินเล่นหรือหาที่แวะเหนื่อยอย่างดงพญาไฟก็ไม่มี เพราะรกทึบทั้งสองข้าง มีที่เดินพอนั่งพักก็แต่ตาม

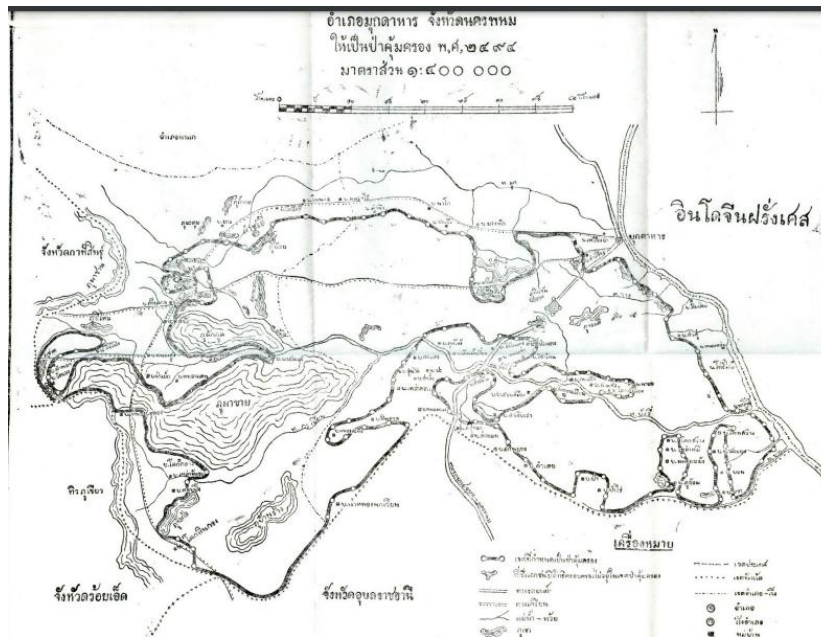
ลำห้วย มีห้วยใหญ่ในดงแห่งหนึ่งเรียกว่า “ห้วยบังอี่” เห็นจะเป็นต้นชื่อของดงนั้น ที่ว่าดงบังอี่มีช้างเถื่อนชุมก็คงเป็นความจริง ถึงสัตว์ป่าอย่างอื่นก็คงชุม เพราะดงทึบไม่ถูกคนรบกวน สัตว์จึงชอบอาศัย...” (สมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ, 2501)

ความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรในพื้นที่คงมีส่วนสำคัญในการนิยามความหมายของชีวิตในสมัยนี้ว่าสมัยลำบากกายแต่ไม่ลำบากใจ โดยมีชีวิตที่ปรับตัวทำมาหากินตามธรรมชาติ และยึดโยงอยู่กับพลังของ ประเพณีและงานบุญ ซึ่งทำหน้าที่เป็นเครื่องมือกล่อมเกล่าให้ผู้คนในชุมชนรู้สึกเป็นพวกเดียวกัน งานบุญไม่เพียงเป็นพิธีกรรมทางศาสนา แต่ยังทำหน้าที่เชื่อมโยงเครือญาติ พรรคพวก และมิตรภาพที่จำเป็นต่อการอยู่รอด เมื่อเผชิญกับธรรมชาติที่โหดร้าย ไม่ว่าจะเป็นสัตว์ร้าย ไข้ป่า หรือโจรผู้ร้าย

การมีพรรคพวกพี่น้อง เป็นหลักประกันสำคัญต่อชีวิต เพราะการทำนา การเลี้ยงวัวควาย หรือการต่อกรกับภัยธรรมชาติ ต้องอาศัยความร่วมมือจากทั้งหมู่บ้าน งานบุญจึงกลายเป็นทั้งงานเลี้ยงปากท้อง และงานชีวิต ที่รวมสุขและทุกข์ไว้ด้วยกัน ความเชื่อใน ฮีตคอง ประเพณี และศีลศักดิ์สิทธิ์ รอบตัวเป็นเสาหลักของการอยู่ร่วมกัน ไม่ว่าจะเป็นผีป่า ผีเขา ผีนา หรือผีบ้าน ทุกผีมีอำนาจให้คุณให้โทษได้ทั้งสิ้น ขณะเดียวกัน ความเชื่อเรื่องขวัญ นั้นฝังแน่นอยู่ในวิถีชีวิต เมื่อคนหรือสัตว์เจ็บป่วย ทุกคนเชื่อว่าขวัญหาย ต้องทำพิธีบายศรีสู่ขวัญเพื่อเรียกกลับมา เพราะขวัญรักของกินและความรื่นเริง

“...สมัยนั้นมีทั้งศึกและเลื่อยอยู่บ่อย ๆ ศึก หมายถึงพวกโจร ส่วนเลื่อยจริง ๆ ก็ยังมีอยู่บนภูเขา มันคำรามเสียงดังคล้ายเสียงผีหลอก ตอนกลางคืนมันจะลงมารบกวนวัวควาย ชาวบ้านก็หวาดกลัวกันมาก ยังมีไข้ป่าระบาด บางครั้งคนเป็นไข้ก็คิดว่าผีเข้า เพราะไม่มีหมอ หมู่บ้านอยู่ไกลจากตัวเมือง ใครมียาก็ต้องแบ่งกันกิน ช่วยกันประคับประคองให้รอดชีวิตไปด้วยกัน เวลาทำนาก็ต้องช่วยกันทั้งหมู่บ้าน ลงแขกลงแรง ใครมีงานบุญหรืองานอื่น ๆ ทุกบ้านก็จะไปร่วมช่วย ถือว่าเป็นทั้งอาชีพและเป็นบุญ ชีวิตก็เป็นเช่นนั้น มีทั้งสุขและทุกข์ปะปนกัน คนในหมู่บ้านสมัยนั้นเชื่อฟังผู้เฒ่าผู้แก่ ยึดถือฮีตคอง และเชื่อในสิ่งศักดิ์สิทธิ์รอบตัว ทั้งผีป่า ผีเขา ผีนา ผีบ้าน ซึ่งเชื่อว่าสามารถให้คุณให้โทษได้ทุกเมื่อ นอกจากนี้ยังเชื่อเรื่องขวัญว่าทุกสิ่งมีชีวิต ทั้งคน วัว ควาย ถ้าขวัญอยู่ก็เป็นสุข แต่ถ้าขวัญหายก็ต้องทำพิธีบายศรีสู่ขวัญ เพื่อเรียกขวัญให้กลับคืนมา...” (นาย ค ผู้สูงอายุชุมชนผาน้ำทิพย์, 2568)

อาจกล่าวได้ว่า ยุคก่อนสงครามเย็น เป็นช่วงเวลาที่มีความทรงจำของผู้คนในชุมชนรอบภูเขียวสะท้อนภาพชีวิตที่เรียบง่ายและเกื้อกูลกันภายใต้ความอุดมสมบูรณ์ของธรรมชาติ ช่วงสมัยนี้จึงเป็นไปตามโลกธรรม อันเป็นธรรมชาติของโลกที่ครอบงำสัตว์โลกทั้งหลายทั้งพอใจเสียใจสุขและทุกข์ปะปนกันไป เฉกเช่นดงบังอี่ในความทรงจำของชุมชนและในบันทึกของสมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ ปรากฏในความทรงจำของผืนป่าที่ชุ่มชื้น เขียวชอุ่ม และเต็มไปด้วยสัตว์ป่าหลากหลายชนิด เป็นภูมิทัศน์แห่งชีวิตและความมั่นคงทางจิตใจ แม้ผู้คนต้องเผชิญความลำบากกายจากความยากจน การเจ็บป่วยหรือภัยธรรมชาติ แต่อยู่รอดได้ เพราะมีเครือข่ายเครือญาติและประเพณีฮีตคองเป็นเครื่องยึดโยงชุมชน งานบุญทำหน้าที่เชื่อมโยงผู้คนให้ร่วมมือกันในการดำรงชีพและป้องกันภัยจากธรรมชาติ ขณะที่ความเชื่อในผีและขวัญสะท้อนการมองโลกที่เชื่อมโยงมนุษย์กับธรรมชาติในเชิงจิตวิญญาณ สิ่งเหล่านี้เป็นดังต้นทุนของชีวิตผู้คนในพื้นที่ ภูเขียวในยุคนี้จึงเป็นความทรงจำของพื้นที่ชีวิต ที่เต็มไปด้วยพลังแห่งความอยู่รอดและความสัมพันธ์ระหว่างคน-ธรรมชาติ-ความเชื่อ ก่อนที่ภูมิทัศน์ดังกล่าวจะถูกแปลงความหมายใหม่ภายใต้นโยบายความมั่นคงของรัฐในยุคสงครามเย็น

ภาพที่ 2 แผนที่ป่า ดงบังอีและภูเขี้ยว จากพระราชกฤษฎีกากำหนดป่าดงบังอีให้เป็นป่าคุ้มครอง พ.ศ. 2494

ภาพที่ 3 พลเอกชวลิต ยงใจยุทธ และหลวงปู่ศรีมหายาโร ร่วมปลูกต้นไม้โพธิ์ในพิธีวางศิลาฤกษ์พระมหาเจดีย์ชัยมงคล
ที่มา: คณะกรรมการฝ่ายจัดทำหนังสือที่ระลึกฯ (2555)

ภาพที่ 4 สถานที่ถูกขวางระเบิด
ที่มา: พระมหาธีรนาถ อคฺคิโร (2554)

2. สมัยชัยมงคล จากสงครามเย็นจนถึงความสงบบนยอดภูเขา (พ.ศ. 2490–2533)

การแพร่ขยายของลัทธิคอมมิวนิสต์ในประเทศไทยเริ่มปรากฏร่องรอยตั้งแต่ราวทศวรรษ 2470 ในปลายรัชกาล พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวและต้นรัชกาลพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว โดยมีอิทธิพลจากขบวนการคอมมิวนิสต์จีนที่เข้ามาเผยแพร่แนวคิดในหมู่แรงงานและปัญญาชนคนไทย ต่อมาได้มีการจัดตั้งพรรคคอมมิวนิสต์สยามขึ้นในปี พ.ศ. 2473 เพื่อมุ่งโค่นล้มระบบกรรมสิทธิ์เอกชนและจัดระเบียบสังคมตามแนวคิดมาร์กซิสม์ รัฐบาลไทยจึงออกกฎหมายเพื่อควบคุมและปราบปรามแนวคิดดังกล่าว โดยตราพระราชบัญญัติว่าด้วยคอมมิวนิสต์ พ.ศ. 2476 เพื่อใช้เป็นเครื่องมือทางกฎหมายในการดำเนินคดีกับผู้ต้องสงสัยว่าเป็นคอมมิวนิสต์ (พระราชบัญญัติว่าด้วยคอมมิวนิสต์ พ.ศ. 2476, 2476)

เมื่อสงครามเย็นเริ่มต้นขึ้นราว พ.ศ. 2490 การขัดแย้งระหว่างรัฐบาลไทยกับพรรคคอมมิวนิสต์จึงเป็นไปอย่างเข้มข้นยิ่งขึ้น รัฐบาลไทยมุ่งเน้นการกวาดล้างคอมมิวนิสต์ในพื้นที่ชนบทในหลายมิติ ทั้งด้านการเมือง การปกครอง และความมั่นคง โดยอาศัยนโยบายการพัฒนาเพื่อปราบปรามคอมมิวนิสต์ ผ่านการบังคับใช้กฎหมายต่าง ๆ เช่น การจัดตั้งหน่วยงานราชการในพื้นที่อันเป็นการขยายอำนาจรัฐสู่ชนบท หนึ่งในนั้นคือการประกาศเขตป่าคุ้มครองและเขตป่าสงวนคือการจัดตั้งหน่วยงานราชการและจัดการพื้นที่ในเขตป่าเขาอย่างชัดเจน โดยเฉพาะอำนาจในการอนุญาตหรือเพิกถอนสิทธิในการทำมาหากินภายในเขตป่า หรืออำนาจในการปิดเส้นทางทั้งทางน้ำและทางบกในการเข้าป่าเป็นต้น (พระราชบัญญัติคุ้มครองและสงวนป่า พ.ศ. 2481, 2482)

ดังบังเอิญพื้นที่หนึ่งซึ่งถูกทางการใช้กฎหมายพระราชบัญญัติคุ้มครองและสงวนป่า พ.ศ. 2481 เข้าจัดการพื้นที่ โดยพระราชกฤษฎีกากำหนดป่าดงบังอีให้เป็นป่าคุ้มครอง เมื่อวันที่ 20 พฤศจิกายน พ.ศ. 2494 ซึ่งจากนี้ไปผู้คนจะยึดถือจับจอง กั้นสร้าง แฝ้วถาง หรือเผาป่าไม่ได้ เว้นแต่ได้รับอนุญาตจากเจ้าหน้าที่ (พระราชกฤษฎีกากำหนดป่าดงบังอีให้เป็นป่าคุ้มครอง พ.ศ. 2494, 2494)

รัฐบาลไทยได้ขยายมาตรการควบคุมทางการเมืองและความมั่นคงอย่างเข้มงวด ภายใต้กรอบความคิดเรื่อง “ภัยคอมมิวนิสต์” ที่ถูกมองว่าเป็นภัยต่อชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ มาตรการของรัฐมิได้จำกัดอยู่เพียงการปราบปรามทางทหาร แต่รวมถึงการควบคุมความคิด การสอดส่องกิจกรรมของประชาชน และการตรากฎหมายที่เปิดช่องให้เจ้าหน้าที่รัฐสามารถตีความและดำเนินคดีได้อย่างกว้างขวาง หนึ่งในเครื่องมือสำคัญคือพระราชบัญญัติป้องกันการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ พ.ศ. 2495 ซึ่งมีจุดมุ่งหมายเพื่อคุ้มครองความมั่นคงของประเทศชาติและประชาชน แต่ด้วยเนื้อหาที่เปิดกว้างต่อการตีความ จึงกลายเป็นกฎหมายที่มีผลกระทบลึกซึ้งต่อชีวิตของราษฎรในชนบท โดยเฉพาะผู้ที่อาศัยและทำกิน อยู่ในพื้นที่ห่างไกลซึ่งรัฐมักมองว่าเป็นพื้นที่เสี่ยงต่อการแทรกซึมของคอมมิวนิสต์ กฎหมายฉบับนี้มีเนื้อหาที่กำหนดโทษรุนแรงต่อผู้ที่เกี่ยวข้องหรือให้การสนับสนุนขบวนการคอมมิวนิสต์ ไม่ว่าจะเป็นโดยตั้งใจหรือไม่ก็ตาม ดังข้อความว่า

“...มาตรา 6 ผู้ใดเป็นสมาชิกขององค์การอันเป็นคอมมิวนิสต์ มีความผิดต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่ห้าปีขึ้นไปจนถึงสิบปี... ...มาตรา 9 ผู้ใดกระทำการอุดหนุนแก่องค์การหรือสมาชิก ขององค์การอันเป็นคอมมิวนิสต์ ด้วยประการหนึ่งประการใด ดังต่อไปนี้ 1) ให้ที่พัก ที่อาศัย หรือที่ประชุมก็ดี 2) ชักชวนบุคคลอื่นให้เป็นสมาชิกหรือเป็นพรรคพวก 3) ให้เงินหรือช่วยอุปการะด้วยประการอื่นก็ดี มีความผิดต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่ห้าปีขึ้นไปจนถึงสิบปี...” (พระราชบัญญัติป้องกันการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ พ.ศ. 2495, 2495)

การบังคับใช้พระราชบัญญัติป้องกันการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ พ.ศ. 2495 คงทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับราษฎรในพื้นที่ชนบท โดยเฉพาะในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เต็มไปด้วยความหวาดระแวงและความไม่ไว้วางใจ เนื่องจากกฎหมายเปิดช่องให้เจ้าหน้าที่ตีความได้อย่างกว้างขวาง การช่วยเหลือผู้ต้องสงสัย การให้ที่พัก หรือแม้แต่การพูดคุยกับบุคคลที่ถูกมองว่ามีแนวคิดเอนเอียง ก็อาจถูกกล่าวหาว่าเป็นการสนับสนุนคอมมิวนิสต์ได้ และเป็นไปได้ว่าราษฎรจำนวนมากคงตกอยู่ในภาวะลำบากทั้งกายและใจ ต้องใช้ชีวิตท่ามกลางการสอดส่อง ตรวจตรา และการควบคุมจากรัฐอย่างใกล้ชิด ความตึงเครียดนี้ค่อย ๆ ปะทุขึ้นตามลำดับ และเมื่อรัฐเพิ่มกองกำลังเข้าปราบปรามในพื้นที่ชนบท ภูเขา และชายแดน ความรุนแรงก็ค่อย ๆ ก่อตัวขึ้น

จนกระทั่งวันที่ 7 สิงหาคม พ.ศ. 2508 กองกำลังพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย (พคท.) เปิดฉากปะทะด้วยอาวุธปืนกับเจ้าหน้าที่ตำรวจเป็นครั้งแรกที่บ้านนาบัว อำเภอรณนคร จังหวัดนครพนม ซึ่งนับเป็นสัญญาณเปิดฉาก “สงครามป่าเขา” อย่างเป็นทางการในประวัติศาสตร์การเมืองไทย (ทิฆัมพร สิงโตมาศ, 2560)

ก่อนหน้าทีรัฐจะเข้ามาแทรกแซงอย่างเข้มงวด การอยู่รอดของผู้คนในชุมชนรอบภูเขี้ยวและพื้นที่ชนบทภาคอีสานตั้งอยู่บนรากฐานของการรวมกลุ่ม ไม่ว่าจะเป็นการลงแขกทำนา การช่วยกันสร้างบ้าน การจัดงานบุญ หรือการเผชิญภัยธรรมชาติ ล้วนเป็นรูปแบบของการพึ่งพาซึ่งกันและกันที่หล่อเลี้ยงชีวิตผู้คนให้ดำรงอยู่ในภูมิประเทศที่แร้นแค้น แต่ความสัมพันธ์เหล่านี้กลับถูกตั้งคำถามเมื่อรัฐนิยมการรวมกลุ่ม ว่าอาจเป็นภัยต่อความมั่นคง โดยเฉพาะภายใต้บรรยากาศของสงครามเย็นที่รัฐไทยพยายามป้องกันการแทรกซึมของอุดมการณ์คอมมิวนิสต์ ความสัมพันธ์ของคนในหมู่บ้านซึ่งเคยเป็นพื้นฐานของการอยู่ร่วมกันอย่างสงบ กลับถูกตีความใหม่ว่าเป็นการมั่วสุม หรือการเคลื่อนไหวต้องสงสัย

เป็นเรื่องที่น่าสนใจไม่น้อย ว่าเจ้าหน้าที่รัฐระดับท้องถิ่นในขณะนั้นจะตีความแนวนโยบายเช่นนี้อย่างไร เมื่อสังคมอีสานส่วนใหญ่ดำรงอยู่ด้วยความสัมพันธ์แบบรวมกลุ่ม การลงแขก การจัดงานบุญ และการลงช่วง ถือเป็นวิถีชีวิตประจำวัน แต่ภายใต้กฎหมายที่เปิดช่องให้ตีความได้อย่างครอบคลุม เจ้าหน้าที่ระดับอำเภอหรือกำนันอาจมองว่าการรวมกลุ่มทุกรูปแบบ แม้ไม่มีเจตนาทางการเมืองก็อาจเป็นภัยต่อรัฐได้ และด้วยเหตุนี้ ผู้คนจึงตกอยู่ในสถานะของ “ความกลัวเชิงโครงสร้าง” (structural fear) ที่บีบคั้นทั้งทางกายและใจ การพบปะ การพูดคุย หรือการทำกิจกรรมร่วมกัน อาจนำไปสู่การถูกเรียกตัวไปสอบถาม ให้ปากคำ หรือเข้าอบรม

สำหรับจังหวัดร้อยเอ็ด ทางการได้แต่งตั้งให้ผู้ว่าราชการจังหวัดทำหน้าที่เป็น “ผู้อำนวยการป้องกันการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์จังหวัด” มีอำนาจในการจัดตั้งกองกำลัง จับกุม กวดขัน และควบคุมการรวมกลุ่มของประชาชนอย่างกว้างขวาง ดังปรากฏในเอกสารราชการว่า

“...ให้ผู้ว่าราชการป้องกันการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์จังหวัด จังหวัดละหนึ่งคน และให้ผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นผู้ดำเนินการป้องกันการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์จังหวัด... ...มีอำนาจดำเนินการป้องกันและปราบปรามการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ภายในเขตท้องที่ที่อยู่ในอำนาจของตน... ...สั่งห้ามมิให้ชุมนุมหรือมั่วสุมกัน ห้ามโฆษณา หรือห้ามแสดงมหรสพ... ...เรียกบุคคลหนึ่งบุคคลใดมาสอบถามในด้านการข่าวและเข้าอบรมได้ครั้งหนึ่งไม่เกินสิบห้าวัน ประกาศห้ามบุคคลออกนอกเคหสถานในระหว่างระยะเวลาที่กำหนด...” (เฉลิมพล โสมอินทร์, 2519)

ภายใต้บรรยากาศของสงครามเย็นที่เริ่มแผ่ขยายเข้าสู่ภาคอีสาน ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับราษฎรค่อย ๆ ถูกครอบงำด้วยความหวาดระแวงซึ่งเกิดจากทั้งความกลัวของรัฐ และความไม่เข้าใจของประชาชน ด้านหนึ่ง รัฐออกกฎหมายและคำสั่งที่เปิดโอกาสให้เจ้าหน้าที่สามารถควบคุม ตรวจสอบ และกวดขันกิจกรรมของผู้คนได้อย่างครอบคลุม ขณะที่อีกด้านหนึ่ง ราษฎรผู้ขาดโอกาสทางการศึกษาและการสื่อสารกลับไม่เข้าใจว่าคอมมิวนิสต์คืออะไรกันแน่ ภาพของ คอมมิวนิสต์ในสายตาชาวบ้านจึงถูกสร้างผ่านโปสเตอร์ของรัฐที่วาดเป็นอมนุษย์ผู้ทำลายวัดและศาสนา จนกลายเป็นความกลัวในระดับลึกที่แทรกอยู่ในชีวิตประจำวันของผู้คน ดังบันทึกของแม่บุญมี คำบุศย์ ปัญญาชนชาวร้อยเอ็ด ผู้ถือกำเนิดมาตั้งแต่ พ.ศ. 2458 เป็นหลักฐานสำคัญที่เผยให้เห็นบรรยากาศแห่งความตื่นตระหนกในยุคต้นสงครามเย็นได้อย่างชัดเจน เธอบรรยายถึงเหตุการณ์ปี พ.ศ. 2494 เมื่อชาวบ้านจำนวนมากตื่นกลัวว่าตำรวจจะมาจับไปรบกับคอมมิวนิสต์ที่เกาะหลี เพราะได้ยินข่าวลือว่า คอมมิวนิสต์บุกประเทศไทย ผู้ชายพากันหนีเข้าป่า ผู้หญิงร้องไห้หาผัวลูก ความสับสนแพร่กระจายราวกับไฟลามทุ่ง ทำให้ความตื่นตระหนกครั้งนั้นกลายเป็นข่าวลือครั้งใหญ่ของร้อยเอ็ด และจังหวัดใกล้เคียง ซึ่งแม่บุญมีสรุปไว้ว่าความแตกตื่นครั้งนั้นเกิดขึ้นเพราะไม่เข้าใจในการโฆษณาของรัฐบาล ดังความว่า

“...ปีพ.ศ. 2490 เมื่อสงครามโลกเลิกล้มใหม่ๆ คนทั่วไปที่ไม่ได้รับการศึกษาหรือได้รับการศึกษาน้อยยังไม่ทราบว่ คอมมิวนิสต์ คืออะไร เห็นแต่รัฐบาลเขียนภาพคนรูปร่างใหญ่ใส่หมวกแหลมใส่รองเท้า เขียวโบสถ์ เจดีย์วัด แล้วก็เขียนว่า คอมมิวนิสต์คิดทำลายศาสนาคนเข้าใจตามนั้นก็กลัว... ...เพราะตอนนั้นการสื่อสาร ยังไม่เจริญก้าวหน้า แม้ตัวของข้าพเจ้าทั้งรู้เพียงว่าเขารบกันอยู่ในประเทศจีนคือ คอมมิวนิสต์กับก๊กมินตั๋งและ เจียงไคเช็ค ครั้นต่อมาเมื่อปีพ.ศ. 2494 ซึ่งเป็นเดือนธันวาคมคนทั่วไปเก็บเกี่ยวข้าวเสร็จแล้ว ประมาณ 3 ใน 4 ข้าพเจ้าก็เกี่ยวข้าวอยู่ในนาเวลาประมาณ 15 - 16 นาฬิกาก็มีคนจำนวนมากไปเล่นเปีย โบกอยู่ที่หนองพิพวน ซึ่งอยู่ทางตะวันออกเฉียงเหนือของตำบลเหนือเมือง กิตติศัพท์ได้ยินไปถึงตำรวจ

จึงยกพวกมาจับใหญ่คนจำนวนมากต่างก็วิ่งแตกกระเจายหนีเอาตัวรอด ใครถามว่าวิ่งทำไม ครั้นจะว่าตำรวจไล่จับเพราะเล่นโบกก็อายเลยพูดว่า ตำรวจมาจับจะให้ไปรบที่เกาหลีกับคอมมิวนิสต์ เพราะขณะนั้นไทยเราได้ส่งกองทหารไปช่วย รบที่ประเทศเกาหลีได้ ครั้นพุดกันปากต่อปากคนที่เกี่ยวข้องก็ตกใจกลัวสามิและ ลูกจะถูกจับไปรบที่เกาหลี เลยแตกตื่นเที่ยวบอกเล่ากันทั่ว เพราะความตกใจครั้นพุดกันปากต่อปากเข้าก็ ไม่ว่าคำนี้ กลับว่ากองทหารเราที่ไปรบที่เกาหลีแพ้ เดียวนี้คอมมิวนิสต์เกาหลีเอาเรือมาขึ้นประเทศไทยแล้ว มาจับเอาผู้ชายไทยไปมากก็ยิ่งมีความกลัวมากพวกผู้ชายวิ่งไปเที่ยวซ่อนในป่า ในขณะนั้นเวลา 15 - 16 นาฬิกา เป็นเวลาแม่ค้าพ่อค้าบ้านนอกมาค้าขายเดินทางกลับบ้าน ชาวจึงแพร่สะพัดไปอย่างรวดเร็วภายในเวลา 1 - 5 ชั่วโมงคำพูดนี้ก็แพร่สะพัดไปยังจังหวัดใกล้เคียงผู้ชายไปเที่ยวซ่อนหมด...” (บุญมี คำบุศย์, 2541)

บันทึกของแม่บุญมี คำบุศย์ จึงอาจนับเป็นภาพสะท้อนแรกเริ่มของความหวาดกลัว ที่ค่อย ๆ ขยายตัวจากข่าวลือในชุมชนไปสู่โครงสร้างการปราบปรามของรัฐอย่างเป็นระบบ ในทศวรรษต่อมา ความหวาดระแวงที่มีต่อคอมมิวนิสต์ได้ทวีความเข้มข้นยิ่งขึ้น โดยเฉพาะหลังปี พ.ศ. 2512 ซึ่งรัฐบาลไทยประกาศให้จังหวัดร้อยเอ็ดเป็นหนึ่งในพื้นที่แทรกซึมของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย เขต 2 ร่วมกับอีก 14 จังหวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ รวมเป็น 15 จังหวัดในการเคลื่อนไหวแทรกซึม ดังความว่า “..ได้มีการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์และได้มีการมั่วสุม การตระเตรียมการเพื่อการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ในเขตท้องที่จังหวัดต่าง ๆ” ส่งผลให้จังหวัดร้อยเอ็ดถูกจัดอยู่ในพื้นที่เสี่ยงสูงต่อการปลุกระดมและถูกเฝ้าระวังอย่างเข้มงวด มาตรการด้านความมั่นคงจึงขยายตัวอย่างกว้างขวาง ทั้งการลาดตระเวน การตั้งจุดตรวจ การห้ามชุมนุม ห้ามนำอาวุธออกนอกบ้านเรือน (ประกาศกระทรวงมหาดไทย, 2512)

ช่วงเวลานั้น พื้นที่ภูเขา-ถ้ำผาน้ำทิพย์ ซึ่งถือเป็นพื้นที่สีแดงจึงเต็มไปด้วยความรุนแรงของการต่อสู้ระหว่างทหารป่ากับรัฐ ความทรงจำของชุมชนเต็มไปด้วยภาพของความทุกข์ยากและสิ้นหวัง ยากลำบากทั้งใจและกาย การดำรงชีวิตตามวิถีเดิมกลายเป็นสิ่งที่เสี่ยงอันตราย การหากินในป่าอาจนำไปสู่การถูกกล่าวหาว่าเป็นสายลับหรือแนวร่วมของฝ่ายตรงข้าม ครอบครัวจำนวนไม่น้อยต้องแตกสลาย เพราะสมาชิกครอบครัวโดยเฉพาะผู้ชายถูกสถานการณ์บีบบังคับให้ออกไปทำงานยังต่างถิ่นโดยเฉพาะที่กรุงเทพฯ เพื่อหลีกเลี่ยงความรุนแรง และนั่นยังถือว่าโชคดีกว่าหลายครอบครัวประสบชะตากรรมอันเลวร้าย บางคนถูกจับกุม บางคนถูกทรมาน และบางคนหายตัวไปโดยไร้ร่องรอย ดังนี้

“...สมัยนั้นมันโหดร้าย น่ากลัวมาก กลางคืนพวกทหารจากป่าก็มา พุดจาเกลี้ยกล่อม หาข่าว หาเสบียง บอกว่ามาก้มครองมาปลดปล่อย บางทีเขาก็มาขอข้าว ขอเกลือ ขอของกิน แล้วก็ถามโน่นถามนี่ เราก็ไม่กล้าปฏิเสธ กลัวจะถูกมองว่าเป็นศัตรู แต่พอกกลางวัน เจ้าหน้าที่รัฐก็มาถึง เขาก็ถามเหมือนกันว่าเมื่อคืนมีใครมาไหม มีใครเข้าออกบ้าง เขาก็อยากได้แนวร่วม อยากรู้ว่าใครเข้าป่า ใครคบค้ากับฝ่ายไหน พวกเราชาวบ้านนี้แหละอยู่ลำบากที่สุด จะตอบทางไหนก็กลัวทั้งสองข้าง หลายครั้งมีคนในหมู่บ้านถูกจับไปตอนกลางคืน ไม่รู้ว่าใครเป็นคนเอาไป ฝ่ายไหนเป็นคนทำ บางคนหายไปเลย ไม่กลับมาเรายู่กันแบบหวาดระแวง รวมกันหลายคนไปช่วยงานกันก็ไม่ได้ อยู่ยากทั้งในเมืองก็ไม่ปลอดภัย อยู่ในป่าก็ไม่กล้า ตอนนั้นชีวิตมันเหมือนอยู่ตรงกลาง จะไปทางไหนก็เสี่ยง เราไม่ได้อยากเลือกข้าง แต่สถานการณ์มันบีบให้เราอยู่ในภาวะกลืนไม่เข้าคายไม่ออก ทุกวันทุกคืนมีแต่ความกลัว ความไม่แน่นอน ครอบครัวแตกสลายนะโม (กระเจา)ผู้ชายบางคนกะต้องหนีไปทำงานกรุงเทพฯ เราเลยรู้ว่าคนที่เจ็บจริง ๆ ไม่ใช่ฝ่ายไหน แต่เป็นพวกเรา ชาวบ้านนี้แหละที่ต้องทนรับกรรมอยู่ระหว่างไฟสองด้าน...” (ก, การสื่อสารส่วนบุคคล, 17 เมษายน 2568)

ความยากลำบากทั้งกายใจของผู้บนรอบภูเขียว ดำเนินไปจนราว พ.ศ.2517 ทางราชการเห็นว่าภูเขียวถูกตัดไม้ทำลายป่าทั้งเป็นพื้นที่อันมีความขัดแย้งทางการเมืองอย่างรุนแรง จึงกราบบนิมนต์หลวงปู่ศรี มหาวิโร เพื่อสร้างวัดเป็นการถวายเป็นถาวรที่บริเวณผาน้ำน้อยเพื่อเป็นที่พึ่งทางใจแก่ประชาชนในพื้นที่ และสำหรับสงวนรักษาผืนป่าให้คงอยู่ต่อไป ดังความว่า

“...ในปี พ.ศ. 2517 ทรพยากรป่าไม้บนเทือก เขาเขียวกำลังถูกทำลายเป็นอย่างมาก บางกลุ่มก็เข้าไปทำไม้แปรรูปขาย และบางกลุ่มก็เข้าไปทำลายป่า เพื่อใช้พื้นที่ปลูก พืชไร่ เดิมพื้นที่แห่งนี้มีผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์เข้าอาศัยอยู่ปฏิบัติเพื่ออุดมการณ์ เป็นเหตุให้ทางราชการได้พยายามหา วิธีการปราบปรามด้วยวิธีต่าง ๆ ต่อมาได้พิจารณาเห็นความสำคัญ ของพระพุทธศาสนาว่าพระพุทธศาสนาเป็นศูนย์รวมจิตใจ ของประชาชนชาวไทยได้ โดยเฉพาะแถบจังหวัดร้อยเอ็ดและจังหวัดใกล้เคียง พระมหาเถระที่ทรงคุณธรรมเป็นที่ประจักษ์ทั้งในหมู่คนดีและคนชั่ว คือหลวงปู่ศรี มหาวิโร ท่านท่องเที่ยวเดินป่าเหยียบผาเขาแถบนี้แทบที่จะเรียกได้ว่าหลับตาเดินไปได้ก็ไม่อาจจะผิด...” (พระมหาธีรนาถ อคคิโร, 2554)

ด้วยเหตุดังกล่าว หลวงปู่ศรี มหาวิโรจึงมาสร้างวัดผาน้ำทิพย์เทพประสิทธิ์วนารามขึ้น การสร้างวัดผาน้ำทิพย์เทพประสิทธิ์วนาราม สร้างความเปลี่ยนแปลงเชิงกายภาพแก่พื้นที่ภูเขียวยังเป็นที่ยิ่ง เนื่องจากหลวงปู่ศรีได้นำพาชาวบ้านสร้างถนนขึ้นสู่ภูเขาแห่งนี้ จึงนับเป็นการเปิดพื้นที่ให้ติดต่อสัมพันธ์กับโลกภายนอก หลวงปู่ยังเป็นที่พึ่งทางใจของประชาชน โดยมีวัดเป็นพื้นที่กลาง ที่ชาวบ้านสามารถใช้สื่อสารกับเจ้าหน้าที่รัฐได้ วัดของท่านจึงถือเป็นจุดเริ่มต้นของการฟื้นฟูและพัฒนาพื้นที่ ดังนี้

“...หลวงปู่ศรีท่านขึ้นไปอยู่บนภูเขาเหมือนเป็นแนวหน้า ถ้ามีข่าวอะไรท่านก็มาบอก ชาวบ้านอยากรู้อะไรก็ไปถามท่าน พอทางการทำถนนขึ้นภูเขา พวกเราก็ไปช่วยขุด ช่วยแบกดิน เพราะคิดว่าการทำบุญเผื่อจะช่วยให้ชีวิตอยู่รอดปลอดภัยได้...” (นาย ค ผู้สูงอายุชุมชนผาน้ำทิพย์, 2568)

นโยบายคำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรีที่ 66/2523 ถือเป็นจุดเปลี่ยนสำคัญของความสัมพันธ์ระหว่างรัฐไทยกับผู้ร่วมขบวนการคอมมิวนิสต์ เนื่องจากรัฐได้ปรับยุทธศาสตร์จากการปราบปรามด้วยกำลังทหาร มาเป็นการเปิดทางออกทางการเมืองภายใต้หลักการให้อภัยและการคืนคนดีสู่สังคม โดยส่งเสริมให้ผู้หลงผิดกลับใจมาบอตัว เข้ารับการอบรม และกลับไปประกอบอาชีพในถิ่นฐานเดิมอย่างสงบ (เฉลิมพล โสมอินทร์, 2519)

นโยบายนี้ช่วยคลี่คลายสถานการณ์ความรุนแรงในพื้นที่ชนบททั่วประเทศ รวมทั้งในภาคอีสาน ซึ่งเคยเป็นพื้นที่สีแดงของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย ผลของนโยบายดังกล่าวทำให้พื้นที่ภูเขียวยังคงเป็นแนวป่าเชื่อมต่อกับฐานปฏิบัติการของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยในเทือกเขาภูพานกลายเป็นพื้นที่สีแดงสู่พื้นที่แห่งศรัทธา ความทรงจำของผู้คนรอบภูเขียวยุคถูกชักจูงขึ้นจากประสบการณ์ร่วมของ ศรัทธา-ภัย-และการอยู่รอด ที่เกิดขึ้นภายใต้เงื่อนไขทางการเมืองอันเข้มข้น หลวงปู่ศรี มหาวิโร กลายเป็นศูนย์รวมทางจิตวิญญาณของทั้งเจ้าหน้าที่รัฐและชาวบ้าน ด้วยบทบาทผู้คุ้มครองผืนป่า และผู้ฟื้นฟูศีลธรรม ผ่านการสร้างวัดผาน้ำทิพย์เทพประสิทธิ์วนาราม การปลูกป่าบนภูเขา และการสอนเรื่องศีล 5 เพื่อยับยั้งอบายมุขในชุมชน ความทรงจำของศิษยานุศิษย์ในยุคนี้มักผูกโยงกับเหตุการณ์เหนือธรรมชาติ เช่น การถูกวางระเบิดที่ไม่ระเบิด หรือเหตุฟ้าผ่าผู้ลบหลู่ศีลธรรม เหตุการณ์เหล่านี้ถูกเล่าซ้ำในฐานะหลักฐานแห่งวาจาสิทธิ์ของท่าน ซึ่งทำให้หลวงปู่ศรีได้รับการยกย่องว่า “ศรีปากแข็ง” ผู้มีบุญบารมีคุ้มครองผู้ศรัทธา เรื่องเล่าเหล่านี้มิได้เป็นเพียงตำนานแห่งความอัศจรรย์ แต่ทำหน้าที่เป็นความทรงจำเชิงศีลธรรม (moral memory-making) ที่เปลี่ยนภัยแห่งการเมืองให้กลายเป็นบทเรียนแห่งศรัทธา ความทรงจำดังกล่าวยังทำให้รัฐกับชาวบ้านกลับมามี ความเป็นพวกเดียวกัน ผ่านอัตลักษณ์ของการเป็นสานุศิษย์ผู้ร่วมผ่านเหตุการณ์ตีย้าย และร่วมฟื้นฟูผืนป่าด้วยกันในนามของธรรมะและความสงบ ดังความว่า

“...การสอนประชาชนญาติโยมท่านเน้นหนักเรื่องศีล 5 เป็นสำคัญ โดยเฉพาะประเพณี ทางภาคอีสานเมื่อมีงานเทศกาลสำคัญมักดื่มของมึนเมาเข้ามาในวัดโดยไม่เกรงกลัวต่อบาป ในกรณีนี้ท่านจะห้ามเป็นพิเศษ ท่านบอกว่าวัดนี้เป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ ไม่ควรดื่มเหล้าเมามา เข้ามาในวัด เล่ากันว่า มีชายคนหนึ่งไม่เชื่อฟัง ดื่มเหล้าเข้ามา แล้วก็พุดจาทำร้ายท่าน และสังคายน์ศีล 5 ปรากฏว่าวันนั้นอากาศแห้งแล้งแดดร้อนเปรี้ยง ๆ ไม่มีเค้าฟ้าเมฆฝน ฟ้าได้ผ่าเปรี้ยง เปรี้ยง เปรี้ยง ลงมากลางกระหม่อมของเขา เขาล้มพับดินตายลงไปต่อหน้า คนทั้งหลาย ตั้งแต่นั้นมาไม่มีใครกล้าดื่มเหล้าเข้าไปในผาน้ำย้อยอันศักดิ์สิทธิ์นั้นอีกเลย... ...ปี พ.ศ.2527-2528 ท่านได้เริ่มโครงการ เทิดพระเกียรติของ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 โดยร่วมกับกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ โดยจะปลูกต้นไม้ที่เกี่ยวกับพุทธประวัติ ไม่เกี่ยวกับวรรณคดีไทยและไม่สมุนไพรรูปบนหลังเขาเขียว (ผาน้ำย้อย) รวมเป็น 900 ไร่ เป็นที่ทราบกันดีว่า เมื่อมีคนดีก็ต้องมีคนร้าย เมื่อเป็นพระก็ต้องมีมารผจญ วันนั้นอากาศร้อนอบอ้าว ไปไม่ไร้สายลมโบกสะบัด ต่อมาอีกไม่ นานนัก สายฝนก็ค่อยโปรยลงมา และโปรยลงมาอย่างหนักแทบล้นหลามตาไม่ขึ้น พวกพระ เณร แม้ชิตตลอดจนชาวบ้านเป็นจำนวนมากที่มาร่วมกันปลูกป่าต่างวิ่งเข้าหาที่พำนักบังกันพลวัน ในเย็นวันนั้นหลวงปู่ศรี ท่านสั่งกำชับทุกคนว่าให้ภาวนา อย่าพากันนอนพระรูปหนึ่งที่เป็นลูกศิษย์ เห็นท่านสั่งกำชับเชิงเป็นห่วงเป็นใยมากกว่าวันก่อนๆ เกิด ลางสังหรณ์ว่าจะเกิดอันตราย กราบเรียนท่านว่าเกรงว่าจะเกิดอันตราย ขอให้ท่าน เรียกตำรวจมาอารักขาด้วย เพราะว่าเรามาปลูกป่าขัดผลประโยชน์กับพวกทำลายป่า และ คนพวกนี้เดิมก็เป็นคอมมิวนิสต์ มีจิตใจโหดร้ายและมีอาวุธสงคราม ท่านก็ตอบว่า อ้อ..มันไม่เป็นอะไรหรอก แล้วท่านก็เดินทางกลับวัดป่าภูกันนั้นเวลาสามทุ่ม ก็เกิดระเบิดขึ้น เสียงดังตูม ตูม เสียงดังลั่นสนั่นป่า ทุกคน ต่างตกใจ จอบเสียม เครื่องใช้ไม้สอย ต้นไม้ทะลุไปหมด หลังจากที่พักปรุปรุไปทั่ว แต่ไม่มีใครเป็นอะไรเลย เหมือนที่ท่านบอกไว้ไม่มีผิดไม่เป็นอะไรหรอกพวกเจ้าหน้าที่ไปถาม

ท่านว่าหลวงปู่ จะให้จับไหม ท่านบอกว่าไม่ต้องไปจับเขาหรอก กรรมใครกรรมมัน เขาเรียนถามท่านว่าจะทำยังไงดี เขาจะมาระเบิดเรา ท่านบอกว่าอ้าว เขาอยากระเบิดก็ปล่อยให้เขาระเบิดไปซี ถ้ามันจะระเบิดมันก็ ระเบิดเอง แต่ถ้ามันจะไม่ระเบิดมันก็ไม่ระเบิดเอง เป็นเรื่องของมัน ตอนที่มันระเบิดก็มี ตอนที่มันดับก็มี จะไปกลัวตายทำไม ไม่ถึงคราวตายมันไม่ตายหรอก คนเรา ไม่ถึงคราวแตก มันก็ไม่แตกเหมือนกันระเบิด พวกเจ้าหน้าที่ฟังแล้วก็หัวเราะกันใหญ่ เรื่องราวตอนที่มิคนไปขว้างระเบิดที่ผาน้ำย้อย ท่านเมตตาเล่าให้พระใกล้ชิดฟังตอน หลังว่า จริงๆ แล้วจะทำไมให้มันระเบิดก็ได้ แต่ถ้าทำไมให้มันระเบิด เขาจะหาว่าระเบิด ด้าน เดียวเขาจะเอามาเขวี้ยงใหม่ ก็เลยปล่อยให้มันระเบิด นี่เป็นความอัศจรรย์อย่างยิ่ง สำหรับญาติโยม หรือพระเถระที่อยู่ในเหตุการณ์ ทุกคนต่างชื่นชมยกมือสาธุในบุญบารมีของท่านที่คุ้มครอง ในเรื่องราวจากลัทธินี้ ท่านเจ้าประคุณสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระชินสีห์ กรมหลวงชินวราลงกรณ ราชวดีสุทนต์ กรุงเทพฯ ท่านมักกล่าวยกย่องหลวงปู่ศรี ว่าศรีปากเข็ด คือมีวาจาสิทธิ์พูดอะไร ทำอะไร สำเร็จทุกอย่าง...” (พระมหาธีรราชเจ้า อคฺคิโร, 2554)

ความทรงจำของสานุศิษย์ที่เล่าถึงการถูกข่มขู่ คุกคาม และเหตุระเบิดที่ไม่ก่อให้เกิดอันตราย มิได้เป็นเพียงเรื่องราวแห่งความอัศจรรย์เท่านั้น แต่ยังเป็นเครื่องมือสร้างความทรงจำเชิงศีลธรรม (moral memory-making) ที่แปลงภัยทางการเมือง ให้กลายเป็นการพิสูจน์บุญบารมี และยังเป็นเครื่องมือในการเชื่อมคนในท้องถิ่นกับหน่วยงานราชการ เมื่อทางการจึงก่อตั้งเขตห้ามล่าสัตว์ป่าผาน้ำทิพย์ โดยกองอนุรักษ์สัตว์ป่ากรมป่าไม้ใน พ.ศ.2529 มีพื้นที่ประมาณ 151,242 ไร่ หรือประมาณ 242 ตารางกิโลเมตร และเจ้าหน้าที่เหล่านั้นได้กลายเป็นสานุศิษย์ของหลวงปู่ เท่ากับเป็นการหลอมรวมเจ้าหน้าที่ทางการกับชาวบ้านให้กลายเป็นพวกเดียวกัน ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อการเข้าถึงทรัพยากรได้อย่างยืดหยุ่นมากขึ้น (กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช, 2531)

เมื่อสร้างความสงบแก่พื้นที่อย่างมั่นคงแล้ว หลวงปู่ศรี มหาวิโรได้มีดำริเริ่มสร้างพระมหาเจดีย์ชัยมงคล ตั้งแต่ พ.ศ.2528 ต่อมา พ.ศ.2530 สมเด็จพระญาณสังวรทรงแต่งตั้งคณะดำเนินการก่อสร้าง และได้วางศิลาฤกษ์ในวันที่ 31 มกราคม พ.ศ.2531 (คณะกรรมการฝ่ายจัดทำหนังสือที่ระลึกฯ, 2555)

ผู้วิจัยเห็นว่า การก่อสร้างมหาเจดีย์ชัยมงคล คือสัญลักษณ์แห่งชัยชนะและความสงบสุขที่มีต่อภัยแห่งความมั่นคงของประเทศ คำว่าชัยมงคล คือชื่อที่เกี่ยวข้องกับ บทชัยมงคลคาถา หรือ บทสวดพาหุงมหากา เป็นบทสวดสรรเสริญชัยชนะของพระพุทธเจ้าที่มีเหนืออริพาลชนถึง 8 ครั้ง ได้แก่ ชนะพญามาร ชนะยักษ์ที่เหี้ยมโหด ชนะช้างตกมัน ชนะองคฺลิมาล ชนะหญิงที่ใส่ร้ายป้ายสี ชนะนักได้อาวุธที่ฝึกปากกล้า ชนะนาคนธพาล และชนะพรหมที่มีความเห็นผิด แบ่งเป็น 2 บท บทแรกเป็นบทสรรเสริญชัยชนะของพระพุทธเจ้า ส่วนบทที่สองเป็นบทฉลองชัยชนะของพระพุทธเจ้า จึงเป็นเครื่องหมายของชัยชนะแห่งการตื่นรู้ที่อยู่เหนือความหลงผิดทั้งปวง เจดีย์แห่งนี้จึงเป็นสัญลักษณ์แห่งยุคสมัย และชัยชนะสำคัญของพุทธศาสนาต่อความมัวเมาลุ่มหลงของความขัดแย้งทางอุดมการณ์ที่เข้ามาหยาบย่นทารุณกรรมจากมือของคนภายนอกสู่คนในท้องถิ่นที่มีศรัทธาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวให้ผ่านคืนวันอันเลวร้ายได้ในที่สุด

ภาพที่ 5 มหาเจดีย์ชัยมงคลและชุมชนผู้ค้าถ้ำผาน้ำทิพย์ ตำบลผาน้ำย้อย อำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด

ภาพที่ 6 จิตรกรรมฝาผนังที่แสดงประวัติหลวงปู่ศรีมหาวิโร ได้กลายเป็นจุดบรรยายให้กับนักท่องเที่ยวก่อนขึ้นไปยังพระมหาเจดีย์ชัยมงคล โดยมีสมาชิกชุมชนและเยาวชนมัคคุเทศก์สลับกันทำหน้าที่เป็นผู้นำเสนอ

3. สมัยลัทธิศาสนา ศิษย์ จากหลังสงครามเย็นถึงหลังโควิด 19 (พ.ศ. 2533 – ปัจจุบัน)

เมื่อการก่อสร้างพระมหาเจดีย์ชัยมงคล ดำเนินมาจนราว พ.ศ. 2545 ครอบครัวคนงานก่อสร้างมองเห็นโอกาสในการขายสินค้าแก่นักท่องเที่ยวที่เริ่มเข้ามาเยี่ยมชมเจดีย์ จึงเริ่มตั้งเพิงร้านค้าในบริเวณสถานที่ก่อสร้างภายในเขตก่อสร้างเพื่อจำหน่ายอาหารและเครื่องดื่ม จนมีศาสนิกชนในท้องถิ่นเข้ามาก่อตั้งร้านค้าเพิ่มเติมเป็นจำนวนมากจนยากแก่การควบคุมให้มีระเบียบเรียบร้อย พ.ศ. 2548 อำเภอหนองพอกได้ขออนุญาตใช้พื้นที่ลานโล่งขนาดใหญ่ที่ตั้งอยู่ด้านล่างห่างจากพระมหาเจดีย์ชัยมงคลประมาณ 550 เมตร และย้ายร้านค้าทั้งหมดออกไปอยู่ที่นั่น ซึ่งมีข้อตกลงกับสำนักงานเขตห้ามล่าสัตว์ป่าถ้ำผาน้ำทิพย์ซึ่งเป็นเจ้าของพื้นที่ว่าจะดูแลความสะอาดของบริเวณนี้ โดยมีกำหนดระยะเวลา 5 ปี ต่อมาการท่องเที่ยวบริเวณนี้เป็นที่นิยมมากจังหวัดร้อยเอ็ดจึงมีนโยบายส่งเสริมการค้าของชุมชนและกระจายรายได้ จึงสร้างศูนย์โอท็อป (OTOP) บนพื้นที่ดังกล่าว และมีข้อตกลงให้รถนำเที่ยวจอดรับส่งผู้โดยสารได้เฉพาะบริเวณลานการค้าเท่านั้น โดยมีรถมารับส่งจึงส่งผลให้มีผู้คนจากหลายหมู่บ้านรอบภูเขียวเข้ามาตั้งร้านค้ากันอย่างหนาแน่นราว 200 ร้าน ซึ่งผู้คนเหล่านี้พึงพาอาศัยทำมาค้าขายด้วยกันและเรียกตนเองว่าชุมชนผู้ค้าถ้ำผาน้ำทิพย์ (นาย ก ผู้แทนกลุ่มผู้ค้าถ้ำผาน้ำทิพย์, 2568)

การก่อสร้างพระมหาเจดีย์ชัยมงคล และการพัฒนาโดยหลวงปู่ศรี มหาวิโรทำให้พื้นที่เปลี่ยนบทบาทกลายเป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวทางศาสนาที่มีชื่อเสียง โครงสร้างที่โดดเด่น เช่น กำแพงคล้ายกำแพงเมืองจีนบริเวณหน้าผาและพระมหาเจดีย์ที่ยิ่งใหญ่ซึ่งผสมผสานระหว่างพระธาตุพนมกับพระปฐมเจดีย์ รวมถึงสวนรุกขชาติที่ร่มรื่นงดงามได้กลายเป็นแรงดึงดูดนักท่องเที่ยวจำนวนมาก เมื่อคนในท้องถิ่นเห็นว่ามีนักท่องเที่ยวเดินทางมาสักการะทำบุญเป็นจำนวนมากและต่างจับจ่ายซื้ออุปเทียณดอกไม้ น้ำดื่ม และอาหาร ชุมชนจึงเริ่มปรับตัวจากเกษตรกรและผู้หาของป่า กลายเป็นพ่อค้าแม่ค้า เปิดร้านอาหาร ร้านขายของที่ระลึก ร้านกาแฟ และที่พักตามเส้นทางขึ้นภูเขา บทบาทใหม่นี้ค่อย ๆ สถาปนาให้ภูเขียวและพระมหาเจดีย์ชัยมงคลเป็น แหล่งท่องเที่ยวสำคัญ จนถูกยกให้เป็นส่วนหนึ่งในคำขวัญของจังหวัดร้อยเอ็ด

“...แต่ก่อนหากินในป่าก็ลำบาก บางทีก็ถูกเจ้าหน้าที่จับไปปรับไปตักเตือน พอมีคนไปเที่ยวมหาเจดีย์มากเห็นพ่อค้าแม่ค้าขายดี เห็นแผงขายอุปเทียณ เห็นคนซื้อของกินของใช้มาก น้ำดื่มหมดไม่พอขาย คนเลยเริ่มคิดว่าต้องเปลี่ยนวิธีทำมาหากินมาทำแผงขายอาหารข้าวเหนียวส้มตำ ร้านกาแฟ เปิดห้องพัก ขายของฝาก เดียวนี้หมู่บ้านทางขึ้นภูเขามั่นคือถนนท่องเที่ยวแล้ว แต่ก่อนเข้าไปหาป่า เดียวนี้ขายของให้นักท่องเที่ยวแทน...” (นาง ง ผู้สูงอายุชุมชนผาน้ำทิพย์, 2568)

อย่างไรก็ดี เมื่อกิจกรรมการค้ารุ่งเรืองขึ้นมาก กลับส่งผลให้เกิดปัญหาขยะตามมาเพราะพื้นที่อยู่นอกเขตบริการของรถขยะที่สังกัดองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น แม้อต่อมาชุมชนผู้ค้าถ้ำผาน้ำทิพย์จะจัดเก็บเงินกองกลางเพื่อว่าจ้างให้รถขยะ

ขึ้นมาขายขยะลงมาจากชุมชนของตน แต่ด้วยเขตพื้นที่รับผิดชอบของรถขนขยะมีหลายหมู่บ้าน ในแต่ละเดือนจึงสามารถขึ้นมาที่ลานการค้าได้ 2 - 3 ครั้ง ซึ่งไม่สามารถตอบสนองต่อความต้องการของชุมชนผู้ค้าถ้าผ้าน้ำทิพย์ได้ จนเกิดปัญหาความไม่เข้าใจระหว่างชุมชนกับหน่วยงานราชการในพื้นที่ เมื่อครบกำหนด 5 ปี การขอต่อสัญญาใช้พื้นที่ถูกปฏิเสธ เนื่องจากไม่สามารถรักษาความสะอาดและระเบียบตามที่ตกลงกันได้ พื้นที่จึงถูกส่งคืนให้กรมอุทยานใน พ.ศ. 2553 ต่อมาสำนักงานเขตห้ามล่าสัตว์ป่าถ้าผ้าน้ำทิพย์ได้รับคำสั่งจากต้นสังกัดให้ใช้พื้นที่นี้เพื่อการราชการ จึงปรึกษากับทางจังหวัดร้อยเอ็ดและอนุโลมให้กลุ่มผู้ค้าทำการค้าขายต่อไป แต่ต้องจัดการปัญหาขยะให้ได้ ซึ่งต่อมาสำนักงานเขตห้ามล่าสัตว์ป่าถ้าผ้าน้ำทิพย์ได้ส่งเจ้าหน้าที่มากำกับกวดขันอย่างใกล้ชิด แต่ชุมชนยังไม่สามารถหาทางออกในการกำจัดขยะได้ กลับเกิดเรื่องที่สร้างความเศร้าโศกเป็นอย่างยิ่ง พ.ศ. 2554 หลวงปู่ศรี มหาวิโร ละสังขารอย่างสงบ หลังจากนั้นจึงเริ่มเกิดความขัดแย้งระหว่างชุมชนกับวัด เนื่องจากกรรมการวัดบางส่วนต้องการให้ร้านค้ากลับเข้าไปอยู่บนวัดอีกครั้งเพื่อหารายได้ ด้วยการเก็บค่าประมูลร้านค้า และมีความพยายามดึงดูดผู้ค้าจากต่างถิ่นเข้ามาทำการค้า และให้รถนำเที่ยวขึ้นไปจอดบนวัดได้ ปัญหาเหล่านี้ ทำให้เกิดความขัดแย้งระหว่างชุมชนผู้ค้าถ้าผ้าน้ำทิพย์กับกรรมการวัด ตลอดจนเกิดความขัดแย้งระหว่างชุมชนผู้ค้าถ้าผ้าน้ำทิพย์กับผู้ค้าจากต่างถิ่น และทำให้เกิดความไม่เข้าใจระหว่างประชาชนกับหน่วยงานราชการในการจัดการขยะที่ทำลายภาพพจน์ของสถานที่ท่องเที่ยวเป็นอย่างมาก ดังนี้

“.....ตอนแรกมันก็ได้อยู่ นักท่องเที่ยวมาขึ้นเยอะ ของขายดีทุกวัน แต่พอขายกันหลายคนขึ้น ขยะมันก็มากตามไปด้วย ที่นี้รถขยะของ อบต. เขาไม่ขึ้นมาหรอก เขาบอกว่าพื้นที่ตรงนี้อยู่นอกเขตรับผิดชอบ เราก็เลยต้องช่วยกันเก็บเงินกองกลางว่าจ้างรถขยะขึ้นมาขนลงไปเอง แต่เขาก็ขึ้นมาได้เดือนละสองสามครั้ง เพราะต้องวิ่งหลายหมู่บ้าน มันก็เลยไม่พอขยะกองเต็มลาน พอเจ้าหน้าที่เห็นเขาก็ไม่พอใจ บอกว่าพวกเราดูแลไม่ดี ไม่รักษาความสะอาด อยู่ไปห้าปี พอถึงเวลาต่อสัญญา เขาก็ไม่ให้ต่อ บอกว่าทำผิดข้อตกลง ต้องคืนพื้นที่ให้กรมอุทยาน พ.ศ. 2553 ทางอุทยานเขาก็จะเอาพื้นที่ไปใช้ทำงานราชการ แต่พอเรามาคุยกับจังหวัด เขาก็เมตตา อนุโลมให้ขายต่อได้ แต่ต้องจัดการขยะให้เรียบร้อย ตอนนั้นเจ้าหน้าที่เขาก็ขึ้นมากวดขันบ่อย แต่พวกเราก็ยังจัดการไม่ได้ดีนัก ต่อมาปี 2554 หลวงปู่ศรีท่านละสังขาร ชาวบ้านเศร้ากันทั้งชุมชน หลังจากนั้นก็มีปัญหา เพราะกรรมการวัดบางคนอยากให้ร้านค้ากลับขึ้นไปขายบนวัดอีก บอกว่าจะได้เก็บค่าประมูลร้านค้าเข้าวัด แล้วก็เปิดทางให้คนต่างถิ่นขึ้นมาขายด้วย รถทัวร์ก็อยากให้ขึ้นไปจอดถึงบนวัด มันเลยเกิดการขัดแย้งกันทั้งระหว่างพวกเราผู้ค้าถ้าผ้าน้ำทิพย์กับกรรมการวัด และกับพ่อค้าแม่ค้าจากนอกพื้นที่ด้วย ขยะก็ยังเป็นปัญหาเหมือนเดิม คนก็เริ่มไม่เข้าใจกัน ทั้งกับทางราชการ ทั้งกับวัด เราจึงไปขอเจรจากับเจ้าหน้าที่ ขอให้เปิดพื้นที่นอกกำแพงวัดให้เป็นลานค้าชุมชน เพราะถ้าชาวบ้านได้ขายของก็มีรายได้ อยู่ใกล้บ้าน ไม่ต้องไปทำงานต่างถิ่น ต่อมากลุ่มลูกศิษย์จึงรวมกลุ่มกันเป็นกลุ่มผู้ค้าผ้าน้ำทิพย์ เพื่อให้มีหัวหน้ากลุ่มเป็นผู้ประสานงานกับอำเภอ จังหวัด หรือกรมป่าไม้ เวลาที่มีโครงการหรืองานต่าง ๆ จะได้ติดต่อสะดวกขึ้น ชาวบ้านก็พอใจ เพราะไม่ต้องทำกันอย่างกระจัดกระจายอีกต่อไป ผมเคยเรียนผู้ว่าราชการจังหวัดท่านหนึ่งว่า ทุกวันนี้มีรถบัสเดินทางมาที่วันละกว่า 40-50 คัน แต่ละคันมีค่าใช้จ่ายเฉลี่ย 5,000-10,000 บาท โดยเฉพาะช่วงงานพระธาตุพนม จะมีรถบัสแวะมาถึงเกือบร้อยคัน ต้องขยายลานจอดรถเพิ่มเติม นักท่องเที่ยวแต่ละคนต่างพร้อมใจจ่าย วันหนึ่ง ๆ สามารถสร้างรายได้ให้จังหวัดร้อยเอ็ดหลายแสนบาท ดังนั้น จังหวัดจึงควรส่งเสริมให้ที่นี่เป็นแหล่งท่องเที่ยวสำคัญของจังหวัดอย่างจริงจัง...” (นาย ก ผู้แทนกลุ่มผู้ค้าผ้าน้ำทิพย์, 2568)

สถานการณ์อันน่าอัศจรรย์นี้ดำเนินไปจนถึงต้นทศวรรษที่ 2560 เมื่อมีการระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ส่งผลให้การท่องเที่ยวพระมหาเจดีย์ชัยมงคลชลเขาลงจนผู้ค้าต่างถิ่นต้องโยกย้ายออกไปในขณะเดียวกันที่ชุมชนผู้ค้าถ้าผ้าน้ำทิพย์บางส่วนต้องกลับสู่หมู่บ้านเพื่อทำงานเกษตรกรรม อาคารศูนย์โอท็อปถูกปล่อยทิ้งร้างทรุดโทรม เพราะหน่วยราชการซึ่งเป็นเจ้าของพื้นที่ไม่มีกำลังคนและงบประมาณในการดูแล ยามวิกฤตดังกล่าว ชุมชนผู้ค้าถ้าผ้าน้ำทิพย์ต้องปรับตัวเองหลายด้าน ทั้งการสร้างเครือข่ายการดูแลช่วยเหลือแลกเปลี่ยนข่าวสารกัน และการปรับเปลี่ยนสินค้าเป็นผลผลิตจากป่าที่ปลูกในสมัยหลวงปู่ยังมีชีวิตอยู่ เช่น สะตอ หวาย หมากเม่า หมากบก หมากแงว หมากผิ้วน ซึ่งเป็นที่นิยมของผู้คนในพื้นที่ราบ แทนสินค้าประเภทของที่ระลึก จนการระบาดของโรคติดเชื้อเริ่มคลี่คลาย การท่องเที่ยวพระมหาเจดีย์ชัยมงคลสามารถดำเนินการได้อีกครั้งพร้อมกับวางแผนปัญหาเดิมที่เริ่มก่อตัวอย่างจะย้อน

รอย นั่นคือความขัดแย้งระหว่างชุมชนผู้ค้าถ้ำน้ำทิพย์กับกรรมการวัด และความไม่เข้าใจระหว่างประชาชนกับหน่วยงานราชการในการจัดการขยะ (นาง ง ผู้สูงอายุชุมชนผาน้ำทิพย์, 2568)

อย่างไรก็ดี ปัญหาและความขัดแย้ง การพึ่งพาอาศัยในยามวิกฤต ตลอดจนประสบการณ์ร่วมกัน คงมีส่วนสำคัญในการหล่อหลอมให้ผู้ค้าถ้ำน้ำทิพย์กลายเป็นพวกเดียวกันอย่างเหนียวแน่น พวกเขาแสดงตนภายใต้ความเป็นสานุศิษย์ของหลวงปู่ศรี มหาวิโรที่มีความชอบธรรมในการเผยแผ่คุณธรรมคำสอนของหลวงปู่ ได้แก่การรักษาธรรมชาติสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ และความจงรักภักดีต่อสถาบันหลักของชาติ ซึ่งเป็นอุดมคติที่สอดคล้องกับทางการ พวกเขาปรับตัวต่อความเปลี่ยนแปลงภายใต้อัตลักษณ์ใหม่ เช่น ก่อตั้งเพจเฟซบุ๊กเพื่อรายงานปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น และประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวของชุมชนการเลือกตั้งเพื่อคัดเลือกคณะกรรมการชุมชนใน พ.ศ.2565 เพื่อเป็นตัวแทนในการเจรจากับหน่วยงานต่าง ๆ และการก่อตั้งธนาคารคัดแยกขยะให้เกิดขยะน้อยที่สุด พวกเขาใช้สายสัมพันธ์ของความเป็นลูกศิษย์หลวงปู่ ในการระดมความร่วมมือจากหน่วยงานราชการเช่นมหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด สำนักงานเขตห้ามล่าสัตว์ป่าถ้ำน้ำทิพย์ อำเภอนองพอก ในการขอเข้าดูแลจัดการอาคารโอท็อปเก่า เพื่อจัดทำแหล่งเรียนรู้เรื่องราวของหลวงปู่ศรีในการสร้างความสงบร่มเย็นในพื้นที่ เพื่อสร้างจุดสนใจแห่งใหม่ภายในชุมชนของตนเป็นการเปลี่ยนชุมชนให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ต้องแวะก่อนขึ้นชมมหาเจดีย์ชัยมงคล ดังนี้

“...ช่วงโควิดนักท่องเที่ยวหมด รายได้ในชุมชนลดลงมาก รถทัวร์ที่เคยมาทำบุญไหว้พระแทบไม่มี เหลือเพียงรถทัศนศึกษาของโรงเรียนเท่านั้น พวกเราก็ต้องปรับตัว จากแหล่งท่องเที่ยวทางศาสนาให้กลายเป็นแหล่งเรียนรู้ ทำเพจเฟซบุ๊ก ตั้งกรรมการกลุ่มชุมชนเพื่อติดต่อทางราชการ พวกเราอยากหยิบเอาประวัติความเป็นมาของหลวงปู่กับการสร้างมหาเจดีย์ชัยมงคล พันธุ์พืชสัตว์ในภูเขี้ยว และคำสอนของหลวงปู่เรื่องการอนุรักษ์ป่าและสิ่งแวดล้อมมาเผยแพร่ให้นักท่องเที่ยว พวกเราชุมชนผู้ค้าเป็นศิษย์หลวงปู่ศรี จึงต้องช่วยกันวางแผนไปตามเจตนาของท่าน เราคิดว่าท่านยังคงปกป้องรักษาลูกหลานอยู่ จึงไปขอให้หน่วยงานราชการที่มีความศรัทธาในองค์หลวงปู่มาช่วยกัน มีการทำนิทรรศการท้องถิ่น ภาพจิตรกรรมฝาผนัง และกิจกรรมมัคคุเทศก์น้อย ให้เด็ก ๆ ถ่ายทอดเรื่องราวแก่พวกนักเรียนที่มาเที่ยว ทำให้ได้กลุ่มรถทัศนศึกษามาเป็นนักท่องเที่ยวกลุ่มใหม่วันหนึ่งเฉลี่ยสิบกว่าคันก็ทำให้พวกเราพออยู่ได้ ...” (นาย ก ผู้แทนกลุ่มผู้ค้าถ้ำน้ำทิพย์, 2568)

ผลจากการคัดเลือกความทรงจำเกี่ยวกับการบุกเบิกของหลวงปู่ศรี มหาวิโร มาจัดแสดงเป็นแหล่งเรียนรู้ได้รับความนิยมนักท่องเที่ยวเป็นอันมาก ส่งผลให้ได้รับการสนับสนุนจากจังหวัดร้อยเอ็ดในแผนพัฒนาชุมชนเป็นแหล่งท่องเที่ยวสำคัญของจังหวัดภายใน พ.ศ. 2569 โดยนำเรื่องเข้าคณะกรรมการร่วมภาครัฐและเอกชนเพื่อพัฒนาและแก้ไขปัญหาทางเศรษฐกิจ (กรอ.) จังหวัดจังหวัดร้อยเอ็ด และได้รับการบรรจุเข้าสู่แผนพัฒนาจังหวัด ส่งผลให้มีงบประมาณสนับสนุนจำนวน 6,517,000 บาท เพื่อดำเนินการในโครงการปรับปรุงซ่อมแซมศูนย์จำหน่ายสินค้าโอท็อป ซึ่งจะพัฒนาให้เป็นศูนย์การศึกษาและแหล่งเรียนรู้ด้านสัตว์ป่า พันธุ์ไม้ และการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติตามแนวทางของชุมชน (นาย ก ผู้แทนกลุ่มผู้ค้าถ้ำน้ำทิพย์, 2568)

กระบวนการปรับตัวของชุมชนสะท้อนให้เห็นถึงการจัดการความทรงจำจากล่างขึ้นบน ที่เกิดจากพลังของศรัทธาและประสบการณ์ร่วมในช่วงหลังความขัดแย้ง พวกเขานำความทรงจำเกี่ยวกับหลวงปู่ศรี มหาวิโร มาใช้เป็นแกนกลางในการสร้างความชอบธรรมให้กับการดำรงอยู่ของชุมชน และสร้างอัตลักษณ์ใหม่ในฐานะสานุศิษย์ผู้สืบสานเจตนารมณ์หลวงปู่ การรวมกลุ่มของผู้ค้าจึงมีเป้าหมายทางเศรษฐกิจ มิติทางศิลปวัฒนธรรม และมิติทางสังคมร่วมด้วย พวกเขาใช้ศรัทธาเป็นทุนในการสร้างกลไกการมีส่วนร่วม เช่น การจัดตั้งคณะกรรมการชุมชน การสร้างระบบจัดการขยะโดยชุมชนเอง การใช้สื่อออนไลน์เพื่อสื่อสารและประชาสัมพันธ์กิจกรรม ตลอดจนการเชื่อมโยงกับหน่วยงานรัฐและสถาบันการศึกษาในท้องถิ่นเพื่อจัดทำแหล่งเรียนรู้เรื่องหลวงปู่ศรี อันเป็นการแปลงความทรงจำทางศาสนาให้กลายเป็นทุนทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้ กระบวนการเหล่านี้จึงเป็นตัวอย่างของการที่ชาวบ้านใช้ความทรงจำเป็นเครื่องมือสร้างความร่วมมือ การต่อรองอำนาจ ตลอดจนการจัดการพื้นที่ของภาครัฐ และการพัฒนาแบบพึ่งพาตนเอง อันเป็นสิทธิมนุษยชนที่มีรากฐานอยู่บนความทรงจำ ศรัทธาและความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติและเชื่อว่าสืบทอดจากหลวงปู่ศรี มหาวิโร

อภิปรายผล

จากผลการศึกษาพบว่า ภูเขียว-ถ้ำผาน้ำทิพย์เป็นพื้นที่ที่สะท้อนพลวัตของประวัติศาสตร์ในฐานะกระบวนการสร้างความหมาย มากกว่าการบันทึกข้อเท็จจริงในอดีต สอดคล้องกับแนวคิดของ Carr (1961) ที่มองว่าประวัติศาสตร์เป็นบทสนทนาอันไม่สิ้นสุดระหว่างนักประวัติศาสตร์กับหลักฐาน กล่าวคือ อดีตมิได้พูดด้วยตัวเอง หากแต่ถูกทำให้พูดผ่านเสียงของผู้บันทึกในปัจจุบัน การศึกษานี้จึงแสดงให้เห็นว่า ชาวบ้านในพื้นที่มิได้เป็นเพียงผู้ถูกกระทำจากนโยบายรัฐในยุคสงครามเย็น หากแต่เป็นนักตีความทางประวัติศาสตร์ ผู้ริเริ่มสร้างความหมายของอดีตด้วยวิธีของตนเอง การที่รัฐไทยภายใต้พระราชบัญญัติป้องกันการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ พ.ศ. 2495 และแผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติฉบับแรก (พ.ศ. 2504–2509) ผนวกอีสานเข้าสู่ยุทธศาสตร์ความมั่นคงโลก (Fineman, 1997) ส่งผลให้ผู้คนต้องเผชิญทั้งความรุนแรงและการเปลี่ยนผ่านทางเศรษฐกิจ (Keyes, 2014) แต่ในระดับรากหญ้า ชาวบ้านกลับเลือกเล่าประวัติศาสตร์ของตนใหม่ให้สอดคล้องกับชีวิตจริงและความทรงจำของชุมชน

การแปลงความหมายของพื้นที่สีแดงจากสมรภูมิของความหวาดกลัวในยุคคอมมิวนิสต์ สู่พื้นที่ศรัทธาและสันติแสดงให้เห็นว่า ความทรงจำในชุมชนเป็นผลของการประกอบสร้างร่วมกัน มากกว่าการระลึกส่วนบุคคล ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิด ความทรงจำร่วม (collective memory) ของ Halbwachs (1992) ที่อธิบายว่าความทรงจำของปัจเจกบุคคลดำรงอยู่ได้ เพราะมีกรอบทางสังคมและวัฒนธรรมรองรับ ผลการวิจัยพบว่า ชุมชนภูเขียวเลือกหยิบยกเรื่องราวบางส่วนในอดีต เช่น การปลูกป่า การสอนศีลธรรมของหลวงปู่ศรี มหาวิโร มาปรับใช้ในปัจจุบัน เพื่อสร้างความชอบธรรมทางศีลธรรมและวัฒนธรรมในการอยู่ร่วมกับพื้นที่อนุรักษ์ของรัฐ กระบวนการเลือกจำ (selective remembering) นี้ไม่เพียงแสดงถึงการตีความอดีตเพื่อรองรับความต้องการของปัจจุบัน แต่ยังสะท้อนบทบาทของศาสนาในฐานะกลไกกลางในการเยียวยาความรุนแรงทางประวัติศาสตร์และสานสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับประชาชน

พลวัตของความทรงจำในภูเขียว-ถ้ำผาน้ำทิพย์ยังสอดคล้องกับแนวคิดของ Anderson (1977) เรื่องชุมชนจินตกรรม (imagined communities) ซึ่งชี้ให้เห็นว่าอัตลักษณ์ของชาติถูกประกอบสร้างผ่านเรื่องเล่า สัญลักษณ์ และพิธีกรรม ความทรงจำจึงไม่เป็นกลาง หากเป็นพื้นที่ของการเมืองแห่งความหมาย (politics of memory) การที่รัฐใช้นโยบายศาสนาในการเมือง ในช่วงสงครามเย็น นำหลวงปู่ศรี มหาวิโรมาสร้างวัดผาน้ำทิพย์ เพื่อเปลี่ยนพื้นที่สีแดงให้กลายเป็นพื้นที่แห่งบุญ แสดงให้เห็นการใช้อำนาจเชิงสัญลักษณ์ของรัฐ แต่ในอีกด้านหนึ่ง ชาวบ้านเองก็ใช้สัญลักษณ์ทางศาสนาเดียวกันเพื่อต่อรองสิทธิในการใช้ประโยชน์จากพื้นที่และฟื้นฟูความสัมพันธ์กับรัฐ ความทรงจำเรื่องป่าศักดิ์สิทธิ์ของหลวงปู่”จึงทำหน้าที่ทั้งยืนยันอุดมการณ์ชาติ-ศาสนา-พระมหากษัตริย์ และเป็นเครื่องมือของชุมชนในการต่อรองเชิงวัฒนธรรม

มิติของพลวัตระยะยาว การเปลี่ยนความทรงจำจากความกลัว สู่ทุนวัฒนธรรม แสดงให้เห็นลักษณะของสิ่งที่อาจเรียกว่าความทรงจำเชิงเคลื่อนไหว (dynamic cultural memory) ซึ่งมีชีวิตและเปลี่ยนแปลงตามบริบททางเศรษฐกิจ สังคม งานวิจัยนี้สอดคล้องกับการศึกษาของ อิกานต์ ศรีนารา (2564) ที่แสดงให้เห็นว่า อดีตสหยาพรคคอมมิวนิสต์คัดเลือกและตีความความทรงจำใหม่เพื่อปรับตัวต่อโลกหลังสงครามเย็น ในกรณีของภูเขียว-ถ้ำผาน้ำทิพย์ ชุมชนเลือกเล่าใหม่อดีตของสงครามให้กลายเป็นเรื่องศรัทธาและการพัฒนา เช่น การจัดนิทรรศการประวัติหลวงปู่ โครงการมัคคุเทศก์น้อย หรือการพัฒนาชุมชนเป็นแหล่งเรียนรู้ ผลลัพธ์คือ ความทรงจำไม่หยุดนิ่งอยู่กับอดีต แต่กลายเป็นพลังทางสังคมที่หล่อหลอมอัตลักษณ์ใหม่ของชุมชน และทำหน้าที่เป็นทุนวัฒนธรรมที่ขับเคลื่อนเศรษฐกิจ สังคม และสันติภาพในระดับท้องถิ่น

องค์ความรู้ใหม่

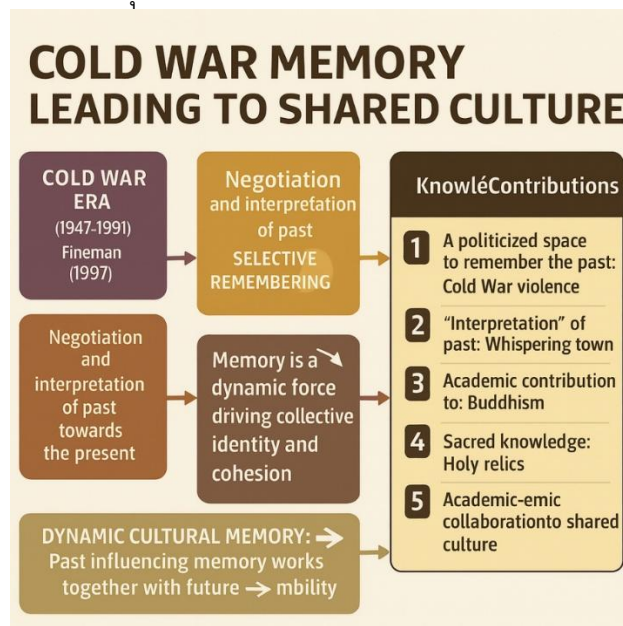
งานวิจัยนี้เสนอการตีความใหม่ต่อ ยุคสงครามเย็นในประเทศไทยไม่ใช่เพียงช่วงเวลาของการเผชิญหน้าทางอุดมการณ์ระหว่างรัฐกับคอมมิวนิสต์ แต่เป็นจุดกำเนิดของความทรงจำเชิงสังคม ที่ยังคงทำงานอยู่ในปัจจุบัน การศึกษาชี้ให้เห็นว่าแม้รัฐพยายามสร้างความมั่นคงผ่านกลไกกฎหมายและศาสนา (เช่น นโยบายศานานำการเมือง) แต่ชาวบ้านกลับ “รื้อสร้างความทรงจำ” ให้สอดคล้องกับชีวิตของตน อดีตจึงไม่ใช่สิ่งที่ตายตัว หากเป็นวัตถุดิบของการสร้างอัตลักษณ์ในระยะยาว ซึ่งช่วยเติมเต็มช่องว่างของประวัติศาสตร์สงครามเย็นแบบราชการ

งานวิจัยนี้พัฒนาแนวคิด “ความทรงจำเชิงเคลื่อนไหว” (dynamic cultural memory) เพื่ออธิบายการทำงานของ ความทรงจำที่ไม่หยุดนิ่งอยู่กับอดีต แต่ปรับเปลี่ยนตามบริบทเศรษฐกิจ-สังคม เช่น การแปลงพื้นที่สีแดงให้เป็นพื้นที่ศรัทธา และต่อมาพัฒนาเป็นแหล่งเรียนรู้และแหล่งท่องเที่ยวชุมชน แนวคิดนี้ต่อยอดจาก Halbwachs (1992) เรื่อง collective memory โดยเพิ่มมิติ “พลังทางเศรษฐกิจและนโยบายท้องถิ่น” ที่ความทรงจำกลายเป็นทุนทางวัฒนธรรมและเครื่องมือพัฒนาอย่างยั่งยืนในระดับฐานราก

ผลการศึกษาชี้ว่าความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับชุมชนไม่ได้อยู่บนฐานของการเผชิญหน้า หากแต่ดำรงอยู่ในรูปของ “การต่อรองเชิงศีลธรรม” ผ่านภาษาและสัญลักษณ์ของศาสนา การยกหลวงปู่ศรี มหาวิโรเป็นศูนย์กลางของการฟื้นฟูพื้นที่ แสดงให้เห็นว่าชุมชนสามารถใช้ศาสนาเป็นพื้นที่กลางระหว่างอุดมการณ์รัฐกับวิถีชีวิตของประชาชน การต่อรองลักษณะนี้ สะท้อนการประสานกันของอำนาจและศรัทธา ซึ่งขยายความเข้าใจเรื่อง “politics of memory” ของ Anderson (1977) ให้ลึกซึ้งขึ้นในบริบทท้องถิ่นไทย

การพัฒนา “กรอบวิเคราะห์เชิงภูมิทัศน์แห่งความทรงจำ” (Memoryscape Framework) จากกรณีศึกษาภูเขียว-ถ้ำน้ำทิพย์ งานวิจัยนี้ได้เสนอกรอบการวิเคราะห์ใหม่ที่เรียกว่า “ภูมิทัศน์แห่งความทรงจำ” (memoryscape framework) เพื่ออธิบายความสัมพันธ์ระหว่างพื้นที่-ความทรงจำ-อัตลักษณ์ โดยใช้พื้นที่จริง (physical space) เป็นตัวกลางของความหมายทางสังคม ผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่าพื้นที่ที่เคยเป็นสมรภูมิคอมมิวนิสต์สามารถถูกแปลงให้เป็น “ภูมิทัศน์แห่งศรัทธา” ได้ผ่านการรื้อสร้างเรื่องเล่า ความเชื่อ และกิจกรรมทางวัฒนธรรม ซึ่งทำให้เห็นบทบาทของชุมชนในฐานะ “ผู้ผลิตความรู้ทางประวัติศาสตร์” ร่วมกับรัฐ

องค์ความรู้สุดท้ายคือการบูรณาการระหว่างวิธีวิทยาประวัติศาสตร์ (historical interpretation) กับมานุษยวิทยา ความทรงจำ (anthropology of memory) และนโยบายวัฒนธรรมร่วมสมัย ผลลัพธ์ทำให้เกิดกรอบวิเคราะห์ที่สามารถ อธิบายการเปลี่ยนแปลงของสังคมไทยหลังสงครามเย็นผ่านมิติของพื้นที่ ความเชื่อ และการพัฒนาอย่างมีส่วนร่วม ซึ่งมีคุณค่าเชิงนโยบายต่อการออกแบบโครงการพัฒนาชุมชนเชิงวัฒนธรรมและสันติภาพในอนาคต

ภาพที่ 7 องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย

สรุปผลการวิจัย

งานวิจัยนี้สรุปได้ว่าความทรงจำในยุคสงครามเย็น มิได้ดับสูญไปพร้อมกับการยุติความขัดแย้งทางอาวุธ หากแต่ยังคงดำรงอยู่ในฐานะพลังทางสังคมที่มีชีวิต ซึ่งถูกนำมาตีความ เลือกลงใช้ และแปลงความหมายอย่างต่อเนื่องในแต่ละยุคสมัย โดยเฉพาะในพื้นที่ภูเขี้ยว-ถ้ำผาน้ำทิพย์ ที่ความทรงจำของสงคราม ความสูญเสีย และการควบคุมโดยรัฐ ได้ถูกเปลี่ยนผ่านไปสู่การสร้างสรรคพื้นที่แห่งศรัทธาและการเรียนรู้ร่วมกันของชุมชน

ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่า รัฐใช้ศาสนาเป็นกลไกสร้างสันติภาพเชิงนโยบาย ผ่านการนิมนต์พระสงฆ์เข้ามาเผยแผ่ธรรม และพัฒนาพื้นที่ ขณะที่ชุมชนตอบสนองด้วยการหยิบยืมเรื่องราวของหลวงปู่ศรี มหาวิโร และประสบการณ์การบุกเบิกของตนมาใช้เป็นทุนทางศีลธรรม และทุนทางวัฒนธรรม เพื่อเจรจาท่องกับอำนาจรัฐ กระบวนการนี้ได้เปลี่ยนพื้นที่สีแดงในอดีตให้กลายเป็นพื้นที่แห่งบุญ และแหล่งเรียนรู้ของชุมชน ซึ่งสะท้อนให้เห็นพลังของการใช้ความทรงจำเป็นเครื่องมือฟื้นฟูอัตลักษณ์และสร้างความสงบสุขในท้องถิ่น ดังนั้น ความทรงจำในพื้นที่ภูเขี้ยว-ถ้ำผาน้ำทิพย์ จึงเป็นตัวอย่างสำคัญของ “ความทรงจำเชิงเคลื่อนไหว” (Dynamic Cultural Memory) ที่มิได้หยุดนิ่งอยู่กับอดีต แต่ขับเคลื่อนการพัฒนาอัตลักษณ์ พื้นที่ และความสัมพันธ์ระหว่างรัฐ ศาสนา และชุมชนให้ดำรงอยู่ร่วมกันได้อย่างสร้างสรรค์ภายใต้บริบทของสังคมไทยร่วมสมัย ผลจากงานวิจัยนี้ควรนำไปบูรณาการความร่วมมือระหว่างหน่วยงานรัฐ วัด โรงเรียน และชุมชน เพื่อพัฒนาแหล่งเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น สำหรับการวิจัยครั้งต่อไปควรศึกษาความทรงจำเปรียบเทียบระหว่างชุมชนที่เคยเกี่ยวข้องกับความขัดแย้งในสงครามเย็นในภูมิภาคต่าง ๆ ของอีสาน เพื่อทำความเข้าใจพลวัตที่หลากหลายมากยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช. (2531). ประกาศกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เรื่อง กำหนดพื้นที่ป่าดงบังและป่าดงภูสีฐาน (บางส่วน) ให้เป็นเขตห้ามล่าสัตว์ป่าถ้ำผาน้ำทิพย์. สืบค้นจาก <https://portal.dnp.go.th/DNP/FileSystem/download?uuid=028ab0cf-4572-463b-8b46-8cfa5b387933.pdf>.
- คณะกรรมการฝ่ายจัดทำหนังสือที่ระลึกฯ. (2555). วีระปฏิปทา มหาวิโร. กรุงเทพฯ: ศิลปสยามบรรจุกัณฑ์และการพิมพ์.
- คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุฯ. (2542). วัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์และภูมิปัญญาจังหวัดร้อยเอ็ด. กรุงเทพฯ: ครุสภาลาดพร้าว.
- เฉลิมพล โสมอินทร์. (2519). พระราชบัญญัติป้องกันการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ พ.ศ. 2495. เชียงใหม่: พัฒนาการพิมพ์.
- ทิฆัมพร สิงโตมาศ. (2560). หมู่บ้านเสียงปืนแตก: ประวัติศาสตร์ การเคลื่อนไหวทางการเมือง และการสร้างอัตลักษณ์ของท้องถิ่นบ้านนาบัว. วารสารธรรมศาสตร์, 36(3), 112–147.
- ธิดานต์ ศรีนารา. (2564). สงครามความทรงจำและการเปลี่ยนแปลงความคิดเกี่ยวกับอดีตของ “อดีตสหาย” ในช่วงระหว่างทศวรรษ 2520–2550. วารสารไทยคดีศึกษา, 18(1), 1–26.
- นาง ง. (2568). ผู้สูงอายุชุมชนผาน้ำทิพย์. สัมภาษณ์. 17 เมษายน.
- นาย ก. (2568). ผู้แทนกลุ่มผู้ค้าผาน้ำทิพย์. สัมภาษณ์. 17 เมษายน.
- นาย ข. (2568). ผู้สูงอายุชุมชนผาน้ำทิพย์. สัมภาษณ์. 17 เมษายน.
- นาย ค. (2568). ผู้สูงอายุชุมชนผาน้ำทิพย์. สัมภาษณ์. 17 เมษายน.
- บุญมี คำบุศย์. (2541). อดีตวีรлік. ร้อยเอ็ด: นานักขรรค์การพิมพ์.
- ประกาศกระทรวงมหาดไทย. (2512). เรื่อง เขตแทรกซึมของคอมมิวนิสต์. ราชกิจจานุเบกษา, เล่ม 86 ตอนที่ 115 (ฉบับพิเศษ), หน้า 6–9, วันที่ 26 ธันวาคม 2512.
- พระมหาธีรนาถ อคฺคธีโร. (2554). หลวงปู่ศรีนิพนพาน. นครราชสีมา: วัดป่าภูสูง.
- พระราชกฤษฎีกากำหนดป่าดงบังให้เป็นป่าคุ้มครอง พ.ศ. 2494. (2494, 20 พฤศจิกายน). ราชกิจจานุเบกษา, เล่ม 68, ตอนที่ 69, หน้า 1562–1564.

- พระราชบัญญัติคุ้มครองและสงวนป่า พ.ศ. 2481. (2482). ราชกิจจานุเบกษา, เล่ม 56, หน้า 211-223, วันที่ 3 เมษายน 2482.
- พระราชบัญญัติป้องกันการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ พ.ศ. 2495. (2495). ราชกิจจานุเบกษา, เล่ม 69, ตอนที่ 68 ฉบับพิเศษ, หน้า 1-6, วันที่ 13 พฤศจิกายน 2495.
- พระราชบัญญัติว่าด้วยคอมมิวนิสต์ พ.ศ. 2476. (2476, 2 เมษายน). ราชกิจจานุเบกษา, เล่ม 50, หน้า 10-12.
- สมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ 9. (2501). *นิทานโบราณคดี*. (พิมพ์ครั้งที่ 9). กรุงเทพฯ: คลังวิทยา.
- _____. (2538). *สมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ 9 เสด็จไปตรวจราชการมณฑลนครศรีธรรมราชและมณฑลอุดรอีสาณ ร.ศ. 125 พ.ศ. 2449*. กรุงเทพฯ: วัชรินทร์การพิมพ์.
- Anderson, B. (1977). Withdrawal symptoms: Social and cultural aspects of the October 6 coup. *Bulletin of Concerned Asian Scholars*, 9(3), 13-30.
- Bourdieu, P. (1986). The force of law: Toward a sociology of the juridical field. *Hastings LJ*, 38, 805.
- Carr, E. H. (1961). *What is history?*. London: Macmillan.
- Fineman, D. (1997). *A special relationship: the United States and military government in Thailand, 1947-1958*. Honolulu: University of Hawai'i Press.
- Halbwachs, M. (1992). *On collective memory*. Chicago: University of Chicago Press.
- Keyes, C. (2014). *Finding their voice: Northeastern villagers and the Thai state*. Chiang Mai: Silkworm Books.

Feasibility of Mangosteen Cultivation in Cha-Uat District, Nakhon Si Thammarat Province

Nutkamon Ponkaew^{1*} Kuntonrat Davivongs² and Kulapa Kuldilok²

¹ Master's Student, Department of Agricultural and Resource Economics, Faculty of Economics, Kasetsart University, Thailand

² Department of Agricultural and Resources Economics, Faculty of Economics, Kasetsart University, Thailand

* Corresponding author. E-mail: Nutkamon.pon@ku.th

ABSTRACT

This article aimed to: (1) study the general conditions of mangosteen production and marketing, and (2) analyze the financial feasibility of mangosteen cultivation. The study applied both qualitative and quantitative research approaches. Data collection was conducted through in-depth interviews with a total of 34 mangosteen farmers. Project analysis was employed to examine the general conditions of production and marketing. In addition, financial investment analysis tools were used to assess financial feasibility. The results of the study found that: (1) Production: In Cha-Uat District, the rain shadow effect allows mangosteen to produce off-season yields. Intercropping is also practiced to generate additional income alongside mangosteen. Furthermore, the Cha-Uat Model, which promotes farmer group cooperation, contributes to establishing production standards with secure market support. This model also serves as a learning hub for farmers both within and outside the area. (2) Marketing: In Cha-Uat District, there are three marketing channels: (1) selling at local collection points through local traders, (2) lump-sum orchard sales through buyers who make contracts directly with farmers, and (3) mangosteen auctions through farmer groups. (3) Financial Analysis: Two scenarios were considered: (1) mangosteen production distributed in-season and off-season at a 70:30 ratio, and (2) mangosteen production concentrated mainly in-season at a 90:10 ratio. In the 70:30 scenario, all three marketing channels were financially feasible, with farmer group sales being the most profitable. In the 90:10 scenario, only the farmer group sales channel was financially feasible and profitable.

Keywords: Mangosteen, Feasibility, Study of General Condition

ความเป็นไปได้ในการปลูกมังคุดในอำเภอชะอวด จังหวัดนครศรีธรรมราช

ณัฐกมล พลแก้ว^{1*} กุณทลรัตน์ ทวีวงศ์² และ กุลภา กุลติลล²

¹ นิสิตปริญญาโท ภาควิชาเศรษฐศาสตร์เกษตรและทรัพยากร คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ประเทศไทย

² ภาควิชาเศรษฐศาสตร์เกษตรและทรัพยากร คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ประเทศไทย

* Corresponding author. E-mail: Nutkamon.pon@ku.th

บทคัดย่อ

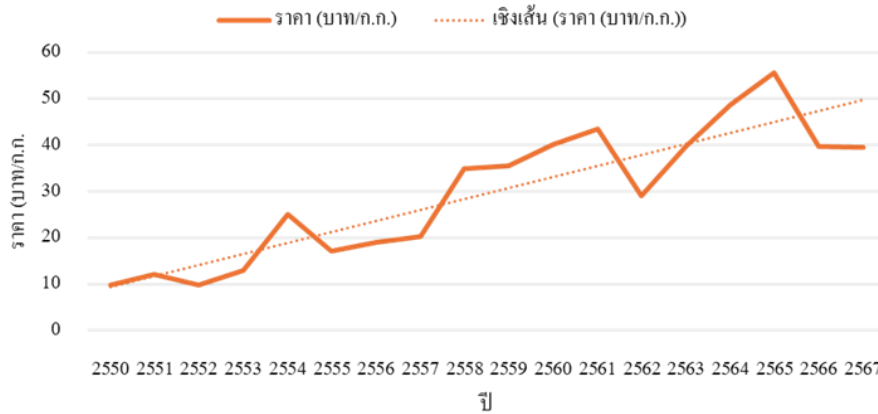
บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ (1) เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปด้านการผลิตและตลาดของมังคุด (2) เพื่อวิเคราะห์ความเป็นไปได้ทางการเงินในการปลูกมังคุด การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยทั้งในเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ เครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกของเกษตรกรผู้ปลูกมังคุดทั้งหมด 34 ราย โดยใช้การวิเคราะห์โครงการในการศึกษาสภาพทั่วไปการผลิต และการตลาด นอกจากนี้ใช้เครื่องมือการวิเคราะห์การลงทุนทางการเงินในการวิเคราะห์ความเป็นไปได้ทางการเงิน โดยผลการศึกษาพบว่า 1) ในด้านการผลิตในอำเภอชะอวดเป็นเขตเงาฝนทำให้มังคุดออกนอกฤดูได้ ยังมีการปลูกพืชแซมเพื่อสร้างรายได้เพิ่มเติมจากมังคุด และพื้นที่ชะอวดที่มีการรวมกลุ่มกันเป็นชะอวดโมเดลซึ่งช่วยสร้างมาตรฐานในการผลิตแก่เกษตรกรโดยมีตลาดรองรับ นอกจากนี้ยังเป็นแหล่งเรียนรู้ให้กับเกษตรกรที่สนใจทั้งในและนอกพื้นที่ 2) ในด้านการตลาดในอำเภอชะอวดมี 3 ช่องทาง คือ การขายตามจุดรับซื้อผ่านพ่อค้าในพื้นที่ การเหมาสวนมังคุดผ่านผู้รับซื้อที่ทำสัญญาที่สวน และการประมูลมังคุดผ่านกลุ่มเกษตรกร 3) ในการวิเคราะห์ทางการเงินซึ่งแบ่งเป็น 2 กรณี คือ (1) มังคุดออกในและนอกฤดูในสัดส่วน 70:30 และ (2) มังคุดออกนอกฤดูน้อยและไปกระจุกในฤดูมีสัดส่วน 90:10 ซึ่งในกรณีที่มังคุดออกในสัดส่วน 70:30 ทั้ง 3 ช่องทางการขายมีความเป็นไปได้ทั้งหมด แต่การขายผ่านกลุ่มเกษตรกรมีความคุ้มค่าทางการเงินมากที่สุด และในกรณีที่มังคุดออกในสัดส่วน 90:10 นั้น มีเพียงการขายมังคุดผ่านกลุ่มที่มีความเป็นไปได้ และมีความคุ้มค่าทางการเงิน

คำสำคัญ: มังคุด, ความเป็นไปได้, การศึกษาสภาพทั่วไป

© 2025 JSSP: Journal of Social Science Panyapat

บทนำ

มังคุดเป็นพืชเศรษฐกิจสำคัญของไทยโดยมังคุดไม่ได้จำกัดอยู่เพียงผลสด แต่สามารถต่อยอดสู่ผลิตภัณฑ์ที่หลากหลาย อาทิ มังคุดคัด เพื่อเพิ่มมูลค่าทางการตลาด, ผลิตภัณฑ์ freeze-dried ที่คงคุณค่าทางโภชนาการและยืดอายุจัดเก็บ, น้ำมังคุด สำหรับตลาดเครื่องดื่มสุขภาพ ตลอดจนการสกัดสารแซนโทน (Xanthone) จากเปลือกเพื่อใช้ในอุตสาหกรรมการแพทย์และเครื่องสำอาง (สภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย, 2566) ซึ่งจากข้อมูลของกรมวิชาการเกษตร (2566) ผลผลิตมังคุดในประเทศไทยนั้นร้อยละ 80 จะถูกส่งออกไปยังต่างประเทศ และอีกร้อยละ 20 จะถูกนำมาบริโภคในประเทศ เมื่อดูภาพรวมเชิงการตลาดสะท้อนศักยภาพส่งออกที่โดดเด่นในปี 2566 ไทยขึ้นเป็นผู้ส่งออกมังคุดสดอันดับ 1 ของโลก มูลค่า 17,192.32 ล้านบาท โดยมีตลาดหลักคือจีนในสัดส่วนร้อยละ 93.73 ของมูลค่าส่งออกทั้งหมด (กระทรวงพาณิชย์, 2567) แสดงให้เห็นถึงความเสี่ยงจากการกระจุกตัวของตลาดปลายทางควบคู่กันไป อย่างไรก็ตามในด้านราคามังคุดจากข้อมูลของสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร (2567) ดังภาพที่ 1 มีแนวโน้มปรับตัวขึ้นท่ามกลางความผันผวนซึ่งสะท้อนถึงการเติบโตของระดับราคา แม้ยังคงมีความเสี่ยงจากการผันผวนของตลาด

ภาพที่ 1 กราฟราคาของมังคุดของประเทศไทย (2550-2567)

ที่มา: สำนักเศรษฐกิจและการเกษตร (2567)

ในด้านการผลิตมังคุดมีข้อได้เปรียบด้านต้นทุนดูแลรักษาไม่สูงและมีความทนทานต่อโรคเมื่อเทียบกับไม้ผลเขตร้อนหลายชนิด ลดความเสี่ยงจากการระบาดของโรคพืช อีกทั้งการใช้แรงงานไม่ได้เข้มข้นตลอดทั้งปีจะหนาแน่นเฉพาะช่วงเก็บเกี่ยว และไม่จำเป็นต้องใช้แรงงานที่มีทักษะสูงมากนัก อย่างไรก็ตาม มังคุดมีช่วงสร้างทรงพุ่มยาว และเริ่มให้ผลผลิตช้า โดยในระยะแรกผลผลิตยังไม่มาก (สำนักส่งเสริมและฝึกอบรม มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2536) จึงต้องวางแผนการเงินและแรงงานให้สอดคล้องกับวัฏจักรการผลิต จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่าการปลูกมังคุดมีทั้งข้อดีและข้อจำกัดทั้งด้านการผลิตและการตลาด เพื่อทำความเข้าใจศักยภาพของเกษตรกรในการปลูกมังคุด จึงจำเป็นต้องวิเคราะห์ความเป็นไปได้โดยมุ่งเน้นศึกษาสภาพทั่วไปของการผลิตและตลาด ควบคู่กับการเปรียบเทียบต้นทุนและรายได้ของการปลูกมังคุดเพื่อนำไปประเมินความคุ้มค่าและใช้ประกอบการตัดสินใจลงทุนของเกษตรกรที่สนใจ

ในประเทศไทยนั้นก็มีการปลูกมังคุดในหลากหลายพื้นที่จากข้อมูลของสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร (2567) มังคุดส่วนใหญ่หากเทียบเป็นรายภาคจะมาจากภาคใต้ซึ่งเป็นแหล่งผลิตมังคุดหลักในประเทศไทย โดยในจังหวัดนครศรีธรรมราช อำเภอลำชะอวด มีความโดดเด่นด้านการผลิต และการตลาดมังคุดภายใต้ “โครงการชะอวด โมเดล” ซึ่งเป็นการรวมกลุ่มเกษตรกรเพื่อผลิตมังคุดผิวมันคุณภาพสูงที่มุ่งเน้นการส่งออกและมีตลาดรองรับที่ชัดเจน อีกทั้งเกษตรกรในพื้นที่ยังพัฒนาการผลิตมังคุดนอกฤดูเพื่อลดผลกระทบจากภาวะราคาตกต่ำ เนื่องจากผลผลิตมังคุดภาคใต้มีมาก ออกสู่ตลาดช้ากว่าภาคตะวันออกประมาณ 1-2 เดือน ส่งผลให้ราคามังคุดภาคใต้ต่ำกว่าภาคตะวันออก ดังนั้น อำเภอลำชะอวด จังหวัดนครศรีธรรมราช จึงเป็นพื้นที่เหมาะสมสำหรับการศึกษาความเป็นไปได้ในการปลูกมังคุด (สำนักงานเกษตรอำเภอลำชะอวด, 2567)

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปด้านการผลิตและตลาดของมังคุด
2. เพื่อวิเคราะห์ความคุ้มค่าทางการเงินในการปลูกมังคุดโดยเปรียบเทียบระหว่างช่องทางการจำหน่ายที่แตกต่างกัน

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. กลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาความเป็นไปได้ในการปลูกมังคุดในอำเภอลำชะอวด คือเกษตรกรผู้ปลูกมังคุดในอำเภอลำชะอวด จังหวัดนครศรีธรรมราช ที่มีขนาดของสวนไม่เกิน 20 ไร่ ซึ่งเป็นขนาดพื้นที่สวนที่เกษตรกรเป็นส่วนใหญ่ใช้ปลูกมังคุด งานวิจัยนี้เก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างจำนวนทั้งสิ้น 34 รายโดยใช้การสุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling)

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การศึกษาความเป็นไปได้ในการปลูกมังคุดในอำเภอชะอวด จังหวัดนครศรีธรรมราช ใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ในการเก็บข้อมูลจากเกษตรกรผู้ปลูกมังคุดโดยแบ่งโครงสร้างการสัมภาษณ์เป็น 4 ส่วน ได้แก่ 1) ข้อมูลโดยทั่วไปของเกษตรกร 2) ข้อมูลของแปลงปลูกและวิธีการจัดการของเกษตรกร 3) ข้อมูลการตลาดและรายได้ของเกษตรกร 4) วิธีการจัดการความเสี่ยงของเกษตรกร

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการเก็บข้อมูลจะแบ่งเป็น 2 ส่วนได้แก่

3.1 ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) จะได้เป็นการค้นคว้า และเก็บข้อมูลจากเอกสาร งานวิจัย รายงาน วิทยานิพนธ์จากหน่วยงานต่าง ๆ เช่น สำนักเศรษฐกิจการเกษตร กรมวิชาการเกษตร สำนักงานเกษตรอำเภอชะอวด กรมส่งเสริมการเกษตร และสภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย เป็นต้น

3.2 ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) เป็นการเก็บข้อมูลเกษตรกรที่ปลูกมังคุดในอำเภอชะอวด จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เกษตรกรเจ้าของสวนผู้ปลูกมังคุดทั้งหมด 34 ราย ในช่วงเวลาตั้งแต่เดือน มีนาคม 2568 ถึง เมษายน 2568 โดยใช้เวลาในการสัมภาษณ์รายละ 1-2 ชั่วโมง เพื่อให้เข้าใจในเชิงลึก และสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการศึกษาของงานวิจัยตามกลยุทธ์การเลือกตัวอย่างของ ประไพพิมพ์ สุวีสินนทร์ และประสพชัย พสุนนท์ (2559)

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

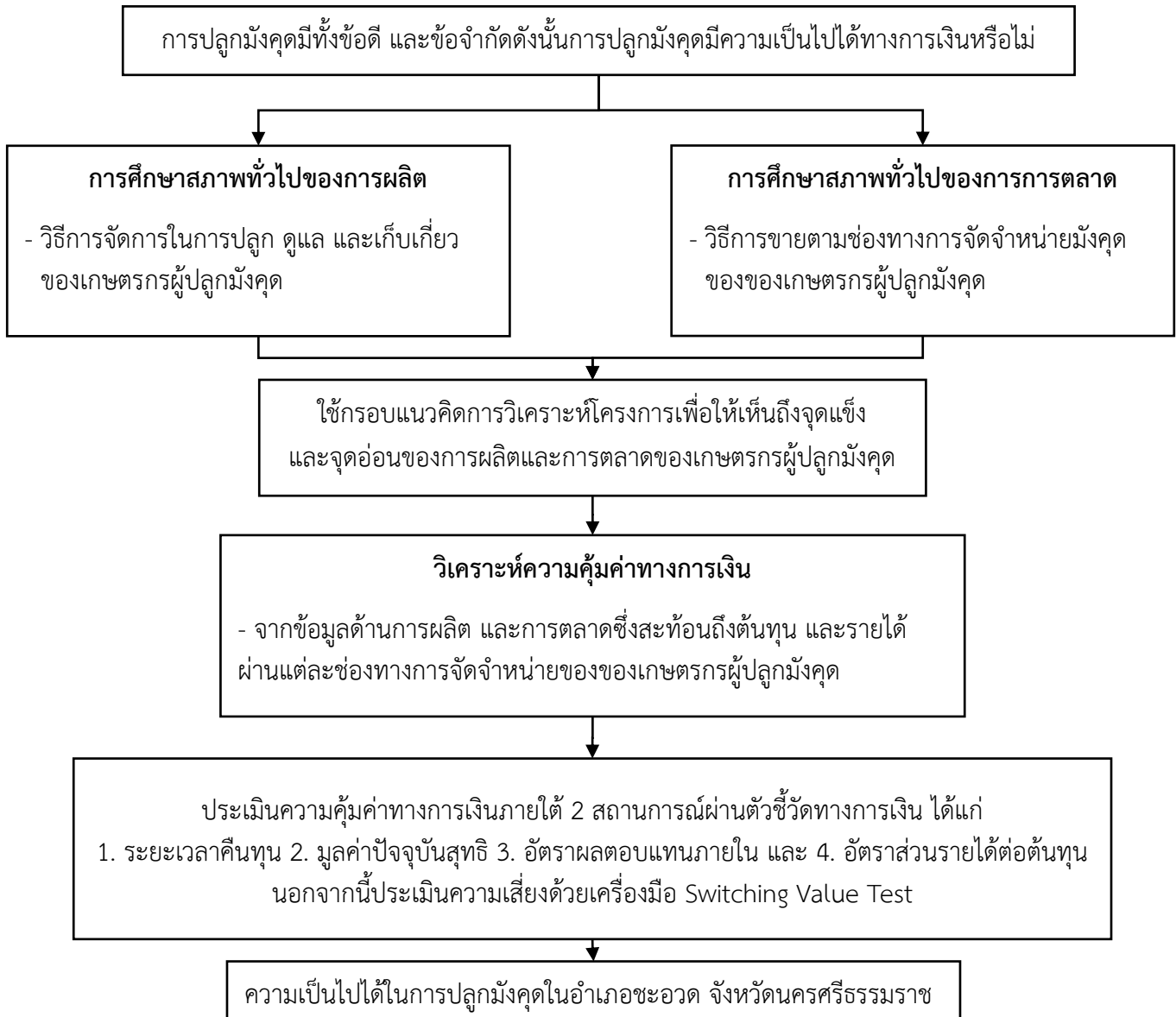
ในการวิเคราะห์ข้อมูลจะแบ่งเป็น 2 ส่วนดังนี้

4.1 การศึกษาสภาพทั่วไปในด้านการผลิตและการตลาดในอำเภอชะอวด จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยใช้การวิเคราะห์เชิงคุณภาพ (Qualitative Analysis) ตามกรอบแนวคิดการวิเคราะห์โครงการ (Project Analysis) ของประสิทธิ์ ตงยั้งสิริ (2542) ในการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกเกษตรกรผู้ปลูกมังคุด และข้อมูลทุติยภูมิจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ในศึกษาสภาพทั่วไปในด้านการผลิตและการตลาดของมังคุด เพื่อให้เห็นถึงจุดแข็ง จุดอ่อน ที่มีผลต่อการผลิตและการตลาดโดยรวมของการปลูกมังคุดในพื้นที่ศึกษา

4.2 การวิเคราะห์ความคุ้มค่าทางการเงินของการปลูกและขายมังคุดผ่านตัวชี้วัดหลัก 4 ตัว ได้แก่ 1) ระยะเวลาคืนทุน (Payback Period: PBP) 2) มูลค่าปัจจุบันสุทธิ (Net Present Value: NPV) 3) อัตราผลตอบแทนภายใน (Internal Rate of Return: IRR) และ 4) อัตราส่วนรายได้ต่อต้นทุน (Benefit-Cost Ratio: BCR) โดยใช้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกในการประมาณการโครงสร้างต้นทุนและรายได้ของเกษตรกรผู้ปลูกมังคุด และอัตราผลตอบแทนขั้นต่ำที่เกษตรกรต้องการ คือ ร้อยละ 10 กำหนดระยะเวลาโครงการเท่ากับ 20 ปี นอกจากนี้ได้ใช้ Switching Value Test (SVTC และ SVTB) เพื่อประเมินการรองรับความเสี่ยงจากต้นทุนเพิ่มขึ้นหรือผลตอบแทนลดลง

ในการวิเคราะห์ความคุ้มค่าทางการเงินได้พิจารณาใน 2 กรณี คือ 1) กรณีที่ผลผลิตมังคุดออกในฤดูและนอกฤดู ในสัดส่วน 70:30 2) กรณีที่ผลผลิตนอกฤดูลดลงและไปกระจุกตัวในฤดู ทำให้สัดส่วนเป็น 90:10 เพื่อเปรียบเทียบความคุ้มค่าทางการเงินระหว่างช่องทางการจำหน่ายต่าง ๆ โดยพิจารณาตามสถานการณ์การผลิตที่แตกต่างกันในแต่ละกรณี

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพที่ 2 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัย พบว่า

1. สภาพทั่วไปด้านการผลิตและตลาดของมังคุด

1.1 สภาพทั่วไปด้านการผลิตโดยพิจารณาใน 4 ประเด็นหลัก ได้แก่ 1) เทคนิคการปลูกมังคุด 2) ด้านทำเลที่ตั้งและสภาพอากาศ 3) ด้านแรงงานในการผลิตมังคุด 4) การรวมกลุ่มกันของเกษตรกรผู้ปลูกมังคุด พบว่า

1.1.1 อำเภอชะอวด นั้นสามารถปลูกมังคุดได้เนื่องจากมีภูมิอากาศ และความชื้นที่เหมาะสมในการเติบโตและติดดอกของต้นมังคุดซึ่งหากปลูกในพื้นที่อื่น ๆ ที่ไม่มีความเหมาะสมนั้นจะทำให้เติบโต และติดดอกได้ยาก (กรมส่งเสริมการเกษตร, 2551) โดยในอำเภอชะอวดด้านเทคนิคการปลูกมังคุดตอนเริ่มปลูกมังคุดในอำเภอชะอวดโดยส่วนใหญ่จะปลูกในลักษณะ 8x8 เมตรโดยส่วนใหญ่จะนิยมให้ต้นไม้ที่ปลูกอยู่ก่อนในการบังแดดตอนมังคุดยังเล็ก นอกจากนี้จะมีการวางระบบน้ำในปีแรกเพื่อช่วยในการจัดการดูแลมังคุดในระยะยาว ในด้านการดูแลมังคุดนั้นในช่วงก่อนให้ผลผลิตจะใส่ปุ๋ยสูตรเสมอ 15-15-15 เพื่อดูแลมังคุดเพียงเท่านั้น แต่หลังจากให้ผลผลิตแล้วจะมีการใส่ปุ๋ยเป็น 3 ช่วงได้แก่ 1.ช่วงเปิดตาดอก 2.ช่วงบำรุงผล และ 3.ช่วงบำรุงลำต้น อย่างไรก็ตามในการใส่ปุ๋ยคอกของเกษตรกรนั้นถ้าหากหาซื้อได้ก็จะนำมาใส่เนื่องจาก

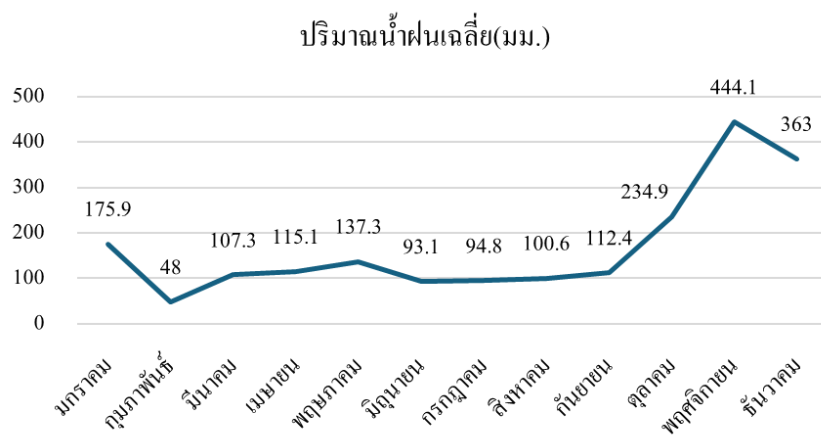
เกษตรกรในพื้นที่บางส่วนหาซื้อปุ๋ยคอกได้ยาก และจำเป็นต้องใส่ในสัดส่วนต่อต้นที่สูง นอกจากนี้ก็จำเป็นต้องมีการฉีดสารเคมีเพื่อช่วยกำจัดศัตรูพืช กระตุ้นการเกิดผลมั่งคุด และเพิ่มคุณภาพผลผลิต แต่ก่อนเก็บผลผลิต 1 เดือนจะไม่มีสารเคมีเพื่อให้ไม่มีสารตกค้าง ในส่วนการเก็บเกี่ยวเกษตรกรส่วนใหญ่นั้นเลือกที่จะจ้างแรงงานในการเก็บเกี่ยว อย่างไรก็ตามจุดเด่นในด้านเทคนิคการผลิตคือการผลิตมังคุดนอกฤดูจากการสัมภาษณ์เกษตรกรจะทำการกักโศกให้มังคุดออกนอกฤดูหลังจากเก็บเกี่ยวของมังคุดในฤดูในช่วงเดือนกรกฎาคมถึงเดือนสิงหาคมโดยผลผลิตในฤดูจะมีผลผลิตเฉลี่ยอยู่ที่ 700 ก.ก./ไร่ และผลผลิตนอกฤดูจะไปออกในช่วงเดือนธันวาคมถึงมกราคมโดยผลผลิตเฉลี่ยในฤดูจะมีผลผลิตอยู่ที่ 300 ก.ก./ไร่ ซึ่งตรงตามข้อมูลของกรมวิชาการเกษตร (2565)

ฤดู	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.
ใน ฤดู	พัฒนาใบ →	← ออกดอก →	← พัฒนาผล →	← พัฒนาผล →	← พัฒนาผล →	← พัฒนาผล →	← เก็บเกี่ยว ผลผลิต →	← เก็บเกี่ยว ผลผลิต →	← เก็บเกี่ยว ผลผลิต →	← เก็บเกี่ยว ผลผลิต →	← เก็บเกี่ยว ผลผลิต →	← เก็บเกี่ยว ผลผลิต →
นอกฤดู	← เก็บเกี่ยว ผลผลิต →	← เก็บเกี่ยว ผลผลิต →	← เก็บเกี่ยว ผลผลิต →	← เก็บเกี่ยว ผลผลิต →	← เก็บเกี่ยว ผลผลิต →	← เก็บเกี่ยว ผลผลิต →	← เก็บเกี่ยว ผลผลิต →	← เก็บเกี่ยว ผลผลิต →	← เก็บเกี่ยว ผลผลิต →	← เก็บเกี่ยว ผลผลิต →	← เก็บเกี่ยว ผลผลิต →	← เก็บเกี่ยว ผลผลิต →

ภาพที่ 3 การพัฒนาของมังคุดในจังหวัดนครศรีธรรมราช

ที่มา: กรมวิชาการเกษตร, 2565

1.1.2 ด้านทำเลที่ตั้ง และสภาพอากาศของอำเภอชะอวด จังหวัดนครศรีธรรมราช นอกจากการจัดการของเกษตรกรในการผลิตมังคุดนอกฤดูแล้วในอำเภอชะอวดมีข้อได้เปรียบทางธรรมชาติ จากภาพที่ 3 ฝนจะทิ้งช่วงในเดือนกรกฎาคมจากเขตฝั่งตะวันออกของเทือกเขานครศรีธรรมราช บริเวณนี้เป็นเขตเงาฝนในช่วงลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ระหว่างเดือนกรกฎาคมถึงเดือนสิงหาคม ทำให้มีฝนน้อย ทำให้มีมังคุดออกนอกฤดูในช่วงนี้ ช่วยให้ปริมาณผลผลิตกระจายตัว ลดปัญหาด้านราคาของมังคุดในฤดู เนื่องจากราคาของมังคุดนอกฤดูจะสูงกว่าในฤดูเป็นอย่างมาก โดยมังคุดนอกฤดูส่วนใหญ่จะเน้นส่งออกไปต่างประเทศเป็นหลัก อย่างไรก็ตามในบางปีที่มีฝนตกมากก็อาจทำให้ในปีนั้นมีมังคุดออกนอกฤดูน้อย

ภาพที่ 4 แสดงข้อมูลปริมาณน้ำฝนในแต่ละเดือนเฉลี่ย 10 ปี ตั้งแต่ปี 2554-2564

ที่มา: โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาปากพนังบน สำนักงานชลประทานที่ 15, 2565

1.1.3 ด้านแรงงานในการผลิตมังคุด ในการปลูก หรือดูแลมังคุดนั้นไม่ได้ใช้แรงงานที่เยอะมาก แต่ในช่วงการเก็บเกี่ยวนั้นมีการใช้แรงงานที่เยอะมากเนื่องจากผลของมังคุดนั้นไม่ได้ออกพร้อมกันดังนั้นจึงใช้เวลาเก็บเกี่ยว 30-45 วัน

นอกจากนี้จากการสัมภาษณ์ด้านแรงงานนั้นปัญหาส่วนใหญ่ที่เกษตรกรพบ เช่น ไม่มีแรงงานเก็บผลมังคุด ลูกจ้างทำงานระหว่างฤดูกาลเก็บผลมังคุด ลูกจ้างไม่มีความรู้เกี่ยวกับการเลือกเก็บลูกมังคุด เป็นต้น ทำให้เกษตรกรบางรายอาจต้องขึ้นค่าแรงงานเก็บเพื่อเป็นแรงจูงใจแก่แรงงานเก็บลูกมังคุดโดยเฉลี่ยจาก 10 บาท/กิโลกรัม เป็น 15-20 บาท/กิโลกรัม และบางรายที่มีกำลังแรงงานก็เลือกที่จะเก็บผลผลิตเอง

1.1.4 การรวมกลุ่มกันของเกษตรกรผู้ปลูกมังคุดในอำเภอชะอวด จังหวัดนครศรีธรรมราช ภายใต้ชื่อชะอวด โมเดล ที่มีจุดมุ่งหมายในการสร้างมาตรฐานผ่านการทำ GAP ในการผลิตแก่เกษตรกร นอกจากนี้ยังเป็นแหล่งเรียนรู้แก่เกษตรกรในพื้นที่ และนอกพื้นที่ โดยมีข้อดีในด้านราคา มีตลาดที่รองรับอย่างแน่นอน มีแหล่งเรียนรู้ในด้านการผลิต การบริหารจัดการ และการตลาด อย่างไรก็ตามจากการสัมภาษณ์ก็ยังคงมีปัญหากลุ่มเกษตรกร เช่น เกษตรกรที่อยู่ในกลุ่มบางครั้งต้องไปติดตามเผาดูการชั่งน้ำหนัก เนื่องจากน้ำหนักของมังคุดลดลงผิดปกติ หรือตะกร้าหาย รวมถึงเจ้าหน้าที่ของกลุ่มสมาชิกใช้เวลาานกว่าจะคืนตะกร้าให้กับเกษตรกร เป็นต้น ซึ่งจากปัญหาเหล่านี้ทำให้เกษตรกรบางรายที่เคยมาเข้ากลุ่มเกษตรกรเลือกกลับไปขายที่จตุรัสมังคุดเช่นเดิม

1.2 สภาพทั่วไปด้านการตลาด โดยพิจารณาใน 3 ช่องทางการจัดจำหน่ายหลัก คือ 1) การขายมังคุดให้ผู้รวบรวมตามจตุรัส 2) การขายแบบเหมาสวน 3) การขายแบบประมูลในกลุ่มเกษตรกร พบว่า

1.2.1 การขายมังคุดให้ผู้รวบรวมตามจตุรัส จะเป็นการขายผลผลิตที่จตุรัสมังคุดให้กับพ่อค้าหรือแม่ค้าที่ตั้งแผงรับซื้อบริเวณใกล้สวน หรือที่เดินทางมารับซื้อถึงสวนโดยตรง ซึ่งผู้รับซื้อจะเป็นผู้ดำเนินการคัดไซส์และกำหนดราคาเสนอให้เกษตรกรตัดสินใจ จะมีข้อดีในเรื่องของการที่เกษตรกรสามารถหาผู้รับซื้อได้ง่ายมีให้เลือกหลายราย หากไม่พอใจราคาที่พ่อค้าแม่ค้าเสนอมา เกษตรกรสามารถหาผู้รับซื้อรายอื่นได้ และสามารถจำหน่ายโดยวิธีคละไซส์ได้ ทำให้ง่ายต่อการบริหารจัดการผลผลิต อย่างไรก็ตามการขายพ่อค้าแม่ค้าก็มีข้อเสียในเรื่องของราคาที่ไปตามตลาดส่วนมากราคามังคุดมักจะลดลงเรื่อย ๆ ตั้งแต่เริ่มเก็บผลิตจนเสร็จสิ้นการเก็บเกี่ยวทำให้ไม่มีการประกันความเสี่ยงในเรื่องราคา นอกจากนี้การขายพ่อค้าแม่ค้ายังมีความเสี่ยงจากการถูกกดราคาจากพ่อค้าแม่ค้าทำให้เกษตรกรมีรายได้ลดลงไปอีก โดยในการขายมังคุดให้ผู้รวบรวมตามจตุรัสจะมีราคาเฉลี่ยตามราคาตลาดโดยมังคุดในฤดูมีราคาเฉลี่ย 15-30 บาท/ก.ก. และมังคุดนอกฤดูราคาเฉลี่ย 100-150 บาท/ก.ก.

1.2.2 การขายแบบเหมาสวน จะมีผู้รับซื้อมาทำสัญญากับเจ้าของสวนในการรับซื้อผลผลิตทั้งหมด และจะมีการจ่ายเงินล่วงหน้าจำนวนครึ่งหนึ่ง ส่วนที่เหลือจะชำระหลังจากการเก็บเกี่ยวผลผลิตแล้วเสร็จ ภายหลังทำสัญญาผู้รับซื้อจะเป็นผู้ดูแลกิจกรรมทั้งหมดภายในสวนแทนเจ้าของ เช่น การใส่ปุ๋ย การฉีดยา และการเก็บเกี่ยว โดยเจ้าของสวนจะไม่มีสิทธิ์เข้าไปยุ่งเกี่ยวในช่วงเวลาดังกล่าว จะมีข้อดีในเรื่องของการประหยัดค่าใช้จ่ายในการดูแล และการเก็บเกี่ยว เนื่องจากผู้รับซื้อที่เป็นคนทำสัญญาจะเป็นคนจัดการทั้งหมด เกษตรกรจะได้รายได้เป็นเงินก้อนทันทีครึ่งหนึ่งตอนทำสัญญา และอีกครึ่งหนึ่งหลังสิ้นสุดฤดูกาล นอกจากนี้ยังช่วยลดความเสี่ยงเรื่องราคาที่ไม่แน่นอนในอนาคต อย่างไรก็ตามการขายแบบเหมาสวนมีข้อเสียหากมังคุดมีราคาที่ดี จะทำให้การขายมังคุดแบบเหมาสวนเป็นวิธีที่ได้รายได้ต่ำที่สุด นอกจากนี้การขายแบบเหมาสวนนั้นสวนของเกษตรกรอาจเกิดความเสียหายจากการดูแล และเก็บเกี่ยวได้ เนื่องจากผู้รับซื้อแบบเหมาสวนจะใช้วิธีการใด ๆ เพื่อให้มีผลผลิตเพิ่มสูงสุด อาทิเพิ่มอัตราส่วนการใส่ปุ๋ย ฉีดยาหรือให้สารเร่งมากกว่าปกติ ซึ่งราคามังคุดในฤดูมีราคาเฉลี่ย 15 บาท/ก.ก. และมังคุดนอกฤดูราคาเฉลี่ย 75 บาท/ก.ก.

1.2.3 การขายแบบประมูลในกลุ่มเกษตรกร โดยเกษตรกรคัดไซส์ก่อนนำไปรวมที่กลุ่ม ซึ่งเมื่อนำไปรวมที่กลุ่มแล้วทางกลุ่มก็จะมีการคัดไซส์ตรวจสอบอีกรอบ จากนั้นก็จะนำผลผลิตของสมาชิกรวมกันมาให้ผู้รับซื้อซึ่งเป็นผู้ขายมังคุดส่งออกจากสินค้าที่เป็นมาตรฐานประมูลแข่งขันในแต่ละวัน แล้วนำรายได้มาให้เกษตรกรตามสัดส่วนมังคุดที่เกษตรกรส่งเข้ากลุ่ม ซึ่งเป็นวิธีที่เป็นที่นิยมในอำเภอชะอวด จังหวัดนครศรีธรรมราช เนื่องจากมีข้อดีในเรื่องการมีตลาดรองรับอย่างแน่นอน ราคาดีกว่าราคาตลาดทำให้เกษตรกรมีรายได้มากขึ้น นอกจากนี้ยังมีการประกันราคาขั้นต่ำแก่สมาชิกภายในกลุ่มหากเกิดราคาตกต่ำ แต่การที่จะขายมังคุดวิธีนี้เกษตรกรในกลุ่มต้องมีการผ่านมาตรฐาน GAP มีการแยกไซส์มังคุดก่อนไปรวมที่กลุ่ม ต้องเสียค่าดำเนินการภายในกลุ่ม 2 บาท/กิโลกรัม และการบริหารงานภายในแต่ละกลุ่มที่แตกต่างกันอาจทำให้สมาชิก

ในกลุ่มขาดความเชื่อมั่นในกลุ่มนั้น ๆ ซึ่งจะมีราคามังคุดในฤดูเฉลี่ย 30-45 บาท/ก.ก. และมังคุดนอกฤดูราคาเฉลี่ย 150-165 บาท/ก.ก.

2. ผลการวิเคราะห์ความคุ้มค่าทางการเงินในการปลูกมังคุดโดยเปรียบเทียบระหว่างช่องทางการจำหน่ายที่แตกต่างกัน

2.1 ในโครงสร้างต้นทุนของการปลูกมังคุดในอำเภอชะอวดจังหวัดนครศรีธรรมราชจะแบ่งออกเป็น 4 ช่วง ได้แก่

2.1.1 ช่วงเริ่มต้นการปลูก ที่จะครอบคลุมไปถึงค่าต้นพันธุ์มังคุดทั้งหมด 25 ต้น ค่าไถพรวน และค่าปุ๋ยคอกรองพื้น ค่าระบบน้ำ ซึ่งรวมถึงเครื่องสูบน้ำระบบไฟฟ้า โดยมีการให้น้ำเฉลี่ยปีละ 5 เดือน

2.1.2 ช่วงก่อนให้ผลผลิตการดูแลก่อนให้ผลผลิตจะใส่ปุ๋ยเคมีสูตร 15-15-15 ปีละ 3 ครั้งและปุ๋ยคอกปีละ 1 ครั้ง

2.1.3 ช่วงเริ่มให้ผลผลิตแล้วแต่ผลผลิตยังน้อยจะใส่ปุ๋ยเปิดตาดอกสูตร 8-24-24 ปุ๋ยบำรุงผลสูตร 13-13-21 และปุ๋ยบำรุงลำต้นสูตร 15-15-15 สารเคมีในการฉีดพ่น ได้แก่ ยาหนอน ยาเพลี้ย ปุ๋ยทางใบ แมกนีเซียม อะมิโน และแคลเซียม-โบรอน ทั้งหมดผสมในถัง 200 ลิตร

2.1.4 ช่วงให้ผลผลิตเต็มที่โดยเฉลี่ยจะใส่ปุ๋ยเปิดตาดอกสูตร 8-24-24 ปุ๋ยบำรุงผลสูตร 13-13-21 และปุ๋ยบำรุงลำต้นสูตร 15-15-15 สารเคมีในการฉีดพ่น ได้แก่ ยาหนอน ยาเพลี้ย ปุ๋ยทางใบ แมกนีเซียม อะมิโน และแคลเซียม-โบรอน ทั้งหมดผสมในถัง 200 ลิตร ซึ่งจะสังเกตได้ว่าสูตรปุ๋ย และสารเคมีไม่ได้เปลี่ยน โดยสิ่งที่เปลี่ยนไปคือสัดส่วนในการใส่ปุ๋ย และการฉีดสารเคมีที่เปลี่ยนไปตามขนาดทรงพุ่ม ซึ่งจากต้นทุนค่าใช้จ่ายที่กล่าวมาหากเกษตรกรกรเลือกขายแบบเหมาสวน จะไม่มีการคำนวณต้นทุนหลังติดดอกไปจนถึงเก็บเกี่ยวเนื่องจากผู้รับซื้อแบบเหมาสวนจะเป็นผู้ดูแลค่าใช้จ่ายทั้งหมด

นอกจากนี้ในส่วนของต้นทุนยังต้องคำนึงในส่วนโครงสร้างต้นทุนด้านแรงงานที่ครอบคลุมไปถึงค่าแรงงานในการใส่ปุ๋ยตามการเติบโตของมังคุดซึ่งแบ่งเป็น 3 ช่วง ค่าจ้างแรงงานฉีดสารเคมี ค่าแรงงานตัดหญ้าซึ่งรวมไปถึงเครื่องตัดหญ้า และน้ำมัน ค่าแรงงานตัดแต่งกิ่ง ค่าแรงงานกวาดใบ ค่าจ้างเก็บลูกมังคุด ในส่วนของกลุ่มเกษตรกรก็ยังจำเป็นต้องคำนึงถึง ค่าแรงงานแยกไซส์ที่สวน และค่าดำเนินการภายในกลุ่ม

ตารางที่ 1 ต้นทุนของเกษตรกรผู้ปลูกมังคุดในอำเภอชะอวด จังหวัดนครศรีธรรมราช

ช่วงต้นทุนของมังคุด	จุดรับซื้อ/ปี	เหมาสวน/ปี	กลุ่มเกษตรกร/ปี
ช่วงเริ่มต้นการปลูก (บาท/ไร่)	29,082.63	29,082.63	29,082.63
ค่าต้นพันธุ์	1,000.00	1,000.00	1,000.00
ค่าปลูกและไถพรวน	411.14	411.14	411.14
ค่าระบบน้ำ	6,556.80	6,556.80	6,556.80
ปั๊มน้ำไฟฟ้า	11,157.84	11,157.84	11,157.84
ค่าไฟฟ้า	394.35	394.35	394.35
ปุ๋ยคอกรองพื้น	62.50	62.50	62.50
เครื่องตัดหญ้า	9,500.00	9,500.00	9,500.00
ช่วงก่อนให้ผลผลิต (บาท/ไร่)	4,052.76	4,052.76	4,052.76
ค่าไฟฟ้า	394.35	394.35	394.35
ค่าปุ๋ย	2,559.29	2,559.29	2,559.29
ค่าแรงงานดูแลสวน	919.55	919.55	919.55
ค่าน้ำมัน	179.57	179.57	179.57
ช่วงเริ่มให้ผลผลิตแล้วแต่ผลผลิตยังน้อย (บาท/ไร่)	18,985.05	5,814.47	20,425.05
ค่าไฟฟ้า	394.35	394.35	394.35
ค่าเชื้อเพลิงเครื่องตัดหญ้า	179.57	179.57	179.57
ค่าปุ๋ย	4,764.94	2,892.76	4,764.94
ค่าสารเคมี	2,789.87	-	2,789.87

ตารางที่ 1 ต้นทุนของเกษตรกรผู้ปลูกมังคุดในอำเภอชะอวด จังหวัดนครศรีธรรมราช (ต่อ)

ช่วงต้นทุนของมังคุด	จุดรับซื้อ/ปี	เหมาสวน/ปี	กลุ่มเกษตรกร/ปี
ช่วงเริ่มให้ผลผลิตแล้วแต่ผลผลิตยังน้อย (บาท/ไร่) (ต่อ)	18,985.05	5,814.47	20,425.05
ค่าแรงงานดูแลสวน	5,216.32	2,347.79	5,216.32
ค่าแรงงานเก็บเกี่ยว	5,640.00	-	5,640.00
ค่าแยกไซส์และดำเนินงานกลุ่ม	-	-	1,440.00
ช่วงให้ผลผลิตเต็มที่โดยเฉลี่ย (บาท/ไร่)	29,002.63	8,205.52	32,002.63
ค่าไฟฟ้า	394.35	394.35	394.35
ค่าเชื้อเพลิงเครื่องตัดหญ้า	179.57	179.57	179.57
ค่าปุ๋ย	8,598.22	5,249.70	8,598.22
ค่าสารเคมี	2,830.06	-	2,830.06
ค่าแรงงานดูแลสวน	5,250.43	2,381.90	5,250.43
ค่าแรงงานเก็บเกี่ยว	11,750.00	-	11,750.00
ค่าแยกไซส์และดำเนินงานกลุ่ม	-	-	3,000.00

ที่มา: ผลจากการวิเคราะห์ของผู้วิจัย

2.2 ในโครงสร้างรายได้ของการปลูกมังคุดในอำเภอชะอวดจังหวัดนครศรีธรรมราชจะแบ่งตามช่องทางการขาย ทั้ง 3 ช่องทางได้แก่ 1.การขายมังคุดให้ผู้รวบรวมตามจุดรับซื้อที่จะราคารวมมังคุดในฤดูอยู่ที่ 30 บาท/ก.ก. และมังคุดนอกฤดูอยู่ที่ 150 บาท/ก.ก. 2.การขายแบบเหมาสวนที่จะราคารวมมังคุดในฤดูอยู่ที่ 15 บาท/ก.ก. และมังคุดนอกฤดูอยู่ที่ 75 บาท/ก.ก. และ3.การขายแบบประมูลในกลุ่มที่จะราคารวมมังคุดในฤดูอยู่ที่ 45 บาท/ก.ก. และมังคุดนอกฤดูอยู่ที่ 165 บาท/ก.ก. โดยกำหนดให้ผลผลิตช่วงเริ่มให้ผลผลิตแล้วแต่ผลผลิตยังน้อยอยู่ในช่วงปีที่ 8-10 ที่ 480 ก.ก./ไร่ และช่วงให้ผลผลิตเต็มที่โดยเฉลี่ยในช่วงปีที่ 10 เป็นต้นไป อยู่ที่ 1,000 ก.ก./ไร่

ตารางที่ 2 รายได้ตามช่องทางการจัดจำหน่ายของเกษตรกรผู้ปลูกมังคุดในอำเภอชะอวด จังหวัดนครศรีธรรมราช

ช่องทางการขาย	ช่วงที่ให้ผลผลิตน้อย	ให้ผลผลิตเต็มที่โดยเฉลี่ย
จุดรับซื้อ (บาท/ไร่)	34,560.00	72,000.00
เหมาสวน (บาท/ไร่)	17,280.00	36,000.00
กลุ่มเกษตรกร (บาท/ไร่)	41,760.00	87,000.00

ที่มา: ผลจากการวิเคราะห์ของผู้วิจัย

2.3 ผลการวิเคราะห์ทางการเงินของการปลูกมังคุดในอำเภอชะอวด จังหวัดนครศรีธรรมราช

จากโครงสร้างต้นทุน และรายได้นำไปสู่ผลการวิเคราะห์ทางการเงินของการปลูกมังคุดในอำเภอชะอวด จังหวัดนครศรีธรรมราช ในกรณีที่มังคุดออกในฤดู และนอกฤดูในสัดส่วน 70:30 ตลอดระยะเวลาโครงการ 20 ปี สรุปได้ว่ามีความเป็นไปได้ทางการเงินผ่านทั้ง 3 ช่องทางการจัดจำหน่ายของเกษตรกร อย่างไรก็ตาม หากพิจารณาช่องทางที่มีความคุ้มค่ามากที่สุด พบว่าการจัดจำหน่ายให้กับกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกมังคุดมีความคุ้มค่าสูงที่สุด เนื่องจากสามารถคืนทุนได้เร็วที่สุดโดยใช้เวลาเพียง 10.02 ปี มีมูลค่าปัจจุบันของผลตอบแทนสุทธิ (NPV) เท่ากับ 78,515.53 บาท/ไร่ ซึ่งสูงกว่าช่องทางอื่น อัตราผลตอบแทนภายใน (IRR) ร้อยละ 20.05 แสดงถึงศักยภาพในการสร้างผลตอบแทนที่สูงกว่า และมีอัตราส่วนรายได้ต่อต้นทุน (BCR) เท่ากับ 1.53 ซึ่งเป็นสัดส่วนที่สูงกว่าช่องทางอื่น นอกจากนี้ เมื่อพิจารณาการรองรับความเสี่ยง การจัดจำหน่ายให้กับกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกมังคุดมีการเปลี่ยนแปลงต้นทุนสูงสุด (SVTC) ร้อยละ 53.04 และค่าการเปลี่ยนแปลงผลตอบแทนสูงสุด (SVTB) ร้อยละ 34.66 ซึ่งสูงกว่าช่องทางอื่น แสดงให้เห็นว่าสามารถรองรับความเสี่ยงจากต้นทุนที่เพิ่มขึ้นและราคาที่ลดลงได้มากกว่า

ตารางที่ 3 เปรียบเทียบการวิเคราะห์ทางการเงินของการปลูกมังคุดของแต่ละช่องทางการจัดจำหน่าย ในอำเภอชะอวด จังหวัดนครศรีธรรมราช กรณีมังคุดออกในและนอกฤดู 70:30

ตัวชี้วัด	กลุ่มเกษตรกร	จุดรับซื้อ	เหมาสวน
Payback Period (ปี)	10.02	10.77	11.40
NPV (บาท/ไร่)	78,515.53	47,062.49	11,195.15
IRR (ร้อยละ)	20.05	17.19	12.90
BCR	1.53	1.34	1.14
SVTC (ร้อยละ)	53.04	33.52	13.56
SVTB (ร้อยละ)	34.66	25.10	11.94

ที่มา: ผลจากการวิเคราะห์ของผู้วิจัย

จากผลการวิเคราะห์ทางการเงินของการปลูกมังคุดในอำเภอชะอวด จังหวัดนครศรีธรรมราช ในกรณีมังคุดออกนอกฤดูน้อยและไปกระจุกตัวอยู่ในฤดูสัดส่วน 90:10 สรุปได้ว่าเป็นไปได้ทางการเงินในช่องทางการจัดจำหน่ายให้กับกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกมังคุดเท่านั้น เนื่องจากมีระยะเวลาคืนทุน (Payback Period) เท่ากับ 12.20 ปี ซึ่งน้อยกว่าช่องทางอื่น มูลค่าปัจจุบันสุทธิ (Net Present Value: NPV) เท่ากับ 3,654.33 บาท/ไร่ แสดงถึงความสามารถในการสร้างผลกำไร ในขณะที่ช่องทางการจัดจำหน่ายอื่นมีค่า NPV ติดลบ มีอัตราผลตอบแทนภายใน (Internal Rate of Return: IRR) เท่ากับ 11.71 ซึ่งมากกว่าอัตราผลตอบแทนที่เกษตรกรคาดว่าจะได้รับที่ร้อยละ 10 ในขณะที่ช่องทางจัดจำหน่ายอื่น ๆ มีอัตราผลตอบแทนที่เกษตรกรคาดน้อยกว่าอัตราผลตอบแทนที่เกษตรกรคาดว่าจะได้รับ และมีอัตราส่วนผลประโยชน์ต่อต้นทุน (Benefit-Cost Ratio: BCR) เท่ากับ 1.03 ซึ่งถือว่าดีกว่าช่องทางอื่นเช่นกัน

นอกจากนี้ เมื่อพิจารณาการรองรับความเสี่ยง การจัดจำหน่ายให้กับกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกมังคุดมีค่าการเปลี่ยนแปลงต้นทุนสูงสุด (SVTC) ร้อยละ 2.52 และค่าการเปลี่ยนแปลงผลตอบแทนสูงสุด (SVTB) ร้อยละ 2.46 ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่ายังสามารถรองรับความเสี่ยงจากการเพิ่มขึ้นของต้นทุนและการลดลงของราคาผลผลิตได้ ในขณะที่ช่องทางอื่นมีค่าแปรเปลี่ยนด้านต้นทุน (SVTC) และค่าแปรเปลี่ยนด้านผลตอบแทน (SVTB) เป็นค่าติดลบ แสดงถึงความเปราะบางต่อความผันผวนทางเศรษฐกิจและการตลาด

ตารางที่ 4 เปรียบเทียบการวิเคราะห์ทางการเงินของการปลูกมังคุดของแต่ละช่องทางการจัดจำหน่าย ในอำเภอชะอวด จังหวัดนครศรีธรรมราช กรณีมังคุดออกในและนอกฤดู 90:10

ตัวชี้วัด	กลุ่มเกษตรกร	จุดรับซื้อ	เหมาสวน
Payback Period (ปี)	12.20	15.87	15.79
NPV (บาท/ไร่)	3,654.33	(27,798.71)	(27,862.87)
IRR (ร้อยละ)	11.71	5.08	4.79
BCR	1.03	0.80	0.66
SVTC (ร้อยละ)	2.52	-20.27	-33.76
SVTB (ร้อยละ)	2.46	-25.42	-50.96

ที่มา: ผลจากการวิเคราะห์ของผู้วิจัย

อภิปรายผล

จากผลในสภาพทั่วไปด้านการผลิตของมังคุดในอำเภอชะอวด จังหวัดนครศรีธรรมราช ในด้านเทคนิคในการปลูก มังคุดนั้นสอดคล้องกับคำแนะนำของ กรมวิชาการเกษตร (2551) แสดงให้เห็นว่าเกษตรกรมีการดูแลที่ไม่แตกต่างจาก คำแนะนำของหน่วยงานรัฐ เช่น ในเรื่องของการใส่ปุ๋ยซึ่งในสูตรปุ๋ยในแต่ละช่วงของมังคุด สารชักนำดอก บำรุงผล และยา กำจัดวัชพืชที่เกษตรกรเลือกใช้ที่เกษตรกรเลือกใช้นั้นไม่แตกต่างจากคำแนะนำของหน่วยงานรัฐ ในส่วนของการออกฤดู ของมังคุดของจังหวัดนครศรีธรรมราชนั้นก็สอดคล้องกับงานวิจัยของ นพ ศักดิเศรษฐ์ และคณะ (2552) ที่มังคุดจะมีการออก นอกฤดูในช่วงที่ฝนทิ้งช่วงโดยในงานวิจัยของ Jaroensutasinee et al. (2023) นั้นได้กล่าวว่า มังคุดจะออกนอกฤดูในช่วง เดือนสิงหาคมถึงกันยายน

จากผลในสภาพทั่วไปด้านการตลาดของมังคุดในอำเภอชะอวด จังหวัดนครศรีธรรมราชที่มีช่องทางการขายมังคุด 3 ช่องทาง ได้แก่ การขายมังคุดผ่านจตุรัสรับซื้อ การเหมาสวน และการประมูลผ่านกลุ่มเกษตรกร ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึง พัฒนาการของระบบตลาดเมื่อเปรียบเทียบกับในอดีตซึ่งในงานวิจัยของ อำภา ปัญญาศรีธรรม (2531) ที่ได้อ้างถึงการตลาด ของการจำหน่ายมังคุดของกรมการค้าภายในซึ่งมีการขายแบบเหมาสวน ตามจตุรัสรับซื้อ ขายตามหน้าสวน และรวบรวม ผลผลิตขายให้ผู้ส่งออก ซึ่งจะสังเกตได้ว่าในอดีตนั้นเกษตรกรยังไม่มีมีการรวมกลุ่มเกษตรกรเพื่อขายแบบประมูล แต่จะเน้น แยกกันขายมังคุด ในขณะที่ผลงานวิจัยนี้ก็สอดคล้องกับผลการศึกษา ชรินทร์ ศรีวิฑูรย์ และคณะ (2567) ที่มีการกล่าวถึง การจัดจำหน่ายมังคุดที่ขายตามจตุรัสรับซื้อ และการรวมกลุ่มกันของเกษตรกร โดยในภาคใต้มีการรวมตัวเป็นวิสาหกิจชุมชน เพื่อส่งขายแบบประมูลให้กับผู้ส่งออกมังคุด ดังนั้นการเปลี่ยนผ่านจากการขายรายบุคคลไปสู่การรวมกลุ่มจึงเป็นประเด็น สำคัญที่สะท้อนถึงการปรับตัวของเกษตรกรในพื้นที่เพื่อให้มีความมั่นคงด้านตลาดมากขึ้นและสามารถจัดการผลผลิต ได้อย่างมีประสิทธิภาพในปัจจุบัน

สุดท้ายในส่วนของผลการวิเคราะห์ทางการเงินของการปลูกมังคุดในอำเภอชะอวด จังหวัดนครศรีธรรมราชนั้น ใน 2 กรณี ได้แก่ กรณีที่มังคุดออกในฤดูและนอกฤดูในสัดส่วน 70:30 และในสัดส่วน 90:10 โดยแบ่งตามช่องทางการขาย จากการวิเคราะห์นั้นสามารถสรุปได้ว่า ในกรณีมังคุดออกในและนอกฤดูสัดส่วน 70:30 มีความเป็นไปได้ทุกช่องทางการขาย แต่การขายผ่านกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกมังคุดมีใช้เวลาน้อยกว่าช่องทางการอื่น ๆ ค่า NPV ,IRR ,BCR มากกว่าช่องทางการอื่น ๆ และสามารถรองรับความเสี่ยงในด้านต้นทุน(SVTC) และรายได้(SVTB) มากกว่าช่องทางการอื่น ๆ ทำให้การขายผ่านกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกมังคุดมีความคุ้มค่ามากที่สุด ในขณะที่กรณีมังคุดออกในและนอกฤดูในสัดส่วน 90:10 มีเพียงการขายผ่านกลุ่ม เกษตรกรผู้ปลูกมังคุดเท่านั้นที่ NPV เป็นบวก IRR มากกว่าอัตราผลตอบแทนที่ร้อยละ 10 ยังสามารถรองรับ ความเสี่ยงในด้านต้นทุน(SVTC) และรายได้(SVTB) ทำให้มีความเป็นไปได้ทางการเงิน และมีความคุ้มค่าทางการเงิน ในขณะที่ช่องทางการอื่น ๆ ทั้งการขายผ่านจตุรัสรับซื้อ และการเหมาสวนมี NPV เป็นลบ IRR น้อยกว่าอัตราผลตอบแทนที่ร้อยละ 10 ไม่สามารถรับความเสี่ยงในด้านต้นทุน(SVTC) และรายได้(SVTB) ทำให้ไม่มีความเป็นไปได้ทางการเงิน

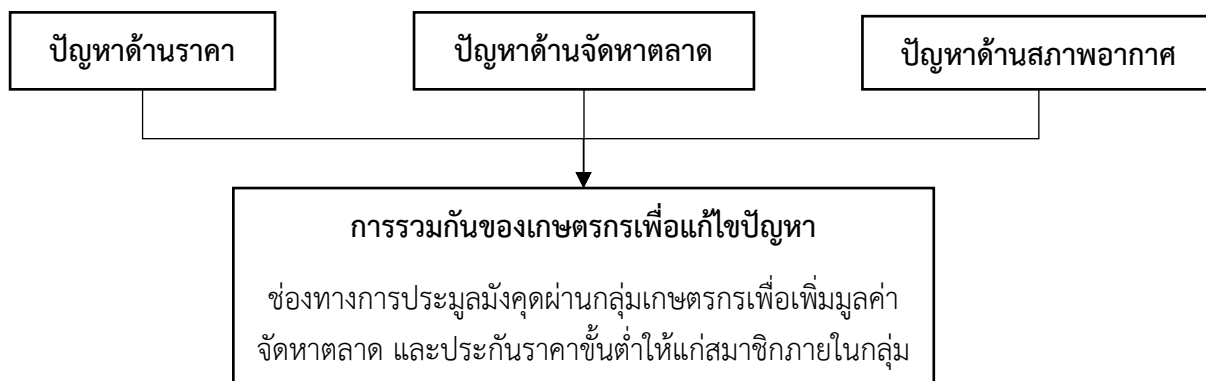
องค์ความรู้ใหม่

การศึกษาความเป็นไปได้ของการปลูกมังคุดทำให้เห็นแบบแผนการจัดการของเกษตรกรที่รวมกลุ่มกันเพื่อรับมือ กับปัญหาสำคัญ ทั้งด้านราคาและการจัดหาตลาดอย่างเป็นระบบ ผลการวิเคราะห์ทางการเงินยังชี้ให้เห็นว่า ภายใต้ภาวะ ความผันผวนของสภาพอากาศช่องทางการขายผ่านการประมูลในกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกยังคงมีความคุ้มค่าทางการลงทุน ขณะที่ช่องทางการอื่นสูญเสียความคุ้มค่าไป ดังนั้นจึงสรุปได้ว่าการรวมกลุ่มเกษตรกรเป็นแนวทางสำคัญที่ช่วยยกระดับมาตรฐาน คุณภาพของผลผลิตให้ตรงตามความต้องการของตลาด เพิ่มอำนาจต่อรองกับพ่อค้าคนกลาง ลดความเสี่ยงด้านราคา และสร้างความมั่นคงของช่องทางตลาดได้ดีกว่าการจำหน่ายแบบรายเดี่ยว

อย่างไรก็ตามความสำเร็จของการรวมกลุ่มจะเกิดขึ้นได้ต่อเมื่อมีการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ โปร่งใส และตรวจสอบได้เพื่อสร้างความเชื่อมั่นให้กับสมาชิกและทำให้กลุ่มสามารถดำเนินงานได้อย่างยั่งยืน ทั้งนี้ประสิทธิภาพ ของชะอวดโมเดลในจังหวัดนครศรีธรรมราช ถือเป็นตัวอย่างของการรวมกลุ่มเกษตรกรที่ประสบความสำเร็จสามารถจัดการ

กระบวนการผลิตและการตลาดได้อย่างเป็นระบบทำให้เกษตรกรอยู่รอดได้ท่ามกลางความผันผวนของราคา อีกทั้งยังช่วยเพิ่มมูลค่าให้กับมังคุด

จากที่กล่าวมานั้นแนวทางของชะวอดโมเดลยังสามารถนำไปประยุกต์ใช้กับพื้นที่อื่นที่ประสบปัญหาด้านราคาหรือการจัดหาตลาดได้ โดยเฉพาะในพืชเศรษฐกิจอื่น ๆ ที่มีลักษณะการผลิตคล้ายคลึงกัน ไม่ได้จำกัดแต่เพียงมังคุดเพราะแนวคิดหลักของโมเดลนี้ไม่เพียงเป็นการรวมกลุ่มเพื่อขายผลผลิตเท่านั้น แต่ยังเป็นกระบวนการสร้างระบบจัดการร่วมที่เชื่อมโยงเหล่าเกษตรกรเข้ากับตลาดอย่างยั่งยืน ผ่านความร่วมมือ การเรียนรู้ และการพัฒนาอย่างต่อเนื่องของชุมชนเกษตรกรเอง

ภาพที่ 3 องค์ความรู้ที่ได้จากงานวิจัย

สรุปผลการวิจัย

ในด้านการผลิตนั้นเกษตรกรในอำเภอชะวอดมีข้อได้เปรียบด้านภูมิอากาศแบบเขตร้อนชื้น ช่วยให้ผู้ปลูกมังคุดนอกฤดูและเพิ่มรายได้ ทว่าปริมาณนอกฤดูแปรตามสภาพอากาศและวินัยการจัดการสวน (โดยเฉพาะปีที่ฝนน้อย) ด้านแรงงานแม้งานดูแลทั่วไปไม่มาก แต่ช่วงเก็บเกี่ยวต้องใช้แรงงานเข้มข้นต่อเนื่อง 30–45 วัน และเสี่ยงปัญหาทักษะ/ความต่อเนื่องของแรงงาน สุดท้ายการรวมกลุ่มช่วยยกระดับความรู้และตลาดรองรับ แต่ยังมีข้อท้าทายด้านบริหารภายในที่เกิดขึ้น (เช่น การสูญหายน้ำหนักและตะกร้า) ที่กระทบความเชื่อมั่นของสมาชิกบางส่วน

ในด้านการตลาด ช่องทางจำหน่ายหลักของเกษตรกรในอำเภอชะวอดมีลักษณะและระดับความคุ้มค่าที่แตกต่างกัน แต่ทุกช่องทางสะท้อนแนวทางลดความเสี่ยงที่เกษตรกรในพื้นที่เลือกใช้เพื่อรับมือกับความผันผวนของราคาและผลผลิต การขายตามจตุรัสรับซื้อ แม้จะหาผู้รับซื้อได้ง่ายและไม่ต้องคัดแยกไซส์ก่อนขาย แต่ราคาที่ได้รับขึ้นกับกลไกตลาดเป็นหลัก โดยเฉพาะช่วงผลผลิตล้นฤดู และมีความเสี่ยงถูกกดราคา เกษตรกรในพื้นที่ส่วนใหญ่ในปัจจุบันจึงใช้ช่องทางนี้เป็นทางเลือกเสริมมากกว่าใช้เป็นช่องทางหลักเพื่อลดความเสี่ยงด้านราคา ในส่วนการขายแบบเหมาสวนเป็นกลไกสำคัญที่เกษตรกรชะวอดใช้เพื่อลดความไม่แน่นอนด้านราคา เนื่องจากการตกลงราคาตั้งแต่ต้นฤดูช่วยลดภาระความเสี่ยงช่วงเก็บเกี่ยวซึ่งเป็นต้นทุนหลัก และลดความเสี่ยงจากการปรับตัวของราคาในช่วงฤดูการ แต่ข้อจำกัดคือรายได้อาจต่ำกว่าช่วงที่ตลาดให้ราคาดี และยังมีความเสี่ยงหากผู้เหมาสวนบริหารจัดการไม่ดี สุดท้ายการขายผ่านการประมุลภายในกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกมังคุดซึ่งถือเป็นกลไกสำคัญของชะวอดโมเดล เป็นช่องทางที่ช่วยลดความเสี่ยงด้านตลาดได้ชัดเจนที่สุด เพราะมีตลาดรองรับแน่นอน ราคามักสูงกว่าตลาดทั่วไป และยังมีระบบรับประกันราคาขั้นต่ำเพื่อป้องกันความเสี่ยงช่วงราคาตกต่ำ อย่างไรก็ตาม เกษตรกรต้องผ่านมาตรฐาน GAP และต้องคัดแยกไซส์ก่อนจำหน่าย ซึ่งแม้จะเพิ่มภาระการจัดการ แต่ก็ช่วยให้ผลผลิตมีคุณภาพที่ยอมรับในตลาด ทำให้สามารถลดความเสี่ยงและเพิ่มอำนาจต่อรองได้ในระยะยาว

และสุดท้ายในด้านการเงินนั้นในกรณีที่มังคุดออกใน และนอกฤดูในสัดส่วน 70:30 พบว่าการปลูกมังคุดในอำเภอชะวอดมีความเป็นไปได้ทางการเงินในทั้งสามช่องทางการจัดจำหน่าย โดยเฉพาะช่องทางขายผ่านกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกมังคุดที่ให้ความคุ้มค่าสูงสุดอย่างไรก็ตาม เมื่อเผชิญในกรณีที่มังคุดออกใน และนอกฤดูในสัดส่วน 90:10 ที่ทำให้ผลผลิตนอกฤดูลดลงและไปกระจุกตัวในฤดูปกติมีเพียงช่องทางจัดจำหน่ายผ่านกลุ่มเกษตรกรเท่านั้นที่ยังคงมีความคุ้มค่าทางการเงิน ทำให้เห็นความเปราะบางต่อความผันผวนทางเศรษฐกิจและตลาด ดังนั้นแม้การปลูกมังคุดจะเป็นไปได้ในกรณีศึกษาทั้งสอง

แต่ความคุ้มค่าจะขึ้นกับเสถียรภาพสภาพอากาศและทางเลือกช่องทางขาย โดยเฉพาะการพึ่งพาช่องทางกลุ่มเกษตรกร ซึ่งสามารถรองรับความเสี่ยงได้มากกว่าช่องทางอื่น ๆ

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 เกษตรกรสามารถเลือกปลูกมังคุดในภาคใต้เนื่องจากมีความเป็นไปได้ในด้านสภาพอากาศที่เหมาะสมต่อการเติบโต และออกดอกของมังคุด แต่อย่างไรก็ตามก็ยังคงต้องพิจารณาในเรื่องของความผันผวนทางสภาพอากาศ เนื่องจากบางปีที่มีปริมาณน้ำฝนสูงอาจส่งผลให้ผลผลิตมังคุดนอกฤดูออกน้อย หรือในบางพื้นที่ที่ไม่ใช่เขตเงาฝนของภาคใต้อาจไม่สามารถผลิตมังคุดนอกฤดูได้เลย อีกประเด็นที่ควรคำนึงคือเรื่องแรงงาน โดยเฉพาะแรงงานเก็บเกี่ยวซึ่งมีความสำคัญอย่างมาก เนื่องจากมังคุดไม่ออกผลพร้อมกันทั้งหมด ทำให้ต้องอาศัยแรงงานเก็บเกี่ยวอย่างต่อเนื่องเป็นเวลา 30–45 วันต่อฤดูกาล หากไม่สามารถจัดหาแรงงานได้เพียงพอ อาจส่งผลต่อคุณภาพและปริมาณของผลผลิต ดังนั้น เกษตรกรที่เลือกปลูกมังคุดควรมีการวางแผนด้านแรงงานล่วงหน้าเพื่อให้การผลิตมีความต่อเนื่องและมีประสิทธิภาพ

1.2 ภาคใต้เป็นแหล่งปลูกมังคุดสำคัญของประเทศที่มีช่องทางการจัดจำหน่ายหลากหลาย อย่างไรก็ตาม ช่องทางที่โดดเด่นและมีศักยภาพสูงสุดคือการรวมกลุ่มของเกษตรกร เนื่องจากหากเกษตรกรในพื้นที่สามารถรวมกลุ่มกัน จัดตั้งเป็นวิสาหกิจชุมชนเพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกัน จะช่วยเพิ่มศักยภาพในการต่อรองราคาและจัดหาตลาดรองรับผลผลิตได้อย่างมีประสิทธิภาพ ส่งผลให้เกิดความมั่นคงทางรายได้และลดความเสี่ยงจากความผันผวนของราคามังคุด ซึ่งมักเกิดขึ้นในช่วงฤดูผลผลิตของภาคใต้ที่ราคามีแนวโน้มต่ำกว่าภาคตะวันออก เนื่องจากผลผลิตออกช้ากว่าประมาณ 1–2 เดือน นอกจากนี้ หากเกิดความผันผวนทางด้านสภาพอากาศซึ่งส่งผลต่อการออกผลผลิตของมังคุด การรวมกลุ่มสามารถรองรับความเสี่ยงจากความผันผวนของสภาพอากาศได้ดีกว่าการจำหน่ายรายเดี่ยว เนื่องจากการรวมกลุ่มเอื้อให้เกิดการวางแผนการผลิตร่วมกัน มีระบบจัดการสวนที่เป็นมาตรฐาน และสามารถปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศได้อย่างมีประสิทธิภาพมากกว่า แต่อย่างไรก็ตามจากการสัมภาษณ์การรวมกลุ่มกันก็ยังคงคำนึงถึงการบริหารงานของแต่ละกลุ่มเนื่องจากแต่ละกลุ่มมีปัญหาที่แตกต่างกัน เช่น น้ำหนักมังคุดหาย ไม่มีการชดเชยน้ำหนัก ตะกร้าหาย ฯลฯ ซึ่งอาจส่งผลต่อความมั่นใจของการเป็นสมาชิกของกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกมังคุด

2. ข้อเสนอแนะด้านการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ในการศึกษาครั้งนี้มุ่งเน้นพื้นที่ภาคใต้ ที่มีลักษณะสภาพอากาศที่เป็นพื้นที่เขตเงาฝนเป็นหลัก ดังนั้น หากจะขยายการศึกษาไปยังพื้นที่อื่น ๆ จำเป็นต้องมีการศึกษาเพิ่มเติม เนื่องจากสภาพพื้นที่และสภาพภูมิอากาศที่แตกต่างกันอาจส่งผลต่อการปลูกมังคุด ทั้งในด้านการผลิต ด้านการตลาด และด้านการเงิน ซึ่งการศึกษาที่ครอบคลุมหลายภูมิภาค จะช่วยให้ได้ข้อสรุปที่มีความครบถ้วน และสามารถนำไปใช้เป็นข้อมูลเชิงนโยบายได้อย่างกว้างขวางยิ่งขึ้น

2.2 จากการรอบการวิเคราะห์ความคุ้มค่าทางการเงินที่กำหนดไว้เพียง 20 ปี และไม่ได้พิจารณามูลค่าหลังปีที่ 20 อาจทำให้ผลการประเมินต่ำกว่าความเป็นจริง เนื่องจากมังคุดเป็นไม้ยืนต้นที่ให้ผลผลิตได้ยาวนานกว่า อีกทั้งเมื่ออายุมากขึ้น ยังได้เปรียบด้านทรงพุ่มที่ใหญ่ขึ้น ซึ่งมีแนวโน้มทำให้ทั้งปริมาณและคุณภาพผลผลิตสูงขึ้นตามไปด้วย ดังนั้นการไม่คิดมูลค่าหลัง 20 ปีจึงมีแนวโน้มลดทอนผลตอบแทนของโครงการ ลงจากศักยภาพที่แท้จริง ดังนั้นในการศึกษาครั้งต่อไป ควรกำหนดกรอบเวลาการวิเคราะห์ที่ยาวกว่า 20 ปี พร้อมทั้งนำมูลค่าและผลตอบแทนหลังปีที่ 20 เข้าสู่อำนาจการคำนวณ เพื่อให้การประเมินสะท้อนศักยภาพของการลงทุนปลูกมังคุดได้อย่างครบถ้วนยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- กรมวิชาการเกษตร. (2565). *มังคุดนอกฤดู จังหวัดนครศรีธรรมราช*. สืบค้นจาก <https://www.doa.go.th/ac/nakhonsithammarat/wp-content/uploads/2022/04/มังคุดนอกฤดูจังหวัดนครศรีธรรมราช.pdf>.
- _____. (2566). *การจัดการมังคุดเพื่อการส่งออก*. สืบค้นจาก <https://www.doa.go.th/plprotect/wp-content/uploads/Km/mangosteen.pdf>.
- กรมส่งเสริมการเกษตร. (2551). *คู่มือนักวิชาการส่งเสริมการเกษตร มังคุด*. สืบค้นจาก <https://www.opsmoac.go.th/prachinburi-manual-files-451991791835>.
- กระทรวงพาณิชย์. (2567). *ข้อมูลการส่งออกมังคุดของประเทศไทย*. สืบค้นจาก <https://tradereport.moc.go.th/th>.
- ชรินทร์ ศรีวิฑูรย์, ภัทรธนกัลย์ เตียไพบูลย์ และ ภาวิดา รังษี. (2567). การจัดการห่วงโซ่อุปทานของมังคุดในอำเภอหลังสวน จังหวัดชุมพร. *วารสารมหาวิทยาลัยพายัพ*, 34(2), 1–17.
- นพ ศักดิเศรษฐ์, ชัยพร เณลิ้มพัคตร์ และ อรพิน โปกุล. (2552). การเพิ่มประสิทธิภาพมังคุดนอกฤดูในจังหวัดนครศรีธรรมราช. *วารสารวิจัยมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย*, 1(1), 1–5.
- ประไพพิมพ์ สุธีสินนนท์ และ ประสพชัย พสุนนท์. (2559). กลยุทธ์การเลือกตัวอย่างสำหรับการวิจัยเชิงคุณภาพ. *วารสารปาริชาติ*, 29(2), 31–48.
- ประสิทธิ์ ตงยิ่งศิริ. (2542). *การวางแผนและการวิเคราะห์โครงการ*. กรุงเทพฯ: ซีเอ็ดดูเคชั่น.
- สภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย. (12 10 2566). *รายงานพืชเศรษฐกิจ มังคุด*. สืบค้นจาก <https://km.fti.or.th/wp-content/uploads/2023/12/รายงานพืชเศรษฐกิจมังคุด.pdf>.
- สำนักส่งเสริมและฝึกอบรม มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. (2536). *35 คำถามกับการปลูกมังคุด*. สืบค้นจาก https://kukr.lib.ku.ac.th/kukr_es/index.php?/drought/search_detail/result/285644.
- สำนักงานเกษตรอำเภอชะอวด. (2567). *ชะอวดโมเดล*. นครศรีธรรมราช: สำนักงานเกษตรอำเภอชะอวด.
- สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. (2567). *สารสนเทศเศรษฐกิจการเกษตรรายสินค้า ปี2567*. สืบค้นจาก https://www.oae.go.th/assets/portals/1/ebookcategory/110_commodity2566/.
- อำภา ปัญญาศรีวรรมย์. (2531). *ต้นทุนและผลตอบแทนในการปลูกมังคุด*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย).
- Jaroensutasinee, K., Jaroensutasinee, M., & Boonsanong, P. (2023). Climatic factor differences and mangosteen fruit quality between on-and off-season productions. *Emerging Science Journal*, 7(2), 578–588.

Development of English Vocabulary Proficiency using 2W3P Learning Management Approach Combined with Learning Application for Matthayomsuksa 3 Students

Chutikarn Kamplong^{1*} Kulisara Jitchayawanit² and Sirikarn Sriwisan²

¹ Master of Education, Faculty of Education Uttaradit Rajabhat University, Thailand

² Faculty of Education Uttaradit Rajabhat University, Thailand

* Corresponding author. E-mail: kamplongchutikarn@gmail.com

ABSTRACT

This research article aimed to (1) develop the ability to learn English vocabulary using the 2W3P learning management approach combined with a learning application for Grade 9 students, and (2) study the satisfaction of learning English vocabulary using the 2W3P learning management approach combined with a learning application for Grade 9 students. This study employed a pre-experimental research design. The sample consisted of 39 students from Grade 9/6 at Uttaradit Daruni School, selected through cluster sampling with the classroom as the sampling unit. The instruments used for data collection included lesson plans, a vocabulary achievement test, and a satisfaction questionnaire. The statistics used for data analysis included mean, standard deviation, percentage, and t-test. The results of the study revealed that (1) students' ability to learn English vocabulary after the experiment was significantly higher than before the experiment at the .05 level of significance, and (2) students reported a very high level of satisfaction with learning English vocabulary through the 2W3P approach, expressing a high level of satisfaction regarding the development of their ability to learn English vocabulary using the 2W3P learning management approach combined with a learning application, with an overall satisfaction level rated as very high.

Keywords: Learning English Vocabulary, 2W3P Learning Management Approach, Learning Application

การพัฒนาการเรียนรู้คำศัพท์ภาษาอังกฤษ โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบ 2W3P ร่วมกับแอปพลิเคชันเพื่อการเรียนรู้ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3

ชุติกานุจน์ คำปล้อง^{1*} กุลิสรา จิตรชนาวาณิช² และ ศิริกาญจน์ ศรีวิศาล²

¹ ครุศาสตรมหาบัณฑิต คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์ ประเทศไทย

² คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์ ประเทศไทย

* Corresponding author. E-mail: kamplongchutikarn@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) พัฒนาความสามารถในการเรียนรู้คำศัพท์ภาษาอังกฤษโดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบ 2W3P ร่วมกับแอปพลิเคชันเพื่อการเรียนรู้ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 และ (2) ศึกษาความพึงพอใจในการเรียนรู้คำศัพท์ภาษาอังกฤษโดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบ 2W3P ร่วมกับแอปพลิเคชันเพื่อการเรียนรู้ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 การศึกษาครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงทดลอง กลุ่มตัวอย่างคือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3/6 โรงเรียนอุดรดิตถ์ดรุณี จำนวน 39 คน ได้มาจากการสุ่มแบบกลุ่ม โดยใช้ห้องเรียนเป็นหน่วยสุ่ม เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลได้แก่ แผนการจัดการเรียนรู้ แบบทดสอบวัดการเรียนรู้คำศัพท์ภาษาอังกฤษ และแบบสอบถามความพึงพอใจ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ร้อยละ และการทดสอบค่าที ผลการศึกษาพบว่า 1) นักเรียนมีความสามารถในการเรียนรู้คำศัพท์ภาษาอังกฤษหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และคะแนนความสามารถในการเรียนรู้คำศัพท์ภาษาอังกฤษรายบุคคลหลังเรียนสูงขึ้น 2) นักเรียนมีความพึงพอใจต่อการพัฒนาความสามารถในการเรียนรู้คำศัพท์ภาษาอังกฤษโดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบ 2W3P ร่วมกับแอปพลิเคชันเพื่อการเรียนรู้โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ: การเรียนรู้คำศัพท์ภาษาอังกฤษ, การจัดการเรียนรู้แบบ 2W3P, แอปพลิเคชันเพื่อการเรียนรู้

© 2025 JSSP: Journal of Social Science Panyapat

บทนำ

การจัดการเรียนรู้ภาษาอังกฤษในปัจจุบันได้รับการส่งเสริมอย่างต่อเนื่อง เนื่องจากภาษาอังกฤษมีความสำคัญต่อการสื่อสารในศตวรรษที่ 21 อย่างไรก็ตาม การจัดการเรียนรู้ภาษาอังกฤษในประเทศไทยยังไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร โดยผลการทดสอบ O-NET ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในปีการศึกษา 2561–2564 แสดงให้เห็นคะแนนเฉลี่ยเพียง 29.45–34.38 จากคะแนนเต็ม 100 (สถาบันทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติ, 2564) ซึ่งสะท้อนว่าผู้เรียนยังขาดความสามารถในการใช้ภาษาอังกฤษ โดยเฉพาะด้านคำศัพท์ที่เป็นพื้นฐานของทักษะการฟัง พูด อ่าน และเขียน ความสามารถในการจำและใช้คำศัพท์อย่างถูกต้องมีบทบาทสำคัญต่อการเรียนรู้ภาษาอังกฤษ เนื่องจากคำศัพท์เป็นเครื่องมือหลักในการสร้างความหมาย หากผู้เรียนมีคลังคำศัพท์จำกัดหรือไม่สามารถเรียกคืนคำศัพท์ได้ จะส่งผลต่อการเข้าใจเนื้อหาและการสื่อสารความคิด ดังที่ Nation (2001) ระบุว่า ความรู้ด้านคำศัพท์มีผลโดยตรงต่อความสามารถในการสื่อสารและเข้าใจภาษา โดยเฉพาะในระดับการรับสารและส่งสาร ดังนั้นผู้เรียนที่จำคำศัพท์ได้ดี ย่อมมีแนวโน้มพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษด้านอื่น ๆ ได้ดียิ่งขึ้น อย่างไรก็ตาม นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนอุดรดิตถ์ดรุณี ยังพบปัญหาในการจดจำและใช้คำศัพท์อย่างเหมาะสม ซึ่งเกิดจากการจัดการเรียนรู้แบบเดิมที่เน้นการท่องจำโดยขาดการเชื่อมโยงความหมายและการใช้คำศัพท์ในบริบทจริง ส่งผลให้การเรียนรู้คำศัพท์เป็นเพียงความรู้เชิงผิว (Surface Learning) ที่ไม่ก่อให้เกิดความเข้าใจเชิงลึก นอกจากนี้ การเรียนรู้ที่ไม่สอดคล้องกับประสบการณ์ชีวิตยังทำให้ผู้เรียนขาดแรงจูงใจและไม่เห็นคุณค่าในการใช้คำศัพท์ในสถานการณ์จริง ส่งผลให้ความสามารถในการจดจำคำศัพท์ลดลง ปัญหานี้สะท้อนให้เห็นว่าความบกพร่องในการจดจำ

คำศัพท์ไม่ได้เกิดจากศักยภาพของผู้เรียนเพียงอย่างเดียว แต่เป็นผลจากระบบการจัดการเรียนรู้ที่ยังไม่เอื้อต่อการสร้างความหมายและการเรียนรู้ผ่านการลงมือปฏิบัติอย่างแท้จริง

ผู้วิจัยในฐานะครูสอนภาษาอังกฤษได้พัฒนาการจัดการเรียนรู้โดยใช้แนวทาง 2W3P ซึ่งเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และส่งเสริมการสื่อสารควบคู่กับการลงมือปฏิบัติในทุกขั้นตอน การจัดการเรียนรู้ดังกล่าวเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วม ตั้งแต่การกระตุ้นความสนใจ การรับความรู้ใหม่ การฝึกปฏิบัติ การนำไปใช้ จนถึงการสะท้อนผลการเรียนรู้ ส่งผลให้ผู้เรียนพัฒนาความเข้าใจและการใช้คำศัพท์ภาษาอังกฤษอย่างเป็นระบบและยั่งยืน โดยเฉพาะในขั้น Practice ที่ช่วยเสริมสร้างความจำระยะยาวและการเชื่อมโยงคำศัพท์กับบริบทการใช้งานจริง นอกจากนี้ การบูรณาการแอปพลิเคชันเพื่อการเรียนรู้ เช่น Wordwall ซึ่งเป็นเกมคำศัพท์และกิจกรรมเชิงโต้ตอบ ยังช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการเรียนรู้ภายใต้รูปแบบ 2W3P โดยสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่สนุกสนาน ลดความตึงเครียด และกระตุ้นแรงจูงใจในการเรียนภาษาอังกฤษ ทำให้ผู้เรียนมีความกระตือรือร้นและมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมมากขึ้น อีกทั้งยังเปิดโอกาสให้ฝึกใช้คำศัพท์ซ้ำ ๆ ได้รับข้อมูลป้อนกลับทันที และเรียนรู้จากข้อผิดพลาด ส่งผลโดยตรงต่อการพัฒนาความแม่นยำและความมั่นใจในการใช้คำศัพท์ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ชรินทร์ทิพย์ ปฎิมาประกร (2565) ได้สรุปว่า การจัดการเรียนรู้แบบ 2W3P สามารถพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความสามารถด้านคำศัพท์ภาษาอังกฤษของผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ศิริพร กุนแก้ว (2566) ซึ่งสรุปไว้ว่า การใช้เกมในการสอนคำศัพท์ช่วยส่งเสริมเจตคติที่ดีต่อการเรียนภาษาและช่วยให้ผู้เรียนจดจำคำศัพท์ได้ดียิ่งขึ้น ดังนั้น การบูรณาการการจัดการเรียนรู้แบบ 2W3P ร่วมกับแอปพลิเคชันเพื่อการเรียนรู้ประเภทเกม เช่น Wordwall จึงเป็นแนวทางที่น่าสนใจในการนำมาใช้พัฒนาความสามารถด้านคำศัพท์ภาษาอังกฤษของผู้เรียนให้มีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับบริบทการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 และตอบสนองต่อการจัดการเรียนรู้ในยุคดิจิทัลอย่างเหมาะสม

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนาความสามารถในการเรียนรู้คำศัพท์ภาษาอังกฤษโดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบ 2W3P ร่วมกับแอปพลิเคชันเพื่อการเรียนรู้ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3
2. เพื่อศึกษาความพึงพอใจในการเรียนรู้คำศัพท์ภาษาอังกฤษโดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบ 2W3P ร่วมกับแอปพลิเคชันเพื่อการเรียนรู้ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงทดลอง (Pre - Experimental Research) เพื่อพัฒนาการเรียนรู้คำศัพท์ภาษาอังกฤษโดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบ 2W3P ร่วมกับแอปพลิเคชันเพื่อการเรียนรู้ โดยดำเนินการทดสอบทั้งก่อนและหลังการทดลอง ด้วยรูปแบบการวิจัยประเภท (One-Group Pretest and Posttest Design) ซึ่งดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรสำหรับการวิจัย ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ซึ่งกำลังศึกษาในวิชาภาษาต่างประเทศ ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2568 โรงเรียนอุดรดิตถ์ดรุณี จำนวน 455 คน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพิษณุโลก อุตรดิตถ์ กลุ่มตัวอย่างสำหรับการวิจัยครั้งนี้ ได้จากการสุ่มแบบกลุ่ม (Cluster Random Sampling) ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3/6 ในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2568 โรงเรียนอุดรดิตถ์ดรุณี เป็นเพศหญิงทั้งสิ้น จำนวน 39 คน ระดับความรู้ภาษาอังกฤษปานกลาง

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือวิจัยที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลสำหรับการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย

2.1 แผนการจัดการเรียนรู้ ผู้วิจัยได้พัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้จำนวน 4 หน่วยการเรียนรู้ รวมเป็นระยะเวลา 16 คาบ โดยประยุกต์ใช้การจัดการเรียนรู้แบบ 2W3P ร่วมกับแอปพลิเคชันเพื่อการเรียนรู้ Wordwall เพื่อนำมาใช้ในการพัฒนาการเรียนรู้คำศัพท์ภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ซึ่งได้ออกแบบแผนการจัดการเรียนรู้ทุกหน่วยการเรียนรู้ตามขั้นตอนการสอนแบบ 2W3P ได้แก่ Warm up, Presentation, Practice, Production และ Wrap up

ร่วมกับแอปพลิเคชันเพื่อการเรียนโดยใช้ Wordwall โดยผู้วิจัยได้นำแผนการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นเสนอผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 คน เพื่อตรวจสอบคุณภาพและความเหมาะสม พบว่า มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.70, S.D.=0.16) หลังจากนั้นได้นำแผนการจัดการเรียนรู้ไปทดลองนำร่อง (Try out) กับกลุ่มตัวอย่างที่มีลักษณะคล้ายกลุ่มทดลอง จำนวน 35 คน โดยได้มีการปรับกิจกรรมให้เหมาะสมกับเวลาเรียน รวมทั้งคัดเลือกคำศัพท์ให้สอดคล้องกับเนื้อหาที่เรียนและบริบทชีวิตประจำวันมากยิ่งขึ้น

2.2 แบบทดสอบวัดการเรียนรู้คำศัพท์ภาษาอังกฤษ ผู้วิจัยได้ศึกษาหลักสูตร เอกสาร แนวคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้คำศัพท์ภาษาอังกฤษ เพื่อกำหนดขอบเขตเนื้อหาและจุดประสงค์การวิจัยให้สอดคล้องกับระดับความสามารถของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 หลังจากนั้นผู้วิจัยได้จัดทำตารางวิเคราะห์ข้อสอบและพัฒนาแบบทดสอบชนิดปรนัยแบบเลือกตอบ 4 ตัวเลือก จำนวน 50 ข้อ ให้สอดคล้องกับจุดประสงค์การวิจัยและระดับความสามารถของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ซึ่งได้นำแบบทดสอบวัดการเรียนรู้คำศัพท์ภาษาอังกฤษ เสนอผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 คน เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา และคำนวณค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับจุดประสงค์การวิจัย (IOC) พบว่ามีค่าอยู่ระหว่าง .67–1.00 จากนั้นนำแบบทดสอบไปทดลองใช้กับนักเรียนจำนวน 39 คน ซึ่งไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างเพื่อหาค่าความเชื่อมั่นโดยวิธีสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค พบว่า แบบทดสอบมีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .81 และวิเคราะห์ค่าอำนาจจำแนกรายข้อและคัดเลือกข้อคำถามที่มีค่าอำนาจจำแนกอยู่ระหว่าง .65–.83 ได้แบบทดสอบฉบับสมบูรณ์จำนวน 30 ข้อ เพื่อนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

2.3 แบบสอบถามความพึงพอใจ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสาร หนังสือ บทความและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อกำหนดโครงสร้างและประเด็นคำถาม จากนั้นจัดทำร่างแบบสอบถามความพึงพอใจและนำเสนอผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน เพื่อตรวจสอบความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์การวิจัยพบว่า แบบสอบถามความพึงพอใจมีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) เท่ากับ 1.00 หลังจากนั้นผู้วิจัยได้ปรับปรุงการใช้ภาษาในบางข้อคำถามให้มีความเหมาะสมตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ และนำไปทดลองใช้ (Try out) กับนักเรียนกลุ่มที่มีลักษณะคล้ายกลุ่มตัวอย่างจำนวน 39 คน เพื่อตรวจสอบความชัดเจนของภาษาและความเชื่อมั่นของเครื่องมือ พบว่า แบบสอบถามมีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.80 อยู่ในระดับดี โดยได้ปรับปรุงแก้ไขและนำแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างจริง

3. สมมติฐานการวิจัย

นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 มีความสามารถในการเรียนรู้คำศัพท์ภาษาอังกฤษหลังการจัดการเรียนรู้แบบ 2W3P ร่วมกับแอปพลิเคชันเพื่อการเรียนรู้ สูงกว่าก่อนการจัดการเรียนรู้

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลดังนี้

4.1 ผู้วิจัยได้ทำหนังสือเพื่อขอความร่วมมือไปยังผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียน โรงเรียนอุตรดิตถ์ดรุณี ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

4.2 ผู้วิจัยดำเนินการ เก็บรวบรวมข้อมูลก่อนดำเนินการทดลองด้วยแบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน (Pre-test)

4.3 ดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาการเรียนรู้คำศัพท์ภาษาอังกฤษโดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบ 2W3P ร่วมกับแอปพลิเคชันเพื่อการเรียนรู้

4.4 เมื่อสิ้นสุดการทดลองผู้วิจัยเก็บข้อมูลหลังการทดลอง ด้วยแบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน (Post-test) และแบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียน

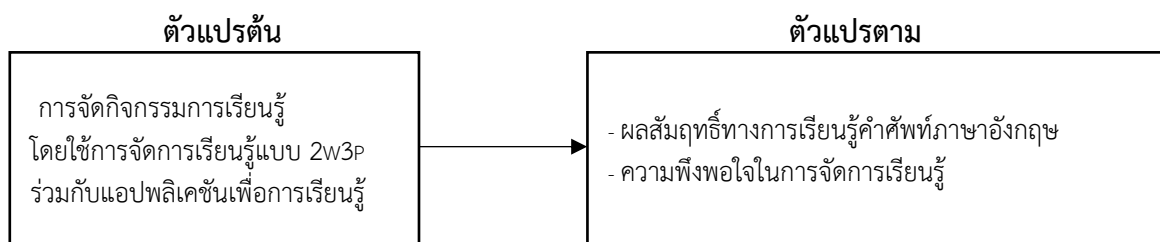
4.5 นำผลคะแนนที่ได้มาเปรียบเทียบการเรียนรู้คำศัพท์ภาษาอังกฤษ โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบ 2W3P ร่วมกับแอปพลิเคชันเพื่อการเรียนรู้ทั้งก่อนและหลังการทดลอง และวิเคราะห์ความพึงพอใจของนักเรียน สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้ใช้สถิติในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ร้อยละ และการทดสอบค่าที

กรอบแนวคิดในการวิจัย

กรอบแนวคิดของงานวิจัยแสดงไว้ในภาพที่ 1 ดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัย พบว่า

1. ผลการพัฒนาความสามารถในการเรียนรู้คำศัพท์ภาษาอังกฤษโดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบ 2W3P ร่วมกับแอปพลิเคชันเพื่อการเรียนรู้ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3

การจัดการเรียนรู้แบบ 2W3P ร่วมกับแอปพลิเคชันเพื่อการเรียนรู้สามารถช่วยพัฒนาความสามารถในการเรียนรู้คำศัพท์ภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ซึ่งจะเห็นได้จากการที่ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ดังแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 การเปรียบเทียบความสามารถในการเรียนรู้คำศัพท์ภาษาอังกฤษโดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบ 2W3P ร่วมกับแอปพลิเคชันเพื่อการเรียนรู้ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ทั้งก่อนและหลังการทดลอง

กลุ่มทดลอง	N	คะแนนเต็ม	df	$\bar{X}$	S.D.	t	Sig.
ก่อนเรียน	39	30	38	20.31	3.01	-16.507	.000*
หลังเรียน	39	30	38	27.51	1.55		

หมายเหตุ: *นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 1 พบว่า คะแนนเฉลี่ยของความสามารถในการเรียนรู้คำศัพท์ภาษาอังกฤษโดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบ 2W3P ร่วมกับแอปพลิเคชันเพื่อการเรียนรู้ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 มีคะแนนเฉลี่ยก่อนเรียนเท่ากับ 20.31 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 3.01 หลังการทดลองมีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 27.51 คะแนน ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 1.55 และเมื่อเปรียบเทียบคะแนนก่อนและหลังการทดลองแล้วพบว่า คะแนนหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2. ผลการศึกษาความพึงพอใจในการเรียนรู้คำศัพท์ภาษาอังกฤษโดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบ 2W3P ร่วมกับแอปพลิเคชันเพื่อการเรียนรู้ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3

นักเรียนพึงพอใจในการจัดการเรียนรู้แบบ 2W3P ร่วมกับแอปพลิเคชันเพื่อการเรียนรู้ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.51, S.D. = .65) นักเรียนมีจำนวนทั้งหมด 39 คน จำแนกตามเพศพบว่า เป็นเพศหญิง จำนวน 39 คน คิดเป็นร้อยละ 100.00 ส่วนจำแนกตามอายุ พบว่า อายุ 14 ปี จำนวน 14 คน คิดเป็นร้อยละ 35.90 อายุ 15 ปี จำนวน 24 คน คิดเป็นร้อยละ 61.50 และอายุ 16 ปี จำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 2.60 ผลการศึกษาพบว่า นักเรียนพึงพอใจในกิจกรรมการเรียนรู้มากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.64, S.D. = .62) รองลงไปได้แก่ ครูผู้สอน ($\bar{X}$ = 4.62, S.D. = .54) และความสุขในการเรียนรู้ ($\bar{X}$ = 4.62, S.D. = .54) ตามลำดับ ดังแสดงในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ความพึงพอใจต่อการพัฒนาความสามารถในการเรียนรู้คำศัพท์ภาษาอังกฤษโดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบ 2W3P ร่วมกับแอปพลิเคชันเพื่อการเรียนรู้ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3

รายการที่ประเมิน	$\bar{x}$	S.D.	ระดับความพึงพอใจ
1. ผู้สอนมีการแจ้งจุดประสงค์การเรียนรู้และเกณฑ์การวัดประเมินผล อย่างชัดเจน	4.18	0.75	มาก
2. กิจกรรมการจัดการเรียนรู้สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้	4.54	0.71	มากที่สุด
3. กิจกรรมการเรียนรู้มีความเหมาะสมกับเนื้อหาที่เรียน	4.51	0.71	มากที่สุด
4. กิจกรรมการเรียนรู้ส่งเสริมทักษะด้านการฟัง พูด อ่าน เขียน	4.18	0.81	มาก
5. กิจกรรมการเรียนรู้ช่วยให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้คำศัพท์ ได้ดีขึ้น	4.59	0.63	มากที่สุด
6. กิจกรรมการเรียนรู้ทำให้ผู้เรียนเข้าใจเนื้อหาที่เรียนมากขึ้น	4.56	0.63	มากที่สุด
7. กิจกรรมการเรียนรู้มีความน่าสนใจทำให้ผู้เรียนมีความกระตือรือร้นในการเรียน	4.56	0.63	มากที่สุด
8. กิจกรรมการเรียนรู้ทำให้ผู้เรียนมีความสุข และสนุกในการเรียนรู้	4.62	0.54	มากที่สุด
9. กิจกรรมการเรียนรู้เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ	4.54	0.63	มากที่สุด
10. กิจกรรมการเรียนรู้เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ซักถามปัญหาและข้อสงสัยต่าง ๆ	4.56	0.63	มากที่สุด
11. กิจกรรมการเรียนรู้ส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถทบทวนความรู้และคำศัพท์ด้วยตนเอง	4.59	0.59	มากที่สุด
12. กิจกรรมการเรียนรู้ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีทักษะการใช้เทคโนโลยี	4.64	0.62	มากที่สุด
13. ผู้สอนมีความรู้ความสามารถในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้	4.62	0.54	มากที่สุด
14. ผู้สอนใช้วิธีการวัดและประเมินผลสอดคล้องกับเนื้อหา และจุดประสงค์การเรียนรู้	4.38	0.62	มาก
15. ผู้เรียนได้รับความรู้ ประสบการณ์ที่เป็นประโยชน์และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้จริง	4.54	0.67	มากที่สุด
ค่าเฉลี่ยโดยรวม	4.51	0.65	มากที่สุด

จากตารางที่ 2 พบว่า นักเรียนพึงพอใจในการพัฒนาความสามารถด้านการเรียนรู้คำศัพท์ภาษาอังกฤษโดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบ 2W3P ร่วมกับแอปพลิเคชันเพื่อการเรียนรู้โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ซึ่งมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.51 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.65 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่มีความพึงพอใจมากที่สุดคือ ข้อ 12 กิจกรรมการเรียนรู้ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีทักษะการใช้เทคโนโลยี โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.64 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.62

อภิปรายผล

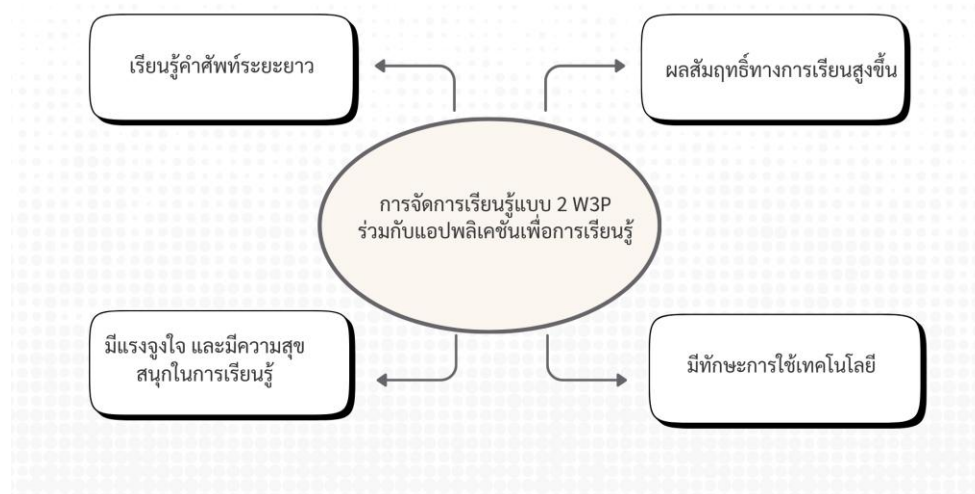
นักเรียนมีความสามารถในการเรียนรู้คำศัพท์ภาษาอังกฤษโดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบ 2W3P ร่วมกับแอปพลิเคชันเพื่อการเรียนรู้หลังการทดลองสูงกว่าก่อนทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าวิธีการจัดการเรียนรู้แบบ 2W3P เป็นวิธีเชิงรุกโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ซึ่งวิธีการจัดการเรียนรู้นี้ดังกล่าวนั้นขั้นตอนที่สำคัญ ได้แก่ การกระตุ้นความสนใจ (Warm up) การนำเสนอความรู้ใหม่ (Presentation) การฝึกปฏิบัติ (Practice) การนำไปใช้ (Production) และการสรุปสะท้อนผล (Wrap up) โดยเปิดโอกาสให้นักเรียนได้ลงมือทำกิจกรรมและสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง ซึ่งขั้น Practice ในวิธีการจัดการเรียนรู้แบบ 2W3P มีบทบาทสำคัญต่อกระบวนการเรียนรู้คำศัพท์ โดยทำหน้าที่เชื่อมระหว่างการรับรู้ความรู้ใหม่กับการนำไปใช้จริง การเชื่อมโยงคำศัพท์กับบริบทที่หลากหลายเพื่อความเข้าใจที่ลึกซึ้ง การสร้างความมั่นใจในการใช้คำศัพท์ การเปิดโอกาสให้ผู้เรียนจากข้อผิดพลาดและได้รับข้อมูลป้อนกลับ รวมถึงการพัฒนาทักษะการประยุกต์ใช้คำศัพท์อย่างเป็นระบบ ซึ่งทั้งหมดนี้ช่วยให้คำศัพท์ถูกถ่ายโอนจากความรู้เชิงทฤษฎีสู่ทักษะเชิงปฏิบัติที่ผู้เรียนสามารถนำไปใช้ในสถานการณ์จริงได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้การใช้แอปพลิเคชันเพื่อการเรียนรู้ Wordwall จะช่วยเพิ่มแรงจูงใจ ความสนุกในการเรียนรู้และเปิดโอกาสให้ผู้เรียนทบทวนการเรียนรู้เนื้อหาซ้ำ ๆ ทำให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องและมีผลสัมฤทธิ์ ในการเรียนรู้คำศัพท์ภาษาอังกฤษที่ดีขึ้น ซึ่งผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดการสร้างความรู้ของผู้เรียนตามทฤษฎีของ Piaget (1952) ได้สรุปไว้ว่าการเรียนรู้เกิดจากกระบวนการที่ผู้เรียนสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง

ผ่านประสบการณ์ตรง การลงมือปฏิบัติ และการปรับโครงสร้างทางปัญญาผ่านกระบวนการดูดซึมและการปรับโครงสร้างความคิด (Assimilation และ Accommodation) ซึ่งสอดคล้องกับการจัดการเรียนรู้แบบ 2W3P ที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ฝึกใช้คำศัพท์ภาษาอังกฤษในสถานการณ์จริงอย่างเป็นระบบ โดยในขณะเดียวกันแนวคิดของ Vygotsky (1978) ได้เน้นว่าการเรียนรู้เกิดขึ้นได้ดีที่สุดผ่านปฏิสัมพันธ์ทางสังคมและการได้รับการสนับสนุนในเขตพัฒนาการใกล้เคียง (Zone of Proximal Development: ZPD) ซึ่งใช้เครื่องมือหรือสื่อการเรียนรู้เป็นนั่งร้าน (Scaffolding) สอดคล้องกับการใช้แอปพลิเคชัน Wordwall ที่ช่วยเสริมการฝึกซ้ำ การเชื่อมโยงบริบท และการได้รับข้อมูลป้อนกลับทันที ส่งผลให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาความสามารถในการใช้คำศัพท์ภาษาอังกฤษได้อย่างค่อยเป็นค่อยไปและยั่งยืน ซึ่งสัมพันธ์กับงานวิจัยของ ชาริปีะ รักดี (2562) ที่กล่าวว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาอังกฤษของนักเรียนที่เรียนด้วยการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ภาษาอังกฤษแบบ 2W3P โดยใช้หนังสืออ่านเพิ่มเติมชุด A Little Guide ของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และทักษะการอ่านของนักเรียนที่เรียนด้วยการจัดการเรียนภาษาอังกฤษแบบ 2W3P โดยใช้หนังสืออ่านเพิ่มเติมชุด A little Guide โดยเทียบกับเกณฑ์ร้อยละ 80 พบว่า นักเรียนจำนวนร้อยละ 81.48 ซึ่งผ่านเกณฑ์ร้อยละ 80 เนื่องจากการเรียนรู้แบบ 2W3P เปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน ตั้งแต่การสร้างแรงจูงใจ การปฏิบัติจริง จนถึงการสะท้อนผลการเรียนรู้ จึงทำให้ผู้เรียนมีความกระตือรือร้นในการเรียนรู้ และมีพัฒนาการในการเรียนรู้ที่ดีขึ้น นอกจากนี้ยังสัมพันธ์กับ ภัฏญญาณัฐ วิเศษนนท์ (2565) ซึ่งสรุปไว้ว่า เกม Wordwall ช่วยให้นักเรียนเกิดความสนใจในการเรียนวิชาภาษาอังกฤษเพิ่มมากขึ้น เนื่องจากนักเรียนได้รับความสนุกสนาน ไม่เครียดหรือกดดัน นักเรียนรู้สึกเห็นความสำคัญของวิชาภาษาอังกฤษและเริ่มที่จะเรียนรู้และพัฒนาตัวเองในเรื่องของคำศัพท์ รวมถึงการพูด การฟัง การอ่านได้เป็นอย่างดี และสัมพันธ์กับ Al-Firdaus & Rahmawati (2024) ได้พบว่า การใช้แอปพลิเคชัน Wordwall ส่งผลให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนคำศัพท์ภาษาอังกฤษสูงขึ้น และยังช่วยให้ผู้เรียนได้รับข้อมูลป้อนกลับในการเรียนรู้

นักเรียนมีความพึงพอใจต่อการพัฒนาความสามารถด้านการเรียนรู้คำศัพท์ภาษาอังกฤษด้วยการจัดการเรียนรู้แบบ 2W3P ร่วมกับแอปพลิเคชันเพื่อการเรียนรู้โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบ 2W3P เป็นการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง เปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมอย่างกระตือรือร้นในทุกขั้นตอนของกระบวนการเรียนรู้ ตั้งแต่การกระตุ้นความสนใจ การลงมือปฏิบัติ การนำความรู้ไปใช้ และการสรุปสะท้อนผล สามารถส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเองและมีบทบาทเป็นผู้สร้างการเรียนรู้ของตนเองอย่างแท้จริง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการจัดการเรียนรู้โดยเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางและการเรียนรู้แบบกำกับตนเอง (Self-directed Learning) ที่ช่วยเพิ่มความรู้สึกเป็นเจ้าของการเรียนรู้และนำไปสู่ความพึงพอใจที่สูงขึ้น นอกจากนี้การใช้แอปพลิเคชันเพื่อการเรียนรู้ควบคู่กับการจัดการเรียนรู้แบบ 2W3P ยังช่วยเพิ่มความน่าสนใจและแรงจูงใจในการเรียนรู้คำศัพท์ภาษาอังกฤษ เนื่องจากผู้เรียนสามารถเข้าถึงเนื้อหาได้อย่างสะดวก ฝึกทบทวนซ้ำได้หลายครั้งตามความพร้อมในการเรียนรู้ของตนเอง และได้รับผลสะท้อนกลับ (Feedback) ทันทีจากระบบแอปพลิเคชัน ส่งผลให้การเรียนรู้เป็นไปอย่างต่อเนื่อง ไม่ก่อให้เกิดความกดดัน และสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่สนุกสนาน จึงทำให้ผู้เรียนเกิดความรู้สึกเชิงบวกและมีความพึงพอใจในระดับสูง ผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุพิชญา ตระกูลสว่าง และกิตติศักดิ์ ลักษณะ (2568) ได้พบว่า การจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบ 2W3P ร่วมกับแบบฝึกออนไลน์สามารถส่งเสริมบรรยากาศการเรียนรู้และกระตุ้นการมีส่วนร่วมของผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ส่งผลให้ผู้เรียนเข้าใจเนื้อหาและมีความพึงพอใจต่อการเรียนรู้ในระดับมากที่สุด นอกจากนี้ยังสัมพันธ์กับงานวิจัยของ Kukulska-Hulme & Shield (2008) ได้ระบุว่า การใช้ แอปพลิเคชันในการเรียนภาษาช่วยเพิ่มแรงจูงใจ ส่งเสริมการเรียนรู้แบบรายบุคคล และเพิ่มความพึงพอใจของผู้เรียน เนื่องจากผู้เรียนสามารถควบคุมจังหวะการเรียนรู้ของตนเองและได้รับประสบการณ์การเรียนรู้ที่มีปฏิสัมพันธ์สูง รวมทั้งยังสอดคล้องกับ Okumus Dağdelen (2023) พบว่าการเรียนรู้คำศัพท์ผ่านแอปพลิเคชันบนอุปกรณ์เคลื่อนที่不僅ช่วยเพิ่มผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน แต่ยังช่วยเพิ่มความพึงพอใจในกระบวนการเรียนรู้ เนื่องจากผู้เรียนสามารถเข้าถึงแบบฝึกหัดได้ทุกที่ทุกเวลา มีระบบการทดสอบซ้ำ การให้รางวัล และสื่อภาพประกอบที่ช่วยทำให้การเรียนรู้เป็นเรื่องสนุก

องค์ความรู้ใหม่

งานวิจัยเรื่องการพัฒนาความสามารถในการเรียนรู้คำศัพท์ภาษาอังกฤษ โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบ 2W3P ร่วมกับแอปพลิเคชันเพื่อการเรียนรู้ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ได้ก่อให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ในการจัดการเรียนรู้ โดยมีการบูรณาการการจัดการเรียนรู้ระหว่างวิธีสอนหรือวิธีการจัดการเรียนรู้ร่วมกับสื่อเทคโนโลยีดิจิทัลในการพัฒนาผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้อย่างเป็นระบบและมีคุณภาพ โดยงานวิจัยนี้ได้ใช้วิธีการจัดการเรียนรู้แบบ 2W3P ร่วมกับแอปพลิเคชันเพื่อการเรียนรู้ ได้แก่ การใช้ Wordwall มาเป็นเทคโนโลยีดิจิทัลในการส่งเสริมแรงจูงใจและกระตุ้น การมีส่วนร่วมของผู้เรียนในการเรียนรู้ เพื่อช่วยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้คำศัพท์อย่างสนุกสนานและเสริมความจำในการเรียนรู้คำศัพท์ให้ดีขึ้น ซึ่งถือว่าเป็นการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ที่เน้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ผ่านกระบวนการเรียนรู้ที่เป็นธรรมชาติและสนุกสนานจากการเล่นเกมน ส่งผลให้ผู้เรียนเกิดการจดจำคำศัพท์ระยะยาว (Long-term Vocabulary Retention) และแรงจูงใจภายใน (Intrinsic Motivation) ในการเรียนภาษาอังกฤษได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้การจัดการเรียนรู้แบบ 2W3P ร่วมกับแอปพลิเคชันเพื่อการเรียนรู้ยังได้สร้างองค์ความรู้ใหม่เชิงบูรณาการที่เชื่อมโยง แนวคิดคอนสตรัคติวิสต์ ทฤษฎีแรงจูงใจภายใน และการเรียนรู้ผ่านเกม (Game-Based Learning) เข้าด้วยกันอย่างเป็นระบบ โดยสามารถใช้เป็นต้นแบบการจัดการเรียนรู้ภาษาอังกฤษในยุคดิจิทัลเพื่อยกระดับผลสัมฤทธิ์และความพึงพอใจของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ได้เป็นอย่างดี ซึ่งสิ่งที่เกิดขึ้นทั้งหมดดังที่กล่าวมาข้างต้นสามารถสรุปภาพรวมได้ว่าการจัดการเรียนรู้แบบ 2 W3P ร่วมกับแอปพลิเคชันเพื่อการเรียนรู้สามารถช่วยพัฒนาผู้เรียนในด้านต่าง ๆ ที่สำคัญได้แก่ ผู้เรียนเกิดการจดจำคำศัพท์ระยะยาว มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น มีทักษะในการใช้เทคโนโลยี มีแรงจูงใจในการเรียนและมีความสุขสนุกสนานในการเรียนรู้ โดยสามารถสรุปเป็นแผนภาพดังต่อไปนี้

ภาพที่ 2 ผลลัพธ์การจัดการเรียนรู้แบบ 2W3P ร่วมกับแอปพลิเคชันเพื่อการเรียนรู้

สรุปผลการวิจัย

นักเรียนมีความสามารถในการเรียนรู้คำศัพท์ภาษาอังกฤษโดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบ 2W3P ร่วมกับแอปพลิเคชันเพื่อการเรียนรู้หลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยมีคะแนนเฉลี่ยก่อนการทดลองเท่ากับ 20.31 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 3.01 หลังเรียนมีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 27.51 คะแนนส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 1.55 และคะแนนความสามารถในการเรียนรู้คำศัพท์ภาษาอังกฤษรายบุคคลจำนวน 39 คน หลังจากใช้การจัดการเรียนรู้แบบ 2W3P ร่วมกับแอปพลิเคชันเพื่อการเรียนรู้สูงขึ้น

นักเรียนมีความพึงพอใจในการพัฒนาความสามารถด้านการเรียนรู้คำศัพท์ภาษาอังกฤษโดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบ 2W3P ร่วมกับแอปพลิเคชันเพื่อการเรียนรู้โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ซึ่งมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.51 และส่วนเบี่ยงเบน

มาตรฐาน 0.65 ซึ่งเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่มีความพึงพอใจมากที่สุดคือ ข้อ 12 กิจกรรมการเรียนรู้ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีทักษะการใช้เทคโนโลยี โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.64 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.62

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 ผู้สอนควรศึกษาและทำความเข้าใจหลักการ และขั้นตอนการจัดการเรียนรู้แบบ 2W3P ให้เข้าใจอย่างชัดเจน เพื่อจะได้ออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ในแต่ละขั้นตอนได้ถูกต้องและเหมาะสมกับระดับความสามารถของผู้เรียน

1.2 ผู้สอนควรศึกษาและทำความเข้าใจเกี่ยวกับการใช้แอปพลิเคชันเพื่อการเรียนรู้โดยเฉพาะ Wordwall ให้ชัดเจน เพื่อที่จะสามารถออกแบบหรือสร้างเนื้อหา บทเรียน แบบฝึกหัด และเกมในเว็บไซต์เพื่อใช้ในการส่งเสริมการเรียนรู้ให้กับผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

1.3 ผู้สอนควรเตรียมความพร้อมด้านเทคโนโลยี ระบบอินเทอร์เน็ต อุปกรณ์สมาร์ทโฟนไว้ก่อนล่วงหน้ามาก่อน จัดการเรียนรู้เพื่อให้การจัดการเรียนรู้ดำเนินไปอย่างราบรื่นและมีประสิทธิภาพ

2. ข้อเสนอแนะด้านการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาผลของการจัดการเรียนรู้แบบ 2W3P ร่วมกับแอปพลิเคชันเพื่อการเรียนรู้อื่น ๆ ในการพัฒนาเรียนรู้คำศัพท์ภาษาอังกฤษและทักษะภาษาอังกฤษได้แก่ ทักษะการฟัง การพูด การอ่าน และการเขียน

2.2 ควรศึกษาเปรียบเทียบประสิทธิภาพของแอปพลิเคชันประเภทต่าง ๆ ที่นำมาใช้พัฒนาการเรียนรู้คำศัพท์ภาษาอังกฤษและพัฒนาทักษะต่าง ๆ

2.3 ควรพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษของผู้เรียนในแต่ละระดับการศึกษาโดยใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ วิธีการจัดการเรียนรู้ ทฤษฎีการจัดการเรียนรู้ และนวัตกรรมการเรียนรู้ที่ทันสมัยและน่าสนใจ

เอกสารอ้างอิง

- กัญญาณัฐ วิเศษนันท์. (2565). *การจัดการเรียนรู้ตามแนวการสอนภาษาแบบธรรมชาติร่วมกับเกมในเว็บไซต์ Wordwall เพื่อพัฒนาทักษะด้านคำศัพท์ภาษาอังกฤษและความสนใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5*. (ศึกษาศาสตร์ มหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยรังสิต).
- ชรินทร์ทิพย์ ปฎิมาประกร. (2565). *การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบ 2W3P ร่วมกับเกมมิฟิเคชัน*. (ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยรังสิต).
- ชาร์ปีะ รักดี. (2562). *การพัฒนาการจัดการเรียนรู้ภาษาอังกฤษแบบ 2W3P โดยใช้หนังสืออ่านเพิ่มเติมชุด A little Guide เพื่อส่งเสริมทักษะการอ่านและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศ (ภาษาอังกฤษ) ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6*. *วารสารเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม*, 2(5), 42-48.
- ศิริพร กุนแก้ว. (2567). *การพัฒนาการเรียนรู้คำศัพท์โดยใช้เกมคำศัพท์ภาษาอังกฤษ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5*. *วารสารวิชาการศึกษาศาสตร์ ศรีนครินทรวิโรฒ*, 25(1), 121-134.
- สถาบันทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติ. (2564). *รายงานผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาตินี้พื้นฐาน (O-NET) ปีการศึกษา 2561-2564*. กรุงเทพฯ: สถาบันทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติ (องค์การมหาชน).
- สุพิชญา ตระกูลสว่าง และ กิตติศักดิ์ ลักษณะ. (2568). *ผลการจัดการเรียนรู้ด้วยการจัดการเรียนรู้แบบ 2W3P ร่วมกับแบบฝึกออนไลน์ที่ส่งผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนดอนเมืองจตุรจินดา*. *วารสารมหาวิทยาลัยวิชาการ*, 12(1), 430-447.
- Al Firdaus, M. W. M., & Rahmawati, E. (2024). The Impact of Wordwall Online Games on English Vocabulary Mastery in Reading. *Premise: Journal of English Education and Applied Linguistics*, 13(3), 985-1000.

- Kukulska-Hulme, A., & Shield, L. (2008). An overview of mobile assisted language learning: From content delivery to supported collaboration and interaction. *ReCALL*, 20(3), 271-289.
- Nation, I. S. P. (2001). *Learning vocabulary in another language*. Cambridge: Cambridge university press.
- Okumuş Dağdeler, K. (2023). A systematic review of mobile-assisted vocabulary learning research. *Smart Learning Environments*, 10(1), 19.
- Piaget, J. (1952). *The origins of intelligence in children*. New York: International Universities Press.
- Vygotsky, L. S. (1978). *Mind in society: The development of higher psychological processes*. Cambridge: Harvard University Press.

Development and Evaluation of an Electric Motorcycle Training Kit to Enhance Learning Outcomes in Vocational Education

Prida Sema¹ and Prataeb Promseenong^{1*}

¹ Lecturer, Department of Industrial Education and Technology, Faculty of Engineering,
Rajamangala University of Technology Lanna, Thailand

* Corresponding author. E-mail: Prataeb.p@gmail.com

ABSTRACT

This research aimed to: (1) develop an electric motorcycle training kit; (2) evaluate the efficiency of the learning effectiveness resulting from the use of the developed training kit according to the 80/80 criterion; and (3) examine student satisfaction with the instructional process that employed the electric motorcycle training kit. The developed training kit was initially evaluated by five experts to assess its quality, and improvements were made based on their recommendations. The revised kit was then implemented with a pilot group to test its completeness and the functionality of the practical assessment instruments, allowing for further refinements prior to actual use. The target group consisted of 21 purposively selected students enrolled in a higher vocational certificate program in Automotive Technology. The findings revealed that: (1) the overall quality of the electric motorcycle training kit, as evaluated by five experts, was at a good level; (2) the effectiveness of the training kit, assessed through authentic performance during instruction, showed an average score of 87.88%, while the post-test average was 82.53%, both exceeding the predetermined criterion of 80/80; and (3) students' satisfaction with the instruction using the electric motorcycle training kit was at a high level.

Keywords: Training Kit, Electric Motorcycle Teaching Media, Electric Motorcycle Training Kit

การพัฒนาและประเมินประสิทธิภาพชุดฝึกปฏิบัติงานรถจักรยานยนต์ไฟฟ้า เพื่อเพิ่มผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในอาชีวศึกษา

ปริดา เสมา¹ และ ประเทียบ พรหมสินอง^{1*}

¹ อาจารย์ สาขาครุศาสตร์อุตสาหกรรมและเทคโนโลยี คณะวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา ประเทศไทย

* Corresponding author. E-mail: Prataeb.p@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) พัฒนาชุดฝึกปฏิบัติงานรถจักรยานยนต์ไฟฟ้า (2) ประเมินประสิทธิภาพของการเรียนรู้จากการใช้ชุดฝึกปฏิบัติงานรถจักรยานยนต์ไฟฟ้าตามเกณฑ์ 80/80 และ (3) ศึกษาความพึงพอใจของนักศึกษาที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนโดยใช้ชุดฝึกปฏิบัติงานรถจักรยานยนต์ไฟฟ้า ผู้วิจัยได้นำชุดฝึกที่พัฒนาขึ้นเสนอให้ผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน ประเมินระดับคุณภาพ และปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ จากนั้นนำไปใช้กับกลุ่มทดลองเพื่อทดสอบความสมบูรณ์ของชุดฝึกและแบบประเมินผลภาคปฏิบัติ เพื่อนำมาปรับปรุงแก้ไขจุดบกพร่องก่อนนำไปใช้จริงกับกลุ่มเป้าหมาย ซึ่งเป็นนักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง สาขาวิชาช่างยนต์ จำนวน 21 คน ที่คัดเลือกแบบเจาะจง ผลการวิจัยพบว่า 1) ภาพรวมคุณภาพของชุดฝึกปฏิบัติงานรถจักรยานยนต์ไฟฟ้า ซึ่งประเมินโดยผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน อยู่ในระดับดี 2) ประสิทธิภาพของชุดฝึกปฏิบัติงานรถจักรยานยนต์ไฟฟ้า วัดจากผลการประเมินตามสภาพจริงระหว่างเรียน มีค่าเฉลี่ยร้อยละ 87.88 และคะแนนหลังการเรียนมีค่าเฉลี่ยร้อยละ 82.53 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ที่ 80/80 3) ระดับความพึงพอใจของผู้เรียนต่อการจัดการเรียนการสอนโดยใช้ชุดฝึกปฏิบัติงานรถจักรยานยนต์ไฟฟ้าอยู่ในระดับมาก

คำสำคัญ: ชุดฝึกปฏิบัติ, สื่อการสอนรถจักรยานยนต์ไฟฟ้า, ชุดฝึกรถจักรยานยนต์ไฟฟ้า

© 2025 JSSP: Journal of Social Science Panyapat

บทนำ

ยานยนต์ไฟฟ้าเริ่มเข้ามามีบทบาทต่อการใช้งานประจำวันมากขึ้น ประเทศไทยซึ่งเป็นศูนย์กลางการผลิตยานยนต์ของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และมีการผลิตยานยนต์ประเภทต่าง ๆ อยู่ในอันดับที่ 10 ของโลก (ASEAN Automotive Federation, 2023) จึงจำเป็นต้องพัฒนาศักยภาพในการผลิตยานยนต์ไฟฟ้าเพื่อรักษาอุตสาหกรรมและสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจท่ามกลางการเปลี่ยนผ่านของโลกไปสู่ยานยนต์ไฟฟ้า (International Energy Agency, 2024)

รถจักรยานยนต์ไฟฟ้าได้รับความสนใจเพิ่มมากขึ้น เนื่องจากลดค่าใช้จ่ายด้านพลังงาน ลดมลภาวะ และมีความคล่องตัวสูง (OECD, 2023) นอกจากนี้ภาวะเรือนกระจกที่เพิ่มขึ้นจากกิจกรรมของมนุษย์ทำให้หลายประเทศทั่วโลก เร่งผลักดันการใช้ยานยนต์พลังงานไฟฟ้าเพื่อแก้ไขปัญหาการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ส่งผลให้ตลาดรถพลังงานไฟฟ้ามีการเติบโตอย่างรวดเร็ว (International Energy Agency, 2024) จากข้อมูลกรมการขนส่งทางบกปริมาณการจดทะเบียน รถจักรยานยนต์ไฟฟ้าเพิ่มขึ้นจาก 11,340 คันในปีงบประมาณ 2566 เป็น 48,096 คันในปีงบประมาณ 2567 เพิ่มขึ้นร้อยละ 324.13 นับเป็นการเติบโตอย่างก้าวกระโดด สะท้อนให้เห็นถึงความนิยมที่เพิ่มขึ้นของผู้บริโภค ทั้งนี้ กรมการขนส่งทางบกได้ดำเนินมาตรการลดภาษีประจำปีสำหรับรถที่ขับเคลื่อนด้วยพลังงานไฟฟ้า เพื่อส่งเสริมให้ประชาชนใช้งานรถพลังงานไฟฟ้ามากขึ้น เป็นส่วนหนึ่งของการแก้ไขปัญหาหมอกพิษทางอากาศ ประกอบกับความต้องการที่เพิ่มขึ้นของผู้ใช้งานเชิงพาณิชย์ เช่น รถยนต์และรถจักรยานยนต์ไฟฟ้า (สถาบันยานยนต์อุตสาหกรรมพัฒนามูลนิธิ, 2561) จากปัจจัยด้านประโยชน์การใช้งานและคุณค่าต่อสิ่งแวดล้อมที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อรถจักรยานยนต์ไฟฟ้า รวมถึงแนวโน้มความต้องการที่เพิ่มสูงขึ้น ส่งผลให้เกิดภาวะขาดแคลนช่างที่มีทักษะในการบริการ บำรุงรักษา และซ่อมแซมรถจักรยานยนต์ไฟฟ้า (นฤพนธ์ โกวิทพรพิเชฐ และคณะ, 2568) จึงมีการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมระบบควบคุมมอเตอร์สำหรับ

รถจักรยานยนต์ไฟฟ้าดัดแปลง เพื่อเสริมทักษะช่างในสถานประกอบการให้สามารถแก้ไขปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ (สดใส มั่นคง และคณะ, 2568)

แม้ว่าสถาบันการศึกษาและวิทยาลัยที่ผลิตกำลังคนด้านช่างยนต์ จะจัดการเรียนการสอนนิช่างานรถจักรยานยนต์ แต่ยังเน้นการสอน เครื่องยนต์แบบดั้งเดิมและระบบไฟฟ้าแบบพื้นฐานเท่านั้น ขณะที่เทคโนโลยีรถจักรยานยนต์ไฟฟ้า มีการพัฒนาอย่างรวดเร็วทำให้ผู้เรียนขาดความชำนาญในการซ่อมบำรุงและแก้ไขปัญหาารถจักรยานยนต์ไฟฟ้า ดังนั้น สถานศึกษาที่ผลิตกำลังคนระดับช่างฝีมือจึงต้องปรับปรุงการจัดการเรียนการสอนให้ทันต่อเทคโนโลยี เพื่อให้บัณฑิตสามารถ ปฏิบัติงานได้จริง สอดคล้องกับ ศักดิ์สิทธิ์ ชื่นชมนาคนาค และคณะ (2567) ที่ระบุว่า การพัฒนาการเรียนการสอน เพื่อเสริม ทักษะการซ่อมบำรุงรักษาต้องอาศัยการปรับปรุงการสอนให้ทันสมัยตามเทคโนโลยี

เพื่อแก้ปัญหาดังกล่าวผู้วิจัยจึงพัฒนาชุดฝึกปฏิบัติรถจักรยานยนต์ไฟฟ้าที่เหมาะสมกับบริบท จึงเป็นแนวทางที่มี ประสิทธิภาพ และการนำชุดฝึกปฏิบัติมาใช้ช่วยเสริมสร้างผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้และทักษะการปฏิบัติงานของผู้เรียนให้สูงขึ้น อุปกรณ์หรือชุดฝึกปฏิบัติที่ได้รับการพัฒนาอย่างเหมาะสมสามารถช่วยลดความเสียหายของเครื่องมือ มีความปลอดภัย ประหยัดเวลาและงบประมาณในการจัดการเรียนการสอน ทั้งนี้ เพื่อให้ให้นักเรียนสามารถเรียนรู้การแก้ไขข้อขัดข้อง ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ตลอดจนส่งเสริมทักษะปฏิบัติจริงและความเชี่ยวชาญในการซ่อมบำรุงรถจักรยานยนต์ไฟฟ้า และสามารถนำประสบการณ์ไปประยุกต์ใช้ในอาชีพได้อย่างมีประสิทธิภาพ อันจะช่วยยกระดับคุณภาพกำลังคน และเสริมความมั่นคงทางเศรษฐกิจของประเทศ ซึ่งถือเป็นประโยชน์สำคัญของการวิจัยครั้งนี้

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อพัฒนาชุดฝึกปฏิบัติงานรถจักรยานยนต์ไฟฟ้า
2. เพื่อประเมินประสิทธิภาพชุดฝึกปฏิบัติงานรถจักรยานยนต์ไฟฟ้าตามเกณฑ์ 80/80
3. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของผู้เรียนที่มีต่อการเรียนการสอนโดยใช้ชุดฝึกปฏิบัติงานรถจักรยานยนต์ไฟฟ้า

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงทดลอง (Pre - Experimental Research) มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร คือ นักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา พิษณุโลก จำนวน 60 คน กลุ่มตัวอย่าง คือ นักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง ปีที่ 2 สาขาวิชาช่างยนต์ มหาวิทยาลัย เทคโนโลยีราชมงคลล้านนา พิษณุโลก ที่ลงทะเบียนในภาคการศึกษาที่ 2/2567 ได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน 21 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัย

ผู้วิจัยได้สร้างแบบประเมินและคู่มือประกอบการใช้งาน ที่ผ่านการรับรองความถูกต้องโดยผู้เชี่ยวชาญ 5 คน และ ทุกรายการในแบบสอบถาม ค่าความตรงเชิงเนื้อหาโดยการหาดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับนิยามเชิงปฏิบัติการ (IOC : Index of Item Objective Congruence) ตามแนวทางของ Rovinelli & Hambleton (1977) ซึ่งพิจารณาเกณฑ์ ค่าความสอดคล้องตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไป ผลการประเมิน IOC พบว่าค่าอยู่ระหว่าง 0.80-1.00 และได้นำมาทดสอบนำร่องแล้ว ได้ค่าความเชื่อมั่นแบบสอบถามทั้งฉบับ เท่ากับ 0.910 ดังนี้

2.1 ชุดฝึกปฏิบัติงานรถจักรยานยนต์ไฟฟ้า ชุดฝึกปฏิบัติงานรถจักรยานยนต์ไฟฟ้าที่สร้างขึ้นประกอบด้วย 5 หัวข้องาน ประกอบด้วย 1) ระบบแบตเตอรี่รถจักรยานยนต์ไฟฟ้า 2) ระบบสัญญาณไฟแสงสว่างรถจักรยานยนต์ไฟฟ้า 3) ระบบสัญญาณไฟเลี้ยวรถจักรยานยนต์ไฟฟ้า 4) ระบบวงจรไฟสัญญาณแตรรรถจักรยานยนต์ไฟฟ้า และ 5) ระบบ ขับเคลื่อนรถจักรยานยนต์ไฟฟ้า ซึ่งกระบวนการสร้างเริ่มจากการวิเคราะห์เนื้อหาและจุดประสงค์ของแต่ละหัวข้องาน เพื่อกำหนดกรอบการพัฒนาและการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือให้สอดคล้องกับเนื้อหาวิชาชีพ จากนั้นผู้วิจัยได้ศึกษา

ค้นคว้าเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุดฝึกปฏิบัติ เพื่อรวบรวมแนวคิด หลักการ และมาตรฐาน การตรวจสอบคุณภาพชุดฝึก (Ehsani et al., 2022; International Energy Agency, 2024)

2.2 เอกสารประกอบการสอนชุดฝึกปฏิบัติงานรถจักรยานยนต์ไฟฟ้า จำนวน 5 หัวข้องาน ประกอบด้วย คู่มือครู คู่มือนักศึกษา ใบเนื้อหา และใบปฏิบัติงาน (Ministry of Education Thailand, 2023)

2.3 แบบประเมินความเหมาะสมของชุดฝึกปฏิบัติงานรถจักรยานยนต์ไฟฟ้า แบบประเมินชนิดมาตราส่วน ประมาณค่า 5 ระดับ ประกอบด้วย 3 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านใบงาน 2) ด้านการออกแบบ 3) ด้านการใช้งาน

2.4 แบบประเมินความพึงพอใจของผู้เรียน แบบประเมินความพึงพอใจต่อการเรียนรู้โดยใช้ชุดฝึกปฏิบัติงาน รถจักรยานยนต์ไฟฟ้า ประกอบด้วย 2 ด้าน ได้แก่ 1. ด้านใบงาน และ 2. ด้านการใช้งาน

3. วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ดำเนินการทดสอบคุณภาพของชุดฝึกปฏิบัติงานรถจักรยานยนต์ไฟฟ้าที่พัฒนาขึ้น ผู้วิจัยได้นำชุด การสอนเสนอให้ผู้เชี่ยวชาญประเมินระดับคุณภาพ และปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญตามหลักการ ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาและความเหมาะสมของเครื่องมือ ก่อนนำไปใช้จริง (Rovinelli & Hambleton, 1977; DeVellis, 2017)

จากนั้นได้นำชุดฝึกไปทดลองใช้กับกลุ่มทดลองจำนวน 13 คน ซึ่งเป็นนักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ ชั้นสูง ชั้นปีที่ 1 สาขาวิชาช่างยนต์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา พิษณุโลก ซึ่งไม่เคยผ่านการเรียนงาน รถจักรยานยนต์ไฟฟ้ามาก่อน เพื่อทดสอบคุณภาพ ความครบถ้วน ความชัดเจน และความเป็นไปได้ของเครื่องมือที่ใช้ใน การเรียนการสอน กระบวนการนี้เป็นขั้นตอนสำคัญของการหาคุณภาพเครื่องมือและการพัฒนา (Try-out Process) ตามหลักการวิจัยเชิงทดลอง (Creswell & Creswell, 2018)

หลังจากปรับปรุงชุดฝึกตามผลการทดสอบแล้ว ผู้วิจัยได้นำชุดฝึกไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนจริง กับกลุ่มเป้าหมายจำนวน 21 คน ซึ่งเป็นนักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง ชั้นปีที่ 2 สาขาวิชาช่างยนต์ ที่ไม่เคย เรียนงานรถจักรยานยนต์ไฟฟ้ามาก่อน โดยผู้สอนได้แนะนำวัตถุประสงค์ของการเรียนรู้ ลักษณะของชุดฝึกปฏิบัติ และแนวทางการเรียนการสอน เพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจขั้นตอนของการเรียนรู้ก่อนเริ่มดำเนินการกิจกรรม

การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนดำเนินการโดยแบ่งผู้เรียนออกเป็น 5 กลุ่ม เพื่อฝึกปฏิบัติงานในแต่ละหัวข้องาน อย่างเป็นระบบ โดยแต่ละงานมีใบงานปฏิบัติให้นักศึกษาได้ฝึกปฏิบัติจนครบทั้ง 5 หัวข้องาน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิด การเรียนรู้เชิงรุกและการเรียนรู้จากประสบการณ์ (Experiential Learning) ที่เน้นการลงมือปฏิบัติจริง (Kolb, 2014)

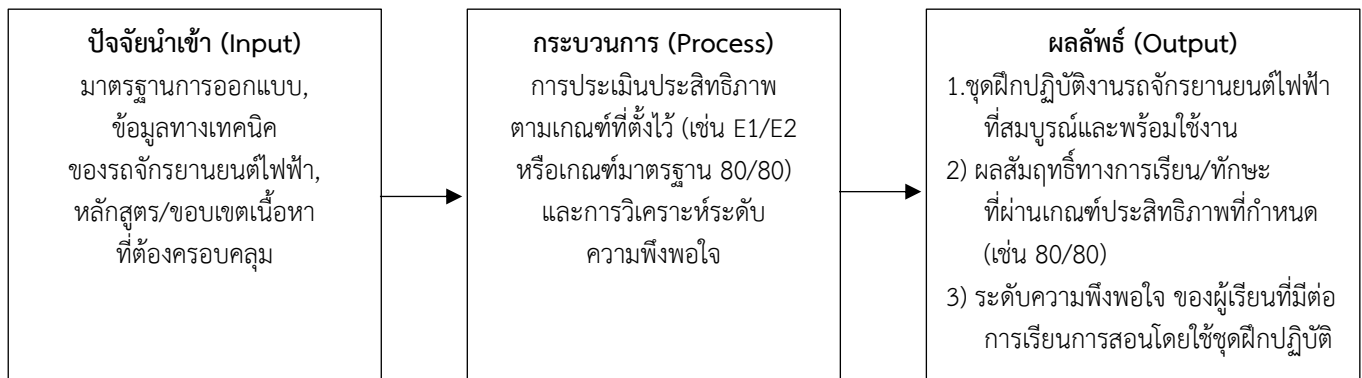
เมื่อผู้เรียนฝึกปฏิบัติจนครบทุกหัวข้องานแล้ว ได้ทำการทดสอบการปฏิบัติงานอีกครั้งหนึ่งเพื่อประเมินความรู้อ และทักษะที่เกิดขึ้น หลังจากนั้นให้ผู้เรียนประเมินระดับความพึงพอใจต่อการเรียนการสอนด้วยชุดฝึกปฏิบัติงาน รถจักรยานยนต์ไฟฟ้า ผลข้อมูลทั้งหมดที่ได้จะถูกนำมาวิเคราะห์และสรุปผล เพื่อนำเสนอผลการวิจัยเกี่ยวกับประสิทธิภาพ การเรียนรู้และความเหมาะสมของชุดฝึกปฏิบัติงานรถจักรยานยนต์ไฟฟ้า

ภาพที่ 1 การจัดการเรียนการสอนโดยใช้ชุดฝึกปฏิบัติงานรถจักรยานยนต์ไฟฟ้า

กรอบแนวคิดในการวิจัย

กรอบแนวคิดในการวิจัยการดำเนินการวิจัย ดังแสดงในภาพที่ 2

ภาพที่ 2 กรอบแนวคิดการวิจัย

การศึกษานี้ใช้กรอบแนวคิดในการวิจัย จากการทบทวนวรรณกรรม ดังต่อไปนี้

1) กรอบแนวคิดมาตรฐานการออกแบบ มาตรฐานการออกแบบชุดฝึกปฏิบัติงานรถจักรยานยนต์ไฟฟ้าจะต้องอ้างอิงตามเกณฑ์ด้านความปลอดภัยและโครงสร้างอุปกรณ์ไฟฟ้ายานยนต์ เช่น มาตรฐาน IEC 60364 สำหรับระบบไฟฟ้ายานยนต์ และมาตรฐาน UN R136 ที่กำหนดข้อกำหนดด้านระบบขับเคลื่อนไฟฟ้าและแบตเตอรี่ เพื่อให้มั่นใจว่าชุดฝึกปฏิบัติสามารถใช้งานได้อย่างปลอดภัยและมีความทนทานต่อสภาพแวดล้อมการฝึกปฏิบัติของผู้เรียน (International Electrotechnical Commission, 2018; United Nations Economic Commission for Europe, 2020)

2) ข้อมูลทางเทคนิคของรถจักรยานยนต์ไฟฟ้า ข้อมูลทางเทคนิคของรถจักรยานยนต์ไฟฟ้าที่ต้องนำมาพิจารณาครอบคลุมโครงสร้างระบบขับเคลื่อนด้วยมอเตอร์ไฟฟ้า ชนิดของมอเตอร์ (BLDC, PMSM), ระบบควบคุมมอเตอร์ (Controller), ระบบแบตเตอรี่ลิเทียมไอออนและระบบจัดการแบตเตอรี่ (Battery Management System: BMS) ตลอดจนระบบชาร์จไฟตามมาตรฐาน IEC 61851 ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ผู้เรียนต้องเข้าใจเพื่อสามารถตรวจสอบและแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นจริงได้ (International Energy Agency, 2024; Ehsani et al., 2022)

3) หลักสูตร/ขอบเขตเนื้อหาที่ต้องครอบคลุม สำหรับหลักสูตรหรือขอบเขตเนื้อหาที่ต้องครอบคลุมในการเรียนการสอนเกี่ยวกับรถจักรยานยนต์ไฟฟ้า ควรประกอบด้วยหัวข้อสำคัญ ได้แก่ โครงสร้างระบบไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ยานยนต์ ระบบขับเคลื่อนด้วยมอเตอร์ ระบบแบตเตอรี่และการจัดการพลังงาน ระบบความปลอดภัยไฟฟ้า การวิเคราะห์ปัญหาและการบำรุงรักษา และการตรวจวัดด้วยเครื่องมือดิจิทัล โดยเนื้อหาเหล่านี้สอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาทักษะด้านยานยนต์ไฟฟ้าที่กำหนดในมาตรฐานวิชาชีพสาขายานยนต์และกรอบสมรรถนะของสถาบันอาชีวศึกษา (ASEAN TVET Council, 2023; Ministry of Education Thailand, 2023)

ผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัย พบว่า

1. ผลการประเมินระดับคุณภาพของชุดฝึกปฏิบัติงานรถจักรยานยนต์ไฟฟ้า

ผู้วิจัยได้นำชุดฝึกปฏิบัติงานรถจักรยานยนต์ไฟฟ้าที่สร้างขึ้นให้ผู้เชี่ยวชาญประเมินด้านคุณภาพในแต่ละองค์ประกอบ โดยใช้แบบประเมินมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ จากนั้นนำผลคะแนนที่ได้มาคำนวณหาค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เพื่อวิเคราะห์ระดับคุณภาพของชุดฝึกที่สร้างขึ้นโดยจำแนกออกเป็นแต่ละด้าน ดังแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และความหมาย ระดับคุณภาพด้านชุดฝึกปฏิบัติงานรถจักรยานยนต์ไฟฟ้า

ประเด็นการประเมิน	$\bar{X}$	S.D.	ระดับคุณภาพ
ก. ด้านใบงาน			
1. ใบงานมีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์	4.40	0.55	ดี
2. ใบงานมีการเรียงลำดับขั้นตอนจากง่ายไปหายาก	4.60	0.55	ดีมาก
3. ใบงานมีรูปภาพประกอบสอดคล้องกับขั้นตอนการปฏิบัติ	4.20	0.45	ดี
เฉลี่ยรวมด้านใบงาน	4.40	0.51	ดี
ข. ด้านการออกแบบ			
1. ความเหมาะสมของขนาดชุดฝึกปฏิบัติ	4.40	0.55	ดี
2. ความเหมาะสมในการจัดวางตำแหน่งอุปกรณ์	4.60	0.55	ดีมาก
4. อุปกรณ์ระบบไฟฟ้ามีความทันสมัย	4.20	0.45	ดี
5. ความคงทนแข็งแรง	4.60	0.55	ดีมาก
6. ความปลอดภัยในการปฏิบัติงาน	4.60	0.55	ดีมาก
7. ความสะดวกในการเคลื่อนย้าย	4.20	0.45	ดี
เฉลี่ยรวมด้านการออกแบบ	4.43	0.51	ดี
ค. ด้านการใช้งาน			
- ระบบแบตเตอรี่รถจักรยานยนต์ไฟฟ้า			
1. การต่อระบบวงจรไฟฟ้าของแบตเตอรี่	4.20	0.45	ดี
2. ตรวจสอบแรงดันไฟฟ้าของแบตเตอรี่	4.40	0.55	ดี
3. ตรวจสอบความต้านทานภายในแบตเตอรี่	4.00	0.00	ดี
- ระบบสัญญาณไฟแสงสว่างรถจักรยานยนต์ไฟฟ้า			
1. การต่อวงจรระบบไฟแสงสว่าง	4.40	0.55	ดี
2. ตรวจสอบอุปกรณ์ระบบไฟแสงสว่าง	4.20	0.45	ดี
3. แก้ไขปัญหาข้อขัดข้องของระบบไฟแสงสว่าง	4.40	0.55	ดี
- ระบบสัญญาณไฟเลี้ยวรถจักรยานยนต์ไฟฟ้า			
1. การต่อวงจรไฟเลี้ยว	4.20	0.45	ดี
2. ตรวจสอบอุปกรณ์ไฟเลี้ยว	4.00	0.00	ดี
3. แก้ไขปัญหาข้อขัดข้องของไฟเลี้ยว	4.00	0.00	ดี
- ระบบวงจรไฟสัญญาณแตรรรถจักรยานยนต์ไฟฟ้า			
1. การต่อวงจรไฟแตร์	4.60	0.55	ดี
2. ตรวจสอบอุปกรณ์ไฟแตร์	4.40	0.55	ดี
3. แก้ไขปัญหาข้อขัดข้องของไฟแตร์	4.20	0.45	ดี
- ระบบขับเคลื่อนรถจักรยานยนต์ไฟฟ้า			
1. การต่อวงจรไฟระบบขับเคลื่อน	4.40	0.55	ดี
2. ตรวจสอบระบบขับเคลื่อน	4.20	0.45	ดี
3. แก้ไขปัญหาข้อขัดข้องของระบบขับเคลื่อน	4.40	0.55	ดี
ค่าเฉลี่ยรวมด้านการนำไปใช้งาน	4.27	0.40	ดี
ภาพรวมชุดฝึกปฏิบัติงานรถจักรยานยนต์ไฟฟ้า	4.37	0.48	ดี

จากตารางที่ 1 พบว่าโดยภาพรวมระดับคุณภาพของชุดฝึกปฏิบัติงานรถจักรยานยนต์ไฟฟ้าที่ประเมินโดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน มีคุณภาพอยู่ในระดับดี ($\bar{X}$ = 4.37, S.D. = 0.48) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าด้านใบงาน ด้านการออกแบบ และด้านการใช้งาน ทุกด้านมีระดับคุณภาพอยู่ในระดับดี ($\bar{X}$ = 4.40, S.D. = 0.51), ($\bar{X}$ = 4.43, S.D. = 0.51) และ ($\bar{X}$ = 4.27, S.D. = 0.48) ตามลำดับ

2. ผลการวิเคราะห์ประสิทธิภาพการเรียนการสอนโดยใช้ชุดฝึกปฏิบัติงานรถจักรยานยนต์ไฟฟ้า

ผู้วิจัยได้นำชุดฝึกปฏิบัติงานรถจักรยานยนต์ไฟฟ้าที่พัฒนาขึ้นไปทดลองใช้กับนักศึกษาในกลุ่มเป้าหมาย โดยทำการเก็บคะแนนคะแนนปฏิบัติในระหว่างเรียน จำนวน 5 ครั้ง และทดสอบปฏิบัติ จำนวน 1 ครั้ง ซึ่งผลของประสิทธิภาพทางการเรียนการสอนโดยใช้ชุดฝึกปฏิบัติงานรถจักรยานยนต์ไฟฟ้า ดังแสดงในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 การวิเคราะห์ประสิทธิภาพชุดฝึกปฏิบัติงานรถจักรยานยนต์ไฟฟ้า

รายการ	จำนวน (คน)	คะแนนเต็ม	คะแนนเฉลี่ย	ร้อยละ
คะแนนปฏิบัติระหว่างเรียน	21	250	219.69	87.88
คะแนนทดสอบปฏิบัติ	21		206.33	82.53

จากตารางที่ 2 พบว่า ประสิทธิภาพชุดฝึกปฏิบัติงานรถจักรยานยนต์ไฟฟ้าที่สร้างขึ้นนำไปทดลองใช้สอนจริงในภาคปฏิบัติกับนักศึกษาที่เป็นกลุ่มเป้าหมาย ผลการประเมินตามสภาพจริงระหว่างเรียน มีเฉลี่ยร้อยละ 87.88 และคะแนนจากการประเมินผลหลังการเรียน มีเฉลี่ยร้อยละ 82.53 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด คือร้อยละ 80/80

3. ผลการประเมินความพึงพอใจของผู้เรียนที่มีต่อการเรียนการสอนชุดฝึกปฏิบัติงานรถจักรยานยนต์ไฟฟ้า

ข้อค้นพบหลังจากสิ้นสุดการเรียนการสอนจากการใช้ชุดฝึกผู้วิจัยได้นำแบบประเมินสอบถามให้ผู้เรียนประเมินระดับความพึงพอใจของผู้เรียนที่มีต่อการเรียนการสอนชุดฝึกปฏิบัติงานรถจักรยานยนต์ไฟฟ้า ซึ่งมีผลดังแสดงในตารางที่ 3

ตารางที่ 3 การวิเคราะห์ความพึงพอใจของผู้เรียนที่มีต่อการเรียนการสอนชุดฝึกปฏิบัติงานรถจักรยานยนต์ไฟฟ้า

ประเด็นการประเมิน	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความพึงพอใจ
ด้านใบงาน			
1. เรียงลำดับขั้นตอนจากง่ายไปหายาก	4.52	0.51	มากที่สุด
2. รูปภาพสอดคล้องกับขั้นตอนการปฏิบัติงาน	4.43	0.51	มาก
3. การจัดพิมพ์สวยงามน่าใช้งาน	4.48	0.51	มาก
4. ใบงานมีความสัมพันธ์กับชุดฝึก	4.38	0.50	มาก
เฉลี่ยรวมด้านใบงาน	4.45	0.51	มาก
ด้านชุดฝึกปฏิบัติงาน			
5. ชุดฝึกช่วยให้การเรียนรู้ได้ง่าย	4.62	0.50	มากที่สุด
6. ความสะดวกในการใช้งาน	4.38	0.50	มาก
7. ความสะดวกในการเคลื่อนย้าย	4.48	0.51	มากที่สุด
8. ความปลอดภัยในการปฏิบัติงาน	4.52	0.60	มากที่สุด
9. อุปกรณ์มีความทันสมัย	4.38	0.50	มาก
10. ความแข็งแรงของชุดฝึก	4.57	0.60	มากที่สุด
11. ชุดฝึกช่วยกระตุ้นการเรียนรู้ของผู้เรียน	4.62	0.59	มากที่สุด
12. ส่งเสริมการเรียนรู้รถจักรยานยนต์ไฟฟ้า	4.67	0.48	มากที่สุด
13. การนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน	4.43	0.68	มาก
เฉลี่ยรวมชุดฝึกปฏิบัติงาน	4.52	0.55	มากที่สุด
ภาพรวมระดับความพึงพอใจ	4.49	0.53	มาก

จากตารางที่ 3 พบว่า โดยภาพรวมระดับความพึงพอใจของผู้เรียนที่มีต่อการเรียนการสอนโดยใช้ชุดฝึกปฏิบัติงานรถจักรยานยนต์ไฟฟ้า จำนวน 21 คน มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 0.49, S.D. = 0.53) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าด้านใบงานผู้เรียนมีความพึงพอใจเฉลี่ยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.45, S.D. = 0.52) และด้านชุดฝึกปฏิบัติงานผู้เรียนมีความพึงพอใจเฉลี่ยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.52, S.D. = 0.55)

อภิปรายผล

จากผลการศึกษาวิจัย สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

ผลการประเมินระดับคุณภาพของชุดฝึกปฏิบัติงานรถจักรยานยนต์ไฟฟ้า พบว่า การประเมินคุณภาพของชุดฝึกทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ ด้านใบงาน ด้านการออกแบบ และด้านการใช้งาน พบว่าผู้เชี่ยวชาญให้คะแนนภาพรวมอยู่ในระดับ “ดี” ถึง “ดีมาก” โดยเฉพาะด้านการออกแบบและการใช้งาน ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าชุดฝึกปฏิบัติงานรถจักรยานยนต์ไฟฟ้ามีความเหมาะสมทั้งเชิงเนื้อหา ความปลอดภัย และการนำไปใช้จริง การเรียงลำดับเนื้อหาในใบงานมีขั้นตอนจากง่ายไปยาก มีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการเรียนรู้ และมีรูปภาพประกอบที่ช่วยให้เข้าใจขั้นตอนการปฏิบัติ ซึ่งสอดคล้องกับหลักการออกแบบสื่อการเรียนรู้ที่เน้นความชัดเจนและการนำไปใช้จริง (Mayer, 2005) ด้านการออกแบบ ผู้เชี่ยวชาญให้คะแนนความเหมาะสมของตำแหน่งอุปกรณ์ ความแข็งแรงทนทาน และความปลอดภัยในระดับดีมาก ส่วนขนาดชุดฝึกและความสะดวกในการเคลื่อนย้ายอยู่ในระดับดี แสดงว่า ชุดฝึกมีความเหมาะสมตามหลักการออกแบบชุดฝึกเชิงอาชีพที่ต้องคำนึงถึงความทนทานและความปลอดภัยเป็นสำคัญ (Gómez Puente et al., 2011) ด้านการใช้งาน ผู้เชี่ยวชาญให้คะแนนอยู่ในระดับดีทุกหัวข้อ แสดงว่าชุดฝึกสามารถนำไปใช้ได้จริงและตอบโจทย์การเรียนรู้ของผู้เรียน สอดคล้องกับงานวิจัยของ ภควัต เกอะประสิทธิ์ และวารินี วีระสินธุ์ (2566) ที่พบว่า ชุดสาธิตที่มีคุณภาพช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ได้ดี โดยผลการประเมินคุณภาพด้านเนื้อหา ด้านเอกสาร และด้านใบงานอยู่ในระดับดีถึงดีมากเช่นเดียวกัน

ผลการหาประสิทธิภาพของการเรียนการสอนโดยใช้ชุดฝึกปฏิบัติงานรถจักรยานยนต์ไฟฟ้า พบว่า คะแนนการฝึกของผู้เรียนจำนวน 21 คน พบว่า 1) คะแนนเฉลี่ยระหว่างเรียนเท่ากับ 219.69 จาก 250 คะแนน (คิดเป็นร้อยละ 87.88) 2) คะแนนเฉลี่ยการทดสอบปฏิบัติเท่ากับ 206.33 (คิดเป็นร้อยละ 82.53) ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ประสิทธิภาพ 80/80 อย่างชัดเจน ผลดังกล่าวชี้ว่าชุดฝึกปฏิบัติงานรถจักรยานยนต์ไฟฟ้าสามารถช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติจริง ส่งผลให้ผู้เรียนมีทักษะและความเข้าใจในงานปฏิบัติสูงขึ้น สอดคล้องกับ วิสันต์ หวังวรวิทย์ และคณะ (2567) ที่ระบุว่า ทักษะเชิงปฏิบัติเกิดขึ้นได้ดีที่สุดผ่านกระบวนการลงมือทำจริง (Learning by Doing) ผลการวิจัยยังสนับสนุนทฤษฎีการเรียนรู้แบบโครงงาน (Project-Based Learning: PBL) ที่เน้นการสร้างองค์ความรู้จากการปฏิบัติในสถานการณ์จริง ซึ่งช่วยให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจที่ลึกซึ้งและสามารถเชื่อมโยงความรู้ไปใช้ในชีวิตจริงได้ (Thomas, 2000) ชุดฝึกที่นำมาใช้อาจทำให้คะแนนระหว่างเรียนสูงกว่าการทดสอบ เนื่องจากผู้เรียนได้รับแรงสนับสนุนจากผู้สอนและมีโอกาสฝึกต่อเนื่องระหว่างทำกิจกรรม ซึ่งเป็นลักษณะสำคัญของการเรียนรู้เชิงลงมือปฏิบัติ (Kolb, 2014)

ผลการประเมินความพึงพอใจของผู้เรียนต่อใบงานและชุดฝึกผู้เรียนมีความพึงพอใจในระดับ “มาก” ถึง “มากที่สุด” ในทุกหัวข้อการประเมินด้านใบงาน 1) การเรียงลำดับขั้นตอนจากง่ายไปยาก 2) ความสวยงามของการจัดพิมพ์ รูปภาพ สอดคล้องกับขั้นตอนการปฏิบัติ 4) ความสัมพันธ์กับชุดฝึก ผลดังกล่าวแสดงว่า ใบงานถูกออกแบบให้เข้าใจง่าย มีความชัดเจน และสนับสนุนการเรียนรู้ของผู้เรียนได้ดี ตามหลักการออกแบบสื่อฝึกอบรม (Dick, Carey & Carey, 2015) ด้านชุดฝึกปฏิบัติ หัวข้อที่ผู้เรียนมีความพึงพอใจมากที่สุด ได้แก่ 1) ส่งเสริมการเรียนรู้เกี่ยวกับรถจักรยานยนต์ไฟฟ้า 2) ช่วยให้การเรียนรู้ได้ง่าย 3) กระตุ้นการเรียนรู้ 4) ความแข็งแรงและความปลอดภัย 5) ความสะดวกในการเคลื่อนย้าย ผู้เรียนยังประเมินว่าอุปกรณ์มีความทันสมัยและมีความสะดวกในการใช้งาน ซึ่งสะท้อนถึงความเหมาะสมของการออกแบบชุดฝึกสำหรับผู้เรียนอาชีวศึกษา ผลดังกล่าวสอดคล้องกับ Kolb (2014) ที่ระบุว่า การเรียนรู้แบบลงมือปฏิบัติ (Experiential Learning) จะมีประสิทธิภาพมากที่สุดเมื่อผู้เรียนได้มีส่วนร่วมกับอุปกรณ์จริงที่เชื่อมโยงกับสถานการณ์วิชาชีพ ผลการประเมินยังสอดคล้องกับงานของ ธนัช ศรีพนม และคณะ (2565) ที่พัฒนาชุดสาธิตยานยนต์ไฟฟ้าและพบว่าผู้เรียนมีความพึงพอใจในระดับสูง เนื่องจากชุดสาธิตช่วยส่งเสริมความเข้าใจและเพิ่มความมั่นใจในการปฏิบัติงานจริง

ด้วยเหตุนี้ การจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุดฝึกปฏิบัติงานรถจักรยานยนต์ไฟฟ้าจึงเป็นแนวทางที่ช่วยพัฒนาผู้เรียนอย่างรอบด้าน ทั้งด้านทักษะวิชาชีพ ทักษะการคิด นวัตกรรม ความร่วมมือ และการประยุกต์ใช้ความรู้ในสถานการณ์จริง ส่งผลให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตนเองและก้าวเข้าสู่อาชีพด้านยานยนต์สมัยใหม่ได้อย่างมั่นใจและมีประสิทธิภาพ

องค์ความรู้ใหม่

ผลการวิจัยพบว่าแนวทางการจัดการเรียนการสอนโดยใช้ชุดฝึกปฏิบัติงานรถจักรยานยนต์ไฟฟ้า ดังแสดงในภาพที่ 3

ภาพที่ 3 แนวทางการจัดการเรียนการสอนโดยใช้ชุดฝึกปฏิบัติงานรถจักรยานยนต์ไฟฟ้า

แนวทางการจัดการเรียนการสอนโดยใช้ชุดฝึกปฏิบัติงานรถจักรยานยนต์ไฟฟ้ามีความสำคัญต่อการพัฒนาผู้เรียนในหลายมิติ เนื่องจากกระบวนการเรียนรู้ลักษณะนี้บูรณาการองค์ความรู้จากหลากหลายสาขา ทั้งด้านไฟฟ้า อิเล็กทรอนิกส์ ช่างยนต์ ระบบควบคุม มอเตอร์ และระบบแบตเตอรี่ ทำให้นักเรียนสามารถมองเห็นความเชื่อมโยงขององค์ความรู้ที่ต่างหากกัน และเข้าใจหลักการทำงานของระบบรถจักรยานยนต์ไฟฟ้าอย่างเป็นองค์รวมแนวทางดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดของ *STEM/STEAM Learning* ที่เน้นการบูรณาการศาสตร์หลายด้านเพื่อพัฒนาความเข้าใจเชิงระบบ (Bybee, 2013)

การจัดกิจกรรมด้วยชุดฝึกปฏิบัติยังช่วยส่งเสริมทักษะการคิดวิเคราะห์ การวางแผน และการแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญของการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) และการเรียนรู้จากประสบการณ์ (Experiential Learning) ที่ทำให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ที่ลึกและยั่งยืน (Kolb, 2014) ในกระบวนการเรียนรู้ ผู้สอนและผู้เรียนได้ร่วมกันออกแบบและจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยเน้นการลงมือปฏิบัติงานที่มีความหลากหลาย สามารถตอบสนองต่อความแตกต่างของผู้เรียน และปรับตัวเข้ากับสถานการณ์จริงได้อย่างยืดหยุ่น

การสร้างชุดฝึกประเภทยังเป็นการส่งเสริมวัฒนธรรมการเรียนรู้ ผู้เรียนได้ทดลอง ลงมือปฏิบัติจริง และควบคุมชุดอุปกรณ์ด้วยตนเอง ทำให้เกิดความเข้าใจเชิงลึกเกี่ยวกับกระบวนการทำงานของระบบยานยนต์ไฟฟ้า รวมทั้งสามารถนำความรู้ไปต่อยอดเพื่อแก้ปัญหาและพัฒนาทางด้านยานยนต์ไฟฟ้าได้อย่างมีประสิทธิภาพ การเรียนรู้เชิงปฏิบัติจึงเป็นกลไกสำคัญที่ทำให้นักเรียนเกิดความรู้ความเข้าใจที่แท้จริงมากกว่าการเรียนรู้จากทฤษฎีเพียงอย่างเดียว ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีการเรียนรู้เชิงประกอบสร้าง (Constructivism) ที่กล่าวว่า ผู้เรียนสร้างความรู้ขึ้นจากการลงมือปฏิบัติและการมีส่วนร่วมในสถานการณ์จริง (Fosnot, 2013)

นอกจากนี้ ผู้เรียนยังได้ฝึกทักษะการทำงานเป็นกลุ่ม การสื่อสาร การร่วมมือช่วยเหลือกัน และความรับผิดชอบต่องานของตนเอง ซึ่งเป็นทักษะสำคัญของการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 (Partnership for 21st Century Learning, 2019) แนวทางการจัดการเรียนรู้ด้วยชุดฝึกปฏิบัติยังเปิดโอกาสให้ผู้เรียนเชื่อมโยงองค์ความรู้ทางวิชาการเข้ากับสถานการณ์จริงในอุตสาหกรรมยานยนต์ไฟฟ้าที่กำลังเติบโตอย่างรวดเร็ว ทำให้นักเรียนมีความพร้อมในการเข้าสู่โลกอาชีพทั้งด้านเทคนิคและทักษะอ่อน (Soft Skills) พร้อมรับการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีอุตสาหกรรมในอนาคต (The World Economic Forum, 2023)

สรุปผลการวิจัย

จากผลการศึกษา สรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

1) คุณภาพของชุดฝึกปฏิบัติงานรถจักรยานยนต์ไฟฟ้า จากการประเมินโดยผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน ด้วยแบบประเมินมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ พบว่า 1) ภาพรวมคุณภาพชุดฝึก อยู่ในระดับดี 2) ด้านใบงาน อยู่ในระดับดี โดยเฉพาะการเรียงลำดับขั้นตอนจากง่ายไปยากอยู่ในระดับดีมาก แสดงให้เห็นว่า ใบงานช่วยให้ผู้เรียนปฏิบัติตามขั้นตอนได้อย่างเป็นระบบและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์การเรียนรู้ 3) ด้านการออกแบบ อยู่ในระดับดี โดยด้านการจัดวางอุปกรณ์ ความแข็งแรงทนทาน และความปลอดภัยอยู่ในระดับดีมาก สะท้อนว่าชุดฝึกได้รับการออกแบบให้เหมาะสมกับบริบทการใช้งานจริง มีทั้งความมั่นคงและปลอดภัยในการฝึกปฏิบัติ 4) ด้านการใช้งาน อยู่ในระดับดี ครอบคลุมการต่อวงจร ตรวจสอบ และแก้ไขปัญหาของระบบย่อยต่าง ๆ ได้แก่ ระบบแบตเตอรี่ ระบบไฟแสงสว่าง ระบบไฟเลี้ยว ระบบแตร และระบบขับเคลื่อน แสดงว่าชุดฝึกสามารถนำไปใช้เพื่อฝึกทักษะการปฏิบัติงานได้จริงอย่างมีประสิทธิภาพ ผลดังกล่าวสะท้อนว่าชุดฝึกปฏิบัติงานรถจักรยานยนต์ไฟฟ้าที่พัฒนาขึ้นมีคุณภาพเหมาะสมในเชิงเนื้อหา การออกแบบและการใช้งาน สอดคล้องกับหลักการออกแบบสื่อและชุดฝึกที่เน้นความชัดเจน การนำไปใช้จริง และความปลอดภัยในงานอาชีพ

2) ประสิทธิภาพของการเรียนการสอนโดยใช้ชุดฝึกปฏิบัติงานรถจักรยานยนต์ไฟฟ้า จากการนำชุดฝึกไปใช้กับนักศึกษา กลุ่มเป้าหมาย ระดับ ปวส. ชั้นปีที่ 2 สาขาวิชาช่างยนต์ จำนวน 21 คน พบว่า 1) คะแนนเฉลี่ยการปฏิบัติระหว่างเรียน เท่ากับ 219.69 จากคะแนนเต็ม 250 คิดเป็น ร้อยละ 87.88 2) คะแนนเฉลี่ยการทดสอบปฏิบัติหลังเรียน เท่ากับ 206.33 คิดเป็น ร้อยละ 82.53 เมื่อเปรียบเทียบกับเกณฑ์ประสิทธิภาพ 80/80 พบว่าชุดฝึกปฏิบัติงานรถจักรยานยนต์ไฟฟ้ามีประสิทธิภาพสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดอย่างชัดเจน แสดงว่าชุดฝึกสามารถส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดทักษะเชิงปฏิบัติและความเข้าใจในเนื้อหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผ่านการลงมือฝึกจริงในสถานการณ์จำลองที่ใกล้เคียงกับงานในภาคอุตสาหกรรม ผลนี้สอดคล้องกับแนวคิดการเรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติ (Learning by Doing) และการเรียนรู้จากประสบการณ์ (Experiential Learning) ซึ่งชี้ว่าผู้เรียนจะเกิดความเข้าใจเชิงลึกและทักษะที่มั่นคงเมื่อได้มีส่วนร่วมลงมือปฏิบัติจริง

3) ความพึงพอใจของผู้เรียนต่อการเรียนการสอนโดยใช้ชุดฝึกปฏิบัติงานรถจักรยานยนต์ไฟฟ้า หลังสิ้นสุดการเรียนการสอน ผู้วิจัยให้ผู้เรียนจำนวน 21 คน ประเมินระดับความพึงพอใจ พบว่า 1) ภาพรวมระดับความพึงพอใจ อยู่ในระดับมาก 2) ด้านใบงาน ผู้เรียนมีความพึงพอใจในระดับมาก โดยเฉพาะการเรียงลำดับขั้นตอนจากง่ายไปยาก และการจัดพิมพ์ที่สวยงามน่าใช้งาน แสดงว่า ใบงานมีโครงสร้างและรูปแบบที่ช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจและปฏิบัติตามขั้นตอนได้อย่างเป็นระบบ 3) ด้านชุดฝึกปฏิบัติงาน ผู้เรียนมีความพึงพอใจเฉลี่ยในระดับ “มากที่สุด” โดยรายการที่ได้คะแนนสูงมาก ได้แก่ (1) ชุดฝึกส่งเสริมการเรียนรู้รถจักรยานยนต์ไฟฟ้า (2) ชุดฝึกช่วยให้การเรียนรู้ได้ง่าย (3) ชุดฝึกช่วยกระตุ้นการเรียนรู้ของผู้เรียน (4) ความแข็งแรงและความปลอดภัยของชุดฝึก ความสะดวกในการเคลื่อนย้าย ผลเหล่านี้สะท้อนว่าชุดฝึกปฏิบัติงานรถจักรยานยนต์ไฟฟ้าที่พัฒนาขึ้นไม่เพียงแต่ช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจเนื้อหาทางเทคนิคเท่านั้น แต่ยังช่วยสร้างแรงจูงใจในการเรียนรู้ ส่งเสริมประสบการณ์การเรียนรู้ที่มีความหมาย และตอบโจทย์ความต้องการของผู้เรียนอาชีวศึกษาอย่างแท้จริง

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 ควรสร้างความร่วมมือกับภาคอุตสาหกรรมเพื่อพัฒนาชุดฝึกรถจักรยานยนต์ไฟฟ้าที่ทันสมัยมากยิ่งขึ้น และสามารถนำไปใช้ในการพัฒนาการเรียนการสอนในสถาบันการอาชีวศึกษาให้ครูและนักเรียนสามารถเรียนรู้การแก้ไขข้อขัดข้องได้อย่างมีประสิทธิภาพ ตลอดจนส่งเสริมทักษะปฏิบัติจริงและมีความเชี่ยวชาญในการซ่อมบำรุงรถจักรยานยนต์ไฟฟ้า

1.2 ควรนำไปใช้ในการจัดฝึกอบรมช่างซ่อมรถจักรยานยนต์ไฟฟ้าเพื่อเพิ่มองค์ความรู้และทักษะวิชาชีพช่างในอนาคตต่อไป

2. ข้อเสนอแนะด้านการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรพัฒนาระบบจำลองปัญหาหรือการชำรุดของอุปกรณ์ภายในระบบรถจักรยานยนต์ไฟฟ้า โดยใช้ระบบกลไกหรืออุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ควบคุม เพื่อให้ นักศึกษาสามารถฝึกทักษะการใช้เครื่องมือ ตรวจสอบวิเคราะห์ข้อบกพร่อง และแก้ไขปัญหาในสถานการณ์ต่าง ๆ ของระบบรถจักรยานยนต์ไฟฟ้าได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2.2 ควรสร้างชุดฝึกปฏิบัติงานสำหรับการต่อระบบวงจรไฟฟ้าของอุปกรณ์ต่าง ๆ ในรถจักรยานยนต์ไฟฟ้าด้วยโปรแกรมจำลองก่อนลงมือปฏิบัติงานจริง เพื่อช่วยลดความเสี่ยงต่อความเสียหายของอุปกรณ์ และเพิ่มความปลอดภัยในการฝึกปฏิบัติ

2.3 ควรศึกษาเปรียบเทียบผลการนำความรู้และทักษะไปใช้ในการซ่อมรถจักรยานยนต์ไฟฟ้าในสภาวะปัญหาหรือข้อขัดข้องจริงในสถานการณ์ต่าง ๆ เพื่อวิเคราะห์ว่าชุดฝึกที่สร้างขึ้นสามารถส่งเสริมการพัฒนาทักษะปฏิบัติและความสามารถในการแก้ไขปัญหาในสถานการณ์จริง

เอกสารอ้างอิง

- ธนัช ศรีพนม, วรพจน์ ตรีรัตน์ฤดี, วิโรจน์ บัวพันธุ์, ชีระชัย รัยวรักษ์ และ วิศิษฐ์ อ่อนประสงค์. (2565). การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้วยชุดสาธิตฝึกปฏิบัติงานยานยนต์ไฟฟ้าสำหรับนักศึกษาสาขาครุศาสตร์เครื่องกล คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรมมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี. *วารสารการอาชีวศึกษาภาคกลาง*, 6(2), 27-35.
- นฤพนธ์ โกวิทพรพิเชษฐ์, ถนอมศักดิ์ สุวรรณน้อย และ สร้อยบุปผา สาตรมุล. (2568). ปัจจัยการยอมรับเทคโนโลยีที่ส่งผลต่อความตั้งใจใช้งานรถจักรยานยนต์ไฟฟ้าในเขตกรุงเทพและปริมณฑล. *วารสารศิลปการจัดการ*, 9(1), 167-181.
- ภควัต เกอะประสิทธิ์ และ วารินี วีระสินธุ์ (2566). การพัฒนาชุดสาธิตแขนกลคัดแยกวัตถุและการควบคุมการผลิตอัตโนมัติด้วยโปรแกรมเมเบิลลอจิกคอลโทรลเลอร์. *วารสารวิชาการ มทร. สุวรรณภูมิ (มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์)*, 8(2), 271-283.
- วิสันต์ หวังวรวงศ์, วิเชษฐ์ สุวรรณศรี, อัสลาน บินอาแวกาและ, อุดมศักดิ์ จันทรทาโพ, ณัฐพล จินุพงศ์ และ ทรงธรรม ดีวาณิชสกุล. (2567). การพัฒนาชุดฝึกปฏิบัติงานเขียนโปรแกรมพีแอลซีควบคุมระบบนิวเมติกส์. *วารสารวิชาการครุศาสตร์อุตสาหกรรม และวิศวกรรมศึกษา*, 15(1), 49-58.
- ศักดิ์สิทธิ์ ชื่นชมนาจาค, ปรีดา เสมา, มานพ ต้นตระกูลบัณฑิตย์, วันชนะ ยิ่งยืน และ ประเทีย พรมสินอง. (2567). การพัฒนาการเรียนการสอนเพื่อเพิ่มสมรรถนะด้านเทคโนโลยียานยนต์ไฟฟ้า. *วารสารวิชาการครุศาสตร์อุตสาหกรรม และวิศวกรรมศึกษา*, 15(3), 1-9.
- สดใส มั่นคง, สุรุฒิ ยะนิล และ เมธา อึ้งทอง. (2568). การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมระบบควบคุมมอเตอร์รถจักรยานยนต์ไฟฟ้าดัดแปลงสำหรับช่างซ่อมรถจักรยานยนต์. *วารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม*, 9(4), 184-198.
- สถาบันยานยนต์อุตสาหกรรมพัฒนามูลนิธิ. (2561). *โครงการศึกษาวิจัยถอดแบบชิ้นส่วนยานยนต์ไฟฟ้าภายใต้โครงการศูนย์การเรียนรู้เทคโนโลยีและนวัตกรรมเพื่อการพัฒนาอุตสาหกรรมยานยนต์ไฟฟ้า*. กรุงเทพฯ: บริษัทลิซอร์ จำกัด.
- ASEAN Automotive Federation. (2023). *Automotive industry data*. Retrieved from https://www.asean-autofed.com/files/AAF_Statistics_2023.pdf.
- ASEAN TVET Council. (2023). *ASEAN guidelines for technical and vocational competencies in EV technology*. Retrieved from https://asean.org/wp-content/uploads/2022/01/TOR_ASEAN-TVET-Council-ROP-Work-Plan-of-ASEAN-TVET-Council-publication_.pdf.
- Bybee, R. W. (2013). *The case for STEM education: Challenges and opportunities*. Virginia: NSTA Press.
- Creswell, J. W., & Creswell, J. D. (2018). *Research design: qualitative, quantitative, and mixed methods approaches*. (5th ed.). Thousand Oaks, CA: Sage.
- DeVellis, R. F. (2017). *Scale development: Theory and applications*. (4th ed.). Thousand Oaks, CA: Sage.

- Dick, W., Carey, L., & Carey, J. O. (2015). *The Systematic Design of Instruction*. (8th ed.). Upper Saddle River, NJ: Pearson.
- Ehsani, M., Gao, Y., Longo, S., & Ebrahimi, K. (2022). *Modern electric, hybrid electric, and fuel cell vehicles*. (4th ed.). Boca Raton: CRC Press.
- Fosnot, C.T. (2013). *Constructivism: Theory, Perspectives, and Practice*. (2nd Edition). New York: Teachers College Press.
- Gómez Puente, S. M., van Eijck, M., & Jochems, W. (2011). Towards characterising design-based learning in engineering education: a review of the literature. *European Journal of Engineering Education*, 36(2), 137-149.
- International Electrotechnical Commission. (2018). *Low-voltage electrical installations - Part 7-722: Requirements for special installations or locations - Supplies for electric vehicles*. Retrieved from <https://webstore.iec.ch/en/publication/29958>.
- International Energy Agency. (2024). *Global EV outlook 2024: Electrifying transportation*. Retrieved from <https://www.iea.org/reports/global-ev-outlook-2024>.
- Kolb, D. A. (2014). *Experiential Learning: Experience as the Source of Learning and Development*. New Jersey: FT Press.
- Mayer, R. E. (Ed.). (2005). *The Cambridge handbook of multimedia learning*. Cambridge: Cambridge university press.
- Ministry of Education Thailand. (2023). *Thai Vocational Education and Training Policy Update*. Retrieved from <https://en.eef.or.th/2023/05/16/thai-vocational-education-and-training-policy-update/>.
- OECD. (2023). *Transport and climate change: Trends and policy responses*. Paris: OECD Publishing.
- Partnership for 21st Century Skills (2019). *Framework for 21st Century Learning Definitions*. Retrieved from http://static.battelleforkids.org/documents/p21/P21_Framework_DefinitionsBFBK.pdf.
- Rovinelli, R.J. and Hambleton, R.K. (1977) On the Use of Content Specialists in the Assessment of Criterion-Referenced Test Item Validity. *Tijdschrift Voor Onderwijs Research*, 2, 49-60.
- The World Economic Forum. (2023). *The future of jobs report 2023*. Geneva: The World Economic Forum.
- Thomas, J. W. (2000). *A review of research on project-based learning*. San Rafael, CA: Autodesk Foundation.
- United Nations Economic Commission for Europe. (2020). *UN Regulation No. 136: Electric power train vehicles safety requirements*. Retrieved from <https://unece.org/fileadmin/DAM/trans/doc/2020/wp29grsp/GRSP-68-22e.pdf>.

Success Conditions of Learning Management for Developing Computational Thinking Skills of Primary School Students in Ratchaburi Province under the Office of The Basic Education Commission

Sukanya Ngewtong^{1*} Tippawan Sukjairungwattana¹ and Nopporn Chantaranamchoo¹

¹ Faculty of Education, Silpakorn University, Thailand

* Corresponding author. E-mail: sungrugsu@su.ac.th

ABSTRACT

This study aimed to examine the processes and success conditions of learning management for developing computational thinking skills of primary school students in Ratchaburi Province under the Office of the Basic Education Commission, and to propose guidelines for enhancing these skills. A qualitative research approach was employed, with 20 key informants including school directors, deputy directors, heads of academic affairs, subject group leaders, teachers, and parents. Data were collected through in-depth interviews, focus group discussions, and non-participant observations, and analyzed using qualitative content analysis. The results indicated that the learning management process was systematic and comprehensive, covering curriculum design, learning objectives, activities, instructional media, assessment, teachers' roles, and student participation. It integrated theoretical and practical activities, digital and local media, teacher support, and student reflection, enabling sustainable development of computational thinking skills. Success conditions comprised the learning environment (physical, psychological, and technological support) and the learning network (internal school, external school, and student-to-student networks). The proposed guidelines emphasized integrating computational thinking across subjects, providing diverse, real-life connected activities, utilizing appropriate media and technology, developing teachers and professional learning communities, and involving parents and communities as learning supporters.

Keywords: Learning Management, Computational Thinking Skills, Condition for Success

เงื่อนไขความสำเร็จในการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการคิดเชิงคำนวณ ของนักเรียนประถมศึกษาจังหวัดราชบุรีในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

สุกัญญา จีวทอง^{1*} ทิพวัฒน์ สุขใจรุ่งวัฒนา¹ และ นพพร จันทรนำชู¹

¹ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร ประเทศไทย

* Corresponding author. E-mail: sungrugsu@su.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากระบวนการและเงื่อนไขความสำเร็จในการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการคิดเชิงคำนวณของนักเรียนประถมศึกษาในจังหวัดราชบุรี สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน รวมทั้งเสนอแนวทางการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมทักษะดังกล่าว การวิจัยใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ประกอบด้วย ผู้อำนวยการโรงเรียนหรือรองผู้อำนวยการที่ได้รับมอบหมาย หัวหน้าฝ่ายวิชาการ หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ครู และผู้ปกครอง จำนวน 20 คน ปีการศึกษา 2567 เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก แนวทางการสนทนากลุ่ม และแบบบันทึกการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม ข้อมูลที่ได้ถูกวิเคราะห์ด้วยการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงคุณภาพ ผลการวิจัยพบว่า กระบวนการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการคิดเชิงคำนวณของนักเรียนประถมศึกษาเป็นระบบและครอบคลุมด้านต่าง ๆ ได้แก่ การออกแบบหลักสูตร วัตถุประสงค์การเรียนรู้ กิจกรรมการเรียนรู้ สื่อการสอน การประเมินผล บทบาทของครู และการมีส่วนร่วมของนักเรียน โดยกระบวนการนี้บูรณาการทั้งกิจกรรมเชิงทฤษฎีและเชิงปฏิบัติ การใช้สื่อดิจิทัลและสื่อท้องถิ่น การสนับสนุนจากครูและการสะท้อนคิดของนักเรียนส่งผลให้นักเรียนสามารถพัฒนาทักษะการคิดเชิงคำนวณอย่างเป็นรูปธรรมและยั่งยืน นอกจากนี้ เงื่อนไขความสำเร็จในการจัดการเรียนรู้ ประกอบด้วย สองด้านหลัก ได้แก่ สิ่งแวดล้อมการเรียนรู้ ซึ่งรวมถึงสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ สภาพจิตวิทยา และสื่อและเทคโนโลยีสนับสนุน และเครือข่ายการเรียนรู้ ประกอบด้วย เครือข่ายภายในโรงเรียน เครือข่ายภายนอกโรงเรียน และเครือข่ายระหว่างนักเรียน แนวทางการจัดการเรียนรู้ที่เสนอเน้นการบูรณาการทักษะการคิดเชิงคำนวณในทุกสาระการเรียนรู้ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลายและเชื่อมโยงกับบริบทชีวิตจริง การใช้สื่อและเทคโนโลยีอย่างเหมาะสม การพัฒนาครูและชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ตลอดจนการส่งเสริมบทบาทของผู้ปกครองและชุมชนให้เป็นแหล่งเรียนรู้และผู้สนับสนุนการเรียนรู้ของนักเรียน

คำสำคัญ: การจัดการเรียนรู้, ทักษะการคิดเชิงคำนวณ, เงื่อนไขความสำเร็จ

© 2025 JSSP: Journal of Social Science Panyapat

บทนำ

ในศตวรรษที่ 21 โลกได้ก้าวเข้าสู่ยุคแห่งเทคโนโลยีและนวัตกรรมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว เกิดองค์ความรู้ใหม่ ๆ ทุกวัน ทำให้การเรียนรู้ไม่ได้จำกัดอยู่เพียงในห้องเรียนอีกต่อไป แต่สามารถเข้าถึงได้จากหลายช่องทางอย่างสะดวกและทันเวลา ผู้ที่เพียงท่องจำเก่งหรือเรียนเก่งอาจไม่เพียงพอต่อการดำรงชีวิตในยุคดิจิทัล สังคมโลกในปัจจุบันต้องการบุคคลที่พร้อมจะเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ และพัฒนาทักษะใหม่ ๆ อยู่เสมอ ดังนั้น การพัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 ตามแนวคิดของ วิจารณ์ พานิช (2556) ซึ่งประกอบด้วย 3Rs + 8Cs + 2Ls จึงเป็นสิ่งสำคัญ เพื่อให้ นักเรียนสามารถปรับตัวและแข่งขันได้ในโลกที่ขับเคลื่อนด้วยนวัตกรรม หนึ่งในทักษะที่จำเป็นอย่างยิ่งคือ ทักษะการคิดเชิงคำนวณ (Computational Thinking) ซึ่งเป็นกระบวนการคิดอย่างเป็นระบบ มีเหตุผล และเป็นลำดับขั้นตอน เพื่อใช้ในการแก้ปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพและสร้างสรรค์ การพัฒนาทักษะนี้ช่วยให้นักเรียนคิดวิเคราะห์ วางแผน และตัดสินใจอย่างมีตรรกะสามารถนำไปปรับใช้ในการแก้ปัญหาในชีวิตประจำวัน รวมทั้งเป็นพื้นฐานสำคัญของการเรียนรู้ด้าน การเขียนโปรแกรมหรือโค้ดดิ้ง (Coding) ซึ่งเป็นเครื่องมือในการสื่อสารระหว่างมนุษย์กับคอมพิวเตอร์ โดยใช้คำสั่งและขั้นตอนเพื่อให้คอมพิวเตอร์

ทำงานตามความต้องการของมนุษย์ได้อย่างมีระบบ การฝึกฝนการคิดเชิงคำนวณตั้งแต่ระดับประถมศึกษามีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะช่วยพัฒนาให้นักเรียนคิดอย่างมีเหตุผล เป็นระบบ และสามารถประยุกต์ใช้ความคิดนั้นในการแก้ปัญหาในสาขาวิชาต่าง ๆ ตลอดจนในชีวิตประจำวัน (รุ่งทิพย์ ศรีสิงห์ และคณะ, 2560) ทักษะดังกล่าวยังเชื่อมโยงกับทักษะในศตวรรษที่ 21 ด้านการสร้างสรรคเทคโนโลยีและนวัตกรรม ซึ่งมีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศสู่ยุค ประเทศไทย 4.0 (สำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจดิจิทัล, 2562) ประกอบกับ การจัดการเรียนรู้ในยุคปัจจุบัน ผู้สอนต้องตระหนักถึงการเปลี่ยนแปลงของโลกและความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว จำเป็นต้องมีองค์ความรู้ที่หลากหลายและสามารถบูรณาการให้เหมาะสมกับบริบทของผู้เรียนในแต่ละระดับ เพื่อเตรียมความพร้อมให้นักเรียนมีความรู้ ความสามารถ และทักษะที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตในศตวรรษที่ 21 (กุลิสรา จิตรชญาวนิช, 2562) ทั้งนี้ หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560) ได้กำหนดเป้าหมายของการศึกษาระดับประถมศึกษาให้มุ่งพัฒนาทักษะพื้นฐาน เช่น การอ่าน การเขียน การคิดคำนวณ และกระบวนการทางสังคม โดยเน้นการเรียนรู้แบบบูรณาการ เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตนักเรียนให้สมดุลทั้งด้านร่างกาย สติปัญญา และอารมณ์ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551) ในขณะเดียวกัน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2564) ได้ชี้ให้เห็นว่า รายวิชา “วิทยาการคำนวณ” เป็นวิชาที่ช่วยให้นักเรียนพัฒนากระบวนการคิดอย่างมีเหตุผลและเป็นระบบ ผ่านการเรียนรู้ การวางแผน การลงมือทำ และการฝึกแก้ปัญหาจากกิจกรรมการเขียนโค้ด ซึ่งช่วยให้นักเรียนเกิดความเข้าใจในกระบวนการคิดเชิงคำนวณและสามารถนำไปต่อยอดสร้างสรรค์นวัตกรรมใหม่ ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

จะเห็นได้ว่า ทักษะการคิดเชิงคำนวณเป็นหัวใจสำคัญของการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 เพราะไม่เพียงช่วยให้นักเรียนมีความสามารถในการแก้ปัญหาอย่างมีเหตุผล แต่ยังส่งเสริมให้เกิดการคิดสร้างสรรค์ การเรียนรู้ด้วยตนเอง และการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกเทคโนโลยีได้อย่างเหมาะสมและยั่งยืน ทักษะการคิดเชิงคำนวณเป็นหนึ่งในทักษะสำคัญที่ช่วยให้นักเรียนสามารถคิดอย่างเป็นระบบ ใช้เหตุผล แก้ปัญหาอย่างเป็นขั้นตอน และสร้างสรรค์นวัตกรรม รวมทั้งสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันและการเรียนรู้ในสาขาต่าง ๆ ได้ (สำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจดิจิทัล, 2562) การคิดเชิงคำนวณยังเป็นพื้นฐานสำคัญของการเขียนโปรแกรม (Coding) ซึ่งช่วยให้นักเรียนฝึกกระบวนการวางแผน วิเคราะห์ และการแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ ซึ่งการจัดการเรียนรู้ (Learning Management) เป็นกระบวนการสำคัญในการพัฒนาทักษะดังกล่าว ซึ่งต้องอาศัยองค์ประกอบที่หลากหลาย ได้แก่ หลักสูตร จุดประสงค์การเรียนรู้ การจัดการเรียนรู้ สื่อการเรียนรู้ การวัดผลและประเมินผล ผู้สอน นักเรียน และสภาพแวดล้อมทางจิตวิทยาในชั้นเรียน (นิรดา เวชญาลักษณ์, 2561) ทั้งนี้ ครูต้องเปลี่ยนบทบาทจากผู้สอนแบบถ่ายทอดความรู้ไปสู่การเป็นผู้สนับสนุนและชี้แนะให้นักเรียนสามารถสร้างความรู้ขึ้นเองตามแนวคิด Teach Less, Learn More (วิจารณ์ พานิช, 2555) ประกอบกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน (พ.ศ. 2551 ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560) ได้เน้นการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการเพื่อพัฒนาทักษะพื้นฐานและกระบวนการคิดของนักเรียนตั้งแต่ระดับประถมศึกษา โดยเฉพาะการคิดเชิงตรรกะและการตัดสินใจ การเรียนการสอนวิทยาการคำนวณช่วยให้นักเรียนฝึกการวางแผน กระบวนการคิด และลงมือปฏิบัติอย่างเป็นระบบ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2564)

นอกจากนี้ สภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่เหมาะสม ทั้งด้านกายภาพและจิตวิทยา รวมถึงเครือข่ายการเรียนรู้ มีส่วนสำคัญต่อการสร้างแรงจูงใจและประสิทธิภาพในการเรียนรู้ของนักเรียน (เด่นชัย วงษ์ช่าง, 2556) ผลการศึกษาของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาราชบุรี เขต 1 และ เขต 2 พบว่า ผลการทดสอบความสามารถพื้นฐานของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ด้านภาษาไทยและคณิตศาสตร์สูงกว่าค่าเฉลี่ยระดับประเทศ ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความสำเร็จของการจัดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ จากเหตุผลดังกล่าว งานวิจัยนี้จึงมีความสำคัญในการศึกษากระบวนการและเงื่อนไขความสำเร็จของการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการคิดเชิงคำนวณของนักเรียนประถมศึกษาในจังหวัดราชบุรี เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับองค์ประกอบที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการจัดการเรียนรู้ ทั้งในด้านผู้สอน ผู้เรียน สภาพแวดล้อมทางการเรียนรู้ และการสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ผลการวิจัยที่ได้จะสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสม และส่งเสริมให้ครูสามารถจัดการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น อันจะนำไปสู่การยกระดับคุณภาพการศึกษาของนักเรียนระดับประถมศึกษาในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษากระบวนการและเงื่อนไขความสำเร็จในการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการคิดเชิงคำนวณของนักเรียนประถมศึกษาจังหวัดราชบุรีในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
2. เพื่อเสนอแนวทางการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการคิดเชิงคำนวณของนักเรียนประถมศึกษาจังหวัดราชบุรีในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษานี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีรายละเอียดวิธีดำเนินการ ดังนี้

1. พื้นที่วิจัย

พื้นที่วิจัยเป็น โรงเรียนประถมศึกษาจังหวัดราชบุรี ที่มีแนวปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practice) ในการจัดการเรียนรู้วิทยาการคำนวณ (Coding) และเข้าร่วมโครงการ Coding for Better Life ของสำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจดิจิทัล โดยมีเป้าหมายเพื่อมุ่งเน้นการดำเนินงานในหลายมิติ เริ่มจากการยกระดับความพร้อมของโรงเรียน ด้วยการสนับสนุนอุปกรณ์ ดิจิทัล และซอฟต์แวร์ที่จำเป็นต่อการจัดการเรียนรู้ด้านโค้ดดิ้ง ทำให้โรงเรียนสามารถจัดการเรียนการสอนที่มีคุณภาพและทันสมัยได้ นอกจากนี้ ยังมุ่งเน้นการพัฒนาครูให้เป็น “โค้ชโค้ดดิ้ง” ผ่านหลักสูตรที่ออกแบบตามระดับความสามารถ เพื่อให้ครูสามารถถ่ายทอดความรู้และสร้างแรงบันดาลใจในการเรียนรู้แก่นักเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งมีโรงเรียนเป้าหมาย 4 แห่ง ได้แก่ โรงเรียนวัดด่านทับตะโก โรงเรียนอนุบาลเมืองราชบุรี โรงเรียนอนุบาลดำเนินสะดวก (วัดโคกบำรุงราษฎร์ รตนลาโภประชาสรรค์) และโรงเรียนชุมชนวัดใหญ่โพหัก (โพธิ์เบญจมฤต)

2. ผู้ให้ข้อมูลหลัก

ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการคิดเชิงคำนวณของนักเรียนประถมศึกษาจังหวัดราชบุรี สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยใช้วิธี เลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) และ การเลือกเชิงทฤษฎี (Theoretical Sampling) ตามแนวทางของ Corbin & Strauss (2008) ดังนี้

2.1 ผู้ให้ข้อมูลหลัก การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) จำนวน 5 คนต่อโรงเรียน แต่ละโรงเรียนประกอบด้วย 1) ผู้อำนวยการสถานศึกษาหรือรองผู้อำนวยการสถานศึกษา จำนวน 1 คน 2) หัวหน้าฝ่ายวิชาการ จำนวน 1 คน 3) หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี จำนวน 1 คน 4) ครูผู้สอนวิทยาการคำนวณ จำนวน 1 คน และ 5) ผู้ปกครอง จำนวน 1 คน รวมจำนวน 20 คน โดยพิจารณาจากความอิ่มตัวของข้อมูล (Data Saturation) และความพอเพียงของข้อมูล (Data Sufficiency) การพิจารณาความอิ่มตัวของข้อมูลสามารถทำได้ดังนี้ 1) สังเกตความซ้ำซ้อนของคำตอบ 2) วิเคราะห์เชิงเนื้อหา นักวิจัยจะทำการถอดรหัส (Coding) ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ หากพบว่าโค้ดหรือหมวดหมู่ใหม่แต่ไม่มีเกิดขึ้นหลังจากสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลายคน แสดงว่าข้อมูลได้อิ่มตัว และ 3) พิจารณาความพอเพียงของข้อมูล นอกจากความอิ่มตัวแล้ว นักวิจัยต้องพิจารณาว่าข้อมูลที่ได้อิ่มตัวครอบคลุมในมิติหรือประเด็นวิจัยทั้งหมด

2.2 เกณฑ์ในการเลือกผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ 1) เป็นบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงกับการจัดการเรียนรู้และพัฒนาทักษะการคิดเชิงคำนวณ 2) มีความสามารถให้ข้อมูลเชิงลึกและหลากหลายที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย และ 3) สามารถให้ข้อมูลที่สนับสนุนหรือขัดแย้งกับแนวคิดเบื้องต้น เพื่อปรับข้อสรุปเชิงทฤษฎีให้สมบูรณ์

2.3 คุณสมบัติของผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ 1) ผู้อำนวยการสถานศึกษา / รองผู้อำนวยการสถานศึกษา ที่มีหน้าที่กำกับดูแลการจัดการเรียนการสอนและบริหารงานวิชาการ 2) หัวหน้าฝ่ายวิชาการ มีหน้าที่รับผิดชอบวางแผนและติดตามผลการเรียนการสอน 3) หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ เป็นผู้ที่มีความเชี่ยวชาญในเนื้อหาวิชาที่สอนและกระบวนการจัดการเรียนรู้ 4) ครูผู้สอน สามารถจัดกิจกรรมการเรียนรู้และสังเกตพฤติกรรมความคิดเชิงคำนวณของนักเรียน และ 5) ผู้ปกครองนักเรียน สามารถให้มุมมองด้านการสนับสนุนและพฤติกรรมการณ์การเรียนรู้ของนักเรียนที่บ้าน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยมีหลายประเภทเพื่อเก็บข้อมูลภาคสนาม ได้แก่

3.1 แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) สำหรับผู้ให้ข้อมูลแต่ละกลุ่ม จำนวน 3 ฉบับ เป็นแบบสัมภาษณ์โครงสร้างปลายเปิด แยกตามกลุ่มผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา ครูหัวหน้ากลุ่มสาระ ครูผู้สอน รายวิชาการคิดคำนวณ และผู้ปกครอง ประเด็นคำถามครอบคลุม ข้อมูลทั่วไป การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการคิดเชิงคำนวณ เจาะลึกความสำเร็จ และแนวทางการจัดการเรียนรู้ มีการทดลองใช้ก่อนในกลุ่มผู้ให้ข้อมูลนอกพื้นที่ เพื่อปรับปรุงความเข้าใจ ความต่อเนื่อง และความเหมาะสมของคำถาม

3.2 แนวคำถามในการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) เพื่ออภิปรายภาพรวมของการจัดการเรียนรู้ จำนวน 3 ฉบับ เป็นคำถามปลายเปิดสำหรับผู้บริหาร จำนวน 1 ฉบับ ครู จำนวน 1 ฉบับและผู้ปกครอง จำนวน 1 ฉบับ ใช้พูดคุยและอภิปรายภาพรวมของการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการคิดเชิงคำนวณ ปรับคำถามให้กระชับ สอดคล้องกับ นิยามศัพท์เฉพาะและครอบคลุมประเด็นนโยบายหรือการสนับสนุนจากหน่วยงานต้นสังกัด โดยผู้เข้าร่วมการสนทนากลุ่ม แยกตามบทบาทของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง เพื่อลดอคติในการให้ข้อมูลและส่งเสริมบรรยากาศที่เอื้อต่อการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น อย่างเปิดเผย โดยแบ่งเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 4 คน กลุ่มครูผู้สอน จำนวน 4 คน และกลุ่มผู้ปกครอง จำนวน 4 คน ผู้เข้าร่วมการสนทนากลุ่มคัดเลือกด้วยเกณฑ์เดียวกับการสัมภาษณ์เชิงลึก คือ มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรง กับการพัฒนาทักษะการคิดเชิงคำนวณ มีประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องไม่น้อยกว่า 5 ปีและสามารถให้ข้อมูลเชิงลึกได้ตามประเด็นการวิจัย

3.3 แบบสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-participant Observation) ตรวจสอบการจัดการเรียนรู้ตามรายการตรวจสอบ เป็นรายการตรวจสอบ (Checklist) ใช้สังเกตสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ พฤติกรรมครูและนักเรียน และเงื่อนไขสนับสนุนอื่น ๆ ข้อสังเกตระบุชัดเจน เช่น มี/ไม่มี, ใช่/ไม่ใช่ และระบุเวลาสถานที่ พร้อมคำถามเกี่ยวกับการกระตุ้นการคิดเชิงคำนวณ

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยทำหนังสือขออนุญาตจากมหาวิทยาลัยและโรงเรียน พร้อมส่งแนวคำถามและนัดหมายการเก็บข้อมูล ทั้งการสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่ม

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

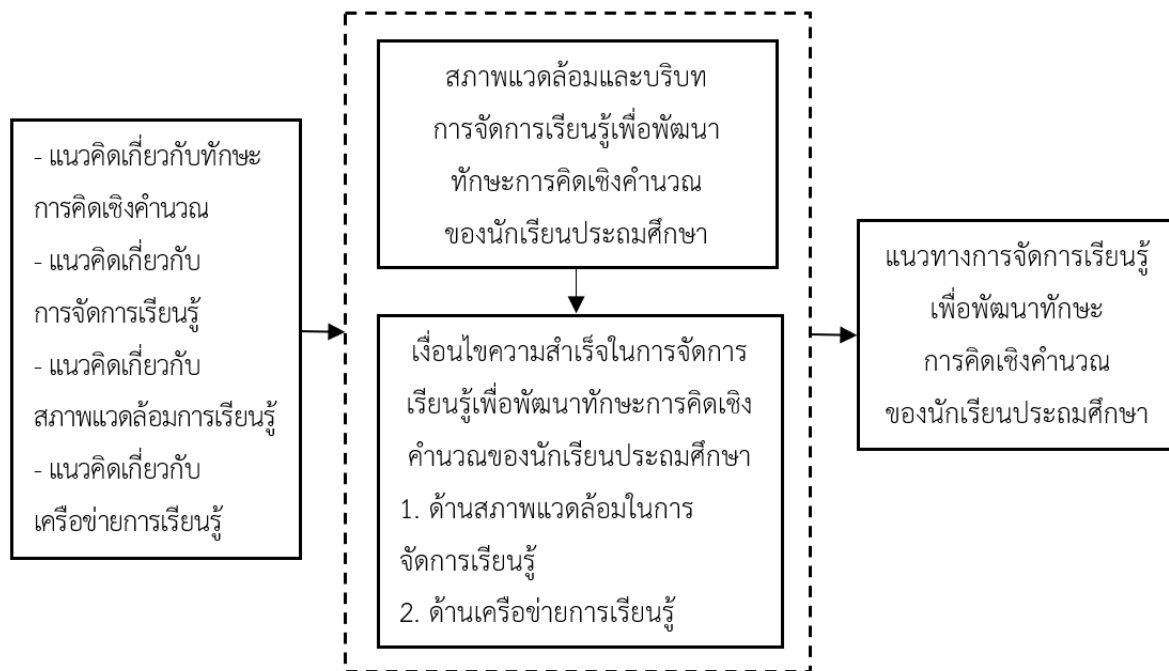
การวิเคราะห์เนื้อหาเชิงคุณภาพ (Content Analysis) ประกอบด้วยขั้นตอนสำคัญ ดังนี้ 1) ถอดบทสัมภาษณ์ และบันทึกข้อมูลอย่างละเอียด 2) วิเคราะห์และตีความข้อมูลโดยใช้ความไวทางทฤษฎี (Theoretical Sensitivity) 3) แยกหมวดหมู่ข้อมูล (Open Coding) และสร้างมโนทัศน์ (Concepts) รวมถึงจัดกลุ่มและเชื่อมโยงความสัมพันธ์ของข้อมูลและ 4) สังเคราะห์ข้อมูลเพื่อสร้างข้อเสนอ (Proposition) และข้อสรุปเชิงทฤษฎี (Theoretical Generalization) ข้อมูลทั้งหมดที่ได้จากการศึกษาโดยใช้การสังเกต และการจดบันทึก นำไปใช้ประกอบข้อมูลทั้งหมดที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่ม การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม และการศึกษาเอกสาร เพื่อเป็นการตรวจสอบข้อมูลจากแหล่งข้อมูลหลายแหล่ง (Theoretical triangulation) ประกอบด้วย 1) การตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล (Data triangulation) เป็นการใชแหล่งข้อมูลหลายแหล่ง เช่น แหล่งเอกสาร บุคคล และสถานที่ เพื่อศึกษาปรากฏการณ์เดียวกัน และ 2) การตรวจสอบสามเส้าด้วยวิธีการรวบรวมข้อมูล (Methodological triangulation) เป็นการใช้วิธีการวิจัยหลายวิธี เพื่อตรวจสอบปรากฏการณ์เดียวกัน

6. การนำเสนอผลการวิจัย

ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิจัยในรูปแบบ เชิงพรรณนา (Descriptive) และ พรรณนาวิเคราะห์ (Analytical Description) เพื่อแสดง กระบวนการ เจาะลึกความสำเร็จ และแนวทางการจัดการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาทักษะการคิดเชิงคำนวณของนักเรียนประถมศึกษาจังหวัดราชบุรี

กรอบแนวคิดในการวิจัย

เงื่อนไขความสำเร็จในการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการคิดเชิงคำนวณของนักเรียนประถมศึกษาจังหวัดราชบุรี ในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ใช้แนวคิดเกี่ยวกับทักษะการคิดเชิงคำนวณ ประกอบด้วย 1) การแยกส่วนประกอบ (Decomposition) 2) การหารูปแบบ (Pattern recognition) 3) การคิดเชิงนามธรรม (Abstraction) และ 4) การออกแบบลำดับการทำงาน (algorithm design) ตามแนวคิดของ Selby (2013); สุธีระ ประเสริฐสรรพ (2559); สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (2561); ชยการ ศิริรัตน์ (2562) และแนวทางการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการคิดเชิงคำนวณของนักเรียนประถมศึกษาจังหวัดราชบุรีในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จากกระทรวงศึกษาธิการ (2551); อาภรณ์ ใจเที่ยง (2553); พิมพ์พันธ์ เดชะคุปต์และพะเยาว์ ยินดีสุข (2557); ณิชดา เวชญาติลักษณ์ (2561); กุลิสรา จิตรชญาวนิช (2562); ประกอบด้วย 1) หลักสูตร 2) จุดประสงค์ 3) การจัดการเรียนการสอน 4) สื่อการเรียนรู้ 5) การวัดผลและประเมินผล 6) ผู้สอนและ 7) นักเรียน การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการคิดเชิงคำนวณของนักเรียนประถมศึกษาจังหวัดราชบุรีในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ต้องอาศัยสภาพหรือสภาวะสิ่งต่างๆ ที่มีผลต่อพฤติกรรมการเรียนรู้ของนักเรียนที่ก่อให้เกิดการพัฒนาทักษะการคิดเชิงคำนวณ สภาพแวดล้อมการเรียนรู้แบ่งเป็น 3 ด้าน ดังนี้ 1) สภาพแวดล้อมการเรียนรู้ด้านกายภาพ 2) สภาพแวดล้อมการเรียนรู้ด้านบรรยากาศการเรียนรู้ และ 3) สภาพแวดล้อมการเรียนรู้ด้านการมีส่วนร่วมของนักเรียน (Richardson et al., 2017) สภาพแวดล้อมการเรียนรู้ทั้ง 3 ด้านมีบทบาทเชิงระบบต่อการพัฒนาทักษะ CT ด้านกายภาพช่วยลดข้อจำกัดและเพิ่มความสะดวกด้านการทดลอง ด้านบรรยากาศสร้างความมั่นใจและสนับสนุนการคิดสร้างสรรค์ ส่วนด้านการมีส่วนร่วมส่งเสริมการเรียนรู้ร่วมมือและพัฒนากระบวนการคิดอย่างเป็นขั้นตอน การรวมกันขององค์ประกอบทั้ง 3 ทำให้นักเรียนสามารถฝึก CT ได้อย่างต่อเนื่อง ครอบคลุม และมีประสิทธิภาพ ขณะเดียวกันเครือข่ายการเรียนรู้เป็นกระบวนการในการแลกเปลี่ยนความคิด ข้อมูล ประสบการณ์ต่างๆ และการเรียนรู้ระหว่างบุคคล องค์กรต่างๆ ในกระบวนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ประกอบด้วย 1) เครือข่ายการเรียนรู้ที่มีแนวคิดการพัฒนาที่อยู่บนพื้นฐานความต้องการประชาชน (Bottom-up) 2) เครือข่ายการเรียนรู้มีการดำเนินงานที่มีส่วนร่วมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง 3) เครือข่ายการเรียนรู้มีกระบวนการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับวิถีชีวิตของคน มีลักษณะยืดหยุ่น แลกเปลี่ยนและการกระจายความรู้ที่มีลักษณะการดำเนินการอย่างต่อเนื่อง 4) เครือข่ายการเรียนรู้เป็นกระบวนการกลั่นกรองความรู้จากภายนอกเพื่อประสานเป็นความรู้ใหม่ที่จะนำไปสู่การแก้ปัญหาและพัฒนาตนเอง และ 5) เครือข่ายการเรียนรู้มีการระดม ประสานการใช้ทรัพยากรต่างๆ ในการร่วมมือเพื่อจัดกระบวนการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง (อเนก นาคะบุตร, 2561; ชินวงศ์ วิเศษ, 2562; ษณอนงค์ ชูรา, 2566) ซึ่งสามารถสรุปเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัยดังภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัย พบว่า

1. กระบวนการและเงื่อนไขความสำเร็จในการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการคิดเชิงคำนวณของนักเรียนประถมศึกษาจังหวัดราชบุรีในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

กระบวนการและเงื่อนไขความสำเร็จในการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการคิดเชิงคำนวณของนักเรียนประถมศึกษาจังหวัดราชบุรีในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

1.1 การพัฒนาทักษะการคิดเชิงคำนวณของนักเรียนเกิดขึ้นจากการจัดการเรียนรู้ที่ครอบคลุมตั้งแต่การออกแบบหลักสูตร กำหนดจุดประสงค์ กิจกรรมการเรียนรู้ การเลือกใช้สื่อ การวัดผล และการสะท้อนผลของผู้เรียน ผู้วิจัยพบว่าแต่ละโรงเรียนมีการผสมผสานกิจกรรมเชิงทฤษฎีและปฏิบัติจริง เช่น การทำโครงงาน STEM และการใช้แพลตฟอร์ม Scratch หรือ Micro:bit เพื่อให้ให้นักเรียนได้ฝึกคิดเป็นขั้นตอน (Algorithmic Thinking) การรวมสื่อดิจิทัลกับสื่อท้องถิ่นช่วยให้นักเรียนเห็นความเชื่อมโยงระหว่างทฤษฎีกับการประยุกต์ใช้จริง ตัวอย่างเช่น นักเรียนโรงเรียน A ใช้ Micro:bit ในการจำลองระบบจัดการขยะ ทำให้เข้าใจการวิเคราะห์ปัญหาและวางแผนแก้ปัญหาได้เป็นรูปธรรม

1.2 เงื่อนไขความสำเร็จในการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการคิดเชิงคำนวณของนักเรียนประถมศึกษาจังหวัดราชบุรีในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ประกอบด้วยเงื่อนไข 2 ด้าน คือ

1.2.1 ด้านสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ พบว่า สภาพแวดล้อมทางกายภาพ เช่น ห้องเรียนที่จัดเป็นกลุ่มย่อย ห้องปฏิบัติการคอมพิวเตอร์ และ Maker Space ที่มีอุปกรณ์ STEM เพียงพอ ส่งผลให้การเรียนรู้เชิงปฏิบัติเป็นไปอย่างราบรื่น ขณะเดียวกันสภาพแวดล้อมทางจิตวิทยาที่ปลอดภัยและเป็นมิตร กระตุ้นให้นักเรียนกล้าแสดงความคิดเห็นและทดลองแก้ปัญหา ผู้บริหารโรงเรียนมีบทบาทสำคัญในการสนับสนุน ทั้งการจัดสรรงบประมาณ การอบรมครู และการติดตามประเมินผล ตัวอย่างจากโรงเรียน B พบว่า การจัด Maker Space อย่างเหมาะสมช่วยให้นักเรียนทดลองเขียนโค้ดแก้ปัญหาหลายครั้งจนเกิดความเข้าใจอย่างเป็นระบบ สื่อและเทคโนโลยี เช่น Scratch, Code.org, Micro:bit และแพลตฟอร์มออนไลน์ ทำให้นักเรียนสามารถเชื่อมโยงทฤษฎีเข้ากับการประยุกต์ใช้งานจริง แม้ว่าบางโรงเรียนยังพบปัญหาการเข้าถึงอุปกรณ์ไม่เพียงพอ แต่การปรับกลยุทธ์ เช่น การหมุนเวียนการใช้สื่อ ทำให้สามารถลดข้อจำกัดเหล่านี้ได้

1.2.2 ด้านเครือข่ายการเรียนรู้ ประกอบด้วย 3 ด้าน คือ 1) ด้านเครือข่ายภายในโรงเรียน ครูทำงานร่วมกันเพื่อบูรณาการ CT กับหลายกลุ่มสาระ ส่งเสริมการวางแผนสอนและแลกเปลี่ยนเทคนิคการสอน 2) ด้านเครือข่ายภายนอกโรงเรียน ความร่วมมือของผู้ปกครอง ชุมชน และหน่วยงานภายนอก สนับสนุนทรัพยากร กิจกรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่น และ 3) ด้านเครือข่ายระหว่างนักเรียน เกิดจากการทำงานกลุ่ม การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และการให้ข้อเสนอแนะซึ่งกันและกัน ตัวอย่างเช่น นักเรียนโรงเรียน C สามารถใช้ความรู้ CT ในการแก้โจทย์ชุมชน เช่น การวิเคราะห์ปัญหาน้ำเสีย โดยมีผู้ปกครองและครูให้คำปรึกษา การมีเครือข่ายสนับสนุนช่วยเพิ่มทั้งการคิดเชิงวิเคราะห์ การสื่อสาร และความคิดสร้างสรรค์

2. แนวทางการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการคิดเชิงคำนวณของนักเรียนประถมศึกษาจังหวัดราชบุรี ในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

การพัฒนาทักษะ CT ในระดับประถมศึกษาจำเป็นต้องอาศัยการจัดการเรียนรู้ที่ครอบคลุมทั้งหลักสูตร กิจกรรม สื่อ เทคโนโลยี ครู และชุมชน ผลการศึกษาเสนอแนวทางสำคัญ 5 แนวทาง ดังนี้ 1) การออกแบบหลักสูตรบูรณาการ CT เน้นการฝึก Decomposition, Pattern Recognition, Abstraction และ Algorithm Design ผ่านโครงการ STEM ที่เชื่อมโยงชีวิตจริง 2) การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลายและเชื่อมโยงชีวิตจริง ใช้ Project-Based Learning และ Problem-Based Learning ผ่านโจทย์จากชีวิตประจำวัน เช่น การจัดการขยะและการประหยัดพลังงาน 3) การใช้สื่อและเทคโนโลยีที่เหมาะสมกับวัยและบริบท เช่น Scratch, micro:bit, หุ่นยนต์เพื่อการศึกษา รวมถึงการดัดแปลงสื่อจากท้องถิ่น 4) การพัฒนาครูและสร้าง Professional Learning Community (PLC) ครูที่ได้รับการอบรมและแลกเปลี่ยนเรียนรู้สามารถปรับปรุงการสอน CT ให้มีคุณภาพและสอดคล้องกับความต้องการนักเรียนและ 5) การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและชุมชน สนับสนุนทรัพยากร ภูมิปัญญาท้องถิ่น และกิจกรรมจริง ทำให้นักเรียนฝึก CT ในสภาพแวดล้อมที่หลากหลายและใกล้ตัว

ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่า ความสำเร็จในการพัฒนาทักษะ CT ไม่ได้เกิดขึ้นจากปัจจัยใดปัจจัยหนึ่งเพียงอย่างเดียว แต่เกิดจากการบูรณาการระหว่างสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการทดลองและการแก้ปัญหา การสนับสนุนจากครู และผู้บริหาร รวมถึงเครือข่ายความร่วมมือทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน ข้อค้นพบนี้สะท้อนว่าการพัฒนาทักษะ CT เป็นกระบวนการเชิงระบบที่ต้องอาศัยความร่วมมือและการปรับปรุงต่อเนื่อง

อภิปรายผล

การพัฒนาทักษะการคิดเชิงคำนวณ (Computational Thinking: CT) ของนักเรียนประถมศึกษาจังหวัดราชบุรี สะท้อนให้เห็นว่าการจัดการเรียนรู้ที่มีโครงสร้างและครอบคลุมหลายมิติ มีบทบาทสำคัญต่อความสำเร็จของผู้เรียน โดยเฉพาะการจัดการเรียนรู้ที่ผสมผสาน กิจกรรมเชิงทฤษฎีและปฏิบัติจริง สื่อดิจิทัลและสื่อท้องถิ่น ตลอดจนการมีส่วนร่วมของนักเรียน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Wing (2006) ที่เห็นว่า CT เป็นกระบวนการคิดที่ต้องอาศัยการลงมือปฏิบัติและการสะท้อนผลในเวลาเดียวกัน เพื่อให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาแนวคิดเชิงระบบและแก้ปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

สภาพแวดล้อมการเรียนรู้ถือเป็นปัจจัยเชิงกลยุทธ์ที่สนับสนุนการพัฒนา CT ทั้ง ด้านกายภาพ เช่น ห้องเรียนแบบกลุ่มย่อย ห้องปฏิบัติการคอมพิวเตอร์ และ Maker Space ซึ่งเอื้อให้เกิดการเรียนรู้แบบลงมือทำ และ ด้านจิตวิทยา ที่เน้นความปลอดภัยและการสนับสนุนทางอารมณ์ การจัดสภาพแวดล้อมเช่นนี้สะท้อนแนวคิดของ Richardson et al. (2017) ว่าสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ทั้งสามด้าน — กายภาพ บรรยากาศ และการมีส่วนร่วมของนักเรียน — มีอิทธิพลต่อการพัฒนาทักษะ CT เพราะสร้างแรงจูงใจและส่งเสริมการทดลอง แสดงให้เห็นว่า ความสำเร็จของ CT ไม่ได้เกิดขึ้นจากตัวกิจกรรมเพียงอย่างเดียว แต่เกิดจาก ความสอดคล้องระหว่างสภาพแวดล้อมกับแนวทางการจัดการเรียนรู้

ในมิติของ เครือข่ายการเรียนรู้ ผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่า ความร่วมมือทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน รวมถึงการทำงานกลุ่มระหว่างนักเรียน มีส่วนสำคัญต่อการพัฒนาทักษะการคิดเชิงวิเคราะห์และการแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Vygotsky (1978) ที่เน้นบทบาทของสังคมและความร่วมมือในการพัฒนาความสามารถของผู้เรียน งานวิจัยของ พรณภัส ใหญ่วงศ์ และอังคณา อ่อนธานี (2566) ยังสนับสนุนว่ากิจกรรม Unplugged Coding หรือการใช้เกมเพื่อเรียนรู้ CT ส่งเสริมการคิดเชิงระบบและการแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์ได้อย่างมีนัยสำคัญ

การพัฒนาครูและสร้าง Professional Learning Community (PLC) เป็นอีกปัจจัยที่ช่วยให้การจัดการเรียนรู้ CT มีคุณภาพสูง การสร้างพื้นที่แลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างครูทำให้เกิด การปรับปรุงและพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ซึ่งสะท้อนแนวคิดของ Darling-Hammond et al. (2017) ที่ระบุว่าครูที่มีโอกาสพัฒนาวิชาชีพร่วมกัน จะสามารถปรับแนวทางการสอนให้เหมาะสมกับผู้เรียนและบริบทโรงเรียน การวิจัยนี้ยังพบว่า การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและชุมชน ช่วยเสริมแรงสนับสนุนด้านทรัพยากรและบริบทการเรียนรู้จริง ทำให้ผู้เรียนฝึก CT ในสภาพแวดล้อมที่หลากหลาย สอดคล้องกับแนวคิดของ Bronfenbrenner (1979) ที่เน้นบทบาทของระบบนิเวศน์ทางสังคมต่อการพัฒนาการของผู้เรียน

อย่างไรก็ตาม ผลการศึกษาชี้ให้เห็น ข้อจำกัดและอุปสรรคบางประการ เช่น การเข้าถึงทรัพยากรและเทคโนโลยีที่ไม่เท่ากันระหว่างโรงเรียน และความแตกต่างในประสบการณ์และความสามารถของครู ซึ่งเป็นประเด็นที่ท้าทายต่อการขยายผลและสร้างความต่อเนื่องของ CT การตีความเชิงวิเคราะห์พบว่า การพัฒนา CT ต้องอาศัย การบูรณาการหลายปัจจัยทั้งด้านสภาพแวดล้อม เครือข่ายการเรียนรู้ และแนวทางการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสม มิใช่ปัจจัยใดปัจจัยหนึ่งเพียงอย่างเดียว

สรุปได้ว่า ผลการศึกษาไม่เพียงสะท้อนแนวคิดเชิงทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาทักษะ CT เท่านั้น แต่ยังขยายความเข้าใจว่า ความสำเร็จของการเรียนรู้เชิงคำนวณเกิดจากการเชื่อมโยงระหว่างบริบททางกายภาพ จิตวิทยา สังคม และแนวทางการสอน การอภิปรายนี้จึงชี้ให้เห็นว่าการจัดการเรียนรู้ที่มีความซับซ้อนและเป็นระบบ มีแนวโน้มที่จะสร้าง CT ของนักเรียนได้อย่างยั่งยืน

องค์ความรู้ใหม่

ภาพที่ 2 กรอบแนวคิดในการวิจัย

การศึกษาวิจัยนี้พบว่า การเรียนการสอนที่ประสบความสำเร็จเกิดจากการจัดการเรียนรู้ที่เป็นระบบครบวงจร รวมถึงการกำหนดหลักสูตร กิจกรรมการเรียนรู้ การใช้สื่อ และการประเมินผล โดยมีการผสมผสานกิจกรรมเชิงทฤษฎีและ

ปฏิบัติจริง ซึ่งช่วยให้นักเรียนพัฒนาทักษะ CT อย่างยั่งยืน สภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการทดลองและสร้างสรรค์ รวมถึงการเข้าถึงสื่อและเทคโนโลยีที่เหมาะสม เป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งเสริมการเรียนรู้ นอกจากนี้ การสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ทั้งภายในและภายนอกโรงเรียนช่วยให้ผู้เรียนเห็นการประยุกต์ใช้ทักษะ CT ในหลายบริบทจริง ผลการวิจัยยังระบุแนวทางการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะ CT ได้แก่ การออกแบบหลักสูตรที่บูรณาการ CT การใช้ Project- และ Problem-Based Learning การพัฒนาครู และการส่งเสริมความร่วมมือกับผู้ปกครองและชุมชน โดยสรุป การพัฒนาทักษะ CT ของนักเรียนสามารถทำได้อย่างมีประสิทธิภาพเมื่อมีสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่เหมาะสมและเครือข่ายการเรียนรู้ที่สนับสนุน ซึ่งช่วยให้ผู้เรียนสามารถคิด วิเคราะห์ และประยุกต์ใช้ทักษะ CT ในชีวิตจริงได้อย่างเป็นระบบ

การศึกษานี้สามารถต่อยอดองค์ความรู้เดิม โดยยืนยันว่าแนวคิดการพัฒนาทักษะ CT ที่เน้นการเรียนรู้เชิงปฏิบัติ การสนับสนุนของครู และการสร้างเครือข่ายความร่วมมือ เป็นปัจจัยสำคัญต่อความสำเร็จของผู้เรียน แต่เพิ่มเติมในบริบทของโรงเรียนประถมศึกษาไทย โดยเฉพาะจังหวัดราชบุรี นอกจากนี้ ผลการวิจัยนี้ยังสามารถสร้างโมเดลใหม่ของการพัฒนาทักษะ CT ระดับประถมศึกษาที่รวมสภาพแวดล้อมเอื้อต่อการเรียนรู้ สื่อและเทคโนโลยีที่เหมาะสม และเครือข่ายการเรียนรู้ทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน เป็นกรอบการปฏิบัติ (Practical Framework) ที่สามารถนำไปปรับใช้กับโรงเรียนอื่น ๆ ได้ ซึ่งเป็นการขยายความรู้เชิงทฤษฎีไปสู่การประยุกต์ใช้จริง

สรุปผลการวิจัย

การพัฒนาทักษะการคิดเชิงคำนวณ (Computational Thinking: CT) ของนักเรียนประถมศึกษาจังหวัดราชบุรี ในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า การเรียนการสอนที่ประสบความสำเร็จเป็นผลจากการจัดการเรียนรู้ที่เป็นระบบครบวงจร ครอบคลุมตั้งแต่การกำหนดหลักสูตร จุดประสงค์ กิจกรรมการเรียนรู้ การใช้สื่อ การวัดผล และประเมินผล ตลอดจนบทบาทของครูและการมีส่วนร่วมของนักเรียน การผสมผสานระหว่างกิจกรรมเชิงทฤษฎีและปฏิบัติจริง สื่อดิจิทัลและสื่อท้องถิ่น ทำให้นักเรียนสามารถพัฒนาทักษะ CT ได้อย่างเป็นรูปธรรมและยั่งยืน ผลการวิเคราะห์เชิงคุณภาพชี้ให้เห็นว่า เจาะลึกสำคัญที่เอื้อต่อความสำเร็จของการพัฒนาทักษะ CT แบ่งออกเป็นสองด้านหลัก ด้านแรกคือ สภาพแวดล้อมการเรียนรู้ ซึ่งประกอบด้วยสภาพแวดล้อมทางกายภาพ เช่น ห้องเรียนที่ปรับให้เหมาะกับการทำงานกลุ่ม กิจกรรม Unplugged ห้องคอมพิวเตอร์ที่มีโปรแกรม Scratch, Code.org, Tinkercad และ Maker Space ที่มีอุปกรณ์ STEM เช่น Micro:bit, LEGO Education และ Arduino เพื่อสนับสนุนการทดลองและสร้างโครงงาน ขณะเดียวกัน สภาพแวดล้อมด้านจิตวิทยาที่ปลอดภัย เปิดโอกาสให้นักเรียนกล้าแสดงความคิดเห็น ทดลองทำ และแก้ปัญหา ครูทำหน้าที่เป็นผู้ชี้แนะ (Facilitator) ใช้คำถามปลายเปิด และสนับสนุนการทำงานกลุ่ม สิ่งเหล่านี้ช่วยสร้างแรงจูงใจและความมั่นใจในการเรียนรู้ของนักเรียน นอกจากนี้ การเข้าถึงสื่อและเทคโนโลยีที่เหมาะสม เช่น คอมพิวเตอร์ แท็บเล็ต อินเทอร์เน็ตความเร็วสูง โปรแกรม Coding และแพลตฟอร์มออนไลน์ ช่วยให้นักเรียนเชื่อมโยงทฤษฎีเข้ากับการประยุกต์ใช้จริง เพิ่มความสนุกและมีส่วนร่วม

ด้านเครือข่ายการเรียนรู้ ซึ่งมีทั้งเครือข่ายภายในโรงเรียน เครือข่ายภายนอก และเครือข่ายระหว่างนักเรียน เครือข่ายภายในโรงเรียนเกิดจากความร่วมมือระหว่างครูข้ามกลุ่มสาระและการบูรณาการโครงการ STEM ทำให้นักเรียนเห็นการประยุกต์ใช้ทักษะ CT ในหลายวิชาและบริบทชีวิตจริง เครือข่ายภายนอกโรงเรียนเกิดจากความร่วมมือกับผู้ปกครอง ชุมชน และหน่วยงานภายนอก ที่สนับสนุนทรัพยากร กำลังใจ และโอกาสในการเรียนรู้นอกห้องเรียน ขณะที่เครือข่ายระหว่างนักเรียนเกิดจากการทำงานกลุ่ม การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และการให้ข้อเสนอแนะเชิงสร้างสรรค์ ซึ่งช่วยพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหา และการสื่อสารอย่างเป็นระบบ จากการศึกษา ยังพบแนวทางสำคัญในการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะ CT ของนักเรียนประถมศึกษา 5 ประการ ได้แก่ การออกแบบหลักสูตรที่บูรณาการ CT ในทุกกลุ่มสาระ โดยเน้นฝึก Decomposition, Pattern Recognition, Abstraction และ Algorithm Design ผ่านโครงงาน STEM การจัดกิจกรรมหลากหลายและเชื่อมโยงชีวิตจริงโดยใช้ Project- และ Problem-Based Learning การใช้สื่อและเทคโนโลยีที่เหมาะสมกับวัยและบริบท การพัฒนาครูและสร้าง Professional Learning Community (PLC) เพื่อปรับปรุงการสอน CT อย่างต่อเนื่อง และการส่งเสริมความร่วมมือกับผู้ปกครองและชุมชนเพื่อให้ทรัพยากรและแหล่งเรียนรู้จริง

โดยสรุป การพัฒนาทักษะการคิดเชิงคำนวณของนักเรียนประถมศึกษาสามารถเกิดขึ้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ และยั่งยืน เมื่อมีสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการทดลองและสร้างสรรค์ สื่อและเทคโนโลยีที่สนับสนุน และเครือข่ายการเรียนรู้ทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน ซึ่งช่วยให้นักเรียนสามารถคิด วิเคราะห์ แก้ปัญหา และประยุกต์ใช้ทักษะ CT ในชีวิตจริงได้อย่างเป็นระบบ ผลการวิจัยนี้ต่อยอดองค์ความรู้เดิมโดยสร้างโมเดลบริบทเฉพาะสำหรับโรงเรียนประถมศึกษา ในจังหวัดราชบุรี ที่สะท้อนให้เห็นว่าการรวมสภาพแวดล้อม สื่อเทคโนโลยี และเครือข่ายการเรียนรู้ เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ ทักษะ CT พัฒนาขึ้นได้จริง

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 สำหรับนักเรียน จากผลการวิจัย พบว่า นักเรียนเป็นนักเรียนที่มีความแตกต่างและหลากหลายทางทักษะ โรงเรียนจึงจัดกิจกรรมและสื่อการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับช่วงวัย ให้โอกาสนักเรียนฝึกทักษะการคิดเชิงคำนวณ การแก้ปัญหา การทำงานร่วมกับผู้อื่น และความคิดสร้างสรรค์ อย่างต่อเนื่องและเป็นระบบ โดยเน้นทั้งการลงมือทำ การทดลอง และการสะท้อนผลเพื่อพัฒนาทักษะอย่างครบถ้วน ดังนั้น ควรสนับสนุนให้นักเรียนทำงานกลุ่ม แลกเปลี่ยนความคิดเห็นและให้ข้อเสนอแนะระหว่างกัน เพื่อพัฒนาการคิดเชิงวิเคราะห์ การแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์ และการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ

1.2 สำหรับโรงเรียนและครูผู้สอน

1.2.1 จากผลการวิจัย พบว่า การออกแบบหลักสูตรมุ่งบูรณาการทักษะการคิดเชิงคำนวณ (Computational Thinking) ในทุกกลุ่มสาระ โดยเฉพาะวิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ และเทคโนโลยี ครูวิเคราะห์มาตรฐาน และตัวชี้วัดเพื่อกำหนดหน่วยการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงหลายวิชา ออกแบบกิจกรรมที่ฝึก Decomposition, Pattern Recognition, Abstraction และ Algorithm Design ใช้รูปแบบการเรียนรู้เชิงปฏิบัติ เช่น Active Learning, Project-Based Learning และ Problem-Based Learning กิจกรรมเชื่อมโยงกับชีวิตจริง เช่น โครงการสิ่งแวดล้อม โครงการเกษตร หรือกิจกรรม STEM การประเมินเน้นทั้งกระบวนการและผลงาน (Rubric) เพื่อวัดการคิดเป็นระบบ ความคิดสร้างสรรค์ และการทำงานร่วมกัน ครูได้รับคู่มือและสื่อการสอนสนับสนุนการนำ CT ไปประยุกต์ในทุกวิชา ทำให้นักเรียนได้ฝึกคิด วิเคราะห์และแก้ปัญหาย่อยอย่างเป็นระบบ พร้อมตัวอย่างจริงจากการเรียนการสอน ดังนั้น ควรจัดหลักสูตรและกิจกรรมการเรียนรู้ที่บูรณาการทักษะการคิดเชิงคำนวณในทุกกลุ่มสาระ เพื่อให้นักเรียนได้ฝึกคิดวิเคราะห์ แก้ปัญหาและออกแบบ อัลกอริทึมอย่างเป็นระบบ

1.2.2 จากผลการวิจัย พบว่า การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลายและเชื่อมโยงกับชีวิตจริง เน้นให้นักเรียนฝึกทักษะการคิดเชิงคำนวณ (CT) ผ่าน Project-Based Learning และ Problem-Based Learning โดยใช้โจทย์ จากชีวิตประจำวันและชุมชน เช่น การออกแบบระบบจัดการน้ำฝน การวิเคราะห์ข้อมูลตลาด หรือการลดขยะในโรงเรียน นักเรียนทำงานเป็นทีม ลงมือปฏิบัติจริง และนำเสนอผลงานต่อเพื่อน ครู และผู้ปกครอง ประเมินทั้งกระบวนการและผลงานจริง เพื่อสร้างแรงจูงใจ ความเข้าใจ และความภาคภูมิใจในทักษะที่ได้เรียนรู้ ดังนั้น ควรการจัดกิจกรรมควรหลากหลายและเชื่อมโยงกับชีวิตจริง เช่น Project-Based Learning และ Problem-Based Learning ที่ใช้โจทย์จากบริบทท้องถิ่นเพื่อสร้างแรงจูงใจและความเข้าใจในการคิดเชิงคำนวณอย่างเป็นรูปธรรม

1.2.3 จากผลการวิจัย พบว่า การใช้สื่อและเทคโนโลยีที่เหมาะสมกับบริบท เน้นเลือกเครื่องมือและสื่อที่ง่าย ต่อการใช้งาน ปลอดภัย และสอดคล้องกับระดับวัยของนักเรียน เช่น Scratch, Code.org, micro: bit และหุ่นยนต์ เพื่อการศึกษา จัดหาอุปกรณ์และสื่อให้เพียงพอ พร้อมปรับโจทย์และกิจกรรมให้เชื่อมโยงชีวิตประจำวันและบริบทท้องถิ่น สนับสนุนครูด้วยการอบรมและชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ เพื่อให้การเรียนรู้ CT มีประสิทธิภาพสูงสุด และนักเรียนสามารถฝึกคิดเป็นขั้นตอน วิเคราะห์ และแก้ปัญหาย่อยได้อย่างสร้างสรรค์ ดังนั้น ควรส่งเสริมการใช้สื่อและเทคโนโลยีที่เหมาะสม กับวัยและบริบท เช่น Scratch, micro: bit, หุ่นยนต์เพื่อการศึกษา รวมถึงการดัดแปลงสื่อจากท้องถิ่น เพื่อให้การเรียนรู้ มีความยืดหยุ่นและเชื่อมโยงกับชีวิตจริง

1.2.4 จากผลการวิจัย พบว่า การพัฒนาครูและสร้างชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) เน้นการยกระดับความรู้และทักษะด้านการคิดเชิงคำนวณของครู ผ่านการอบรมเชิงปฏิบัติการ การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ และการสร้างเครือข่าย PLC ทั้งภายในและระหว่างโรงเรียน PLC ช่วยให้ครูออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ได้เหมาะสม ลงมือปฏิบัติจริง แลกเปลี่ยนเทคนิค และปรับปรุงการสอนอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้นักเรียนพัฒนาทักษะ CT ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ร่วมกันในโรงเรียนอย่างยั่งยืน ดังนั้น ควรพัฒนาครูอย่างต่อเนื่องและสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (Professional Learning Community) เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้และปรับปรุงกระบวนการสอน การคิดเชิงคำนวณให้มีคุณภาพสอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน

1.2.5 จากผลการวิจัย พบว่า บทบาทผู้ปกครองและชุมชนเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาทักษะการคิดเชิงคำนวณของนักเรียน โดยสร้างความเข้าใจร่วมกับ CT ใช้ทรัพยากรและภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นแหล่งเรียนรู้ สนับสนุนอุปกรณ์และโอกาสการเรียนรู้ มีส่วนร่วมในกิจกรรมและโครงการของนักเรียน และสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับชุมชน การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและชุมชนช่วยให้นักเรียนได้ฝึกทักษะ CT ในบริบทจริง มีแรงสนับสนุน และสร้างความภาคภูมิใจในการเรียนรู้ ดังนั้น ควรเสริมสร้างความร่วมมือระหว่างโรงเรียน ชุมชน และผู้ปกครอง โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นและทรัพยากรในชุมชนเป็นแหล่งเรียนรู้จริง

1.3 สำหรับผู้บริหารสถานศึกษา

1.3.1 จากผลการวิจัย พบว่า สภาพแวดล้อมการเรียนรู้และสภาพแวดล้อมทางจิตวิทยา เป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้ นักเรียนพัฒนาทักษะการคิดเชิงคำนวณ เพราะนักเรียนจะกล้าเรียนรู้ ทดลอง และคิดแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ พร้อมทั้งสร้างแรงจูงใจและพัฒนาทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่น ดังนั้น ควรจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการพัฒนาทักษะการคิดเชิงคำนวณทั้งทางกายภาพ เช่น ห้องเรียนแบบกลุ่มย่อย ห้องปฏิบัติการคอมพิวเตอร์ Maker Space และอุปกรณ์ STEM เพียงพอและสภาพแวดล้อมทางจิตวิทยา เช่น สภาพแวดล้อมที่ปลอดภัย เป็นมิตรและส่งเสริมความกล้าแสดงความคิดเห็น

1.3.2 จากผลการวิจัย พบว่า ครูผู้สอนเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาทักษะการคิดเชิงคำนวณของนักเรียน มีคุณลักษณะสำคัญ ได้แก่ มีความรู้ทั้งด้านวิชาการและเทคโนโลยี, ทำหน้าที่เป็น ผู้ชี้แนะ (Facilitator) สนับสนุนให้นักเรียนลงมือปฏิบัติ, ออกแบบกิจกรรมที่เชื่อมโยงชีวิตจริงและใช้เทคโนโลยี, และสามารถประเมินพร้อมให้ข้อเสนอแนะแบบต่อเนื่อง ด้วยคุณลักษณะเหล่านี้ ครูสร้างสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการคิดเป็นขั้นตอน การวิเคราะห์ การแก้ปัญหา และการทำงานร่วมกับผู้อื่นอย่างเป็นระบบ ดังนั้น ควรสนับสนุนครูด้านงบประมาณ การฝึกอบรมและการติดตามประเมินผล เพื่อให้การจัดการเรียนรู้การคิดเชิงคำนวณเป็นไปอย่างยั่งยืน

2. ข้อเสนอแนะด้านการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 จากผลการวิจัย พบว่า การพัฒนาทักษะการคิดเชิงคำนวณ (Computational Thinking: CT) ให้เกิดขึ้นอย่างมีประสิทธิภาพ ไม่สามารถพึ่งพาเพียงบทบาทของโรงเรียนและครูเท่านั้น แต่ต้องอาศัยการมีส่วนร่วมจากผู้ปกครองและชุมชน ในการเป็นแหล่งเรียนรู้ สนับสนุน และเสริมสร้างแรงบันดาลใจให้กับนักเรียน ดังนั้น ควรศึกษาผลการพัฒนาทักษะการคิดเชิงคำนวณของนักเรียนในระยะยาว เพื่อตรวจสอบความต่อเนื่องและความยั่งยืนของการเรียนรู้

2.2 จากผลการวิจัย พบว่า เครือข่ายภายนอกโรงเรียนช่วยเสริมการเรียนรู้ทั้งในและนอกห้องเรียน ทำให้นักเรียนมี แรงจูงใจสูงขึ้น และโรงเรียนสามารถเข้าถึง ทรัพยากรและความร่วมมือ จากชุมชนและหน่วยงานต่าง ๆ ส่งผลให้การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการคิดเชิงคำนวณมี ประสิทธิภาพและยั่งยืน ดังนั้น ควรทำการวิจัยเชิงเปรียบเทียบระหว่างโรงเรียนในเขตเมืองและเขตชนบท เพื่อวิเคราะห์ผลกระทบของบริบทและความพร้อมด้านเทคโนโลยีต่อความสำเร็จในการพัฒนาทักษะการคิดเชิงคำนวณ

2.3 จากผลการวิจัย พบว่า การเลือกใช้สื่อและเทคโนโลยีการเรียนการสอนที่เหมาะสมกับวัย ความพร้อมและบริบทของนักเรียน เป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้การพัฒนาทักษะการคิดเชิงคำนวณ (Computational Thinking: CT) เกิดประสิทธิผลสูงสุด ครูควรคำนึงถึงความสะดวกต่อการใช้งาน ความปลอดภัย และความสอดคล้องกับเนื้อหาและเป้าหมาย

การเรียนรู้ ดังนั้น ควรพัฒนาสื่อและกิจกรรมการเรียนรู้การคิดเชิงคำนวณแบบ Unplugged และ Plugged เพิ่มเติม โดยเน้นการปรับใช้กับนักเรียนทุกระดับชั้น และสภาพแวดล้อมที่แตกต่างกัน

2.4 จากผลการวิจัย พบว่า บทบาทผู้ปกครองและชุมชนเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาทักษะการคิดเชิงคำนวณ ของนักเรียน โดยสร้างความเข้าใจร่วมกันเกี่ยวกับ CT ใช้ทรัพยากรและภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นแหล่งเรียนรู้ สนับสนุนอุปกรณ์ และโอกาสการเรียนรู้ มีส่วนร่วมในกิจกรรมและโครงการของนักเรียน และสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับ ชุมชน การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและชุมชนช่วยให้นักเรียนได้ฝึกทักษะ CT ในบริบทจริง มีแรงสนับสนุน และสร้างความภาคภูมิใจในการเรียนรู้ ดังนั้น ควรศึกษาผลของการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ระหว่างครูและโรงเรียน รวมถึง ความร่วมมือของผู้ปกครองและชุมชนต่อผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนในด้านการคิดเชิงคำนวณ

2.5 จากผลการวิจัย พบว่า คัดเลือกเครื่องมือเขียนโปรแกรมที่เหมาะสมกับระดับประถมศึกษา ใช้แพลตฟอร์ม การเขียนโปรแกรมแบบบล็อก (Block-based Programming) เพื่อช่วยให้นักเรียนเข้าใจแนวคิดพื้นฐานโดยไม่ซับซ้อน เรื่องไวยากรณ์ ส่งเสริมการใช้สื่อที่มีสีสันและองค์ประกอบเชิงเกม เพื่อกระตุ้นความสนใจของนักเรียน ดังนั้น ควรทำการวิจัย เปรียบเทียบโดยใช้กลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลอง เพื่อตรวจสอบประสิทธิผลของวิธีการจัดการเรียนรู้การคิดเชิงคำนวณ และสื่อเทคโนโลยีที่หลากหลายอย่างเป็นระบบ

2.6 จากผลการศึกษาพบว่า การพัฒนาทักษะการคิดเชิงคำนวณของนักเรียนประถมศึกษาประสบความสำเร็จ เมื่อมีสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการทดลองและสร้างสรรค์ สื่อและเทคโนโลยีสนับสนุน และเครือข่ายการเรียนรู้ ทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน อย่างไรก็ตาม โมเดลเงื่อนไขความสำเร็จที่น่าสนใจอยู่ในบริบทของโรงเรียนประถมศึกษา ในจังหวัดราชบุรี ควรมีการศึกษาวิจัยในอนาคตเพื่อ ตรวจสอบและยืนยันความถูกต้องของโมเดลเงื่อนไขความสำเร็จ ที่นำเสนอ โดยสามารถใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสม (Mixed Methods) เพื่อรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณควบคู่ กัน ซึ่งจะช่วยเพิ่มความเที่ยงตรงและความครอบคลุมของผลการวิจัย ตลอดจนสามารถประเมินความสอดคล้องของโมเดล ในบริบทที่แตกต่างกัน เช่น โรงเรียนในพื้นที่เมืองและชนบท และการวิจัยในอนาคตอาจขยายการทดลองสื่อและเทคโนโลยี ใหม่ ๆ เช่น หุ่นยนต์เพื่อการศึกษา แพลตฟอร์มออนไลน์ หรือชุดเกม Unplugged Coding เพื่อวิเคราะห์ความเหมาะสม กับบริบทและวัยของผู้เรียนอย่างมีระบบ

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). *หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภา.
- กุลิสรา จิตรชญาณิช. (2562). *แนวทางการจัดการเรียนรู้วิทยาการคำนวณสำหรับนักเรียนประถมศึกษา*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เกรียงศักดิ์ บุญขาว. (2556). *สภาพแวดล้อมทางการเรียนและแนวทางการพัฒนาของนักเรียนวิทยาลัยสารพัดช่างชลบุรี*. (การศึกษามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยบูรพา).
- ชยการ ศิริรัตน์. (2562). การใช้กระบวนการแก้ปัญหาและโปรแกรม App Inventor พัฒนาทักษะการคิดเชิงคำนวณ (Computational Thinking: CT) สำหรับผู้เรียนระดับมัธยมศึกษา. *Journal of Education Studies, Chulalongkorn University*, 47(2), 31–47.
- ชินวงศ์ วิเศษ. (2562). การพัฒนารูปแบบเครือข่ายการเรียนรู้ผ่านเครือข่ายสังคมออนไลน์เพื่อพัฒนาครูวิชาชีพ จังหวัด สุรินทร์ ประเทศไทย. *Journal of Education Studies, Chulalongkorn University*, 45(4), 164–176.
- ณิรดา เวชญาลักษณ์. (2561). *การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการคิดเชิงคำนวณ*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เด่นชัย วงษ์ช่าง. (2556). *สภาพแวดล้อมทางการเรียนของนักเรียนโรงเรียนมาบตาพุดพันพิทยาคาร เขตนิคมอุตสาหกรรม มาบตาพุด อำเภอเมือง จังหวัดระยอง*. (การศึกษามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยบูรพา).
- พรณัฏ ใหญ่วงศ์ และ อังคณา อ่อนธานี. (2566). การพัฒนาชุดเกม Unplugged Coding เพื่อส่งเสริมทักษะการคิดเชิง คำนวณสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนต้น. *วารสารนวัตกรรมการเรียนรู้และเทคโนโลยี*, 3(1), 25–34.

- พิมพ์พันธ์ เดชะคุปต์ และ เพียว ยินดีสุข. (2557). *การจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- รุ่งทิพย์ ศรีสิงห์, พรชัย ทองเจือ และ ผ่องลักขณ์ จิตต์การุญ. (2560). การพัฒนาความสามารถในการคิดแก้ปัญหาของเด็กปฐมวัยโดยใช้เกมการศึกษา. *Humanities and Social Sciences Journal of Pibulsongkram Rajabhat University*, 11(1), 92–104.
- วิจารณ์ พานิชย์. (2555). *Teach Less, Learn More: การจัดการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิสด-ศรีสฤษดิ์วงศ์.
- วิจารณ์ พานิชย์. (2556). *ทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21: 3Rs + 8Cs + 2Ls*. กรุงเทพฯ: ส.เจริญการพิมพ์.
- ชนอนงค์ ชูรา. (2566). รูปแบบการบริหารเครือข่ายความร่วมมือเพื่อส่งเสริมทักษะชีวิตของนักเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (การศึกษาชุมชนบัณฑิต, มหาวิทยาลัยนเรศวร).
- สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี. (2561). *คู่มือการใช้หลักสูตรเทคโนโลยี (วิทยาการคำนวณ) กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560)*. กรุงเทพฯ: สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2564). *แนวทางการส่งเสริมการจัดการเรียนการสอนวิทยาการคำนวณ Coding เพื่อพัฒนาทักษะผู้เรียนในศตวรรษที่ 21*. กรุงเทพฯ: 21 เซ็นจูรี.
- สำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจดิจิทัล. (2562). *การพัฒนาทักษะดิจิทัลสำหรับเด็กไทย*. กรุงเทพฯ: สำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจดิจิทัล.
- สุธีระ ประเสริฐสรรพ. (2559). *การเข้าใจวิทยาศาสตร์ที่ครบถ้วน เป้าหมายสูงสุดของสะเต็มศึกษา*. สงขลา: นาคิลป์โฆษณา.
- อเนก นาคะบุตร. (2561). *ทุนทางสังคมและประชาสังคมในเมืองไทย*. กรุงเทพฯ: สำนักงานสนับสนุนการวิจัย.
- อาภรณ์ ใจเพียง. (2553). *หลักการสอน (ฉบับปรับปรุง)*. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- Bronfenbrenner, U. (1979). *The ecology of human development: Experiments by nature and design*. Cambridge: Harvard university press.
- Corbin, J., & Strauss, A. (2008). *Basics of Qualitative Research: Techniques and Procedures for Developing Grounded Theory*. (3rd ed.). Thousand Oaks, CA: Sage
- Darling-Hammond, L., Burns, D., Campbell, C., Goodwin, A. L., Hammerness, K., Low, E. L., & Zeichner, K. M. (2017). *Empowered Educators: How High-Performing Systems Shape Teaching Quality around the World*. New Jersey: John Wiley & Sons.
- Richardson, C., Henriksen, D., Mishra, P., & Deep-Play Research Group. (2017). The courage to be creative: An interview with Dr. Yong Zhao. *TechTrends*, 61(6), 515–519.
- Selby, C., & Woollard, J. (2013). *Computational thinking: The developing definition*. Retrieved from https://eprints.soton.ac.uk/356481/1/Selby_Woollard_bg_soton_eprints.pdf.
- Vygotsky, L. S. (1978). *Mind in Society The Development of Higher Psychological Processes*. Cambridge: Harvard University Press.

Synthesis results of the development process for enhancing competency in multi-grade teaching in early childhood education based on lesson study approach with transformative learning theory for student teachers

Sukanda Phujeera¹ Sirithida Chinsangthip² Voranuch Ninkhet¹ and Jamlonglak Siangsanan^{1*}

¹ Faculty of Education and Educational Innovation, Kalasin University, Thailand

² Vice Principal, Kaenchan Wittaya School, Phetchaburi Province, Thailand

* Corresponding author. E-mail: jjumlonglak.si@ksu.ac.th

ABSTRACT

This research aimed to synthesize and present the conceptual framework of a process for enhancing competency in multi-grade teaching in early childhood education based on the lesson study approach combined with transformative learning theory for student teachers. The research methodology involved qualitative data collection through the study of relevant documents, research, concepts, and theories for synthesis of the research conceptual framework, which was divided into four steps as follows: 1) studying documents, research, concepts, and theories related to competency in multi-grade teaching in early childhood education, the lesson study approach, and transformative learning theory; 2) designing data collection research tools, namely the Index of Item-Objective Congruence (IOC) and the assessment form for appropriateness and feasibility; 3) analyzing qualitative data through data synthesis using content analysis method; and 4) examining the quality of the process from five experts and analyzing quantitative data using mean and standard deviation. The results of the study revealed that the process consisted of the following components: 1) objectives of the process to enhance competency in multi-grade teaching in early childhood education; 2) principles of the process; 3) steps of the process, comprising three stages as follows: Stage 1: Reflection and preparation of self and members; Stage 2: Collaborative lesson development for transformative change; Stage 3: Exchange for growth; and 4) evaluation to assess competency in multi-grade teaching in early childhood education for student teachers across all seven domains. The quality examination results by five experts found that the Index of Item-Objective Congruence (IOC) ranged from 0.60 to 1.00 and met all criteria. The overall appropriateness of the process was at a high level ($M = 4.40$, $S.D. = 0.49$) and the overall feasibility of the process was at a high level ($M = 4.28$, $S.D. = 0.45$).

Keywords: Competency in Multi-Grade Teaching in Early Childhood Education, Lesson Study Approach, Transformative Learning Theory, Student teacher

ผลการสังเคราะห์กระบวนการเสริมสร้างสมรรถนะการจัดการเรียนรู้แบบคละชั้น ระดับการศึกษาปฐมวัยตามแนวคิดการพัฒนabethเรียนร่วมกันร่วมกับทฤษฎีการเรียนรู้ เพื่อการเปลี่ยนแปลงสำหรับนักศึกษาครู

สุกานดา ภูจิระ¹ สิริธิดา ชินแสงทิพย์² วรณช นิลเขต¹ และ จำลองลักษณ์ เสี่ยงสนั่น^{1*}

¹ คณะศึกษาศาสตร์และนวัตกรรมการศึกษา มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์ ประเทศไทย

² รองผู้อำนวยการ โรงเรียนแก่นจันทน์วิทยา จังหวัดเพชรบุรี ประเทศไทย

* Corresponding author. E-mail: jumlonglak.si@ksu.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอผลการสังเคราะห์กรอบแนวคิดของกระบวนการเสริมสร้างสมรรถนะการจัดการเรียนรู้แบบคละชั้นระดับการศึกษาปฐมวัยตามแนวคิดการพัฒนabethเรียนร่วมกันร่วมกับทฤษฎีการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงสำหรับนักศึกษาครู โดยแบ่งวิธีการวิจัยออกเป็น 4 ขั้นตอน ดังนี้ 1) ศึกษาเอกสาร งานวิจัย แนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับสมรรถนะการจัดการเรียนรู้แบบคละชั้นระดับการศึกษาปฐมวัย แนวคิดการพัฒนabethเรียนร่วมกัน และทฤษฎีการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง 2) ออกแบบเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบประเมินดัชนีความสอดคล้อง (IOC) และแบบประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ 3) วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยการสังเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และ 4) ตรวจสอบคุณภาพของกระบวนการจากผู้ทรงคุณวุฒิ 5 ท่าน วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณด้วยวิธีการหาค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการศึกษาที่ได้ คือ กระบวนการนี้มีองค์ประกอบ ได้แก่ 1) วัตถุประสงค์ของกระบวนการฯ เพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการจัดการเรียนรู้แบบคละชั้นระดับการศึกษาปฐมวัย 2) หลักการของกระบวนการฯ 3) ขั้นตอนของกระบวนการฯ ประกอบไปด้วยขั้นตอน 3 ระยะ ดังนี้ ระยะที่ 1 การใคร่ครวญเตรียมตัวตนและสมาชิก ระยะที่ 2 การพัฒนabethเรียนสู่การเปลี่ยนแปลงร่วมกัน ระยะที่ 3 การแลกเปลี่ยนเพื่อการเติบโต และ 4) การประเมินผลเพื่อประเมินสมรรถนะการจัดการเรียนรู้แบบคละชั้นระดับการศึกษาปฐมวัยสำหรับนักศึกษาครู ทั้ง 7 ด้าน ผลการตรวจสอบคุณภาพโดยผู้ทรงคุณวุฒิ พบว่า ค่าดัชนีความสอดคล้อง อยู่ระหว่าง 0.60-1.00 ผ่านเกณฑ์ทุกข้อ ส่วนความเหมาะสม ภาพรวมอยู่ในระดับมาก (M= 4.40, S.D. = 0.49) และความเป็นไปได้ของกระบวนการ ภาพรวมอยู่ในระดับมาก (M= 4.28, S.D. = 0.45) ส่วนความสอดคล้องของกระบวนการฯ

คำสำคัญ: สมรรถนะการจัดการเรียนรู้แบบคละชั้นระดับการศึกษาปฐมวัย, แนวคิดการพัฒนabethเรียนร่วมกัน, ทฤษฎีการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง, นักศึกษาครู

© 2025 JSSP: Journal of Social Science Panyapat

บทนำ

พระราชบัญญัติการพัฒนาเด็กปฐมวัย พุทธศักราช 2562 (กระทรวงศึกษาธิการ, 2562ก) ได้กำหนดแนวทางการผลิตและพัฒนาครูด้านการพัฒนาเด็กปฐมวัยในมาตรา 23 โดยเน้นให้สถาบันอุดมศึกษาจัดการเรียนการสอนเพื่อเสริมสร้างจิตวิญญาณของความเป็นครู มีคุณธรรม จริยธรรม ความรู้ ทักษะ และความสามารถในการจัดการเรียนการสอนเพื่อดูแลและพัฒนาเด็กปฐมวัยตามหลักการและปรัชญาของการพัฒนาเด็กปฐมวัย ในบริบทนี้ คณะศึกษาศาสตร์และนวัตกรรมการศึกษา มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์ (2562) ได้พัฒนาหลักสูตรศึกษาศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาปฐมวัยอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ปี พ.ศ. 2562 โดยยึดมาตรฐานคุณวุฒิระดับปริญญาตรีตามประกาศของคุรุสภาสาขาการศึกษาปฐมวัย (มคอ. 1) เพื่อพัฒนานักศึกษาคูปฐมวัยให้มีความรู้ เจตคติที่ดี และทักษะในการจัดการเรียนรู้ได้อย่างเหมาะสมตามหลักการพัฒนาเด็กปฐมวัย (กระทรวงศึกษาธิการ, 2562ข)

อย่างไรก็ตาม การศึกษาของไทยในปัจจุบันกำลังเผชิญกับความท้าทายสำคัญ โดยเฉพาะในโรงเรียนขนาดเล็ก ดิลกะ ลัทธพิพัฒน์ และ ลา ของเดอร์การ์ด (2559) ได้ชี้ให้เห็นว่า โรงเรียนประถมศึกษาของประเทศไทยประสบกับปัญหาขาดแคลนครู โดยธนาคารโลกประเมินว่าประมาณร้อยละ 64 ของโรงเรียนประถมศึกษาที่มีภาวะขาดแคลนครูอย่างมาก มีครูน้อยกว่า 1 คนต่อห้องเรียน ปัญหานี้ส่งผลให้ครูต้องทำหน้าที่สอนหลายวิชาและหลายระดับชั้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ สุรเดช โสมบาตร และ พัฒนานุสรณ์ สถาพรวงศ์ (2560) ที่พบว่า โรงเรียนขนาดเล็กขาดแคลนครูผู้สอนที่ไม่ครบชั้น ขาดแคลนครูที่มีความถนัดเฉพาะด้านและขาดทักษะการสอนในสภาพครูไม่ครบชั้น นอกจากนี้ข้อมูลสถิติด้านประชากรของประเทศไทย ยืนยันว่าประชากรมีแนวโน้มที่จะลดลงอย่างต่อเนื่อง โดยกรมการปกครองมีสถิติการเกิดของประชากรย้อนหลัง 10 ปี พบว่า จำนวนการเกิดทั่วประเทศลดลงอย่างต่อเนื่อง จากที่ในปี พ.ศ. 2557 มีเด็กเกิด จำนวน 770,000 คน ในปี พ.ศ. 2566 คงเหลือเด็กเกิดเพียงจำนวน 510,000 คน และในปี พ.ศ. 2567 ลดลงต่ำสุดเป็นจำนวน 461,421 คน ซึ่งเป็นครั้งแรกในรอบ 70 ปีที่ประเทศไทยมีจำนวนเด็กเกิดไม่ถึงจำนวน 5 แสนคนต่อปี (สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย, 2567; สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล, 2568) สถานการณ์เหล่านี้ส่งผลให้โรงเรียนขนาดเล็กมีจำนวนเพิ่มมากขึ้น และในทางตรงกันข้าม จำนวนเด็กที่เข้าเรียนในโรงเรียนลดน้อยลง ทำให้การจัดการเรียนรู้แบบคละชั้นกลายเป็นความจำเป็นสำหรับครูในยุคปัจจุบันที่จะต้องจัดการจัดการเรียนการสอนเด็กหลากหลายอายุในห้องเดียวกัน ดังนั้นการจัดการเรียนรู้แบบคละชั้นจึงเป็นการจัดสภาพการณ์การเรียนรู้สำหรับเด็กที่มีความแตกต่างกันทั้งระดับชั้นเรียน อายุ และสติปัญญา นำมาเรียนรู้พร้อมกัน ภายใต้ระยะเวลาและสถานที่เดียวกัน โดยครูคนเดียวสามารถจัดกิจกรรมที่หลากหลายให้สอดคล้องกับระดับความสามารถของเด็กแต่ละคน โดยใช้วิธีการเรียนรู้แบบร่วมมือและการสนับสนุนจากเพื่อน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2568; ชนัท ธาตุทอง, 2552; สุรศักดิ์ ปาเฮ, 2553)

United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (2015) ระบุว่า เด็กทุกคนมีศักยภาพในการเรียนรู้ที่แตกต่างกัน ครูจึงต้องพัฒนาและใช้กลยุทธ์การสอนที่ตอบสนองความต้องการที่แตกต่างกัน โดยคำนึงถึงอายุ วุฒิภาวะ ความสนใจ และความสามารถของเด็ก มุ่งเน้นการออกแบบการจัดการเรียนรู้แบบคละชั้นที่ต้องอาศัยความรู้ ทักษะ และเจตคติของครูผู้สอนเป็นสำคัญ ดังที่ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (2568) ระบุว่า การบริหารจัดการชั้นเรียนแบบคละชั้นจำเป็นต้องคำนึงถึงข้อมูลพื้นฐาน ภูมิหลังของครู และสมรรถนะการจัดการเรียนรู้แบบคละชั้น สมรรถนะการจัดการเรียนรู้แบบคละชั้นระดับการศึกษาปฐมวัยจึงมีความสำคัญยิ่ง สอดคล้องกับเป้าหมายของโครงการครูรัก(ษ์)ถิ่นที่มุ่งสร้างบัณฑิตครูที่เป็นครูนักจัดการเรียนรู้แบบคละชั้น กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (2567) ได้ให้ความหมายว่าเป็นครูที่มีความสามารถจัดการเรียนรู้แบบคละชั้นเรียน (Multi-Grade Classroom) ทั้งระดับปฐมวัยและประถมศึกษา ตลอดจนการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่สอดคล้องและเหมาะสมกับพัฒนาการตามวัยของผู้เรียนในแต่ละระดับชั้น

การพัฒนาสมรรถนะการจัดการเรียนรู้แบบคละชั้นจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือระหว่างสถานศึกษา ครูที่เลี้ยงและอาจารย์นิเทศก์ในการทำงานร่วมกันอย่างเป็นระบบเพื่อที่จะสามารถเตรียมความพร้อมให้กับนักศึกษาครูที่มีสมรรถนะการจัดการเรียนรู้แบบคละชั้น การนำแนวคิดการพัฒนาบทเรียนร่วมกันเพื่อใช้แก้ไขสภาพปัญหา จึงเป็นทางเลือกที่น่าสนใจ เนื่องจากเป็นกระบวนการพัฒนาครูวิชาชีพแบบร่วมมือรวมพลังของกลุ่มครูและผู้ที่เกี่ยวข้องอย่างเป็นระบบ ต่อเนื่อง ระยะเวลา โดยศึกษาวิจัยร่วมกันในบริบทชั้นเรียนเพื่อพัฒนาตนเองด้านการเรียนการสอน และการเรียนรู้ของผู้เรียน (Rock & Wilson, 2005; Stigler & Hiebert, 1999) ทั้งนี้กระบวนการดังกล่าวประกอบด้วย 3 ขั้นตอนหลัก คือ 1) การวางแผน 2) การสอนและสังเกตในชั้นเรียน และ 3) การสะท้อนผล (Sims & Walsh, 2009; Hervas & Medina, 2023)

การพัฒนาสมรรถนะการสอนอย่างแท้จริง ไม่เพียงแต่เน้นการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มเท่านั้น หากยังจำเป็นต้องอาศัยการปรับเปลี่ยนมุมมอง ความเชื่อ และทัศนคติที่เกิดขึ้นภายในของผู้เรียนรู้ด้วย ดังนั้นการนำทฤษฎีการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงมาประยุกต์ใช้ร่วมกันจึงเป็นสิ่งสำคัญ ทฤษฎีนี้เป็นกระบวนการพัฒนาตัวตนที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงของความเชื่อ ทัศนคติ ความรู้สึกนึกคิด และการมองโลก ผ่านการใคร่ครวญและการใช้ความรู้สึก (วิจารณ์ พานิช, 2558; Mezirow, 2003; Dirkx, 2000) ทั้งนี้ในการบูรณาการแนวคิดการพัฒนาบทเรียนร่วมกันกับทฤษฎีการเรียนรู้

เพื่อการเปลี่ยนแปลงจะนำไปสู่กระบวนการพัฒนาตนเองจากภายใน ผ่านการทำงานร่วมกันแบบร่วมมือรวมพลังในบริบทจริงของการจัดการเรียนรู้แบบคละชั้นระดับการศึกษาปฐมวัยอย่างเป็นระบบ ต่อเนื่อง ระยะเวลา โดยเริ่มจากการฝึกทบทวนตนเอง สังเกตอย่างใคร่ครวญ เพื่อนำไปสู่การสะท้อนคิดในกลุ่มอย่างมีประสิทธิภาพ (Braud & Anderson, 1998)

ดังนั้น การวิจัยและพัฒนาเพื่อสร้างกระบวนการเสริมสร้างสมรรถนะการจัดการเรียนรู้แบบคละชั้นระดับการศึกษาปฐมวัยตามแนวคิดการพัฒนาบทเรียนร่วมกันร่วมกับทฤษฎีการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงสำหรับนักศึกษาครู จึงเป็นกระบวนการที่จะช่วยให้นักศึกษาครูพัฒนาตนเองทั้งด้านภายในตนเองและความสามารถในการจัดการเรียนรู้ ส่งผลให้สามารถวิเคราะห์ ออกแบบและจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการเรียนการจัดการเรียนรู้แบบคละชั้นระดับการศึกษาปฐมวัยได้ รวมทั้งสามารถจัดกิจกรรมการเรียนรู้ จัดสภาพแวดล้อมในชั้นเรียนที่เอื้อต่อการจัดการเรียนรู้แบบคละชั้นระดับการศึกษาปฐมวัยได้อย่างมีประสิทธิภาพ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อนำเสนอผลการสังเคราะห์กรอบแนวคิดของกระบวนการเสริมสร้างสมรรถนะการจัดการเรียนรู้แบบคละชั้นระดับการศึกษาปฐมวัยตามแนวคิดการพัฒนาบทเรียนร่วมกันร่วมกับทฤษฎีการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงสำหรับนักศึกษาครู
2. เพื่อตรวจสอบคุณภาพ ความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของ (ร่าง) กระบวนการเสริมสร้างสมรรถนะการจัดการเรียนรู้แบบคละชั้นระดับการศึกษาปฐมวัยตามแนวคิดการพัฒนาบทเรียนร่วมกันร่วมกับทฤษฎีการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงสำหรับนักศึกษาครู

ระเบียบวิธีวิจัย

บทความการวิจัยในครั้งนี้เป็นส่วนหนึ่งของการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ประกอบด้วย 4 ระยะ โดยระยะที่ 1 (R1) การวิจัยเพื่อศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการจำเป็นในการเสริมสร้างสมรรถนะการจัดการเรียนรู้แบบคละชั้นระดับการศึกษาปฐมวัย ระยะที่ 2 (D1) การพัฒนากระบวนการฉบับร่าง ระยะที่ 3 (R2) การวิจัยเพื่อทดลองใช้กระบวนการ และระยะที่ 4 (D2) การพัฒนากระบวนการฉบับสมบูรณ์ ซึ่งบทความการวิจัยครั้งนี้อยู่ในระยะที่ 2 การพัฒนากระบวนการฉบับร่าง โดยผู้วิจัยนำข้อมูลมากำหนดเป็นกรอบแนวคิดในการดำเนินการวิจัย มุ่งเน้นการวิจัยศึกษาเอกสาร โดยทำความเข้าใจเกี่ยวกับแนวคิดที่ได้ศึกษาวิเคราะห์และสรุปหลักการของแนวคิดสู่การกำหนดหลักการของกระบวนการเพื่อนำมาใช้เป็นแนวทางการในการพัฒนากระบวนการจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสังเคราะห์กรอบแนวคิดการวิจัย และสังเคราะห์สมรรถนะการจัดการเรียนรู้แบบคละชั้นระดับการศึกษาปฐมวัย โดยแบ่งวิธีการวิจัยในระยะนี้ ออกเป็น 4 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาเอกสาร งานวิจัย แนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดการพัฒนาบทเรียนร่วมกัน ทฤษฎีการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง และสมรรถนะการจัดการเรียนรู้แบบคละชั้นระดับการศึกษาปฐมวัย

ขั้นตอนที่ 2 ออกแบบเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย โดยมีเครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ แบบประเมินดัชนีความสอดคล้อง (IOC) และแบบประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของกระบวนการ เป็นแบบมาตราประมาณค่า 5 ระดับ ประกอบด้วยรายการ 5 ประเด็นการตรวจสอบ ได้แก่ องค์ประกอบ หลักการ วัตถุประสงค์ การดำเนินการ และการประเมินผล และแปลผลโดยใช้เกณฑ์ค่าเฉลี่ยของ บุญชม ศรีสะอาด (2560) รายละเอียดดังนี้

- 4.51 – 5.00 หมายถึง มีความเหมาะสม/ความเป็นไปได้ในการปฏิบัติจริงมากที่สุด
- 3.51 – 4.50 หมายถึง มีความเหมาะสม/ความเป็นไปได้ในการปฏิบัติจริงมาก
- 2.51 – 3.50 หมายถึง มีความเหมาะสม/ความเป็นไปได้ในการปฏิบัติจริงปานกลาง
- 1.51 – 2.50 หมายถึง มีความเหมาะสม/ความเป็นไปได้ในการปฏิบัติจริงน้อย
- 1.00 – 1.50 หมายถึง มีความเหมาะสม/ความเป็นไปได้ในการปฏิบัติจริงน้อยที่สุด

ขั้นตอนที่ 3 วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหาจากการศึกษาเอกสาร (Content Analysis)

ขั้นตอนที่ 4 ตรวจสอบคุณภาพ โดยผู้ทรงคุณวุฒิ 5 ท่าน ประกอบด้วย ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการศึกษาปฐมวัย 2 ท่าน ผู้ทรงคุณวุฒิด้านหลักสูตรและการสอน 1 ท่าน ผู้ทรงคุณวุฒิด้านจิตวิทยา 1 ท่าน และผู้ทรงคุณวุฒิด้านการวัดและประเมินผล 1 ท่าน โดยตรวจสอบดัชนีความสอดคล้อง (IOC) และความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของกระบวนการฯ และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณด้วยวิธีการหาค่าเฉลี่ย (M) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

กรอบแนวคิดในการวิจัย

1. แนวคิดการพัฒนาบทเรียนร่วมกัน (Lesson Study Approach)

การพัฒนาบทเรียนร่วมกัน (Lesson Study) มีต้นกำเนิดจากประเทศญี่ปุ่นว่าด้วยการทำงานแบบร่วมมือรวมพลัง (Collaborative Work) ของกลุ่มครู ซึ่งเป็นแนวคิดที่มุ่งเน้นการทำงานศึกษาวิจัยร่วมกันในการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนและการเรียนรู้ของผู้เรียนในบริบทการทำงานจริงในชั้นเรียนและสถานศึกษาของตนอย่างเป็นระบบ ต่อเนื่อง และระยะยาว ทั้งนี้มีจุดประสงค์เพื่อพัฒนาตนเอง พัฒนาการจัดการเรียนการสอน และพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนไปพร้อมกัน โดยครูดำเนินการตามขั้นตอนของกระบวนการพัฒนาบทเรียนร่วมกัน (Lesson study process) ที่มีลักษณะเป็นวงจร ระยะการดำเนินงาน 3 ระยะ ทั้งนี้มีผู้รู้และผู้ที่เกี่ยวข้องร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้วยในแต่ละระยะ ได้แก่ 1) ระยะวางแผนหรือระยะก่อนสอน (Plan) 2) ระยะปฏิบัติการสอนและสังเกตในชั้นเรียนหรือระยะปฏิบัติการสอน (See-Teaching Observation) และ 3) ระยะสะท้อนผลหรือระยะหลังสอน (Reflect) (ชาโรณี ตรีวรัญญ, 2560)

ตารางที่ 1 สังเคราะห์แนวคิดการพัฒนาบทเรียนร่วมกัน

ผู้วิจัย/แหล่งอ้างอิง	แนวคิด/หลักการ	รายละเอียด/สาระสำคัญ
ชาโรณี ตรีวรัญญ (2562)	5 ลักษณะสำคัญ	1) กระบวนการพัฒนาวิชาชีพในระยะยาวที่มีลักษณะการดำเนินงานเป็นวงจรที่มีระบบ ต่อเนื่อง และมีการดำเนินการอย่างค่อยเป็นค่อยไป 2) กระบวนการเกิดขึ้นในบริบทการทำงานจริงในชั้นเรียนและในสถานศึกษาของครู 3) กระบวนการมุ่งให้ครูเป็นผู้ขับเคลื่อนและปรับกระบวนการทำงานด้วยตนเอง เนื่องจากครูเป็นผู้ที่รู้และเข้าใจการทำงานของตนเองดีที่สุด 4) กระบวนการทำงานแบบร่วมมือรวมพลัง เพื่อพัฒนาการจัดการเรียนการสอน โดยมุ่งเป้าหมายที่การเรียนรู้ของผู้เรียนเป็นสำคัญ 5) กระบวนการโดยทั่วไปที่สามารถนำไปใช้ได้หลายวัตถุประสงค์สามารถปรับขั้นตอนของการดำเนินงานให้เหมาะสมกับการดำเนินงานในแต่ละบริบทได้ โดยยังคงไว้ซึ่งหลักการสำคัญของกระบวนการ
Rock and Wilson (2005)	การส่งเสริมให้ครูกลายเป็น ผู้ปฏิบัติงานที่สะท้อนสิ่งที่ได้เรียนรู้จากบทเรียนจากการวิจัยเพื่อปรับปรุงและ นำบทเรียนในอนาคตไปใช้	1) การส่งเสริมให้ครูกลายเป็นผู้ปฏิบัติงานที่สะท้อนสิ่งที่ได้เรียนรู้จากบทเรียนหรือจากการวิจัยเพื่อปรับปรุง และนำบทเรียนในอนาคตไปใช้ 2) การแบ่งปันและหาหรือความรู้เกี่ยวกับการปฏิบัติการสอนที่พบกับเพื่อนในระดับโรงเรียน และอาจถึงระดับภูมิภาคหรือระดับชาติที่กว้างขึ้น 3) การปรับปรุงการสอนอย่างค่อยเป็นค่อยไป เมื่อเวลาผ่านไปจะเกิดการปรับปรุงเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ จนกระทั่งเป็นระบบ
ผู้วิจัย (จากการสังเคราะห์)	5 หลักการตามแนวคิด การพัฒนาบทเรียนร่วมกัน	1) การทำงานแบบร่วมมือรวมพลังเพื่อพัฒนาและปรับปรุงการสอนของครูอย่างเป็นระบบ ต่อเนื่อง และระยะยาวในบริบทของการทำงานจริง 2) การกำหนดเป้าหมายการเรียนรู้ที่ชัดเจนโดยกำหนดประเด็นการพัฒนาบทเรียนร่วมกัน จากสภาพปัญหาในชั้นเรียน 3) การเลือกบทเรียนที่ทำหาย 4) การสังเกต วิเคราะห์ สะท้อนคิด และอภิปรายเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ 5) การมีส่วนร่วมของผู้รู้หรือผู้เชี่ยวชาญ

ผู้วิจัยนำผลการศึกษาหลักการจากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องมาสังเคราะห์เป็นหลักการตามแนวคิดการพัฒนาบทเรียนร่วมกัน ประกอบด้วย 5 หลักการ ได้แก่ 1) การทำงานแบบร่วมมือรวมพลังเพื่อพัฒนาและปรับปรุงการสอนของครู

อย่างเป็นระบบ ต่อเนื่องในระยะยาวในบริบทของการทำงานจริง 2) การกำหนดเป้าหมายการเรียนรู้ที่ชัดเจนโดยกำหนดประเด็นการพัฒนาบทเรียนร่วมกันจากสภาพปัญหาในชั้นเรียน 3) การเลือกบทเรียนที่ท้าทาย 4) การสังเกต วิเคราะห์สะท้อนคิด และอภิปรายเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และ 5) การมีส่วนร่วมของผู้รู้หรือผู้เชี่ยวชาญ

2. ทฤษฎีการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง (Transformative Learning Theory)

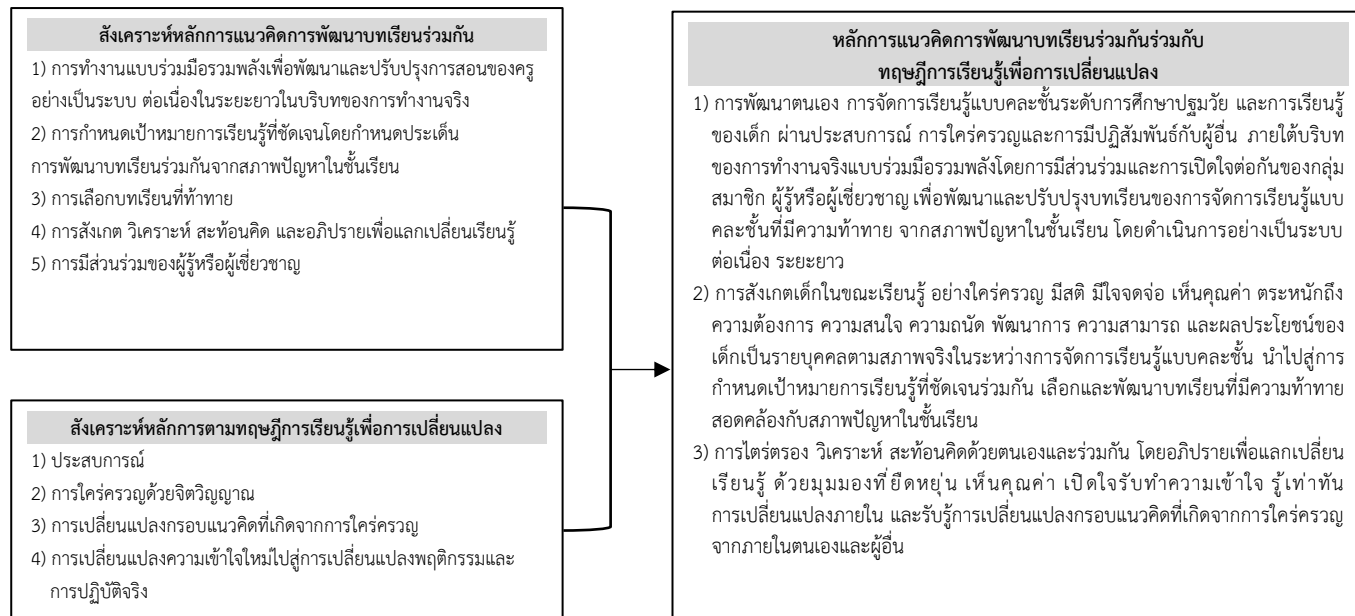
ทฤษฎีการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลงค้นพบโดยนักวิชาการ Jack Mezirow และในประเทศไทย วิจารณ์ พานิช ได้ตีความและเรียบเรียงจากหนังสือ Transformative Learning in Practice: Insight from Community, Workplace, and Higher Education โดยมีเป้าหมายเพื่อนำเสนอแนวคิดนี้มาปรับใช้กับการปฏิรูปการศึกษาของประเทศ มุ่งเน้นกลไกสำคัญของ TL คือ การสะท้อนคิดอย่างจริงจัง (Critical Reflection) ต่อประสบการณ์และความเชื่อดั้งเดิมของตนเอง เปลี่ยนแปลงระดับรากลึกของกระบวนการคิด ความรู้สึก และการปฏิบัติ เพื่อนำไปสู่การให้ความหมายใหม่ที่ครอบคลุมและบูรณาการมากยิ่งขึ้น การเรียนรู้รูปแบบนี้มีองค์ประกอบหลัก 6 ประการ ได้แก่ 1) ประสบการณ์ของปัจเจกบุคคล 2) การสะท้อนคิดอย่างจริงจัง 3) สนทริยสนทนา 4) มุมมองที่ครบด้าน 5) การให้ความสำคัญต่อบริบท และ 6) ความสัมพันธ์ที่อยู่บนฐานของความจริงใจ ดังนั้น TL จึงจัดเป็นการเรียนรู้ผ่านการทำความเข้าใจผ่านแนวทางที่จะต้องท้าทายแนวคิดอย่างมีความหมาย ตรวจสอบเหตุผลในการตัดสินใจของตนเอง มากกว่าการซึมซับเอาความเชื่อ คุณค่า ความรู้สึก และการตัดสินใจของคนอื่นมาเป็นของตน ทั้งนี้บุคคลต้องสามารถเปลี่ยนแปลงความหมายเดิม จนกระทั่งนำไปสู่พฤติกรรมปฏิบัติในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง (วิจารณ์ พานิช, 2558; เทียมจันทร์ พานิชย์พลินไชย, 2559; Mezirow, 2003)

ตารางที่ 2 สังเคราะห์ทฤษฎีเพื่อการเปลี่ยนแปลงสำหรับนักศึกษาครู

ผู้วิจัย/แหล่งอ้างอิง	แนวคิด/หลักการ	รายละเอียด/สาระสำคัญ
วิจารณ์ พานิช (2558)	การเรียนรู้ที่เปลี่ยนแปลงกรอบ ความคิดที่มีปัญหาหรือยังไม่ลงตัวโดยทำให้ครอบคลุมมากขึ้น แยกแยะ มากขึ้น ผ่านการใคร่ครวญไตร่ตรองมากขึ้น เปิดกว้างมากขึ้น และมี พื้นฐานทางอารมณ์ที่เอื้อต่อการเปลี่ยนแปลง	กลไกการเรียนรู้มี 4 ทาง คือ 1) ทบทวนความรู้เดิม 2) เรียนรู้ความหมายใหม่ 3) เปลี่ยนแปลงความหมายเดิม 4) เปลี่ยนแปลงกรอบของการให้ความหมาย ปัจจัยหลัก (Core Elements) 1) ประสบการณ์ของปัจเจกบุคคล 2) การสะท้อนคิดอย่างจริงจัง 3) สนทริยสนทนา 4) มุมมอง/วิธีการที่ครบด้าน 5) ให้ความสำคัญต่อบริบท 6) ความสัมพันธ์ที่อยู่บนฐานของความจริงใจ
Mezirow (2003)	กระบวนการเรียนรู้ผ่านการสะท้อนคิดอย่างจริงจัง (Critical Reflection)	การสะท้อนคิดจะนำไปสู่การให้ความหมายใหม่ที่ครอบคลุมมากยิ่งขึ้น แยกความแตกต่างได้ชัดเจนขึ้น และบูรณาการความเข้าใจจากประสบการณ์ของตนอย่างแท้จริง การเรียนรู้นี้รวมทั้งการนำเอาความเข้าใจดังกล่าวไปสู่การปฏิบัติด้วย
Dirkx (2000)	การมองการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงเป็นกระบวนการสร้างความหมาย (meaning-making process) ภายในการศึกษาผู้ใหญ่ที่มุ่งส่งเสริมวิสัยทัศน์ประชาธิปไตยของสังคมและการเติมเต็มศักยภาพของบุคคล	การเรียนรู้ คือ ชีวิต ไม่ใช่การเตรียมตัวสำหรับชีวิต การเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงต้องการความแท้จริง ความมุ่งมั่นในการมุ่งมั่นที่นี้และตอนนี้ การตระหนักในความรู้สึกและอารมณ์ภายในการตั้งการเรียนรู้
ผู้วิจัย (จากการสังเคราะห์)	กระบวนการการเรียนรู้ที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงของความเชื่อ ทักษะคิด ความรู้สึกนึกคิด พฤติกรรม การปฏิบัติ และการมองโลกที่เกิดการเปลี่ยนแปลงภายในตนเองของมนุษย์ รวมไปถึง การเปลี่ยนแปลงของโลกทัศน์	1) ประสบการณ์ 2) การใคร่ครวญด้วยจิตวิญญาน 3) การเปลี่ยนแปลงกรอบแนวคิดที่เกิดจากการใคร่ครวญ 4) การเปลี่ยนแปลงความเข้าใจใหม่ไปสู่การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมและการปฏิบัติจริง

ผู้วิจัยนำผลการศึกษาลักษณะการข้างต้นมาสังเคราะห์เป็นหลักการของทฤษฎีเพื่อการเปลี่ยนแปลงสำหรับนักศึกษาครู ในงานวิจัยชิ้นนี้ได้ 4 หลักการ ได้แก่ 1) ประสบการณ์ 2) การใคร่ครวญด้วยจิตวิญญาน 3) การเปลี่ยนแปลงกรอบแนวคิดที่เกิดจากการใคร่ครวญ และ 4) การเปลี่ยนแปลงความเข้าใจใหม่ไปสู่การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมและการปฏิบัติจริง

เมื่อนำหลักการแนวคิดการพัฒนาบทเรียนร่วมกันและหลักการของทฤษฎีการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงมาสังเคราะห์เป็น หลักการแนวคิดการพัฒนาบทเรียนร่วมกันร่วมกับหลักการของทฤษฎีการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงซึ่งนำเสนอเป็นหลักการแนวคิดของกระบวนการฯ ได้ ตามภาพที่ 1

ภาพที่ 1 หลักการของแนวคิดกระบวนการฯ

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยแบ่งเป็น 2 ตอน ดังนี้

1. ผลการสังเคราะห์กรอบแนวคิดของกระบวนการเสริมสร้างสมรรถนะการจัดการเรียนรู้แบบคละชั้นระดับการศึกษาปฐมวัยตามแนวคิดการพัฒนาบทเรียนร่วมกันร่วมกับทฤษฎีการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงสำหรับนักศึกษาครู

ผลการสังเคราะห์กรอบแนวคิดกระบวนการเสริมสร้างสมรรถนะการจัดการเรียนรู้แบบคละชั้นระดับการศึกษาปฐมวัยตามแนวคิดการพัฒนาบทเรียนร่วมกันร่วมกับทฤษฎีการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง ประกอบด้วย

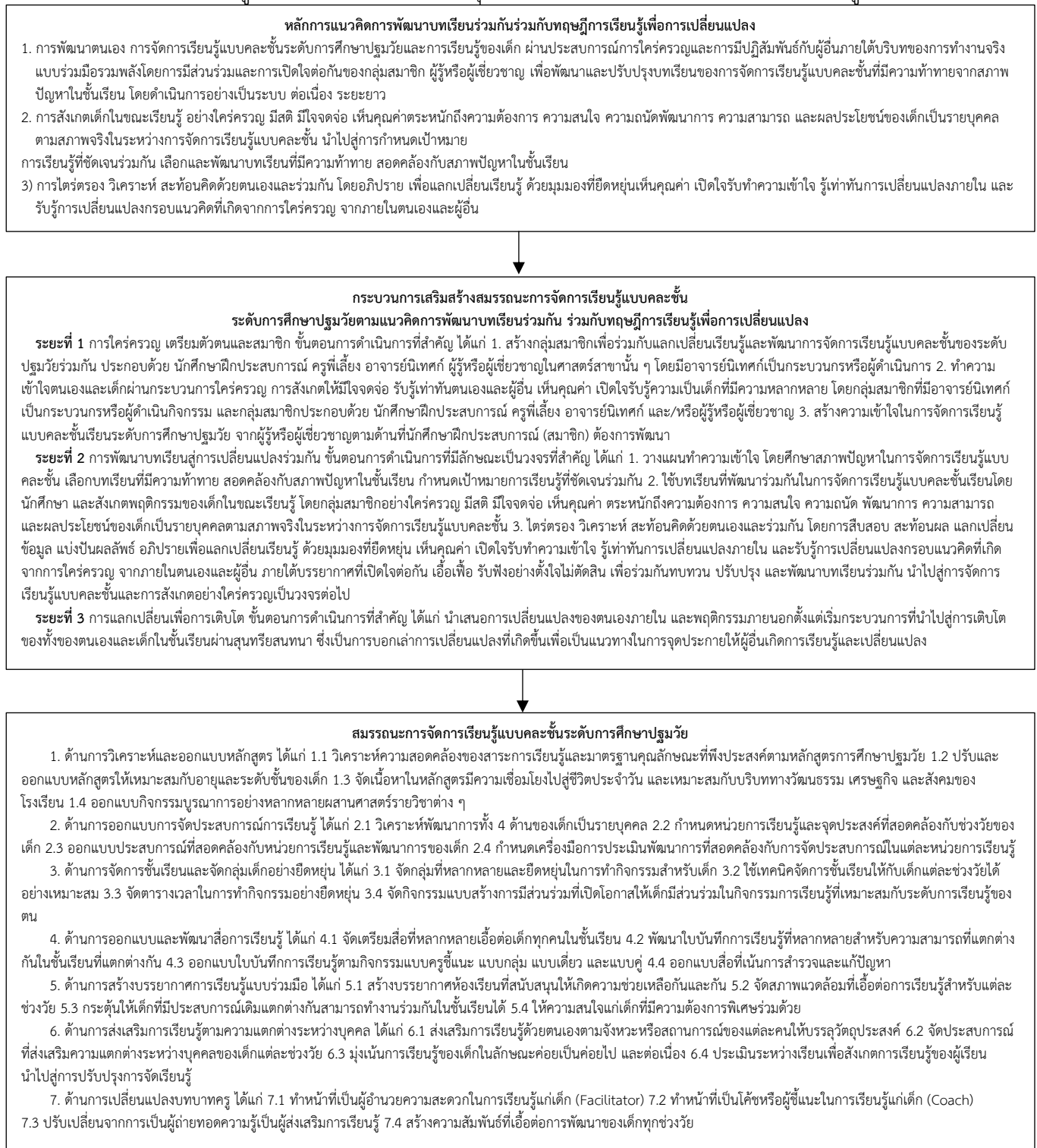
1.1 หลักการแนวคิดการพัฒนาบทเรียนร่วมกันร่วมกับหลักการของทฤษฎีการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง

1.1.1 การพัฒนาตนเอง การจัดการเรียนรู้แบบคละชั้นระดับการศึกษาปฐมวัย และการเรียนรู้ของเด็ก ผ่านประสบการณ์ การใคร่ครวญ และการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น ภายใต้บริบทของการทำงานจริงแบบร่วมมือรวมพลังโดยการมีส่วนร่วมและการเปิดใจต่อกันของกลุ่มสมาชิก ผู้รู้หรือผู้เชี่ยวชาญ เพื่อพัฒนาและปรับปรุงบทเรียนของการจัดการเรียนรู้แบบคละชั้นที่มีความท้าทาย จากสภาพปัญหาในชั้นเรียน โดยดำเนินการอย่างเป็นระบบ ต่อเนื่อง ระยะยาว

1.1.2 การสังเกตเด็กในขณะเรียนรู้อย่างใคร่ครวญ มีสติ มีใจจดจ่อ เห็นคุณค่า ตระหนักถึงความต้องการ ความสนใจ ความถนัด พัฒนาการ ความสามารถ และผลประโยชน์ของเด็กเป็นรายบุคคลตามสภาพจริงในระหว่างการจัดการเรียนรู้แบบคละชั้น นำไปสู่การกำหนดเป้าหมายการเรียนรู้ที่ชัดเจนร่วมกัน เลือกและพัฒนาบทเรียนที่มีความท้าทาย สอดคล้องกับสภาพปัญหาในชั้นเรียน

1.1.3 การไตร่ตรอง วิเคราะห์ สะท้อนคิดด้วยตนเองและร่วมกัน โดยอภิปรายเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ด้วยมุมมองที่ยืดหยุ่น เห็นคุณค่า เปิดใจรับทำความเข้าใจ รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงภายใน และรับรู้การเปลี่ยนแปลงกรอบแนวคิดที่เกิดจากการใคร่ครวญจากภายในตนเองและผู้อื่น

1.2 สมรรถนะการจัดการเรียนรู้แบบคละชั้นระดับการศึกษาปฐมวัย 7 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการวิเคราะห์และออกแบบหลักสูตร 2) ด้านการออกแบบการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ 3) ด้านการจัดการชั้นเรียนและจัดกลุ่มเด็กอย่างยืดหยุ่น 4) ด้านการออกแบบและพัฒนาสื่อการเรียนรู้ 5) ด้านการสร้างบรรยากาศการเรียนรู้แบบร่วมมือ 6) ด้านการส่งเสริมการเรียนรู้ตามความแตกต่างระหว่างบุคคล และ 7) ด้านการเปลี่ยนแปลงบทบาทครู ดังแสดงในภาพที่ 2

ภาพที่ 2 กรอบแนวคิดกระบวนการเสริมสร้างสมรรถนะการจัดการเรียนรู้แบบคละชั้นระดับการศึกษาปฐมวัยตามแนวความคิดการพัฒนาบทเรียนร่วมกันร่วมกับทฤษฎีการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง

1.3 กระบวนการเสริมสร้างสมรรถนะการจัดการเรียนรู้แบบคละชั้นระดับการศึกษาปฐมวัยตามแนวคิด การพัฒนาบทเรียนร่วมกันร่วมกับทฤษฎีการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง มีรายละเอียดการดำเนินการ ดังนี้

1.3.1 ระยะเวลาที่ 1 การใคร่ครวญ เตรียมตัวตนและสมาชิก ขั้นตอนการดำเนินการที่สำคัญ ได้แก่

1) สร้างกลุ่มสมาชิกเพื่อร่วมกับแลกเปลี่ยนเรียนรู้และพัฒนาการจัดการเรียนรู้แบบคละชั้นของระดับ ปฐมวัยร่วมกัน ประกอบด้วย นักศึกษาฝึกประสบการณ์ ครูพี่เลี้ยง อาจารย์นิเทศก์ ผู้รู้หรือผู้เชี่ยวชาญในศาสตร์สาขานั้น ๆ โดยมีอาจารย์นิเทศก์เป็นกระบวนการหรือผู้ดำเนินการ

2) ทำความเข้าใจตนเองและเด็กผ่านกระบวนการใคร่ครวญ การสังเกตให้มีใจจดจ่อ รับรู้เท่าทัน ตนเองและผู้อื่น เห็นคุณค่า เปิดใจรับรู้ความเป็นเด็กที่มีความหลากหลาย โดยกลุ่มสมาชิกที่มีอาจารย์นิเทศก์เป็นกระบวนการ หรือผู้ดำเนินกิจกรรม และกลุ่มสมาชิกประกอบด้วย นักศึกษาฝึกประสบการณ์ ครูพี่เลี้ยง อาจารย์นิเทศก์ และ/หรือผู้รู้หรือ ผู้เชี่ยวชาญ

3) สร้างความเข้าใจในการจัดการเรียนรู้แบบคละชั้นเรียนระดับการศึกษาปฐมวัย จากผู้รู้หรือ ผู้เชี่ยวชาญตามด้านที่นักศึกษาฝึกประสบการณ์ (สมาชิก) ต้องการพัฒนา

1.3.2 ระยะเวลาที่ 2 การพัฒนาบทเรียนสู่การเปลี่ยนแปลงร่วมกัน ขั้นตอนการดำเนินการที่มีลักษณะเป็นวงจร ที่สำคัญ ได้แก่

1) วางแผนทำความเข้าใจ โดยศึกษาสภาพปัญหาในการจัดการเรียนรู้แบบคละชั้น เลือกบทเรียนที่มี ความท้าทาย สอดคล้องกับสภาพปัญหาในชั้นเรียน กำหนดเป้าหมายการเรียนรู้ที่ชัดเจนร่วมกัน

2) ใช้บทเรียนที่พัฒนาร่วมกันในการจัดการเรียนรู้แบบคละชั้นเรียนโดยนักศึกษา และสังเกต พฤติกรรมของเด็กในขณะเรียนรู้โดยกลุ่มสมาชิกอย่างใคร่ครวญ มีสติ มีใจจดจ่อ เห็นคุณค่า ตระหนักถึงความต้องการ ความสนใจ ความถนัด พัฒนาการ ความสามารถ และผลประโยชน์ของเด็กเป็นรายบุคคลตามสภาพจริงในระหว่าง การจัดการเรียนรู้แบบคละชั้น

3) ไตร่ตรอง วิเคราะห์ สะท้อนคิดด้วยตนเองและร่วมกัน โดยการสืบสอบ สะท้อนผล แลกเปลี่ยน ข้อมูล แบ่งปันผลลัพธ์ อภิปรายเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ด้วยมุมมองที่ยืดหยุ่น เห็นคุณค่า เปิดใจรับทำความเข้าใจ รู้เท่าทัน การเปลี่ยนแปลงภายใน และรับรู้การเปลี่ยนแปลงกรอบแนวคิดที่เกิดจากการใคร่ครวญ จากภายในตนเองและผู้อื่น ภายใต้ บรรยากาศที่เปิดใจต่อกัน เอื้อเพื่อ รับฟังอย่างตั้งใจไม่ตัดสิน เพื่อร่วมกันทบทวน ปรับปรุง และพัฒนาบทเรียนร่วมกัน นำไปสู่การจัดการเรียนรู้แบบคละชั้นและการสังเกตอย่างใคร่ครวญเป็นวงจรต่อไป

1.3.3 ระยะเวลาที่ 3 การแลกเปลี่ยนเพื่อการเติบโต ขั้นตอนการดำเนินการที่สำคัญ ได้แก่

นำเสนอการเปลี่ยนแปลงของตนเองภายใน และพฤติกรรมภายนอกตั้งแต่เริ่มกระบวนการที่นำไปสู่ การเติบโตของทั้งของตนเองและเด็กในชั้นเรียนผ่านสุนทรียสนทนา ซึ่งเป็นการบอกเล่าการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น เพื่อเป็น แนวทางในการจัดประกายให้ผู้อื่นเกิดการเรียนรู้และเปลี่ยนแปลง

2. ผลการตรวจสอบคุณภาพ ความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของ (ร่าง) กระบวนการเสริมสร้างสมรรถนะ การจัดการเรียนรู้แบบคละชั้นระดับการศึกษาปฐมวัยตามแนวคิดการพัฒนาบทเรียนร่วมกันร่วมกับทฤษฎีการเรียนรู้ เพื่อการเปลี่ยนแปลงสำหรับนักศึกษาครู

ผลการตรวจสอบดัชนีความสอดคล้องของกระบวนการฯ ความเหมาะสม และความเป็นไปได้ของ (ร่าง) กระบวนการเสริมสร้างสมรรถนะการจัดการเรียนรู้แบบคละชั้นระดับการศึกษาปฐมวัยตามแนวคิดการพัฒนาบทเรียน ร่วมกันร่วมกับทฤษฎีการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง จากผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 ท่าน คุณภาพของกระบวนการมีค่าดัชนี ความสอดคล้อง อยู่ระหว่าง 0.60-1.00 ผ่านเกณฑ์ทุกข้อ ส่วนความเหมาะสม และความเป็นไปได้ ประกอบด้วย รายการ 5 ประเด็น ได้แก่ องค์ประกอบ หลักการ วัตถุประสงค์ การดำเนินการ และการประเมินผล พบว่า ความเหมาะสม ภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($M = 4.40$, $S.D. = 0.49$) และความเป็นไปได้ของกระบวนการ ภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($M = 4.28$, $S.D. = 0.45$)

อภิปรายผล

1. ผลการสังเคราะห์กรอบแนวคิดของกระบวนการเสริมสร้างสมรรถนะการจัดการเรียนรู้แบบคละชั้นระดับ การศึกษาปฐมวัยตามแนวคิดการพัฒนาบทเรียนร่วมกันร่วมกับทฤษฎีการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงสำหรับนักศึกษาครู มีรายละเอียด ดังนี้

1.1 การพัฒนากระบวนการมีการดำเนินการวิจัยและพัฒนาอย่างเป็นระบบ มีหลักการรองรับ ผ่านกระบวนการ ตรวจสอบ ประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ และปรับปรุงแก้ไข จากผู้ทรงคุณวุฒิกระบวนการฯ ที่พัฒนาขึ้น ผ่านการสังเคราะห์หลักการของแนวคิดการพัฒนาบทเรียนร่วมกัน และทฤษฎีการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง มีการดำเนินการอย่างเป็นขั้นตอนที่มีความเชื่อมโยงกัน โดยการเริ่มต้นจากการศึกษาข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับแนวคิด และ ทฤษฎีดังกล่าว แล้วนำมาสรุปสาระสำคัญของแนวคิด จากนั้นนำมาบูรณาการเป็นหลักการซึ่งจุดเด่นของกระบวนการ คือ ขั้นตอนของกระบวนการที่ถูกพัฒนาขึ้นใหม่ มีแนวทางการปฏิบัติ สะท้อนให้เห็นลำดับขั้นของการปฏิบัติอย่างชัดเจน ผู้ที่จะนำกระบวนการไปใช้สามารถทำความเข้าใจในกระบวนการได้ง่าย โดยมีทั้งหมด 3 ระยะ 7 ขั้นตอน นอกจากนี้ กระบวนการเอื้อต่อการมีส่วนร่วมของผู้รู้หรือผู้เชี่ยวชาญเพื่อเติมเต็มความรู้ความเข้าใจที่กลุ่มเป้าหมายและกลุ่มสมาชิก ต้องการพัฒนาตนเองในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาบทเรียนและการจัดการเรียนรู้แบบคละชั้นระดับการศึกษาปฐมวัย เช่น พัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็กในช่วงปฐมวัย การเขียนแผนจัดประสบการณ์ การจัดการเรียนรู้ การออกแบบสื่อ การเรียนรู้ที่สอดคล้องกับความแตกต่างของเด็กในชั้นเรียน การจัดการชั้นเรียนในห้องเรียนระดับปฐมวัยศึกษา การจัดกิจกรรมประจำวัน ทั้งนี้กระบวนการหรือผู้ดำเนินการเพื่อเชิญผู้รู้หรือผู้เชี่ยวชาญมีส่วนร่วมในกระบวนการฯ ตั้งแต่ ในระยะที่ 1 แต่หากในบริบทการนำกระบวนการฯ ไปใช้นั้นมีข้อจำกัดในการเชิญผู้รู้หรือผู้เชี่ยวชาญ กระบวนการหรือ ผู้ดำเนินการอาจจัดหาสื่อ ทรัพยากร และแหล่งเรียนรู้ที่เหมาะสมโดยพิจารณาถึงความถูกต้อง น่าเชื่อถือ และสอดคล้องกับ ความต้องการของกลุ่มสมาชิกได้ ประเด็นของการมีส่วนร่วมของผู้เชี่ยวชาญในกระบวนการพัฒนาวิชาชีพครูนี้ สอดคล้องกับ Darling-Hammond et al. (2005) ระบุว่า การพัฒนาวิชาชีพครูที่มีประสิทธิภาพควรมีการเชื่อมโยงกับผู้เชี่ยวชาญ ด้านเนื้อหาและการปฏิบัติที่มีหลักฐานเชิงประจักษ์ โดยเน้นความต้องการเฉพาะของครูหรือสมาชิกแต่ละคน นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับการศึกษาของ Mezirow (2000) เกี่ยวกับทฤษฎีการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง ที่เน้นการเรียนรู้ร่วมกัน และการสะท้อนคิดอย่างมีวิจารณญาณร่วมกับผู้อื่นเป็นปัจจัยสำคัญในการเปลี่ยนแปลงความเชื่อและพฤติกรรม ผู้สนใจ นำกระบวนการไปใช้จะต้องเข้าใจในเป้าหมายด้านการจัดการเรียนการสอนและการสอนแบบคละชั้นหรือคละอายุสำหรับเด็กปฐมวัยที่นักศึกษาครูต้องการพัฒนาตนเอง และเสริมสร้างการเรียนรู้ให้นักศึกษาครูตระหนักในเป้าหมาย และการเปลี่ยนแปลงภายในของตนเองร่วมด้วย เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติที่ส่งผลให้สำเร็จตามเป้าหมายตามแนวคิดการพัฒนา บทเรียนร่วมกันและทฤษฎีการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง

1.2 การสังเคราะห์สมรรถนะการจัดการเรียนรู้แบบคละชั้นระดับการศึกษาปฐมวัย แบ่งออกเป็น 7 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการวิเคราะห์และออกแบบหลักสูตร 2) ด้านการออกแบบการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ 3) ด้านการจัดการชั้นเรียน และจัดกลุ่มเด็กอย่างยืดหยุ่น 4) ด้านการออกแบบและพัฒนาสื่อการเรียนรู้ 5) ด้านการสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ แบบร่วมมือ 6) ด้านการส่งเสริมการเรียนรู้ตามความแตกต่างระหว่างบุคคล และ 7) ด้านการเปลี่ยนแปลงบทบาทครู (กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา, 2567; Smit & Engeli, 2015; UNESCO, 2015) ทั้งนี้องค์ประกอบของสมรรถนะ เป็นการสังเคราะห์จากเอกสารของนักวิชาการประเทศไทยและต่างประเทศ ซึ่งสมรรถนะทั้ง 7 ด้านนั้น มีพื้นฐานที่สอดคล้อง กับหลักการพัฒนาการที่เหมาะสม (Developmentally Appropriate Practice: DAP) ของสมาคมการศึกษาปฐมวัย แห่งชาติสหรัฐอเมริกาหรือ NAEYC ซึ่งเน้นว่าการจัดการศึกษาปฐมวัยที่มีคุณภาพต้องคำนึงถึงสามมิติสำคัญ ได้แก่ ความรู้ เกี่ยวกับพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็ก ความรู้เกี่ยวกับเด็กแต่ละคนเป็นรายบุคคล และความรู้เกี่ยวกับบริบททางสังคม และวัฒนธรรมของเด็ก (Copple & Bredekamp, 2009; National Association for the Education of Young Children, 2020) หลักการเหล่านี้มีความสอดคล้องโดยตรงกับหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พ.ศ. 2560 ของกระทรวงศึกษาธิการ ที่มุ่งเน้นการพัฒนาเด็กเป็นองค์รวมและสมดุลรอบด้าน และหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พ.ศ. 2568 ที่มีการกำหนดคุณภาพ ผู้เรียนเป็นความสามารถผู้เรียนเมื่อจบการศึกษาระดับปฐมวัย และความสามารถบนพื้นฐานพัฒนาการตามวัย

และความสามารถในการแต่ละระดับอายุ โดยจะต้องคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ความสามารถของผู้เรียน เพื่อสร้างและพัฒนาผู้เรียนทุกคนให้มีความสามารถตามวัยที่สำคัญและจำเป็นต่อการดำรงชีวิตอย่างมีคุณภาพ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2560, 2568)

1.3 การนำกระบวนการไปใช้มุ่งเน้นการเปลี่ยนแปลงสมรรถนะการจัดการเรียนรู้แบบคละชั้นระดับการศึกษาปฐมวัยของครูหรือนักศึกษาคู สอดคล้องกับงานวิจัย สรวงพร กุศลสง (2566) ได้พัฒนารูปแบบ ATEP MODEL ที่มุ่งเสริมสร้างสมรรถนะครูปฐมวัยในการจัดการเรียนรู้แบบรวมชั้นเรียนของโรงเรียนขนาดเล็ก และกระบวนการฯ นี้เสริมสร้างสมรรถนะการจัดการเรียนรู้แบบคละชั้นในระดับการศึกษาปฐมวัย ซึ่งมีประเด็นในการจัดการเรียนรู้แบบคละชั้นหรือการจัดการเรียนรู้แบบรวมชั้นเรียนเหมือนกัน หากแต่มีความแตกต่างกันโดยกระบวนการฯ มุ่งเน้นการทำงานร่วมกันแบบร่วมมือรวมพลังอย่างเป็นระบบ ต่อเนื่อง และระยะยาว เพื่อให้เกิดกระบวนการพัฒนาตนเองจากภายใน การสังเกตอย่างใคร่ครวญ เพื่อนำไปสู่การสะท้อนคิดในกลุ่มอย่างมีประสิทธิภาพสอดคล้องตามสภาพจริงและนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงจากภายใน โดยมีองค์ประกอบที่สำคัญ ได้แก่ หลักการ วัตถุประสงค์ ระยะเวลาของการดำเนินการและขั้นตอน และการประเมินผล ซึ่งเป็นกระบวนการที่ยืดหยุ่นต่อการนำไปใช้ เนื่องจากมิได้มีการระบุเนื้อหา โดยสามารถมีทั้งผู้หรือผู้เชี่ยวชาญและสามารถทำงานแบบร่วมมือรวมพลังกันเป็นกลุ่มได้ ในขณะที่ยังมีรูปแบบ ATEP MODEL มีเนื้อหาที่เฉพาะเจาะจงในการจัดการเรียนรู้แบบรวมชั้นเรียนในโรงเรียนขนาดเล็ก สิ่งเหล่านี้สะท้อนให้เห็นได้ว่าการเน้นกระบวนการทำงานร่วมกันและการสะท้อนคิดอย่างมีวิจารณญาณนี้จะส่งผลต่อความเข้าใจและเปลี่ยนแปลงการปฏิบัติของตนเองได้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Kamali (2024) พบว่า การสะท้อนคิดร่วมกัน (collaborative reflection) มีผลต่อการเพิ่มทักษะการสะท้อนคิดของครู นำไปสู่การสะท้อนคิดที่มีความหลากหลายและมุ่งเน้นเชิงปฏิบัติมากขึ้น นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับ Ghamrawi et al. (2024) ที่ศึกษารูปแบบการพัฒนาวิชาชีพแบบเปลี่ยนแปลง (transformative professional development model) พบว่า การมีส่วนร่วมของครูในฐานะผู้ฝึกอบรมเพื่อนครู จะส่งเสริมความเป็นผู้นำครูและส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาวิชาชีพอย่างต่อเนื่อง ดังนั้นมีแนวโน้มว่าการพัฒนาครูหรือนักศึกษาคูเพื่อให้มีสมรรถนะการจัดการเรียนรู้แบบคละชั้นระดับการศึกษาปฐมวัยด้วยกระบวนการฯ นี้ จะสามารถทำให้เกิดการพัฒนาจากกระบวนการเปลี่ยนแปลงภายในของตนเอง ปรับเปลี่ยนมุมมองพฤติกรรมการสอน เข้าใจผู้เรียนที่มีความแตกต่างระหว่างบุคคลในห้องเรียนเดียวกันจะสามารถจัดการเรียนรู้ในระดับการศึกษาปฐมวัยได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. ผลการตรวจสอบความเหมาะสมและความเป็นไปได้ โดยผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ ทั้ง 5 ด้าน ได้แก่ ด้านการศึกษาปฐมวัย ด้านหลักสูตรและการสอน ด้านจิตวิทยาการศึกษา และด้านการวัดและประเมินผลการศึกษา พบว่า ผลการประเมินทั้งด้านเนื้อหา ความเหมาะสม และด้านความเป็นไปได้ ทั้ง 5 รายการ อยู่ในระดับมากถึงมากที่สุด อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยยังพบว่า หลายรายการผู้ทรงคุณวุฒิเห็นว่า มีความเหมาะสมและความเป็นไปได้อยู่ในระดับมาก ส่วนความเหมาะสมและความเป็นไปได้อยู่ในระดับมากที่สุด คือ ด้านองค์ประกอบและวัตถุประสงค์ของกระบวนการฯ ส่วนความเป็นไปได้ คือ ด้านหลักการและวัตถุประสงค์ของกระบวนการฯ ดังนั้นในการนำกระบวนการฯ ไปใช้จริง ผู้ใช้กระบวนการจะต้องมีความรู้ ความเข้าใจในการดำเนินกระบวนการ องค์ประกอบ วัตถุประสงค์ การประเมินผลสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เป็นอย่างดี ตลอดจนความรู้ทางการจัดการศึกษาปฐมวัย เพื่อให้ได้องค์ความรู้การจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับบริบทการสอนแบบคละชั้นอย่างแท้จริง นอกจากนี้กระบวนการยังสามารถปรับใช้กับการเสริมสร้างสมรรถนะในการจัดการเรียนการสอนแบบคละชั้นเรียนในการจัดการศึกษาระดับชั้นหรือรายวิชาอื่นได้ เนื่องจากมิได้มีการกำหนดบทเรียน หรือเนื้อหาไว้ จึงเอื้อต่อการปรับใช้กับการจัดการเรียนการสอนแบบคละชั้นในระดับประถมศึกษาตอนต้น และวิชาอื่น ๆ ซึ่งผลการวิจัยของ Inprasitha & Changsri (2022) ที่ศึกษาการพัฒนาบทเรียนร่วมกันในบริบทประเทศไทย พบว่า กระบวนการของการพัฒนาบทเรียนร่วมกันสามารถปรับใช้ได้หลากหลายบริบทและสาขาวิชา โดยการทำงานและการมีส่วนร่วมอย่างแข็งขันของครูที่เข้าร่วมจะส่งผลดีต่อการพัฒนาวิชาชีพครูอย่างยั่งยืน การเปลี่ยนแปลงเหล่านี้เชื่อมโยงกับการสร้างวัฒนธรรมโรงเรียนเชิงบวกที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง และการเรียนรู้เชิงรุกซึ่งสอดคล้องกับความเชื่อของครูร่วมด้วย นอกจากนี้ในประเทศญี่ปุ่นมีรายงานข้อมูลเชิงปฏิบัติเบื้องต้นเกี่ยวกับการสอนแบบคละชั้นในประเทศญี่ปุ่น มหาวิทยาลัยการศึกษาฮอกไกโด สถาบันวิจัยการศึกษาสำหรับโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารและโรงเรียนขนาดเล็ก ระบุว่า

การจัดการเรียนรู้แบบคละชั้นเรียนสามารถพบเห็นได้ทุกที่ ทั้งในประเทศอุตสาหกรรมและประเทศกำลังพัฒนา บางแห่งมีขนาดเล็กและบางแห่งก็มีขนาดใหญ่กว่า เนื่องจากระดับความทุรกันดารหรือความพร้อมของผู้สอน ทั้งนี้ทุกประเทศมีวิธีที่สร้างสรรค์ของตนเองในการจัดการเรียนรู้แบบคละชั้นเรียนตามนโยบายและวัฒนธรรมการศึกษาของตน (Hokkaido University, 2020) และผลวิจัยของ Veenman (1995) เน้นย้ำว่า ไม่มีหลักฐานเชิงประจักษ์ที่สนับสนุนสมมติฐานที่ว่า การเรียนรู้ของผู้เรียนอาจได้รับผลกระทบในห้องเรียนที่มีหลายระดับชั้นและหลายช่วงวัย ดังนั้นสรุปได้ว่าการจัดการเรียนการสอนแบบคละชั้นเรียนระดับการศึกษาปฐมวัย ผู้สอนจะสามารถออกแบบการสอนตามวิธีที่สร้างสรรค์ของตนเองได้ในเนื้อหาวิชาต่าง ๆ ได้ และไม่ได้มีหลักฐานที่ระบุผลกระทบทางลบต่อผู้เรียน

องค์ความรู้ใหม่

ภาพที่ 3 กรอบแนวคิดกระบวนการเสริมสร้างสมรรถนะการจัดการเรียนรู้แบบคละชั้นระดับการศึกษาปฐมวัยตามแนวคิดการพัฒนาบทเรียนร่วมกันร่วมกับทฤษฎีการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง

จากภาพที่ 3 กระบวนการนี้มีองค์ประกอบ ได้แก่ 1) วัตถุประสงค์ของกระบวนการฯ เพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการจัดการเรียนรู้แบบคละชั้นระดับการศึกษาปฐมวัย 2) หลักการของกระบวนการฯ ได้แก่ การพัฒนาตนเอง การสังเกตเด็กในขณะเรียนรู้ อย่างไรก็ตาม และการไตร่ตรอง วิเคราะห์ สะท้อนคิดด้วยตนเองและร่วมกัน 3) ขั้นตอนของกระบวนการฯ ประกอบไปด้วยขั้นตอน 3 ระยะ ดังนี้ ระยะที่ 1 การไตร่ตรอง เตรียมตัวตนและสมาชิก ระยะที่ 2 การพัฒนาบทเรียนสู่การเปลี่ยนแปลงร่วมกัน ระยะที่ 3 การแลกเปลี่ยนเพื่อการเติบโต และ 4) การประเมินผลเพื่อประเมินสมรรถนะการจัดการเรียนรู้แบบคละชั้นระดับการศึกษาปฐมวัยสำหรับนักศึกษาครูทั้ง 7 ด้าน

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ได้ทำการสังเคราะห์กรอบแนวคิดของกระบวนการพัฒนาสมรรถนะของนักศึกษาครูในการจัดการเรียนรู้แบบคละชั้นสำหรับเด็กปฐมวัย โดยบูรณาการแนวทางการพัฒนาบทเรียนร่วมกันร่วมกับทฤษฎีการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง คณะผู้วิจัยได้ศึกษาทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และวิเคราะห์ข้อมูลทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ กระบวนการฯ ได้รับการตรวจสอบคุณภาพ ความเหมาะสมและความเป็นไปได้จากผู้ทรงวุฒิ โดยกระบวนการฯ ที่พัฒนาขึ้นประกอบด้วย 3 ระยะหลัก ได้แก่ ระยะการไตร่ตรองและเตรียมตัวตนและสมาชิก

ระยะการพัฒนาบทเรียนสู่การเปลี่ยนแปลงร่วมกัน และระยะการแลกเปลี่ยนเพื่อการเติบโต กระบวนการนี้มุ่งเน้นการพัฒนาสมรรถนะการจัดการเรียนรู้แบบคละชั้นระดับการศึกษาปฐมวัยของนักศึกษาครูใน 7 มิติสำคัญ เริ่มตั้งแต่การวิเคราะห์หลักสูตร การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ การจัดการชั้นเรียนอย่างยืดหยุ่น การออกแบบสร้างสื่อการเรียนรู้ การสร้างบรรยากาศแห่งการเรียนรู้แบบร่วมมือ การส่งเสริมการเรียนรู้ตามความแตกต่างของผู้เรียน ไปจนถึงการปรับเปลี่ยนบทบาทของครูยุคใหม่

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้

1.1 การนำกระบวนการไปใช้ ผู้เข้าร่วมกระบวนการฯ จำเป็นต้องสังเกตพฤติกรรมการเรียนรู้ของเด็กในบริบทที่เกิดขึ้นในชั้นเรียนแบบคละชั้นตามสภาพจริงอย่างใคร่ครวญ อาศัยหลักฐานเชิงประจักษ์เกี่ยวกับพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็กที่เป็นข้อเท็จจริงที่ได้จากการสังเกตและรวบรวมข้อมูล เพื่อระบุปัญหาและเลือกบทเรียนที่ทำหายหรือสิ่งที่ยากต่อความเข้าใจของเด็กนำไปสู่การพัฒนาและปรับปรุงการจัดการเรียนรู้และสนับสนุนผลลัพธ์การเรียนรู้ของเด็ก

1.2 การนำกระบวนการไปใช้ ต้องอาศัยความร่วมมือร่วมพลังของกลุ่มสมาชิกในการทำความเข้าใจตนเองและเด็ก ผ่านกระบวนการใคร่ครวญ การสังเกตให้มีใจจดจ่อ รับรู้เท่าทันตนเองและผู้อื่น เห็นคุณค่า เปิดใจรับรู้ความเป็นเด็กที่มีความหลากหลาย อย่างเป็นระบบ ต่อเนื่อง ระยะเวลา ดังนั้นการสร้างความเข้าใจที่ตรงกันด้วยใจที่เปิดรับ มุมมองที่ยืดหยุ่น เห็นคุณค่า และเคารพซึ่งกันและกันจึงเป็นปัจจัยสำคัญในการดำเนินกระบวนการฯ

1.3 การนำกระบวนการฯ ไปใช้ ผู้ที่นำไปใช้ จำเป็นต้องมีความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับแนวคิดการพัฒนาบทเรียนร่วมกันและทฤษฎีการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการสำรวจแนวทางปฏิบัติของครูในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้แบบคละอายุในห้องเรียนหรือการจัดการเรียนรู้แบบคละชั้นระดับการศึกษาปฐมวัย เพื่อแก้ไขปัญหาในการบริหารจัดการของโรงเรียนขนาดเล็ก

2.2 ควรมีการพัฒนาและปรับปรุงกระบวนการเสริมสร้างสมรรถนะดังกล่าวให้เหมาะสมกับบริบทและความต้องการที่หลากหลายของครูอนุบาล โดยอาจมีการปรับขั้นตอนในกระบวนการต่าง ๆ เพื่อให้ครูสามารถนำความรู้และทักษะที่ได้รับจากการเข้าร่วมกระบวนการนี้ไปปรับใช้ในห้องเรียนได้จริง รวมถึงการนำเทคโนโลยีเข้ามาช่วยในการพัฒนาวิชาชีพครูเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการเรียนรู้

2.3 ควรมีการวิจัยเชิงคุณภาพที่ศึกษาให้ลุ่มลึกเกี่ยวกับความท้าทายของครูประจำการระดับการศึกษาปฐมวัยเมื่อต้องมีการเปลี่ยนแปลงการจัดการเรียนรู้ในระดับชั้นเดียวเป็นจัดการเรียนรู้แบบคละชั้นในห้องเรียน โดยเฉพาะครูที่มีพื้นฐานความเชื่อเดิมเกี่ยวกับการเรียนเนื้อหา การมอบหมายงาน การทดสอบต่าง ๆ ตามมาตรฐานที่ต้องการให้ผู้เรียนทุกคนบรรลุมาตรฐานเดียวกันในเวลาเดียวกัน การจัดการสอนแบบแตกต่างต้องใช้เวลาและทรัพยากรมากเกินไป

กิตติกรรมประกาศ

บทความวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยเรื่อง กระบวนการเสริมสร้างสมรรถนะการจัดการเรียนรู้แบบคละชั้นระดับการศึกษาปฐมวัยตามแนวคิดการพัฒนาบทเรียนร่วมกันร่วมกับทฤษฎีการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงสำหรับนักศึกษาครู ซึ่งเป็นโครงการวิจัยด้วยทุนส่วนตัว โดยมีการขอหนังสือรับรองจริยธรรมวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์ (เลขที่การรับรอง: HS-KSU 018/2567) ทั้งนี้คณะผู้วิจัยขอขอบคุณผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านที่ให้คำแนะนำอันมีค่าอย่างยิ่งในการตรวจสอบคุณภาพกระบวนการฯ ปรับปรุงเครื่องมือวิจัย และอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง นักศึกษาหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาวันัตกรรม การจัดการเรียนรู้ วิชาเอกการศึกษาปฐมวัย และคณะศึกษาศาสตร์และวันัตกรรมการศึกษา มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์ที่ให้ความร่วมมือและอำนวยความสะดวกในการดำเนินการวิจัยครั้งนี้

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2560). *หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2560*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.
- _____. (2562ก). พระราชบัญญัติการพัฒนาเด็กปฐมวัย พ.ศ. 2562. สืบค้นจาก <https://www.moe.go.th/%E0%B8%9E%E0%B8%A3%E0%B8%B0%E0%B8%A3%E0%B8%B2%E0%B8%8A%E0%B8%9A%E0%B8%B1%E0%B8%8D%E0%B8%8D%E0%B8%B1%E0%B8%95%E0%B8%B4%E0%B8%81%E0%B8%B2%E0%B8%A3%E0%B8%9E%E0%B8%B1%E0%B8%92%E0%B8%99%E0%B8%B2%E0%B9%80/>.
- _____. (2562ข). ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง มาตรฐานคุณวุฒิระดับปริญญาตรี พ.ศ. 2562 สาขาครุศาสตร์และสาขาศึกษาศาสตร์ (หลักสูตรสี่ปี). สืบค้นจาก https://www.ratchakitcha.soc.go.th/DATA/PDF/2562/E/056/T_0012.PDF.
- _____. (2568). คู่มือหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2568 สำหรับ เด็กอายุ 3-6 ปี. สืบค้นจาก https://academic.obec.go.th/web/images/mission/1744086483_d_2.pdf.
- กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา. (2567). คู่มือการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูรัก(ษ์)ถิ่น. สืบค้นจาก <https://elementary.kpru.ac.th/contents/edms/EDMS-6303-202305031683048432.pdf>.
- คณะศึกษาศาสตร์และนวัตกรรมการศึกษา มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์. (2562). *หลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษามหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์* (หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2562) (เอกสารอัดสำเนา). กาฬสินธุ์: มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์.
- ชนันท์ ธาตุทอง. (2552). การจัดการชั้นเรียนห้องเรียนแห่งความสุข. นครปฐม: เพชรเกษม.
- ชาโรณี ตรีวิทย์. (2560). การสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้เชิงวิชาชีพด้วยการพัฒนาบทเรียนร่วมกัน: แนวคิดและแนวทางสู่ความสำเร็จ. *Journal of Education Studies, Chulalongkorn University*, 45(1), 299–319.
- _____. (2562). การพัฒนาบทเรียนร่วมกัน (Lesson Study: LS). สืบค้นจาก <https://shorturl.asia/oDLfV>.
- ดิลกะ ลัทธพิพัฒน์ และ ลา ซองเดอร์การ์ด. (2559). ประเด็นท้าทายเกี่ยวกับโรงเรียนขนาดเล็ก และทางเลือกในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของประเทศไทย. (Worldbank). สืบค้นจาก <https://blogs.worldbank.org/th/eastasiapacific/thailand-s-small-school-challenge-and-options-quality-education>.
- เทียมจันทร์ พานิชย์สินไชย. (2559). การเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง: การจัดการเรียนรู้ด้านการผลิตครู. *สัปดาห์ : วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 22(2), 1-11.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2560). *การวิจัยเบื้องต้น*. (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- วิจารณ์ พานิช. (2558). *เรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลง Transformative Learning*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิสยามกัมมาจล
- สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล. (2568). จำนวนเด็กไทยเกิดต่ำสุดเป็นประวัติการณ์ สวนทางนโยบายมีลูกเพื่อชาติ. สืบค้นจาก <https://www.theprachakorn.com/newsDetail.php?id=1002>.
- สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย. (2567). *ระเบิดเวลาประชากร: เกิดน้อย แก่มาก ความท้าทายอนาคตไทย*. สืบค้นจาก <https://tdri.or.th/2024/07/population-crisis/>.
- สรวงพร กุศลส่ง. (2566). การพัฒนารูปแบบ ATEP MODEL เพื่อเสริมสร้างสมรรถนะครูปฐมวัยในการจัดการเรียนรู้แบบรวมชั้นเรียนของโรงเรียนขนาดเล็ก. *วารสารพัฒนาการเรียนการสอน มหาวิทยาลัยรังสิต*, 17(2), 173-191.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (2568). *เอกสารหลักสูตรอบรมแบบ e-Training หลักสูตรการสอนแบบบูรณาการสำหรับโรงเรียนขนาดเล็กและห้องเรียนคละชั้น*. สืบค้นจาก <http://www.krurird.com/55302.pdf>.

- สุรเดช โสมาบุตร และ พัฒนานุสรณ์ มถาพรวงศ์. (2560). แนวทางการพัฒนาคุณภาพโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม*, 36(6), 28-41.
- สุรศักดิ์ ปาเฮ. (2553). *คู่มือการบริหารและนิเทศการศึกษา เรื่อง การสอนแบบคละชั้นเรียนในโรงเรียนขนาดเล็ก*. (พิมพ์ครั้งที่ 2).แพร่: แพร่ไทยอุตสาหกรรมพิมพ์.
- Braud, W., & Anderson, R. (1998). *Transpersonal research methods for the social sciences*. Thousand Oaks, CA: SAGE.
- Copple, C., & Bredekamp, S. (2009). *Developmentally appropriate practice in early childhood programs serving children from birth through age 8*. (3rd ed.). Washington, DC: National Association for the Education of Young Children.
- Darling-Hammond, L., & Bransford, J. (Eds.). (2005). *Preparing teachers for a changing world: What teachers should learn and be able to do*. San Francisco, CA: Jossey-Bass.
- Dirkx, J. M. (2000). *Transformative learning and the journey of individuation* (ERIC Digest No. 223). Retrieved from <https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED448305.pdf>.
- Ghamrawi, N., Ghamrawi, N. A. R., & Shal, T. (2024). Cultivating teacher leadership: Evidence from a transformative professional development model. *School Leadership & Management*, 44(2), 182-203.
- Hervas, G., & Medina, J. L. (2023). Lesson study: A practice for teachers' training and professional development at any educational level. In R. J. Tierney & K. Ercikan (Eds.), *International encyclopedia of education* (4th ed.) (pp. 570-580). Amsterdam, Netherlands: Elsevier.
- Hokkaido University. (2020). *HUE RISE Resource series no.1: Brief introduction to multi-grade teaching in Japan. Hokkaido, Japan: Hokkaido University of Education- Research Institute for Remote and Small School Education (HUE RISE)*. Retrieved from <https://www.hokkyodai.ac.jp/files/00005800/00005864/20221215145345.pdf>.
- Inprasitha, M., & Changsri, N. (2022). Lesson study and open approach development in Thailand: A longitudinal study. *International Journal for Lesson and Learning Studies*, 11(2), 119-134.
- Kamali, J. (2024). Collaborative reflection as a means to improve teachers' reflective skills: A community of practice perspective. *Reflective Practice*, 26(2), 234-251.
- Mezirow, J. (2000). Learning to think like an adult: Core concepts of transformation theory. In J. Mezirow & Associates (Eds.), *Learning as transformation: Critical perspectives on a theory in progress* (pp. 3-33). San Francisco, CA: Jossey-Bass.
- Mezirow, J. (2003). Transformative learning as discourse. *Journal of Transformative Education*, 1(1), 58-63.
- National Association for the Education of Young Children. (2020). *Developmentally appropriate practice in early childhood programs serving children from birth through age 8*. (4th ed.). Washington, DC: Author.
- Rock, T. C., & Wilson, C. (2005). Improving teaching through lesson study. *Teacher Education Quarterly*, 32(1), 77-92.
- Sims, L., & Walsh, D. (2009). Lesson study with preservice teachers: Lessons from lessons. *Teaching and Teacher Education*, 25(5), 724-733.

- Smit, R., & Engeli, E. (2015). An empirical model of mixed-age teaching. *International Journal of Educational Research*, 74, 136-145.
- Stigler, J., & Hiebert, J. (1999). *The teaching gap: Best ideas from the world's teachers for improving education in the classroom*. New York: The Free Press.
- United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization. (2015). Practical tips for teaching multigrade classes. Paris, France: UNESCO.
- Veenman, S. (1995). Cognitive and noncognitive effects of multigrade and multi-age classes: A best evidence synthesis. *Review of Educational Research*, 65(4), 319-381.

Developing and Utilizing Soft Power Cultural Dimensions of World Heritage Cities for Sustainable Tourism: Case Studies Sukhothai, Si Satchanalai and Kamphaeng Phet

Thutsapong Wongsawad^{1*}

¹ Public Administration, Faculty of Social Sciences and Education, Thongsook College, Thailand

* Corresponding author. E-mail: profthut@gmail.com

ABSTRACT

The purpose of this study is to (1) identify the characteristics and components of soft power, tourism, and the creative economy within the cultural dimension of World Heritage cities; (2) examine the relationships among factors influencing the development and utilization of cultural soft power; (3) assess the influence of soft power and creative tourism on the development and application of soft power; and (4) propose strategic approaches for strengthening cultural soft power in the context of World Heritage cities. A mixed-methods design was employed. Quantitative data were collected through questionnaires administered to 461 Thai and international tourists visiting the Sukhothai, Si Satchanalai, and Kamphaeng Phet Historical Parks, selected using purposive and simple random sampling. Qualitative data were obtained from in-depth interviews with 11 key informants. Data analysis included descriptive statistics, correlation coefficients, multiple regression analysis, and content analysis. The results indicate that 1) the characteristics and components of soft power, tourism, and the creative economy in World Heritage contexts were rated at a high level, reflecting the strong potential of cultural heritage to generate social and economic attractiveness; 2) the relationships between soft power, creative tourism, and the development and utilization of cultural soft power were found to be very high; 3) the influence of soft power and creative tourism significantly predicted the development and application of cultural soft power, with predictive values of 79.80% and 93.30%. All variables demonstrated positive and statistically significant effects at the .01 level. 4) Qualitative findings suggest that effective development of cultural soft power should emphasize strengthening cultural identity, leveraging community-based heritage assets, and encouraging participation and local ownership. Sustainable conservation of archaeological sites and careful tourism management are also essential. Integrating digital technologies to communicate heritage values and enhance visitor experiences is recommended. Furthermore, long-term, integrated planning is needed to advance a sustainable creative economy grounded in local identity. Such planning should balance heritage conservation, cultural tourism development, and cultural value creation to ensure the continued relevance and vitality of World Heritage sites in the future.

Keywords: Soft Power, Cultural Dimensions, World Heritage Cities, Sustainable Tourism

การพัฒนาและการใช้ซอฟต์แวร์ มิตินทางวัฒนธรรมเมืองมรดกโลก เพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน: กรณีศึกษา สุโขทัย ศรีสัชนาลัย และกำแพงเพชร

ธรรตพงศ์ วงษ์สวัสดิ์^{1*}

¹ สาขาวิชาประวัติศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์และศึกษาศาสตร์ วิทยาลัยทองสุข ประเทศไทย

* Corresponding author. E-mail: profthut@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา (1) ลักษณะและองค์ประกอบของซอฟต์แวร์ การท่องเที่ยว และเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในมิตินทางวัฒนธรรมของเมืองมรดกโลก (2) ความสัมพันธ์ของปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาและการใช้ซอฟต์แวร์ทางวัฒนธรรม (3) อิทธิพลของซอฟต์แวร์และการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ต่อการพัฒนาการใช้ซอฟต์แวร์ และ (4) แนวทางการพัฒนาซอฟต์แวร์มิตินทางวัฒนธรรมในบริบทเมืองมรดกโลก การวิจัยใช้ระเบียบวิธีแบบผสมวิธี โดยเก็บข้อมูลเชิงปริมาณผ่านแบบสอบถามจากนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างชาติที่เยี่ยมชมอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย ศรีสัชนาลัย และกำแพงเพชร จำนวน 461 คน การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงและทำการสุ่มอย่างง่ายภายในกลุ่ม พร้อมเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพจากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 11 คน การวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติเชิงพรรณนา ค่าสหสัมพันธ์ การถดถอยพหุคูณ และการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า 1) ลักษณะและองค์ประกอบของซอฟต์แวร์ การท่องเที่ยว และเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในบริบทเมืองมรดกโลกอยู่ในระดับมาก สะท้อนถึงศักยภาพของมรดกวัฒนธรรมในการสร้างพลังดึงดูดทางสังคมและเศรษฐกิจ 2) ความสัมพันธ์ระหว่างซอฟต์แวร์และการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์กับการพัฒนาและการใช้ซอฟต์แวร์อยู่ในระดับสูงมาก และ 3) อิทธิพลของซอฟต์แวร์และการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์สามารถพยากรณ์การพัฒนาและการใช้ซอฟต์แวร์ได้ร้อยละ 79.80 และร้อยละ 93.30 ตามลำดับ โดยตัวแปรทั้งหมดมีอิทธิพลเชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 4) ผลการวิจัยเชิงคุณภาพชี้ว่า แนวทางการพัฒนาซอฟต์แวร์ควรมุ่งเน้นการเสริมสร้างอัตลักษณ์วัฒนธรรม การใช้ทุนมรดกทางสังคมของชุมชน การส่งเสริมความร่วมมือและความรู้สึกเป็นเจ้าของ ตลอดจนการอนุรักษ์โบราณสถานอย่างยั่งยืน ควบคู่กับการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้สื่อสารคุณค่ามรดกและพัฒนาประสบการณ์ท่องเที่ยว นอกจากนี้ ควรมีการวางแผนบูรณาการระยะยาวเพื่อขับเคลื่อนเศรษฐกิจสร้างสรรค์บนฐานอัตลักษณ์ท้องถิ่นอย่างยั่งยืน ทั้งในมิติการอนุรักษ์ การท่องเที่ยว และการสร้างมูลค่าทางวัฒนธรรมในอนาคต

คำสำคัญ: ซอฟต์แวร์, มิตินทางวัฒนธรรม, เมืองมรดกโลก, การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

© 2025 JSSP: Journal of Social Science Panyapat

บทนำ

ในศตวรรษที่ 21 ซอฟต์แวร์ (Soft Power) ได้กลายเป็นยุทธศาสตร์สำคัญของหลายประเทศในการสร้างอิทธิพลทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมผ่านพลังการดึงดูดแทนการใช้อำนาจบังคับ ซอฟต์แวร์เป็นแนวคิดที่ Joseph S. Nye เสนอเพื่ออธิบายศักยภาพของประเทศในการชักจูงผู้อื่นผ่านค่านิยม วัฒนธรรม และนโยบายต่างประเทศที่ได้รับการยอมรับ (Nye, 1990) กลไกดังกล่าวสะท้อนว่าการพัฒนาประเทศยุคใหม่ไม่ได้พึ่งพาเพียงทรัพยากรทางทหารหรือเศรษฐกิจ แต่ต้องอาศัยอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมและคุณค่าทางสังคมที่สามารถสร้างความนิยมและศรัทธาในระดับนานาชาติ ตัวอย่างอันโดดเด่น ได้แก่ Korean Wave ของเกาหลีใต้ และการส่งออก Pop Culture ของญี่ปุ่น ซึ่งต่างกลายเป็นอุตสาหกรรมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ที่ขับเคลื่อนชื่อเสียงและเศรษฐกิจของประเทศในระดับโลก (Nye, 2021)

บทบาทของซอฟต์แวร์ทวีความสำคัญยิ่งขึ้นภายใต้บริบทโลกาภิวัตน์และเทคโนโลยีดิจิทัลที่เชื่อมโยงผู้คนและวัฒนธรรมข้ามพรมแดนอย่างรวดเร็ว ซอฟต์แวร์ถูกนำมาใช้เป็นส่วนหนึ่งของยุทธศาสตร์การสร้างภาพลักษณ์

ประเทศ (Nation Branding) เพื่อเพิ่มอำนาจต่อรอง การสร้างความร่วมมือระหว่างประเทศ และการยกระดับศักยภาพทางเศรษฐกิจในระยะยาว (Anholt, 2007) ความน่าสนใจของซอฟต์แวร์อยู่ที่ความยั่งยืนของผลลัพธ์ โดยอิทธิพลเกิดจากการยอมรับโดยสมัครใจ ซึ่งมีพลังมากกว่าการใช้อำนาจแบบบังคับ และก่อให้เกิดความเข้าใจร่วมทางวัฒนธรรม สอดคล้องกับแนวคิด Cultural Diplomacy และเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (UN SDGs) ในมิติของสันติภาพ ความร่วมมือ และการพัฒนาระบบสถาบัน (UNCTAD, 2010) และมิติทางเศรษฐกิจของซอฟต์แวร์สัมพันธ์โดยตรงกับเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (Creative Economy) ซึ่งเน้นการใช้วัฒนธรรม ความคิดสร้างสรรค์ และนวัตกรรมเป็นทุนในการสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจและสังคม การใช้วัฒนธรรมเป็นสินทรัพย์ (Cultural Capital) ช่วยสร้างความหลากหลายทางสินค้าและบริการ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และการพัฒนาอุตสาหกรรมที่เชื่อมโยงกับอัตลักษณ์ท้องถิ่น ขณะเดียวกัน เศรษฐกิจวัฒนธรรม (Cultural Economy) ช่วยเสริมสร้างการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมควบคู่กับการใช้ประโยชน์อย่างสมดุล ซึ่งนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนในระดับชุมชนและประเทศ (Throsby, 2008)

สำหรับประเทศไทย แนวคิดซอฟต์แวร์ได้รับการผลักดันอย่างเป็นรูปธรรมผ่านนโยบาย Soft Power Thailand ซึ่งมุ่งใช้ทุนวัฒนธรรมไทย เช่น อาหาร ดนตรี การแสดง ภาพยนตร์ กีฬา และงานหัตถกรรม เป็นเครื่องมือสร้างเศรษฐกิจสร้างสรรค์และภาพลักษณ์ของประเทศในระดับโลก (สำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์, 2566) วัฒนธรรมไทยมีจุดเด่นที่หลากหลาย ทั้งความงามของศิลปหัตถกรรม ความเป็นมิตรของผู้คน และพิธีกรรมทางศาสนาและประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์ ซึ่งสามารถแปลงเป็นซอฟต์แวร์เพื่อสร้างรายได้ การจ้างงาน และการท่องเที่ยว ตัวอย่างเชิงนโยบาย เช่น การส่งเสริมอาหารไทยในฐานะ Global Thai Cuisine การจัดเทศกาลวัฒนธรรมระดับนานาชาติ และการพัฒนาเมืองมรดกโลกเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ แนวทางดังกล่าวสอดคล้องกับผลักดันขององค์การยูเนสโกที่ให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมและการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน (UNESCO, 2023) ในบริบทของเมืองมรดกโลก สุโขทัยถือเป็นตัวอย่างสำคัญของการใช้มรดกทางวัฒนธรรมเป็นฐานในการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์และส่งเสริมซอฟต์แวร์ของไทย สุโขทัยได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นมรดกโลกเมื่อปี พ.ศ. 2534 ในฐานะ “Historic Town of Sukhothai and Associated Historic Towns” ซึ่งประกอบด้วยสุโขทัย ศรีสัชนาลัย และกำแพงเพชร คุณค่าของสุโขทัยในฐานะศูนย์กลางอารยธรรมไทยยุคต้นสะท้อนในด้านการเมือง ศาสนา ภาษา และศิลปวัฒนธรรม โดยเฉพาะในสมัยพ่อขุนรามคำแหงมหาราชที่มีการพัฒนาอักษรไทย การส่งเสริมพุทธศาสนา และการค้าการปกครองที่เป็นแบบอย่างของอารยธรรมไทย (กรมศิลปากร, 2565) โบราณสถานสำคัญกว่า 190 แห่งในอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย เช่น วัดมหาธาตุ วัดศรีชุม และวัดตระพังทอง แสดงให้เห็นถึงศิลปกรรมที่มีเอกลักษณ์ ตัวอย่างเช่น พระพุทธรูปสุโขทัยที่สะท้อนอุดมคติแห่งความงามแบบพุทธศิลป์ไทยด้วยพระพักตร์รูปไข่ พระโอษฐ์ยิ้มละไม และพระวรกายที่อ่อนช้อย (สำนักศิลปากรที่ 6 สุโขทัย, 2563) นอกจากนี้คุณค่าทางประวัติศาสตร์ สุโขทัยยังมีศักยภาพสูงในการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ผ่านทุนวัฒนธรรม ได้แก่ เครื่องสังคโลก ผ้าทอศรีสัชนาลัย และงานหัตถกรรมพื้นบ้าน รวมถึงการจัดเทศกาลลอยกระทง เผาเทียนเล่นไฟ และเส้นทางท่องเที่ยวเชื่อมโยงสามเมืองมรดกโลก สร้างรายได้แก่ชุมชน และส่งเสริมการเรียนรู้ทางวัฒนธรรม (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2565)

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่า ซอฟต์แวร์ (Soft Power) เป็นยุทธศาสตร์สำคัญในการเสริมสร้างความสามารถในการแข่งขันด้านการท่องเที่ยว โดยเฉพาะในบริบทของเมืองมรดกโลกอย่างสุโขทัย ศรีสัชนาลัย และกำแพงเพชร ซึ่งมีทุนทางวัฒนธรรมที่โดดเด่นและเป็นเอกลักษณ์ ซอฟต์แวร์ด้านวัฒนธรรมช่วยสร้างภาพลักษณ์เมือง เพิ่มเสน่ห์ดึงดูดนักท่องเที่ยว และกระตุ้นการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนอย่างต่อเนื่อง การบูรณาการระหว่างมรดกวัฒนธรรมกับการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จึงเป็นปัจจัยสำคัญต่อความยั่งยืนของพื้นที่ ดังนั้นการศึกษาซอฟต์แวร์ในบริบทเมืองมรดกโลกมีความจำเป็นต่อการทำความเข้าใจมุมมองของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย รวมถึงปัจจัยทางวัฒนธรรมที่สร้างแรงจูงใจที่แท้จริงต่อนักท่องเที่ยว การวิจัยนี้มีเป้าหมายเพื่อพัฒนาแนวทางและกลยุทธ์ซอฟต์แวร์ที่เหมาะสมกับบริบทสุโขทัย ทั้งในด้านการยกระดับประสบการณ์ทางวัฒนธรรม การรักษาอัตลักษณ์ท้องถิ่น และการส่งเสริมความภาคภูมิใจของชุมชน และผลการศึกษาคาดหวังว่าจะนำไปสู่โมเดลเชิงกลยุทธ์ที่สามารถประยุกต์ใช้กับเมืองมรดกโลกอื่น ๆ เพื่อส่งเสริมคุณค่าทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม พร้อมสนับสนุนการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนควบคู่กับการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นในระยะยาว

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาลักษณะและองค์ประกอบของซอฟต์แวร์ การท่องเที่ยวและเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในมิติทางวัฒนธรรมของเมืองมรดกโลก
2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ลักษณะและองค์ประกอบของซอฟต์แวร์ การท่องเที่ยวและเศรษฐกิจสร้างสรรค์ที่ส่งผลต่อการพัฒนาและการใช้ซอฟต์แวร์มิติทางวัฒนธรรมเมืองมรดกโลก
3. เพื่อศึกษาอิทธิพลลักษณะและองค์ประกอบของซอฟต์แวร์ การท่องเที่ยวและเศรษฐกิจสร้างสรรค์ที่ส่งผลต่อการพัฒนาและการใช้ซอฟต์แวร์มิติทางวัฒนธรรมเมืองมรดกโลก
4. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาและการใช้ซอฟต์แวร์มิติทางวัฒนธรรมเมืองมรดกโลก เพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้วิธีการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Method Research) ประกอบด้วย การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

1.1 ประชากรที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณ ได้แก่ นักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างชาติที่เข้าชมอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย ศรีสัชนาลัย และกำแพงเพชร จำนวน 995,031 คน (ข้อมูลระหว่างเดือนตุลาคม 2566 ถึงเดือนกันยายน 2567) (กรมศิลปากร, 2567)

1.2 กลุ่มตัวอย่าง โดยใช้วิธีการคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ร่วมกับการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) ภายในกลุ่ม ซึ่งทำการเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่ยินยอมให้ข้อมูลจนครบตามขนาดที่กำหนด ทั้งนี้ ผู้วิจัยใช้วิธีการคำนวณเพื่อกำหนดกลุ่มตัวอย่างจากประชากรที่ทราบจำนวนแน่นอน จึงใช้สูตรการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างเพื่อการวิจัยค่าเฉลี่ยประชากรของไวเออร์ส (Weiers, 2005) จำนวน 461 คน

1.3 ประชากรที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพ ได้แก่ ผู้ที่มีบทบาทเกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยว มรดกทางวัฒนธรรม และการพัฒนาพื้นที่ในเขตจังหวัดสุโขทัย ศรีสัชนาลัย และกำแพงเพชร ผู้ให้ข้อมูลทั้งหมดเป็นผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ระดับนโยบายหรือระดับปฏิบัติการในหน่วยงานรัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม โดยใช้แบบสัมภาษณ์ชนิดกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Selection Interview) ใช้วิธีเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน 11 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ การวิจัยเชิงปริมาณใช้แบบสอบถาม และการวิจัยเชิงคุณภาพใช้แบบสัมภาษณ์

2.1 การพัฒนาและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัยเชิงปริมาณ ได้แก่ แบบสอบถามที่ผู้วิจัยได้สร้างขึ้นเอง มีขั้นตอนในการพัฒนาและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ ดังนี้

2.1.1 การพัฒนาแบบสอบถามเกี่ยวกับลักษณะและองค์ประกอบของซอฟต์แวร์ในมิติทางวัฒนธรรมของเมืองมรดกโลก การท่องเที่ยวและเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในมิติทางวัฒนธรรมของเมืองมรดกโลก และการพัฒนาและการใช้ซอฟต์แวร์มิติทางวัฒนธรรมเมืองมรดกโลกเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ผู้วิจัยได้ตรวจสอบเนื้อหาของแบบสอบถามว่าครอบคลุมวัตถุประสงค์หรือไม่ จากนั้นนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน พิจารณาตรวจสอบความเที่ยงตรงและความถูกต้องของเนื้อหา ตลอดจนไปถึงความชัดเจนและการใช้ภาษาที่เหมาะสมของข้อคำถาม ซึ่งผู้เชี่ยวชาญมีเกณฑ์ในการพิจารณาให้คะแนนในแต่ละข้อคำถาม

2.1.2 แบบสอบถามที่ผ่านการตรวจความถูกต้องและความเที่ยงตรงของเนื้อหาจากผู้เชี่ยวชาญทั้ง 5 ท่าน นำมาหาค่าดัชนีความสอดคล้อง IOC (Index of Item Objective Congruence) ซึ่งมีค่าคะแนนอยู่ระหว่าง 0.80-1.00

2.1.3 นำแบบสอบถามที่มีค่าความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาไปทดลองใช้ (Try-out) กับนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติที่เข้าชมอุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา ซึ่งไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน และนำแบบสอบถาม

ที่ได้จากการทดสอบ มาวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางคอมพิวเตอร์ เพื่อหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) ของแบบสอบถามทั้งฉบับ มีค่าความเชื่อมั่น 0.979

2.2 การพัฒนาและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ที่ผู้วิจัยได้สร้างขึ้นเอง มีขั้นตอนในการพัฒนาและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ ดังนี้

2.2.1 พัฒนาเครื่องมือให้มีความครอบคลุมตัวแปรและวัตถุประสงค์ และสามารถตรวจสอบ ได้โดยเสนอให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) เพื่อวิเคราะห์หาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Item Objective Congruence Index = IOC) ตามความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ โดยคัดเลือกเฉพาะข้อคำถามที่มีค่า IOC = 0.80 ขึ้นไป ผลการทดสอบค่าดัชนีความสอดคล้องเท่ากับ 1.00

2.2.2 นำแบบสัมภาษณ์ไปทดลองใช้ (Try Out) กับประชากรกลุ่มตัวอย่างที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 4 ชุด แบ่งเป็นกลุ่มละ 2 ชุด ตามจำนวนกลุ่มตัวอย่าง 2 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มผู้บริหารหน่วยงานด้านมรดกวัฒนธรรมทางประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา และกลุ่มผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่สำคัญทางประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา

2.2.3 หลังจากนำแบบสัมภาษณ์ไปทดลองใช้กับประชากรที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยนำแบบสัมภาษณ์มาปรับปรุงและแก้ไข เพื่อให้ได้เครื่องมือการวิจัยที่มีความสมบูรณ์และสามารถเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพได้ตรงตามวัตถุประสงค์ และนำแบบสัมภาษณ์ไปเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างจริง

3. สมมติฐานการวิจัย

3.1 ลักษณะและองค์ประกอบของซอฟต์แวร์มีอิทธิพลเชิงบวกต่อการพัฒนาและการใช้ซอฟต์แวร์เพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

3.2 การท่องเที่ยวและเศรษฐกิจสร้างสรรค์มีอิทธิพลเชิงบวกต่อการพัฒนาและการใช้ซอฟต์แวร์มรดกวัฒนธรรมเมืองมรดกโลกเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

4.1 การเก็บข้อมูลวิธีการวิจัยเชิงปริมาณ

4.1.1 ในเบื้องต้นผู้วิจัยจะทำการสอบถามการให้ความยินยอมในการตอบข้อมูลของแบบสอบถาม ก่อนการเก็บรวบรวมข้อมูล หากกลุ่มตัวอย่างยินยอมที่จะให้ข้อมูล ผู้วิจัยจึงจะสามารถเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างได้

4.1.2 แจกแบบสอบถามและชี้แจงพร้อมอธิบายวิธีการตอบแบบสอบถามอย่างถูกต้องให้ตอบแบบสอบถามทราบ รวมถึงชี้แจงให้ทราบวัตถุประสงค์ของการวิจัยในครั้งนี้ ด้วยการแจกแบบสอบถามที่ได้สร้างขึ้นในรูปแบบของแบบสอบถามออนไลน์ โดยใช้คิวอาร์โค้ด ระหว่างเดือนมิถุนายนถึงกันยายน 2568 เพื่อให้ได้แบบสอบถามกลับมาครบถ้วนตามวันเวลาที่กำหนด

4.1.3 ผู้วิจัยนำแบบสอบถามมาตรวจสอบความสมบูรณ์ทุกฉบับ และนับจำนวนให้เท่ากับจำนวนกลุ่มตัวอย่าง กรณีแบบสอบถามไม่ครบถ้วนหรือไม่สมบูรณ์ ผู้วิจัยจะดำเนินการแจกแบบสอบถามใหม่อีกครั้ง เพื่อให้ได้ข้อมูลครบถ้วน และเมื่อนำมาวิเคราะห์ข้อมูลทางคอมพิวเตอร์ต่อไป

4.2 การเก็บข้อมูลวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ

4.2.1 ศึกษาและรวบรวมข้อมูลจากแหล่งปฐมภูมิและทุติยภูมิ ทั้งแนวคิด ทฤษฎี เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้กำหนดแนวทางพัฒนาการใช้ซอฟต์แวร์มรดกวัฒนธรรมในเมืองมรดกโลกเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

4.2.2 ติดต่อและนัดหมายผู้ให้สัมภาษณ์ พร้อมชี้แจงวัตถุประสงค์และขั้นตอนการเก็บข้อมูลอย่างชัดเจน และเตรียมแบบสัมภาษณ์ เพื่อปรับถ้อยคำและวิธีการถามให้เหมาะสม

4.2.3 ดำเนินการสัมภาษณ์ตามแบบสัมภาษณ์ที่กำหนด พร้อมบันทึกข้อมูลทั้งในรูปแบบเอกสารและเครื่องบันทึกเสียง (เมื่อได้รับอนุญาต) พร้อมทั้งตรวจสอบความครบถ้วนของข้อมูลหลังการสัมภาษณ์ เพื่อให้มั่นใจว่าครอบคลุมประเด็นที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัยครบถ้วน

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ

5.1.1 วิเคราะห์ลักษณะและองค์ประกอบของซอฟต์แวร์ การท่องเที่ยวและเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในมิติทางวัฒนธรรมของเมืองมรดกโลก โดยใช้ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

5.1.2 วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างซอฟต์แวร์ การท่องเที่ยว และเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ที่มีผลต่อการพัฒนาซอฟต์แวร์ โดยใช้ค่าสหสัมพันธ์เพียร์สัน (Pearson's Correlation)

5.1.3 วิเคราะห์อิทธิพลของตัวแปรต่าง ๆ ต่อการพัฒนาซอฟต์แวร์ เพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ด้วยการถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression)

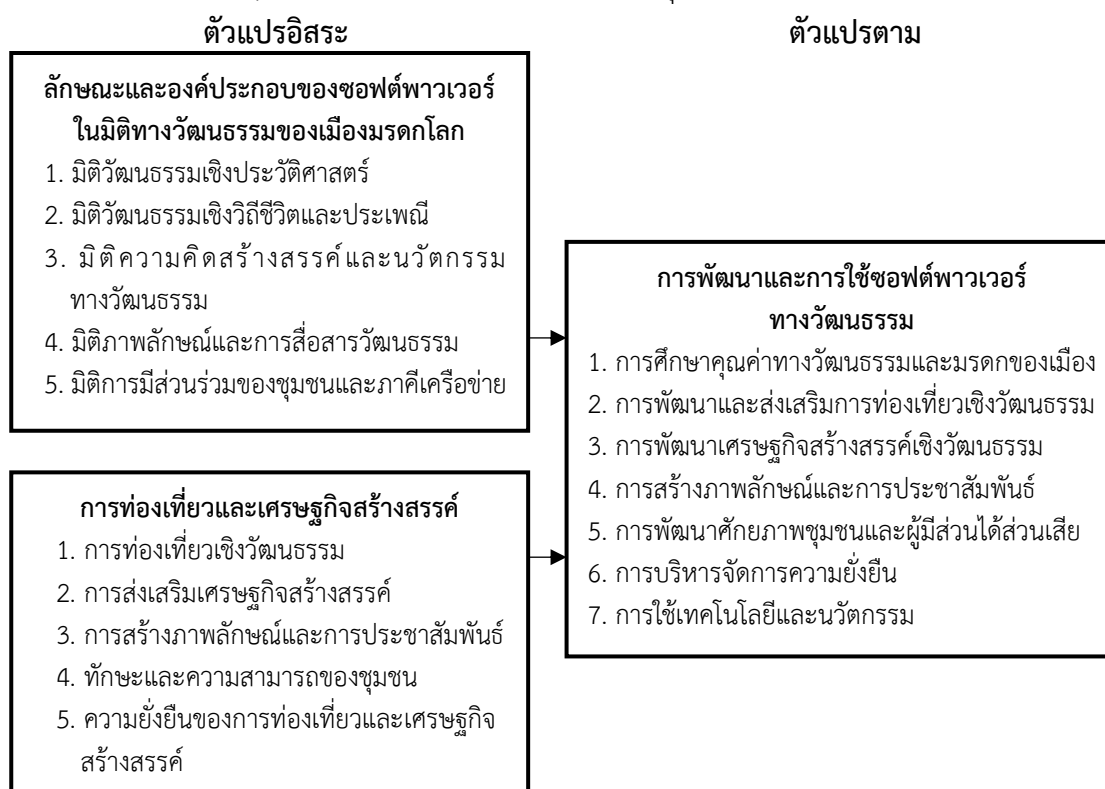
5.2 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

5.2.1 รวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ทั้งบันทึกข้อความและบันทึกเสียง แล้วจำแนกเนื้อหาตามประเด็นที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย และนำประเด็นจากการสัมภาษณ์มาเปรียบเทียบกับเอกสารที่เกี่ยวข้อง เช่น แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัย เพื่อยืนยันความถูกต้องและตรวจสอบความสอดคล้องกันของข้อมูล

5.2.2 สังเคราะห์ข้อมูลทั้งหมดที่ผ่านการเปรียบเทียบและวิเคราะห์ เพื่อจัดทำข้อค้นพบและสรุปผลเชิงพรรณนาเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาและการใช้ซอฟต์แวร์ในวัฒนธรรมของเมืองมรดกโลกเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลในพื้นที่วิจัย แนวคิด และทฤษฎี ตลอดจนงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยศึกษาลักษณะและองค์ประกอบของซอฟต์แวร์ในมิติทางวัฒนธรรมของเมืองมรดกโลก จากแนวคิดของ (UNESCO, 2021; สำนักศิลปากรที่ 6 สุโขทัย, 2564) ศึกษาแนวคิดการท่องเที่ยวและเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในมิติทางวัฒนธรรมของเมืองมรดกโลก ตามแนวคิดของ Timothy (2011) และแนวทางการพัฒนาและการใช้ซอฟต์แวร์ในมิติทางวัฒนธรรมเมืองมรดกโลกเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ตามแนวคิดของ (Nye, 2004; UNESCO, 2013) มาประยุกต์เป็นกรอบแนวคิดการวิจัย ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผลการวิจัย

จากการวิจัย พบว่า

1. ผลการวิเคราะห์ลักษณะและองค์ประกอบของซอฟต์แวร์ และการท่องเที่ยวและเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในมิติทางวัฒนธรรมของเมืองมรดกโลก

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ลักษณะและองค์ประกอบของซอฟต์แวร์ในมิติทางวัฒนธรรมของเมืองมรดกโลก

ลักษณะและองค์ประกอบของซอฟต์แวร์ ในมิติทางวัฒนธรรมของเมืองมรดกโลก	$\bar{x}$	S.D.	ระดับความคิดเห็น	อันดับ
1. มิตวัฒนธรรมเชิงประวัติศาสตร์	4.16	.575	มาก	1
2. มิตวัฒนธรรมเชิงวิถีชีวิตและประเพณี	4.06	.685	มาก	5
3. มิตความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรมทางวัฒนธรรม	4.07	.684	มาก	4
4. มิติภาพลักษณ์และการสื่อสารวัฒนธรรม	4.10	.608	มาก	2
5. มิติการมีส่วนร่วมของชุมชนและภาคีเครือข่าย	4.08	.615	มาก	3
รวม	4.09	.581	มาก	

จากตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์ลักษณะและองค์ประกอบของซอฟต์แวร์ในมิติทางวัฒนธรรมของเมืองมรดกโลก โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ทุกด้านมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก จัดเรียงอันดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ได้แก่ มิตวัฒนธรรมเชิงประวัติศาสตร์ รองลงมา คือ มิติภาพลักษณ์และการสื่อสารวัฒนธรรม มิติการมีส่วนร่วมของชุมชนและภาคีเครือข่าย มิตความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรมทางวัฒนธรรม และอันดับสุดท้าย คือ มิตวัฒนธรรมเชิงวิถีชีวิตและประเพณี ตามลำดับ

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การท่องเที่ยวและเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในมิติทางวัฒนธรรมของเมืองมรดกโลก

การท่องเที่ยวและเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ในมิติทางวัฒนธรรมของเมืองมรดกโลก	$\bar{x}$	S.D.	ระดับความคิดเห็น	อันดับ
1. การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม	4.04	.685	มาก	2
2. การส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์	4.06	.421	มาก	1
3. การสร้างภาพลักษณ์และการประชาสัมพันธ์	4.00	.456	มาก	5
4. ทักษะและความสามารถของชุมชน	4.02	.479	มาก	3
5. ความยั่งยืนของการท่องเที่ยวและเศรษฐกิจสร้างสรรค์	4.01	.466	มาก	4
รวม	4.01	.434	มาก	

จากตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์การท่องเที่ยวและเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในมิติทางวัฒนธรรมของเมืองมรดกโลก โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ทุกด้านมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก จัดเรียงอันดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ได้แก่ การส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ รองลงมา คือ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ทักษะและความสามารถของชุมชน ความยั่งยืนของการท่องเที่ยวและเศรษฐกิจสร้างสรรค์ และอันดับสุดท้าย คือ การสร้างภาพลักษณ์และการประชาสัมพันธ์ ตามลำดับ

2. ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ลักษณะและองค์ประกอบของซอฟต์แวร์ และการท่องเที่ยวและเศรษฐกิจสร้างสรรค์ที่ส่งผลต่อการพัฒนาและการใช้ซอฟต์แวร์มิติทางวัฒนธรรมเมืองมรดกโลกเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

ตารางที่ 3 ค่าเมตริกซ์สหสัมพันธ์ลักษณะและองค์ประกอบของซอฟต์แวร์ที่ส่งผลต่อการพัฒนาและการใช้ซอฟต์แวร์มิติทางวัฒนธรรมเมืองมรดกโลก เพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

ลักษณะและองค์ประกอบของซอฟต์แวร์	การพัฒนาและการใช้ซอฟต์แวร์ (Z)	
	Pearson's Correlation	Sig. (2-tailed)
1. มิติวัฒนธรรมเชิงประวัติศาสตร์ (X ₁)	0.846**	0.000
2. มิติวัฒนธรรมเชิงวิถีชีวิตและประเพณี (X ₂)	0.831**	0.000
3. มิติความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรมทางวัฒนธรรม (X ₃)	0.854**	0.000
4. มิติภาพลักษณ์และการสื่อสารวัฒนธรรม (X ₄)	0.841**	0.000
5. มิติการมีส่วนร่วมของชุมชนและภาคีเครือข่าย (X ₅)	0.821**	0.000

หมายเหตุ: ** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตารางที่ 3 พบว่า ความสัมพันธ์ลักษณะและองค์ประกอบของซอฟต์แวร์ที่ส่งผลต่อการพัฒนาและการใช้ซอฟต์แวร์มิติทางวัฒนธรรมเมืองมรดกโลกเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน อยู่ในระดับสูงมาก ได้แก่ มิติวัฒนธรรมเชิงประวัติศาสตร์ (X₁) มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ .846 มิติวัฒนธรรมเชิงวิถีชีวิตและประเพณี (X₂) มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ .831 มิติความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรมทางวัฒนธรรม (X₃) มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ .854 มิติภาพลักษณ์และการสื่อสารวัฒนธรรม (X₄) มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ .841 และมิติการมีส่วนร่วมของชุมชนและภาคีเครือข่าย (X₅) มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ .821 ส่งผลต่อการพัฒนาและการใช้ซอฟต์แวร์มิติทางวัฒนธรรมเมืองมรดกโลก เพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ตารางที่ 4 ค่าเมตริกซ์สหสัมพันธ์การท่องเที่ยวและเศรษฐกิจสร้างสรรค์ที่ส่งผลต่อการพัฒนาและการใช้ซอฟต์แวร์มิติทางวัฒนธรรมเมืองมรดกโลกเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

การท่องเที่ยวและเศรษฐกิจสร้างสรรค์	การพัฒนาและการใช้ซอฟต์แวร์ (Z)	
	Pearson's Correlation	Sig. (2-tailed)
1. การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม (Y ₁)	0.857**	0.000
2. การส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (Y ₂)	0.890**	0.000
3. การสร้างภาพลักษณ์และการประชาสัมพันธ์ (Y ₃)	0.859**	0.000
4. ทักษะและความสามารถของชุมชน (Y ₄)	0.854**	0.000
5. ความยั่งยืนของการท่องเที่ยวและเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (Y ₅)	0.821**	0.000

หมายเหตุ: ** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตารางที่ 4 พบว่า ความสัมพันธ์การท่องเที่ยวและเศรษฐกิจสร้างสรรค์ที่ส่งผลต่อการพัฒนาและการใช้ซอฟต์แวร์มิติทางวัฒนธรรมเมืองมรดกโลกเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน อยู่ในระดับสูงมาก ได้แก่ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม (Y₁) มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ .857 การส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (Y₂) มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ .890 การสร้างภาพลักษณ์และการประชาสัมพันธ์ (Y₃) มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ .859 ทักษะและความสามารถของชุมชน (Y₄) มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ .854 และความยั่งยืนของการท่องเที่ยวและเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (Y₅) มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ .821 ส่งผลต่อการพัฒนาและการใช้ซอฟต์แวร์มิติทางวัฒนธรรมเมืองมรดกโลกเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

3. ผลการวิเคราะห์อิทธิพลลักษณะและองค์ประกอบของซอฟต์แวร์ และการท่องเที่ยวและเศรษฐกิจสร้างสรรค์ที่ส่งผลต่อการพัฒนาและการใช้ซอฟต์แวร์มิตินทางวัฒนธรรมเมืองมรดกโลกเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

ตารางที่ 5 ผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบปกติ (Enter Multiple Regression Analysis) โดยใช้ตัวแปรทุกตัว ร่วมกันพยากรณ์อิทธิพลลักษณะและองค์ประกอบของซอฟต์แวร์ที่ส่งผลต่อการพัฒนาและการใช้ ซอฟต์แวร์มิตินทางวัฒนธรรมเมืองมรดกโลกเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน โดยจำแนกเป็นรายด้าน

ตัวแปรพยากรณ์	b	SE _b	β	t	Sig.
1. มิตินความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรมทางวัฒนธรรม (X ₃)	.550	.019	.235	22.063	.000**
2. มิตินวัฒนธรรมเชิงประวัติศาสตร์ (X ₁)	.378	.017	.198	5.077	.000**
3. มิตินวัฒนธรรมเชิงวิถีชีวิตและประเพณี (X ₂)	.257	.021	.236	20.820	.000**
4. มิตินการมีส่วนร่วมของชุมชนและภาคีเครือข่าย (X ₅)	.236	.032	.212	28.048	.000**
5. มิตินภาพลักษณ์และการสื่อสารวัฒนธรรม (X ₄)	.182	.014	.209	17.574	.000**
a=.501, R=.893, R ² =.798, Adj R ² = .797, SEE=.188, F=1811.160, Sig=0.000					

หมายเหตุ: ** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตารางที่ 5 พบว่า ตัวแปรทุกตัวร่วมกันพยากรณ์อิทธิพลลักษณะและองค์ประกอบของซอฟต์แวร์ แสดงว่าตัวแปร มิตินความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรมทางวัฒนธรรม (X₃) มิตินวัฒนธรรมเชิงประวัติศาสตร์ (X₁) มิตินวัฒนธรรมเชิงวิถีชีวิตและประเพณี (X₂) มิตินการมีส่วนร่วมของชุมชนและภาคีเครือข่าย (X₅) และมิตินภาพลักษณ์และการสื่อสารวัฒนธรรม (X₄) สามารถร่วมกันพยากรณ์การพัฒนาและการใช้ซอฟต์แวร์มิตินทางวัฒนธรรมเมืองมรดกโลกเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน โดยมีค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยพหุคูณ ในรูปคะแนนดิบ (b) เท่ากับ .550, .378, .257, .236 และ .182 และค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยพหุคูณ ในรูปคะแนนมาตรฐาน (β) เท่ากับ .235, .198, .236, .212 และ .209 ดังนั้น ค่าสหสัมพันธ์พหุคูณของเกณฑ์การพัฒนาและการใช้ซอฟต์แวร์มิตินทางวัฒนธรรมเมืองมรดกโลกเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน มีอำนาจพยากรณ์ร้อยละ 79.80 (R²=.798) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ตารางที่ 6 ผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบปกติ (Enter Multiple Regression Analysis) โดยใช้ตัวแปรทุกตัว ร่วมกันพยากรณ์อิทธิพลการท่องเที่ยวและเศรษฐกิจสร้างสรรค์ที่ส่งผลต่อการพัฒนาและการใช้ซอฟต์แวร์มิตินทางวัฒนธรรมเมืองมรดกโลกเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน โดยจำแนกเป็นรายด้าน

ตัวแปรพยากรณ์	b	SE _b	β	t	Sig.
1. การสร้างภาพลักษณ์และการประชาสัมพันธ์ (Y ₃)	.395	.009	.210	32.238	.000**
2. การส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (Y ₂)	.327	.014	.194	5.484	.000**
3. ทักษะและความสามารถของชุมชน (Y ₄)	.268	.013	.220	34.490	.000**
4. ความยั่งยืนของการท่องเที่ยวและเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (Y ₅)	.228	.022	.215	25.106	.000**
5. การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม (Y ₁)	.189	.007	.315	23.416	.000**
a=.565, R=.966, R ² =.933, Adj R ² = .933, SEE=.108, F=6367.111, Sig=0.000					

หมายเหตุ: ** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตารางที่ 6 พบว่า ตัวแปรทุกตัวร่วมกันพยากรณ์อิทธิพลการท่องเที่ยวและเศรษฐกิจสร้างสรรค์ แสดงว่าตัวแปร การสร้างภาพลักษณ์และการประชาสัมพันธ์ (Y₃) การส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (Y₂) ทักษะและความสามารถของชุมชน (Y₄) ความยั่งยืนของการท่องเที่ยวและเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (Y₅) และการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม (Y₁) สามารถร่วมกันพยากรณ์การพัฒนาและการใช้ซอฟต์แวร์มิตินทางวัฒนธรรมเมืองมรดกโลกเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน โดยมีค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยพหุคูณ ในรูปคะแนนดิบ (b) เท่ากับ .395, .327, .268, .228 และ .189 และค่าสัมประสิทธิ์

การถดถอยพหุคูณ ในรูปคะแนนมาตรฐาน (β) เท่ากับ .210, .194, .220, .215 และ .315 ดังนั้น ค่าสหสัมพันธ์พหุคูณของเกณฑ์การพัฒนาและการใช้ซอฟต์แวร์มิติต่างวัฒนธรรมเมืองมรดกโลกเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน มีอำนาจพยากรณ์ร้อยละ 93.30 ($R^2=.933$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ผลการทดสอบสมมติฐานลักษณะและองค์ประกอบของซอฟต์แวร์ และการท่องเที่ยวและเศรษฐกิจสร้างสรรค์ มีอิทธิพลเชิงบวกต่อการพัฒนาและการใช้ซอฟต์แวร์เพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

4. ผลสังเคราะห์การสัมภาษณ์จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาและการใช้ซอฟต์แวร์มิติต่างวัฒนธรรมเมืองมรดกโลกเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

จากผลการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้ง 11 ท่าน สามารถสรุปประเด็นสำคัญได้ว่า แนวทางการพัฒนาและการใช้ซอฟต์แวร์มิติต่างวัฒนธรรมเมืองมรดกโลกเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน เป็นทั้งสัญลักษณ์อัตลักษณ์และภูมิปัญญา เป็นทุนทางสังคมและฐานรากในการเรียนรู้ ผู้ให้ข้อมูลเน้นความสำคัญของการสร้างความรู้สึกร่วมกัน การมีส่วนร่วมของชุมชน และการถ่ายทอดองค์ความรู้สู่คนรุ่นใหม่ผ่านกิจกรรมเรียนรู้ พิธีกรรม และเวิร์กช็อป พร้อมการอนุรักษ์บนพื้นฐานโบราณคดี การรักษาบริบทดั้งเดิม และการจัดการนักท่องเที่ยวอย่างระมัดระวังเพื่อป้องกันความเสื่อมสภาพ มรดกยังมีคุณค่าทางสังคม เศรษฐกิจ และการศึกษา การพัฒนาสื่อการเรียนรู้ แผนแม่บทระยะยาว และการทำงานแบบบูรณาการระหว่างชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และโรงเรียน จึงมีความจำเป็นเพื่อให้มรดกมีชีวิตและสืบต่ออย่างยั่งยืน การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมควรเริ่มจากการตีความและสื่อสารคุณค่าของมรดกอย่างถูกต้อง พร้อมสร้างประสบการณ์เชิงปฏิบัติ เช่น การเรียนรู้งานช่าง พิธีกรรม อาหาร และกิจกรรมชุมชน การจัดเส้นทางท่องเที่ยวเชิงเรียนรู้ การควบคุมจำนวนผู้เข้าชม และการใช้สื่อ Interactive หรือดิจิทัล สนับสนุนความยั่งยืน การมีส่วนร่วมของเยาวชน โรงเรียน และชุมชนเป็นสิ่งสำคัญ การสร้างมูลค่าเชิงเศรษฐกิจต้องอาศัยผลิตภัณฑ์และกิจกรรมที่สะท้อนอัตลักษณ์ เช่น งานหัตถกรรม อาหารท้องถิ่น กิจกรรมประวัติศาสตร์ และเทศกาลวัฒนธรรม พร้อมเชื่อมโยงเศรษฐกิจสร้างสรรค์กับตลาดออนไลน์ ความท้าทายคือการรักษาสมดุลระหว่างการอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์ และการสร้างภาพลักษณ์เมืองมรดกโลกต้องเน้นอัตลักษณ์และคุณค่าทางประวัติศาสตร์ การประชาสัมพันธ์ควรใช้สื่อร่วมสมัย ดิจิทัล และชุมชนเป็นผู้สื่อสารหลัก เทคโนโลยีและนวัตกรรม AR/VR และระบบข้อมูลนักท่องเที่ยวช่วยสร้างประสบการณ์ เชื่อมโยงชุมชน ภาครัฐ และเอกชน และสนับสนุนการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

อภิปรายผล

ผลจากการวิเคราะห์ลักษณะและองค์ประกอบของซอฟต์แวร์ และการท่องเที่ยวและเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในมิติต่างวัฒนธรรมของเมืองมรดกโลก ผลการวิจัยสะท้อนให้เห็นว่า คุณค่าทางประวัติศาสตร์จากโบราณสถานและโบราณวัตถุเป็นแรงดึงดูดหลักและสร้างการรับรู้เชิงบวกต่อเมืองมรดกโลก โดยได้รับการสนับสนุนจากการอนุรักษ์ของรัฐและชุมชน แม้มีติด้านภาพลักษณ์และการสื่อสารวัฒนธรรมยังมีข้อจำกัด ทำให้ซอฟต์แวร์มิติต่างวัฒนธรรมเป็นทางเลือกที่สอดคล้องกับ เบญจรงค์ เจริญมหาวิทยาลัย (2567) พบว่า ซอฟต์แวร์มรดกทางวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยวในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาประกอบด้วยมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้ เช่น โบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปะจิตรกรรม และมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ หรือมรดกวัฒนธรรมทางภูมิปัญญา เช่น อาหารไทยโบราณ โรตีสายไหม กุ้งแม่น้ำเผา ขนมไทย งานช่างฝีมือดั้งเดิม ศิลปะการแสดงโขนอยุธยา และงานประเพณีเทศกาลงานลอยกระทงไฟอยุธยาและมรดกโลก และสอดคล้องกับ นัสชนะ ส่างช้าง (2568) พบว่า การบูรณาการเศรษฐกิจสร้างสรรค์กับการท่องเที่ยวสามารถสร้างอัตลักษณ์และแบรนด์เมืองที่แตกต่าง เสริมสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชน เพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน และรักษาสมดุลระหว่างเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม อย่างไรก็ตาม เมืองท่องเที่ยวในปัจจุบันยังเผชิญความท้าทายด้านโครงสร้างพื้นฐาน การจัดการเมือง ปัญหาสิ่งแวดล้อม และการปรับตัวต่อกระแสโลกาภิวัตน์และดิจิทัล

ผลจากการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ลักษณะและองค์ประกอบของซอฟต์แวร์ และการท่องเที่ยวและเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ที่ส่งผลต่อการพัฒนาและการใช้ซอฟต์แวร์มิติต่างวัฒนธรรมเมืองมรดกโลกเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

ผลการวิจัยสะท้อนให้เห็นว่า ศิลปวัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่นที่โดดเด่น สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวและสนับสนุนการพัฒนาท้องถิ่น การมีส่วนร่วมของชุมชนและการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบทำให้ซอฟต์แวร์เกิดประสิทธิผลการประยุกต์เทคโนโลยีและนวัตกรรมช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการสื่อสารและสร้างประสบการณ์ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ทำให้ซอฟต์แวร์สนับสนุนความยั่งยืน ซึ่งสอดคล้องกับ นน อัครประเสริฐกุล (2566) พบว่า เมืองอัจฉริยะกำลังได้รับความนิยมอย่างมาก เนื่องจากรัฐบาลและบริษัทเทคโนโลยีต่างให้ความสำคัญว่าจะมอบอนาคตอันสดใสแห่งนวัตกรรมแต่โครงการริเริ่มมากมายกลับกลายเป็นเพียงคำขวัญแทนที่จะเป็นทางออกที่แท้จริง โดยไม่ได้นำเทคโนโลยีมาใช้เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของชุมชน จะเป็นอย่างไรหากเรามองเมืองอัจฉริยะ ในมุมมองที่แตกต่างออกไป มองว่าเป็นโอกาสในการเชื่อมโยงผู้คนเข้าด้วยกัน ตอบสนองความต้องการในท้องถิ่น และเผยแพร่การเปลี่ยนแปลงที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชนมากขึ้น และสอดคล้องกับ เชิญขวัญ ขำเปรม และศุภราภรณ์ แต่งตั้งลำ (2568) พบว่า วิถีความเชื่อในด้านความต้องการกับการท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณกับเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณจังหวัดสิงห์บุรี มีความสัมพันธ์กันในเชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 หากวิถีความเชื่อในด้านความต้องการกับการท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณมีมาก ส่งผลให้เส้นทางการท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณจังหวัดสิงห์บุรีมีความต้องการในการเดินทางท่องเที่ยวมากขึ้น

ผลจากการวิเคราะห์อิทธิพลลักษณะและองค์ประกอบของซอฟต์แวร์ และการท่องเที่ยวและเศรษฐกิจสร้างสรรค์ที่ส่งผลต่อการพัฒนาและการใช้ซอฟต์แวร์มีทิศทางวัฒนธรรมเมืองมรดกโลก มีอำนาจพยากรณ์ร้อยละ 79.80 ($R^2=0.798$) และร้อยละ 93.30 ($R^2=0.933$) ผลการวิจัยสะท้อนให้เห็นว่า ตัวแปรด้านซอฟต์แวร์สามารถอธิบายการเปลี่ยนแปลงของการพัฒนาและการใช้ซอฟต์แวร์ได้อย่างชัดเจน อัตลักษณ์ท้องถิ่น การสื่อสารเชิงสร้างสรรค์ การใช้เทคโนโลยีดิจิทัล และการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม มีบทบาทสำคัญในการสร้างการรับรู้และดึงดูดนักท่องเที่ยว ความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ชุมชน และผู้ประกอบการท่องเที่ยวช่วยเสริมผลเชิงบวก ส่งผลให้แบบจำลองสามารถทำนายตัวแปรตามได้สูง ซึ่งสอดคล้องกับวัชรินทร์ เกิดทรัพย์ และดรณี ภูเก็ม (2566) พบว่า ผู้มีอิทธิพลออนไลน์ขนาดเล็กส่งผลต่อการตัดสินใจเดินทางท่องเที่ยวจังหวัดภูเก็ต ในบริบทภูเก็ตเมืองสร้างสรรค์นวัตกรรมอาหาร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งสามารถทำนายได้ร้อยละ 94.0 และสอดคล้องกับ จริยา โกเมนต์ และคณะ (2568) พบว่า ปัจจัยที่สัมพันธ์กับความเข้มแข็ง ได้แก่ เจตคติต่อการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของประธานกลุ่ม การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของกลุ่ม การมีเครือข่ายกับองค์กรภายนอกชุมชน และจำนวนสมาชิกกลุ่ม โดยปัจจัยทั้งหมดรวมกันอธิบายความผันแปรของความเข้มแข็งในการบริหารจัดการของกลุ่ม ร้อยละ 78.30

ผลจากการทดสอบสมมติฐานลักษณะและองค์ประกอบของซอฟต์แวร์ และการท่องเที่ยวและเศรษฐกิจสร้างสรรค์ มีอิทธิพลเชิงบวกต่อการพัฒนาและการใช้ซอฟต์แวร์เพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ผลการวิจัยสะท้อนให้เห็นว่า แต่ละองค์ประกอบสะท้อนคุณค่าของทุนทางวัฒนธรรมที่สร้างแรงดึงดูดและการยอมรับในระดับสากล มิติเชิงประวัติศาสตร์และวิถีชีวิตประเพณีสร้างอัตลักษณ์เฉพาะตัว มิติวัฒนธรรมต่อยอดคุณค่าดั้งเดิมสู่รูปแบบร่วมสมัย มิติภาพลักษณ์และการสื่อสารขยายการรับรู้ ขณะที่มิติการมีส่วนร่วมของชุมชนเสริมความเข้มแข็งและความยั่งยืน เมื่อองค์ประกอบเหล่านี้ทำงานเกื้อหนุนกัน ซอฟต์แวร์สามารถพัฒนาและใช้อย่างมีประสิทธิภาพต่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เศรษฐกิจสร้างสรรค์เพิ่มมูลค่าและนวัตกรรมให้ทุนวัฒนธรรม การสื่อสารและภาพลักษณ์ขยายการรับรู้ ส่วนชุมชนสร้างความน่าเชื่อถือและสะท้อนตัวตนที่แท้จริง ซึ่งสอดคล้องกับ หิรัญญา กลางนุรักษ์ และคณะ (2567) ผลทดสอบสมมติฐานการวิจัยพบว่า องค์ประกอบอัตลักษณ์มรดกทางวัฒนธรรมมีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อการรับรู้คุณค่าของนักท่องเที่ยว อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และสอดคล้องกับ ศิวพร มินาภา (2561) ผลการทดสอบสมมติฐานพบว่า ปัจจัยแรงจูงใจในการท่องเที่ยว และปัจจัยองค์ประกอบของแหล่งท่องเที่ยวส่งผลต่อพฤติกรรมการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางมาท่องเที่ยวในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

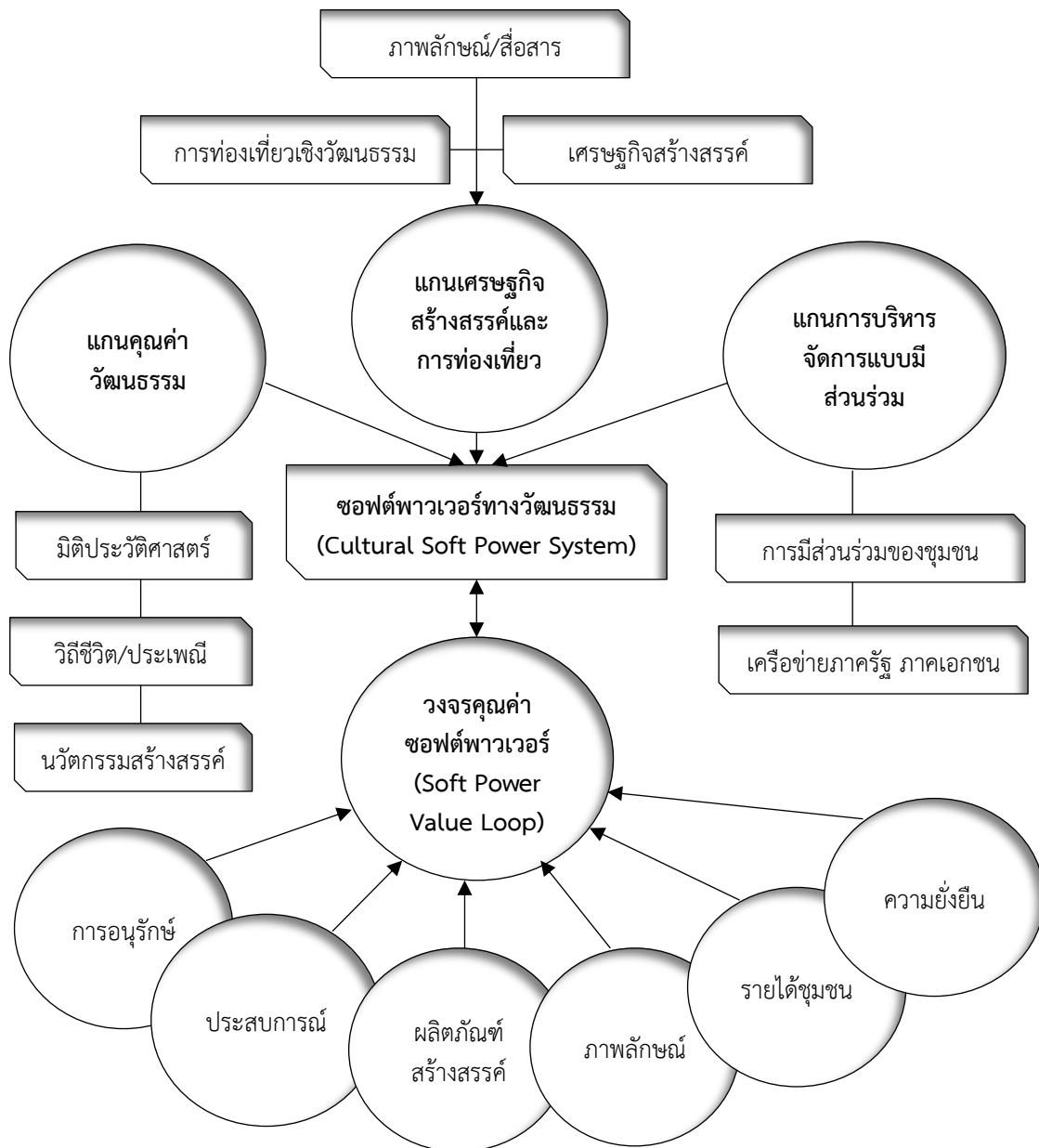
ผลการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ พบว่า แนวทางพัฒนาและใช้ซอฟต์แวร์ทางวัฒนธรรมในเมืองมรดกโลกเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนเน้นมรดกเป็นอัตลักษณ์และทุนทางสังคม การสร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมและการมีส่วนร่วมของชุมชน รวมถึงการถ่ายทอดองค์ความรู้สู่คนรุ่นใหม่ผ่านพิธีกรรม เวิร์กช็อป และกิจกรรมเชิงเรียนรู้ มีความสำคัญ

การอนุรักษ์ต้องคำนึงบริบทดั้งเดิมและการจัดการนักท่องเที่ยวอย่างระมัดระวัง การพัฒนาสื่อการเรียนรู้ แผนแม่บทระยะยาว และการทำงานแบบบูรณาการระหว่างชุมชน อปท. และโรงเรียนช่วยให้มรดกมีชีวิตและสืบทอดอย่างยั่งยืน การสร้างมูลค่าเชิงเศรษฐกิจอาศัยผลิตภัณฑ์และกิจกรรมสะท้อนอัตลักษณ์ เช่น งานหัตถกรรม อาหารท้องถิ่น และเทศกาลวัฒนธรรม ขณะเดียวกัน การใช้สื่อดิจิทัล เทคโนโลยี AR/VR และระบบข้อมูลนักท่องเที่ยวเสริมประสบการณ์ เชื่อมโยงชุมชน ภาครัฐ และเอกชน สนับสนุนการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและเศรษฐกิจสร้างสรรค์อย่างยั่งยืน ซึ่งสอดคล้องกับ ศรัณยู จันทรวงศ์ และศุภกรณ์ ดิษฐพันธุ์ (2565) พบว่า แนวทางในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในเส้นทางวัฒนธรรมที่ต้องอาศัยการจัดการที่ดีและความมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนเนื่องจากชุมชนมีทั้งจุดเด่นและจุดที่ต้องปรับปรุงของชุมชนที่สามารถพัฒนาไปเป็นการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์และกระตุ้นเศรษฐกิจภายในชุมชนไปในทิศทางที่ดียิ่งขึ้น โดยในชุมชนการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมย่านเมืองเก่าริมแม่น้ำเพชรบุรีมีปัจจัยอยู่ 4 ด้าน ได้แก่ ปัจจัยด้านการจัดการปัจจัยด้านการมีส่วนร่วม ปัจจัยด้านการเข้าถึงและปัจจัยด้านสถานที่ท่องเที่ยว และสอดคล้องกับ ญัฐวิชัย ราชแก้ว และเสาวลักษณ์ โกศลกิตติอัมพร (2567) พบว่า แนวการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์เพื่อส่งเสริมให้เกิดอำนาจละมุนสู่ชุมชนท้องถิ่นรัฐบาลควรมองในมิติต่าง ๆ ดังนี้

- 1) ส่งเสริมให้ผู้ประกอบการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้ตรงจุด
- 2) เพิ่มโครงการเพื่อรองรับความคิดของผู้ประกอบการ
- 3) บูรณาการความร่วมมือในการผลักดันอำนาจละมุน ของหน่วยงานภาครัฐ ตามหาทรัพยากรที่เป็นอัตลักษณ์ในท้องถิ่น
- 4) การสนับสนุนการศึกษาและการฝึกอบรม
- 5) การให้โอกาสในการมีส่วนร่วม
- 6) การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ

องค์ความรู้ใหม่

จากการศึกษาซอฟต์แวร์พาเวอร์ทางวัฒนธรรมในเมืองมรดกโลก ได้แก่ สุโขทัย ศรีสัชนาลัย และกำแพงเพชร พบว่าเป็นระบบพลวัตแห่งคุณค่าทางวัฒนธรรม ที่เกิดจากการบูรณาการระหว่างมิติทางวัฒนธรรม อัตลักษณ์พื้นที่ การบริหารจัดการการท่องเที่ยว เศรษฐกิจสร้างสรรค์ และการมีส่วนร่วมของชุมชน ทำงานร่วมกันเพื่อสร้างแรงดึงดูด ความเชื่อถือ และผลเชิงบวกอย่างยั่งยืน ซอฟต์แวร์พาเวอร์ทำหน้าที่เปลี่ยนวัฒนธรรมท้องถิ่นให้เป็นทรัพยากรเชิงยุทธศาสตร์ สร้างผลประโยชน์ด้านอนุรักษ์มรดก การพัฒนาเศรษฐกิจเชิงวัฒนธรรม และการสร้างอัตลักษณ์เมืองสู่ระดับสากล องค์ประกอบสำคัญ 5 มิติ ได้แก่ วัฒนธรรมเชิงประวัติศาสตร์ วิถีชีวิตและประเพณี ความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม ภาพลักษณ์และการสื่อสาร และการมีส่วนร่วมของชุมชน ทำงานร่วมกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ก่อเกิดวงจรคุณค่าซอฟต์แวร์พาเวอร์ (Soft Power Value Loop) ที่สร้างประสบการณ์ วัฒนธรรมเป็นผลิตภัณฑ์ สร้างภาพลักษณ์เมือง และคืนประโยชน์ให้ชุมชน กรอบแนวคิด Integrated Cultural Soft Power Model for World Heritage Cities จึงเสนอ 3 แกนหลัก คือ แกนคุณค่าทางวัฒนธรรม แกนเศรษฐกิจสร้างสรรค์และการท่องเที่ยว และแกนการบริหารจัดการมีส่วนร่วม ซึ่งช่วยให้เมืองมรดกโลกสามารถใช้ซอฟต์แวร์พาเวอร์ขับเคลื่อนการท่องเที่ยว และเศรษฐกิจสร้างสรรค์อย่างยั่งยืน ดังภาพที่ 2 ดังนี้

ภาพที่ 2 องค์ความรู้ใหม่

สรุปผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์การพัฒนาและใช้ซอฟต์แวร์ทางวัฒนธรรมในเมืองมรดกโลก เพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ได้แก่

1) คุณค่าทางวัฒนธรรมและมรดกของเมืองมรดกโลก ช่วยเสริมสร้างความผูกพันระหว่างนักท่องเที่ยวกับชุมชนท้องถิ่น สร้างประสบการณ์ท่องเที่ยวที่มีความหมายและน่าประทับใจ พร้อมนำเสนอเอกลักษณ์โบราณสถาน สถาปัตยกรรม และศิลปกรรมอย่างชัดเจน

2) การสนับสนุนเศรษฐกิจสร้างสรรค์และการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน การพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เน้นกิจกรรมเชิงประสบการณ์ เช่น การชมโบราณสถาน การเข้าร่วมเทศกาลท้องถิ่น และการอนุรักษ์สถานที่สำคัญ ทำให้เกิดแรงดึงดูดนักท่องเที่ยว เพิ่มรายได้และโอกาสทางเศรษฐกิจควบคู่กับการรักษาวัฒนธรรม เศรษฐกิจสร้างสรรค์เชิงวัฒนธรรม สนับสนุนการพัฒนาผลิตภัณฑ์และบริการสะท้อนเอกลักษณ์ท้องถิ่น ช่วยสืบทอดวัฒนธรรมและสร้างมูลค่าเชิงเศรษฐกิจ ส่วนการสร้างภาพลักษณ์และประชาสัมพันธ์ใช้เรื่องเล่า กิจกรรม และสื่อประชาสัมพันธ์สร้างความโดดเด่นและเข้าถึงกลุ่มเป้าหมาย การพัฒนาศักยภาพชุมชนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

3) การบริหารจัดการความยั่งยืน ช่วยให้เมืองมรดกโลกสามารถดำเนินกิจกรรมท่องเที่ยวและเศรษฐกิจสร้างสรรค์อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน โดยทุกภาคส่วนร่วมวางแผนและดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง และการใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรม เช่น ระบบบริหารจัดการทรัพยากรวัฒนธรรม และสื่อดิจิทัล ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการสื่อสารและสร้างประสบการณ์ท่องเที่ยวที่น่าสนใจ

จึงกล่าวสรุปได้ว่า การบูรณาการซอฟต์แวร์พาวเวอร์ทุกมิติทำให้เมืองมรดกโลกสามารถส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน และเพิ่มมูลค่าเชิงวัฒนธรรมและเศรษฐกิจอย่างชัดเจน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 กรมศิลปากร ควรกำหนดยุทธศาสตร์ซอฟต์แวร์พาวเวอร์แบบบูรณาการ โดยกำหนดยุทธศาสตร์เฉพาะเมืองมรดกโลก (สุโขทัย ศรีสัชนาลัย กำแพงเพชร) ครอบคลุมการอนุรักษ์วัฒนธรรม การสร้างกิจกรรม และการสื่อสารภาพลักษณ์อย่างเป็นระบบ โดยอิงข้อมูลเชิงประจักษ์และงานวิจัย สอดคล้องกับนโยบาย วัฒนธรรม และความต้องการของชุมชน

1.2 หน่วยงานท้องถิ่น ควรส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์และชุมชนเป็นศูนย์กลาง มีการสนับสนุนอาชีพและวิสาหกิจชุมชนด้านหัตถกรรม ศิลปวัฒนธรรม อาหาร และประสบการณ์วัฒนธรรม พัฒนาทักษะสร้างสรรค์ นวัตกรรม และการต่อยอดทุนวัฒนธรรมให้สอดคล้องกับความสนใจของนักท่องเที่ยวรุ่นใหม่ รวมถึงการเข้าถึงตลาดดิจิทัล เพื่อสร้างรายได้อย่างยั่งยืน

1.3 กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ควรสร้างระบบสื่อสารภาพลักษณ์และการพัฒนาศักยภาพชุมชน มุ่งพัฒนาการสื่อสารวัฒนธรรมผ่านสื่อดิจิทัล เทคโนโลยี VR/AR เรื่องเล่าเชิงประวัติศาสตร์ และกิจกรรม City Branding เน้นอัตลักษณ์ครบมิติของเมืองมรดกโลก พร้อมสร้างกลไกมีส่วนร่วมของชุมชนและภาคีเครือข่ายในการวางแผน ออกแบบ กิจกรรม และติดตามผล นอกจากนี้ควรอบรมชุมชนและผู้ประกอบการด้านการถ่ายทอดวัฒนธรรม การบริการ และ การใช้เทคโนโลยีเพื่อให้เมืองมรดกโลกขับเคลื่อนซอฟต์แวร์พาวเวอร์ได้อย่างยั่งยืน

2. ข้อเสนอแนะด้านการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมถึงกลไกการอนุรักษ์และส่งเสริมมรดกทางวัฒนธรรม มุ่งเน้นการวิเคราะห์รูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชน หน่วยงานรัฐ และภาคเอกชนในการจัดการโบราณสถาน วิถีชีวิต ประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่น รวมถึงการถ่ายทอดวัฒนธรรมสู่กิจกรรมเชิงประสบการณ์ เพื่อสร้างความยั่งยืนและเอกลักษณ์ของเมืองมรดกโลกในระยะยาว

2.2 การวิจัยเชิงระบบสารสนเทศเพื่อสร้างความเข้าใจซอฟต์แวร์พาวเวอร์ทางวัฒนธรรม ที่มุ่งพัฒนาชุดข้อมูลหรือแพลตฟอร์มสารสนเทศที่ช่วยให้ผู้บริหาร ผู้วางนโยบาย และชุมชนเข้าใจคุณค่าและศักยภาพของซอฟต์แวร์พาวเวอร์ทางวัฒนธรรม ช่วยสนับสนุนการสื่อสารอัตลักษณ์ การสร้างภาพลักษณ์เมือง และการตัดสินใจเชิงนโยบายอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้วัฒนธรรมและความคิดสร้างสรรค์ถูกนำมาพัฒนาเมืองมรดกโลกอย่างเป็นรูปธรรมและยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

- กรมศิลปากร. (2565). *อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย: มรดกโลกแห่งอารยธรรมไทย*. กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร.
- _____. (2567). *รายงานสรุปสถิติผู้เข้าใช้/เข้าชมของกรมศิลปากร ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2567*. สืบค้นจาก <https://www.finearts.go.th>.
- กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2565). *ยุทธศาสตร์การสร้างแบรนด์ประเทศไทยเพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม*. กรุงเทพฯ: กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา.
- จริยา โกเมนต์, เฉลิมชัย ปัญญาดี, ปานแพรว เขาวนประยูร, อุดมรักษาทรัพย์ และ ทัดพงศ์ อวิโรธนานนท์. (2568). การพัฒนาความเข้มแข็งในการบริหารจัดการกลุ่มเกษตรกรเพื่อยกระดับการท่องเที่ยวเชิงเกษตรบนแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ในพื้นที่อำเภออมก๋อย จังหวัดเชียงใหม่. *วารสารวิชาการรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์*, 7(5), 30–44.
- เชิญขวัญ ขำเปรม และ ศุภราภรณ์ แต่งตั้งลำ. (2568). การพัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณเชื่อมโยงวิถีความเชื่อไทยเพื่อส่งเสริมซอฟต์แวร์ จังหวัดสิงห์บุรี. *วารสารสหวิทยาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 8(5), 2313–2328.
- ณัฐวิชัย ราชแก้ว และเสาวลักษณ์ โกศลกิตติอัมพร. (2567). เศรษฐกิจสร้างสรรค์ อำนาจละมุน : การกระตุ้นเศรษฐกิจไทยในอนาคต. *วารสารรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย*, 4(1), 128-144.
- นน อัครประเสริฐกุล. (2566). การใช้ซอฟต์แวร์ พาเวอร์ (อิทธิพลอ่อน) อย่างมีประสิทธิภาพ: การใช้สื่อในการช่วยเมืองให้ใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยเพื่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคม. *วารสารกองทุนพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์*, 2(2), 1-30.
- นัสชนะ ส่างช้าง. (2568). เศรษฐกิจสร้างสรรค์กับการพัฒนาเมืองท่องเที่ยวเชิงยั่งยืน. *วารสารนวัตกรรมสังคมศาสตร์*, 2(4), 40-51.
- เบญจศักดิ์ เจริญมหาวิทย์. (2567). ซอฟต์แวร์พาเวอร์ มรดกทางวัฒนธรรมเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวไทยของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา. *วารสารวิชาการอยุธยาศึกษา*, 16(1), 84-101.
- วัชรินทร์ เกิดทรัพย์ และดรณี มุแกม. (2566). *ผู้มีอิทธิพลออนไลน์ขนาดเล็ก (Online Micro-Influencers) ต่อการตัดสินใจเดินทางท่องเที่ยวจังหวัดภูเก็ต ในบริบทภูเก็ตเมืองสร้างสรรค์นวัตกรรม* (รายงานการวิจัย). นนทบุรี: มหาวิทยาลัยราชพฤกษ์.
- ศรัญญู จันทรวงศ์ และศุภกรณ์ ดิษฐพันธุ์. (2565). ปัจจัยการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในเส้นทางวัฒนธรรมกรณีศึกษา : ชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมย่านเมืองเก่าริมแม่น้ำเพชรบุรี. *วารสารศิลปกรรมศาสตร์วิชาการ วิจัย และงานสร้างสรรค์*, 9(2), 94-110.
- ศิวพร มีนาภา. (2562). *ปัจจัยแรงจูงใจในการท่องเที่ยว และปัจจัยองค์ประกอบของแหล่งท่องเที่ยวที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางมาท่องเที่ยวในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา*. (ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยกรุงเทพ).
- สำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์. (2566). *ยุทธศาสตร์ซอฟต์แวร์พาเวอร์แห่งชาติ*. กรุงเทพฯ: สำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์.
- สำนักศิลปากรที่ 6 สุโขทัย. (2563). *รายงานการอนุรักษ์และพัฒนาอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย ประจำปี 2563*. สุโขทัย: กรมศิลปากร.
- _____. (2564). *แผนแม่บทการอนุรักษ์และพัฒนาเมืองเก่าสุโขทัยและศรีสัชนาลัย*. สุโขทัย: สำนักศิลปากรที่ 6 สุโขทัย กรมศิลปากร.
- หิรัญญา กลางนุรักษ์, สันติธร ภูริภักดี และ มนัสสินี บุญมีศรีสง่า. (2567). ซอฟต์แวร์พาเวอร์มรดกทางวัฒนธรรมเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวของจังหวัดภูเก็ต. *วารสารวิจัยวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์*, 8(3), 629-641.
- Anholt, S. (2007). *Competitive identity: The new brand management for nations, cities and regions*. London: Palgrave Macmillan.

- Nye, J. S. (1990). *Bound to lead : the changing nature of American power*. New York :Basic Books
- _____. (2004). *Soft power: The means to success in world politics*. New York: Public Affairs.
- _____. (2021). *Soft power: the evolution of a concept*. In *Essays on evolutions in the study of political power* (pp. 196-208). Oxfordshire: Routledge.
- Throsby, D. (2008). The concentric circles model of the cultural industries. *Cultural trends*, 17(3), 147-164.
- Timothy, D. J. (2011). *Cultural heritage and tourism: An introduction*. Bristol: Channel View Publications.
- UNCTAD. (2010). *Creative economy report 2010*. Geneva: United Nations.
- UNESCO. (2013). *Creative economy report, 2013, special edition: widening local development pathways*. Paris: UNESCO.
- _____. (2021). *World heritage and sustainable tourism programmed*. Paris: UNESCO.
- _____. (2023). *Culture for sustainable development*. Paris: UNESCO.
- Weiers, M. R. (2005). *Introduction to business statistics*. (5th ed.). Pennsylvania: Brooks/Cole.

Online Marketing Mix and Technology Acceptance that Affects Loyalty in Using the Agoda Application of Consumers in Hatyai District, Songkhla Province

Kanchanawan Noppakhun¹ Kameelah Kuning¹ and Anuwat Songsom^{2*}

¹ Program in Modern Trade and Service Innovation, Faculty of Economics and Business Administration, Thaksin University, Thailand

² Faculty of Economics and Business Administration, Thaksin University, Thailand

* Corresponding author. E-mail: anuwat@tsu.ac.th

ABSTRACT

This research article aims to (1) examine the factors of the online marketing mix (6Ps) affecting loyalty in using the Agoda application, and (2) study the influence of technology acceptance on loyalty in using the Agoda application. The sample group consisted of 400 Agoda application users in Hat Yai District, Songkhla Province, selected through purposive sampling. The research instrument was a questionnaire comprising multiple-choice questions and five-point Likert scale items. Data were analyzed using percentages, means, standard deviations, correlation analysis, and multiple regression analysis. The research findings revealed that factors in the online marketing mix—including product, price, place (distribution channel), and personalization—had a positive effect on loyalty to the Agoda application at the 0.05 significance level. Moreover, privacy and promotion factors also had a positive effect on loyalty, but at the 0.10 significance level. Additionally, technology acceptance factors—namely, perceived ease of use and perceived usefulness—positively influenced loyalty to the Agoda application at the 0.05 significance level.

Keywords: Online Marketing Mix, Technology Acceptance, Customer Loyalty

ส่วนประสมทางการตลาดออนไลน์และการยอมรับเทคโนโลยีที่มีผลต่อความภักดีในการใช้งานแอปพลิเคชัน Agoda ของผู้บริโภค ในอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

กาญจนวรรณ นพคุณ¹ กามิละห์ ญูนิง¹ และ อนุวัต สงสม^{2*}

¹ สาขาวิชาการค้าสมัยใหม่และนวัตกรรมการบริการ คณะเศรษฐศาสตร์และบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยทักษิณ ประเทศไทย

² คณะเศรษฐศาสตร์และบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยทักษิณ ประเทศไทย

* Corresponding author. E-mail: anuwat@tsu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาปัจจัยด้านส่วนประสมทางการตลาดออนไลน์ (6Ps) ที่ส่งผลต่อความภักดีในการใช้แอปพลิเคชัน Agoda และ (2) ศึกษาการยอมรับเทคโนโลยีที่ส่งผลต่อความภักดีในการใช้แอปพลิเคชัน Agoda กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในงานวิจัย เป็นลูกค้าหรือผู้ใช้บริการของแอปพลิเคชัน Agoda ในอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา จำนวน 400 ราย ซึ่งได้จากการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง เครื่องมือการวิจัยเป็นแบบสอบถาม ซึ่งมีข้อความแบบเลือกคำตอบและมาตราวัดประมาณค่า 5 ระดับ การวิเคราะห์ข้อมูล ประกอบด้วย ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิเคราะห์สหสัมพันธ์ และการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดออนไลน์ ซึ่งประกอบด้วย ผลิตภัณฑ์ ราคา ช่องทางการจัดจำหน่าย และการให้บริการส่วนบุคคล ส่งผลเชิงบวกต่อความภักดีในการใช้งานแอปพลิเคชัน Agoda ณ ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 และปัจจัยด้านการรักษาความเป็นส่วนตัวและการส่งเสริมการตลาด ส่งผลเชิงบวกต่อความภักดีในการใช้งานแอปพลิเคชัน Agoda ณ ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.10 ขณะเดียวกันปัจจัยการยอมรับเทคโนโลยี ซึ่งประกอบด้วย การรับรู้ถึงความง่ายในการใช้งาน และการรับรู้ประโยชน์ ส่งผลเชิงบวกต่อความภักดีในการใช้แอปพลิเคชัน Agoda ณ ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05

คำสำคัญ: ส่วนประสมทางการตลาดออนไลน์, การยอมรับเทคโนโลยี, ความภักดี

© 2025 JSSP: Journal of Social Science Panyapat

บทนำ

ศูนย์กลางการท่องเที่ยวของภาคใต้ตอนล่าง จังหวัดสงขลาเป็นจังหวัดที่มีแหล่งท่องเที่ยวที่หลากหลายและมีประวัติศาสตร์ความเป็นมาที่ยาวนาน ทำให้มีแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติและแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ โบราณสถาน โบราณวัตถุ ซึ่งเป็นที่สนใจของนักท่องเที่ยว นอกจากการนำเสนอสถานที่ท่องเที่ยวแล้ว ยังมีด้านการบริการอื่นๆ โดยเฉพาะด้านที่พักโรงแรม และกิจกรรมผ่อนคลายที่คอยอำนวยความสะดวกมากมายให้นักท่องเที่ยว และการที่จะเข้าถึงนักท่องเที่ยวในยุคปัจจุบันที่ใช้บริการโลกออนไลน์ในชีวิตประจำวันมากขึ้น ซึ่งช่องทางการขายห้องพักที่พัฒนามาพร้อมกับความก้าวหน้าของโลกอินเทอร์เน็ต คือ บริษัทผู้ให้บริการด้านการจองที่พักออนไลน์ หรือ Online Travel Agent (OTA) ซึ่งเป็นธุรกิจตัวกลางออนไลน์เชื่อมโยงระหว่างธุรกิจที่พักกับนักท่องเที่ยว โดยรวบรวมที่พักหลาย ๆ แห่งมารวมไว้บนแอปพลิเคชัน เพื่อสามารถเปรียบเทียบราคาและสิ่งอำนวยความสะดวกของที่พักที่ต้องการทำการจอง ตลอดจนจ่ายเงินเพื่อพร้อมเข้าพักได้ในที่เดียวด้วยความสะดวก (อนันต์กันต์ ชมภูทิป, 2561)

ทั้งนี้แอปพลิเคชันที่ให้บริการจองที่พักออนไลน์ ซึ่งเป็นที่รู้จักคือ Agoda ซึ่งเป็นบริษัทผู้ให้บริการสำรองห้องพักออนไลน์ และเป็นเว็บไซต์ต้นทางในการค้นหาข้อมูลการท่องเที่ยว จองรถ จองตั๋วเครื่องบิน รวมถึงจองที่พักประเภทโรงแรม อพาร์ทเมนต์ วิลล่า และบ้านพักส่วนตัว โดย Agoda จะช่วยอำนวยความสะดวกสบาย สามารถเข้าใช้บริการผ่านแอปพลิเคชันได้ทุกที่ทุกเวลา สามารถระบุวันที่และเวลาที่ต้องการจะเข้าพักได้ สามารถตรวจสอบสถานะห้องพัก ราคาเส้นทางการเดินทางไปยังที่พัก ข้อมูลที่พักสามารถปรับเปลี่ยนได้ตามความต้องการของลูกค้า และลูกค้าสามารถตรวจสอบการให้บริการเสริมของทางโรงแรมที่พัก จนถึงระบบการชำระเงินแบบออนไลน์ และชำระเงินผ่านบัตรเครดิต จึงถือเป็น

อีกหนึ่งช่องทางที่สะดวก ง่าย ปลอดภัย และมีโปรโมชั่นต่าง ๆ เพื่อเป็นตัวกระตุ้นให้ลูกค้าดาวน์โหลด (ธนพล อินประเสริฐกุล และจิตรลดา ปิ่นทอง, 2566)

การใช้แอปพลิเคชันที่กล่าวมาข้างต้น จะสามารถตอบสนองความต้องการของลูกค้ามากขึ้นเพียงใด ขึ้นอยู่กับตัวแปรที่สำคัญ คือ ส่วนประสมทางการตลาดออนไลน์ (Online Marketing Mix) ทั้งนี้ จากการทบทวนวรรณกรรม พบว่า ส่วนประสมทางการตลาดออนไลน์ดังกล่าว ส่งผลโดยตรงต่อความภักดีในการใช้บริการแอปพลิเคชัน (ชัชฌา สันภักิรชาติ และทิพย์รัตน์ แสงเรืองรอบ, 2562; สมเกียรติ ภูพัฒน์วิบูลย์, 2564; ทิพวรรณ ศรีจันทร์โพธิคุณ และวีระ วีระโสภณ, 2566). ขณะเดียวกัน วรรณกรรมวิจัยหลายเรื่องที่สนับสนุนอย่างชัดเจนว่าการยอมรับเทคโนโลยีเทคโนโลยี (Technology Acceptance) มีผลต่อความภักดีในการใช้แอปพลิเคชันจองที่พัก โดยเฉพาะเมื่อเทคโนโลยีนั้นตอบโจทย์ความต้องการใช้งานง่าย และสร้างความไว้วางใจให้กับผู้ใช้ (Erdoğan, 2024; ขวัญชนก สังข์ทอง และอนวัต สงสม, 2567) ทั้งนี้ ตัวแปรหรือปัจจัยสำคัญทั้งสองดังกล่าว ช่วยสร้างความสัมพันธ์และกระตุ้นให้ผู้ใช้บริการเกิดความภักดี (Loyalty) ในการใช้บริการแอปพลิเคชัน ซึ่งจะช่วยให้เข้ามาเป็นแนวทางการวางแผน พัฒนา ปรับปรุงเว็บไซต์ให้สามารถตอบสนองความต้องการของผู้บริโภค และส่งผลให้ผู้บริโภคกลับมาใช้บริการอีกครั้งในอนาคต (พรประชา โตโส, 2562)

จากความสำคัญของตัวแปรหลัก 3 ตัวแปรดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยด้านส่วนประสมการตลาดออนไลน์ การยอมรับเทคโนโลยี ที่ส่งผลต่อความภักดีในการใช้งานแอปพลิเคชัน Agoda ของผู้บริโภคในเขตอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ซึ่งเป็นช่องว่างทางการวิจัย (Research Gap) เพราะการศึกษาก่อนหน้านี้ มักศึกษาในบริบทของพื้นที่หรือภูมิภาคอื่น ๆ ขณะที่พื้นที่ศูนย์กลางทางเศรษฐกิจของภาคใต้อย่างอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ยังมีการศึกษาค่อนข้างน้อย ทั้งที่อำเภอหาดใหญ่ถือเป็นศูนย์กลางด้านเศรษฐกิจ การค้าการคมนาคมของภาคใต้ตอนล่าง และการท่องเที่ยวของภาคใต้ตอนล่าง มีนักท่องเที่ยวจำนวนมากทั้งในประเทศและต่างประเทศเดินทางเข้าออกตลอดปี โดยเฉพาะนักท่องเที่ยวจากมาเลเซียและสิงคโปร์ ทำให้เกิดความต้องการใช้แอปพลิเคชันจองที่พักออนไลน์อย่างสูง และอำเภอหาดใหญ่มีสัดส่วนนักท่องเที่ยวเข้าพักโรงแรมมากที่สุดในจังหวัด และแอปพลิเคชัน Agoda เป็นหนึ่งในช่องทางที่นิยมใช้งานมากที่สุด ซึ่งผู้ใช้งานให้ความสำคัญกับความสะดวก ความคุ้มค่า และความน่าเชื่อถือของระบบจองออนไลน์ (ดุขฎิ พุกขเศรษฐ และเสฐียรพงษ์ แก้วเพชร, 2566) จึงเป็นอำเภอที่น่าสนใจในการเลือกเป็นบริบทที่จะศึกษาการใช้แอปพลิเคชัน Agoda เพื่อเป็นแนวทางให้ผู้ประกอบการสามารถนำมาใช้ประกอบในการพิจารณาและพัฒนาระบบการทำงานของระบบแอปพลิเคชัน การวางกลยุทธ์ด้านส่วนประสมทางการตลาด และส่งมอบคุณภาพการให้บริการด้านการยอมรับเทคโนโลยีเพื่อสร้างความสัมพันธ์ และกระตุ้นให้ผู้ใช้เกิดความพึงพอใจ และกลับมาใช้บริการจองโรงแรมที่พักผ่านแอปพลิเคชันซ้ำในอนาคต

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดออนไลน์ที่ส่งผลต่อความภักดีในการใช้แอปพลิเคชัน Agoda ของผู้บริโภคในเขตอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา
2. เพื่อศึกษาการยอมรับเทคโนโลยีที่ส่งผลต่อความภักดีในการใช้แอปพลิเคชัน Agoda ของผู้บริโภค ในเขตอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยรูปแบบการวิจัยเชิงปริมาณ โดยมีวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรของงานวิจัยฉบับนี้ คือ ผู้ใช้บริการหรือลูกค้าของแอปพลิเคชัน Agoda ในอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ซึ่งไม่ทราบจำนวนประชากรที่แน่นอน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในงานวิจัย คือ กลุ่มตัวแทนของลูกค้าหรือผู้ใช้บริการของแอปพลิเคชัน Agoda ในอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา จำนวนหรือขนาดตัวอย่าง อาศัยหลักเกณฑ์ของคอคแรน (Cochran, 1977) โดยกำหนดระดับค่าความเชื่อมั่นร้อยละ 95 ระดับความคลาดเคลื่อนร้อยละ 5 ซึ่งสูตรในการคำนวณที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้

$$n = P \frac{(1 - P)z^2}{e^2}$$

โดยที่ n แทน จำนวนขนาดตัวอย่าง

P แทน สัดส่วนของประชากรที่ผู้วิจัยกำหนด และทำการสุ่มมาร้อยละ 50

Z แทน ระดับความเชื่อมั่นที่ผู้วิจัยกำหนดไว้ (ร้อยละ 95) Z มีค่าเท่ากับ 1.96

e แทน ค่าความผิดพลาดสูงสุดที่เกิดขึ้น (ร้อยละ 5)

$$\text{แทนค่าในสูตร} \quad n = \frac{(0.5)(1-0.5)(1.96)^2}{0.05^2}$$

$$n = 384.16$$

จากสูตรคำนวณขนาดตัวอย่างได้ 384 ราย เพื่อสะดวกในการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยจึงใช้ขนาดกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 400 ราย และกำหนดวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เพื่อให้สามารถคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้มีประสบการณ์ในการใช้งานแอปพลิเคชัน Agoda โดยมีเงื่อนไขคือผู้ตอบแบบสอบถามต้องเคยใช้บริการแอปพลิเคชัน Agoda ในช่วงเดือนธันวาคม พ.ศ.2567 - เดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2568 ที่ผ่านมามากกว่า 3 ครั้งขึ้นไป

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ผู้วิจัยใช้สำหรับการศึกษา คือ แบบสอบถามที่ใช้เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยแบบสอบถาม ที่แบ่งเนื้อหาออกเป็น 5 ตอน ได้แก่

ตอนที่ 1 คำถามคัดกรอง ข้อมูลเกี่ยวกับความถี่ในการใช้งานแอปพลิเคชัน ตามเงื่อนไขที่กำหนด

ตอนที่ 2 ข้อมูลทั่วไปของลูกค้า ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ต่อเดือนและคำถามเกี่ยวกับพฤติกรรมการใช้บริการ จำนวน 7 ข้อ โดยลักษณะข้อคำถามเป็นแบบเลือกตอบ (Check List)

ตอนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยด้านส่วนประสมทางการตลาดออนไลน์ ประกอบด้วย ด้านผลิตภัณฑ์ ด้านราคา ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย ด้านการส่งเสริมการตลาด ด้านการให้บริการส่วนบุคคล และด้านการรักษาความเป็นส่วนตัว จำนวน 18 ข้อ ซึ่งแบบสอบถามมีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Likert Scale) จำนวน 5 ระดับ ได้แก่ 5 หมายถึงระดับมากที่สุด และ 1 หมายถึงระดับน้อยที่สุด ตามลำดับ

ตอนที่ 4 แบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยด้านการยอมรับเทคโนโลยี ประกอบด้วย การรับรู้ประโยชน์จากการใช้งาน (Perceived Usefulness) การรับรู้ความง่ายในการใช้งาน (Perceived Ease of Use) จำนวน 6 ข้อ มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Likert Scales) จำนวน 5 ระดับ ได้แก่ 5 หมายถึงระดับมากที่สุด และ 1 หมายถึงระดับน้อยที่สุด ตามลำดับ

ตอนที่ 5 แบบสอบถามเกี่ยวกับความภักดี ได้แก่ การกลับมาใช้บริการซ้ำ และพฤติกรรมการบอกต่อผู้อื่น จำนวน 6 ข้อ ซึ่งแบบสอบถามมีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Likert Scale) จำนวน 5 ระดับ ได้แก่ 5 หมายถึงระดับมากที่สุด และ 1 หมายถึงระดับน้อยที่สุด ตามลำดับ

การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือการวิจัย การพิจารณาค่า IOC โดยผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งได้แก่ อาจารย์ประจำสาขาวิชา จำนวน 3 คน สำหรับการตรวจสอบความเที่ยงตรงของแบบสอบถาม โดยพบว่า ข้อคำถามทุกข้อที่มีค่า IOC เท่ากับ 0.67 ขึ้นไป หรือคำถามทุกข้อผู้เชี่ยวชาญพิจารณาให้ ผ่าน 2 ใน 3 คน แสดงว่าคำถามข้อนั้นมีความสอดคล้องกับเนื้อหาตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการวัด (Rovinelli & Hambleton, 1977) การ Try Out โดยการเก็บข้อมูลจากกลุ่มที่ไม่ใช่กลุ่มอย่างจริงของงานวิจัยในพื้นที่อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา จำนวน 30 ชุด นำมาคำนวณหาความเชื่อมั่น ซึ่งเกณฑ์ควรมีค่า

ความเชื่อมั่นตั้งแต่ 0.70 ขึ้นไป สำหรับการตรวจสอบความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับเท่ากับ 0.83 ซึ่งถือว่าแบบสอบถามมีความเหมาะสมสามารถใช้ในการเก็บจริงได้ (Hair et Al., 2010)

3. สมมติฐานการวิจัย

3.1 ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดออนไลน์ ส่งผลต่อความภักดีในการใช้แอปพลิเคชัน Agoda

3.2 ปัจจัยการยอมรับเทคโนโลยี ส่งผลต่อความภักดีในการใช้แอปพลิเคชัน Agoda

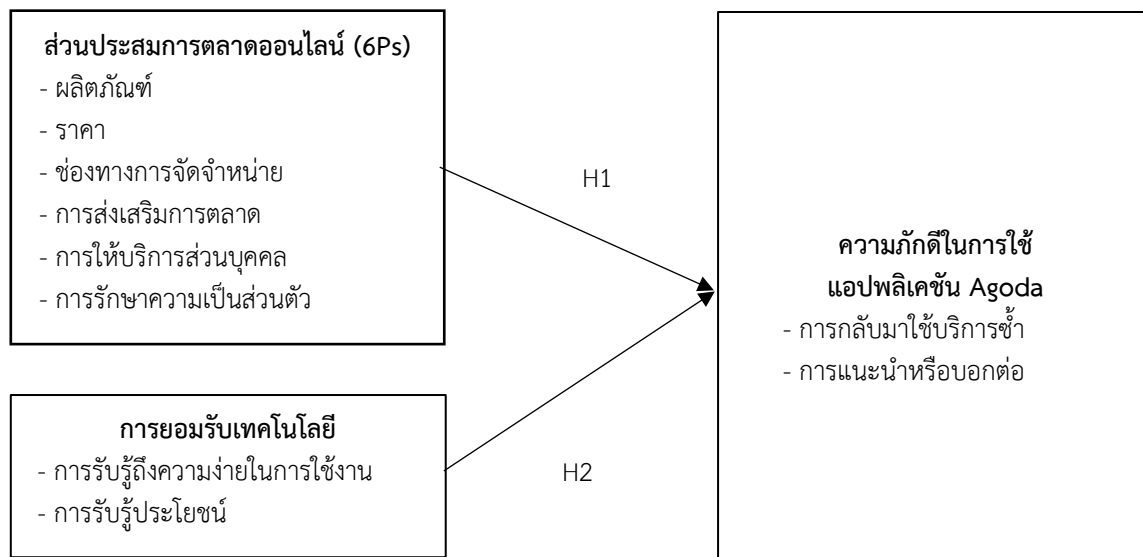
4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ค่าสถิติพื้นฐานของกลุ่มตัวอย่างใช้ วิเคราะห์โดยใช้ค่าสถิติพรรณนา ซึ่งประกอบด้วย ค่าความถี่ และค่าร้อยละ เพื่ออธิบายลักษณะเบื้องต้นของกลุ่มตัวอย่าง และวิเคราะห์ค่าสถิติพื้นฐานของตัวแปร โดยใช้ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ทั้งนี้ การแปลผลค่าเฉลี่ยอ้างอิงแนวคิดของ Joshi, et al. (2015) และพัญธัญญา พัฒนศิริ (2566) ที่กำหนดว่า ช่วงคะแนนระดับความคิดเห็นที่มีค่าคะแนนเฉลี่ย 4.21 ขึ้นไป หมายถึงระดับความคิดเห็นมากที่สุด คะแนนเฉลี่ย 3.41-4.20 หมายถึงระดับความคิดเห็นมาก คะแนนเฉลี่ย 2.61-3.40 หมายถึงระดับความคิดเห็นปานกลาง คะแนนเฉลี่ย 1.81-2.60 หมายถึงระดับความคิดเห็นน้อย และคะแนนเฉลี่ย 1.00-1.80 หมายถึงระดับความคิดเห็นน้อยที่สุด

นอกจากนี้ ยังมีการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) เพื่อทดสอบสมมติฐานการวิจัย และพิจารณาว่าตัวแปรอิสระทั้ง 2 ตัวแปร คือ (1) ส่วนประสมทางการตลาดออนไลน์ ซึ่งวัดได้จาก 6 ตัวแปรย่อย และ (2) การยอมรับเทคโนโลยี ซึ่งวัดได้จาก 2 ตัวแปรย่อย ตามกรอบแนวคิดการวิจัย ว่าส่งผลต่อตัวแปรตาม (คือ ความภักดีในการใช้แอปพลิเคชัน) มากน้อยเพียงใด โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS

กรอบแนวคิดในการวิจัย

Kotler (2000) กล่าวว่า ส่วนประสมทางการตลาดออนไลน์เป็นเครื่องมือทางการตลาดที่สามารถควบคุมได้ ซึ่งกิจกรรมผสมผสานเครื่องมือเหล่านี้ ให้สามารถตอบสนองความต้องการและสร้างความพึงพอใจให้แก่กลุ่มลูกค้าเป้าหมาย โดยสามารถวัดได้จาก 6 องค์ประกอบ ที่รู้จักกันในนาม 6Ps ซึ่งประกอบด้วย ผลิตภัณฑ์ (Product) ราคา (Price) ช่องทางการจัดจำหน่าย (Place) การส่งเสริมการตลาด (Promotion) การให้บริการส่วนบุคคล (Personalization) และการรักษาความเป็นส่วนตัว (Privacy) ขณะเดียวกันเมื่อพิจารณาแบบจำลองการยอมรับเทคโนโลยี (Technology Acceptance Model: TAM) ของ Davis (1989) บูรณาการร่วมกับ Chu & Chu (2011) งานวิจัยฉบับนี้จึงวัดการยอมรับเทคโนโลยีจาก 2 องค์ประกอบ คือ การรับรู้ถึงประโยชน์ และความง่ายต่อการใช้งาน ทั้งนี้ จากงานวิจัยของ ชัชภณ สีนภัทรชาติ และทิพย์รัตน์ แสงเรืองรอบ (2562) สมเกียรติ ภูพัฒน์วิบูลย์ (2564) ทิพวรรณ ศรีจันทร์โพธิคุณ และวีระ วีระโสภณ (2566) พบว่าส่วนประสมทางการตลาดออนไลน์ส่งผลโดยตรงต่อความภักดีในการใช้บริการแอปพลิเคชัน ขณะที่งานวิจัยของ Erdoğan (2024) ขวัญชนก สังข์ทอง และอนูวัต สงสม (2567) พบว่า การยอมรับเทคโนโลยีส่งผลโดยตรงต่อความภักดีของลูกค้าในการใช้บริการแอปพลิเคชัน ทั้งในรูปแบบการกลับมาใช้บริการซ้ำ และการแนะนำหรือบอกต่อไปยังบุคคลอื่น ซึ่งสามารถสรุปเส้นทางการสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร และกำหนดสมมติฐาน H1 และ H2 เป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

ผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัย พบว่า ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 400 คน พบว่าส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง (ร้อยละ 54.3) มีช่วงอายุระหว่าง 31-40 ปี (ร้อยละ 46.8) การศึกษาปริญญาตรี (ร้อยละ 70.3) อาชีพรับราชการ/รัฐวิสาหกิจ (ร้อยละ 45.5) รายได้เฉลี่ยต่อเดือน 25,001-35,000 บาท (ร้อยละ 47.3) ผู้ใช้งานให้ความสำคัญกับฟีเจอร์โปรโมชั่นและส่วนลดในแอปพลิเคชันมากที่สุด (ร้อยละ 51.7) โดยมีเหตุผลที่ตัดสินใจใช้งานแอปพลิเคชัน Agoda เพราะว่าราคาถูกกว่าจองจากเว็บไซต์โดยตรง (ร้อยละ 39.3) ทั้งนี้ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของความคิดเห็นเกี่ยวกับ ส่วนประสมการตลาดออนไลน์ (6Ps) การยอมรับเทคโนโลยี และความภักดีในการใช้งานแอปพลิเคชัน Agoda ของผู้บริโภคร ในเขตอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา มีรายละเอียดดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยส่วนประสมการตลาดออนไลน์ การยอมรับเทคโนโลยี และความภักดี

ส่วนประสมการตลาดออนไลน์	$\bar{x}$	S.D.	แปลผล
1. ผลิตภัณฑ์	3.48	0.63	มาก
2. ราคา	3.82	0.50	มาก
3. ช่องทางการจัดจำหน่าย	3.64	0.66	มาก
4. การส่งเสริมการตลาด	3.22	0.52	ปานกลาง
5. การให้บริการส่วนบุคคล	3.50	0.49	มาก
6. การรักษาความเป็นส่วนตัว	3.49	0.57	มาก
รวม	3.53	0.56	มาก
การยอมรับเทคโนโลยี	$\bar{x}$	S.D.	แปลผล
1. การรับรู้ถึงความง่ายในการใช้งาน	3.62	0.43	มาก
2. การรับรู้ประโยชน์	3.56	0.48	มาก
รวม	3.59	0.45	มาก
ความภักดี	$\bar{x}$	S.D.	แปลผล
1. การกลับมาใช้บริการซ้ำ	3.85	0.54	มาก
2. การแนะนำหรือบอกต่อ	3.99	0.52	มาก
รวม	3.92	0.53	มาก

จากตารางที่ 1 ซึ่งกำหนดช่วงคะแนนระดับความคิดเห็น ที่มีค่าคะแนนเฉลี่ย 4.21 ขึ้นไป หมายถึงระดับความคิดเห็นมากที่สุด คะแนนเฉลี่ย 3.41-4.20 หมายถึงระดับความคิดเห็นมาก และคะแนนเฉลี่ย 2.61-3.40 หมายถึงระดับความคิดเห็นปานกลาง (Joshi, et al, 2015; พัฏฐณิชา พัฒนศิริ, 2566) พบว่า ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยส่วนประสมการตลาดออนไลน์ การยอมรับเทคโนโลยี และความภักดี มีค่าเฉลี่ยในภาพรวม เท่ากับ 3.53, 3.59 และ 3.92 ตามลำดับ ซึ่งอยู่ในระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับแต่ละตัวแปรในระดับมาก โดยปัจจัยส่วนประสมการตลาดออนไลน์ ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือด้านราคา (มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.82) ขณะที่ปัจจัยการยอมรับเทคโนโลยี ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือด้านการรับรู้ถึงความง่ายในการใช้งาน (มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.62) และความภักดีด้านการแนะนำหรือบอกต่อ (มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.99)

ตารางที่ 2 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของตัวแปรส่วนประสมการตลาดออนไลน์

ส่วนประสมการตลาดออนไลน์	X1	X2	X3	X4	X5	X6	VIF	Tolerance
1. ผลิตรถยนต์ (X1)	-	0.18**	0.33**	0.39**	0.27**	0.21**	1.32	0.75
2. ราคา (X2)		-	0.21**	0.08**	0.14**	0.10**	1.07	0.93
3. ช่องทางการจัดจำหน่าย (X3)			-	0.24**	0.17**	0.37**	1.30	0.76
4. การส่งเสริมการตลาด (X4)				-	0.27**	0.25**	1.27	0.78
5. การให้บริการส่วนบุคคล (X5)					-	0.12**	1.13	0.88
6. การรักษาความเป็นส่วนตัว (X6)						-	1.20	0.83

หมายเหตุ: ** มีนัยสำคัญทางสถิติ 0.05

ตารางที่ 3 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของตัวแปรการยอมรับเทคโนโลยี

การยอมรับเทคโนโลยี	X7	X8	VIF	Tolerance
1. การรับรู้ถึงความง่ายในการใช้งาน (X7)	-	0.21**	1.32	0.76
2. การรับรู้ประโยชน์ (X8)		-	1.31	0.75

หมายเหตุ: ** มีนัยสำคัญทางสถิติ 0.05

จากตาราง 2 และ 3 เมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ ของปัจจัยส่วนประสมการตลาดออนไลน์ และการยอมรับเทคโนโลยี ของผู้บริโภคในเขตอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา พบว่า ตัวแปรอิสระแต่ละด้านมีความสำคัญกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งอาจจะทำให้เกิดเป็นปัญหาสัมพันธ์กันเองระหว่างตัวแปรอิสระ (Multicollinearity) ดังนั้น ผู้วิจัยจึงทำการทดสอบด้วยค่า VIF พบว่า ค่า VIF ของตัวแปรอิสระปัจจัยส่วนประสมการตลาดออนไลน์ มีค่าตั้งแต่ 1.07-1.32 และค่า VIF ของตัวแปรอิสระการยอมรับเทคโนโลยี มีค่าที่ 1.31-1.32 ซึ่งมีความน้อยกว่า 10 (Belsley, 1991) แสดงว่าตัวแปรอิสระมีความสัมพันธ์กันในระดับที่ไม่มีผลกระทบต่อความคลาดเคลื่อนมาตรฐานในการทดสอบนัยสำคัญทางสถิติของค่าสัมประสิทธิ์การถดถอย จึงนำไปวิเคราะห์ตามขั้นตอนต่อไปได้

1. ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดออนไลน์ที่ส่งผลต่อความภักดีในการใช้แอปพลิเคชัน Agoda ของผู้บริโภคในเขตอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

ผลการวิเคราะห์การถดถอยแบบพหุคูณ จากตารางที่ 4 พบว่า ปัจจัยส่วนประสมการตลาดออนไลน์ส่งผลเชิงบวกต่อความภักดีในการใช้แอปพลิเคชัน Agoda ของผู้บริโภค โดยปัจจัยที่มีผลอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 เมื่อพิจารณาจากค่าสัมประสิทธิ์การถดถอย เรียงลำดับจากมากไปน้อย ได้แก่ ด้านราคา ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย ด้านผลิตรถยนต์ และด้านการให้บริการส่วนบุคคล โดยมีค่าสัมประสิทธิ์การถดถอย เท่ากับ 0.16, 0.12, 0.09 และ 0.08 ตามลำดับทั้งนี้ ด้านราคา เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความภักดีมากที่สุด ส่วนปัจจัยด้านการรักษาความเป็นส่วนตัว และด้านการส่งเสริมการตลาด ส่งผลเชิงบวกต่อความภักดีในการใช้แอปพลิเคชัน Agoda ณ ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.10 ทั้งนี้ ระดับนัยสำคัญดังกล่าวในทางการตลาดถือว่ายอมรับได้ โดยเฉพาะงานวิจัยเชิงสำรวจ งานวิจัยสำรวจแนวโน้ม หรืองาน

ที่มีลักษณะ Exploratory ซึ่งไม่ได้เน้นความเคร่งครัดเหมือนงานทดลองเชิงสาเหตุในวิทยาศาสตร์ธรรมชาติ (Swani & Yoo, 2010)

ตารางที่ 4 ผลการวิเคราะห์การถดถอยแบบพหุคูณ ระหว่างปัจจัยส่วนประสมการตลาดออนไลน์ที่ส่งผลต่อความภักดีในการใช้แอปพลิเคชัน Agoda ของผู้บริโภคในเขตอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

ส่วนประสมการตลาดออนไลน์	ความภักดี				
	Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig
	B	Std. Error	Beta		
ค่าคงที่ (a)	3.45	0.22		15.71	0.00**
1. ผลิตภัณฑ์	0.08	0.04	0.12	2.16	0.03**
2. ราคา	0.16	0.04	0.20	4.07	0.00**
3. ช่องทางการจัดจำหน่าย	0.12	0.03	0.19	3.47	0.00**
4. การส่งเสริมการตลาด	0.07	0.04	0.09	1.68	0.09*
5. การให้บริการส่วนบุคคล	0.09	0.04	0.11	2.06	0.04**
6. การรักษาความเป็นส่วนตัว	0.07	0.03	0.09	1.88	0.06*

$R^2 = 0.507$, Adjusted $R^2 = 0.499$, SEE = 0.444, F= 67.333

หมายเหตุ: ** มีนัยสำคัญทางสถิติ 0.05

* มีนัยสำคัญทางสถิติ 0.10

2. การยอมรับเทคโนโลยีที่ส่งผลต่อความภักดีในการใช้แอปพลิเคชัน Agoda ของผู้บริโภค ในเขตอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

ผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ จากตารางที่ 5 พบว่า การยอมรับเทคโนโลยีทั้ง 2 ด้าน คือ ด้านการรับรู้ถึงความง่ายในการใช้งาน และด้านการรับรู้ประโยชน์ ส่งผลเชิงบวกต่อความภักดีในการใช้แอปพลิเคชัน Agoda ของผู้บริโภคในเขตอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 เมื่อพิจารณาจากสัมประสิทธิ์การถดถอย พบว่า ด้านการรับรู้ถึงความง่ายในการใช้งานมีผลต่อความภักดีในการใช้แอปพลิเคชัน Agoda มากที่สุด

ตารางที่ 5 ผลการวิเคราะห์การถดถอยแบบพหุคูณระหว่างการยอมรับเทคโนโลยีที่ส่งผลต่อความภักดีในการใช้แอปพลิเคชัน Agoda ของผู้บริโภคในเขตอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

การยอมรับเทคโนโลยี	ความภักดี				
	Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig
	B	Std. Error	Beta		
ค่าคงที่ (a)	2.88	0.16		18.24	0.001**
1.การรับรู้ถึงความง่ายในการใช้งาน	0.18	0.04	0.26	4.85	0.001**
2.การรับรู้ประโยชน์	0.14	0.04	0.19	3.66	0.001**

$R^2 = 0.513$, Adjusted $R^2 = 0.419$, SEE = 0.342, F= 35.813

หมายเหตุ: ** มีนัยสำคัญทางสถิติ 0.05

อภิปรายผล

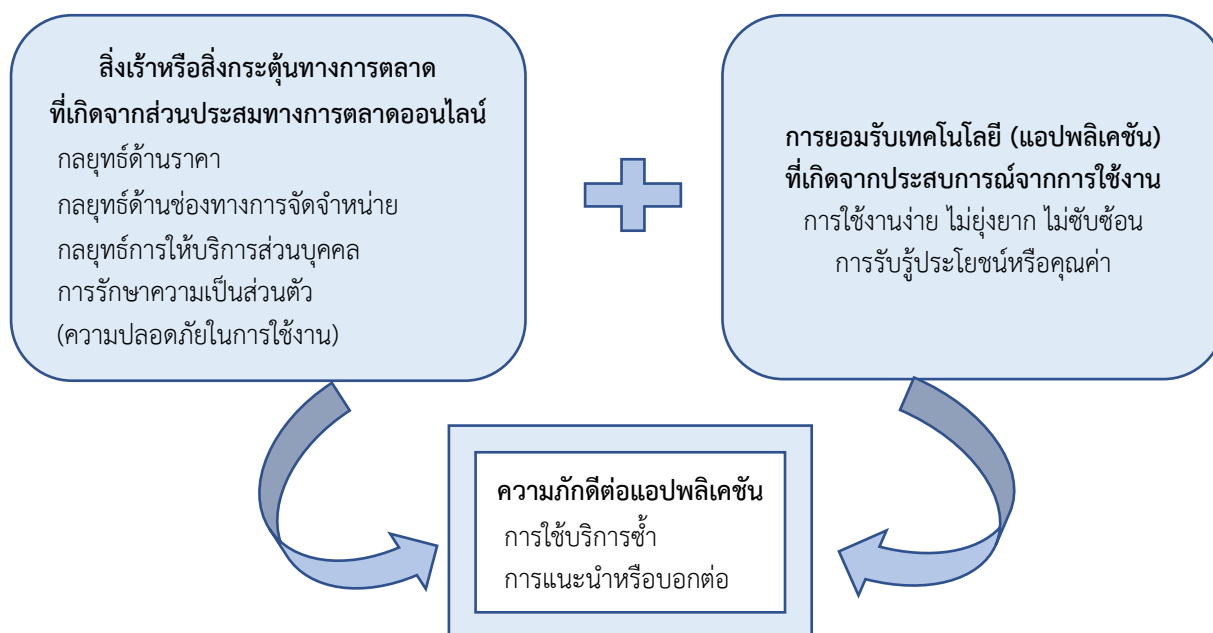
การศึกษาปัจจัยส่วนประสมการตลาดออนไลน์ที่ส่งผลต่อความภักดีในการใช้แอปพลิเคชัน Agoda ของผู้บริโภคนั้น ในเขตอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา พบว่า ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดออนไลน์ทั้ง 6 ด้าน คือ ผลิตภัณฑ์ ราคา ช่องทางการจัดจำหน่าย การส่งเสริมการตลาด การให้บริการส่วนบุคคล และการรักษาความเป็นส่วนตัว ส่งผลต่อความภักดีในการใช้แอปพลิเคชัน Agoda ทั้งนี้อาจเป็นเพราะปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดออนไลน์เหล่านี้ ตามแนวคิด 6Ps ของ Kotler (2000) จัดเป็นสิ่งเร้าหรือสิ่งกระตุ้นให้แก่ผู้บริโภค ในการตัดสินใจใช้บริการ และพัฒนาเป็นความภักดีตามลำดับ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พรประชา โตโส (2562) ที่ศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการกลับมาจองห้องพักผ่านแอปพลิเคชันโกด้าซ่าของนักท่องเที่ยวชาวไทย ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ซึ่งสามารถอภิปรายได้ว่า ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดโดยเฉพาะด้านราคา ซึ่งมีผลมากที่สุด เพราะผู้บริโภคให้ความสำคัญกับการเปรียบเทียบราคาที่เหมาะสม และตรงกับความต้องการ ซึ่งพิจารณาจากข้อคำถามในแบบสอบถามที่วัดแต่ละตัวแปรย่อยตามกรอบแนวคิดการวิจัย ดังนั้น การที่แอปพลิเคชันแสดงราคาที่ชัดเจน มีการให้ข้อมูลที่หลากหลาย เพื่อให้ผู้บริโภคได้เปรียบเทียบหลาย ๆ โรงแรมหรือที่พัก ให้สอดคล้องกับพฤติกรรมผู้บริโภคแต่ละกลุ่ม ปัจจัยเหล่านี้ส่งผลต่อการกลับมาจองห้องพักผ่านแอปพลิเคชัน Agoda ซ้ำ รวมถึงการแนะนำบอกต่อไปยังบุคคลอื่น

การศึกษาปัจจัยการยอมรับเทคโนโลยีที่ส่งผลต่อความภักดีในการใช้แอปพลิเคชัน Agoda ของผู้บริโภคในเขตอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา พบว่า ปัจจัยการยอมรับเทคโนโลยีทั้ง 2 ด้าน คือ การรับรู้ถึงความง่ายในการใช้งาน และการรับรู้ประโยชน์ ส่งผลต่อความภักดีในการใช้แอปพลิเคชัน Agoda สอดคล้องกับแบบจำลองการยอมรับเทคโนโลยี (หรือ TAM) ของ Davis (1989) และ Chu and Chu (2011) ทั้งนี้เป็นเพราะแอปพลิเคชันไม่มีความซับซ้อนในการใช้งาน และตอบสนองตรงความต้องการของผู้บริโภคนั่นเอง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของนันทมน ปรียาวิชย์ (2566) ที่ศึกษาเกี่ยวกับอิทธิพลสื่อสังคมออนไลน์ การยอมรับเทคโนโลยี ความไว้วางใจ และทัศนคติต่อการใช้บริการ ส่งผลต่อความตั้งใจใช้บริการจองที่พักผ่านแอปพลิเคชัน Agoda ของผู้ใช้บริการในพื้นที่ 14 จังหวัดภาคใต้ ซึ่งสามารถอภิปรายได้ว่า ผู้ใช้บริการจองที่พักผ่านแอปพลิเคชัน ให้ความสำคัญต่อการยอมรับเทคโนโลยีทั้ง 2 ด้านอยู่ในระดับมาก และมีค่าสัมประสิทธิ์ใกล้เคียงกัน ซึ่งสามารถอภิปรายได้ว่า ปัจจัยดังกล่าวถือเป็นความเข้าใจพื้นฐานของคนส่วนใหญ่ ซึ่งทำให้เกิดความสนใจในการใช้เทคโนโลยีที่มีขั้นตอนการใช้งานง่าย สามารถเรียนรู้ได้สะดวกรวดเร็ว อีกทั้งเห็นประโยชน์ในด้านการดำเนินงานที่มีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น ดังนั้น หากแอปพลิเคชันมีการออกแบบที่ใช้งานง่าย และขั้นตอนการจองไม่ซับซ้อน เป็นการสร้างประสบการณ์เชิงบวกให้กับลูกค้า และช่วยเพิ่มความพึงพอใจและนำไปสู่ความภักดีได้ในระยะยาว

องค์ความรู้ใหม่

การวิจัยครั้งนี้มีข้อค้นพบที่สำคัญที่สามารถนำไปใช้ประกอบการกำหนดกลยุทธ์ด้านความภักดีของผู้บริโภคในการใช้งานแอปพลิเคชัน Agoda ในพื้นที่อำเภอหาดใหญ่ หรือพื้นที่อื่น ๆ ที่มีบริบทใกล้เคียงกัน โดยพบว่าความภักดีมิได้เกิดจากทุกปัจจัยทางการตลาดออนไลน์เท่า ๆ กัน ซึ่งถือว่าเป็นข้อค้นพบเกี่ยวกับความภักดีที่มีต่อบริษัทผู้ให้บริการด้านการจองที่พักออนไลน์ หรือ Online Travel Agent (OTA) ที่แตกต่างไปจากเดิม กล่าวคือ พบว่าปัจจัยด้านราคา ช่องทางการจัดจำหน่าย ผลิตภัณฑ์ และการให้บริการส่วนบุคคล เป็นตัวขับเคลื่อนสำคัญที่ส่งผลต่อความภักดี ขณะที่การส่งเสริมการตลาด และการรักษาความเป็นส่วนตัว แม้จะส่งผลในทิศทางบวกแต่มีอิทธิพลน้อยกว่า แสดงให้เห็นว่า ปัจจัยดังกล่าวช่วยสนับสนุนในการสร้างความผูกพันของลูกค้าซึ่งแตกต่างจากแนวคิดเดิมที่มักมองว่าปัจจัยเหล่านี้มีความสำคัญเสมอไป การค้นพบนี้ช่วยขยายความเข้าใจเชิงทฤษฎีว่า ปัจจัยที่ผู้ใช้มองว่าเป็น “มาตรฐาน” ไม่ได้สร้างความภักดีโดยตรง แต่เป็นเพียงเงื่อนไขพื้นฐานที่ต้องมีอยู่โดยชี้ให้เห็นว่า ความภักดีของลูกค้าเกิดจากปัจจัยหลักบางอย่างเท่านั้น และปัจจัยอื่น เป็นเพียงพื้นฐานที่ผู้บริโภคคาดหวังให้มีอยู่ ดังนั้น สำหรับผู้บริหารและนักการตลาดที่ให้บริการผ่านแอปพลิเคชันทั้งหลาย เสนอแนะให้เน้นการพัฒนากลยุทธ์ด้านราคา การจัดการช่องทางการจำหน่ายหรือให้บริการ รวมถึงการให้บริการส่วนบุคคลเป็นหลัก ในขณะที่การรักษาความเป็นส่วนตัวและโปรโมชั่น ควรถือเป็นพื้นฐานที่ต้องคงไว้ เพื่อสนับสนุนประสบการณ์การใช้งาน ปัจจัยเหล่านี้จะส่งผล

โดยตรงให้ผู้บริโภคกลับมาใช้งานแอปพลิเคชันอย่างต่อเนื่อง รวมถึงการแนะนำหรือบอกต่อไปยังบุคคลอื่น ซึ่งถือเป็นรูปแบบของความภักดี และสร้างความยั่งยืนให้กับผู้ให้บริการ

ภาพที่ 2 องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย

สรุปผลการวิจัย

ผลการศึกษาปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดออนไลน์ และการยอมรับเทคโนโลยีที่ส่งผลต่อความภักดีในการใช้งานแอปพลิเคชัน Agoda ของผู้บริโภค ในเขตอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ตามวัตถุประสงค์การวิจัยข้อ 1 พบว่า ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดออนไลน์ (6Ps) ส่งผลเชิงบวกต่อความภักดีในการใช้งานแอปพลิเคชัน Agoda โดยระดับการส่งผลหรืออิทธิพลเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย คือ ด้านราคา ช่องทางการจัดจำหน่าย ผลิตภัณฑ์ การให้บริการส่วนบุคคล ด้านการรักษาความเป็นส่วนตัว และการส่งเสริมการตลาด ตามลำดับ ขณะที่ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อ 2 พบว่า สำหรับปัจจัยการยอมรับเทคโนโลยี ส่งผลเชิงบวกต่อความภักดีในการใช้งานแอปพลิเคชัน Agoda อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยปัจจัยที่ส่งผลหรือมีอิทธิพลมากที่สุด คือ การรับรู้ถึงความง่ายในการใช้งาน และการรับรู้ประโยชน์ ตามลำดับ

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 จากผลการวิจัยที่พบว่า ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดออนไลน์ ส่งผลต่อความภักดีในการใช้งานแอปพลิเคชัน Agoda โดยเฉพาะส่วนประสมทางการตลาดออนไลน์ด้านราคา ซึ่งมีค่าสัมประสิทธิ์มากที่สุด เมื่อพิจารณาจากการวัดตัวแปรย่อยหรือข้อคำถามในแบบสอบถาม จึงสามารถเสนอแนะได้ว่าผู้ให้บริการควรให้ความสำคัญกับการกำหนดราคาให้เหมาะสม และสอดคล้องกับคุณภาพของสินค้าและบริการ โดยอาจดำเนินการร่วมกับการกำหนดปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดอื่น ๆ ที่มีค่าสัมประสิทธิ์รองลงมา เช่น ด้านผลิตภัณฑ์ เมื่อพิจารณาจากข้อคำถามในแบบสอบถาม พบว่าควรมุ่งเน้นการพัฒนาคุณภาพ และสร้างคุณค่าเฉพาะที่แตกต่างจากคู่แข่ง ขณะที่การให้บริการส่วนบุคคล ควรมีการฝึกอบรมบุคลากร เพื่อเพิ่มทักษะการให้บริการ และการสื่อสารเชิงรุก เพื่อลดผลกระทบเชิงลบที่อาจเกิดขึ้นจากการประเมินของผู้ใช้ เพื่อให้เกิดความรู้สึกคุ้มค่าและจงใจให้ผู้ใช้เกิดความภักดีต่อแอปพลิเคชัน และเป็นการสร้างภาพลักษณ์เชิงบวกและเสริมสร้างความไว้วางใจ ถือเป็นปัจจัยพื้นฐานที่เอื้อต่อความภักดีในระยะยาว

1.2 จากผลการวิจัยพบว่าปัจจัยด้านการยอมรับเทคโนโลยี ทั้งการรับรู้ความง่ายต่อการใช้งาน (Ease of Use) และการรับรู้ประโยชน์ (Usefulness) มีผลเชิงบวกต่อความภักดีของผู้ใช้แอปพลิเคชัน Agoda อย่างมีนัยสำคัญ โดยเฉพาะ

การรับรู้ประโยชน์ที่มีนัยสำคัญสูง เมื่อพิจารณาพร้อมกับการวัดตัวแปรย่อยหรือข้อคำถามในแบบสอบถาม สะท้อนให้เห็นว่าการที่แอปพลิเคชันช่วยอำนวยความสะดวกในการจองที่พัก ค้นหาโปรโมชั่น และเปรียบเทียบราคาที่คุ้มค่าได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทำให้เกิดการใช้จ่ายและแนะนำผู้อื่นต่อ ขณะเดียวกันปัจจัยที่มีค่าสัมประสิทธิ์ใกล้เคียงกันคือ การรับรู้ความง่ายต่อการใช้งาน แสดงให้เห็นว่าหากแอปพลิเคชัน มีการออกแบบที่ใช้งานง่าย และขั้นตอนการจองไม่ซับซ้อน จะช่วยเพิ่มความพึงพอใจและนำไปสู่ความภักดีได้ในระยะยาว ดังนั้น องค์กรควรให้ความสำคัญต่อการพัฒนาแอปพลิเคชันให้ใช้งานได้ง่าย รวดเร็ว และสอดคล้องกับความต้องการของผู้ใช้ รวมถึงพัฒนาฟังก์ชันที่ตอบโจทย์การใช้งานจริง เช่น ระบบชำระเงินที่ปลอดภัย การกรองผลการค้นหาที่มีประสิทธิภาพ และการแจ้งเตือนข้อเสนอพิเศษที่ตรงความสนใจ เพื่อสร้างประสบการณ์ที่ดีและส่งเสริมความภักดีของผู้ใช้งานอย่างยั่งยืน

2. ข้อเสนอแนะด้านการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ผู้วิจัยอาจทบทวนวรรณกรรมเพิ่มเติม เพื่อปรับเปลี่ยนตัวแปรที่อาจส่งผลต่อความภักดี เพื่อให้ครอบคลุมพฤติกรรมและความพึงพอใจของผู้บริโภค

2.2 ผู้วิจัยอาจขยายขอบเขตของกลุ่มตัวอย่างให้ครอบคลุมและหลากหลายมากขึ้น ทั้งในด้านช่วงอายุ รายได้ และภูมิภาค เพื่อให้ผลการศึกษากลายเป็นตัวแทนที่สะท้อนพฤติกรรมผู้ใช้งานแอปพลิเคชัน Agoda ได้อย่างครอบคลุม รวมถึงเปรียบเทียบกับแพลตฟอร์ม OTA อื่น ๆ

เอกสารอ้างอิง

- ขวัญชนก สังข์ทอง และ อนุวัต สงสม. (2567). การยอมรับเทคโนโลยีและคุณภาพบริการทางอิเล็กทรอนิกส์ที่ส่งผลต่อความจงรักภักดีในการใช้บริการแอปพลิเคชัน Netflix ของกลุ่ม Gen Y ในอำเภอเมืองสงขลา. ใน *การประชุมทางวิชาการระดับปริญญาตรีด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ระดับชาติ ครั้งที่ 9* (น. 267-281). สงขลา: มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- ชัชชน สันภัทรชาติ และ ทิพย์รัตน์ แสงเรืองรอบ. (2562). การเปรียบเทียบการกลับมาใช้บริการซ้ำของบัตเจ็ทโฮเทล และ โฮสเทลของเมืองท่องเที่ยวหลักในประเทศไทย. *วารสารวิทยาลัยดุสิตธานี*, 13(1), 140-150.
- ทิพวรรณ ศรีจันทร์โพธิคุณ และ วีระ วีระโสภณ. (2566). กลยุทธ์การตลาดกับการบริหารจัดการจองห้องพักผ่านตัวแทนผู้ให้บริการจองที่พักออนไลน์ในยุคดิจิทัล. *วารสารเซนต์จอห์น (สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์)*, 26(38), 207-220.
- ธนพล อินประเสริฐกุล และ จิตรลดา ปิ่นทอง. (2566). แนวทางการพัฒนาแอปพลิเคชันจองที่พักออนไลน์ของธุรกิจโรงแรมและที่พัก. *วารสารวิเทศศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์*, 13(2), 39-52.
- นัทธมน ปริยาณชัย. (2566). อิทธิพลสื่อสังคมออนไลน์ การยอมรับเทคโนโลยี ความไว้วางใจ และทัศนคติต่อการใช้บริการส่งผลต่อความตั้งใจใช้บริการจองที่พักผ่านแอปพลิเคชัน Agoda ของผู้ให้บริการในพื้นที่ 14 จังหวัดภาคใต้. (บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยรามคำแหง).
- พรประชา โตโส. (2562). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการกลับมาจองห้องพักผ่านแอปพลิเคชัน โอโกต้า ข้าของนักท่องเที่ยวชาวไทยในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล. (บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยรามคำแหง).
- พัชญ์ณิชา พัฒนศิริ. (2566). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเลือกซื้อเสื้อกล้ามหอมของกลุ่มเพศทางเลือก (LGBTIQ) ผ่านทางแอปพลิเคชันออนไลน์. (บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศิลปากร).
- สมเกียรติ ภู่วิพัฒน์วิบูลย์. (2564). ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดออนไลน์และความภักดีของลูกค้า: ข้อมูลป้อนกลับจากบทวิจัยโดยลูกค้าลาซาด้า. *วารสารวิจัยวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์*, 5(2), 88-100.
- อนันต์กนต์ ชมภูทิป. (2561). ปัจจัยทางด้านนวัตกรรมที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จของบริษัทผู้ให้บริการด้านการจองที่พักออนไลน์ (Online Travel Agent) ในประเทศไทย กรณีศึกษาความคิดเห็นของพนักงานในบริษัทผู้ให้บริการด้านการจองที่พักออนไลน์แห่งหนึ่ง. (วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์).

- Belsley, D.A. (1991). A Guide to Using Collinearity Diagnostics. *Computer Science in Economics and Management*, 4(1), 33-50.
- Chu, A. Z. C. & Chu, R. J. C. (2011). The intranet's role in newcomer socialization in the hotel industry in Taiwan: A technology acceptance model analysis. *The International Journal of Human Resource Management*, 22(5), 1163-1179
- Cochran, W.G. (1977). *Sampling Techniques*. (3rd ed.). New York: Wiley.
- Davis, F. (1989). Perceived Usefulness, Perceived Ease of Use, and User Acceptance of Information Technology. *MIS Quarterly*, 13(3), 319-340.
- Erdoğan, G. (2024). Antecedents of Customer Loyalty in Mobile Hotel Reservation Applications. *OPUS-Journal of Society Research*, 21(1), 5-16.
- Hair Jr., J.F., Black, W.C., Babin, B.J., & Anderson, R.F. (2010). *Multivariate Data Analysis: A Global Perspective*. (7th ed.). New Jersey: Pearson Prentice Hall.
- Joshi, A., Kale, S., Chandel, S., & Pal, D. K. (2015). Likert Scale: Explored and Explained. *British Journal of Applied Science & Technology*, 7(4), 396-403.
- Kotler, P. (2000). *Marketing management*. (9th Edition). Boston: Prentice Hall.
- Rovinelli, R. J. & Hambleton, R. K. (1977). On the Use of Content Specialists in the Assessment of Criterion-referenced Test Item Validity. *Tijdschrift Voor Onderwijsresearch*, 2(2), 49-60.
- Swani, K., & Yoo, B. (2010). Interactions Between Price and Price Deal. *Journal of Product and Brand Management*, 19(2), 143-152.

The Development of a System of Criteria for Assessment and Standardization of Innovative Technology Skills Training Courses for Youth Workers

Preedaporn Arruksomboon^{1*} Chutima Nootayasaku¹ Prarichart Ruenphongphun¹
and Worapat Mekkhachorn²

¹ Faculty of Management Sciences, Rajabhat Rajanagarindra University, Thailand

² Faculty of Humanities and Social Sciences, Rajabhat Rajanagarindra University, Thailand

* Corresponding author. E-mail: pavinee_tun@hotmail.com

ABSTRACT

The objective of this study was to (1) study the information on the needs and necessities for developing technology skills, (2) create and develop a system of criteria for evaluating and measuring the standards of innovative technology skills training courses for the youth labor group, and (3) test and disseminate the developed system. The research utilized a research and development (R&D) model by evaluating and measuring the standards of two sub-projects across two dimensions: the dimension of evaluating training course standards and the dimension of evaluating the standards of trainees. Data were collected through questionnaires from 400 youth workers and 200 trainees and data analysis was conducted using descriptive statistics such as percentages, means, and standard deviations. Additionally, data were collected through interviews with 24 individuals, including academics, officials from the Chachoengsao Provincial Industry Office, and representatives from the smart electronics industry. The study found that 1) the youth labor group had a high demand for developing innovative technology skills and there is a necessity to develop youth labor for adapting about digital economy literacy. 2) The developed system of criteria for evaluating and measuring training course standards was appropriate and covers the content to be measured with an I-CVI value between 0.80 - 1.00. The first sub-project in the training course dimension includes 5 standards 7 indicators and 23 criteria. The second sub-project the trainee dimension includes 2 standards, 3 indicators, and 9 criteria. The third sub-project in the training course dimension includes 5 standards 8 indicators and 25 criteria the trainee dimension includes 2 standards 3 indicators and 9 criteria. 3) The trial implementation of the aforementioned criteria system was found to be practically applied in ensuring the quality of training courses and can be used effectively. Policy implications suggest that the assessment and evaluation of training curriculum standards for technological and innovation skills should be aligned with each professional standard, with the establishment of a national standard to serve as a unified guideline across the country.

Keywords: Evaluation Framework System, Training Curriculum, Youth Labor, Innovative Technology Skills

การพัฒนาแบบหลักเกณฑ์การประเมินและวัดมาตรฐานหลักสูตรฝึกอบรมทักษะเทคโนโลยี นวัตกรรมสำหรับแรงงานกลุ่มเยาวชน

ปริดาพร อารักษ์สมบุรณ์^{1*} ชุตินา นุตยะสกุล¹ ปรริชาติ รื่นพงษ์พันธ์¹ และ วรภัทร เมฆขจร²

¹ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏราชชนครินทร์ ประเทศไทย

² คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏราชชนครินทร์ ประเทศไทย

* Corresponding author. E-mail: pavinee_tun@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาข้อมูลความต้องการและความจำเป็นในการพัฒนาทักษะเทคโนโลยี (2) สร้างและพัฒนาแบบหลักเกณฑ์การประเมินและวัดมาตรฐานหลักสูตรฝึกอบรมทักษะเทคโนโลยีนวัตกรรมสำหรับแรงงานกลุ่มเยาวชน และ (3) ทดลองใช้และถ่ายทอดระบบที่พัฒนาขึ้น การวิจัยนี้ใช้รูปแบบการวิจัยและพัฒนา (R&D) โดยการประเมินและวัดมาตรฐานหลักสูตรอบรม 2 โครงการย่อย 2 มิติ คือ มิติการประเมินมาตรฐานหลักสูตรฝึกอบรมและมิติการประเมินมาตรฐานผู้รับการฝึกอบรม เก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างผ่านแบบสอบถาม ได้แก่ แรงงานกลุ่มเยาวชนจำนวน 400 คน และผู้เข้ารับการฝึกอบรมจำนวน 200 คน และทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนา ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบน และเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์ ได้แก่ นักวิชาการ เจ้าหน้าที่สำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดฉะเชิงเทรา และตัวแทนจากภาคอุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์อัจฉริยะ จำนวน 24 คน ผลการศึกษาพบว่า 1) กลุ่มแรงงานเยาวชนมีความต้องการพัฒนาทักษะด้านเทคโนโลยีนวัตกรรมในระดับมากที่สุด และมีความจำเป็นต้องพัฒนาแรงงานกลุ่มเยาวชนให้ทันกับระบบเศรษฐกิจยุคดิจิทัล 2) ระบบหลักเกณฑ์การประเมินและวัดมาตรฐานหลักสูตรอบรมที่พัฒนาขึ้นมีความเหมาะสม ครอบคลุมเนื้อหาที่ต้องการวัด โดยมีค่า I-CVI ระหว่าง 0.80 - 1.00 โครงการย่อย 1 มิติด้านหลักสูตรฝึกอบรม 5 มาตรฐาน 7 ตัวบ่งชี้ 23 เกณฑ์ มิติผู้รับการฝึกอบรม 2 มาตรฐาน 3 ตัวบ่งชี้ 9 เกณฑ์ โครงการย่อย 3 มิติด้านหลักสูตรฝึกอบรม 5 มาตรฐาน 8 ตัวบ่งชี้ 25 เกณฑ์ และมีมิติด้านผู้เข้ารับการอบรม 2 มาตรฐาน 3 ตัวบ่งชี้ 9 เกณฑ์ 3) การทดลองใช้ระบบหลักเกณฑ์ดังกล่าวสามารถนำไปใช้ได้จริงในการประกันคุณภาพหลักสูตรอบรมและใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ข้อค้นพบเชิงนโยบายสำหรับการประเมินและการวัดมาตรฐานหลักสูตรฝึกอบรมทักษะเทคโนโลยีนวัตกรรมควรเชื่อมโยงในแต่ละมาตรฐานวิชาชีพ โดยกำหนดมาตรฐานกลางเพื่อใช้เป็นแนวทางเดียวกันทั่วประเทศ

คำสำคัญ: ระบบหลักเกณฑ์การประเมิน, หลักสูตรฝึกอบรม, แรงงานกลุ่มเยาวชน, ทักษะเทคโนโลยีนวัตกรรม

© 2025 JSSP: Journal of Social Science Panyapat

บทนำ

สภาพปัญหาด้านเทคโนโลยีนวัตกรรมของประเทศไทย พบว่า ประเทศไทยมีศักยภาพด้านเทคโนโลยีนวัตกรรมอยู่ในระดับต่ำ เมื่อเปรียบเทียบกับประเทศที่พัฒนาแล้ว เช่น ญี่ปุ่น สหรัฐอเมริกา และประเทศในยุโรป จากรายงานการจัดอันดับขีดความสามารถทางการแข่งขันประเทศ (The Global Competitiveness Report) ของเวทีเศรษฐกิจโลก (World Economic Forum, 2023) ความสามารถทางการแข่งขันของประเทศไทยพบว่า ความสามารถทางเทคโนโลยีนวัตกรรมซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญต่อการพัฒนาขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศไทยอยู่ในอันดับที่ต่ำอยู่ (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2566) จากสภาพการณ์ของประเทศไทยที่ผ่านมามีความจำเป็นอย่างมากที่จะต้องพัฒนาศักยภาพด้านเทคโนโลยีนวัตกรรมของประเทศไทย โดยการพัฒนากลุ่มแรงงานของประเทศให้เป็นผู้มีสมรรถนะความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะเชิงนวัตกรรม สามารถสร้างสรรค์นวัตกรรม คิดค้นสิ่งประดิษฐ์ใหม่ ๆ อย่างต่อเนื่องและตลอดเวลา ซึ่งจะเป็นการขับเคลื่อนเศรษฐกิจของประเทศในระยะยาว จึงจะนำไปสู่ระบบเศรษฐกิจที่ขับเคลื่อนด้วยเทคโนโลยีนวัตกรรมแทนการพึ่งพิงทรัพยากร (วัชรภัทร เตชะวัฒนศิริดำรง, 2563) และในขณะเดียวกันนักการศึกษาหลายท่านก็ให้ความสำคัญ

ของการพัฒนาความรู้ ความสามารถในการสร้างสรรค์เทคโนโลยีนวัตกรรม ได้กำหนดให้ทักษะเทคโนโลยีนวัตกรรมเป็นทักษะสำคัญในศตวรรษที่ 21 โดยเฉพาะการศึกษาวิจัยในเรื่องนี้ได้มุ่งเน้นการศึกษาไปที่การพัฒนาทักษะเทคโนโลยีนวัตกรรมสำหรับแรงงานกลุ่มเปราะบาง (แรงงานกลุ่มเยาวชน) เนื่องจากแรงงานกลุ่มเยาวชนเป็นแรงงานเป้าหมายและนายจ้างให้ความสำคัญในการพัฒนาศักยภาพเพื่อยกระดับทักษะเทคโนโลยีนวัตกรรมในพื้นที่เขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก

ซึ่งสถานการณ์ปัญหาด้านแรงงานกลุ่มเยาวชนในพื้นที่นี้ยังพบปัญหาด้านทักษะเทคโนโลยีนวัตกรรมค่อนข้างมาก (World Bank และ กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา, 2567) ทั้งนี้เป็นเพราะในพื้นที่นี้มีการส่งเสริมอุตสาหกรรมเป้าหมาย 12 อุตสาหกรรม ซึ่งล้วนแล้วแต่ต้องใช้ทักษะเทคโนโลยีนวัตกรรมในการทำงานเป็นหลัก (World Economic Forum, 2023) ประกอบกับแรงงานกลุ่มเยาวชนยังขาดทักษะด้านนี้อยู่มากจึงทำให้แรงงานกลุ่มนี้มีปริมาณการว่างงานเพิ่มมากขึ้น นอกจากนี้ยังพบว่าการจัดการเรียนการสอนในสถาบันการศึกษาในปัจจุบันยังไม่สอดคล้องกับความต้องการในการพัฒนาทักษะเทคโนโลยีนวัตกรรมที่จะนำไปสู่การขับเคลื่อนอุตสาหกรรมในพื้นที่นี้ได้ การส่งเสริมสถาบันการศึกษาพัฒนาศักยภาพของนักเรียน นักศึกษาตรงตามความต้องการของตลาดแรงงานของอุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์อัจฉริยะในปัจจุบัน จึงมีความจำเป็นที่ต้องมีการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมด้านเทคโนโลยีนวัตกรรมสำหรับแรงงานกลุ่มเยาวชนมาดำเนินการศึกษาวิจัย เพื่อให้การดำเนินงานตามขั้นตอนต่าง ๆ เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลบรรลุเป้าหมายสูงสุด (สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา, 2560) โดยหลักสูตรการพัฒนาทักษะเทคโนโลยีจึงต้องมีคุณภาพตอบโจทย์ตลาดแรงงานได้อย่างแท้จริง ดังนั้นการกำหนดหลักเกณฑ์การประเมินและการวัดมาตรฐานหลักสูตรฝึกอบรมขึ้นจึงมีส่วนสำคัญในการประกันคุณภาพของหลักสูตรการฝึกอบรม เพื่อใช้เป็นแนวทางในการดำเนินงานจัดฝึกอบรมของหน่วยงานหรือสถานศึกษาให้เป็นระบบมีมาตรฐานเดียวกันเป็นที่ยอมรับและเป็นหลักการประกันคุณภาพการฝึกอบรมที่ประสิทธิภาพและเชื่อถือได้และเพื่อประเมินมาตรฐานผู้รับการฝึกอบรมให้มีความรู้และสมรรถนะด้านเทคโนโลยีตรงตามมาตรฐานที่กำหนดเป็นที่ยอมรับและเกิดความคุ้มค่า (สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน), 2567)

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาการพัฒนากระบวนหลักเกณฑ์การประเมินและวัดมาตรฐานหลักสูตรฝึกอบรมทักษะเทคโนโลยีนวัตกรรมสำหรับแรงงานกลุ่มเยาวชน ซึ่งการดำเนินการวิจัยจะเน้นประเด็นเนื้อหาทั้งด้านการศึกษาแนวคิดการเปลี่ยนแปลงประเทศไทย 4.0 และประเทศไทย 5.0 แนวคิดแรงงานกลุ่มเปราะบาง (แรงงานกลุ่มเยาวชน) แนวคิดการพัฒนาทักษะเทคโนโลยีนวัตกรรม แนวคิดหลักเกณฑ์การประเมินและวัดมาตรฐานหลักสูตรฝึกอบรม รวมทั้งการเชื่อมโยงกลไกเชิงระบบจากพื้นที่เขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออกนำไปสู่การยกระดับทักษะเทคโนโลยีนวัตกรรมสำหรับแรงงานกลุ่มเยาวชน ใช้วิธีวิทยาการวิจัยแบบการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) และแบบผสมผสานวิธีวิจัย (Mixed Methods Research) ทั้งการวิจัยเชิงปริมาณ การวิจัยเชิงคุณภาพ เกิดผลที่ได้ในเชิงผลผลิต (Output) ได้แก่ 1) ระบบหลักเกณฑ์การประเมินและวัดมาตรฐานหลักสูตรฝึกอบรมทักษะเทคโนโลยีนวัตกรรมสำหรับแรงงานกลุ่มเยาวชน 2 มิติ คือ มิติการประเมินมาตรฐานหลักสูตรฝึกอบรม และมิติการประเมินมาตรฐานผู้รับการฝึกอบรม เพื่อให้สถาบันการศึกษา หน่วยงาน และอุตสาหกรรมในพื้นที่เขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออกมีเกณฑ์การประเมินและวัดมาตรฐานหลักสูตรเพื่อใช้เป็นเกณฑ์มาตรฐานกลางในการประกันคุณภาพการฝึกอบรมให้มีมาตรฐานเป็นที่ยอมรับ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาข้อมูลความต้องการ และความจำเป็นในการพัฒนาทักษะเทคโนโลยีนวัตกรรมสำหรับแรงงานกลุ่มเยาวชนของอุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์อัจฉริยะในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก
2. เพื่อสร้างและพัฒนาระบบหลักเกณฑ์การประเมินและวัดมาตรฐานหลักสูตรฝึกอบรมทักษะเทคโนโลยีนวัตกรรมสำหรับแรงงานกลุ่มเยาวชน 2 มิติ คือ มิติการประเมินมาตรฐานหลักสูตรฝึกอบรม และมิติการประเมินมาตรฐานผู้รับการฝึกอบรม ให้มีมาตรฐานเป็นที่ยอมรับและเกิดความคุ้มค่า
3. เพื่อทดลองใช้และถ่ายทอดระบบหลักเกณฑ์การประเมินและวัดมาตรฐานหลักสูตรฝึกอบรมทักษะเทคโนโลยีนวัตกรรมสำหรับแรงงานกลุ่มเยาวชนในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยผสมผสาน (Mixed Methods Research) ทั้งวิธีวิจัยเชิงคุณภาพในการสังเคราะห์แนวคิดและประยุกต์ และวิธีวิจัยเชิงปริมาณในการยืนยัน การทดลองใช้เครื่องมือดังกล่าว โดยเก็บข้อมูลทั้งปฐมภูมิและทุติยภูมิ นำมาวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนา ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ดังนี้ ขั้นตอนที่ 1 การวิจัย (Research: R1) การศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน โครงสร้างกำลังแรงงาน ความต้องการ การขาดแคลนแรงงานทักษะเทคโนโลยี ความจำเป็นที่ต้องพัฒนาทักษะเทคโนโลยีให้กับแรงงาน กลุ่มเยาวชนและสถานการณ์การจ้างแรงงานในปัจจุบัน ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนา (Development: D1) เป็นการออกแบบและพัฒนา (Design and Development : D and D) โดยการนำข้อมูลที่ได้จากขั้นตอนที่ 1 มาสังเคราะห์เพื่อสร้างระบบหลักเกณฑ์การประเมินและวัดมาตรฐานหลักสูตรฝึกอบรมทักษะเทคโนโลยีนวัตกรรม ขั้นตอนที่ 3 การวิจัย (Research: R2) นำแบบหลักเกณฑ์การประเมินและวัดมาตรฐานหลักสูตรฝึกอบรมทักษะเทคโนโลยีนวัตกรรมไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่าง ขั้นตอนที่ 4 การพัฒนา (Development: D2) เป็นการประเมินผลและปรับปรุง (Evaluation: E) ขั้นตอนนี้เป็นการประเมินผลจากผู้เชี่ยวชาญรับรองแบบประเมินการใช้ระบบหลักเกณฑ์การประเมินและวัดมาตรฐานหลักสูตรฝึกอบรมทักษะเทคโนโลยีนวัตกรรม

1. ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

การวิจัยเชิงคุณภาพ ประชากรที่ใช้ในการศึกษา คือ ผู้แทนจากหน่วยงานภาครัฐของจังหวัดฉะเชิงเทรา (สำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดฉะเชิงเทรา) กลุ่มนักวิชาการสถาบันการศึกษา (กลุ่มสถาบันอาชีวศึกษา) และภาคเอกชน (กลุ่มอุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์อัจฉริยะ) ในพื้นที่จังหวัดฉะเชิงเทรา จำนวน 9 คน (ตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ 1) และผู้ทรงคุณวุฒิจากสถาบันอาชีวศึกษา สถาบันอุดมศึกษา ตัวแทนผู้ประกอบการอุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์อัจฉริยะ และตัวแทนจากผู้ประกอบการ จำนวน 15 คน (ตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ 3) รวมทั้งสิ้น 24 คน ผู้วิจัยพิจารณาจากผู้ที่มีความรู้เฉพาะทางด้านอุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์อัจฉริยะ ด้านคอมพิวเตอร์และสารสนเทศ ผู้ที่มีความรู้และความเชี่ยวชาญเกี่ยวข้องกับการวัดผลและประเมินผล

การวิจัยเชิงปริมาณ ประชากรที่ใช้ในการศึกษา คือ นักเรียน นักศึกษา ที่มีอายุ 15-24 ปี เป็นช่วงวัยที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับมัธยมศึกษา อาชีวศึกษาและระดับอุดมศึกษา ซึ่งเป็นช่วงเปลี่ยนผ่านจากระบบการศึกษาสู่ระบบแรงงาน และต้องมีความรู้พื้นฐานเบื้องต้นทางด้านเทคโนโลยีนวัตกรรม เพื่อรองรับการทำงานในภาคอุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์อัจฉริยะในพื้นที่เขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก มุ่งเน้นศึกษาจังหวัดฉะเชิงเทราเพราะเป็นหนึ่งในสามจังหวัดในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (EEC) ดำเนินโครงการขับเคลื่อนการพัฒนาเมืองอัจฉริยะ (กรุงเทพฯ, 2564) จากแผนการพัฒนาเพื่อยกระดับจังหวัดฉะเชิงเทราสู่เมืองอัจฉริยะ (โพสท์ทูเดย์, 2566) โดยมีกำลังแรงงานเยาวชนที่ต้องการทำงานในอุตสาหกรรมในพื้นที่เขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก จำนวน 4,442 คน (กระทรวงแรงงาน, 2568) กำหนดขนาดตัวอย่างกลุ่มที่ 1 กลุ่มแรงงานกลุ่มเยาวชน นักเรียนมัธยมศึกษาชั้นที่ 6 นักเรียนประกาศนียบัตรวิชาชีพ นักเรียนประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง และนักศึกษา ที่มีอายุ 15-24 ปี ในพื้นที่เขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (มุ่งเน้นศึกษาจังหวัดฉะเชิงเทรา) จำนวน 400 คน เนื่องจากไม่ทราบจำนวนประชากรที่แน่นอน จึงกำหนดขนาดตัวอย่าง โดยใช้สูตรในการคำนวณ กรณีไม่ทราบจำนวนประชากร (กลยา วาณิชบัญชา, 2555) โดยผู้วิจัยกำหนดให้สัดส่วนของกลุ่มตัวอย่างอยู่ในระดับความเชื่อมั่น 95% และยอมให้มีความคลาดเคลื่อนได้ 5% ได้จำนวนตัวอย่าง 385 คน ผู้วิจัยได้เก็บตัวอย่างเพิ่มเป็นจำนวน 400 คน ทำให้ได้ระดับความเชื่อมั่นสูงขึ้นเป็น 95.44% สูงกว่าระดับ 95% ที่ได้ตั้งขึ้นไว้ ขนาดตัวอย่างกลุ่มที่ 2 ผู้เข้ารับการศึกษาฝึกอบรม ซึ่งเป็นกลุ่มกลุ่มทดลองและกลุ่มขยายผล จำนวน 200 คน (ไม่ซ้ำกับกลุ่มที่ 1) เพื่อเก็บข้อมูลเกี่ยวกับความพึงพอใจของการเข้าฝึกอบรมทักษะเทคโนโลยีนวัตกรรม

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ในการสร้างและพัฒนาเครื่องมือแบบสัมภาษณ์และแบบสอบถามผู้วิจัยได้ดำเนินงานโดยศึกษาแนวคิดทฤษฎีและเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาทักษะเทคโนโลยีนวัตกรรมสำหรับแรงงานกลุ่มเยาวชนของอุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์อัจฉริยะ นำแบบสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้นให้ผู้เชี่ยวชาญเพื่อพิจารณาความเหมาะสมและความถูกต้อง โดยการวัด

ระดับความเห็นพ้องระหว่างผู้ประเมิน ได้ค่า Cronbach's Alpha (Cronbach, 1970) เท่ากับ 0.86 แสดงว่าแบบสัมภาษณ์ มีความเชื่อมั่นสูง ส่วนแบบสอบถามให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบ โดยใช้วิธีการทางสถิติตรวจสอบค่าความเที่ยงตรง คือ ค่าดัชนี ความสอดคล้องของข้อคำถามแต่ละข้อกับวัตถุประสงค์ (Index of Item Objective Congruence) หรือค่าดัชนี IOC (สุริยมล ติรภานันท์, 2551) ผลการตรวจสอบค่า IOC อยู่ระหว่าง 0.80 ซึ่งมีความเหมาะสมและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัยในระดับดีมาก ผู้วิจัยนำแบบสอบถามไปทดลองเก็บข้อมูล (try out) จำนวน 30 คน ที่มีใช้กลุ่มตัวอย่าง จากนั้นไปขอเอกสารรับรองโครงการวิจัยต่อคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในคน มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์

2.1 แบบสัมภาษณ์ (สำหรับหน่วยงานภาครัฐ กลุ่มนักวิชาการสถาบันการศึกษาและกลุ่มอุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์อัจฉริยะ) เพื่อศึกษาข้อมูลความต้องการ และความจำเป็นในการพัฒนาทักษะเทคโนโลยีนวัตกรรมสำหรับแรงงานกลุ่มเยาวชนของอุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์อัจฉริยะในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก ประกอบด้วย 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 สถานภาพทั่วไปของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ตอนที่ 2 ความต้องการและความจำเป็นในการพัฒนาทักษะเทคโนโลยีนวัตกรรมสำหรับแรงงานกลุ่มเยาวชนของอุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์อัจฉริยะและโครงสร้างแรงงานเยาวชนในจังหวัดฉะเชิงเทรา

ตอนที่ 3 ความคิดเห็นเพิ่มเติมและข้อเสนอแนะ

2.2 แบบสอบถาม (สำหรับกลุ่มแรงงานกลุ่มเยาวชน) นักเรียนมัธยมศึกษาชั้นที่ 6 นักเรียนประกาศนียบัตรวิชาชีพ นักเรียนประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง และนักศึกษา ที่มีอายุ 15-24 ปี ในพื้นที่เขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (มุ่งเน้นศึกษาจังหวัดฉะเชิงเทรา) เพื่อศึกษาข้อมูลความต้องการในการพัฒนาทักษะเทคโนโลยีนวัตกรรมสำหรับแรงงานกลุ่มเยาวชนของอุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์อัจฉริยะในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก ประกอบด้วย 3 ตอน ดังนี้ ตอนที่ 1 สถานภาพทั่วไปของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ตอนที่ 2 ความต้องการพัฒนาทักษะด้านเทคโนโลยีนวัตกรรม ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

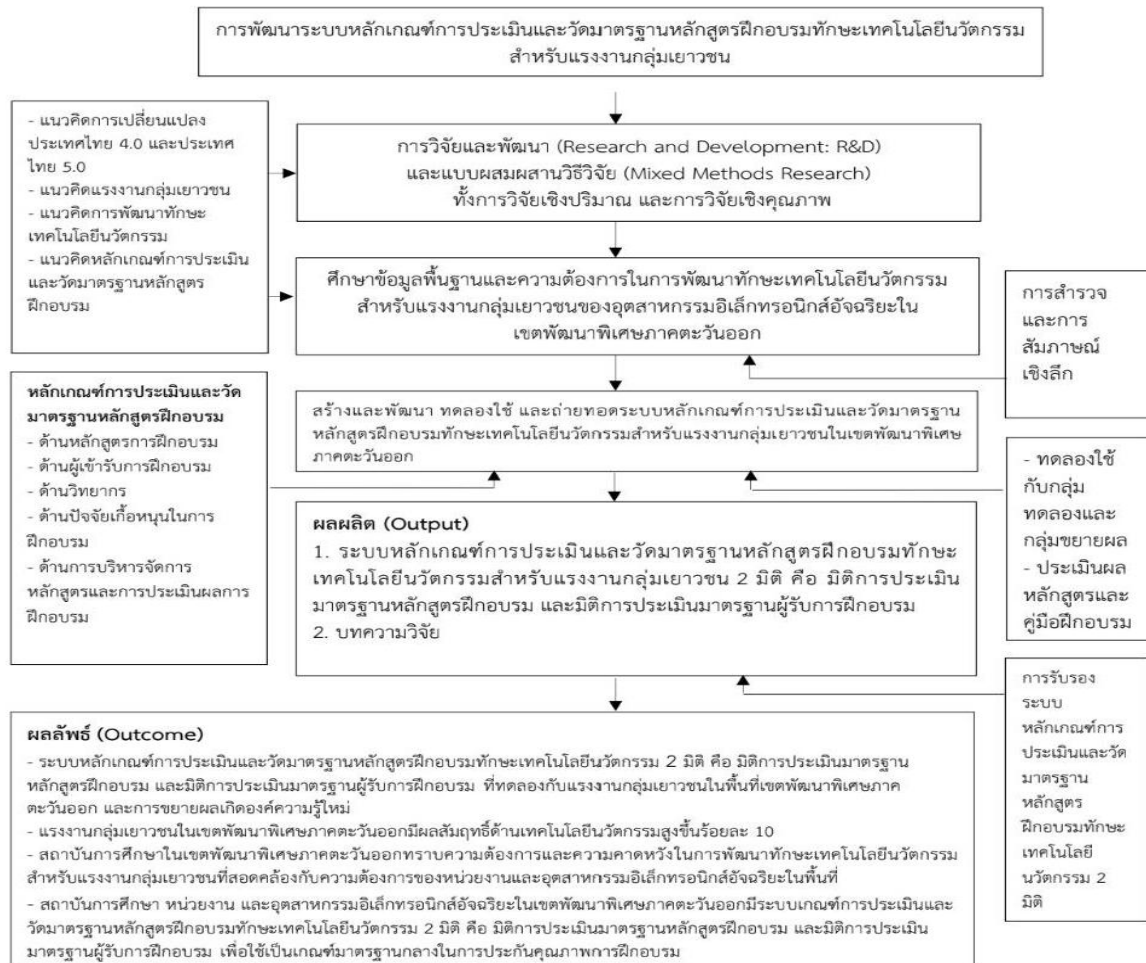
2.3 แบบสอบถาม (สำหรับกลุ่มผู้เข้าอบรม) นักเรียนมัธยมศึกษาชั้นที่ 6 นักเรียนประกาศนียบัตรวิชาชีพ นักเรียนประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง และนักศึกษา ที่มีอายุ 15-24 ปี ในพื้นที่เขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (มุ่งเน้นศึกษาจังหวัดฉะเชิงเทรา) ประกอบด้วย 3 ตอน ดังนี้ ตอนที่ 1 สถานภาพทั่วไปของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ตอนที่ 2 ความพึงพอใจของผู้เข้ารับการอบรมการพัฒนาทักษะเทคโนโลยี ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

2.4 แบบฟอร์มแบบประเมินและวัดมาตรฐานหลักสูตรฝึกอบรมทักษะเทคโนโลยีนวัตกรรมสำหรับแรงงานกลุ่มเยาวชน การอบรมโครงการย่อยที่ 1 การพัฒนาหลักสูตรและคู่มือฝึกอบรมด้านเทคโนโลยีนวัตกรรมสำหรับแรงงานกลุ่มเยาวชน และการอบรมโครงการย่อยที่ 3 การพัฒนาชุดฝึกอบรมออนไลน์ เรื่อง ทักษะการใช้งานเทคโนโลยีนวัตกรรมสำหรับแรงงานกลุ่มเยาวชน

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

ภายหลังจากที่ได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่าง 1) นักเรียนและนักศึกษาที่เป็นกลุ่มแรงงานเยาวชนในจังหวัดฉะเชิงเทรา 2) กลุ่มตัวอย่างจากผู้เข้าฝึกอบรมการพัฒนาทักษะเทคโนโลยี วิธีทางสถิติ การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะทางประชากรศาสตร์ของตัวอย่าง ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา สาขาที่เรียน ส่วนความต้องการการพัฒนาทักษะเทคโนโลยี และความพึงพอใจของผู้เข้ารับการอบรมการพัฒนาทักษะเทคโนโลยี โดยการใช้การแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เพื่อนำมาไปสู่แนวทางในการพัฒนาระบบหลักเกณฑ์การประเมินและวัดมาตรฐานการฝึกอบรมหรือหลักสูตรที่ตอบโจทย์ได้จริง และทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบประเมินและวัดมาตรฐานหลักสูตรฝึกอบรมทักษะเทคโนโลยี โดยการหาค่า (I-CVI)ความเห็นพ้องจากผู้ทรงคุณวุฒิพร้อมลงนามรับรอง เพื่อแสดงความคิดเห็นและสรุประบบหลักเกณฑ์การประเมินและวัดมาตรฐานหลักสูตรฝึกอบรมทักษะเทคโนโลยีนวัตกรรมสำหรับแรงงานกลุ่มเยาวชนในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก เพื่อให้สามารถนำไปใช้วัดผลได้จริงอย่างเป็นรูปธรรมและมีประสิทธิภาพ

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดงานวิจัย

ที่มา: Krejcie & Morgan (1975); Tyler (2013); Kirkpatrick & Kirkpatrick (2006); International Society for Technology in Education (2016)

ผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัย พบว่า

1. ผลการศึกษาข้อมูลความต้องการและความจำเป็นในการพัฒนาทักษะเทคโนโลยีนวัตกรรมสำหรับแรงงานกลุ่มเยาวชนของอุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์อัจฉริยะในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก

การศึกษาข้อมูลความต้องการ และความจำเป็นในการพัฒนาทักษะเทคโนโลยีนวัตกรรมสำหรับแรงงานกลุ่มเยาวชนของอุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์อัจฉริยะในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก ผ่านการสัมภาษณ์เชิงลึกกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 15 คน ครอบคลุมทั้งภาครัฐ ภาคการศึกษา และภาคอุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์อัจฉริยะในจังหวัดฉะเชิงเทรา ผลการวิจัยพบว่า ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่ระบุว่าต้องการพัฒนาทักษะแรงงานกลุ่มเยาวชนที่สามารถนำไปใช้ในการทำงาน การมีทักษะด้านดิจิทัลและเทคโนโลยีใหม่ ๆ ช่วยให้แรงงานไทยมีความสามารถในการแข่งขันในเวทีสากล และได้รับโอกาสในการทำงานที่ดีขึ้นในยุคที่เทคโนโลยีมีบทบาทมากขึ้น และชี้ให้เห็นถึงความจำเป็นเร่งด่วนในการพัฒนาทักษะเทคโนโลยี เนื่องจากนโยบายของกรมส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ Smart Office และ Smart Education เพราะทุกองค์กรให้ความสำคัญต่อการพัฒนาทักษะด้านเทคโนโลยีและมีความจำเป็นอย่างยิ่งในบริบทของการเปลี่ยนผ่านสู่ยุคดิจิทัล ดังนั้น หลักสูตรฝึกอบรมทักษะเทคโนโลยีนวัตกรรมจึงต้องนำข้อมูลที่ได้นำมาวิเคราะห์ว่าทักษะใดจำเป็นต่อการทำงานในอุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์อัจฉริยะ มีความพร้อมหรือการเติมเต็มในทักษะเทคโนโลยีให้กับแรงงานกลุ่มเยาวชน เนื่องจากเป็นฐานสำคัญ

ในการออกแบบหลักสูตรให้ตรงกับความต้องการจริงจากภาคอุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์อัจฉริยะ เพราะคุณภาพของหลักสูตรเป็นหัวใจสำคัญที่ทำให้การอบรมเกิดผลจริงทั้งในแง่ของการเรียนรู้การนำไปใช้และการพัฒนาศักยภาพของผู้เข้าอบรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสอดคล้องกับความต้องการของแรงงานกลุ่มเยาวชนในการเรียนรู้ด้านเทคโนโลยีนวัตกรรมสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการทำงาน ดังนั้นจึงยืนยันข้อมูลโดยการเก็บข้อมูลจากแบบสอบถาม กลุ่มตัวอย่าง 400 คน พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศชาย (ร้อยละ 93.75) อายุ 15 - 17 ปี (ร้อยละ 76.25) ระดับการศึกษาประกาศนียบัตรวิชาชีพ ปวช. (ร้อยละ 72.50) และเลือกเรียนสายอาชีพ (ร้อยละ 89.25) ส่วนผลของความต้องการและความจำเป็นในการพัฒนาทักษะเทคโนโลยีและนวัตกรรมมีข้อมูลดังนี้

ตารางที่ 1 ความคิดเห็นเกี่ยวกับความต้องการและความจำเป็นในการพัฒนาทักษะเทคโนโลยีนวัตกรรม

ความต้องการในการพัฒนาทักษะด้านเทคโนโลยีนวัตกรรม	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความคิดเห็น
1. การอบรมการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อใช้ในชีวิตประจำวัน	4.56	0.59	มากที่สุด
2. การอบรมการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลนำไปใช้เพื่อธุรกิจส่วนตัว	4.48	0.62	มาก
3. การเรียนรู้ด้านเทคโนโลยีนวัตกรรมเพื่อพัฒนานำไปใช้ในการทำงาน	4.57	0.59	มากที่สุด
4. การใช้งานแพลตฟอร์มออนไลน์เพื่อขายสินค้า/บริการ	4.45	0.62	มาก
การฝึกอบรมด้านเทคโนโลยีใหม่ (AI, Big Data, IoT)			
5. การฝึกอบรมด้านเทคโนโลยีใหม่ (AI, Big Data, IoT)	4.47	0.63	มาก
6. ความสามารถในการปรับตัวกับเทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลง	4.51	0.63	มากที่สุด
7. การใช้เทคโนโลยีเพื่อสร้างสรรค์ผลงานใหม่	4.43	0.60	มาก
รวม	4.51	0.55	มากที่สุด

จากตารางที่ 1 พบว่า นักเรียน นักศึกษาที่กำลังศึกษาอยู่ในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (จังหวัดฉะเชิงเทรา) ความคิดเห็นเกี่ยวกับความต้องการในการพัฒนาทักษะด้านเทคโนโลยีนวัตกรรมโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.51$) โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ การเรียนรู้ด้านเทคโนโลยีนวัตกรรมเพื่อพัฒนานำไปใช้ในการทำงาน ($\bar{X} = 4.57$) การอบรมการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในชีวิตประจำวัน ($\bar{X} = 4.56$) ความสามารถในการปรับตัวกับเทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลง ($\bar{X} = 4.51$) การอบรมการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลนำไปใช้เพื่อธุรกิจส่วนตัว ($\bar{X} = 4.48$) การฝึกอบรมด้านเทคโนโลยีใหม่ (AI, Big Data, IoT) ($\bar{X} = 4.47$) การใช้งานแพลตฟอร์มออนไลน์เพื่อขายสินค้า/บริการ ($\bar{X} = 4.45$) และการใช้เทคโนโลยีเพื่อสร้างสรรค์ผลงานใหม่ ($\bar{X} = 4.43$)

2. ผลการสร้างและพัฒนาระบบหลักเกณฑ์การประเมินและวัดมาตรฐานหลักสูตรฝึกอบรมทักษะเทคโนโลยี นวัตกรรมสำหรับแรงงานกลุ่มเยาวชน 2 มิติ คือ มิติการประเมินมาตรฐานหลักสูตรฝึกอบรม และมิติการประเมิน มาตรฐานผู้รับการฝึกอบรม ให้มีมาตรฐานเป็นที่ยอมรับและเกิดความคุ้มค่า

ผลการสร้างและพัฒนาระบบหลักเกณฑ์การประเมินและวัดมาตรฐานหลักสูตรฝึกอบรมทักษะเทคโนโลยี นวัตกรรมสำหรับแรงงานกลุ่มเยาวชน 2 มิติ คือ มิติการประเมินมาตรฐานหลักสูตรฝึกอบรม และมิติการประเมินมาตรฐานผู้รับการฝึกอบรม ให้มีมาตรฐานเป็นที่ยอมรับ มีระบบขั้นตอน ดังนี้ **ขั้นตอนที่ 1** การศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน การวางแผนเครื่องมือ วิธีการประเมินและการกำหนดเกณฑ์การประเมิน **ขั้นตอนที่ 2** การพัฒนา โดยการวางแผนเครื่องมือ วิธีการประเมินและการกำหนดเกณฑ์การประเมิน โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากวัตถุประสงค์ที่ 1 จากการสัมภาษณ์และแบบสอบถามจากนักเรียนและนักศึกษามาสังเคราะห์เพื่อสร้างระบบหลักเกณฑ์การประเมินและวัดมาตรฐานหลักสูตร ฝึกอบรมทักษะเทคโนโลยี นวัตกรรมสำหรับแรงงานกลุ่มเยาวชนมีกรอบหลักอ้างอิงตามกรอบมาตรฐานอาชีพเทคโนโลยี (Tech-Oriented Standards) **ขั้นตอนที่ 3 การวิจัย** การดำเนินการประเมิน การวิเคราะห์ผลข้อมูลการประเมินจากการวัด มาตรฐาน 5 ด้านประกอบด้วย ด้านหลักสูตรการฝึกอบรม ด้านผู้เข้ารับการฝึกอบรม ด้านวิทยากร ด้านปัจจัยเกื้อหนุน ในการฝึกอบรม ท้ายสุดคือด้านการบริหารจัดการหลักสูตรและการประเมินผลการฝึกอบรม มีหลักเกณฑ์การประเมิน

และตัวบ่งชี้มาตรฐานของหลักสูตรฝึกอบรมทักษะเทคโนโลยีและหลักสูตรชุดฝึกอบรมออนไลน์ **ขั้นตอนที่ 4** การพัฒนาเป็นการประเมินผลและปรับปรุง โดยนำผลการประเมินที่ได้มาปรับปรุงและพัฒนาให้ได้หลักเกณฑ์การประเมินและวัดมาตรฐานหลักสูตรฝึกอบรมทักษะเทคโนโลยีนวัตกรรมสำหรับแรงงานกลุ่มเยาวชนที่มีคุณภาพในแต่ละด้านของโครงการย่อย 1 โครงการย่อย 3 ดังนี้

ตารางที่ 2 โครงการย่อย 1 การประเมินมาตรฐานหลักสูตรฝึกอบรม ตามมาตรฐาน 5 ด้าน

มาตรฐาน (ด้านหลักสูตร มิตินี้ 1)	ตัวบ่งชี้	เกณฑ์การประเมิน
1. ด้านหลักสูตร	1. เนื้อหาหลักสูตร 2. วัตถุประสงค์เป้าหมาย	1. ผ่านการสอบถามความต้องการ 2. มีการกำหนดวัตถุประสงค์ 3. วิธีการฝึกอบรมอย่างชัดเจน 4. หลักสูตรมีการพัฒนาหรือทบทวนปรับปรุง 5. ผลการประเมินความพึงพอใจ 6. รายละเอียดสอดคล้องตามวัตถุประสงค์ 7. โครงการฝึกอบรมได้รับการตรวจสอบ
2. ด้านผู้รับการอบรม	1. คุณสมบัติของผู้เข้ารับการฝึกอบรม	1. คุณสมบัติที่กำหนดในแต่ละหลักสูตรฝึกอบรม 2. ผู้เรียนเหมาะสมกับหลักสูตร 3. ผู้เข้าอบรมมีความต้องการฝึกอบรม 4. ผู้เข้าอบรมมีความพร้อม
3. ด้านวิทยากร	1. ความรู้และทักษะของวิทยากร 2. ความสามารถในการถ่ายทอดความรู้	1. มีคุณวุฒิ มีความรู้ ความสามารถหรือมีประสบการณ์ 2. มีชื่อเสียงเป็นที่ยอมรับ 3. เทคนิควิธีการฝึกอบรม 4. มีทักษะในการถ่ายทอดความรู้ 5. เทคนิคในการใช้สื่อ 6. วิทยากรมีความพร้อมในการตอบคำถาม
4. ด้านปัจจัยเกื้อหนุน	1. ปัจจัยเกื้อหนุน	1. กำหนดสถานที่ฝึกอบรม 2. คอมพิวเตอร์เพียงพอต่อการปฏิบัติการ 3. เอกสารประกอบการอบรมของหลักสูตร
6. ด้านบริหารและการประเมินผล	1. การบริหารหลักสูตร	1. โครงการและแผนงานที่ชัดเจน 2. ประสานงานกับผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง 3. การประเมินการอบรมมีระบบหลักเกณฑ์ที่ชัดเจน
มาตรฐาน (ด้านผู้เข้าอบรม มิตินี้ 2)	ตัวบ่งชี้	เกณฑ์การประเมิน
1. ผู้เข้ารับการฝึกอบรม	1. ผู้เข้าอบรม 2. การผ่านการทดสอบ	1. ผู้เข้าอบรมมีคุณสมบัติตรงกับวัตถุประสงค์ของหลักสูตร 2. ผู้เข้าอบรมเข้าใจเนื้อหา 3. ผู้เข้าอบรมมีส่วนร่วม 4. มีความสามารถในการประยุกต์ใช้ทักษะเทคโนโลยี 5. สอบผ่านเกณฑ์ที่กำหนด 6. เข้าร่วมอบรมครบตามระยะเวลาที่กำหนด
2. ความรู้และทักษะเทคโนโลยี	1. ความรู้และทักษะเทคโนโลยีของผู้เข้าอบรม	1. ผู้เข้าอบรมมีความรู้และทักษะในการใช้เทคโนโลยีเพิ่มขึ้น 2. ผู้เข้าอบรมผ่านการทดสอบก่อนอบรม (Pre-test) 3. ผู้เข้าอบรมผ่านเกณฑ์การประเมินหลังอบรม (Post-test)

ตารางที่ 3 โครงการย่อย 3 การประเมินมาตรฐานหลักสูตรฝึกอบรมออนไลน์ ตามมาตรฐาน 5 ด้าน

มาตรฐาน (ด้านหลักสูตร มิตที่ 1)	ตัวบ่งชี้	เกณฑ์การประเมิน
1. ด้านหลักสูตร	1. เนื้อหาหลักสูตร 2. วัตถุประสงค์เป้าหมาย	1. ผ่านการสอบถามความต้องการ 2. มีการกำหนดวัตถุประสงค์ในการอบรมออนไลน์ 3. วิธีการฝึกอบรมออนไลน์อย่างชัดเจน 4. หลักสูตรมีการพัฒนาหรือทบทวนปรับปรุงให้ทันสมัย 5. ผลการประเมินความพึงพอใจ 6. รายละเอียดสอดคล้องตามวัตถุประสงค์ 7. โครงการฝึกอบรมออนไลน์ได้รับการตรวจสอบ
2. ด้านผู้รับการอบรม	1. คุณสมบัติของผู้เข้ารับการฝึกอบรมออนไลน์	1. คุณสมบัติที่กำหนดในแต่ละหลักสูตรฝึกอบรมออนไลน์ 2. ผู้เรียนเหมาะสมกับหลักสูตรอบรมออนไลน์ 3. ผู้เข้าอบรมมีความต้องการฝึกอบรมออนไลน์ 4. ผู้เข้าอบรมมีความพร้อมออนไลน์
3. ด้านวิทยากร	1. ความรู้และทักษะของวิทยากร 2. ความสามารถในการถ่ายทอดความรู้	1. มีคุณวุฒิ มีความรู้ ความสามารถหรือมีประสบการณ์ 2. มีชื่อเสียงเป็นที่ยอมรับ 3. เทคนิควิธีการฝึกอบรมออนไลน์ 4. มีทักษะในการถ่ายทอดความรู้ 5. เทคนิคในการใช้สื่อทางออนไลน์ 6. วิทยากรมีความพร้อมในการตอบคำถาม
4. ด้านปัจจัยเกื้อหนุน	1.ปัจจัยเกื้อหนุน 2.อุปกรณ์การฝึกทักษะการใช้เทคโนโลยี	1. กำหนดสถานที่ฝึกอบรม 2. คอมพิวเตอร์เพียงพอต่อการปฏิบัติการ 3. เอกสารประกอบการอบรมของหลักสูตร 4. อุปกรณ์และเครื่องมือการฝึกอบรมทักษะการใช้งานเทคโนโลยีออนไลน์มีเพียงพอต่อผู้เข้าอบรม 5. อุปกรณ์ในการอบรมทันสมัยมีสภาพพร้อมใช้งานและมีสัญญาณอินเทอร์เน็ตที่เสถียรและรวดเร็ว
5. ด้านบริหารและการประเมินผล	1.การบริหารหลักสูตร	1. โครงการและแผนงานที่ชัดเจน 2. ประสานงานกับผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง 3. การประเมินการอบรมมีระบบหลักเกณฑ์ที่ชัดเจน
มาตรฐาน (ด้านผู้เข้าอบรม มิตที่ 2)	ตัวบ่งชี้	เกณฑ์การประเมิน
1. ผู้เข้าอบรมออนไลน์	1. ผู้เข้าร่วมอบรมออนไลน์ 2.ผลสัมฤทธิ์ของผู้เข้าอบรมออนไลน์	1. ผู้เข้าอบรมมีคุณสมบัติตรงกับวัตถุประสงค์ของหลักสูตร 2. ผู้เข้าอบรมเข้าใจเนื้อหา 3. ผู้เข้าอบรมมีส่วนร่วม 4. มีความสามารถในการประยุกต์ใช้ทักษะเทคโนโลยี 5. ผู้เข้าอบรมออนไลน์มีความพึงพอใจในการฝึกอบรมออนไลน์ 6. มีการเข้าร่วมอบรมตามระยะเวลาที่กำหนด
2. ความรู้และทักษะเทคโนโลยีของผู้เข้าอบรม	1. ความรู้และทักษะเทคโนโลยี	1. ผู้เข้าอบรมมีความรู้และทักษะในการใช้เทคโนโลยีเพิ่มขึ้น 2. ผู้เข้าอบรมผ่านการทดสอบก่อนอบรม (Pre-test) 3. ผู้เข้าอบรมผ่านเกณฑ์การประเมินหลังอบรม (Post-test)

ผลที่ได้จากการประเมินและการวัดมาตรฐานหลักสูตรฝึกอบรมทั้งสองโครงการ มีตัวบ่งชี้ที่บ่งบอกว่าหลักสูตรอบรมมีคุณภาพสอดคล้องกับมาตรฐานทั้ง 5 ด้าน นำไปวัดผลโครงการฝึกอบรมได้ โดยมีเกณฑ์การประเมินที่มีความเที่ยงตรง ชัดเจน และตรวจสอบได้และให้ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบโดยการหาค่า (I-CVI) ประเมินความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ของแต่ละรายการ (item) และวัดระดับความเห็นพ้องของผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 ท่าน ของโครงการย่อยที่ 1 และโครงการย่อยที่ 3 ทั้ง 2 มิติ ผลการวิเคราะห์ค่าความตรงเชิงเนื้อหาในระดับรายการ (I-CVI) พบว่า ข้อคำถามส่วนใหญ่มีค่า I-CVI อยู่ระหว่าง 0.80 – 1.00 ซึ่งแสดงถึงความเห็นพ้องของผู้ทรงคุณวุฒิในระดับสูงว่ารายการคำถามมีความเหมาะสมและครอบคลุมเนื้อหาที่ต้องการวัดในระดับตามเกณฑ์มาตรฐาน ซึ่งถือว่าผ่านเกณฑ์ทุกข้อคำถาม

3. ผลการทดลองใช้และถ่ายทอดระบบหลักเกณฑ์การประเมินและวัดมาตรฐานหลักสูตรฝึกอบรมทักษะเทคโนโลยีนวัตกรรมสำหรับแรงงานกลุ่มเยาวชนในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก

การทดลองใช้และถ่ายทอดระบบหลักเกณฑ์การประเมินและวัดมาตรฐานหลักสูตรฝึกอบรมทักษะเทคโนโลยีนวัตกรรมสำหรับแรงงานกลุ่มเยาวชนในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก ใช้ระเบียบวิธีเชิงคุณภาพซึ่งดำเนินการวิจัยร่วมกับโครงการย่อยที่ 1 และโครงการย่อยที่ 3 ในการนำแบบประเมินและวัดมาตรฐานหลักสูตรฝึกอบรมเข้าไปใช้ในการดำเนินการประเมินหลักสูตรฝึกอบรมของทั้งสองโครงการย่อย ทั้งในกลุ่มทดลองและขยายผลกับหลักสูตรฝึกอบรมทักษะเทคโนโลยีหลังจากนั้นเก็บข้อมูลจากผู้แทนที่เข้าร่วมฝึกอบรมทั้ง 5 รุ่น ๆ ละ 2 คน จำนวน 10 คน และผู้เชี่ยวชาญเป็นตัวแทนจากสำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดฉะเชิงเทรา จำนวน 2 คน วิทยาลัยเทคนิคจุฬาภรณ์ (ลาดขวาง) จำนวน 1 คน และผู้ประกอบการภาคอุตสาหกรรม อิเล็กทรอนิกส์ จำนวน 2 คน รวมทั้งสิ้นจำนวน 15 คน เพื่อแสดงความคิดเห็นและให้ข้อเสนอแนะ ผลการวิจัยพบว่า การประเมินผลจากการนำระบบหลักเกณฑ์การประเมินและวัดมาตรฐานไปทดลองใช้กับกลุ่มเป้าหมาย ระบบหลักเกณฑ์การประเมินและวัดมาตรฐานหลักสูตรฝึกอบรมทักษะเทคโนโลยีสามารถประเมินคุณภาพหลักสูตรอบรมทักษะเทคโนโลยีได้อย่างครอบคลุม มีความชัดเจนและมีประสิทธิภาพนำไปใช้กับหลักสูตรการพัฒนาทักษะเทคโนโลยีได้จริง มีค่าการประเมินอยู่ที่ร้อยละ 80 ขึ้นไป จึงถือว่าอยู่ในระดับดี การวิจัยเชิงปริมาณดำเนินการในส่วนของการสอบถามความพึงพอใจของผู้เข้าอบรมจำนวน 200 คน ผลการวิจัยพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศชาย (ร้อยละ 97.50) อายุ 15 - 17 ปี (ร้อยละ 74.00) ระดับการศึกษา ประกาศนียบัตรวิชาชีพ ปวช. (ร้อยละ 68.00) และเลือกเรียนสายอาชีพ (ร้อยละ 73.50)

ตารางที่ 4 ความพึงพอใจของผู้เข้ารับการอบรมหลักสูตรฝึกอบรมทักษะเทคโนโลยีนวัตกรรม

ความต้องการในการพัฒนาทักษะด้านเทคโนโลยีนวัตกรรม	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความคิดเห็น
1. หลักสูตรการฝึกอบรมตรงตามวัตถุประสงค์	4.44	0.55	มากที่สุด
2. เนื้อหาของหลักสูตรอบรมมีความทันสมัยและเหมาะสม	4.46	0.54	มาก
3. ความสามารถของวิทยากรในการถ่ายทอดองค์ความรู้	4.18	0.66	มาก
4. หลักสูตรการอบรมมีกิจกรรมและแบบฝึกหัดที่พัฒนาทักษะเทคโนโลยีได้อย่างเหมาะสม	4.32	0.57	มาก
5. การใช้สื่ออุปกรณ์ที่ทันสมัยสอดคล้องกับเนื้อหาหลักสูตรการอบรม	4.21	0.67	มาก
6. หลักสูตรการอบรมก่อให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาทักษะเทคโนโลยี	4.35	0.54	มาก
7. วิธีการประเมินและวัดมาตรฐานเหมาะสมกับเนื้อหาของหลักสูตร	4.30	0.55	มาก
8. โดยรวมแล้วท่านพึงพอใจกับการอบรมการพัฒนาทักษะเทคโนโลยี	4.33	0.49	มาก
รวม	4.32	0.46	มาก

จากตาราง 2 พบว่า ผู้เข้าอบรมที่กำลังศึกษาอยู่ในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (จังหวัดฉะเชิงเทรา) มีความคิดเห็นด้วยเกี่ยวกับพึงพอใจกับหลักสูตรฝึกอบรมทักษะเทคโนโลยีนวัตกรรมนี้ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.32$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้ออยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ เนื้อหาของหลักสูตรอบรมมีความทันสมัยและเหมาะสม ($\bar{X} = 4.46$) หลักสูตรการฝึกอบรมตรงตามวัตถุประสงค์ ($\bar{X} = 4.44$) หลักสูตรการอบรม

ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาทักษะเทคโนโลยี ($\bar{X} = 4.35$) โดยรวมแล้วท่านพึงพอใจกับการอบรมการพัฒนาทักษะเทคโนโลยี ($\bar{X} = 4.33$) หลักสูตรการอบรมมีกิจกรรมและแบบฝึกหัดที่พัฒนาทักษะเทคโนโลยีได้อย่างเหมาะสม ($\bar{X} = 4.32$) การใช้สื่ออุปกรณ์ที่ทันสมัยสอดคล้องกับเนื้อหาหลักสูตรการอบรม ($\bar{X} = 4.21$) และความสามารถของวิทยากรในการถ่ายทอดองค์ความรู้ ($\bar{X} = 4.21$)

อภิปรายผล

ประเด็นสำคัญที่ได้พบจากการศึกษาเรื่อง การพัฒนาระบบหลักเกณฑ์การประเมินและวัดมาตรฐานหลักสูตรฝึกอบรมทักษะเทคโนโลยีในวัตกรรมการบริหารงานกลุ่มเยาวชน ในครั้งนี้ผู้วิจัยได้นำมาอภิปรายเพื่อสรุปผลการศึกษา โดยมีการนำเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาอ้างอิงเพื่อการอภิปรายผล ผลจากการศึกษาวิจัย ผู้วิจัยสามารถอภิปรายผลการศึกษา โดยสามารถเรียงลำดับการอภิปรายตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. ข้อมูลความต้องการและความจำเป็นในการพัฒนาทักษะเทคโนโลยีในวัตกรรมการบริหารงานกลุ่ม เยาวชนของอุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์อัจฉริยะในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก พบว่า หน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์อัจฉริยะ เห็นพ้องต้องกันว่าการพัฒนาทักษะเทคโนโลยีในวัตกรรมการบริหารงานเยาวชนในอุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์อัจฉริยะส่งผลดีต่อภาคแรงงานของอุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์อัจฉริยะ หัวใจหลักของอุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์อัจฉริยะในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออกคือ การเตรียมความพร้อมของแรงงานกลุ่มเยาวชนด้วยทักษะเทคโนโลยีที่สอดคล้องกับแนวโน้มแรงงานภาคอุตสาหกรรมและเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อคุณภาพของหลักสูตรการฝึกอบรมทักษะเทคโนโลยีในวัตกรรมการบริหารงานและความสอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงานในยุคปัจจุบัน ส่วนความต้องการของแรงงานกลุ่มเยาวชน ต้องการเรียนรู้ด้านเทคโนโลยีในวัตกรรมการบริหารงานเพื่อพัฒนาตนเองสามารถนำไปใช้ในการทำงาน และการปรับตัวกับเทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลงในระดับมากที่สุด สอดคล้องกับงานวิจัยของ คม แร่งสูงเนิน (2565) ทำการศึกษาทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 ของนักศึกษาระดับปริญญาตรี สถาบันการอาชีวศึกษาตามความต้องการของสถานประกอบการพบว่า ทักษะที่จำเป็น ประกอบด้วย ทักษะการเรียนรู้ในวัตกรรมการบริหารงาน ทักษะสารสนเทศเพื่อเทคโนโลยี ทักษะชีวิตและอาชีพ ทักษะของคนในศตวรรษที่ 21 การเรียนรู้ตลอดชีวิต 3R และทักษะการคิด จะเห็นได้ว่าการทำงานในปัจจุบันทุกอาชีพเกี่ยวข้องกับการใช้คอมพิวเตอร์ ระบบสารสนเทศ หรือสื่อดิจิทัล ผู้ปฏิบัติงานต้องมีทักษะสารสนเทศและเทคโนโลยี (ICT Literacy) เพื่อค้นหา วิเคราะห์ และนำข้อมูลไปใช้ได้ถูกต้อง ดังนั้นแรงงานกลุ่มเยาวชนหากมีความพร้อมทางทักษะทางเทคโนโลยีที่ตรงกับความต้องการของสถานประกอบการสามารถขยายโอกาสในการมีงานทำได้งานทำที่มีคุณภาพและรายได้สูงขึ้น ซึ่งตรงกับงานวิจัยของ วรธา มงคลสืบสกุล (2565) ศึกษาแนวทางการขับเคลื่อนนโยบายสู่การพัฒนาทักษะแรงงานเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงหลังยุคโควิด-19 พบว่า ภาครัฐหลายหน่วยงานมีการดำเนินงานเพื่อพัฒนาทักษะแรงงานในรูปแบบของการ Up-Skill, Re-Skill และ New Skill เช่น หลักสูตรการใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมการตลาดสมัยใหม่จากผลกระทบจากโควิด-19 โดยสถาบันยานยนต์ ซึ่งการดำเนินการดังกล่าวอาจได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงทางด้านเทคโนโลยี การเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ การผลิตบัณฑิตที่ไม่สอดคล้องกับความต้องการของตลาด รวมถึงโอกาสในการเข้าถึงงาน การเข้าถึงการพัฒนาทักษะของกลุ่มเปราะบาง

2. ผลการสร้างและพัฒนาระบบหลักเกณฑ์การประเมินและวัดมาตรฐานหลักสูตรฝึกอบรมทักษะเทคโนโลยีในวัตกรรมการบริหารงานกลุ่มเยาวชน 2 มิติ คือ มิติการประเมินมาตรฐานหลักสูตรฝึกอบรม และมิติการประเมินมาตรฐานผู้รับการฝึกอบรม ให้มีมาตรฐานเป็นที่ยอมรับและเกิดความคุ้มค่า การพัฒนาระบบหลักเกณฑ์การประเมินและวัดมาตรฐานหลักสูตรฝึกอบรมทักษะเทคโนโลยีเป็นการประเมินหลักสูตรการฝึกอบรมโครงการย่อย 1 และโครงการย่อย 2 ที่มุ่งเน้นพัฒนาทักษะทางด้านเทคโนโลยีให้แรงงานกลุ่มเยาวชนมีศักยภาพและพร้อมนำไปใช้ในการทำงานได้จริงและตรงตามความต้องการของสถานประกอบการภาคอุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์อัจฉริยะ ซึ่งงานวิจัยของมารุต พัฒนาผล ทำการศึกษาเรื่องการพัฒนาแบบการประเมินเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนระดับบัณฑิตศึกษา พบว่า รูปแบบการประเมินเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนระดับบัณฑิตศึกษา มีประสิทธิผลตามเกณฑ์ที่กำหนดและการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ

หลังการทดลองใช้รูปแบบการประเมินสูงกว่าก่อนการใช้รูปแบบประเมินอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .05 จะเห็นได้ว่าการเรียนรู้การใช้เทคโนโลยีของบัณฑิตมีผลการประเมินที่สูงขึ้น ผลจากการประเมินเป็นข้อมูลสำคัญในการปรับปรุงเนื้อหาหลักสูตร กิจกรรมในการเรียนทำให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ดังนั้น ในการสร้างระบบหลักเกณฑ์การประเมินและวัดมาตรฐานหลักสูตรฝึกอบรมเทคโนโลยีจึงต้องมีข้อมูลเบื้องต้นที่สามารถนำมารวบรวมและสังเคราะห์ สามารถนำไปใช้ในการประเมินและวัดมาตรฐานหลักสูตรฝึกอบรมได้อย่างเหมาะสมตามบริบทของแต่ละหลักสูตร สามารถวัดผลได้ตรงกับจุดประสงค์และเพื่อให้มั่นใจได้ว่าหลักสูตรฝึกอบรมนั้นมีคุณภาพตรงตามความต้องการของตลาดแรงงานในปัจจุบัน โดยใช้แนวคิดของ Kirkpatrick เป็นวิธีที่ได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวางทั่วโลกใช้เพื่อวัดประสิทธิผลของการฝึกอบรมอย่างเป็นระบบเพื่อให้สร้างแบบหลักเกณฑ์การประเมินและวัดมาตรฐานหลักสูตรให้มีคุณภาพ เหมือนดังงานวิจัยของ Buganza et al. (2013) ได้วิจัยการวัดผลกระทบของการบริหารจัดการโครงการด้านการศึกษา กรณีศึกษาหลักสูตรการบริหารจัดการโครงการ โดยใช้แนวคิดการประเมินผลการฝึกอบรม Kirkpatrick (2006) ผลการวิจัยพบว่า ประสิทธิภาพการฝึกอบรมด้านการเรียนรู้ มีความสัมพันธ์กับสมรรถนะของผู้จัดการโครงการและด้านพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงไป หลังการฝึกอบรม นอกจากนี้บทบาทของการฝึกอบรมและปัจจัยเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมส่งผลกระทบต่อผลการฝึกอบรมเกี่ยวกับสมรรถนะการบริหารจัดการโครงการ แบบประเมินและการวัดมาตรฐานหลักสูตรต้องได้รับการตรวจสอบคุณภาพจากความเห็นพ้องของผู้ทรงคุณวุฒิมีรายการประเมินที่ชัดเจน การวัดความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาเพื่อนำไปใช้จริงตรงกับสายพิน ราชล่ำ (2560) ทำการศึกษาการพัฒนาแบบวัดทักษะชีวิตและอาชีพในศตวรรษที่ 21 ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น พบว่า แบบวัดทักษะชีวิตและอาชีพในศตวรรษที่ 21 ที่พัฒนาขึ้น จำนวน 1 ฉบับ เป็นแบบสังเกตแบบมีโครงสร้างรายการประเมินมีการให้คะแนนแบบ Rubric แบบวัดทักษะชีวิตและอาชีพในศตวรรษที่ 21 มีความตรงเชิงเนื้อหา โดยดัชนีความสอดคล้องมีค่า ระหว่าง .60 ถึง 1.00

3. ผลการทดลองใช้และถ่ายทอดระบบหลักเกณฑ์การประเมินและวัดมาตรฐานหลักสูตรฝึกอบรมทักษะเทคโนโลยี นวัตกรรมสำหรับแรงงานกลุ่มเยาวชนในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออกด้วยการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการร่วมกับโครงการย่อย 1 และโครงการย่อยที่ 3 พบว่าเครื่องมือที่พัฒนาขึ้นสามารถนำไปใช้งานได้จริงและมีความชัดเจน ดังนั้นการออกแบบประเมินและวัดมาตรฐานหลักสูตรต้องเข้าถึงเนื้อหาการฝึกอบรม กระบวนการอบรม และการเชื่อมโยงไปยังความพึงพอใจของผู้เข้ารับการอบรม ซึ่งงานวิจัยของ Mason et al. (2015) ได้ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ ประเมินผลการฝึกอบรม เพื่อวัดความพึงพอใจของผู้เข้ารับการฝึกอบรมโดยพัฒนาและปรับปรุงแก้ไขเครื่องมือประเมินผลการฝึกอบรม นอกจากนี้ยังแสดงให้เห็นความเชื่อมโยงระหว่างความพึงพอใจและการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมจากการฝึกอบรม และงานวิจัยของ พิรพงษ์ พันธิสตา (2563) การประเมินโครงการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ การพัฒนาเครื่องมือวัดและประเมินผลออนไลน์ สำหรับครูผู้สอน ผลการวิจัยพบว่า ความพึงพอใจของผู้เรียนต่อการจัดการเรียนการสอนและการใช้เครื่องมือวัดและประเมินผลออนไลน์ โดยภาพรวมมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก และมีค่าเฉลี่ยสูงกว่าเกณฑ์ รายการที่มีความพึงพอใจสูงสุด คือ เครื่องมือวัดและประเมินผลออนไลน์สร้างความท้าทายให้กับผู้เรียนซึ่งเป็นการสะท้อนคุณภาพของหลักสูตรที่ฝึกอบรมได้อย่างชัดเจน

องค์ความรู้ใหม่

ผลการศึกษาครั้งนี้ได้ก่อให้เกิดองค์ความรู้ใหม่หลายประการทั้งทางด้านทฤษฎีการประเมินหลักสูตรที่มีมาตรฐานกลาง เพิ่มมิติใหม่ให้กับกรอบสมรรถนะดั้งเดิม โดยเน้นมิติของการใช้เทคโนโลยีสร้างคุณค่าพัฒนาแนวคิด “สมรรถนะเชิงนวัตกรรมแก่ผู้เรียน” คู่มือหลักเกณฑ์การประเมินคุณภาพหลักสูตรฝึกอบรมเทคโนโลยีนวัตกรรมที่เชื่อมโยงมาตรฐานคุณภาพกับการพัฒนานวัตกรรมอย่างต่อเนื่องที่สามารถนำไปใช้ได้จริง เป็นองค์ความรู้ใหม่ที่สามารถใช้เป็นแนวทางการวิจัยเชิงพัฒนาในอนาคต เพื่อสร้างระบบประเมินหลักสูตรในสาขาอื่น ๆ ได้ สามารถสรุปองค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการวิจัยนี้ได้ดังนี้

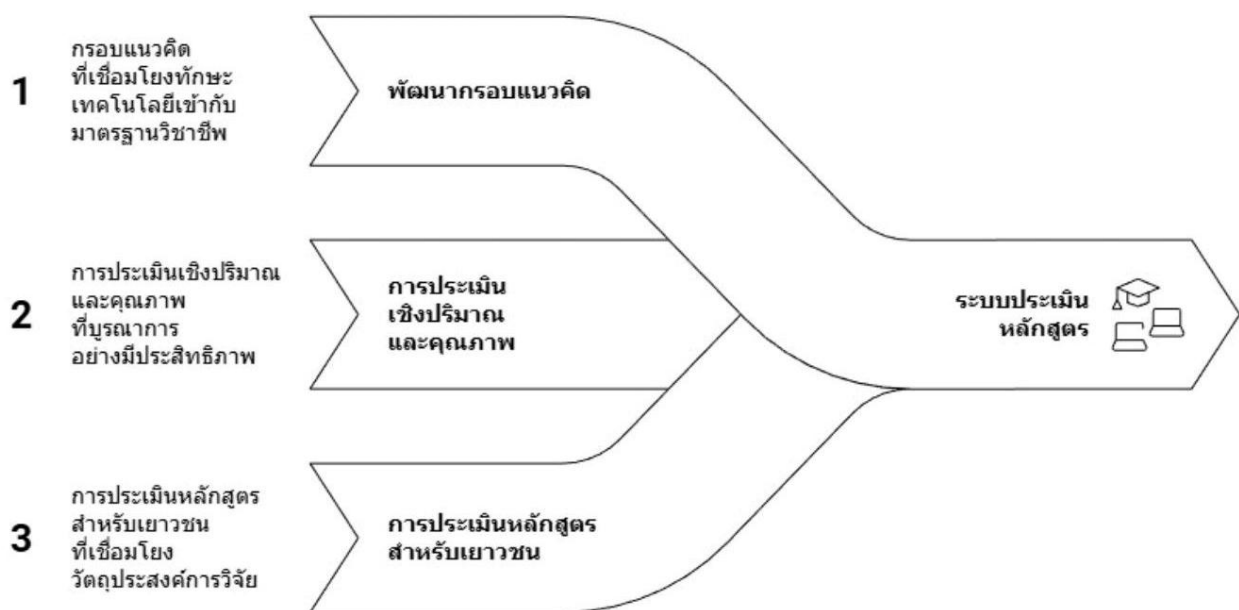
1. องค์ความรู้ด้านแนวคิดเกี่ยวกับการประเมินและวัดมาตรฐานหลักสูตร โดยการพัฒนากรอบแนวคิด (Conceptual Framework) ที่เชื่อมโยงทักษะเทคโนโลยีเข้ากับมาตรฐานวิชาชีพสอดคล้องกับความต้องการ

ภาคอุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์อัจฉริยะ ทำเข้าใจวิธีการและกระบวนการในการประเมินและวัดมาตรฐานหลักสูตรอบรม สามารถทำให้หลักสูตรอบรมทักษะเทคโนโลยีมีคุณภาพดีสามารถพัฒนาศักยภาพของผู้เข้าอบรมให้มีการใช้ทักษะเทคโนโลยีสูงขึ้น

2. ระบบหลักเกณฑ์การประเมินและวัดมาตรฐานหลักสูตรอบรมทักษะเทคโนโลยีที่บูรณาการโดยประเมินทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพ (Quantitative & Qualitative Assessment) มีประสิทธิภาพการใช้ดิจิทัลแพลตฟอร์ม (Digital Platform) การเชื่อมโยงระหว่างนวัตกรรม สมรรถนะและมาตรฐานคุณภาพของหลักสูตรฝึกอบรม เพื่อรองรับการประเมินแบบเรียลไทม์และปรับเปลี่ยนได้ตามบริบทของเทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว

3. การพัฒนาระบบหลักเกณฑ์การประเมินและวัดมาตรฐานหลักสูตรฝึกอบรมทักษะเทคโนโลยีนวัตกรรมสำหรับแรงงานกลุ่มเยาวชนใช้เชื่อมโยงระหว่างวัตถุประสงค์การวิจัย การกำหนดหลักเกณฑ์การประเมินทำให้สามารถกำหนดตัวบ่งชี้เพื่อวัดคุณภาพหลักสูตรอบรมทักษะเทคโนโลยีและสามารถวัดผลสัมฤทธิ์ของผู้อบรมและได้รับความรู้ใหม่จากผู้ทรงคุณวุฒิ จากนักวิชาการทางการศึกษาผู้ประกอบการภาคอุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์อัจฉริยะ นำข้อมูลที่ได้จากผลการวิจัยมารวบรวม สรุปและสังเคราะห์แล้วนำมาพัฒนาให้เป็นระบบแสดงให้เป็นรูปธรรมที่ชัดเจน โดยจัดทำเป็นคู่มือ ระบบหลักเกณฑ์การประเมินและวัดมาตรฐานหลักสูตรอบรมทักษะเทคโนโลยีและหลักสูตรชุดฝึกอบรมออนไลน์ เรื่องทักษะการใช้เทคโนโลยี ซึ่งคู่มือนี้นำไปประยุกต์ใช้ในการประเมินหลักสูตรอบรมแบบอื่น ๆ ที่มีลักษณะเนื้อหาใกล้เคียงกันสามารถใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

การพัฒนาระบบหลักเกณฑ์การประเมินและวัดมาตรฐานหลักสูตรฝึกอบรมทักษะเทคโนโลยีนวัตกรรมสำหรับแรงงานกลุ่มเยาวชน

ภาพที่ 2 องค์ความรู้ใหม่

สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัยครั้งนี้แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของการพัฒนาระบบหลักเกณฑ์การประเมินและวัดมาตรฐานหลักสูตรฝึกอบรมด้านเทคโนโลยีนวัตกรรมสำหรับแรงงานกลุ่มเยาวชนโดยเฉพาะเพื่อรองรับอุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์อัจฉริยะที่กำลังเติบโตซึ่งมีความต้องการแรงงานที่มีสมรรถนะสูง การวิจัยครั้งนี้ได้พัฒนาระบบหลักเกณฑ์การประเมินและวัดมาตรฐานหลักสูตรฝึกอบรมทักษะเทคโนโลยีและนวัตกรรม ร่วมกับโครงการย่อย 1 การพัฒนาหลักสูตรและคู่มือฝึกอบรมด้านเทคโนโลยีนวัตกรรมสำหรับแรงงานกลุ่มเยาวชน (มิติที่ 1 หลักสูตรฝึกอบรม มิติที่ 2 ผู้เข้าอบรม) โครงการย่อย 3 การพัฒนาชุดฝึกอบรมออนไลน์ เรื่อง ทักษะการใช้งานเทคโนโลยีนวัตกรรมสำหรับแรงงานกลุ่มเยาวชน (มิติที่ 1 หลักสูตร

ฝึกอบรม มิติที่ 2 ผู้เข้าอบรม) ภายใต้การประเมินตามสถานการณ์จริง ประกอบ มาตรฐาน 5 ด้าน โดยการใช้การวิจัยและพัฒนา Research and Development (R&D) ที่ครอบคลุมทั้ง การศึกษาข้อมูลภาคทฤษฎีเชิงวิชาการ ข้อมูลจากภาคปฏิบัติ เพื่อให้ระบบหลักเกณฑ์การประเมินและวัดมาตรฐานหลักสูตรฝึกอบรมทักษะเทคโนโลยีและนวัตกรรม สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีในยุคปัจจุบัน ระบบประเมินที่มีมาตรฐานช่วยให้การฝึกอบรมสามารถสร้างสมรรถนะที่แท้จริง เช่น การคิดเชิงนวัตกรรม การประยุกต์ใช้เทคโนโลยี และการทำงานร่วมกับผู้อื่นซึ่งเป็นทักษะสำคัญของแรงงานยุคดิจิทัล และช่วยให้ผลลัพธ์การฝึกอบรมทักษะเทคโนโลยีนวัตกรรมสามารถเทียบเคียงกับความต้องการของภาคอุตสาหกรรมและตลาดแรงงานได้อย่างแท้จริง ช่วยลดช่องว่างระหว่างสิ่งที่เรียนกับสิ่งที่ต้องทำงานจริงในสถานประกอบการ การวิจัยครั้งนี้จึงมีส่วนสำคัญในการพัฒนาให้หลักสูตรมีคุณภาพและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

แบบประเมินและวัดมาตรฐานหลักสูตรฝึกอบรมใช้เป็นมาตรฐานร่วมสำหรับการประเมินคุณภาพของหลักสูตรฝึกอบรมทุกประเภท โดยเฉพาะหลักสูตรด้านเทคโนโลยีและนวัตกรรม หลักสูตรสามารถนำไปปรับใช้ได้โดยเน้นมาตรฐานกลางของหลักสูตรฝึกอบรมที่สอดคล้องกับกรอบคุณวุฒิแห่งชาติ (TQF) มาตรฐานอาชีพและสามารถนำไปใช้ได้จริงในการทำงาน ภาคอุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์อัจฉริยะ

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

1.1 การจัดทำระบบเกณฑ์การประเมินและวัดมาตรฐานกลาง หากมีการแยกย่อยสำหรับการประเมินหลักสูตรฝึกอบรมทักษะเทคโนโลยีในภาคอุตสาหกรรมแต่ละประเภทที่มีลักษณะงานแตกต่างกัน ความต้องการทักษะเทคโนโลยีด้านแรงงานจึงมีความแตกต่างกัน เช่นเดียวกัน เพื่อส่งเสริมทักษะเทคโนโลยีที่สอดคล้องกับลักษณะของงานที่จำเป็นจริงให้คุณภาพเหมาะสมต่อการนำไปใช้ในภาคอุตสาหกรรมการผลิตประเภทอื่นที่ต้องการทดสอบศักยภาพด้านเทคโนโลยีได้อย่างเหมาะสม เพื่อสร้างความสอดคล้องและยกระดับคุณภาพของหลักสูตรการฝึกอบรมอย่างเป็นระบบในแต่ละประเภทอุตสาหกรรม

1.2 การส่งเสริมให้เกิดการมีส่วนร่วมของผู้เชี่ยวชาญจากภาคอุตสาหกรรมในการร่วมออกแบบหลักเกณฑ์การประเมินและวัดมาตรฐานหลักสูตรฝึกอบรม ซึ่งถือเป็นประเด็นสำคัญในการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมที่ตอบโจทย์ความต้องการของตลาดแรงงาน เพราะเทคโนโลยีมีการพัฒนาแบบทวีคูณเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา เพื่อให้ประเมินและวัดมาตรฐานหลักสูตรฝึกอบรมมีความทันสมัยทันต่อการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีที่ใช้ในภาคอุตสาหกรรม

1.3 การส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพของผู้ประเมินหลักสูตรให้มีความรู้เฉพาะทาง มีความเข้าใจในระบบการประเมินที่มีมาตรฐาน มีทักษะและความชำนาญในการวัดผลลัพธ์และคุณภาพหลักสูตรอย่างรอบด้านเป็นแนวทางเดียวกัน เพื่อสามารถใช้เครื่องมือประเมินผลได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

2.1 ภาครัฐพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือกำหนดนโยบายมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น กรมพัฒนาฝีมือแรงงาน จัดตั้งหน่วยงานกลางที่รับผิดชอบด้านการรับรองหลักสูตรฝึกอบรมทักษะเทคโนโลยีพร้อมพัฒนาเกณฑ์และวิธีการประเมินผลให้มีความเป็นมาตรฐานเดียวกันสามารถใช้ได้ทุกสถาบันการศึกษาและสามารถเทียบเคียงมาตรฐานอาชีพในระดับประเทศเป็นการยกระดับมาตรฐานการฝึกอบรมและสร้างความเชื่อมั่นให้กับแรงงานกลุ่มเยาวชนและผู้ประกอบการ

2.2 ภาครัฐควรมีนโยบายสนับสนุนโครงสร้างพื้นฐานทางดิจิทัลเพื่อให้การฝึกอบรมเทคโนโลยีนวัตกรรมสำหรับกลุ่มแรงงานเยาวชนเป็นไปอย่างทั่วถึงและมีประสิทธิภาพ

3. ข้อเสนอแนะด้านการวิจัยครั้งต่อไป

3.1 ควรขยายกลุ่มเป้าหมายของการวิจัยให้หลากหลายมากขึ้นเช่น จากกลุ่มเยาวชนแรงงานไปสู่กลุ่มแรงงานทั่วไป ผู้สูงอายุ หรือผู้มีความพิการแต่ยังสามารถทำงานด้านเทคโนโลยีได้ เพื่อศึกษาความเหมาะสมของระบบประเมินและวัดมาตรฐานในบริบทที่แตกต่างกันและรองรับนโยบายพัฒนาทักษะแรงงานอย่างทั่วถึง

3.2 ควรศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการนำระบบหลักเกณฑ์การประเมินและวัดมาตรฐานหลักสูตรอบรมทักษะเทคโนโลยีไปใช้จริงในหน่วยงานต่าง ๆ เช่น ทักษะของผู้ใช้งาน ความพร้อมด้านเทคโนโลยี ความรู้ความเข้าใจของผู้ประเมิน เพื่อพัฒนาคู่มือหรือแนวทางส่งเสริมการใช้งานระบบหลักเกณฑ์การประเมินและวัดมาตรฐานอย่างมีประสิทธิภาพ

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงแรงงาน. (2568). จำนวนแรงงานเยาวชนในพื้นที่เขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก. สืบค้นจาก <https://www.mol.go.th/academician>
- กัลยา วานิชย์บัญชา. (2555). *การใช้ SPSS for Windows ในการวิเคราะห์ข้อมูล*. (พิมพ์ครั้งที่ 20). กรุงเทพฯ: ภาควิชาสถิติ คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- คม แรงสูงเนิน. (2565). การศึกษาทักษะของนักศึกษาระดับปริญญาตรีในศตวรรษที่ 21 ของสถาบันการอาชีวศึกษาตามความต้องการของสถานประกอบการ: การศึกษาทักษะของนักศึกษาระดับปริญญาตรีในศตวรรษที่ 21. *วารสารวิจัยและนวัตกรรมการอาชีวศึกษา*, 6(1), 150–156.
- พิรพงษ์ พันธโสตา. (2563). *การประเมินโครงการการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการการพัฒนาเครื่องมือและประเมินผลออนไลน์ สำหรับครูผู้สอน วิทยาลัยอาชีวศึกษาเทคโนโลยีฐานวิทยาศาสตร์ (ชลบุรี)* (รายงานวิจัย). ชลบุรี: วิทยาลัยอาชีวศึกษาเทคโนโลยีฐานวิทยาศาสตร์ (ชลบุรี) สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา.
- โพสตัดูเดย์. (2566). TSCCI ดัชนีชี้วัดความสามารถในการแข่งขันเมืองอัจฉริยะประเทศไทย. สืบค้นจาก <https://www.posttoday.com/smart-city/710268>.
- วรธา มงคลสืบสกุล. (2565). แนวทางการขับเคลื่อนนโยบายสู่การพัฒนาทักษะแรงงาน เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงหลังยุคโควิด-19. *วารสารวิจัยมหาวิทยาลัยเวสเทิร์น มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 8(1), 267–282.
- วัชรภัทร เตชะวัฒนศิริดำรง. (2563). การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมความรู้เกี่ยวกับการออกแบบหน่วยการเรียนรู้ อิงมาตรฐาน ของครูกลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี. *วารสารวิทยาลัยนครราชสีมา สาขา มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 14(3), 30–44.
- สายพิน ราชลำ. (2560). *การพัฒนาแบบวัดทักษะชีวิตและอาชีพในศตวรรษที่ 21 ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 39*. (ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช).
- สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา. (2560). *รายงานและการอาชีวศึกษา พุทธศักราช 2560*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา.
- สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน). (2567). *คู่มือกรอบแนวทางการประกันคุณภาพภายนอก (พ.ศ. 2567-2571) ฉบับสถานศึกษาและผู้ประเมินภายนอก ด้านการอาชีวศึกษา*. สืบค้นจาก <https://www.onesqa.or.th/th/contentdownload-view/1168/3559/>.
- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2566). *รายงานทักษะแรงงานแห่งอนาคต (Future Skills Thailand)*. กรุงเทพฯ: สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- สุวิมล ติรภานันท์. (2551). *การวิจัยทางการศึกษา*. (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Buganza, T., Kalchschmidt, M., Bartezzaghi, E., & Amabile, D. (2013). Measuring the impact of a major project management educational program: The PMP case in Finmeccanica. *International Journal of Project Management*, 31(2), 285-298.
- Cronbach, L. J. (1970). *Essentials of psychological test*. (5th ed.). New York: Harper Collins.
- International Society for Technology in Education. (2016). *ISTE standards for students*. ISTE. Retrieved from <https://www.iste.org/standards/for-students>.

- Kirkpatrick, D. L., & Kirkpatrick, J. D. (2006). *Evaluating Training Programs: The Four Levels*. (3rd ed.). San Francisco, CA: Berrett-Koehler Publishers.
- Krejcie, R.V., & Morgan, D. W. (1975). Determining Sample Size for Research Activities. *Educational and Psychological Measurement*, 30(3), 607–610.
- Mason, S. E., Auerbach, C., Zeitlin, W., & LaPorte, H. H. (2015). Validation of the T-SAT-R-2: A Reaction to Training Scale for Use in Child Welfare and Human Service Trainings. *Journal of Social Service Research*, 41(1), 64-74.
- Tyler, R. (2013) Basic principles of curriculum and instruction. In *Flinders, D. J. & Thornton, S. J. (eds.), Curriculum Studies Reader (4th ed.)* (pp. 60-68). New York: Routledge.
- World Economic Forum. (2023). *The Future of Jobs Report 2023*. Geneva: World Economic Forum.

A Study of Coaching Supervision Components for School Supervisors

Thaweewat Nasok^{1*} Akkaluck Pheasa² and Boonmee Koboorn²

¹ Master of Education, Educational Administration and Development, Faculty of Education,
Sakon Nakhon Rajabhat University, Thailand

² Educational Administration and Development Program, Faculty of Education, Sakon Nakhon Rajabhat University, Thailand

* Corresponding author. E-mail: thaweewat.na67@snru.ac.th

ABSTRACT

This research aimed to investigate the components of coaching supervision for school supervisors, which is part of a larger research project entitled “The Development of a Coaching Supervision Program for Supervisors in Opportunity Expansion Schools” under the Mukdahan Primary Educational Service Area Office. This exploratory study was conducted in two phases. Phase 1 involved synthesizing the components of coaching supervision for school supervisors from nine relevant documents and research studies, using a document synthesis form as the research instrument. The statistical methods employed for data analysis included frequency and percentage. Phase 2 focused on assessing the appropriateness of the identified coaching supervision components, conducted by five experts selected through purposive sampling. The research instrument used in this phase was a five-point rating scale questionnaire, and the data were analyzed using mean and standard deviation. The findings revealed that: 1) the coaching supervision components for school supervisors comprised three main components: (1) pre-supervision preparation, consisting of five behavioral indicators; (1) supervision implementation, consisting of four behavioral indicators; and (3) supervision evaluation and follow-up, consisting of two behavioral indicators; 2) the results of the appropriateness assessment indicated that the overall level of appropriateness was at the highest level. When examined by individual components, all components were also rated at the highest level. Based on the mean scores, the components were ranked in descending order as follows: supervision evaluation and follow-up, pre-supervision preparation, and supervision implementation.

Keywords: Supervisor, Coaching Supervision, School Supervision

การศึกษาองค์ประกอบการนิเทศแบบชี้แนะสำหรับผู้นิเทศในโรงเรียน

ทวีวัชร นาโสภ^{1*} เอกลักษณ์ เพียสา² และ บุญมี ก่อบุญ²

¹ ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารและพัฒนาการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร ประเทศไทย

² สาขาวิชาการบริหารและพัฒนาการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร ประเทศไทย

* Corresponding author. E-mail: thaweewat.na67@snru.ac.th

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาองค์ประกอบการนิเทศแบบชี้แนะสำหรับผู้นิเทศในโรงเรียน ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการวิจัยเรื่องการพัฒนาโปแกรมการนิเทศแบบชี้แนะสำหรับผู้นิเทศในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ โดยแบ่งการวิจัยออกเป็น 2 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นตอนที่ 1 การสังเคราะห์องค์ประกอบการนิเทศแบบชี้แนะสำหรับผู้นิเทศในโรงเรียนจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องจำนวน 9 แหล่ง เครื่องมือได้แก่แบบสังเคราะห์เอกสาร สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ การหาความถี่และร้อยละ ขั้นตอนที่ 2 การประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบการนิเทศแบบชี้แนะสำหรับผู้นิเทศในโรงเรียน โดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย แบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ การหาค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยพบว่า 1) องค์ประกอบการนิเทศแบบชี้แนะสำหรับผู้นิเทศในโรงเรียน ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ ได้แก่ (1) การเตรียมการก่อนการนิเทศ มี 5 พฤติกรรมบ่งชี้ (2) การดำเนินการนิเทศ มี 4 พฤติกรรมบ่งชี้ (3) การประเมินและติดตามผลการนิเทศ มี 2 พฤติกรรมบ่งชี้ 2) ผลการประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบการนิเทศแบบชี้แนะสำหรับผู้นิเทศในโรงเรียน พบว่า ในภาพรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายองค์ประกอบ พบว่า มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุดทุกองค์ประกอบ โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ได้แก่ การประเมินและติดตามผลการนิเทศ การเตรียมการก่อนการนิเทศ และการดำเนินการนิเทศ ตามลำดับ

คำสำคัญ: ผู้นิเทศ, การนิเทศแบบชี้แนะ, การนิเทศในโรงเรียน

© 2025 JSSP: Journal of Social Science Panyapat

บทนำ

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้กำหนดให้การศึกษาเป็นกระบวนการเรียนรู้ตลอดชีวิต เพื่อพัฒนาบุคคลให้มีความเจริญงอกงามทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม โดยมุ่งสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตนเองได้อย่างต่อเนื่อง การจัดการศึกษาตามเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าว มีเป้าหมายเพื่อพัฒนานุชนให้มีความสมบูรณ์รอบด้าน สามารถดำรงชีวิตร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข บนพื้นฐานของคุณธรรมและวัฒนธรรมอันดีงาม (กระทรวงศึกษาธิการ, 2563) จากหลักการดังกล่าว การพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้บรรลุเป้าหมายจำเป็นต้องอาศัยกลไกที่สำคัญคือ “กระบวนการนิเทศการศึกษา” ซึ่งเป็นกระบวนการส่งเสริม สนับสนุน และพัฒนาให้ครูและผู้บริหารมีความรู้ความเข้าใจในการจัดการเรียนรู้ การบริหารจัดการหลักสูตร และการพัฒนาวิชาชีพอย่างมีประสิทธิภาพ (เอกรัฐ บุญเพ็ญ และ พระมหาไกรวรรณ ชินทตโต, 2566) ทั้งนี้ การนิเทศที่เป็นระบบและต่อเนื่องจะช่วยยกระดับคุณภาพการจัดการศึกษาให้มีประสิทธิภาพสูงสุด โดยครูและผู้บริหารควรตระหนักถึงบทบาทในการบริหารทรัพยากรทางการศึกษาให้เกิดคุณค่าสูงสุด เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เต็มศักยภาพตามมาตรฐานการศึกษา (ฉวีวรรณ คำสี, 2560)

อย่างไรก็ตาม การเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของสังคมในศตวรรษที่ 21 ทำให้การศึกษาไทยต้องปรับตัวให้สอดคล้องกับบริบทใหม่ ทั้งด้านเทคโนโลยี นวัตกรรม และแนวทางการเรียนรู้ของผู้เรียนยุคดิจิทัล การนิเทศการศึกษาจึงมีบทบาท

สำคัญในการชี้แนะและพัฒนาครูให้สามารถจัดการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับมาตรฐานการศึกษาชาติและความต้องการของผู้เรียน (หน่วยศึกษานิเทศก์, 2564) กระบวนการนิเทศที่มีประสิทธิภาพช่วยให้ครูได้รับคำแนะนำจากผู้เชี่ยวชาญ มีโอกาสพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง และสามารถปรับปรุงกระบวนการจัดการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับบริบทของตน ส่งผลต่อการยกระดับคุณภาพการเรียนการสอนและผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน (วัชรรา เล่าเรียนดี, 2553) ซึ่งยังสอดคล้องกับ มาลินี บุญยรัตพันธุ์ (2559) ที่กล่าวว่ากระบวนการนิเทศเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของนโยบายและหลักสูตร อีกทั้งยังส่งเสริมให้ครูสามารถจัดการเรียนรู้ได้อย่างมีคุณภาพและมีมาตรฐาน

ในปัจจุบันการนิเทศแบบชี้แนะ (Coaching) ได้รับการยอมรับว่าเป็นแนวทางหนึ่งที่สามารถพัฒนาสมรรถนะ การสอนของครูได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเน้นการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างผู้นิเทศ (Coach) และผู้รับการนิเทศ (Coachee) ผ่านกระบวนการชี้แนะ การให้ข้อเสนอแนะ และการสะท้อนผลการปฏิบัติงาน เพื่อส่งเสริมให้ครูเกิดการเรียนรู้และพัฒนาตนเองในขณะปฏิบัติจริง (ธนา ฤทธิวรรณ และ ขวลิท ชูกำแพง, 2562) อาภรณ์ ภูวิทย์พันธ์ (2550) อธิบายเพิ่มเติมว่า การนิเทศแบบชี้แนะเป็นกระบวนการที่หัวหน้างานถ่ายทอดความรู้และแนวทางการปฏิบัติงานอย่างถูกต้อง เพื่อให้ผู้ปฏิบัติงานสามารถดำเนินงานได้ด้วยตนเองอย่างมีประสิทธิภาพและบรรลุตามเป้าหมายขององค์กร จากการดำเนินงานด้านการนิเทศการสอนในหลายสถานศึกษา พบว่ายังมีข้อจำกัดในด้านรูปแบบ วิธีการ และทักษะการนิเทศของผู้บริหาร หรือศึกษานิเทศก์ ส่งผลให้การนิเทศยังไม่สามารถตอบสนองต่อความต้องการของครูและไม่เกิดการพัฒนาคุณภาพการเรียน การสอนได้อย่างต่อเนื่อง ดังนั้น การนำกระบวนการนิเทศแบบชี้แนะมาใช้ในการพัฒนาครู จึงเป็นแนวทางที่มีความสำคัญ และจำเป็น เพื่อส่งเสริมให้ครูเกิดการเรียนรู้เชิงรุก พัฒนาทักษะการสอน และยกระดับคุณภาพผู้เรียนอย่างยั่งยืน

จากข้อมูลดังกล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่า การนิเทศแบบชี้แนะ เป็นกระบวนการสำคัญในการพัฒนาคุณภาพ การศึกษา เนื่องจากช่วยส่งเสริมและยกระดับศักยภาพของครูให้มีความรู้ ทักษะ และความเข้าใจที่ทันสมัยในการจัดการ เรียนรู้ อีกทั้งยังเป็นกลไกในการสร้างขวัญและกำลังใจ ส่งผลให้ครูเกิดการปรับปรุงและพัฒนาการเรียนการสอนอย่างต่อเนื่อง ซึ่งนำไปสู่การยกระดับมาตรฐานทางการศึกษาในสถานศึกษา นอกจากนี้ การนิเทศแบบชี้แนะยังเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนา ครูและบุคลากรทางการศึกษา เพื่อเสริมสร้างความรู้ เจตคติที่ดี และความสามารถในการประยุกต์ใช้ความรู้เพื่อพัฒนา คุณภาพผู้เรียนอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาการนิเทศแบบชี้แนะสำหรับผู้นิเทศ ในโรงเรียน เพื่อวิเคราะห์และสังเคราะห์องค์ประกอบที่เหมาะสม อันจะเป็นข้อมูลสารสนเทศสำคัญสำหรับผู้นิเทศ ผู้อำนวยการโรงเรียนและผู้บริหารการศึกษา ในการนำไปใช้วางแผนและพัฒนาระบบการนิเทศในโรงเรียนให้มีคุณภาพมากยิ่งขึ้นในอนาคต

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาองค์ประกอบการนิเทศแบบชี้แนะสำหรับผู้นิเทศในโรงเรียน

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบเชิงสำรวจ (Survey research) โดยมีวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ขั้นตอนที่ 1 การสังเคราะห์องค์ประกอบการนิเทศแบบชี้แนะสำหรับผู้นิเทศในโรงเรียน

1.1 แหล่งข้อมูล

ผู้วิจัยสังเคราะห์องค์ประกอบการนิเทศแบบชี้แนะ สำหรับผู้นิเทศในโรงเรียน จากเอกสารและงานวิจัย ที่เกี่ยวข้องกับการนิเทศแบบชี้แนะ จำนวน 9 แหล่ง ได้แก่ อวยชัย สุขณะล้ำ (2559), ทิพากร กิ่งมิ่งแฮ (2560), ธนา ฤทธิวรรณ และ ขวลิท ชูกำแพง (2562), สมหวัง พันธะลี (2562), พวงอ้อย ไชยดี (2564), วิทวัส นามำรุ่ง (2564), ณัฐพงษ์ สีนานา (2564), วชิรดา วรธาดาสวัสดิ์ (2566) Mink, O.G., Owen, K.Q. and Mink, B.P.(1993)

1.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แบบสังเคราะห์เอกสาร เพื่อใช้สังเคราะห์องค์ประกอบการนิเทศแบบชี้แนะสำหรับผู้นิเทศในโรงเรียน

1.3 เก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการนิเทศภายในแบบชี้แนะ นำมาสังเคราะห์ด้วยแบบสังเคราะห์องค์ประกอบ สรุปความหมายและกำหนดพฤติกรรมบ่งชี้ของแต่ละองค์ประกอบ เพื่อนำไปเป็นกรอบในการจัดทำแบบสอบถาม

1.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำข้อมูลจากการสังเคราะห์องค์ประกอบ การนิเทศแบบชี้แนะสำหรับผู้นิเทศในโรงเรียน มาวิเคราะห์โดยใช้ข้อมูลจากเอกสารงานวิจัยที่ศึกษา สังเคราะห์องค์ประกอบลงในตารางเพื่อสร้างข้อสรุป กำหนดองค์ประกอบ นิยามเชิงปฏิบัติการ และพฤติกรรมบ่งชี้ของแต่ละองค์ประกอบ จากนั้นวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการแจกแจงความถี่ และพิจารณาเฉพาะองค์ประกอบที่มีความถี่ตั้งแต่ 5 หรือคิดเป็นร้อยละ 50 ของความถี่ทั้งหมด เพื่อกำหนดองค์ประกอบที่ใช้ในการศึกษา

2. ขั้นตอนที่ 2 การประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบการนิเทศแบบชี้แนะ สำหรับผู้นิเทศในโรงเรียน

2.1 กลุ่มผู้ให้ข้อมูล

กลุ่มผู้ให้ข้อมูล คือ ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 5 คน ได้แก่ 1) อาจารย์ในสถาบันอุดมศึกษา มีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาเอกทางการศึกษา มีตำแหน่งทางวิชาการผู้ช่วยศาสตราจารย์ขึ้นไป และมีประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน 5 ปีขึ้นไป จำนวน 1 คน 2) ผู้อำนวยการกลุ่มนิเทศ ติดตาม และประเมินผลการจัดการศึกษา มีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาโทขึ้นไปทางการศึกษา วิทยฐานะชำนาญการพิเศษขึ้นไป และมีประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน 5 ปีขึ้นไป จำนวน 1 คน 3) ศึกษาพิเศษ มีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาโทขึ้นไปทางการศึกษา วิทยฐานะชำนาญการพิเศษขึ้นไป และมีประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน 5 ปีขึ้นไป จำนวน 1 คน 4) ผู้อำนวยการโรงเรียน มีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาโทขึ้นไปทางการศึกษา วิทยฐานะชำนาญการพิเศษขึ้นไป และมีประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน 5 ปีขึ้นไป จำนวน 1 คน 5) ครู ที่มีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาโทขึ้นไปทางการศึกษา วิทยฐานะชำนาญการพิเศษขึ้นไป และมีประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน 5 ปีขึ้นไป จำนวน 1 คน เพื่อทำการประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบการนิเทศแบบชี้แนะสำหรับผู้นิเทศในโรงเรียน

2.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1) ลักษณะเครื่องมือ แบบประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบการนิเทศแบบชี้แนะสำหรับผู้นิเทศในโรงเรียน ซึ่งเป็นแบบสอบถามชนิดมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ โดยอ้างอิงเกณฑ์การให้คะแนนตามแนวทางของ บุญชม ศรีสะอาด (2560) ซึ่งกำหนดช่วงคะแนนไว้ 5 ระดับ ได้แก่ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด

2) การสร้างเครื่องมือ ผู้วิจัยได้จัดทำแบบประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบการนิเทศแบบชี้แนะสำหรับผู้นิเทศในโรงเรียน โดยอาศัยผลจากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในขั้นตอนที่ 1 เพื่อนำมาร่างเป็นแบบสอบถาม จากนั้นได้นำร่างแบบสอบถามเสนอต่อที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์เพื่อตรวจสอบความถูกต้อง ความชัดเจนของภาษาและความครอบคลุมของเนื้อหา ก่อนปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะ และจัดพิมพ์แบบสอบถามฉบับสมบูรณ์เพื่อใช้ในการวิจัย

2.3 เก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูล โดยนำแบบสอบถามให้ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน ประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบการนิเทศแบบชี้แนะ สำหรับผู้นิเทศในโรงเรียน และนำแบบประเมินที่ได้รับคืน มาวิเคราะห์ข้อมูลค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน พร้อมทั้งปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิ

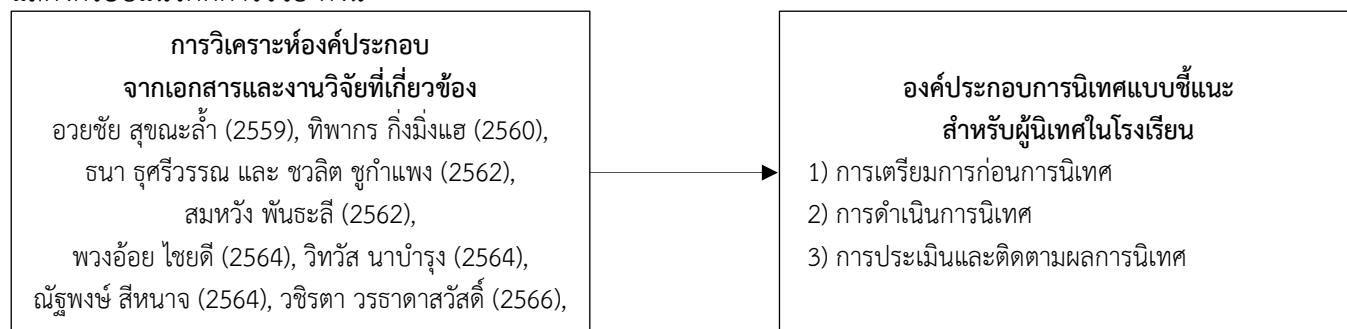
2.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำแบบสอบถาม มาวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อหาระดับความเหมาะสมขององค์ประกอบ โดยการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน นำค่าเฉลี่ยไปแปลความหมายโดยเทียบกับเกณฑ์ โดยใช้เกณฑ์การให้คะแนนประยุกต์ตามแนวทางของบุญชม ศรีสะอาด (2560) การประเมินโดยเลือกองค์ประกอบที่มีความเหมาะสมมาก หรือมีค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 3.51 ขึ้นไป เพื่อให้ได้องค์ประกอบองค์ประกอบการนิเทศแบบชี้แนะ สำหรับผู้นิเทศในโรงเรียนโดยมีเกณฑ์แปลผลคะแนนดังนี้

ค่าเฉลี่ย 4.51-5.00 หมายถึง องค์ประกอบมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด
 ค่าเฉลี่ย 3.51-4.50 หมายถึง องค์ประกอบมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก
 ค่าเฉลี่ย 2.51-3.50 หมายถึง องค์ประกอบมีความเหมาะสมอยู่ในระดับปานกลาง
 ค่าเฉลี่ย 1.51-2.50 หมายถึง องค์ประกอบมีความเหมาะสมอยู่ในระดับน้อย
 ค่าเฉลี่ย 1.00-1.50 หมายถึง องค์ประกอบมีความเหมาะสมอยู่ในระดับน้อยที่สุด

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อสร้างกรอบแนวคิดการวิจัยจาก อวยชัย สุขณะล้ำ (2559), ทิพากร กิ่งมิ่งแอ (2560), ธนา ฐศรวิรรณ และ ขวลิท ชูกำแพง (2562), สมหวัง พันธะลี (2562), พวงอ้อย ไชยดี (2564), วิทวัส นามำรุง (2564), ณัฐพงษ์ สีหนาจ (2564), วชิรดา วรธาดาสวัสดิ์ (2566) Mink, Owen & Mink (1993) ดังภาพที่ 1 แสดงกรอบแนวคิดการวิจัย ดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัยการศึกษาองค์ประกอบการนิเทศแบบชี้แนะ สำหรับผู้นิเทศในโรงเรียน

ผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัย พบว่า

1. ผลการสังเคราะห์องค์ประกอบการนิเทศแบบชี้แนะสำหรับผู้นิเทศในโรงเรียน

การสังเคราะห์เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการนิเทศแบบชี้แนะ ผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้มาจัดทำตารางสังเคราะห์องค์ประกอบการนิเทศแบบชี้แนะ เพื่อกำหนดองค์ประกอบของการนิเทศแบบชี้แนะสำหรับผู้นิเทศในโรงเรียนสามารถสรุปได้ดังตารางที่ 1

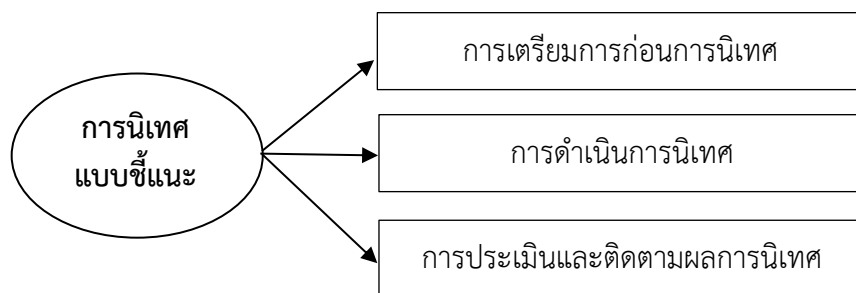
ตารางที่ 1 การสังเคราะห์องค์ประกอบการนิเทศภายในแบบชี้แนะ

องค์ประกอบ การนิเทศแบบชี้แนะ (Coaching)	อวยชัย สุขณะล้ำ (2559)	ทิพากร กิ่งมิ่งแอ (2560)	ธนา ฐศรวิรรณ และ ขวลิท ชูกำแพง (2562)	สมหวัง พันธะลี (2562)	พวงอ้อย ไชยดี (2564)	วิทวัส นามำรุง (2564)	ณัฐพงษ์ สีหนาจ (2564)	วชิรดา วรธาดาสวัสดิ์ (2566)	Mink and others (1993)	ความถี่	ร้อยละ	องค์ประกอบที่เลือกศึกษา
1. การดำเนินการนิเทศ										9	100	✓
การลงมือปฏิบัติงานชี้แนะ	✓											
การดำเนินการนิเทศแบบชี้แนะ		✓										
การดำเนินการชี้แนะ (Coaching)			✓	✓				✓				
การดำเนินการการนิเทศแบบชี้แนะ (Coaching)					✓							
การปฏิบัติตามแผนการชี้แนะ						✓						
การนิเทศแบบชี้แนะ							✓					
การฝึกปฏิบัติการชี้แนะ									✓			

ตารางที่ 1 การสังเคราะห์องค์ประกอบการนิเทศภายในแบบชี้แนะ (ต่อ)

องค์ประกอบ การนิเทศแบบชี้แนะ (Coaching)	อวยชัย สุขณะล้ำ (2559)	ทิพากร กิ่งมิ่งแฮ (2560)	ธนา อัครีวรรณ และ ขวลิติ ชูกำแหง (2562)	สมหวัง พันธะลี (2562)	พวงอ้อย ไชยทองดี (2564)	วิหิต นามำรุ่ง (2564)	ณัฐพงษ์ สีหนาใจ (2564)	วิจิตร วรรณศาสตร์ (2566)	Mink and others (1993)	ความถี่	ร้อยละ	องค์ประกอบที่เลือกศึกษา
2. การประเมินและติดตามผลการนิเทศ										8	88.89	✓
การตรวจสอบ ติดตามผลการชี้แนะ	✓											
การสรุปผลการนิเทศแบบชี้แนะ		✓										
การสรุปผลการชี้แนะ				✓								
การประเมินและติดตามผลการนิเทศแบบชี้แนะ (Coaching)					✓							
การประเมินและติดตามผล						✓						
การประเมินผลการนิเทศแบบชี้แนะ							✓					
การดำเนินการหลังการชี้แนะ (Post-Coaching)								✓				
การประเมินและติดตามผลการชี้แนะ									✓			
3. การวางแผนการนิเทศแบบชี้แนะ										3	33.33	
การวางแผนสอนงานชี้แนะ	✓											
การวางแผนการชี้แนะ						✓						
การวางแผนการนิเทศแบบชี้แนะ							✓					
4. การเตรียมการก่อนการนิเทศ										8	88.89	✓
การเตรียมการก่อนการชี้แนะ		✓		✓		✓						
การเตรียมความพร้อมก่อนการชี้แนะ (pre Coaching)			✓									
การเตรียมการก่อนการนิเทศแบบชี้แนะ (Coaching)					✓		✓					
การดำเนินการก่อนการชี้แนะ (Pre-Coaching)								✓				
การเตรียมการ									✓			
5. การสร้างสัมพันธภาพที่ดี	✓									1	11.11	
6. การทบทวนหลังการปฏิบัติการชี้แนะ	✓									1	11.11	
7. การกำหนดเป้าหมายการนิเทศแบบชี้แนะ										2	22.22	
การกำหนดเป้าหมายการชี้แนะ				✓								
การกำหนดเป้าหมายและแผนการดำเนินงานการนิเทศแบบชี้แนะ					✓							
8. การทบทวน			✓							1	11.11	
9. การสะท้อนผล (Reflection)			✓							1	11.11	
10. การประชุมเพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูล							✓			1	11.11	
11. การนำเสนอสมรรถภาพ									✓	1	11.11	
12. การให้ข้อมูลย้อนกลับ									✓	1	11.11	
รวม	5	3	4	4	4	4	5	3	5			

จากตาราง 1 ผลการสังเคราะห์องค์ประกอบการนิเทศแบบชี้แนะจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยได้กำหนดเกณฑ์การคัดเลือกองค์ประกอบที่มีความถี่ตั้งแต่ 5 หรือคิดเป็นร้อยละ 50 ของความถี่ทั้งหมด พบว่า องค์ประกอบการนิเทศแบบชี้แนะประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ ได้แก่ การเตรียมการก่อนการนิเทศ การดำเนินการนิเทศ และการประเมินและติดตามผลการนิเทศ ซึ่งสามารถสรุปความสัมพันธ์ขององค์ประกอบในโมเดลการวัดการนิเทศแบบชี้แนะได้ดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 โมเดลการวัดการนิเทศแบบชี้แนะสำหรับผู้นิเทศโรงเรียน

จากภาพที่ 2 โมเดลการวัดการนิเทศแบบชี้แนะสำหรับผู้นิเทศโรงเรียน ผู้วิจัยได้นำองค์ประกอบทั้งสามไปกำหนดนิยามเชิงทฤษฎีและพฤติกรรมบ่งชี้ของแต่ละองค์ประกอบ ดังนี้

การนิเทศแบบชี้แนะ หมายถึง กระบวนการที่โรงเรียนดำเนินการเพื่อกำกับ ติดตาม และพัฒนาการจัดการเรียนรู้ของครู โดยเน้นการสร้างความสัมพันธ์ที่ดี ความไว้วางใจ และบรรยากาศแห่งการเรียนรู้ร่วมกัน โดยเริ่มตั้งแต่การเตรียมการนิเทศ การสร้างทีมงานคุณภาพ การกำหนดเป้าหมายร่วมกัน การสำรวจปัญหาและความต้องการ ตลอดจนการจัดทำข้อมูลและเครื่องมือประกอบการนิเทศ ขั้นตอนการดำเนินงานจะมีการประชุมสร้างความเข้าใจ การสังเกตการสอน การสะท้อนผลและการต่อยอดประสบการณ์เพื่อให้ครูได้พัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง ขั้นตอนหลังการนิเทศมีการประเมิน สรุป และอภิปรายผลเพื่อตรวจสอบความสอดคล้องกับเป้าหมาย พร้อมทั้งนำผลที่ได้ไปปรับปรุงการจัดการเรียนการสอนอย่างเป็นระบบเพื่อพัฒนาและสร้างแรงบันดาลใจให้ครู สามารถพัฒนาตนเองและยกระดับคุณภาพผู้เรียนได้อย่างยั่งยืน ซึ่งมีองค์ประกอบ 3 ประการ ได้แก่ การเตรียมการก่อนการนิเทศ การดำเนินการนิเทศ และการประเมินและติดตามผลการนิเทศ โดยแต่ละองค์ประกอบมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1) การเตรียมการก่อนการนิเทศ หมายถึง ระบบการเตรียมความพร้อมก่อนการนิเทศที่ผู้บริหารและทีมงานกำหนดขึ้นอย่างเป็นขั้นตอน โดยครอบคลุมการจัดตั้งทีมงานคุณภาพ การกำหนดเป้าหมายร่วม การศึกษาปัญหาและความต้องการ การจัดทำข้อมูลสารสนเทศ ตลอดจนการพัฒนาเครื่องมือและแผนการนิเทศ เพื่อให้กระบวนการนิเทศดำเนินไปอย่างมีทิศทาง มีประสิทธิภาพ และตอบสนองต่อความต้องการของครูและสถานศึกษา ประกอบด้วย 5 พฤติกรรมบ่งชี้ได้แก่ (1) การสร้างทีมงานคุณภาพ หมายถึง การพัฒนาและรวมกลุ่มบุคคลที่มีความรู้ ความสามารถ และทักษะที่หลากหลาย มาทำงานร่วมกันภายใต้ระบบที่ส่งเสริมความร่วมมือ การสื่อสาร และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง (2) การกำหนดเป้าหมายการนิเทศ หมายถึง กระบวนการที่ผู้นิเทศและครูร่วมกันกำหนดวัตถุประสงค์ เป้าหมาย และแนวทางการดำเนินงานนิเทศ โดยคำนึงถึงบริบทโรงเรียน ความต้องการของครู เพื่อให้เกิดเป้าหมายที่ชัดเจนและนำไปสู่ผลลัพธ์ที่ต้องการ (3) การศึกษาปัญหาและความต้องการ หมายถึง การเก็บรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์สภาพจริง และระบุปัญหา ตลอดจนการจัดลำดับความสำคัญของความต้องการ ทั้งของครู ผู้เรียน และโรงเรียน เพื่อกำหนดแนวทางแก้ไขและพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนอย่างเป็นระบบ (4) การจัดทำข้อมูลสารสนเทศของโรงเรียน หมายถึง การจัดเก็บจัดระบบ และปรับปรุงข้อมูลพื้นฐานด้านต่าง ๆ ของโรงเรียน เช่น ครู ผู้เรียน และงานวิชาการ ให้ครบถ้วน ถูกต้อง และทันสมัย เพื่อใช้ในการตัดสินใจ (5) การจัดทำเครื่องมือการนิเทศและแผนการนิเทศ หมายถึง การออกแบบและพัฒนาเครื่องมือที่ใช้ในการนิเทศ ตลอดจนการวางแผนการดำเนินงานนิเทศให้มีความชัดเจน ครอบคลุม

2) การดำเนินการนิเทศ หมายถึง ระบบการปฏิบัติระหว่างการนิเทศ โดยผู้นิเทศมีการประชุมสร้างความเข้าใจ การสังเกตการสอน การสะท้อนผล และการต่อยอดประสบการณ์ เพื่อกระตุ้นให้ครูสามารถพัฒนาตนเอง ปรับปรุงการสอน และนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในงานจริงได้ ประกอบด้วย 4 พฤติกรรมบ่งชี้ ได้แก่ (1) การประชุมสร้างความเข้าใจก่อนการสังเกตการสอน หมายถึง การประชุมหารือร่วมกันเพื่อสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ วิธีการ และประเด็นที่จะสังเกต โดยคำนึงถึงบรรยากาศที่เปิดเผยและเคารพซึ่งกันและกัน (2) การสังเกตการสอน หมายถึง การที่ผู้นิเทศเข้าห้องเรียนเพื่อตรวจสอบการสอนของครู โดยเก็บข้อมูลอย่างมีระบบและเป็นกลาง เพื่อนำไปพัฒนาคุณภาพการสอน (3) การสะท้อนผลการนิเทศ หมายถึง การให้ข้อมูลย้อนกลับแก่ครูหลังการสังเกต โดยมุ่งชี้แนะ วิเคราะห์ และกระตุ้นให้ครู

ปรับปรุงการสอน (4) การต่อยอดประสบการณ์ หมายถึง การช่วยให้ครูนำนวัตกรรม ความรู้ หรือประสบการณ์ใหม่ ๆ ไปปรับใช้ในการสอน เพื่อแก้ปัญหาเฉพาะและพัฒนาคุณภาพการจัดการเรียนการสอน

3) การประเมินและติดตามผลการนิเทศ หมายถึง ระบบการตรวจสอบและสรุปผลของ การนิเทศ โดยมุ่งเน้น การประเมินความสำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนด พร้อมทั้งมีการอภิปรายผลเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และใช้เป็นแนวทาง พัฒนาร่วมกันอย่างต่อเนื่อง ประกอบด้วย 2 พฤติกรรมบ่งชี้ ได้แก่ (1) การประเมินและสรุปผลการนิเทศ หมายถึง การตรวจสอบ วิเคราะห์ และสรุปผลการดำเนินงานนิเทศให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่ วางไว้ พร้อมข้อเสนอแนะ เพื่อยกระดับคุณภาพการจัดการเรียนการสอนของครู (2) การอภิปรายผลการนิเทศ หมายถึง การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น อย่างมีส่วนร่วมระหว่างผู้นิเทศและครู เพื่อสะท้อนผลและหาแนวทางพัฒนาร่วมกัน

ผู้วิจัยได้กำหนดองค์ประกอบนิยามเชิงปฏิบัติการและพฤติกรรมบ่งชี้ และนำไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิประเมิน ความเหมาะสมในขั้นตอนต่อไป

2. ผลการประเมินความเหมาะสมองค์ประกอบการนิเทศแบบชี้แนะสำหรับผู้นิเทศในโรงเรียน

ผลการประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบการนิเทศแบบชี้แนะสำหรับผู้นิเทศในโรงเรียนโดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน และได้ผลการวิเคราะห์ข้อมูลดังตารางที่ 2 ดังนี้

ตารางที่ 2 การประเมินความเหมาะสมองค์ประกอบการนิเทศแบบชี้แนะ สำหรับผู้นิเทศในโรงเรียน

องค์ประกอบ	ความเหมาะสม		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1. การเตรียมการก่อนการนิเทศ	4.76	0.32	มากที่สุด
1.1 การสร้างทีมงานคุณภาพ	4.80	0.44	มากที่สุด
1.2 การกำหนดเป้าหมายการนิเทศ	4.80	0.44	มากที่สุด
1.3 การศึกษาปัญหาและความต้องการ	4.80	0.44	มากที่สุด
1.4 การจัดทำข้อมูลสารสนเทศของโรงเรียน	4.60	0.54	มากที่สุด
1.5 การจัดทำเครื่องมือการนิเทศและแผนการนิเทศ	4.80	0.44	มากที่สุด
2. การดำเนินการนิเทศ	4.75	0.30	มากที่สุด
2.1 การประชุมสร้างความเข้าใจก่อนการสังเกตการสอน	5.00	0.00	มากที่สุด
2.2 การสังเกตการสอน	4.80	0.44	มากที่สุด
2.3 การสะท้อนผลการนิเทศ	4.80	0.44	มากที่สุด
2.4 การต่อยอดประสบการณ์	4.40	0.54	มาก
3. การประเมินและติดตามผลการนิเทศ	4.90	0.22	มากที่สุด
3.1 การประเมินและสรุปผลการนิเทศ	4.80	0.44	มากที่สุด
3.2 การอภิปรายผลการนิเทศ	5.00	0.00	มากที่สุด
รวม	4.80	0.28	มากที่สุด

จากตาราง 2 พบว่า ผลการประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบการนิเทศแบบชี้แนะ สำหรับผู้นิเทศใน โรงเรียน มีความเหมาะสมในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.80, S.D. = 0.28) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การประเมินและติดตามผลการนิเทศ ($\bar{X}$ = 4.90, S.D. = 0.22) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ การดำเนินการนิเทศ ($\bar{X}$ = 4.75, S.D. = 0.30) ตามลำดับ

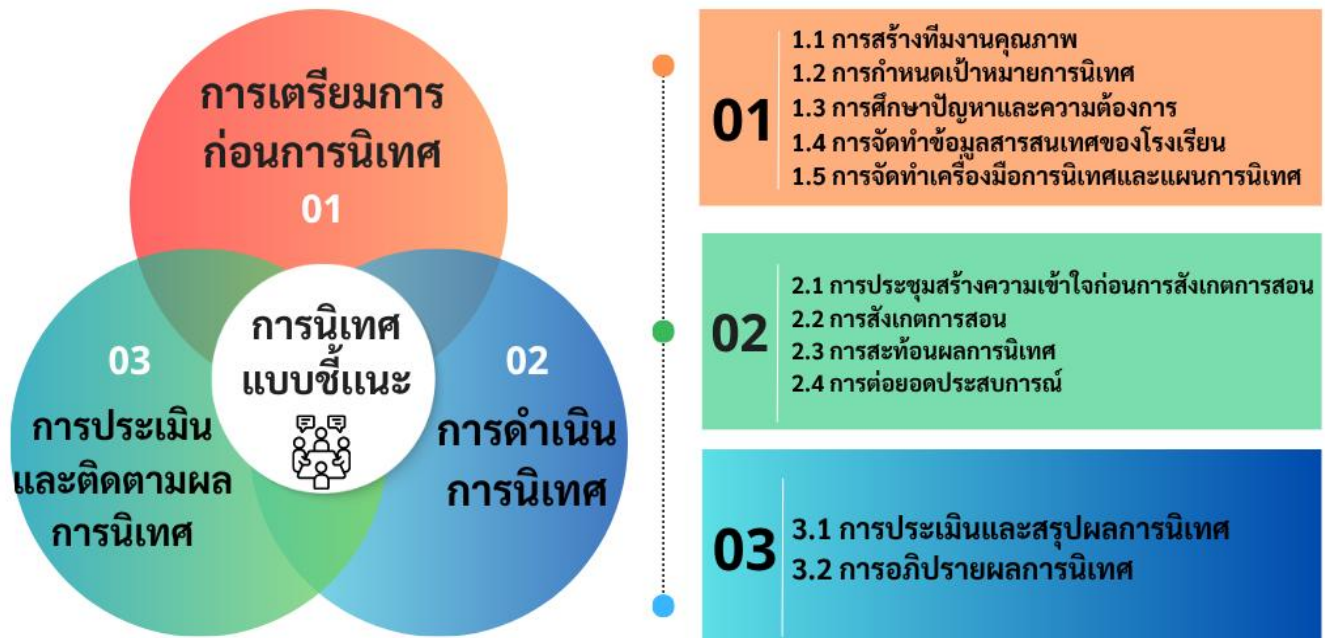
อภิปรายผล

ผลการศึกษารองคประกอบของการนิเทศแบบชี้แนะสำหรับผู้นิเทศในโรงเรียน พบว่า มีองค์ประกอบ 3 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) การเตรียมการก่อนการนิเทศ 2) การดำเนินการนิเทศ และ 3) การประเมินและติดตามผลการนิเทศ โดยผลการประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบการนิเทศแบบชี้แนะสำหรับผู้นิเทศในโรงเรียน พบว่า องค์ประกอบ การประเมินและติดตามผลการนิเทศมีค่าเฉลี่ยความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด และองค์ประกอบการดำเนินการนิเทศ มีค่าเฉลี่ยความเหมาะสมอยู่ในระดับต่ำที่สุด ผลการวิจัยที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะว่าเหตุที่การประเมินและติดตามผล มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดเนื่องจากเป็นขั้นตอนสำคัญที่ช่วยสะท้อนผลลัพธ์ของกระบวนการนิเทศว่าบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้หรือไม่ อีกทั้งยังช่วยให้ผู้นิเทศทราบถึงความก้าวหน้าและการเปลี่ยนแปลงของผู้รับการนิเทศ ทั้งในด้านความรู้ ความเข้าใจ และทักษะการจัดการเรียนรู้ ตลอดจนสามารถนำผลการประเมินไปใช้ในการปรับปรุงแนวทางวางแผนการนิเทศให้มีความเหมาะสมและมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นในรอบถัดไป นอกจากนี้การติดตามผลอย่างต่อเนื่องยังเป็นปัจจัยที่ช่วยสร้างแรงจูงใจและความมั่นใจให้แก่ผู้รับการนิเทศ เนื่องจากการได้รับข้อเสนอแนะอย่างชัดเจนช่วยให้ผู้รับการนิเทศเห็นจุดแข็ง และจุดที่ควรพัฒนา เพื่อนำไปปรับปรุงการปฏิบัติงานของตนเองอย่างต่อเนื่อง ซึ่งสอดคล้องกับ กิตติ บุญปรุง (2560) ที่ระบุว่า การประเมินและติดตามผลเป็นกระบวนการสำคัญในการตรวจสอบ วิเคราะห์ และสะท้อนผลการดำเนินงานนิเทศ อย่างเป็นระบบ เพื่อใช้ในการปรับปรุงและพัฒนาการปฏิบัติงานให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น และเหตุที่องค์ประกอบ การดำเนินการนิเทศ มีค่าเฉลี่ยความเหมาะสมอยู่ในระดับต่ำที่สุด

นอกจากนี้ผลการวิจัยยังพบว่า องค์ประกอบด้านการดำเนินการนิเทศเป็นด้านที่มีค่าเฉลี่ยความเหมาะสมต่ำที่สุด อาจเนื่องจากเป็นกระบวนการที่ต้องปรับให้สอดคล้องกับบริบทของผู้นิเทศและโรงเรียน จึงมีระดับความชัดเจนของมาตรฐานการปฏิบัติค่อนข้างจำกัด อีกทั้งขั้นตอนดังกล่าวมีความซับซ้อนและต้องอาศัยทักษะเฉพาะของผู้นิเทศ ในการสื่อสาร การให้คำแนะนำ และการปฏิบัติงาน ส่งผลให้คุณภาพการดำเนินงานมีความหลากหลายตามความสามารถของแต่ละบุคคล นอกจากนี้ผลของการดำเนินการนิเทศมักสะท้อนในลักษณะเชิงกระบวนการมากกว่าผลลัพธ์ที่ปรากฏอย่างชัดเจน จึงอาจทำให้ผู้ตอบแบบสอบถามประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบนี้อยู่ในระดับต่ำกว่าด้านอื่น ซึ่งสอดคล้องกับทิพากร กิ่งมิ่งแธ (2560) ที่อธิบายว่า การดำเนินการนิเทศเป็นขั้นตอนที่ผู้นิเทศต้องปฏิบัติงานร่วมกับผู้รับการนิเทศอย่างใกล้ชิด เพื่อส่งเสริมการนำความรู้ไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเน้นกระบวนการพัฒนาอย่างต่อเนื่องและการเรียนรู้จากสถานการณ์จริง การอธิบายดังกล่าวสอดคล้องกับผลการวิจัยในครั้งนี้ที่พบว่า แม้ขั้นตอนการดำเนินการนิเทศจะมีค่าเฉลี่ยความเหมาะสมน้อยที่สุดเมื่อเทียบกับองค์ประกอบอื่น แต่ยังคงอยู่ในระดับสูงมาก สะท้อนให้เห็นว่าองค์ประกอบทั้งสามด้านของการนิเทศแบบชี้แนะมีความครบถ้วนและเอื้อต่อการพัฒนาผู้รับการนิเทศ โดยเฉพาะด้านการประเมินและติดตามผล ซึ่งทำหน้าที่เป็นกลไกสำคัญในการส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้รับการนิเทศ และการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง อันนำไปสู่การยกระดับคุณภาพการจัดการศึกษาในภาพรวมอย่างยั่งยืน

องค์ความรู้ใหม่

จากผลการวิจัยทำให้ได้ทราบองค์ประกอบการนิเทศแบบชี้แนะ สำหรับผู้นิเทศในโรงเรียน มีขั้นตอนในการวิจัย ได้แก่ การศึกษาเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยใช้วิธีการสังเคราะห์เชิงเนื้อหา ทำให้ได้องค์ประกอบการนิเทศแบบชี้แนะ 3 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) การเตรียมการก่อนการนิเทศ 2) การดำเนินการนิเทศ และ 3) การประเมินและติดตามผล การนิเทศ สามารถอธิบายได้ดังภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 3 องค์ประกอบการนิเทศแบบชี้แนะสำหรับผู้นิเทศในโรงเรียน
ที่มา: จากการวิจัย

สรุปผลการวิจัย

การศึกษาองค์ประกอบการนิเทศแบบชี้แนะสำหรับผู้นิเทศในโรงเรียน พบว่า องค์ประกอบการนิเทศแบบชี้แนะ มี 3 องค์ประกอบ 11 พฤติกรรมบ่งชี้ ได้แก่ 1) การเตรียมการก่อนการนิเทศ มี 5 พฤติกรรมบ่งชี้ 2) การดำเนินการนิเทศ ประกอบด้วย 4 พฤติกรรมบ่งชี้ 3) การประเมินและติดตามผลการนิเทศ ประกอบด้วย 2 พฤติกรรมบ่งชี้ ผลการประเมินองค์ประกอบ ทุกองค์ประกอบมีความเหมาะสมในภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด โดยองค์ประกอบที่มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ได้แก่ การประเมินและติดตามผลการนิเทศ ($\bar{X}$ = 4.90, S.D. = 0.22) และองค์ประกอบที่มีความเหมาะสมน้อยที่สุด ได้แก่ การดำเนินการนิเทศ ($\bar{X}$ = 4.75, S.D. = 0.30)

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 ผลการวิจัยพบว่า องค์ประกอบทั้งสามด้านของการนิเทศแบบชี้แนะสำหรับผู้นิเทศในโรงเรียน มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ดังนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาควรนำองค์ประกอบดังกล่าวไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาและจัดทำเครื่องมือทางการนิเทศ เพื่อใช้ในการกำกับ ติดตาม และประเมินผลการดำเนินงานนิเทศอย่างเป็นระบบ อันจะช่วยให้การนิเทศเกิดประสิทธิภาพและบรรลุเป้าหมายขององค์กรทางการศึกษา

1.2 เนื่องจากองค์ประกอบด้านการประเมินและติดตามผลการนิเทศเป็นองค์ประกอบที่มีความสำคัญสูงสุด ผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศจึงควรให้ความสำคัญในการดำเนินการอย่างจริงจังและต่อเนื่อง โดยจัดให้มีกระบวนการประเมิน

ที่ชัดเจน มีเกณฑ์ การติดตามผลที่เป็นรูปธรรม และใช้ผลการประเมินเป็นข้อมูลย้อนกลับในการพัฒนาและปรับปรุง กระบวนการนิเทศให้มีคุณภาพยิ่งขึ้น

2. ข้อเสนอแนะด้านการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษายืนยันองค์ประกอบ (Confirmatory Factor Analysis: CFA) เพื่อพิสูจน์ความสอดคล้องของโมเดลองค์ประกอบและพฤติกรรมบ่งชี้ที่

2.2 ควรมีการศึกษาเชิงพัฒนาเกี่ยวกับการฝึกอบรมหรือจัดทำโปรแกรมการนิเทศแบบชี้แนะสำหรับผู้นิเทศในโรงเรียนเพื่อส่งเสริมทักษะ ความรู้ และเจตคติของผู้นิเทศให้สามารถปฏิบัติงานนิเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสามารถนำแนวทางดังกล่าวไปใช้จริงในบริบทของโรงเรียนได้อย่างเหมาะสม

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2563). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์.
- กิตติ บุญปรุง. (2560). การพัฒนาแนวทางการนิเทศแบบสอนแนะสำหรับครูคณิตศาสตร์ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 2. (การศึกษามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม).
- ฉวีวรรณ คำสี. (2560). ความสัมพันธ์ระหว่างทักษะการนิเทศการศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษากับสมรรถนะสำคัญของผู้เรียน โรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอกบินทร์บุรี จังหวัดปราจีนบุรี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 7. (ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยบูรพา).
- ณัฐพงษ์ สีหนาจ. (2564). โมเดลสมการโครงสร้างความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบการนิเทศกับประสิทธิผลของโรงเรียน ประถมศึกษาจังหวัดยโสธร: โมเดลแข่งขันรูปแบบการนิเทศแบบชี้แนะและระบบพี่เลี้ยงและรูปแบบการนิเทศแบบคลินิก. (ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยขอนแก่น).
- ทิพากร กิ่งมิ่งแสง. (2560). การพัฒนาแนวทางการนิเทศแบบสอนแนะสำหรับสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาอุดรธานี เขต 4. (การศึกษามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม).
- ธนา ฤทธิวรรณ และ ชวลิต ชูกำแพง. (2562). การพัฒนารูปแบบการชี้แนะเพื่อส่งเสริมทักษะการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 สำหรับครูระดับมัธยมศึกษา. วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยการจัดการและเทคโนโลยีอีสเทิร์น, 16(2), 535-547.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2560). การวิจัยเบื้องต้น ฉบับปรับปรุงใหม่. (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพฯ: สุริยสาส์น.
- พวงอ้อย ไชยทองดี. (2564). การพัฒนาแนวทางการนิเทศแบบสอนแนะ (Coaching) สำหรับสถานศึกษา สังกัดเทศบาล ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง. (การศึกษามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม).
- มาลินี บุญยรัตพันธุ์. (2559). การนิเทศแบบเชิญชวน. วารสารศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี, 12(2), 267-284.
- วัชรมา เล่าเรียนดี. (2553). การนิเทศการสอน สาขาหลักสูตรและการนิเทศ. นครปฐม: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- วิจิตรตา วรธาดาสวัสดิ์. (2566). รูปแบบการนิเทศการศึกษาแบบผสมผสานเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู โรงเรียนมัธยมศึกษา. (การศึกษาดุษฎีบัณฑิต, มหาวิทยาลัยนเรศวร).
- วิทวัส นามารุ่ง. (2564). การพัฒนาโปรแกรมการนิเทศภายในแบบสอนแนะสำหรับสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 30. (การศึกษามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม).
- สมหวัง พันธะลี. (2562). การพัฒนาระบบการนิเทศการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดการสอนแนะและการเป็นพี่เลี้ยงครูสำหรับศึกษานิเทศก์. (ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม).
- อวยชัย สุขณะล้ำ. (2559). รูปแบบการเสริมสร้างสมรรถนะครูตามแนวคิดกระบวนการชี้แนะ (coaching) เพื่อพัฒนาความสามารถด้านการให้เหตุผลทางคณิตศาสตร์ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น. (ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม).
- อาภรณ์ ภูวิทย์พันธ์. (2550). การพัฒนาขีดความสามารถของบุคลากรบนพื้นฐาน 70:20:10 Learning Model. กรุงเทพฯ: เอช อาร์ เซ็นเตอร์.

- เอกรัฐ บุญเพ็ญ และ พระมหาไกรวรรณ ชินตติโย. (2566). ทักษะการนิเทศการศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อ
คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร.
วารสารบัณฑิตศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, 21(1), 330-347.
- Mink, O. G., Owen, K. Q., & Mink, B. P. (1993). *Developing high-performance people: The art of coaching*.
Reading, MA: Addison-Wesley.

Determinants of Liquid Assets in Large Savings Cooperatives from 2019-2023

Piyarak Charoensri^{1*} and Nakhun Thoraneenitiyan²

¹ Master Student, Cooperative Economics, Faculty of Economics, Kasetsart University, Thailand

² Department of Cooperatives, Faculty of Economics, Kasetsart University, Thailand

* Corresponding author. E-mail: piyarak.c@ku.th

ABSTRACT

This article aimed to study the factors affecting the liquidity of assets in large savings cooperatives. The study employs multiple regression analysis using the stepwise method. The data were obtained from the financial statements of large savings cooperatives as presented in their annual reports. The cooperatives included in the study are those that operated during the fiscal years 2019–2023, totaling 141 cooperatives. Total assets (TA) are included as a control variable in the analysis. The study found that the factors influencing the level of liquidity assets in large savings cooperatives include The Current Ratio (CR) shows a statistically significant positive effect, with a coefficient of 1.305, indicating a positive impact on maintaining liquidity assets in large savings cooperatives. This reflects their ability to meet short-term debts promptly. Furthermore, the Deposit to Assets Ratio (DOA) also positively affects the level of liquidity assets, with a coefficient of 1.929 and statistical significance. This indicates that cooperatives with higher member deposits naturally maintain greater liquidity assets for effective management. This indicates that when cooperatives have a strong ability to meet short-term obligations or receive a large amount of deposits from members, they tend to possess higher liquidity assets for management and operations. This study reflects a management structure that prioritizes stability over profit maximization in cooperatives.

Keywords: Saving Cooperatives, Liquidity, Financial Factors

ปัจจัยที่มีผลต่อสินทรัพย์สภาพคล่องของสหกรณ์ออมทรัพย์ขนาดใหญ่ ในปี 2562-2566

ปิยารักษ์ เจริญศรี^{1*} และ ณกุล ธรณินิติญาณ²

¹ นิสิตปริญญาโท สาขาเศรษฐศาสตร์สหกรณ์ คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ประเทศไทย

² ภาควิชาสหกรณ์ คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ประเทศไทย

* Corresponding author. E-mail: piyarak.c@ku.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อสินทรัพย์สภาพคล่องของสหกรณ์ออมทรัพย์ขนาดใหญ่ โดยใช้การวิเคราะห์สมการถดถอยแบบพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) ด้วยวิธีขั้นตอน (Stepwise Method) ข้อมูลที่ใช้มาจากการเงินของสหกรณ์ออมทรัพย์ขนาดใหญ่ แสดงในรายงานประจำปีของสหกรณ์ออมทรัพย์ ที่มีสถานะดำเนินการอยู่ในปีบัญชี พ.ศ. 2562 - 2566 จำนวน 141 แห่ง โดยมีสินทรัพย์รวม (TA) เป็นตัวแปรควบคุม ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อสินทรัพย์สภาพคล่องของสหกรณ์ คือ อัตราส่วนเงินทุนหมุนเวียน (CR) แสดงผลเชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญ ซึ่งมีค่าสัมประสิทธิ์เท่ากับ 1.305 และมีผลเชิงบวกต่อการดำรงสินทรัพย์สภาพคล่องสหกรณ์ออมทรัพย์ขนาดใหญ่ สะท้อนให้เห็นถึงความสามารถในการชำระหนี้ระยะสั้นได้อย่างทันท่วงที และอัตราส่วนเงินฝากต่อสินทรัพย์ (DOA) ที่มีผลต่อการดำรงสินทรัพย์สภาพคล่องในเชิงบวก มีค่าสัมประสิทธิ์เท่ากับ 1.929 และมีนัยสำคัญทางสถิติ สะท้อนให้เห็นได้ว่า หากสหกรณ์มีการรับฝากเงินจากสมาชิกมาก สหกรณ์ย่อมมีสินทรัพย์สภาพคล่องมากในการบริหารจัดการ ผลการศึกษานี้สะท้อนให้เห็นถึงโครงสร้างการบริหารจัดการที่เน้นความมั่นคงมากกว่าการกำไรสูงสุดของสหกรณ์

คำสำคัญ: สหกรณ์ออมทรัพย์, สินทรัพย์สภาพคล่อง, ปัจจัยทางการเงิน

© 2025 JSSP: Journal of Social Science Panyapat

บทนำ

ตามพระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. 2562 สหกรณ์ หมายความว่า คณะบุคคลซึ่งร่วมกันดำเนินกิจการเพื่อประโยชน์ทางเศรษฐกิจและสังคมของสมาชิกผู้มีสัญชาติไทย โดยช่วยตนเองและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และได้จดทะเบียนตามพระราชบัญญัตินี้ โดยแบ่งประเภทของสหกรณ์ออกเป็น 7 ประเภท (กรมส่งเสริมสหกรณ์, 2554 ก) ทั้งนี้ลักษณะของสหกรณ์ที่จะรับจดทะเบียน วัตถุประสงค์ และขอบเขตแห่งการดำเนินกิจการที่จะพึงดำเนินการได้ของสหกรณ์ ให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎกระทรวง โดยข้อมูลจากศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร กรมส่งเสริมสหกรณ์ ระบุว่า จำนวนสหกรณ์ที่ดำเนินการในประเทศไทย แยกตามประเภทสหกรณ์ ปี 2557 - 2566 พบว่า สหกรณ์การเกษตร มีจำนวนมากที่สุด ในสหกรณ์ภาคการเกษตร และสหกรณ์ออมทรัพย์มีจำนวนมากที่สุด ในสหกรณ์นอกภาคการเกษตร (ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร, 2566) ซึ่งอาจแสดงให้เห็นว่าประชาชนให้ความสนใจและเข้าร่วมจัดตั้งสหกรณ์ประเภทนี้ โดยสหกรณ์ออมทรัพย์เป็นสถาบันการเงินที่มีความจำเป็นต่อสังคมไทยอีกสถาบันหนึ่ง โดยสมาชิกของสหกรณ์ออมทรัพย์จะเป็นบุคคลที่ประกอบอาชีพเดียวกันหรืออยู่ในชุมชนเดียวกัน ซึ่งสหกรณ์ออมทรัพย์มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมให้สมาชิกรู้จักการออมทรัพย์และให้เงินกู้แก่สมาชิกสหกรณ์โดยคิดดอกเบี้ยต่ำกว่าเอกชน (กรมส่งเสริมสหกรณ์, 2554 ข) และตามกฎกระทรวงการดำเนินงานและการกำกับดูแลสหกรณ์ออมทรัพย์และสหกรณ์เครดิตยูเนียน พ.ศ. 2564 แบ่งขนาดของสหกรณ์ออมทรัพย์ออกเป็น 2 ขนาด คือ สหกรณ์ขนาดใหญ่ ได้แก่ สหกรณ์ซึ่งมีขนาดสินทรัพย์ตั้งแต่ห้าพันล้านบาทขึ้นไปและชุมนุมสหกรณ์ และสหกรณ์ขนาดเล็ก ได้แก่ สหกรณ์ซึ่งมีขนาดสินทรัพย์น้อยกว่าห้าพันล้านบาท โดยพิจารณาจากข้อมูลงบการเงินของสหกรณ์ในปีบัญชีล่าสุดที่ผู้สอบบัญชีได้ตรวจสอบและแสดงความเห็นแล้ว ซึ่งตามประกาศนายทะเบียนสหกรณ์ เรื่อง รายชื่อสหกรณ์ขนาดใหญ่เพิ่มเติม ครั้งที่ 19 ลงวันที่ 26 เมษายน พ.ศ. 2567 มีสหกรณ์ออมทรัพย์ขนาดใหญ่จำนวน 168 แห่ง (กรมส่งเสริมสหกรณ์, 2564 ข)

สหกรณ์ออมทรัพย์มีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนและสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจ เป็นองค์กรทางเศรษฐกิจ ที่สมาชิกรวมกลุ่มกันโดยสมัครใจและมีความเป็นเจ้าของร่วมกัน โดยประกอบธุรกรรมทางการเงินและมีบทบาทในการส่งเสริม การเข้าถึงทางการเงินของประชาชน สหกรณ์ออมทรัพย์จึงถือเป็นสถาบันการเงินแห่งหนึ่งที่มีความสำคัญต่อภาคครัวเรือน ทั้งในแง่ของการเป็นแหล่งการออมเงิน แหล่งการกู้ยืมเงินและมีบทบาทที่ช่วยเติมเต็มการเข้าถึงบริการทางการเงิน ของประชาชน โดยเฉพาะกลุ่มผู้มีรายได้น้อยหรือผู้ที่ไม่สามารถเข้าถึงบริการจากธนาคารพาณิชย์ได้ และด้วยหลักการ ดำเนินงานของสหกรณ์ที่มีพันธกิจเพื่อช่วยเหลือสมาชิกเป็นหลัก จึงเป็นการช่วยส่งเสริมให้เกิดการออมในภาคประชาชน โดยสมาชิกผู้ฝากเงินจะได้รับดอกเบี้ยในอัตราที่สูงกว่าธนาคารพาณิชย์ และสมาชิกยังเข้าถึงสินเชื่อที่มีต้นทุนทางการเงิน ต่ำกว่าสถาบันการเงินอื่นด้วย ในปัจจุบันพบว่าสหกรณ์ออมทรัพย์บางแห่งมีขนาดใหญ่ขึ้น โดยมีขนาดสินทรัพย์มาก รองมาจากธนาคารพาณิชย์และสถาบันการเงินเฉพาะกิจ จึงถือว่าสหกรณ์ออมทรัพย์มีบทบาทและความสำคัญต่อระบบ เศรษฐกิจและสังคมไทยอย่างมาก (อศิราภรณ์ กองจันดา, 2563)

กฎกระทรวงว่าด้วยการดำรงสินทรัพย์สภาพคล่องของสหกรณ์ พ.ศ. 2550 กำหนดว่าสหกรณ์ต้องดำรงสินทรัพย์ สภาพคล่อง ซึ่งต้องกำหนดไม่ต่ำกว่าร้อยละหนึ่งและไม่เกินร้อยละยี่สิบของยอดเงินฝากทั้งหมด ทั้งนี้จำนวนสินทรัพย์สภาพ คล่องที่ต้องดำรงให้คำนวณโดยนำส่วนเฉลี่ยรายเดือนของยอดสินทรัพย์สภาพคล่องในทุกสิ้นวันหารด้วยส่วนเฉลี่ยรายเดือน ของยอดเงินฝากในทุกสิ้นวัน โดยให้นับวันหยุดทำการรวมคำนวณเข้าด้วย ทั้งนี้สหกรณ์ต้องรายงานเกี่ยวกับการดำรง สินทรัพย์สภาพคล่องในแต่ละเดือนต่อนายทะเบียนตามแบบและรายงานที่นายทะเบียนสหกรณ์กำหนด ภายในสิบห้าวัน นับแต่วันสุดท้ายของเดือน ในกรณีที่นายทะเบียนสหกรณ์เห็นว่าสหกรณ์ไม่ดำรงสินทรัพย์สภาพคล่องหรือดำรงสินทรัพย์ สภาพคล่องไม่ได้ตามอัตราที่กำหนดหรือไม่รายงานเกี่ยวกับการดำรงสินทรัพย์สภาพคล่องให้นายทะเบียนสหกรณ์มีอำนาจ ออกคำสั่งเป็นหนังสือให้คณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์แก้ไขข้อบกพร่องหรือดำเนินการตามที่เห็นสมควร โดยจะกำหนด วิธีการหรือระยะเวลาไว้ด้วยก็ได้ (กรมส่งเสริมสหกรณ์, 2550)

ด้วยสภาพคล่องของสหกรณ์ออมทรัพย์มีผลต่อการดำเนินงานของสหกรณ์ รวมถึงการกำหนดนโยบายและการวางแผน การดำเนินงานต่างๆ ของสหกรณ์ ซึ่งหากสหกรณ์ขาดสภาพคล่องจะมีผลต่อการปล่อยกู้ให้กับสมาชิกอาจทำให้เกิด ปัญหาหรือการดำเนินงานที่ผิดวัตถุประสงค์ของสหกรณ์หรืออาจทำให้สหกรณ์ขาดโอกาสในการลงทุนหรือทำธุรกิจ ที่จะก่อประโยชน์ต่อสมาชิกของสหกรณ์ แต่ถ้าหากสหกรณ์มีสภาพคล่องมากเกินไปและคณะกรรมการไม่สามารถบริหารจัดการสินทรัพย์เหล่านั้นได้อย่างเหมาะสมทำให้สหกรณ์ขาดโอกาสในการได้กำไรจากการลงทุนในสินทรัพย์ประเภทต่างๆ อีกทั้งสภาพ คล่องยังมีผลต่อความมั่นคงของสหกรณ์ ในอดีตการศึกษาสภาพคล่องของสหกรณ์ออมทรัพย์ยังไม่มีความชัดเจนเทียบเท่ากับการ ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อสภาพคล่องของธนาคารหรือสถาบันการเงินอื่นๆ ทั้งนี้ หากสหกรณ์ออมทรัพย์ทราบปัจจัยที่มีผลต่อ สินทรัพย์สภาพคล่อง สหกรณ์ออมทรัพย์จะได้วางแผนและตัดสินใจในการดำเนินการของสินทรัพย์หรือหนี้สินประเภทนั้นได้ ในการศึกษานี้จึงได้สนใจศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อสินทรัพย์สภาพคล่องของสหกรณ์ออมทรัพย์ขนาดใหญ่ เนื่องจากสหกรณ์ ออมทรัพย์ขนาดใหญ่มีข้อมูลทางการเงินต่อเนื่องครบถ้วน มีโครงสร้างการบริหารจัดการและดำเนินงานด้านบัญชี ตามมาตรฐานรายงานทางการเงิน โดยนำข้อมูลงบการเงินของสหกรณ์ออมทรัพย์ขนาดใหญ่ระหว่างปี 2562 – 2566 มาทำ การวิเคราะห์หาปัจจัย ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่ครอบคลุมของสถานการณ์แพร่ระบาดไวรัส Covid-19 ตั้งแต่ก่อนการแพร่ระบาด จนถึงระยะเวลาหลังการแพร่ระบาด ช่วยสะท้อนความสามารถในการบริหารสภาพคล่องของสหกรณ์ภายใต้ภาวะวิกฤต และการฟื้นตัวได้อย่างชัดเจน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อสินทรัพย์สภาพคล่องของสหกรณ์ออมทรัพย์ขนาดใหญ่

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยมีวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ประชากร

ประชากรในการศึกษาครั้งนี้ คือ สหกรณ์ออมทรัพย์ขนาดใหญ่ ตามประกาศนายทะเบียนสหกรณ์ เรื่อง รายชื่อสหกรณ์ขนาดใหญ่เพิ่มเติม ครั้งที่ 19 ลงวันที่ 26 เมษายน พ.ศ. 2567 ทั้งนี้ สหกรณ์ออมทรัพย์ที่มีสินทรัพย์ตามการกำหนดขนาดของสหกรณ์และมีข้อมูลผลการดำเนินงานต่อเนื่อง มีสถานะดำเนินการอยู่ในบัญชี พ.ศ. 2562 - 2566 จำนวน 141 แห่ง

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1 เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วย งบการเงินของสหกรณ์ออมทรัพย์ขนาดใหญ่ที่แสดงในรายงานประจำปีของสหกรณ์ออมทรัพย์ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2562 - 2566

2.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ประกอบด้วย โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ (SPSS)

3. สมมติฐานการวิจัย

H₁: อัตราส่วนเงินฝากต่อสินทรัพย์ (DOA) ส่งผลเชิงบวกต่อสินทรัพย์สภาพคล่องของสหกรณ์ออมทรัพย์ขนาดใหญ่

H₂: อัตราส่วนดอกเบี้ยจ่ายต่อเงินฝาก (IOD) ส่งผลเชิงลบต่อสินทรัพย์สภาพคล่องของสหกรณ์ออมทรัพย์ขนาดใหญ่

H₃: อัตราส่วนเงินทุนหมุนเวียน (CR) ส่งผลเชิงบวกต่อสินทรัพย์สภาพคล่องของสหกรณ์ออมทรัพย์ขนาดใหญ่

H₄: อัตรากำไรสุทธิ (NP) ส่งผลเชิงลบต่อสินทรัพย์สภาพคล่องของสหกรณ์ออมทรัพย์ขนาดใหญ่

H₅: อัตราผลตอบแทนต่อส่วนของผู้ถือหุ้น (ROE) ส่งผลเชิงลบต่อสินทรัพย์สภาพคล่องของสหกรณ์ออมทรัพย์ขนาดใหญ่

H₆: อัตราผลตอบแทนต่อสินทรัพย์รวม (ROA) ส่งผลเชิงลบต่อสินทรัพย์สภาพคล่องของสหกรณ์ออมทรัพย์ขนาดใหญ่

H₇: อัตราส่วนเงินปันผล (DY) ส่งผลเชิงลบต่อสินทรัพย์สภาพคล่องของสหกรณ์ออมทรัพย์ขนาดใหญ่

H₈: เงินเฉลี่ยคืน (CY) ส่งผลเชิงลบต่อสินทรัพย์สภาพคล่องของสหกรณ์ออมทรัพย์ขนาดใหญ่

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลใช้ข้อมูลทุติยภูมิจากงบการเงินประจำปีในช่วง 5 ปี รวมเป็นข้อมูล 705 ตัวอย่าง เพื่อใช้วิเคราะห์ความสัมพันธ์และอิทธิพลของตัวแปรทางการเงินที่อาจส่งผลกระทบต่อระดับสินทรัพย์สภาพคล่องของสหกรณ์ออมทรัพย์ขนาดใหญ่ ตัวแปรที่นำมาศึกษาประกอบด้วย ตัวแปรอิสระ 8 ตัว ได้แก่ อัตราส่วนเงินฝากต่อสินทรัพย์ (DOA) อัตราส่วนดอกเบี้ยจ่ายต่อเงินฝาก (IOD) อัตราส่วนเงินทุนหมุนเวียน (CR) อัตรากำไรสุทธิ (NP) อัตราผลตอบแทนต่อส่วนของผู้ถือหุ้น (ROE) อัตราผลตอบแทนต่อสินทรัพย์รวม (ROA) อัตราส่วนเงินปันผล (DY) และเงินเฉลี่ยคืน (CY) โดยมีสินทรัพย์สภาพคล่องของสหกรณ์ออมทรัพย์ขนาดใหญ่ เป็นตัวแปรตาม และขนาดของสินทรัพย์รวมเป็นตัวแปรควบคุม ซึ่งตัวแปรสามารถวัดค่าได้ดังนี้

ตารางที่ 1 ตัวแปร

ตัวแปร	การวัดค่า
ตัวแปรอิสระ	
1. อัตราส่วนเงินฝากต่อสินทรัพย์ (DOA)	$DOA = \frac{\text{เงินรับฝาก}}{\text{สินทรัพย์รวม}}$
2. อัตราส่วนดอกเบี้ยจ่ายต่อเงินฝาก (IOD)	$IOD = \frac{\text{ค่าใช้จ่ายดอกเบี้ย}}{\text{เงินรับฝาก}}$
3. อัตราส่วนเงินทุนหมุนเวียน (CR)	$CR = \frac{\text{สินทรัพย์หมุนเวียน}}{\text{หนี้สินหมุนเวียน}}$
4. อัตรากำไรสุทธิ (NP)	$NP = \frac{\text{กำไรสุทธิ}}{\text{รายได้รวม}}$

ตารางที่ 1 ตัวแปร (ต่อ)

ตัวแปร	การวัดค่า
ตัวแปรอิสระ	
5. อัตราผลตอบแทนต่อส่วนของผู้ถือหุ้น (ROE)	$ROE = \frac{\text{กำไรสุทธิ}}{\text{ส่วนของผู้ถือหุ้น}}$
6. อัตราผลตอบแทนต่อสินทรัพย์รวม (ROA)	$ROA = \frac{\text{กำไรสุทธิ}}{\text{สินทรัพย์รวม}}$
7. อัตราส่วนเงินปันผล (DY)	ตามมติที่ประชุมใหญ่ของสหกรณ์
8. อัตราเงินเฉลี่ยคืน (CY)	ตามมติที่ประชุมใหญ่ของสหกรณ์
ตัวแปรตาม	
สินทรัพย์สภาพคล่องของสหกรณ์ออมทรัพย์ขนาดใหญ่ (Liquidity)	ตามกฎหมายว่าด้วยการดำรงสินทรัพย์สภาพคล่องของสหกรณ์ พ.ศ. 2550
ตัวแปรควบคุม	
สินทรัพย์รวม (TA)	สินทรัพย์หมุนเวียน+สินทรัพย์ไม่หมุนเวียน

ที่มา: ผู้วิจัย

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลแบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอน คือ 1. การวิเคราะห์สถิติเชิงพรรณนา 2. การวิเคราะห์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สันเพื่อตรวจสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร และ 3. การวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ (Multiple regression analysis) ด้วยวิธีขั้นตอน (Stepwise Method) เพื่อพิจารณาปัจจัยที่มีอิทธิพลอย่างมีนัยสำคัญต่อสินทรัพย์สภาพคล่อง โดยข้อมูลที่ใช้การวิเคราะห์เป็นข้อมูลจากงบการเงินที่มีลักษณะการดำเนินงานที่คล้ายกันเพื่อวิเคราะห์เป็นภาพรวมของสหกรณ์ออมทรัพย์ขนาดใหญ่

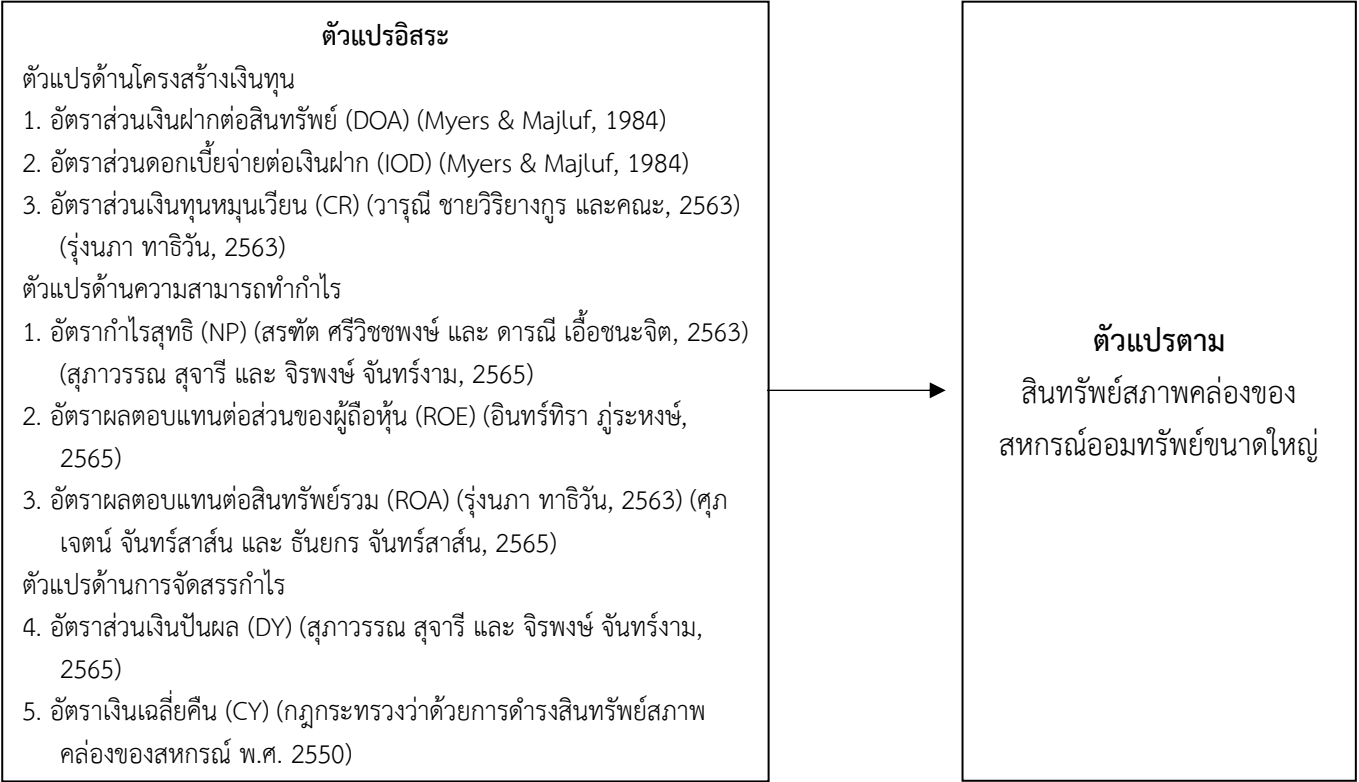
กรอบแนวคิดในการวิจัย

ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้สอดคล้องกับทฤษฎีทางเศรษฐศาสตร์และการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยที่มีผลต่อสินทรัพย์สภาพคล่อง ดังนี้

1. ตัวแปรด้านโครงสร้างเงินทุน ประกอบด้วย อัตราส่วนเงินฝากต่อสินทรัพย์ (DOA) อัตราส่วนดอกเบี้ยจ่ายต่อเงินฝาก (IOD) และอัตราส่วนเงินทุนหมุนเวียน (CR) ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีการจัดหาเงินทุนตามลำดับขั้น (Pecking Order) ที่เน้นให้องค์กรใช้แหล่งเงินทุนภายในองค์กรเป็นลำดับ (Myers & Majluf, 1984) โดยจากการศึกษาในอดีตพบว่า ปัจจัยดังกล่าวมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับสภาพคล่องขององค์กรตามการศึกษาของ วารุณี ข่ายวิริยางกูร และคณะ (2563) และจากการศึกษาของ รุ่งนภา ทาธิวัน (2563)

2. ตัวแปรด้านความสามารถทำกำไร ประกอบด้วย อัตรากำไรสุทธิ (NP) อัตราผลตอบแทนต่อส่วนของผู้ถือหุ้น (ROE) และอัตราผลตอบแทนต่อสินทรัพย์รวม (ROA) ซึ่งจากการศึกษาในอดีตพบว่ามีความสัมพันธ์เชิงบวกกับสภาพคล่องขององค์กรตามการศึกษาของ สรทัต ศรีวิชพงษ์ และ ดารณี เอื้อชนะจิต (2563) รุ่งนภา ทาธิวัน (2563) สุภาวรรณ สุจารี และ จิรพงษ์ จันทรงาม (2565) และอินทร์ทิรา ภูระหงษ์ (2565)

3. ตัวแปรด้านการจัดสรรกำไร ประกอบด้วยอัตราส่วนเงินปันผล (DY) และอัตราเงินเฉลี่ยคืน (CY) ทั้งนี้ กฎกระทรวงว่าด้วยการดำรงสินทรัพย์สภาพคล่องของสหกรณ์ พ.ศ. 2550 กำหนดให้สหกรณ์ต้องมีการจ่ายเงินเฉลี่ยคืนให้แก่สมาชิก ซึ่งเป็นข้อแตกต่างของการดำเนินงานระหว่างสหกรณ์และสถาบันการเงินหรือบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ โดยจากการศึกษาในอดีตพบว่าอัตราส่วนเงินปันผล (DY) มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับสภาพคล่องจากการศึกษาของ สุภาวรรณ สุจารี และ จิรพงษ์ จันทรงาม (2565)

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัย พบว่า

1. ผลการวิเคราะห์สถิติเชิงพรรณนาของตัวแปร

ตารางที่ 2 แสดงค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของตัวแปร

ตัวแปร	ค่าต่ำสุด	ค่าสูงสุด	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน
อัตราส่วนเงินฝากต่อสินทรัพย์ (DOA) (เท่า)	0.042	0.828	0.382	0.162
อัตราส่วนดอกเบี้ยจ่ายต่อเงินฝาก (IOD) (เท่า)	0.010	0.610	0.062	0.077
อัตราส่วนเงินทุนหมุนเวียน (CR) (เท่า)	0.055	3.165	0.410	0.356
อัตรากำไรสุทธิ (NP) (เท่า)	-2.105	1.130	0.583	0.159
อัตราผลตอบแทนต่อส่วนของผู้ถือหุ้น (ROE) (เท่า)	-0.387	0.124	0.065	0.022
อัตราผลตอบแทนต่อสินทรัพย์รวม (ROA) (เท่า)	-0.122	0.054	0.030	0.010
อัตราส่วนเงินปันผล (DY) (เท่า)	0.021	0.100	0.055	0.008
อัตราเงินเฉลี่ยคืน (CY) (เท่า)	0.010	0.500	0.125	0.059
สินทรัพย์สภาพคล่องของสหกรณ์ออมทรัพย์ขนาดใหญ่ (Liquidity) (ล้านบาท)	253.065	86,537.825	3,452.398	6,917.536
สินทรัพย์รวม (TA) (ล้านบาท)	5,001.990	147,236.376	16,300.444	15,526.907

จากตารางที่ 2 พบว่า สหกรณ์ออมทรัพย์มีโครงสร้างทางการเงินด้านสภาพคล่องจากเงินฝากของสมาชิก โดยดูได้จากอัตราส่วนเงินฝากต่อสินทรัพย์ (DOA) มีค่าเฉลี่ย 0.382 ค่าสูงสุด 0.828 ค่าต่ำสุด 0.042 และอัตราส่วนเงินทุนหมุนเวียน (CR) มีค่าเฉลี่ย 0.410 ค่าสูงสุด 3.165 ค่าต่ำสุด 0.055 ทั้งนี้ สหกรณ์ออมทรัพย์มีภาระดอกเบี้ยจ่าย ซึ่งอาจส่งผลต่อความสามารถในการบริหารสภาพคล่องในระยะยาว โดยดูจากอัตราส่วนดอกเบี้ยจ่ายต่อเงินฝาก (IOD) ที่มีค่าเฉลี่ย 0.062 ในส่วนของอัตราผลตอบแทนต่อส่วนของผู้ถือหุ้น (ROE) อัตราผลตอบแทนต่อสินทรัพย์รวม (ROA) และอัตรากำไรสุทธิ (NP) มีค่าเฉลี่ย 0.065 0.030 และ 0.583 ตามลำดับ สหกรณ์ออมทรัพย์มีการดำเนินงานที่สามารถให้ผลตอบแทนแก่สมาชิก รวมถึงอัตราส่วนเงินปันผล (DY) และ อัตราเงินเฉลี่ยคืน (CY) พบว่ามีค่าเฉลี่ย 0.547 และ 0.1249 ตามลำดับ และมีค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานที่ 0.008 และ 0.059

เนื่องจากสินทรัพย์สภาพคล่องของสหกรณ์ออมทรัพย์ขนาดใหญ่และสินทรัพย์รวมมีขนาดใหญ่มาก และแตกต่างจากตัวแปรอื่น อีกทั้งยังมีการกระจายตัวสูงมากจึงแปลงค่าสินทรัพย์สภาพคล่องของสหกรณ์ออมทรัพย์ขนาดใหญ่ และสินทรัพย์รวมให้อยู่ในรูป Natural logarithm เพื่อใช้ในการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ

2. ผลการวิเคราะห์สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร

ตารางที่ 3 แสดงค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร

	Liquidity	DOA	IOD	CR	NP	ROE	ROA	DY	CY	TA
Liquidity	1	.484	-.286	.424	-.082	-.210	-.300	.052	.125	.751
DOA		1	-.649	-.046	-.102	-.170	-.373	.046	.087	.266
IOD		-	1	-.119	-.277	.194	-.054	.092	.071	-.139
CR		-	-	1	.249	-.186	.147	-.043	-.061	-.057
NP		-	-	-	1	.573	.873	.071	.000	-.152
ROE		-	-	-	-	1	.662	.394	.243	-.052
ROA		-	-	-	-	-	1	.173	-.034	-.224
DY		-	-	-	-	-	-	1	.284	.071
CY		-	-	-	-	-	-	-	1	.178
TA		-	-	-	-	-	-	-	-	1

จากตารางที่ 3 พบว่า สินทรัพย์รวม (TA) อัตราส่วนเงินฝากต่อสินทรัพย์ (DOA) และ อัตราส่วนเงินทุนหมุนเวียน (CR) มีความสัมพันธ์เชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญกับสินทรัพย์สภาพคล่อง (Liquidity) โดยสหกรณ์ออมทรัพย์มีแนวโน้มที่จะมีสภาพคล่องในทิศทางเดียวกับตัวแปรดังกล่าว ในทางกลับกันอัตราผลตอบแทนต่อส่วนของผู้ถือหุ้น (ROE) อัตราส่วนดอกเบี้ยจ่ายต่อเงินฝาก (IOD) และอัตราผลตอบแทนต่อสินทรัพย์รวม (ROA) แสดงถึงความสัมพันธ์เชิงลบ โดยหากสหกรณ์มีผลตอบแทนต่อสินทรัพย์หรือสมาชิก และมีภาระการจ่ายดอกเบี้ยที่มากขึ้น อาจส่งผลให้สภาพคล่องของสหกรณ์ลดลง นอกจากนี้ อัตรากำไรสุทธิ (NP) อัตราส่วนเงินปันผล (DY) และอัตราเงินเฉลี่ยคืน (CY) แสดงค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ใกล้ 0 ซึ่งอาจไม่มีผลต่อสินทรัพย์สภาพคล่องของสหกรณ์

3. ผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน (Stepwise Multiple Regression Analysis)

ตารางที่ 4 แสดงผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณกำลังสองของค่าสหสัมพันธ์พหุคูณกำลังสองที่ปรับแก้ และค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐาน

model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate	Change Statistics					Durbin-Watson
					R Square Change	F Change	df 1	df 2	Sig. F Change	
1	0.751	0.563	0.563	0.643	0.563	907.472	1	703	0.000	1.695
2	0.884	0.782	0.782	0.454	0.219	705.535	1	702	0.000	
3	0.937	0.878	0.878	0.340	0.096	552.717	1	701	0.000	
4	0.943	0.889	0.889	0.324	0.011	69.740	1	700	0.000	
5	0.945	0.894	0.893	0.318	0.004	28.280	1	699	0.000	
6	0.946	0.894	0.894	0.317	0.001	5.658	1	698	0.018	

หมายเหตุ: * sig

Model 1 Liquidity = $TAx_1 + b$

Model 2 Liquidity = $TAx_1 + CRx_2 + b$

Model 3 Liquidity = $TAx_1 + CRx_2 + DOAx_3 + b$

Model 4 Liquidity = $TAx_1 + CRx_2 + DOAx_3 + ROAx_4 + b$

Model 5 Liquidity = $TAx_1 + CRx_2 + DOAx_3 + ROAx_4 + IODx_5 + b$

Model 6 Liquidity = $TAx_1 + CRx_2 + DOAx_3 + ROAx_4 + IODx_5 + ROEx_6 + b$

จากตารางที่ 4 พบว่า Model 1 มีตัวแปรอิสระ 1 ตัว คือ สินทรัพย์รวม (TA) ซึ่งกำลังสองของค่าสหสัมพันธ์พหุคูณ (R^2) มีค่าเท่ากับ 0.563 เมื่อเพิ่มตัวแปรอิสระ อัตราส่วนเงินทุนหมุนเวียน (CR) และ อัตราส่วนเงินฝากต่อสินทรัพย์ (DOA) เข้าไปตาม Model 3 พบว่า กำลังสองของค่าสหสัมพันธ์พหุคูณ (R^2) เพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ เท่ากับ 0.878 และค่ากำลังสองของค่าสหสัมพันธ์พหุคูณที่ปรับแก้ (Adjusted R^2) เท่ากับ 0.878 แสดงให้เห็นว่าตัวแปรอิสระทั้ง 3 สามารถอธิบายสภาพคล่องได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีค่า F Change เท่ากับ 552.717 และระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ $p < 0.05$

ทั้งนี้ การเพิ่มตัวแปร ได้แก่ อัตราผลตอบแทนต่อสินทรัพย์รวม (ROA), อัตราส่วนดอกเบี้ยจ่ายต่อเงินฝาก (IOD) และ อัตราผลตอบแทนต่อส่วนของผู้ถือหุ้น (ROE) ใน Model ที่ 4 – 6 จะทำให้ค่า R^2 เพิ่มขึ้นเล็กน้อยถึง 0.894 ใน Model 6 แต่ค่า F Change และ Adjusted R^2 ที่เกิดขึ้นมีค่าลดลง ซึ่งบ่งชี้ว่าแม้จะมีนัยสำคัญทางสถิติแต่ไม่สามารถช่วยเพิ่มประสิทธิภาพของ Model อย่างมีนัยสำคัญในเชิงปฏิบัติ อีกทั้งค่า Durbin Watson = 1.695 ซึ่งถือว่าข้อมูลไม่มีความสัมพันธ์ของค่าคลาดเคลื่อน

ตารางที่ 5 แสดงความแปรปรวนที่ได้จากการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน

Model		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
1	Regression	374.807	1	374.807	907.472	.000 ^b
	Residual	290.356	703	.413		
	Total	665.163	704			
2	Regression	520.350	2	260.175	1261.230	.000 ^c
	Residual	144.813	702	.206		
	Total	665.163	704			

ตารางที่ 5 แสดงความแปรปรวนที่ได้จากการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน (ต่อ)

	Model	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
3	Regression	584.193	3	194.731	1685.877	.000 ^d
	Residual	80.971	701	.116		
	Total	665.163	704			
4	Regression	591.529	4	147.882	1405.831	.000 ^e
	Residual	73.634	700	.105		
	Total	665.163	704			
5	Regression	594.392	5	118.878	1174.152	.000 ^f
	Residual	70.771	699	.101		
	Total	665.163	704			
6	Regression	594.961	6	99.160	985.923	.000 ^g
	Residual	70.202	698	.101		
	Total	665.163	704			

หมายเหตุ: * sig

Model 1 Liquidity = $TAx_1 + b$ Model 2. Liquidity = $TAx_1 + CRx_2 + b$ Model 3. Liquidity = $TAx_1 + CRx_2 + DOAx_3 + b$ Model 4. Liquidity = $TAx_1 + CRx_2 + DOAx_3 + ROAx_4 + b$ Model 5. Liquidity = $TAx_1 + CRx_2 + DOAx_3 + ROAx_4 + IODx_5 + b$ Model 6. Liquidity = $TAx_1 + CRx_2 + DOAx_3 + ROAx_4 + IODx_5 + ROEx_6 + b$

จากตารางที่ 5 ผลวิเคราะห์ความแปรปรวน (ANOVA) ของปัจจัยที่มีผลต่อสินทรัพย์สภาพคล่องของสหกรณ์ออมทรัพย์ขนาดใหญ่ (Liquidity) พบว่า Model ที่ได้จากการเพิ่มตัวแปรทีละลำดับมีนัยสำคัญทางสถิติ (Sig. = 0.000) ในทุกขั้นตอน ซึ่งบ่งชี้ว่าแต่ละ Model สามารถอธิบายความแปรปรวนของระดับสินทรัพย์สภาพคล่องได้อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05 เมื่อพิจารณาค่าความเหมาะสมของ Model จากค่า F-statistic พบว่า Model ที่ประกอบด้วยตัวแปรอิสระ 3 ตัว ได้แก่ สินทรัพย์รวม (TA) อัตราส่วนเงินทุนหมุนเวียน (CR) และ อัตราส่วนเงินฝากต่อสินทรัพย์ (DOA) ให้ค่า F สูงสุดที่ 1685.877 ซึ่งเป็น Model ที่มีความสามารถในการอธิบายความแปรปรวนของสินทรัพย์สภาพคล่องของสหกรณ์ออมทรัพย์ขนาดใหญ่ (Liquidity) ได้ดีที่สุด ทั้งนี้ การเพิ่มตัวแปรอิสระอื่นๆ ใน Model ที่ 4 – 6 ส่งผลให้ค่า F ลดลงอย่างต่อเนื่อง แม้ค่า Sig. แสดงถึงนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งอาจสะท้อนถึงความซ้ำซ้อนของตัวแปร

จะเห็นได้ว่า ตัวแปรอิสระ ได้แก่ อัตราส่วนเงินทุนหมุนเวียน (CR) และอัตราส่วนเงินฝากต่อสินทรัพย์ (DOA) เป็นปัจจัยหลักที่ส่งผลต่อระดับสินทรัพย์สภาพคล่องของสหกรณ์ออมทรัพย์ขนาดใหญ่ โดยไม่จำเป็นต้องเพิ่มตัวแปรอื่นเข้าไปใน Model ซึ่งอาจทำให้ประสิทธิภาพของแบบจำลองลดลง

ตารางที่ 6 แสดงผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน

Model		Unstandardized Coefficients		t	Sig.	Collinearity Statistics	
		B	Std. Error			Tolerance	VIF
1	(Constant)	-5.441	0.890	-6.112	0.000		
	TA	1.152	0.038	30.124	0.000	1.000	1.000
2	(Constant)	-6.926	0.632	-10.967	0.000		
	TA	1.193	0.027	44.081	0.000	0.997	1.003
	CR	1.278	0.048	26.562	0.000	0.997	1.003
3	(Constant)	-4.637	0.482	-9.611	0.000		
	TA	1.063	0.021	50.603	0.000	0.927	1.079
	CR	1.305	0.036	36.234	0.000	0.996	1.004
	DOA	1.929	0.082	23.510	0.000	0.928	1.077
4	(Constant)	-3.699	0.474	-7.804	0.000		
	TA	1.040	0.020	51.416	0.000	0.910	1.099
	CR	1.345	0.035	38.750	0.000	0.977	1.023
	DOA	1.699	0.083	20.464	0.000	0.826	1.211
	ROA	-11.134	1.333	-8.351	0.000	0.829	1.207
5	(Constant)	-4.093	0.471	-8.693	0.000		
	TA	1.042	0.020	52.500	0.000	0.910	1.099
	CR	1.373	0.034	39.846	0.000	0.955	1.048
	DOA	2.144	0.117	18.360	0.000	0.402	2.489
	ROA	-8.087	1.428	-5.663	0.000	0.695	1.438
	IOD	1.206	0.227	5.318	0.000	0.467	2.142
6	(Constant)	-3.870	0.479	-8.085	0.000		
	TA	1.035	0.020	51.761	0.000	0.891	1.123
	CR	1.405	0.037	38.054	0.000	0.826	1.211
	DOA	1.988	0.134	14.881	0.000	0.305	3.279
	ROA	-12.734	2.417	-5.268	0.000	0.241	4.147
	IOD	.846	0.272	3.110	0.002	0.322	3.103
	ROE	2.252	0.947	2.379	0.018	0.322	3.109

หมายเหตุ: * sig

ตารางที่ 6 การวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุคูณทดสอบปัจจัยที่มีผลต่อสินทรัพย์สภาพคล่องของสหกรณ์ออมทรัพย์ขนาดใหญ่ แสดงความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่างตัวแปรอิสระกับสินทรัพย์สภาพคล่องของสหกรณ์ออมทรัพย์ขนาดใหญ่ (Liquidity) ซึ่งเป็นตัวแปรตาม โดย Model 3 ประกอบด้วยตัวแปร สินทรัพย์รวม (TA) อัตราส่วนเงินทุนหมุนเวียน (CR) และอัตราส่วนเงินฝากต่อสินทรัพย์ (DOA) ซึ่งแสดงศักยภาพในการพยากรณ์ระดับสภาพคล่องของสหกรณ์ออมทรัพย์ขนาดใหญ่ โดยมีค่าสัมประสิทธิ์ ดังนี้ TA ค่าสัมประสิทธิ์ = 1.063, $t = 50.603$, Sig. = .000 CR ค่าสัมประสิทธิ์ = 1.305 $t = 36.234$ Sig. = .000 และ DOA ค่าสัมประสิทธิ์ = 1.929 $t = 23.510$ Sig. = .000 ตัวแปรทั้ง 3 มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ $p < 0.05$ บ่งชี้ว่าตัวแปรดังกล่าวส่งผลต่อสินทรัพย์สภาพคล่องของสหกรณ์ออมทรัพย์ขนาดใหญ่ (Liquidity) อย่างมีนัยสำคัญ ทั้งนี้ การเพิ่มตัวแปรอื่น ได้แก่ อัตราผลตอบแทนต่อสินทรัพย์รวม (ROA) อัตราส่วนดอกเบี้ยจ่ายต่อเงินฝาก (IOD) และอัตราผลตอบแทนต่อส่วนของผู้ถือหุ้น (ROE) ใน Model ที่ 4 – 6 แม้บางตัวจะแสดงค่าความมีนัยสำคัญ เช่น อัตราผลตอบแทนต่อส่วนของผู้ถือหุ้น (ROE) มีระดับนัยสำคัญ ที่ 0.018 แต่ค่าสัมประสิทธิ์อยู่ในระดับที่ 2.252 และบางตัว

แปรค่าสัมประสิทธิ์ที่ติดลบแสดงให้เห็นว่าไม่ได้มีบทบาทในการอธิบายสินทรัพย์สภาพคล่องของสหกรณ์ออมทรัพย์ขนาดใหญ่ (Liquidity) อีกทั้ง การเพิ่มตัวแปรยังมีความเสี่ยงต่อการเกิด Multicollinearity ซึ่งค่าวิเคราะห์ได้จากค่า VIF ที่เพิ่มสูงขึ้นเกิน 1.1 อาจทำให้ผลวิเคราะห์มีความคลาดเคลื่อน

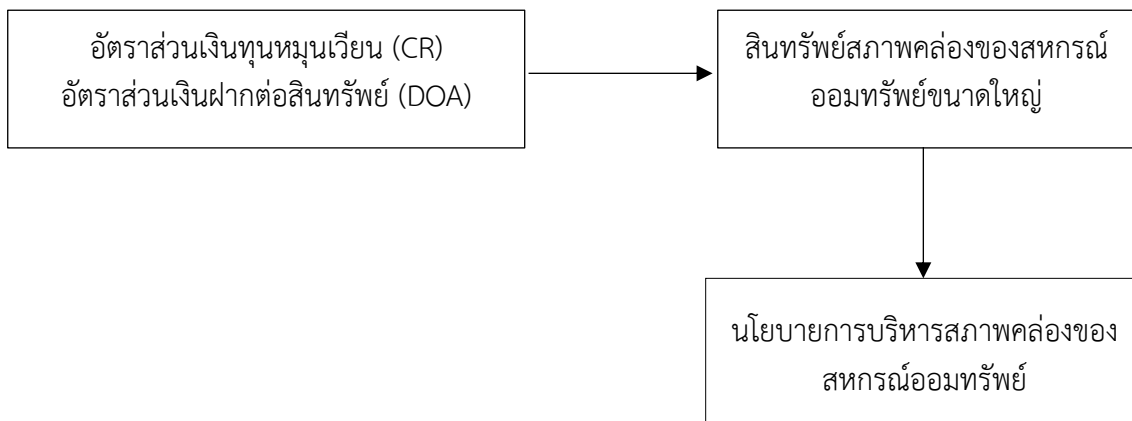
อภิปรายผล

จากการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple regression analysis) ด้วยวิธีขั้นตอน (Stepwise Method) พบว่า ตัวแปรอิสระที่เหมาะสมในการใช้วิเคราะห์ข้อมูลมีจำนวน 5 ตัวแปร ได้แก่ อัตราส่วนเงินทุนหมุนเวียน (CR) อัตราส่วนเงินฝากต่อสินทรัพย์ (DOA) อัตราผลตอบแทนต่อสินทรัพย์รวม (ROA) อัตราส่วนดอกเบี้ยจ่ายต่อเงินฝาก (IOD) และอัตราผลตอบแทนต่อส่วนของผู้ถือหุ้น (ROE) ซึ่งพบว่า อัตราส่วนเงินทุนหมุนเวียน (CR) แสดงผลเชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญ ซึ่งมีค่าสัมประสิทธิ์เท่ากับ 1.305 บ่งชี้ว่า อัตราส่วนเงินทุนหมุนเวียน (CR) มีผลบวกต่อสินทรัพย์สภาพคล่องของสหกรณ์ออมทรัพย์ขนาดใหญ่อย่างมีนัยสำคัญ ($\text{Sig.} = .000$) สะท้อนให้เห็นว่าความสามารถในการบริหารสินทรัพย์หมุนเวียนของสหกรณ์มีบทบาทสำคัญต่อการรักษาสภาพคล่องอัตราส่วนเงินทุนหมุนเวียน (CR) เป็นตัวชี้วัดสำคัญที่สะท้อนความสามารถในการชำระหนี้ระยะสั้นได้อย่างทันท่วงที หากสหกรณ์มีอัตราส่วนเงินทุนหมุนเวียน (CR) ในระดับสูง สามารถบริหารสินทรัพย์หมุนเวียนให้สูงกว่าหนี้สินหมุนเวียนได้ ซึ่งช่วยลดโอกาสที่จะเกิดปัญหาขาดสภาพคล่องในระยะสั้นได้อย่างชัดเจน สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ วารุณี ขาววิริยางกูร และคณะ (2563) ที่ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างระหว่างสภาพคล่องและความสามารถในการทำกำไรของธนาคารพาณิชย์ในประเทศไทย ที่พบว่า หากธนาคารพาณิชย์มีอัตราส่วนสินทรัพย์สภาพคล่องต่อเงินฝากที่ดี จะแสดงถึงความสามารถการจ่ายคืนหนี้ระยะสั้นและเงินฝาก สภาพคล่องของธนาคารพาณิชย์ไม่มีความสัมพันธ์กับความสามารถในการทำกำไรของธนาคาร และ รุ่งนภา ทาธิวัน (2563) ที่ศึกษาการวิเคราะห์สภาพคล่องและความสามารถในการทำกำไรของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ เอ็ม เอ ไอ ที่ผลการศึกษาพบว่า ในภาพรวมบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ เอ็ม เอ ไอ มีสภาพคล่องและความสามารถในการทำกำไรอยู่ในระดับปานกลาง โดยอัตราส่วนเงินทุนหมุนเวียน ซึ่งวัดสภาพคล่องมีค่าเฉลี่ยประมาณ 2.94 เท่า ส่วนอัตราผลตอบแทนต่อสินทรัพย์รวม ซึ่งวัดความสามารถในการทำกำไร มีค่าเฉลี่ยประมาณ ร้อยละ 11.72 รวมทั้ง อัตราส่วนเงินฝากต่อสินทรัพย์ (DOA) ที่มีผลต่อสินทรัพย์สภาพคล่องในเชิงบวก มีค่าสัมประสิทธิ์เท่ากับ 1.929 และมีนัยสำคัญทางสถิติ ($\text{Sig.} = .000$) ซึ่งเห็นได้ว่า หากสหกรณ์มีการรับฝากเงินจากสมาชิกมาก สหกรณ์ย่อมมีสินทรัพย์สภาพคล่องมากในการบริหารจัดการโดยสหกรณ์ต้องวางแผนการรับฝากเงินให้มีความเหมาะสมการบริหารสภาพคล่องของสหกรณ์ จากผลการวิเคราะห์จะเห็นได้ว่าการดำเนินงานและการกำกับดูแลของสหกรณ์ออมทรัพย์มีความแตกต่างจากธนาคารพาณิชย์หรือบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์จึงทำให้ปัจจัยที่มีผลต่อสินทรัพย์สภาพคล่องมีความคล้ายกันเพียงบางปัจจัย

ทั้งนี้ อัตราผลตอบแทนต่อสินทรัพย์รวม (ROA) อัตราส่วนดอกเบี้ยจ่ายต่อเงินฝาก (IOD) อัตราผลตอบแทนต่อส่วนของผู้ถือหุ้น (ROE) พบว่ามีผลกระทบที่มีนัยสำคัญต่อการดำรงสินทรัพย์สภาพคล่องของสหกรณ์ออมทรัพย์ขนาดใหญ่ในระดับน้อย เนื่องจาก ค่าสัมประสิทธิ์มาตรฐานลดลง บางตัวแปรมีผลกระทบเชิงลบ และค่า VIF ที่สูงขึ้น แสดงถึงความเสี่ยงจาก Multicollinearity ที่อาจส่งผลให้การแสดงผลคลาดเคลื่อน เนื่องจากค่าความแปรปรวน (F) ลดลง และ R Square Change ลดลง อีกทั้งยังมีความเสี่ยงจากค่าความแปรปรวนของข้อมูล ซึ่งอาจส่งผลให้การวิเคราะห์เกิดความผิดพลาด ทั้งนี้ อัตรากำไรสุทธิ (NP) อัตราเงินเฉลี่ยคืน (CY) อัตราส่วนเงินปันผล (DY) พบว่ามีผลกระทบที่มีนัยสำคัญต่อการดำรงสินทรัพย์สภาพคล่องของสหกรณ์ออมทรัพย์ขนาดใหญ่มากกว่า 0.05 โดยไม่มีอิทธิพลต่อระดับสินทรัพย์สภาพคล่อง หรืออาจมีผลทางอ้อมผ่านตัวแปรอื่น ซึ่งอาจเป็นเพราะสหกรณ์ออมทรัพย์มีเป้าหมายในการสร้างความมั่นคงโดยการรักษาสภาพคล่องเพื่อช่วยเหลือสมาชิกมากกว่าการดำเนินงานเพื่อกำไรสูงสุด

องค์ความรู้ใหม่

จากการศึกษาได้องค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อสินทรัพย์สภาพคล่องของสหกรณ์ออมทรัพย์ขนาดใหญ่ ดังนี้

ภาพที่ 2 องค์ความรู้ใหม่

จะเห็นได้ว่า ปัจจัยที่มีผลต่อสินทรัพย์สภาพคล่องของสหกรณ์ออมทรัพย์มีบางตัวแปรที่คล้ายกับธนาคารพาณิชย์หรือบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ อาจเนื่องมาจากสหกรณ์ออมทรัพย์มีการกำกับดูแลโดยนายทะเบียนสหกรณ์และต้องดำเนินงานตามพระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. 2542 และกฎกระทรวงว่าด้วย การดำเนินงานและการกำกับดูแลสหกรณ์ออมทรัพย์และสหกรณ์เครดิตยูเนียน พ.ศ. 2564 ซึ่งกำหนดให้สหกรณ์ออมทรัพย์ต้องมีการจัดสรรกำไรสุทธิเป็นทุนสำรองไม่น้อยกว่าร้อยละสิบของกำไรสุทธิ เพื่อให้สหกรณ์ออมทรัพย์มีแหล่งเงินทุนภายในในการดำเนินกิจการซึ่งเป็นการลดต้นทุนทางการเงิน สอดคล้องกับทฤษฎีจัดหาเงินทุนตามลำดับขั้นของ Myers & Majluf ที่ว่าหากองค์กรมีสภาพคล่องสูงจากแหล่งเงินทุนภายใน จะทำให้มีต้นทุนทางการเงินที่ต่ำกว่าและลดความเสี่ยงจากการกู้ยืมแหล่งเงินทุนภายนอก รวมถึงวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งสหกรณ์ออมทรัพย์เพื่อช่วยเหลือสมาชิกให้มีสภาพคล่องทางการเงินและส่งเสริมการออมให้แก่สมาชิก และผลตอบแทนที่สมาชิกสหกรณ์ได้รับในรูปของเงินปันผลตามผลการดำเนินงานแต่ไม่เกินที่พระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. 2542 มาตรา 60 และกฎกระทรวง (พ.ศ. 2543) ออกตามความในพระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. 2542 กำหนดว่า “การจ่ายเงินปันผลตามหุ้นที่ชำระแล้วของสหกรณ์แต่ละประเภท ให้จ่ายได้ไม่เกินอัตราร้อยละสิบต่อปี” ซึ่งแตกต่างจากธนาคารพาณิชย์หรือบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ ที่ดำเนินการตามพระราชบัญญัติธนาคารพาณิชย์ ซึ่งกำกับการดำเนินงานโดยธนาคารแห่งประเทศไทย รวมถึงผลตอบแทนที่ผู้ถือหุ้นจะได้โดยพิจารณาจากกำไรที่กิจการดำเนินการได้ ทั้งนี้ คณะกรรมการสหกรณ์สามารถพิจารณาและแนวทางการบริหารจัดการสินทรัพย์สภาพคล่องได้จากอัตราส่วนเงินทุนหมุนเวียนและอัตราส่วนเงินฝากต่อสินทรัพย์เพื่อให้สหกรณ์มีสินทรัพย์สภาพคล่องที่เหมาะสมต่อการดำเนินงาน

สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาพบว่าปัจจัยที่มีผลต่อสินทรัพย์สภาพคล่องของสหกรณ์ออมทรัพย์ขนาดใหญ่ ได้แก่ อัตราส่วนเงินทุนหมุนเวียน (CR) และอัตราส่วนเงินฝากต่อสินทรัพย์ (DOA) โดยมีความสัมพันธ์เชิงบวกต่อสินทรัพย์สภาพคล่องของสหกรณ์ออมทรัพย์ขนาดใหญ่ หากสหกรณ์ออมทรัพย์มีความสามารถในการจัดการหนี้สินหมุนเวียนผ่านกระบวนการบริหารเงินรับฝากของสมาชิก จะทำให้สหกรณ์ออมทรัพย์มีศักยภาพในการจัดการเงินสดและทรัพยากรทางการเงินได้เพิ่มขึ้น ซึ่งเป็นส่วนทำให้สหกรณ์มีความสามารถในการบริหารสินทรัพย์สภาพคล่องเพื่อใช้ในการดำเนินงานได้อย่างเหมาะสมทั้งปริมาณและเวลาในการใช้เงินทุน สหกรณ์ออมทรัพย์ส่วนใหญ่มีการดำเนินงานโดยการบริหารจัดการจากเงินทุนภายใน เช่น เงินรับฝาก เพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของสหกรณ์ที่มุ่งเน้นการพึ่งพาตนเอง และการช่วยเหลือสมาชิกมากกว่าการดำเนินกิจการเพื่อกำไร รวมถึงการกำกับดูแลจากกรมส่งเสริมสหกรณ์และต้องดำเนินงานตามระเบียบข้อบังคับในการดำรงสินทรัพย์สภาพคล่องตามกฎหมายว่าด้วยการดำรงสินทรัพย์สภาพคล่องของสหกรณ์ พ.ศ. 2550

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

การศึกษาครั้งนี้ทราบถึงปัจจัยที่มีผลต่อสินทรัพย์สภาพคล่องของสหกรณ์ออมทรัพย์ขนาดใหญ่ สะท้อนให้เห็นว่า คณะกรรมการสหกรณ์ควรกำหนดนโยบายการบริหารสหกรณ์โดยคำนึงถึงอัตราส่วนเงินทุนหมุนเวียน และอัตราเงินฝากต่อสินทรัพย์ ซึ่งมีผลต่อสภาพคล่องของสหกรณ์ และทำให้สหกรณ์มีศักยภาพในการจัดการเงินสดและทรัพยากรทางการเงินได้ดี รองรับความเสี่ยงจากการขาดสภาพคล่องในการดำเนินงานของสหกรณ์

2. ข้อเสนอแนะด้านการวิจัยครั้งต่อไป

แม้ว่าการศึกษาครั้งนี้มีการเก็บข้อมูลจากงบการเงินที่แสดงในรายงานประจำปีของสหกรณ์ออมทรัพย์ซึ่งเป็นข้อมูลเชิงปริมาณ จึงมีข้อจำกัดในการศึกษาประกอบด้วยด้านนโยบายสภาพคล่องของแต่ละสหกรณ์ เนื่องจากสหกรณ์ออมทรัพย์แต่ละแห่งมีการบริหารงานที่แตกต่างกันขึ้นอยู่กับนโยบายและแผนกลยุทธ์สหกรณ์ออมทรัพย์ของคณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์ รวมถึงสหกรณ์ออมทรัพย์มีการดำเนินงานภายใต้กฎระเบียบและการกำกับดูแลของนายทะเบียนสหกรณ์ ซึ่งมีการกำหนดสัดส่วนของสภาพคล่องขั้นต่ำเพื่อป้องกันความเสี่ยงจากหนี้เสียและให้สหกรณ์สามารถดำเนินงานได้ โดยมีทุนสำรอง รวมถึงมีการจำกัดสิทธิสมาชิกในการถือหุ้นเพื่อไม่ให้สมาชิกผู้ใดผู้หนึ่งสามารถควบคุมสหกรณ์ได้ การศึกษาในอนาคตควรทำการศึกษาว่าสหกรณ์ขนาดเล็กสามารถใช้กลยุทธ์การลงทุนแบบใดเพื่อเพิ่มสินทรัพย์รวมโดยไม่กระทบต่อสภาพคล่อง เพื่อนำมาใช้ในการพิจารณาแนวทางการจัดการสินทรัพย์ที่เหมาะสมกับขนาดและทรัพยากรที่มี อีกทั้งควรทำการศึกษาปัจจัยด้านอื่นๆ มาพิจารณาร่วมด้วย เพื่อใช้ประกอบการพิจารณาปัจจัยที่มีผลต่อการดำรงสินทรัพย์สภาพคล่องของสหกรณ์ออมทรัพย์ เช่น ขนาดของสหกรณ์โดยการแบ่งกลุ่มตามสินทรัพย์รวมของสหกรณ์หรือตามกลุ่มอาชีพของสมาชิกสหกรณ์ รวมถึงนโยบายของสหกรณ์ แผนกลยุทธ์ที่สหกรณ์กำหนด สภาพเศรษฐกิจภายในและต่างประเทศ อัตราเงินเฟ้อ นโยบายภาครัฐ เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

- กรมส่งเสริมสหกรณ์. (2550). *นโยบายส่งเสริมสหกรณ์*. กรุงเทพฯ: กรมส่งเสริมสหกรณ์.
- _____. (2554ก). *ประเภทสหกรณ์*. สืบค้นจาก <https://cpd.go.th/content-page/item/1741-coop-type.html>.
- _____. (2554ข). *ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับสหกรณ์*. สืบค้นจาก http://www.cpd.go.th/web_cpd/cpd_Allabout.html.
- _____. (2564). *ประกาศรายชื่อสหกรณ์ขนาดใหญ่*. สืบค้นจาก <https://cpd.go.th/big-coop.html>.
- รุ่งนภา ทาธิวัน. (2563). *การวิเคราะห์สภาพคล่องและความสามารถในการทำกำไรของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ เอ็ม เอ ไอ*. (บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช).
- วารุณี ขาววิริยางกูร, สุกัญญา สีแดง, จิตราภรณ์ อุ่นแก้ว, ชัชชา บุ่งไธสง และ วิกิรนต์ เผือกมกมล. (2563). ความสัมพันธ์ระหว่างสภาพคล่องและความสามารถในการทำกำไรของธนาคารพาณิชย์ในประเทศไทย. *วารสารบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยแม่โจ้*, 2(2), 46-59.
- ศุภเจตน์ จันทรสาส์น และ ธันยกร จันทรสาส์น. (2565). ความสัมพันธ์ระหว่างสภาพคล่องและความสามารถในการทำกำไรของธุรกิจโรงแรมที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย. *วารสารปัญญาภิวัฒน์*, 14(2), 57-73.
- ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร กรมส่งเสริมสหกรณ์. (2566). *รายงานจำนวนสหกรณ์*. สืบค้นจาก https://itc.office.cpd.go.th/content_page/item/262-report-cooperatives.html.
- สรพัต ศรีวิซพงษ์ และ ดารณี เอื้อชนะจิต. (2564). การบริหารสภาพคล่องที่ส่งผลต่อความเติบโตของกิจการของธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในประเทศไทย. *วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์*, 8(11), 232-243.
- สุภาวรรณ สุจารี และ จิรพงษ์ จันทรงาม. (2565). อัตราส่วนสภาพคล่องและอัตราส่วนแสดงความสามารถในการทำกำไรที่มีอิทธิพลต่ออัตราส่วนมูลค่าตลาดของกลุ่มสินค้าอุตสาหกรรมของกิจการที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย. *วารสารสหวิทยาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 5(4), 1284-1300.

- อศิราภ์ กองจันดา. (2563). การวิเคราะห์เชิงเปรียบเทียบประสิทธิภาพของสหกรณ์ออมทรัพย์ในประเทศไทย. (ปัญชี มหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์).
- อินทร์ทิวา ภูระหงษ์. (2565) อิทธิพลของสภาพคล่องและความสามารถในการทำกำไรที่มีผลต่อการตัดสินใจในการลงทุน หลักทรัพย์ของบริษัทกลุ่มอุตสาหกรรมบริการในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย. *วารสารรัฐประศาสนศาสตร์และการจัดการสังคม*, 5(3), 384-406.
- Myers, S. C., & Majluf, N. S. (1984). Corporate financing and investment decisions when firms have information that investors do not have. *Journal of Financial Economics*, 13(2), 187–221.

The Relationship between Board Structure, Sustainability Disclosure, and Financial Performance of Thai Commercial Banks Listed on the Stock Exchange of Thailand (2014–2023)

Thitiya Chuchuenmanakit^{1*} and Sirinuch Inlakorn²

¹ Master Student, Faculty of Management Science, Kasetsart University, Thailand

² Lecturer, Faculty of Management Science, Kasetsart University, Thailand

* Corresponding author. E-mail: thitiya.chuc@ku.th

ABSTRACT

This study examines the relationship between board structure, sustainability disclosure, and the financial performance of Thai commercial banks listed on the Stock Exchange of Thailand. Given the growing importance of corporate governance and sustainability in the banking sector, this research employs panel data covering the period from 2014 to 2023. The key independent variables include board size, board independence, independent chairmanship, and sustainability disclosure across economic, environmental, and social dimensions. Panel data regression techniques were applied, with fixed-effects or random-effects models selected according to appropriate statistical tests. The results indicate that board structure is associated with financial performance only in certain dimensions, with board size and independent chairmanship exhibiting differential effects across financial performance indicators. In addition, sustainability disclosure is found to be related to financial performance in a non-uniform manner. Economic, environmental, and social disclosure dimensions show significant associations with specific financial performance measures, while no consistent relationship is observed across all indicators. Overall, the findings suggest that both board structure and sustainability disclosure are linked to the financial performance of Thai commercial banks in a selective and dimension-specific manner. The results provide empirical support for the proposed research framework and indicate that the effects of corporate governance and sustainability disclosure on financial performance depend on the specific dimensions and performance measures considered.

Keywords: Board Structure, Sustainability Disclosure, Financial Performance, Thai Commercial Banks

ความสัมพันธ์ระหว่างโครงสร้างคณะกรรมการ การเปิดเผยข้อมูลความยั่งยืน และผลการดำเนินงานของธนาคารพาณิชย์ไทยที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ในช่วงปี พ.ศ. 2557–2566

ธิตยา ชูชื่นมานะกิจ^{1*} และ ศิริรุช อินละคร²

¹ นิสิตปริญญาโท คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ประเทศไทย

² อาจารย์ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ประเทศไทย

* Corresponding author. E-mail: thitiya.chuc@ku.th

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างโครงสร้างคณะกรรมการ การเปิดเผยข้อมูลความยั่งยืน และผลการดำเนินงานทางการเงินของธนาคารพาณิชย์ไทยที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย เนื่องจากประเด็นด้านบรรษัทภิบาลและความยั่งยืนมีบทบาทสำคัญต่อการดำเนินธุรกิจของสถาบันการเงินในปัจจุบัน งานวิจัยนี้ใช้ข้อมูลแบบพาเนลของธนาคารพาณิชย์ไทยในช่วงปี พ.ศ. 2557–2566 (ค.ศ. 2014–2023) โดยตัวแปรหลักประกอบด้วย ขนาดของคณะกรรมการ สัดส่วนกรรมการอิสระ การที่ประธานกรรมการเป็นกรรมการอิสระ และการเปิดเผยข้อมูลความยั่งยืนในมิติด้านเศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม และสังคม การวิเคราะห์ข้อมูลใช้แบบจำลองถดถอยข้อมูลพาเนล โดยเลือกใช้วิธี fixed effects หรือ random effects ให้เหมาะสมกับลักษณะของข้อมูลตามหลักการทางสถิติ ผลการวิจัยพบว่า โครงสร้างคณะกรรมการมีความสัมพันธ์กับผลการดำเนินงานทางการเงินของธนาคารพาณิชย์ไทยเฉพาะบางตัวชี้วัด โดยขนาดของคณะกรรมการและบทบาทของประธานกรรมการที่เป็นกรรมการอิสระมีผลแตกต่างกันไปในแต่ละมิติของผลการดำเนินงาน นอกจากนี้ การเปิดเผยข้อมูลความยั่งยืนในแต่ละมิติพบว่ามีความสัมพันธ์กับผลการดำเนินงานทางการเงินของธนาคารแตกต่างกัน โดยการเปิดเผยข้อมูลด้านเศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม และสังคมมีความสัมพันธ์กับตัวชี้วัดผลการดำเนินงานทางการเงินเพียงบางมิติเท่านั้น ผลการศึกษาสะท้อนให้เห็นว่า ทั้งโครงสร้างคณะกรรมการและการเปิดเผยข้อมูลความยั่งยืนมีความเกี่ยวข้องกับผลการดำเนินงานทางการเงินของธนาคารพาณิชย์ไทยในลักษณะที่ไม่เป็นทิศทางเดียวกันทุกตัวชี้วัด ซึ่งสนับสนุนสมมติฐานการวิจัยบางส่วนตามกรอบแนวคิดที่กำหนดไว้

คำสำคัญ: โครงสร้างคณะกรรมการ, การเปิดเผยข้อมูลความยั่งยืน, ผลการดำเนินงาน, ธนาคารพาณิชย์ไทย

© 2025 JSSP: Journal of Social Science Panyapat

บทนำ

ในบริบทของการพัฒนาตลาดทุนไทย ช่วงทศวรรษที่ผ่านมา ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยและสำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ ได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาธรรมาภิบาลและการเปิดเผยข้อมูลด้านความยั่งยืน เพื่อเสริมสร้างความโปร่งใสและความสามารถในการเปรียบเทียบข้อมูลของบริษัทจดทะเบียน โดยกำหนดให้การเปิดเผยข้อมูลความยั่งยืนเป็นองค์ประกอบสำคัญในแบบ 56-1 One Report (Securities and Exchange Commission, Thailand, 2020; SET, 2023) สอดคล้องกับแนวโน้มสากลที่ยึดตามมาตรฐานการรายงาน เช่น GRI Universal Standards 2021 ซึ่งกำหนดให้บริษัทต้องระบุประเด็นสาระสำคัญ (material topics) และเปิดเผยผลกระทบด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นระบบ (Global Reporting Initiative, 2021)

ในภาคการเงิน ธนาคารแห่งประเทศไทยได้ผลักดันนโยบายการเงินเพื่อความยั่งยืน (Sustainable Finance) เพื่อบูรณาการความเสี่ยงด้านสิ่งแวดล้อมและภูมิอากาศเข้ากับการกำกับดูแลและการเปิดเผยข้อมูลของสถาบันการเงิน (Bank of Thailand, 2024) อย่างไรก็ตาม แม้จะมีกรอบมาตรฐานที่ชัดเจน แต่ระดับการเปิดเผยข้อมูลความยั่งยืนในทางปฏิบัติยังแตกต่างกันระหว่างธนาคารและระหว่างปี ทั้งในด้านสัดส่วนหัวข้อที่เปิดเผย การรายงานตัวชี้วัดเชิงปริมาณ

การเปรียบเทียบผลการดำเนินงาน และการตรวจรับรองจากบุคคลที่สาม ส่งผลให้คุณภาพข้อมูลยังไม่สม่ำเสมอ และจำกัดความสามารถของผู้มีส่วนได้เสียในการใช้ประโยชน์เพื่อการตัดสินใจ (World Bank, 2024; Securities and Exchange Commission, Thailand, 2023)

จากมุมมองด้านบรรษัทภิบาล โครงสร้างของคณะกรรมการมีอิทธิพลอย่างมีนัยสำคัญต่อระดับและคุณภาพของการเปิดเผยข้อมูล โดยเฉพาะในยุคที่การรายงานด้าน ESG กลายเป็นกลไกสำคัญในการสะท้อนความโปร่งใส ความรับผิดชอบ และภาพลักษณ์องค์กร (KPMG, 2022) คณะกรรมการทำหน้าที่กำหนดทิศทาง ตรวจสอบ และอนุมัตินโยบายการเปิดเผยข้อมูล โดยเฉพาะบทบาทของประธานกรรมการอิสระที่มีอำนาจเชิงสัญลักษณ์และเชิงนโยบาย ส่งผลต่อการขับเคลื่อนวาระด้านความยั่งยืน (Lipton & Lorsch, 1992; Mallin, 2019) ทฤษฎีตัวแทน (Agency Theory) ชี้ว่า คณะกรรมการทำหน้าที่เป็นกลไกควบคุมผู้บริหารเพื่อป้องกันความขัดแย้งทางผลประโยชน์ (Jensen & Meckling, 2019) ขณะที่ทฤษฎีผู้มีส่วนได้เสีย (Stakeholder Theory) เน้นว่าการกำกับดูแลที่ตอบสนองต่อผู้มีส่วนได้เสียจะส่งเสริมคุณค่าระยะยาวขององค์กร (Freeman, 1984; Freeman et al., 2010)

แม้งานวิจัยที่ผ่านมาในต่างประเทศจะเริ่มศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างโครงสร้างคณะกรรมการ ESG และผลการดำเนินงาน (เช่น Haniffa & Cooke, 2002; Velte, 2017) แต่ยังพบ ช่องว่างขององค์ความรู้ (Research Gap) ได้แก่ ขาดการศึกษาที่แยกบทบาทเฉพาะขององค์ประกอบบอร์ด เช่น ประธานกรรมการอิสระ เทียบกับสัดส่วนกรรมการอิสระ งานส่วนใหญ่ใช้ ESG เป็นดัชนีรวม โดยไม่ได้แยกวิเคราะห์มิติด้านสิ่งแวดล้อม สังคม และเศรษฐกิจ และงานวิจัยในประเทศไทยยังมีจำกัด โดยเฉพาะในภาคการเงินที่มีความซับซ้อนสูงและอยู่ภายใต้การกำกับดูแลเฉพาะ

ตารางที่ 1 สรุปวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง ตัวแปร และแนวโน้มผลที่คาดว่าจะได้รับ

ลำดับ	ผู้วิจัย	ตัวแปรที่ศึกษา	ผลการศึกษา	แนวโน้มผลที่คาดในงานวิจัยนี้
1	Haniffa and Cooke (2002)	- โครงสร้างคณะกรรมการ - การเปิดเผยข้อมูลความยั่งยืน	วัฒนธรรมองค์กรส่งผลต่อการเปิดเผยข้อมูลในประเทศกำลังพัฒนา	โครงสร้างคณะกรรมการมีอิทธิพลต่อการเปิดเผยข้อมูลความยั่งยืน
2	Velte (2017)	- ปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อม สังคม และธรรมาภิบาล กับผลประกอบการ	แต่ละมิติของความยั่งยืนส่งผลต่างกันต่อผลประกอบการ	มิติด้านสิ่งแวดล้อมและธรรมาภิบาลส่งผลต่อผลการดำเนินงานทางการเงิน
3	Freeman et al. (2010)	- การมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้เสีย - การเปิดเผยข้อมูลความยั่งยืน	การตอบสนองผู้มีส่วนได้เสียช่วยเพิ่มคุณค่าองค์กรระยะยาว	การเปิดเผยที่ตอบสนองผู้มีส่วนได้เสียช่วยเพิ่มความโปร่งใสขององค์กร
4	Jensen and Meckling (2019)	- โครงสร้างคณะกรรมการ - ความขัดแย้งระหว่างผู้ถือหุ้นกับผู้บริหาร	คณะกรรมการช่วยลดการเอื้อประโยชน์ส่วนตนของผู้บริหาร	คณะกรรมการอิสระหรือประธานกรรมการส่งผลต่อการเปิดเผยข้อมูล
5	World Bank (2024)	- คุณภาพการเปิดเผยข้อมูลด้านความยั่งยืน และบริบทของสถาบัน	ประเทศกำลังพัฒนายังขาดความสม่ำเสมอในการเปิดเผยข้อมูล	การเปิดเผยข้อมูลความยั่งยืนในไทยยังอยู่ในช่วงเปลี่ยนผ่าน
6	KPMG (2022)	- โครงสร้างคณะกรรมการ - กลยุทธ์ด้านความยั่งยืน	คณะกรรมการมีบทบาทผลักดันกลยุทธ์ด้านความยั่งยืน	ประธานคณะกรรมการมีบทบาทสำคัญต่อการเปิดเผยข้อมูล
7	Lipton and Lorsch (1992); Mallin (2019)	- ขนาดคณะกรรมการ - โครงสร้างคณะกรรมการ	ขนาดและบทบาทคณะกรรมการมีผลต่อประสิทธิภาพการกำกับดูแล	ขนาดคณะกรรมการที่เหมาะสมช่วยเพิ่มคุณภาพการเปิดเผยข้อมูล

จากช่องว่างดังกล่าว งานวิจัยนี้มุ่งศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างโครงสร้างคณะกรรมการ การเปิดเผยข้อมูลความยั่งยืนรายมิติ (เศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม) และผลการดำเนินงานทางการเงินของธนาคารพาณิชย์ไทย โดยใช้โมเดลสมการโครงสร้าง (SEM) เพื่อวิเคราะห์ทั้งผลกระทบทางตรงและทางอ้อม การศึกษานี้คาดว่าจะเติมเต็มช่องว่างในวรรณกรรมเดิมทั้งในด้านทฤษฎีและเชิงปฏิบัติ พร้อมทั้งเสนอแนวทางที่เหมาะสมกับบริบทไทยให้แก่ผู้กำกับดูแลคณะกรรมการธนาคาร และนักลงทุน เพื่อส่งเสริมความยั่งยืนในภาคการเงินอย่างเป็นระบบ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับและความแตกต่างของการเปิดเผยข้อมูลความยั่งยืนของธนาคารพาณิชย์ไทยที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยในช่วงปี พ.ศ. 2557–2566
2. เพื่อวิเคราะห์โครงสร้างคณะกรรมการ โดยเฉพาะขนาดคณะกรรมการและสถานะของประธานกรรมการอิสระต่อการเปิดเผยข้อมูลความยั่งยืน
3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างโครงสร้างคณะกรรมการ การเปิดเผยข้อมูลความยั่งยืน และผลการดำเนินงานทางการเงินของธนาคารพาณิชย์ไทยที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณแบบไม่ทดลอง (quantitative non-experimental research) โดยมีวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. หน่วยวิเคราะห์

หน่วยวิเคราะห์คือธนาคารพาณิชย์ไทยที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย กลุ่มตัวอย่างใช้วิธีการสำรวจครบถ้วน (census sampling) การศึกษานี้ใช้ข้อมูล Panel จากธนาคารพาณิชย์ไทยในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ระหว่างปี พ.ศ. 2557–2566 จำนวน 10 ธนาคาร ครอบคลุม 73 หน่วยข้อมูล (bank-year) ซึ่งเป็น ข้อมูล panel แบบไม่สมดุล (unbalanced panel) อันเนื่องจากบางธนาคารขาดข้อมูลบางปี เช่น รายงานความยั่งยืน หรือรายงานประจำปีไม่เผยแพร่ต่อสาธารณะในบางช่วง ซึ่งเป็นลักษณะทั่วไปของข้อมูลในตลาดเกิดใหม่ (Gujarati & Porter, 2009) หน่วยวิเคราะห์คือระดับธนาคาร-ปี สอดคล้องกับแนวทางของการวิจัยด้านการเงินและการบัญชีที่นิยมใช้ข้อมูลตัดขวางและอนุกรมเวลาแบบผสม (Baltagi, 2008)

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือวิจัยคือแบบตรวจสอบรายการ (checklist) เพื่อวัดระดับการเปิดเผยข้อมูลความยั่งยืน ตามเกณฑ์ของ Global Reporting Initiative (GRI, 2021) และแนวทางการเปิดเผยข้อมูลที่กำหนดใน แบบ 56-1 One Report ของสำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ (SEC Thailand, 2020; SET, 2023) ครอบคลุม 3 มิติ ได้แก่ มิติด้านเศรษฐกิจ มิติด้านสิ่งแวดล้อม และมิติด้านสังคม การวิเคราะห์ใช้ แบบจำลองถดถอยพาเนล (Panel Regression Model) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่าง โครงสร้างคณะกรรมการ การเปิดเผยข้อมูลความยั่งยืน (ESG) และผลการดำเนินงานทางการเงิน วิธีให้คะแนน ESG ใช้ รายการตรวจสอบ (Checklist) ตามแนวทาง GRI 2021 และ แนวทางการรายงานของตลาดหลักทรัพย์ฯ (SET, 2023) โดยวิธีให้คะแนนใช้เกณฑ์ Binary Scoring (0–1) ได้แก่ ให้ 1 หากมีการเปิดเผยในหัวข้อนั้น และให้ 0 หากไม่มีการเปิดเผย จากนั้นรวมคะแนนแยกตาม 3 มิติ (เศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม) และแปลงเป็นค่าร้อยละของแต่ละมิติ (Frias-Aceituno et al., 2013; Haniffa & Cooke, 2002)

3. สมมติฐานการวิจัย

สมมติฐานที่ 1: โครงสร้างคณะกรรมการมีอิทธิพลต่อระดับการเปิดเผยข้อมูลความยั่งยืนของธนาคารพาณิชย์ไทยที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์

สมมติฐานที่ 2: โครงสร้างคณะกรรมการมีผลกระทบต่อผลการดำเนินงานทางการเงินของธนาคารพาณิชย์ไทยที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์

สมมติฐานที่ 3: การเปิดเผยข้อมูลความยั่งยืนมีผลกระทบต่อผลการดำเนินงานทางการเงินของธนาคารพาณิชย์ไทยที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ใช้ข้อมูลทุติยภูมิ (secondary data) โดยแหล่งข้อมูลหลักที่ใช้ประกอบด้วย

4.1 แบบแสดงรายการข้อมูลประจำปี (56-1 One Report) ข้อมูลด้านโครงสร้างคณะกรรมการและการเปิดเผยข้อมูลความยั่งยืนถูกรวบรวมจากแบบ 56-1 One Report ซึ่งเป็นรายงานการเปิดเผยข้อมูลตามข้อกำหนดของสำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ (SEC Thailand, 2020)

4.2 รายงานความยั่งยืน (Sustainability Reports) ธนาคารพาณิชย์จดทะเบียนจัดทำรายงานความยั่งยืนตามแนวทางของ Global Reporting Initiative (GRI Universal Standards 2021) ซึ่งได้รับการยอมรับในระดับสากลในการวัดและรายงานผลกระทบด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม (Global Reporting Initiative, 2021) รวมถึงสอดคล้องกับแนวทางการเปิดเผยข้อมูลของตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยที่ส่งเสริมการรายงาน ESG (The Stock Exchange of Thailand, 2023)

4.3 งบการเงินประจำปีที่ผ่านการตรวจสอบ เก็บข้อมูลด้านผลการดำเนินงานทางการเงินถูกรวบรวมจากงบการเงินประจำปีของธนาคารพาณิชย์ไทยที่จดทะเบียน ซึ่งได้รับการตรวจสอบโดยผู้สอบบัญชีรับอนุญาตและเปิดเผยผ่านระบบตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย (The Stock Exchange of Thailand, 2014–2023)

การเลือกใช้ข้อมูลทุติยภูมิจากเอกสารทางการเหล่านี้สอดคล้องกับแนวทางการศึกษาด้านบรรษัทภิบาลและการเงิน ที่นิยมวิเคราะห์เอกสารและข้อมูลที่เปิดเผยต่อสาธารณะ (archival research) เพื่อความถูกต้องและความสามารถในการเปรียบเทียบข้ามเวลา (Baltagi, 2008; Bryman, 2016)

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

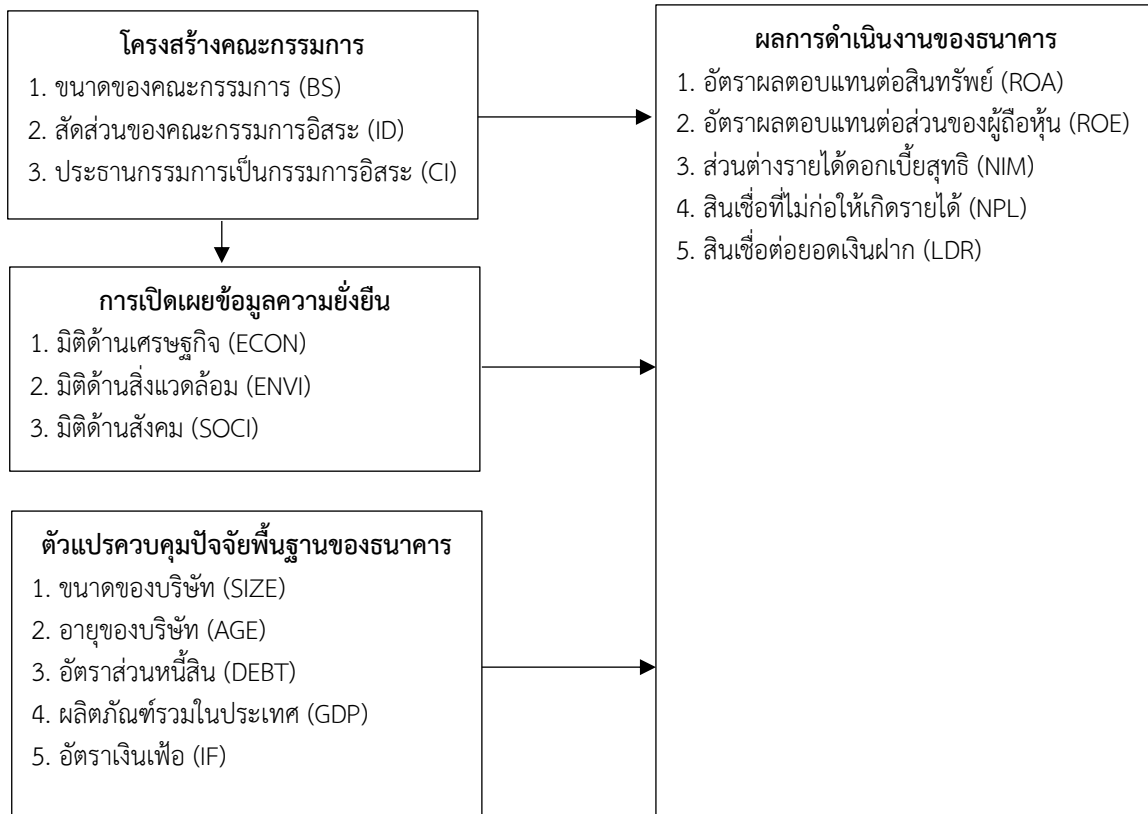
การวิเคราะห์ข้อมูลประกอบด้วย 2 ขั้นตอนหลัก ดังนี้

5.1 การวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ใช้สถิติเชิงพรรณนา เช่น ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าเบี่ยงเบนสูงสุด-ต่ำสุด และร้อยละ เพื่ออธิบายระดับและแนวโน้มของการเปิดเผยข้อมูลความยั่งยืนในแต่ละมิติ (เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม และสังคม) ข้อมูลเชิงพรรณนาเป็นวิธีการมาตรฐานที่ช่วยทำความเข้าใจคุณลักษณะของตัวแปรก่อนการทดสอบสมมติฐาน (Sekaran & Bougie, 2016)

5.2 การทดสอบสมมติฐานใช้การวิเคราะห์การถดถอยเชิงพาแนล (panel regression) ซึ่งรวมข้อมูลตัดขวาง (cross-sectional) และอนุกรมเวลา (time-series) เข้าด้วยกัน เพื่อเพิ่มความแม่นยำในการประมาณค่า ลดอคติจากตัวแปรที่ไม่สามารถวัดได้ และสะท้อนความแตกต่างระหว่างหน่วยตัวอย่าง (Baltagi, 2008; Wooldridge, 2010) สำหรับการเลือกแบบจำลองถดถอย ได้ใช้ทั้งแบบ Fixed Effects และ Random Effects Model และทดสอบความเหมาะสมของโมเดลด้วย Hausman Test ซึ่งผลการทดสอบชี้ว่า Fixed Effects เหมาะสมมากกว่า จึงใช้ในการประมาณค่าหลักของการศึกษา (Baltagi, 2008)

เพื่อเสริมความน่าเชื่อถือของแบบจำลองถดถอยในการศึกษานี้ ได้ดำเนินการตรวจสอบข้อสมมติทางเศรษฐมิติที่สำคัญ ได้แก่ การตรวจสอบความสัมพันธ์ข้ามข้อระหว่างตัวแปรอิสระ ซึ่งอยู่ในระดับที่ยอมรับได้ (ไม่เกินเกณฑ์ 10) ตามแนวทางของ Hair et al. (2019) รวมถึงการตรวจสอบความเป็นอิสระของค่าคงเหลือในชุดข้อมูลพาแนลด้วยวิธีของ Wooldridge (2010) และใช้การประมาณค่าที่ปรับค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐานให้เหมาะสมกับลักษณะข้อมูลเพื่อรองรับความไม่สม่ำเสมอของค่าคงเหลือที่อาจเกิดขึ้น แบบจำลองทั้งหมดแสดงค่าตัวชี้วัดทางสถิติในระดับที่น่าเชื่อถือ (Hair et al., 2019; Wooldridge, 2010)

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

หมายเหตุ: BS = ขนาดของคณะกรรมการ; ID = สัดส่วนกรรมการอิสระ; CI = ประธานกรรมการอิสระ;

ECON = มิติเศรษฐกิจ; ENVI = มิติสิ่งแวดล้อม; SOC = มิติสังคม; ROA = ผลตอบแทนต่อสินทรัพย์;

ROE = ผลตอบแทนต่อผู้ถือหุ้น; NIM = ส่วนต่างรายได้ดอกเบี้ยสุทธิ; NPL = สินเชื่อที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้;

LDR = อัตราส่วนสินเชื่อต่อเงินฝาก; SIZE = ขนาดบริษัท; AGE = อายุบริษัท;

DEBT = อัตราส่วนหนี้สินต่อสินทรัพย์; GDP = ผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ; IF = อัตราเงินเฟ้อ

กรอบแนวคิดในการวิจัยพัฒนาจากการบูรณาการแนวคิดทฤษฎีตัวแทน (Agency Theory) ซึ่งมองว่าโครงสร้างคณะกรรมการมีบทบาทสำคัญในการกำกับดูแลการเปิดเผยข้อมูลเพื่อป้องกันความขัดแย้งระหว่างผู้ถือหุ้นและผู้บริหาร (Jensen & Meckling, 2019) ควบคู่กับแนวคิดทฤษฎีผู้มีส่วนได้เสีย (Stakeholder Theory) ที่เสนอว่าการตอบสนองต่อความคาดหวังของผู้มีส่วนได้เสียผ่านการเปิดเผยข้อมูลความยั่งยืนในมิติเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม จะช่วยส่งเสริมความยั่งยืนขององค์กรในระยะยาว (Freeman, 1984; Freeman et al., 2010) โดยโครงสร้างคณะกรรมการและการเปิดเผยข้อมูลถูกคาดหวังว่าจะส่งผลต่อผลการดำเนินงานทางการเงินของธนาคารพาณิชย์ไทย ในขณะเดียวกัน ตัวแปรควบคุมด้านลักษณะองค์กร (ขนาด อายุ หนี้สิน) และตัวแปรระดับมหภาค (ผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ และอัตราเงินเฟ้อ) ถูกนำมารวมในแบบจำลองตามแนวทางการวิเคราะห์ข้อมูลพาแนล (Gujarati & Porter, 2009; Wooldridge, 2010) โดยเฉพาะแนวคิดที่ว่าภาวะเศรษฐกิจและเงินเฟ้อมีอิทธิพลต่อความสามารถในการสร้างผลตอบแทนของธนาคาร (Velte, 2017)การพัฒนาและที่มาของกรอบแนวคิดในการวิจัย

ผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัย พบว่า

1. ระดับและความแตกต่างของการเปิดเผยข้อมูลความยั่งยืนของธนาคารพาณิชย์ไทยที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยในช่วงปี พ.ศ. 2557–2566

ผลการวิเคราะห์เชิงพรรณนา แสดงให้เห็นว่า ระดับการเปิดเผยข้อมูลความยั่งยืนของธนาคารพาณิชย์ไทยที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ฯ มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องในช่วงปี พ.ศ. 2557–2566 โดยมีค่าเฉลี่ยรวมของดัชนีการเปิดเผย (ESG Disclosure Index) เท่ากับ 18.95 จากคะแนนเต็ม 27 ข้อ หรือคิดเป็นร้อยละ 70.2 โดยค่าเฉลี่ยต่ำสุดอยู่ในปี 2557 (16.80) และสูงสุดในปี 2566 (19.90) เพิ่มขึ้น 3.10 หน่วย หรือ 18.5% จากฐานปีแรก สะท้อนการพัฒนาความครอบคลุมและความลึกของรายงานด้านความยั่งยืนของธนาคารไทยอย่างชัดเจน

เมื่อแยกตามมิติ พบว่า มิติเศรษฐกิจ (ECON) มีค่าเฉลี่ยสูงสุดที่ 7.25 จาก 12 ข้อ และคงเสถียรในแต่ละปี มิติสิ่งแวดล้อม (ENVI) เฉลี่ย 7.22 จาก 8 ข้อ เพิ่มขึ้นต่อเนื่องจนแตะค่าสูงสุดในปี 2566 และมิติสังคม (SOCİ) เฉลี่ย 4.48 จาก 7 ข้อ ต่ำสุดและผันผวนมากที่สุด

2. ผลการวิเคราะห์โครงสร้างคณะกรรมการ โดยเฉพาะขนาดคณะกรรมการและสถานะของประธานกรรมการอิสระ ต่อการเปิดเผยข้อมูลความยั่งยืน

ก่อนทำการทดสอบสมมติฐาน ได้ทำการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรหลัก เพื่อพิจารณาทิศทางและระดับความสัมพันธ์ระหว่างโครงสร้างคณะกรรมการ การเปิดเผยข้อมูลความยั่งยืน และผลการดำเนินงานทางการเงิน

ตารางที่ 2 แสดงค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร

ตัวแปร	BS	ID	CI	ECON	ENVI	SOCI	ESG	SIZE	AGE	DEBT	GDP	IF	ROA	ROE	NIM	NPL	LDR
BS	-	0.056	-0.225	0.08	0.035	0.346*	0.228	0.609**	0.477**	0.123	0.213	0.249*	-0.122	-0.341**	-0.238*	-0.148	-0.181
ID		-	0.088	-0.052	-0.033	-0.048	-0.065	0.137	0.332**	0.391**	0.102	0.005	-0.181	-0.251**	0.217	0.076	-0.011
CI			-	-0.039	0.229	-0.027	0.077	-0.126	-0.05	0.046	-0.065	0.038	0.135	0.113	-0.118	-0.045	0.133
ECON				-	0.196	0.319**	0.736**	0.563**	0.379**	-0.284*	-0.082	-0.092	0.479**	0.495**	0.481**	0.415**	-0.238*
ENVI					-	0.097	0.619**	-0.1	-0.16	0.121	-0.025	0.125	-0.097	-0.179	-0.340**	-0.156	-0.097
SOCI						-	0.700**	0.547**	0.409**	-0.314**	-0.057	0.049	0.212	0.12	0.111	0.004	-0.104
ESG							-	0.498**	0.312**	-0.237*	-0.08	0.04	0.292*	0.214	0.126	0.129	-0.214
SIZE								-	0.774**	-0.311**	0.058	0.077	0.333**	0.233*	0.309**	0.333**	-0.216
AGE									-	0.004	0.141	0.172	0.048	-0.072	0.335**	-0.038	-0.015
DEBT										-	0.137	0.217	-0.350**	-0.479**	-0.203	-0.333**	0.105
GDP											-	0.398**	-0.208	-0.216	-0.099	-0.334**	-0.075
IF												-	0.059	-0.147	-0.141	-0.281*	-0.046
ROA													-	0.791**	0.500**	0.562**	-0.082
ROE														-	0.553**	0.601**	-0.076
NIM															-	0.413**	-0.08
NPL																-	-0.163
LDR																	-

หมายเหตุ: **มีนัยสำคัญที่ระดับ 0.01 และ *มีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05

จากตารางที่ 2 พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระ ได้แก่ ขนาดของคณะกรรมการ (BS), สัดส่วนกรรมการอิสระ (ID) และประธานกรรมการเป็นกรรมการอิสระ (CI) มีระดับความสัมพันธ์อยู่ในช่วงต่ำถึงปานกลาง โดยไม่มีคู่ตัวแปรใดมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เกิน 0.80 ซึ่งแสดงว่าไม่มีปัญหา multicollinearity ตามเกณฑ์ของ Hair et al. (2019) ที่แนะนำว่าค่าสหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรไม่ควรเกิน 0.80

เมื่อพิจารณารายตัวแปร ขนาดของคณะกรรมการ (BS) มีความสัมพันธ์เชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญกับมิติการเปิดเผยด้านสังคม (SOCİ) ($r = 0.346^*$, $p < 0.05$), ขนาดบริษัท (SIZE) ($r = 0.609^{**}$, $p < 0.01$), อายุบริษัท (AGE) ($r = 0.477^{**}$, $p < 0.01$), และอัตราเงินเฟ้อ (IF) ($r = 0.249^*$, $p < 0.05$) ขณะเดียวกันกลับมีความสัมพันธ์เชิงลบกับ ROE ($r = -0.341^{**}$, $p < 0.01$) และ NIM ($r = -0.238^*$, $p < 0.05$) ซึ่งบ่งชี้ว่าโครงสร้างบอร์ดที่มีขนาดใหญ่ อาจมีผลกระทบเชิงลบต่อผลตอบแทนของผู้ถือหุ้นและรายได้ดอกเบี้ยสุทธิ

ในส่วนของการทดสอบสมมติฐานที่ 1 ผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) ถึงผลกระทบของโครงสร้างคณะกรรมการที่มีต่อการเปิดเผยข้อมูลความยั่งยืนของธนาคารพาณิชย์ที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย พบว่ามีความสัมพันธ์เชิงบวกกับอายุบริษัท (AGE) ($r = 0.332^{**}$, $p < 0.01$) และอัตราส่วนหนี้สิน (DEBT) ($r = 0.391^{**}$, $p < 0.01$) แต่ไม่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญกับการเปิดเผยความยั่งยืนและผลการดำเนินงาน ขณะที่ประธานกรรมการอิสระ (CI) ไม่พบความสัมพันธ์ที่มีนัยสำคัญกับตัวแปรใด ๆ อย่างชัดเจน

นอกจากนี้ ดัชนี ESG โดยรวมมีความสัมพันธ์เชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญกับ ROA ($r = 0.292^*$, $p < 0.05$), ขนาดบริษัท (SIZE) ($r = 0.498^{**}$, $p < 0.01$) และมิติการเปิดเผยทางเศรษฐกิจ (ECON) ($r = 0.736^{**}$, $p < 0.01$) แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ทางบวกระหว่างการเปิดเผยข้อมูลด้านความยั่งยืนกับประสิทธิภาพทางการเงินในบางมิติ

ตารางที่ 3 แสดงผลการทดสอบสมมติฐานที่ 1 ผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) ถึงผลกระทบของโครงสร้างคณะกรรมการที่มีต่อการเปิดเผยข้อมูลความยั่งยืนของธนาคารพาณิชย์ที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย

ตัวแปรอิสระ และตัวแปร ควบคุม	ECON		ENVI		SOCI		ESG	
	Standardized Coefficients (β)	t (sig.)	Standardized Coefficients (β)	t (sig.)	Standardized Coefficients (β)	t (sig.)	Standardized Coefficients (β)	t (sig.)
ค่าคงที่ (Constant)	-29.357	-3.893**	2.055	0.216	-4.628	-0.534	-31.93	-1.792
BS	-0.248	-3.942**	0.064	0.813	0.066	0.908	-0.118	-0.793
ID	-3.211	-1.823	-0.637	-0.286	-1.075	-0.531	-4.923	-1.183
CI	-0.074	-0.221	0.922	1.373*	0.639	0.639	1.094	1.378
SIZE	3.177	5.274**	0.411	0.540	1.002	1.448	4.590	3.225**
AGE	-1.089	-0.853	-2.422	-1.503	0.958	0.653	-2.553	-0.846
DEBT	5.022	1.498	3.915	0.925	-5.573	-1.447	3.364	0.425
R Square	0.466		0.120		0.340		0.303	
F-Value (sig.)	9.591**		1.498		5.668**		4.784**	
N	73		73		73		73	

หมายเหตุ **มีนัยสำคัญที่ระดับ 0.01 และ *มีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05

จากตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ พบว่า ขนาดของคณะกรรมการ มีอิทธิพลเชิงลบอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ต่อการเปิดเผยข้อมูลด้านเศรษฐกิจ ($\beta = -0.248$, $t = -3.942$) แสดงว่า การมีคณะกรรมการขนาดใหญ่อาจไม่เอื้อต่อการเปิดเผยด้านนี้ ขณะที่ ประธานกรรมการที่เป็นกรรมการอิสระ มีแนวโน้มส่งผลเชิงบวกต่อการเปิดเผยข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อม ($\beta = 0.922$, $t = 1.373$) แม้จะยังไม่ถึงระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.1 แต่สะท้อนบทบาทในเชิงนโยบายด้านความยั่งยืน ในส่วนของ สัดส่วนกรรมการอิสระ ไม่มีผลกระทบอย่างมีนัยสำคัญในทุกมิติ สำหรับ ตัวแปรควบคุม พบว่า ขนาดของบริษัท มีผลเชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญต่อการเปิดเผยข้อมูลทั้งในมิติด้านเศรษฐกิจ ($\beta = 3.177$, $t = 5.274$) และภาพรวมของ ESG ($\beta = 4.590$, $t = 3.225$) ส่วนตัวแปรอื่น ได้แก่ อายุของบริษัท และ อัตราส่วนหนี้สินต่อสินทรัพย์รวม ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติในทุกมิติ นอกจากนี้ ค่าคงที่ของแบบจำลองในมิติด้านเศรษฐกิจมีค่าเป็นลบและมีนัยสำคัญ ($\beta = -29.357$, $t = -3.893$) ค่าสัมประสิทธิ์การตัดสินใจ (R^2) อยู่ระหว่าง 0.120 ถึง 0.466 โดยมีมิติด้านเศรษฐกิจมีค่ามากที่สุด และค่า F ของแบบจำลองในมิติด้านเศรษฐกิจ สังคม และ ESG รวมมีนัยสำคัญทางสถิติ สะท้อนว่าแบบจำลองมีความเหมาะสมในเชิงอธิบาย ดังนั้น ผลการวิเคราะห์นี้สามารถสรุปได้ว่าสมมติฐานที่ 1 ได้รับการสนับสนุนบางส่วน โดยการเปิดเผยข้อมูลความยั่งยืนในแต่ละมิติมีผลกระทบต่อผลการดำเนินงานของธนาคารพาณิชย์ไทยแตกต่างกันไปในแต่ละตัวชี้วัด

3. ความสัมพันธ์ระหว่างโครงสร้างคณะกรรมการ การเปิดเผยข้อมูลความยั่งยืน และผลการดำเนินงานทางการเงินของธนาคารพาณิชย์ไทยที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์

ตารางที่ 4 แสดงผลการทดสอบสมมติฐานที่ 2: การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) ถึงผลกระทบของโครงสร้างคณะกรรมการที่มีต่อผลการดำเนินงานของธนาคารพาณิชย์ที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์

ตัวแปรอิสระและตัวแปรควบคุม	ตัวแปรตาม: การดำเนินงานของธนาคาร									
	ROA		ROE		NIM		NPL		LDR	
	Standardized Coefficients (β)	t (sig.)	Standardized Coefficients (β)	t (sig.)	Standardized Coefficients (β)	t (sig.)	Standardized Coefficients (β)	t (sig.)	Standardized Coefficients (β)	t (sig.)
ค่าคงที่ (Constant)	0.025	-4.244**	-0.909	-4.720**	-0.219	-2.492*	0.012	0.958	1.133	10.090**
BS	0.001	-4.163**	-0.011	-7.074**	-0.004	-5.543**	0	-0.644	-0.008	-1.334
ID	0.006	-1.962	-0.113	-2.517*	0.024	1.147	0.022	1.029	-0.041	-0.218
CI	0.001	1.474	0.008	0.96	-0.009	-2.308*	-0.004	-0.728	0.038	0.884
SIZE	0.002	5.610**	0.108	7.034**	0.02	2.847**	-	-	-	-
AGE	0.004	-3.080**	-0.131	-4.030**	0.017	1.162	-	-	-	-
DEBT	0.011	1.256	0.067	0.782	0.009	0.221	-	-	-	-
GDP	-	-	-	-	-	-	-0.207	-2.216*	0.939	1.12
IF	-	-	-	-	-	-	-0.17	-1.196	-0.635	-0.497
R Square	0.436		0.618		0.465		0.158		0.059	
F-Value (sig.)	8.493 **		17.820 **		9.558 **		2.517*		0.847	
N	73		73		73		73		73	

หมายเหตุ **มีนัยสำคัญที่ระดับ 0.01 และ *มีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05

จากผลการวิเคราะห์ในตารางที่ 4 พบว่า ขนาดของคณะกรรมการ มีผลกระทบเชิงลบอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติในระดับ 0.01 ต่อทั้งอัตราผลตอบแทนต่อสินทรัพย์ (ROA: $\beta = 0.001$, $t = -4.163$), อัตราผลตอบแทนต่อผู้ถือหุ้น (ROE: $\beta = -0.011$, $t = -7.074$) และส่วนต่างรายได้ดอกเบี้ยสุทธิ (NIM: $\beta = -0.004$, $t = -5.543$) สะท้อนว่าคณะกรรมการที่มีขนาดใหญ่เกินไปอาจลดประสิทธิภาพในการตัดสินใจทางธุรกิจ สัดส่วนของกรรมการอิสระ มีผลกระทบเชิงลบต่อ ROE อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติในระดับ 0.05 ($\beta = -0.113$, $t = -2.517$) ขณะที่ ประธานกรรมการที่เป็นกรรมการอิสระ มีผลกระทบเชิงลบอย่างมีนัยต่อ NIM ($\beta = -0.009$, $t = -2.308$) ในด้านตัวแปรควบคุม พบว่า ขนาดของบริษัท มีอิทธิพลเชิงบวกและมีนัยสำคัญทางสถิติในทุกตัวชี้วัดผลตอบแทน ได้แก่ ROA ($\beta = 0.002$, $t = 5.610$), ROE ($\beta = 0.108$, $t = 7.034$) และ NIM ($\beta = 0.020$, $t = 2.847$) ส่วน อายุของบริษัท มีผลกระทบเชิงลบอย่างมีนัยสำคัญต่อ ROA ($\beta = -0.004$, $t = -3.080$) และ ROE ($\beta = -0.131$, $t = -4.030$) สำหรับตัวแปรทางเศรษฐกิจมหภาค พบว่า ผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ (GDP) มีผลเชิงลบอย่างมีนัยสำคัญต่อสัดส่วนสินเชื่อที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ (NPL) ($\beta = 0.207$, $t = -2.216$) ขณะที่แบบจำลองของ สัดส่วนเงินให้สินเชื่อต่อเงินฝาก (LDR) ไม่พบว่ามีตัวแปรใดที่ส่งผลอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยรวม แบบจำลองสามารถอธิบายผลการดำเนินงานได้ในระดับปานกลางในตัวชี้วัด ROA, ROE และ NIM ($R^2 = 0.436$, 0.618 และ 0.465 ตามลำดับ) ส่วนใน NPL และ LDR ค่า R^2 ค่อนข้างต่ำ ดังนั้น สมมติฐานที่ 2 ได้รับการสนับสนุนบางส่วน โดยโครงสร้างของคณะกรรมการส่งผลกระทบต่อการดำเนินงานของธนาคารในบางมิติ โดยเฉพาะในด้านผลตอบแทนและประสิทธิภาพในการทำกำไร

ตารางที่ 5 แสดงผลการทดสอบสมมติฐานที่ 3: การเปิดเผยข้อมูลความยั่งยืนมีผลกระทบต่อผลการดำเนินงานของธนาคารพาณิชย์ที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์

ตัวแปรอิสระและตัวแปรควบคุม	ตัวแปรตาม: การดำเนินงานของธนาคาร									
	ROA		ROE		NIM		NPL		LDR	
	Standardized Coefficients (β)	t (sig.)	Standardized Coefficients (β)	t (sig.)	Standardized Coefficients (β)	t (sig.)	Standardized Coefficients (β)	t (sig.)	Standardized Coefficients (β)	t (sig.)
ค่าคงที่	0.332	2.655*	3.763	4.399**	0.736	2.117*	0.032	1.885	1.125	17.770**
ECON	0.001	1.974	0.013	3.209**	0.008	4.956**	0.004	2.034*	-0.012	-1.672
ENVI	0	-0.291	-0.004	-1.008	-0.003	-2.213*	0	-0.043	-0.022	-3.894**
SOCI	0	-0.23	-0.004	-1.076	-0.004	-2.512*	-0.005	-	0.028	3.934**
								2.758**		
SIZE	-0.024	-2.387*	-0.268	-	-0.063	-2.229*	-	-	-	-
				3.834**						
AGE	-0.019	-2.517*	-0.231	-	0.039	1.882	-	-	-	-
				4.488**						
DEBT	0.004	0.243	-0.034	-0.294	-0.031	-0.661	-	-	-	-
GDP	-	-	-	-	-	-	-0.532	-	-0.579	-1.062
								3.620**		
IF	-	-	-	-	-	-	-0.102	-0.44	-0.192	-0.225
R Square	0.543		0.768		0.66		0.576		0.575	
F-Value (sig.)	2.690 **		7.484 **		4.400 **		3.401 **		3.377 **	
N	73		73		73		73		73	

หมายเหตุ **มีนัยสำคัญที่ระดับ 0.01 และ *มีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05

จากผลการวิเคราะห์ในตารางที่ 5 พบว่า การเปิดเผยข้อมูลความยั่งยืนในแต่ละมิติส่งผลกระทบต่อผลการดำเนินงานของธนาคารพาณิชย์ไทยแตกต่างกัน โดยการเปิดเผยด้านเศรษฐกิจ (ECON) ส่งผลเชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติในระดับ 0.01 ต่ออัตราผลตอบแทนต่อผู้ถือหุ้น (ROE: $\beta = 0.013$, $t = 3.209$) และส่วนต่างรายได้ดอกเบี้ยสุทธิ (NIM: $\beta = 0.008$, $t = 4.956$) รวมถึงส่งผลเชิงบวกในระดับ 0.05 ต่ออัตราส่วนหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ (NPL: $\beta = 0.004$, $t = 2.034$) ส่วนการเปิดเผยด้านสิ่งแวดล้อม (ENVI) ส่งผลเชิงลบอย่างมีนัยสำคัญต่อ NIM ($\beta = -0.003$, $t = -2.213$) และสัดส่วนเงินให้สินเชื่อต่อเงินฝาก (LDR: $\beta = -0.022$, $t = -3.894$) ขณะที่การเปิดเผยด้านสังคม (SOCI) ส่งผลเชิงลบอย่างมีนัยสำคัญต่อ NIM ($\beta = -0.004$, $t = -2.512$) และ NPL ($\beta = -0.005$, $t = -2.758$) แต่ส่งผลเชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญต่อ LDR ($\beta = 0.028$, $t = 3.934$) สำหรับตัวแปรควบคุม ขนาดของบริษัท (SIZE) มีผลเชิงลบอย่างมีนัยสำคัญต่อ ROA ($\beta = -0.024$, $t = -2.387$), ROE ($\beta = -0.268$, $t = -3.834$) และ NIM ($\beta = -0.063$, $t = -2.229$) ขณะที่อายุของบริษัท (AGE) มีผลเชิงลบอย่างมีนัยสำคัญต่อ ROA ($\beta = -0.019$, $t = -2.517$) และ ROE ($\beta = -0.231$, $t = -4.488$) สำหรับผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ (GDP) มีผลเชิงลบอย่างมีนัยสำคัญต่อ NPL ($\beta = -0.532$, $t = -3.620$) ส่วนตัวแปรหนี้สิน (DEBT) และอัตราเงินเฟ้อ (IF) ไม่มีนัยสำคัญในแบบจำลอง โดยโมเดลมีความสามารถในการอธิบาย (R^2) อยู่ในระดับปานกลางถึงสูง ได้แก่ ROA = 0.543, ROE = 0.768, NIM = 0.660, NPL = 0.576 และ LDR = 0.575 และทุกแบบจำลองมีค่า F ที่มีนัยสำคัญทางสถิติ แสดงถึงความเหมาะสมของแบบจำลอง โดยสามารถสรุปได้ว่า สมมติฐานที่ 3 ได้รับการสนับสนุนบางส่วน เนื่องจากการเปิดเผยข้อมูลความยั่งยืนในแต่ละมิติมีผลกระทบต่อผลการดำเนินงานของธนาคารพาณิชย์ไทยแตกต่างกันในแต่ละตัวชี้วัด

อภิปรายผล

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่ออธิบายความสัมพันธ์ระหว่างโครงสร้างคณะกรรมการ การเปิดเผยข้อมูลความยั่งยืน และผลการดำเนินงานทางการเงินของธนาคารพาณิชย์ไทย โดยผลการวิเคราะห์สะท้อนให้เห็นว่ากลไกการกำกับดูแลกิจการ และการสื่อสารข้อมูลต่อผู้มีส่วนได้เสียมีบทบาทสำคัญต่อผลลัพธ์ทางการเงินในลักษณะที่แตกต่างกันตามมิติของตัวแปร ซึ่งสามารถอธิบายได้ผ่านกรอบทฤษฎีตัวแทน (Agency Theory) และทฤษฎีผู้มีส่วนได้เสีย (Stakeholder Theory)

ในมิติของโครงสร้างคณะกรรมการ ผลการศึกษาพบว่าขนาดของคณะกรรมการมีความสัมพันธ์เชิงลบกับตัวชี้วัดผลการดำเนินงานของธนาคาร ผลลัพธ์ดังกล่าวสนับสนุนข้อเสนอของ Agency Theory ที่ชี้ว่าคณะกรรมการที่มีขนาดใหญ่เกินไปอาจก่อให้เกิดปัญหาด้านการประสานงาน ความล่าช้าในการตัดสินใจ และลดประสิทธิภาพในการกำกับดูแลผู้บริหาร ซึ่งส่งผลให้การดำเนินงานทางการเงินด้อยลง นอกจากนี้ สัดส่วนกรรมการอิสระและบทบาทของประธานกรรมการที่เป็นกรรมการอิสระให้ผลลัพธ์ที่แตกต่างกันในแต่ละตัวชี้วัด สะท้อนว่าความเป็นอิสระเชิงโครงสร้างเพียงอย่างเดียวอาจไม่เพียงพอ หากไม่มีกลไกเชิงอำนาจและข้อมูลที่เอื้อต่อการกำกับดูแลอย่างแท้จริงในบริบทของธนาคารพาณิชย์ไทย

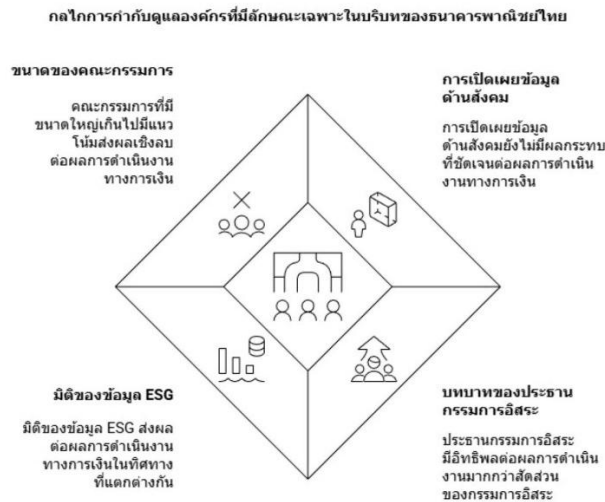
สำหรับการเปิดเผยข้อมูลความยั่งยืน ESG ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่าการเปิดเผยข้อมูลในแต่ละมิติมีผลกระทบต่อผลการดำเนินงานทางการเงินแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ โดยการเปิดเผยข้อมูลด้านเศรษฐกิจ (ECON) ส่งผลเชิงบวกต่ออัตราผลตอบแทนต่อส่วนของผู้ถือหุ้นและส่วนต่างรายได้ดอกเบี้ยสุทธิ ซึ่งสามารถอธิบายได้ผ่านกลไกตาม Agency Theory ที่มองว่าการเปิดเผยข้อมูลด้านเศรษฐกิจช่วยลดความไม่สมมาตรของข้อมูลระหว่างผู้บริหารและผู้ถือหุ้น เพิ่มความโปร่งใส และทำหน้าที่เป็นสัญญาณเชิงบวกต่อความสามารถในการสร้างผลตอบแทนขององค์กร ส่งผลให้ตลาดและนักลงทุนตอบสนองในเชิงบวกผ่านตัวชี้วัดด้านผลตอบแทน อย่างไรก็ตาม การเปิดเผยข้อมูลด้านเศรษฐกิจยัง พบว่ามีความสัมพันธ์เชิงบวกกับอัตราส่วนหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ ซึ่งสะท้อนว่าการเปิดเผยข้อมูลดังกล่าวอาจสัมพันธ์กับการรับรู้หรือการรายงานความเสี่ยงด้านสินเชื่อที่เพิ่มขึ้น มากกว่าการสะท้อนคุณภาพสินเชื่อที่ดีขึ้นโดยตรง ผลลัพธ์นี้สามารถอธิบายได้ผ่าน Stakeholder Theory ที่มองว่าการเปิดเผยข้อมูลที่โปร่งใสอาจทำให้ความเสี่ยงถูกสะท้อนออกมาอย่างชัดเจนในงบการเงินและรายงานของธนาคาร

ในมิติด้านสิ่งแวดล้อม (ENVI) ผลการศึกษาพบความสัมพันธ์เชิงลบกับส่วนต่างรายได้ดอกเบี้ยสุทธิ ซึ่งสามารถอธิบายได้ผ่านกลไกเชิงต้นทุนตาม Stakeholder Theory โดยเฉพาะในบริบทของประเทศกำลังพัฒนา การลงทุนด้านสิ่งแวดล้อมมักก่อให้เกิดค่าใช้จ่ายด้านระบบ การปฏิบัติตามกฎระเบียบ และการบริหารความเสี่ยงในระยะสั้น ส่งผลให้ความสามารถในการทำกำไรลดลงในช่วงเวลาที่ศึกษา แม้ว่าการลงทุนดังกล่าวอาจก่อให้เกิดประโยชน์เชิงความยั่งยืนและการลดความเสี่ยงในระยะยาวก็ตาม

สำหรับมิติด้านสังคม (SOC) ผลการศึกษาพบทั้งผลเชิงบวกและเชิงลบต่อผลการดำเนินงานทางการเงิน โดยผลเชิงบวกต่ออัตราส่วนเงินให้สินเชื่อต่อเงินฝากสะท้อนว่ากิจกรรมด้านสังคมช่วยเสริมสร้างความสัมพันธ์กับลูกค้า และสนับสนุนการขยายสินเชื่อ ในขณะที่ผลเชิงลบต่อส่วนต่างรายได้ดอกเบี้ยสุทธิและอัตราส่วนหนี้เสียสะท้อนภาระต้นทุนและความท้าทายในการแปลงกิจกรรมด้านสังคมให้เป็นผลตอบแทนทางการเงินในระยะสั้น กลไกดังกล่าวสอดคล้องกับ Stakeholder Theory ที่ชี้ว่าการตอบสนองต่อผู้มีส่วนได้เสียหลายกลุ่มอาจสร้างทั้งโอกาสและข้อจำกัดต่อผลการดำเนินงานขององค์กร

โดยภาพรวม ผลการวิจัยสนับสนุนแนวคิดที่ว่า การเปิดเผยข้อมูลความยั่งยืนและโครงสร้างการกำกับดูแลกิจการไม่สามารถอธิบายผลการดำเนินงานของธนาคารได้ในทิศทางเดียวกันทุกมิติ การพิจารณา ESG ในฐานะดัชนีรวม อาจบดบังกลไกเฉพาะของแต่ละมิติ งานวิจัยนี้จึงมีส่วนขยายองค์ความรู้ด้านบรรษัทภิบาลและความยั่งยืน โดยชี้ให้เห็นว่าการเปิดเผยข้อมูลความยั่งยืนทำหน้าที่เป็นทั้งกลไกการกำกับดูแลและกลไกการสื่อสารกับผู้มีส่วนได้เสีย ซึ่งให้ผลลัพธ์ทางการเงินแตกต่างกันตามบริบทและช่วงเวลา

องค์ความรู้ใหม่

ภาพที่ 2 องค์ความรู้ใหม่

จากผลการศึกษานี้ สามารถสรุปองค์ความรู้ใหม่ที่เป็นข้อเสนอเชิงทฤษฎีและการประยุกต์ใช้จริงในบริบทธนาคารพาณิชย์ไทย ดังนี้

ในบริบทของประเทศไทย การเปิดเผยข้อมูลด้านสังคม ยังไม่ส่งผลต่อผลการดำเนินงานทางการเงินอย่างชัดเจน โดยเฉพาะในด้านตัวชี้วัดเชิงปริมาณ ซึ่งยังไม่สามารถแปรผลเป็นมูลค่าทางเศรษฐกิจได้อย่างมีนัยสำคัญ งานวิจัยนี้จึงเสนอให้มีการพัฒนาเชิงนโยบายและกลไกสนับสนุนเพื่อเสริมสร้างความแข็งแกร่งของข้อมูลด้านสังคมให้มากขึ้น

บทบาทของประธานกรรมการอิสระมีอิทธิพลต่อผลการดำเนินงานมากกว่าสัดส่วนของกรรมการอิสระ ในคณะกรรมการ ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่า "คุณภาพของภาวะผู้นำ" มีความสำคัญมากกว่าปริมาณของกรรมการอิสระ เป็นการขยายแนวคิดของทฤษฎีบรรษัทภิบาลที่เคยเน้นเชิงโครงสร้าง ให้ความสำคัญของบทบาทเชิงกลยุทธ์ของประธานกรรมการในฐานะผู้นำการกำกับดูแลที่แท้จริง

มิติแต่ละด้านของข้อมูล ESG ส่งผลต่อผลการดำเนินงานทางการเงินในทิศทางที่แตกต่างกัน ซึ่งขัดแย้งกับงานวิจัยก่อนหน้านี้ที่มักรวม ESG เป็นดัชนีเดียวกัน งานวิจัยนี้เสนอให้แยกวิเคราะห์แต่ละมิติเพื่อความแม่นยำ โดยเฉพาะมิติด้านเศรษฐกิจที่มีความสัมพันธ์เชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญต่ออัตราผลตอบแทนต่อส่วนของผู้ถือหุ้น (Return on Equity: ROE) และส่วนต่างรายได้ดอกเบี้ยสุทธิ (Net Interest Margin: NIM)

คณะกรรมการที่มีขนาดใหญ่เกินไปมีแนวโน้มส่งผลเชิงลบต่อผลการดำเนินงานทางการเงิน โดยเฉพาะในตัวชี้วัดอย่างอัตราผลตอบแทนต่อสินทรัพย์รวม (Return on Assets: ROA), อัตราผลตอบแทนต่อส่วนของผู้ถือหุ้น (ROE) และส่วนต่างรายได้ดอกเบี้ยสุทธิ (NIM) ข้อค้นพบนี้เสนอให้พิจารณาความเหมาะสมของขนาดคณะกรรมการให้สอดคล้องกับลักษณะขององค์กร และหลีกเลี่ยงการใช้แนวคิดขนาดเดียวใช้ได้กับทุกองค์กร (one-size-fits-all) ซึ่งอาจไม่สอดคล้องกับความซับซ้อนของธุรกิจธนาคาร

ดังนั้น ข้อค้นพบเหล่านี้นำไปสู่องค์ความรู้ใหม่ที่ว่า กลไกการกำกับดูแลองค์กรผ่านโครงสร้างคณะกรรมการ และการเปิดเผยข้อมูลความยั่งยืนในบริบทของธนาคารพาณิชย์ไทยมีลักษณะเฉพาะที่แตกต่างจากบริบทในต่างประเทศอย่างมีนัยสำคัญ โดยเฉพาะในด้านที่บทบาทของประธานกรรมการอิสระส่งผลต่อผลการดำเนินงานมากกว่าสัดส่วนเชิงโครงสร้างของกรรมการอิสระ และการเปิดเผยข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อม สังคม และเศรษฐกิจที่ส่งผลต่อผลการดำเนินงานไม่เท่ากัน งานวิจัยนี้จึงเสนอแนวคิดที่แยกวิเคราะห์มิติของ ESG เป็นรายด้าน และเน้นการพัฒนาเกณฑ์การกำกับดูแลที่สอดคล้องกับโครงสร้างสถาบันในประเทศ มากกว่าการนำแนวทางสากลมาใช้แบบเหมารวม ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของทฤษฎีผู้มีส่วนได้ส่วนเสียของงานวิจัยในต่างประเทศบางส่วน แต่ในขณะเดียวกันก็เป็นการขยายองค์ความรู้ให้เหมาะสมกับบริบทประเทศกำลังพัฒนาในเชิงปฏิบัติเช่นกัน

สรุปผลการวิจัย

ผลการศึกษพบว่าโครงสร้างคณะกรรมการและการเปิดเผยข้อมูลความยั่งยืนมีความสัมพันธ์กับผลการดำเนินงานทางการเงินของธนาคารพาณิชย์ไทยในหลายมิติ โดยขนาดของคณะกรรมการมีความสัมพันธ์เชิงลบกับตัวชี้วัดด้านผลตอบแทนและความสามารถในการทำกำไร ขณะที่สัดส่วนกรรมการอิสระและบทบาทของประธานกรรมการที่เป็นกรรมการอิสระให้ผลลัพธ์ที่แตกต่างกันไปในแต่ละตัวชี้วัด ในส่วนของการเปิดเผยข้อมูลความยั่งยืน พบว่าการเปิดเผยข้อมูลด้านเศรษฐกิจมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับอัตราผลตอบแทนต่อส่วนของผู้ถือหุ้นและส่วนต่างรายได้ดอกเบี้ยสุทธิ รวมทั้งมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับอัตราส่วนหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ ขณะที่การเปิดเผยข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อมมีความสัมพันธ์เชิงลบกับส่วนต่างรายได้ดอกเบี้ยสุทธิ และการเปิดเผยข้อมูลด้านสังคมมีความสัมพันธ์ทั้งเชิงบวกและเชิงลบกับตัวชี้วัดผลการดำเนินงานทางการเงินในแต่ละมิติ โดยภาพรวม แบบจำลองการวิเคราะห์มีความสามารถในการอธิบายความแปรปรวนของตัวชี้วัดผลการดำเนินงานทางการเงินได้ในระดับปานกลางถึงค่อนข้างสูง และผลการศึกษสนับสนุนสมมติฐานการวิจัยบางส่วนตามกรอบแนวคิดที่กำหนดไว้

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 หน่วยงานกำกับดูแล เช่น สำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ (ก.ล.ต.) และตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ควรกำหนด แนวทางการเปิดเผยข้อมูลความยั่งยืนด้านสังคมที่ชัดเจนขึ้น โดยเน้นตัวชี้วัดเชิงปริมาณและผลลัพธ์ ไม่จำกัดเพียงการรายงานกิจกรรม เพื่อยกระดับคุณภาพข้อมูลและลดความเหลื่อมล้ำระหว่างมิติ ESG

1.2 ธนาคารพาณิชย์ควร ปรับโครงสร้างคณะกรรมการให้มีขนาดเหมาะสม เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการกำกับดูแลและการตัดสินใจ ลดความซับซ้อนที่เกิดจากขนาดของคณะกรรมการ ขนาดใหญ่เกินไป และควร ส่งเสริมบทบาทของประธานกรรมการอิสระ ให้มีส่วนร่วมเชิงกลยุทธ์ในการผลักดันการเปิดเผย ESG โดยเฉพาะด้านสิ่งแวดล้อม

1.3 ภาครัฐและสถาบันการเงินควรร่วมกันพัฒนา ระบบสนับสนุนการลงทุนด้านสิ่งแวดล้อมและสังคม เพื่อลดภาระต้นทุนในระยะสั้นและสร้างแรงจูงใจในการเปิดเผยข้อมูล ESG อย่างเป็นระบบ เช่น การให้สิทธิประโยชน์ทางภาษีหรือกองทุนสนับสนุนโครงการที่สอดคล้องกับเกณฑ์ความยั่งยืน

1.4 ผู้ลงทุนและผู้มีส่วนได้เสียควรนำข้อมูล ESG มาใช้ประกอบการตัดสินใจมากขึ้น เพื่อกระตุ้นให้สถาบันการเงินตระหนักถึงคุณค่าของความโปร่งใส และพัฒนาระบบการรายงานที่สอดคล้องกับมาตรฐานสากล

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 งานวิจัยในอนาคตควรขยายการศึกษาไปยัง สถาบันการเงินประเภทอื่น เช่น บริษัทหลักทรัพย์ บริษัทประกันภัย หรือสถาบันการเงินเฉพาะกิจ เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างด้านการเปิดเผย ESG และผลลัพธ์ทางการเงิน

2.2 ควรใช้วิธีวิจัยแบบผสม (Mixed Methods) โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกกรรมการธนาคาร ผู้กำกับดูแลและผู้ลงทุน เพื่อทำความเข้าใจเหตุผลเชิงพฤติกรรมและแรงจูงใจที่อยู่เบื้องหลังการเปิดเผยข้อมูลความยั่งยืน

2.3 ควรนำตัวชี้วัดด้านความยั่งยืน เช่น Carbon Disclosure Project (CDP) หรือ Sustainable Finance Disclosure Regulation (SFDR) มาใช้ประกอบ เพื่อเพิ่มความเข้มแข็งของการวิเคราะห์และเชื่อมโยงกับมาตรฐานสากล

2.4 ควรศึกษาความสัมพันธ์เชิง ระยะเวลา (Longitudinal Analysis) ระหว่างการลงทุนด้าน ESG และความยั่งยืนทางการเงินของธนาคาร เพื่อประเมินว่าผลลัพธ์ทางการเงินในอนาคตสอดคล้องกับการเปิดเผยข้อมูลในปัจจุบันหรือไม่

2.5 งานวิจัยในอนาคตควรพิจารณา ปัจจัยเชิงบริบท (Contextual Factors) เช่น วัฒนธรรมองค์กร กลยุทธ์ธุรกิจดิจิทัล หรือแรงกดดันจากผู้ลงทุนต่างชาติ ซึ่งอาจเป็นตัวแปรแทรกที่ส่งผลต่อทั้งคุณภาพการเปิดเผยและผลลัพธ์ทางการเงิน

เอกสารอ้างอิง

- Baltagi, B. H. (2008). *Econometric analysis of panel data*. (4th ed.). New Jersey: John Wiley & Sons.
- Bryman, A. (2016). *Social research methods*. (5th ed.). Oxford: Oxford University Press.
- Freeman, R. E. (1984). *Strategic management: A stakeholder approach*. New Jersey: Pitman.
- Freeman, R. E., Harrison, J. S., Wicks, A. C., Parmar, B. L., & De Colle, S. (2010). *Stakeholder theory: The state of the art*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Frias-Aceituno, J. V., Rodriguez-Ariza, L., & Garcia-Sanchez, I. M. (2013). The role of the board in the dissemination of integrated corporate social reporting. *Corporate social responsibility and environmental management*, 20(4), 219-233.
- Global Reporting Initiative. (2021). *GRI Universal Standards 2021*. Retrieved from <https://www.globalreporting.org/standards>.
- Gujarati, D. N., & Porter, D. C. (2009). *Basic econometrics*. (5th ed.). New York: McGraw-Hill.
- Hair, J. F., Black, W. C., Babin, B. J., & Anderson, R. E. (2019). *Multivariate data analysis*. (8th ed.). Upper Saddle River: Cengage Learning.
- Haniffa, R. M., & Cooke, T. E. (2002). Culture, corporate governance and disclosure in Malaysian corporations. *Abacus*, 38(3), 317-349.
- Jensen, M. C., & Meckling, W. H. (2019). Theory of the firm: Managerial behavior, agency costs and ownership structure. In *Tricker, R.I. (Ed.), Corporate governance* (pp. 77-132). Surrey: Gower.
- KPMG. (2022). *The time has come: The KPMG survey of sustainability reporting 2022*. KPMG International. Retrieved from <https://home.kpmg/xx/en/home/insights/2022/09/the-time-has-come-survey-of-sustainability-reporting.html>.
- Lipton, M., & Lorsch, J. W. (1992). A modest proposal for improved corporate governance. *Business Lawyer*, 48(1), 59-77.
- Mallin, C. A. (2019). *Corporate governance*. (6th ed.). Oxford: Oxford University Press.
- Securities and Exchange Commission, Thailand. (2020a). *Form 56-1 One Report: Annual registration statement*. Bangkok: SEC.
- _____. (2020b). *Guidelines for sustainability disclosure*. Bangkok: SEC.
- Sekaran, U., & Bougie, R. (2016). *Research methods for business: A skill-building approach*. (7th ed.). New Jersey: Wiley.
- The Stock Exchange of Thailand. (2014-2023). *Annual financial statements of listed Thai commercial banks*. Bangkok: SET.
- _____. (2023). *SET Sustainability reporting guidelines*. Bangkok: SET.
- Velte, P. (2017). Does ESG performance have an impact on financial performance? Evidence from Germany. *Journal of Global Responsibility*, 8(2), 169-178.
- Wooldridge, J. M. (2010). *Econometric analysis of cross section and panel data*. (2nd ed.). Massachusetts: MIT Press.
- World Bank. (2024). *Sustainability and climate disclosures in financial institutions: Global practices and lessons for Asia*. Washington, D.C.: World Bank Group.

Guidelines for Developing the Competency of Financial Advisors in Life Insurance Companies in Bangkok

Siriwan Yodkaew^{1*} Busakorn Watthanabut² and Wongwit Muenthep²

¹ Master' degree Student, Department of Arts Program in Business and Human Capital Development, North Bangkok University, Thailand

² Department of Arts Program in Business and Human Capital Development, North Bangkok University, Thailand

* Corresponding author. E-mail: siriwan.yodk@northbkk.ac.th

ABSTRACT

This research article aims to study (1) the general condition of the potential of financial advisors in life insurance companies in the Bangkok area; (2) the process of developing the potential of financial advisors in life insurance companies in the Bangkok area; and (3) guidelines for enhancing the potential of financial advisors in life insurance companies in the Bangkok area to increase their effectiveness. This research is qualitative in nature. The data collection tool used was a semi-structured interview. A total of 12 participants were selected based on specific criteria, and the data were analyzed through content analysis. The study's findings revealed that: (1) the general condition of the potential of financial advisors indicates that most have knowledge of insurance products and risk management but still lack strategic consulting skills, focusing more on selling insurance than on providing advice; (2) the process of developing the potential of financial advisors should be systematic, starting from personnel selection, followed by training and development, ongoing follow-up, and continuous feedback to enhance the quality of advisors with the knowledge, skills, and ethics necessary for professional and sustainable customer service; and (3) appropriate development guidelines consist of four main areas: (a) developing knowledge in finance and investment to enhance the ability to provide in-depth consulting; (b) strengthening communication skills and building relationships with clients to increase trust and client satisfaction; (c) developing a professional attitude to grow into quality financial advisors who can appropriately advise clients and foster a positive attitude toward their work; and (d) developing comprehensive capabilities to assist clients with accurate holistic financial planning. The results of this research can be applied as guidelines for improving the personnel development process of life insurance companies, as well as for formulating strategies to enhance the capabilities of financial advisors to compete and provide the highest quality service to clients.

Keywords: Developing the Competency, Financial Advisors, Life Insurance Companies

แนวทางการพัฒนาศักยภาพที่ปรึกษาการเงินของบริษัทประกันชีวิตในเขตกรุงเทพมหานคร

สิริวัน ยอดแก้ว^{1*} บุษกร วัฒนบุตร² และ วงศ์วิศว์ หมั่นเทพ²

¹ นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาธุรกิจและทุนมนุษย์ มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ ประเทศไทย

² หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาธุรกิจและทุนมนุษย์ มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ ประเทศไทย

* Corresponding author. E-mail: siriwan.yodk@northbkk.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา (1) สภาพทั่วไปของศักยภาพที่ปรึกษาการเงินบริษัทประกันชีวิตในเขตกรุงเทพมหานคร (2) กระบวนการพัฒนาศักยภาพที่ปรึกษาการเงินบริษัทประกันชีวิตในเขตกรุงเทพมหานคร (3) แนวทางการพัฒนาศักยภาพที่ปรึกษาการเงินบริษัทประกันชีวิตในเขตกรุงเทพมหานครให้มีประสิทธิภาพสูงขึ้น การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูลคือแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง จำนวน 12 คน โดยมีเกณฑ์ในการเลือกแบบเจาะจง วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการศึกษาพบว่า 1) สภาพทั่วไปของศักยภาพที่ปรึกษาทางการเงิน พบว่าส่วนใหญ่มีความรู้ด้านผลิตภัณฑ์ประกันและการบริหารความเสี่ยง แต่ยังขาดทักษะการให้คำปรึกษาเชิงกลยุทธ์และเน้นขายประกันมากกว่าให้คำปรึกษา 2) กระบวนการพัฒนาศักยภาพที่ปรึกษาการเงิน พบว่าควรดำเนินการอย่างเป็นระบบ ตั้งแต่การคัดเลือกบุคลากร การอบรมพัฒนา การติดตามผล และการให้ข้อมูลย้อนกลับอย่างต่อเนื่อง เพื่อยกระดับคุณภาพที่ปรึกษาให้มีความรู้ ทักษะ และจริยธรรมในการให้บริการลูกค้าอย่างมืออาชีพและยั่งยืน 3) แนวทางการพัฒนาศักยภาพที่เหมาะสม ประกอบด้วย 4 ด้านหลัก ได้แก่ (1) การพัฒนาความรู้ด้านการเงินและการลงทุน เพื่อเพิ่มความสามารถในการให้คำปรึกษาเชิงลึก (2) การเสริมสร้างทักษะการสื่อสารและการสร้างความสัมพันธ์กับลูกค้า เพื่อเพิ่มความไว้วางใจและความพึงพอใจของลูกค้า (3) การพัฒนาทัศนคติในการทำงาน ให้สามารถเติบโตเป็นที่ปรึกษาการเงินที่มีคุณภาพ ให้คำแนะนำกับลูกค้าได้อย่างเหมาะสม ปลูกฝังทัศนคติเชิงบวกต่องานที่ทำ และ (4) การพัฒนาความสามารถให้ครอบคลุมด้าน เพื่อช่วยวางแผนการเงินแบบองค์รวมให้กับลูกค้าได้อย่างถูกต้อง ผลการวิจัยนี้สามารถนำไปประยุกต์ใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงกระบวนการพัฒนาศักยภาพของ บริษัทประกันชีวิต รวมถึงการกำหนดกลยุทธ์ในการเพิ่มขีดความสามารถของที่ปรึกษาทางการเงินให้สามารถแข่งขันและให้บริการที่มีคุณภาพสูงสุดแก่ลูกค้า

คำสำคัญ: การพัฒนาศักยภาพ, ที่ปรึกษาการเงิน, บริษัทประกันชีวิต

© 2025 JSSP: Journal of Social Science Panyapat

บทนำ

ธุรกิจประกันชีวิตมีบทบาทสำคัญต่อเศรษฐกิจและสังคมไทย โดยเฉพาะในบริบทปัจจุบันที่ประชากรเริ่มตระหนักถึงการบริหารจัดการความเสี่ยงทางการเงิน ซึ่งเป็นปัจจัยหลักในการสร้างความมั่นคงและความมั่งคั่งในระยะยาว ผู้คนให้ความสำคัญกับการวางแผนทางการเงิน เช่น การออม การลงทุน และการทำประกันชีวิต เพื่อป้องกันความเสี่ยงจากโรคร้ายไข้เจ็บหรือเหตุการณ์ไม่คาดคิด ธุรกิจประกันชีวิตจึงเป็นเครื่องมือสำคัญในการกระจายความเสี่ยงทางการเงิน และสนับสนุนระบบเศรษฐกิจโดยรวม โดยเฉพาะในเขตเมืองใหญ่ เช่น กรุงเทพมหานคร ที่มีประชากรหลากหลายและรายได้สูง ส่งผลให้บริษัทประกันชีวิตต้องปรับกลยุทธ์และพัฒนาบุคลากรให้มีความเชี่ยวชาญในการตอบสนองความต้องการของลูกค้าอย่างมีประสิทธิภาพ (คณะกรรมการกำกับและส่งเสริมการประกอบธุรกิจประกันภัย, 2561)

ในอดีต ตัวแทนประกันชีวิตมักเน้นการขายกรมธรรม์เป็นหลัก แต่ในปัจจุบันบทบาทของที่ปรึกษาการเงินได้เปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก โดยเน้นการวางแผนการออม การลงทุน และการวางแผนการเงินอย่างเป็นระบบ เพื่อช่วยให้ลูกค้าสามารถบริหารจัดการเงินอย่างรอบคอบ ครอบคลุมทั้งการออม การลงทุน การบริหารความเสี่ยง และการวางแผนมรดก (เบญญา รัศมิโกเมน, 2558) อย่างไรก็ตาม ที่ปรึกษาการเงินในเขตกรุงเทพมหานครยังเผชิญกับข้อจำกัดในการพัฒนา

ศักยภาพ เช่น ขาดความรู้ลึกในผลิตภัณฑ์ทางการเงิน ขาดทักษะการวิเคราะห์และวางแผนทางการเงิน รวมถึงข้อจำกัดด้านการสื่อสารและสร้างความน่าเชื่อถือ ซึ่งส่งผลต่อคุณภาพการให้บริการลูกค้า (สมาคมประกันชีวิตไทย, 2564) สอดคล้องกับนโยบายการพัฒนาทักษะทางการเงินในประเทศไทยตามแผนปฏิบัติการพัฒนาทักษะทางการเงิน พ.ศ. 2565-2570 ที่เน้นการเพิ่มความรู้และทักษะทางการเงิน (Financial Literacy) เพื่อแก้ไขปัญหาการใช้จ่ายและการก่อหนี้ที่ไม่จำเป็น รวมถึงส่งเสริมให้ประชาชนมีเงินออมและสามารถบริหารความเสี่ยงทางการเงินได้อย่างมีประสิทธิภาพ (สำนักนโยบายการออมและการลงทุน สำนักงานเศรษฐกิจการคลัง, 2565) ในบริบทนี้ ที่ปรึกษาการเงินจึงจำเป็นต้องพัฒนาความรู้และทักษะให้ทันสมัยและตรงกับความต้องการของลูกค้าที่มีความซับซ้อนมากขึ้น เนื่องจากการเข้าถึงข้อมูลผ่านเทคโนโลยีดิจิทัลทำให้ลูกค้ามีความรู้และความต้องการที่หลากหลายและเพิ่มขึ้น (สมาคมประกันชีวิตไทย, 2564)

ด้วยความท้าทายจากการแข่งขันที่เพิ่มสูงขึ้นในธุรกิจประกันชีวิต บริษัทประกันชีวิตในเขตกรุงเทพมหานครจึงต้องเร่งพัฒนาศักยภาพบุคลากรโดยเฉพาะทักษะและความรู้เฉพาะด้านการวางแผนการเงินและการบริหารความมั่งคั่ง เพื่อสร้างความได้เปรียบในการแข่งขันและส่งเสริมความมั่นคงและความยั่งยืนขององค์กร อย่างไรก็ตาม ปัจจุบันที่ปรึกษาการเงินยังเผชิญกับข้อจำกัดหลายประการ เช่น ขาดความรู้เชิงลึกเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ทางการเงิน ทักษะในการวิเคราะห์และวางแผนทางการเงิน รวมถึงขีดความสามารถในการสื่อสารและสร้างความน่าเชื่อถือกับลูกค้า (สมาคมประกันชีวิตไทย, 2564) ปัญหาเหล่านี้ส่งผลโดยตรงต่อคุณภาพการให้บริการและความสามารถในการตอบสนองความต้องการที่ซับซ้อนของลูกค้าในยุคดิจิทัล ส่งผลให้บริษัทประกันชีวิตต้องเผชิญกับความเสี่ยงในการสูญเสียโอกาสทางธุรกิจและความได้เปรียบในการแข่งขัน (คณะกรรมการกำกับและส่งเสริมการประกอบธุรกิจประกันภัย, 2561) งานวิจัยฉบับนี้จึงมุ่งเน้นศึกษาหาแนวทางที่เหมาะสมในการพัฒนาศักยภาพของที่ปรึกษาการเงินในเขตกรุงเทพมหานคร เพื่อยกระดับทักษะและสมรรถนะในการให้บริการลูกค้าอย่างมีประสิทธิภาพ ผลการศึกษาจะนำไปประยุกต์ใช้ในการวางแผนพัฒนาบุคลากรให้พร้อมตอบสนองต่อความต้องการของตลาดที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว และสนับสนุนเป้าหมายในการสร้างความแข็งแกร่งให้กับธุรกิจประกันชีวิตในระยะยาว

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปของศักยภาพที่ปรึกษาทางการเงินของบริษัทประกันชีวิตในเขตกรุงเทพมหานคร
2. เพื่อศึกษากระบวนการพัฒนาศักยภาพที่ปรึกษาการเงินของบริษัทประกันชีวิตในเขตกรุงเทพมหานคร
3. เพื่อพัฒนาแนวทางการพัฒนาศักยภาพที่ปรึกษาการเงินของบริษัทประกันชีวิตในเขตกรุงเทพมหานคร

ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษานี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่มีส่วนเกี่ยวข้อง จำนวน 12 คน (Creswell, J. W. 2013) จำนวนผู้ให้ข้อมูลสำคัญและตรรกะการกำหนดขนาดตัวอย่าง ($n=12$) ในการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยเฉพาะการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง ขนาดตัวอย่างมักจะถูกกำหนดโดยหลักการ “ความอิ่มตัวของข้อมูล” หรือ Data Saturation ซึ่งหมายถึงจุดที่ข้อมูลที่ได้รับจากผู้ให้ข้อมูลใหม่ไม่เพิ่มความรู้หรือประเด็นใหม่ ๆ ที่มีความสำคัญต่อการศึกษาเพิ่มขึ้น จำนวนผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่ 12 คนจึงถือว่าเหมาะสมและเพียงพอสำหรับการเก็บข้อมูลเชิงลึกในบริบทของการศึกษาครั้งนี้ เพราะผู้ให้ข้อมูลในจำนวนนี้สามารถให้ข้อมูลที่หลากหลาย ครอบคลุมประเด็นที่ต้องการศึกษา และช่วยให้นักวิจัยสามารถวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีเกณฑ์การเลือก คือ 1) ผู้บริหารระดับสูงของทางบริษัทประกันชีวิตในระดับผู้อำนวยการที่มีคุณวุฒิทางการเงินของสมาคมนักวางแผนการเงินไทย (CFP) และมีประสบการณ์ทำงานมากกว่า 20 ปี จำนวน 1 คน 2) ผู้บริหารตัวแทนประกันชีวิตที่มีคุณวุฒิทางการเงินของสมาคมนักวางแผนการเงินไทย (CFP) และมีประสบการณ์ทำงานมากกว่า 10 ปี จำนวน 6 คน และ 3) เป็นตัวแทนประกันชีวิตที่มีคุณวุฒิทางการเงินของสมาคมนักวางแผนการเงินไทย (CFP) และมีประสบการณ์ทำงานมากกว่า 3 ปี จำนวน 5 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง โดยข้อคำถามแบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาศักยภาพที่ปรึกษาการเงินของบริษัทประกันชีวิตในเขตกรุงเทพมหานคร โดยทำการศึกษาแนวคิดทฤษฎีการพัฒนาศักยภาพทุนมนุษย์ แนวคิดทฤษฎีการพัฒนาศมรรถนะ แนวคิดทฤษฎีการจัดการเชิงกลยุทธ์ แนวคิดเกี่ยวกับหน้าที่บทบาทที่ปรึกษาการเงิน และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยมีการตรวจสอบความเหมาะสมของเนื้อหา (Content Validity) นำแบบสัมภาษณ์ไปให้ผู้เชี่ยวชาญในสาขาที่เกี่ยวข้องตรวจสอบและประเมินความเหมาะสมของคำถามทั้งในแง่ของความครบถ้วน ความชัดเจน และความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.1 การเก็บข้อมูลเชิงปฐมภูมิ (Primary Data) ได้แก่ การสัมภาษณ์แบบเชิงลึกผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง โดยผู้วิจัยขอหนังสือความร่วมมือในการให้ข้อมูลสัมภาษณ์ถึงผู้ให้ข้อมูลสำคัญ พร้อมทั้งดำเนินการสัมภาษณ์ตามวัน เวลา และสถานที่ตามที่กำหนดและนัดหมาย

3.2 การเก็บข้อมูลเชิงทุติยภูมิ (Secondary Data) ได้แก่ การศึกษางานวิจัยและเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อนำไปสู่การระบุแนวทางการพัฒนาศักยภาพที่ปรึกษาการเงินของบริษัทประกันชีวิตในเขตกรุงเทพมหานคร ได้อย่างแม่นยำ และตรงประเด็นมากยิ่งขึ้น

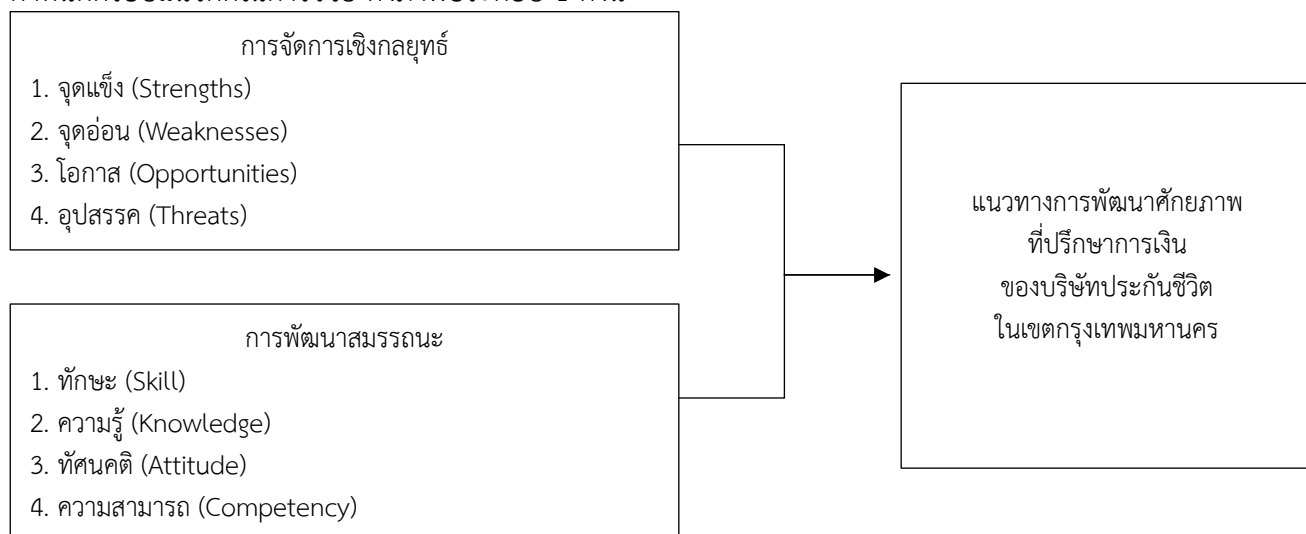
4. การวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ มาเปรียบเทียบความเหมือนและความต่างของแต่ละบุคคล และจัดลำดับความสำคัญและคุณลักษณะของข้อมูล

4.2 สังเคราะห์ข้อมูลที่ได้การสัมภาษณ์ สรุปเนื้อหาแต่ละประเด็นต่าง ๆ และข้อมูลจากเอกสารต่าง ๆ (Document Research) เข้าด้วยกันอย่างเป็นระบบและนำไปสู่การเชื่อมโยงข้อมูลเข้าด้วยกัน ทำการวิเคราะห์จะออกมาในลักษณะของการพรรณานำไปสู่คำตอบในการศึกษา และสรุปตามหลักวิชาการด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้กรอบทฤษฎีแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการวางแผนเชิงกลยุทธ์ SWOT และการพัฒนาศมรรถนะ มาเป็นแนวทางในการพัฒนาศักยภาพที่ปรึกษาการเงินของบริษัทประกันชีวิตในเขตกรุงเทพมหานคร ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังภาพประกอบ 1 ดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ที่มา: ผู้วิจัย (2568)

ผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัย พบว่า

1. สภาพทั่วไปของศักยภาพที่ปรึกษาการเงินของบริษัทประกันชีวิตในเขต กรุงเทพมหานคร

สภาพทั่วไปของศักยภาพที่ปรึกษาการเงินของบริษัทประกันชีวิตในเขต กรุงเทพมหานครผ่านการวิเคราะห์ SWOT ซึ่งประกอบด้วยจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค โดยใช้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ที่ปรึกษาการเงินและลูกค้าประกันชีวิตในประเทศไทย ผลการวิเคราะห์ชี้ให้เห็นว่า ความรู้เชิงลึกด้านผลิตภัณฑ์และการวางแผนการเงินแบบองค์รวม ทักษะการสื่อสาร และจรรยาบรรณวิชาชีพ เป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งเสริมความน่าเชื่อถือและความไว้วางใจจากลูกค้า ในขณะที่การเน้นการขายมากกว่าการให้คำปรึกษา รวมถึงข้อจำกัดด้านกฎระเบียบและการแข่งขันจากแพลตฟอร์มดิจิทัล เป็นอุปสรรคที่ต้องได้รับการจัดการ เพื่อยกระดับสมรรถนะของที่ปรึกษาการเงินในยุคปัจจุบัน พบว่า

1.1 จุดแข็ง (Strengths) ผลการวิเคราะห์พบว่า ที่ปรึกษาการเงินที่ประสบความสำเร็จมีความรู้เชิงลึกทั้งด้านผลิตภัณฑ์ประกันชีวิตและการวางแผนการเงินแบบองค์รวม ซึ่งครอบคลุมการโอนย้ายความเสี่ยง การวางแผนคุ้มครองรายได้ครอบครัว การวางแผนทุนการศึกษาบุตร การลงทุน การเกษียณ และภาษี นอกจากนี้ ทักษะการสื่อสารและการนำเสนอที่สามารถอธิบายข้อมูลซับซ้อนให้เข้าใจง่าย รวมถึงบุคลิกภาพที่น่าเชื่อถือและจรรยาบรรณทางวิชาชีพที่มุ่งเน้นประโยชน์ของลูกค้า มากกว่าค่าคอมมิชชัน เป็นปัจจัยส่งเสริมความไว้วางใจของลูกค้าอย่างมีนัยสำคัญ นอกจากนี้ การใช้เทคโนโลยีดิจิทัล เช่น โปรแกรมวางแผนการเงิน แอปพลิเคชันสรุปรายการ และการนำเสนอข้อมูลผ่านกราฟหรือจำลองสถานการณ์ ช่วยให้ลูกค้าเห็นภาพชัดเจนและตัดสินใจได้รวดเร็วขึ้น อีกทั้งระบบการดูแลหลังการขาย (After-Sales Service) อย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้ลูกค้ารู้สึกได้รับการดูแลเหมือนมีที่ปรึกษาส่วนตัว และสร้างความสัมพันธ์ระยะยาว

1.2 จุดอ่อน (Weaknesses) ข้อจำกัดสำคัญที่พบ คือ ที่ปรึกษาการเงินบางรายยังเน้นการขายผลิตภัณฑ์มากกว่าการให้คำปรึกษาที่ตอบโจทย์ความต้องการของลูกค้า ส่งผลให้ลูกค้าเกิดความรู้สึกว่าถูกกดดันหรือถูกยัดเยียดสินค้า อีกทั้งบางครั้งทักษะการสื่อสารยังไม่สอดคล้องกับความต้องการของลูกค้า ใช้ศัพท์เทคนิคมากเกินไปหรืออธิบายซับซ้อน ทำให้ลูกค้าไม่เข้าใจข้อมูลอย่างถ่องแท้ นอกจากนี้ ยังขาดทักษะการฟังและวิเคราะห์ความต้องการเฉพาะบุคคล ทำให้การเสนอแบบประกันไม่ตรงกับเป้าหมายทางการเงินหรือความสามารถในการชำระเบี้ยของลูกค้า บางรายยังมีแนวโน้มเสนอแบบประกันที่ให้ค่าคอมมิชชันสูงโดยไม่คำนึงถึงผลประโยชน์ระยะยาว ส่งผลเสียต่อภาพลักษณ์และความน่าเชื่อถือในระยะยาว

1.3 โอกาส (Opportunities) แนวโน้มผู้บริโภคที่ให้ความสำคัญกับสุขภาพและการวางแผนการเงินมากขึ้น รวมถึงการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ เป็นโอกาสสำคัญสำหรับที่ปรึกษาการเงิน นอกจากนี้ ภาครัฐมีมาตรการสนับสนุนการวางแผนการเงินและการลดหย่อนภาษี รวมทั้งการส่งเสริมความรู้ทางการเงิน ผ่านหน่วยงานต่าง ๆ เช่น คปภ. และตลาดหลักทรัพย์ เทคโนโลยีและแพลตฟอร์มดิจิทัลช่วยอำนวยความสะดวกในการเข้าถึงลูกค้าและนำเสนอผลิตภัณฑ์ นอกจากนี้ เหตุการณ์ไม่แน่นอน เช่น COVID-19 และวิกฤตเศรษฐกิจ ได้กระตุ้นให้ผู้คนตระหนักถึงความสำคัญของหลักประกันชีวิตมากขึ้น ซึ่งเป็นโอกาสที่ FA สามารถเพิ่มมูลค่าและขยายฐานลูกค้าได้

1.4 อุปสรรค (Threats) สภาพเศรษฐกิจที่ไม่เอื้อต่อการออมระยะยาว เช่น รายได้ลดลงและค่าครองชีพสูงขึ้น ส่งผลให้ลูกค้าชะลอการตัดสินใจซื้อประกัน นอกจากนี้ การแข่งขันจากแพลตฟอร์มประกันออนไลน์ (InsurTech) ที่ช่วยให้ลูกค้าซื้อประกันได้ด้วยตนเองและมีคำแนะนำแบบ personalized ส่งผลให้บทบาทของที่ปรึกษาการเงินลดความสำคัญลง ภาพลักษณ์เชิงลบของอาชีพที่เกิดจากพฤติกรรมตัวแทนบางรายที่เน้นปิดการขายอย่างเดียว ทำให้ที่ปรึกษาการเงินที่ทำงานอย่างมีอาชีพต้องใช้เวลาสร้างความเชื่อมั่นมากขึ้น ข้อจำกัดจากกฎระเบียบและการกำกับดูแลที่เข้มงวดจากภาครัฐ เช่น การบันทึกเสียงการเสนอขาย และรายงานข้อมูลทางการเงิน ทำให้ขั้นตอนการขายซับซ้อนและใช้เวลามากขึ้น นอกจากนี้ พฤติกรรมผู้บริโภคยุคใหม่โดยเฉพาะกลุ่ม Gen Y และ Gen Z มักจะค้นหาข้อมูลด้วยตนเองและไม่เชื่อถือคำแนะนำจากที่ปรึกษามากนัก

สรุปและข้อเสนอแนะ การวิเคราะห์ SWOT นี้แสดงให้เห็นว่าที่ปรึกษาการเงินที่มีความรู้ความสามารถครบถ้วนในด้านผลิตภัณฑ์ การวางแผนการเงิน ทักษะการสื่อสาร และจรรยาบรรณ จะสามารถสร้างความไว้วางใจและความสัมพันธ์ระยะยาวกับลูกค้าได้อย่างมีประสิทธิภาพ อย่างไรก็ตาม ต้องพัฒนาทักษะการฟังและการวิเคราะห์ความต้องการเฉพาะ

บุคคล พร้อมทั้งใช้เทคโนโลยีดิจิทัลให้เต็มศักยภาพเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน รวมถึงรับมือกับการแข่งขันจากแพลตฟอร์มออนไลน์ ผู้ประกอบการและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรจัดอบรมและพัฒนาศักยภาพที่ปรึกษาการเงินอย่างต่อเนื่อง พร้อมกับส่งเสริมภาพลักษณ์ที่ดีของอาชีพผ่านมาตรฐานวิชาชีพและจรรยาบรรณที่เข้มงวด เพื่อเพิ่มความเชื่อมั่นแก่ผู้บริโภคในตลาดประกันชีวิตที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในยุคปัจจุบัน

2. กระบวนการพัฒนาศักยภาพที่ปรึกษาการเงินของบริษัทประกันชีวิตในเขต กรุงเทพมหานคร

โดยใช้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผลการวิจัยพบว่า กระบวนการพัฒนาศักยภาพที่ปรึกษาการเงินของบริษัทประกันชีวิตในเขตกรุงเทพมหานคร มีการพิจารณาข้อมูลดังนี้ ปัจจัยนำเข้า กระบวนการ ผลลัพธ์ การให้ข้อมูลย้อนกลับ

2.1 ปัจจัยนำเข้า (Input) บุคลากรเป็นปัจจัยนำเข้าที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อความสำเร็จในการพัฒนาศักยภาพของที่ปรึกษาการเงิน เนื่องจากการพัฒนาต่าง ๆ จะเกิดขึ้นได้อย่างมีประสิทธิภาพก็ต่อเมื่อบุคลากรมีคุณสมบัติพื้นฐานที่เหมาะสมและมีความพร้อมในการเรียนรู้และเติบโตในสายอาชีพ ลักษณะของบุคลากรที่พึงประสงค์ดังนี้ มีบุคลิกภาพและความน่าเชื่อถือที่เหมาะสมกับการเป็นที่ปรึกษาทางการเงิน มีทัศนคติที่ดีต่องานบริการ การช่วยเหลือผู้อื่น และมุ่งเน้นการสร้างความสัมพันธ์ระยะยาวกับลูกค้า มีแรงจูงใจในการพัฒนาตนเองและพร้อมเปิดรับความรู้ใหม่ ๆ อย่างต่อเนื่อง ลักษณะของบุคลากรที่มีคุณสมบัติเหล่านี้ถือเป็นฐานรากสำคัญของการพัฒนาศักยภาพ ทั้งในด้านความรู้ ทักษะ และทัศนคติ ซึ่งจะนำไปสู่การเป็นที่ปรึกษาทางการเงินที่มีคุณภาพและเป็นที่ยอมรับในสายอาชีพ ความรู้และทักษะเฉพาะทางเป็นปัจจัยนำเข้าที่จำเป็นอย่างยิ่งสำหรับที่ปรึกษาการเงิน โดยองค์ความรู้สำคัญที่ควรได้รับการส่งเสริม ประกอบด้วย ความรู้ด้านการวางแผนทางการเงิน การวางแผนการลงทุน การประกันชีวิต การวางแผนภาษี และการวางแผนเกษียณ ทักษะการวิเคราะห์ข้อมูลทางการเงินและความต้องการของลูกค้าอย่างเป็นระบบ ทักษะด้านการสื่อสาร การเจรจาต่อรอง การสร้างความน่าเชื่อถือ และการบริการลูกค้า การพัฒนาทักษะทางด้านเทคโนโลยี เพื่อให้สามารถใช้เครื่องมือดิจิทัลและแพลตฟอร์มออนไลน์ในการให้บริการลูกค้าและบริหารจัดการงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ การมีองค์ความรู้และทักษะที่เพียงพอและเหมาะสมไม่เพียงแต่จะช่วยยกระดับศักยภาพของที่ปรึกษาการเงินเท่านั้น แต่ยังช่วยเสริมสร้างความเชื่อมั่นและความไว้วางใจจากลูกค้า ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญของความสำเร็จในระยะยาว หลักสูตรการฝึกอบรมที่เป็นมาตรฐาน มีการปรับปรุงเนื้อหาให้ทันสมัยและตรงกับความต้องการของตลาด เทคโนโลยีและเครื่องมือดิจิทัลที่ช่วยในการวางแผนและสื่อสารกับลูกค้า เช่น โปรแกรมวางแผนการเงิน แอปพลิเคชันคำนวณการลงทุน และระบบ CRM (Customer Relationship Management) แหล่งเรียนรู้และพัฒนาตนเองที่เข้าถึงได้ง่าย เช่น แพลตฟอร์มการเรียนรู้ออนไลน์ วิดีโอสอนเทคนิคการตลาดดิจิทัล การมีเครื่องมือและทรัพยากรที่ทันสมัย จะช่วยเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันและสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับบริการของที่ปรึกษาการเงินได้

2.2 กระบวนการ (Process) เริ่มต้นจากการประเมินศักยภาพของบุคลากรอย่างเป็นระบบ ทั้งในด้านความรู้ ทักษะ และทัศนคติ เพื่อให้สามารถออกแบบแนวทางการพัฒนาได้อย่างเหมาะสมและตรงจุด การประเมินความรู้ทางการเงินและความเข้าใจในผลิตภัณฑ์ประกันชีวิต การประเมินทักษะการสื่อสารและการวางแผนการเงิน การประเมินแรงจูงใจและความมุ่งมั่นในสายอาชีพ การประเมินควรทำอย่างสม่ำเสมอ โดยใช้ทั้งการประเมินด้วยตนเอง และการประเมินโดยผู้บังคับบัญชา เพื่อให้ได้ข้อมูลที่รอบด้านและเป็นจริง ขั้นตอนต่อมาคือ การวางแผนและดำเนินการจัดอบรมเพื่อพัฒนาศักยภาพของที่ปรึกษาการเงินให้มีความรู้และทักษะที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาดและลูกค้า โดยรูปแบบการพัฒนาควรมีความหลากหลายและเหมาะสมกับแต่ละบุคคล ได้แก่ การอบรมเชิงปฏิบัติการ (Workshop) เพื่อเสริมสร้างความเข้าใจในการวางแผนการเงินและการใช้เครื่องมือทางการเงิน การอบรมในรูปแบบออนไลน์ (E-Learning) เพื่อเพิ่มความสะดวกและการเข้าถึงได้ทุกที่ทุกเวลา การอบรมเชิงลึกเพื่อเตรียมความพร้อมในการสอบคุณวุฒิวิชาชีพ เช่น CFP นอกจากนี้ ควรมีการจัดทำ เส้นทางพัฒนา (Career Development Pathway) ที่ชัดเจน เพื่อให้ที่ปรึกษาการเงินมีเป้าหมายและแรงจูงใจในการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ ระบบพี่เลี้ยง หรือ Mentoring System เป็นกระบวนการสำคัญที่ช่วยเสริมสร้างศักยภาพของที่ปรึกษาการเงินได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสำหรับบุคลากรใหม่หรือผู้ที่ยังมีประสบการณ์น้อย พี่เลี้ยงที่มีประสบการณ์จะช่วยถ่ายทอดองค์ความรู้ เทคนิค และแนวทางการแก้ไขปัญหาจริงจากภาคสนาม การโค้ชแบบรายบุคคลช่วยสร้างความมั่นใจและพัฒนาทักษะทางอารมณ์ การสร้าง

ความสัมพันธ์แบบพี่น้องในองค์กรจะช่วยลดอัตราการลาออกและเพิ่มความผูกพันในสายอาชีพ การมีพี่เลี้ยงที่ดีจะช่วยให้ที่ปรึกษาการเงินสามารถเรียนรู้และเติบโตได้รวดเร็วกว่าการเรียนรู้ด้วยตนเองเพียงลำพัง ขั้นตอนสุดท้ายของกระบวนการพัฒนา คือ การติดตามผลและการให้ข้อเสนอแนะอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ที่ปรึกษาการเงินสามารถปรับปรุงและพัฒนาตนเองได้อย่างมีทิศทาง การจัดประชุมทีมและการทบทวนผลการปฏิบัติงานเป็นระยะ การให้คำปรึกษาและข้อเสนอแนะเชิงบวก การวัดผลด้วยตัวชี้วัดที่ชัดเจน เช่น จำนวนลูกค้า คุณภาพของแผนการเงิน ความพึงพอใจของลูกค้า การติดตามผลอย่างใกล้ชิดและการให้คำแนะนำที่เหมาะสมจะช่วยให้ที่ปรึกษาการเงินมีความรับผิดชอบต่องานและพัฒนาศักยภาพได้อย่างยั่งยืน

2.3 ผลลัพธ์ (Output) มีผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นโดยตรงกับตัวที่ปรึกษาการเงิน ได้แก่ การยกระดับความรู้ความสามารถ และทักษะที่จำเป็น หลังจากผ่านกระบวนการพัฒนาแล้ว ที่ปรึกษาการเงินจะมีความรู้ ความสามารถ และทักษะทางการเงินที่ลึกซึ้งขึ้น สามารถให้คำแนะนำลูกค้าอย่างมืออาชีพและเป็นที่ยอมรับ มีความเชื่อมั่นในตนเอง และความภาคภูมิใจในอาชีพ ที่ปรึกษาการเงินที่ได้รับการพัฒนาอย่างเป็นระบบจะเกิดความภาคภูมิใจในตนเอง และมีความมั่นใจในการนำเสนอแผนการเงินและการสร้างความสัมพันธ์กับลูกค้า โอกาสในการเติบโตในสายอาชีพ กระบวนการพัฒนาทำให้ตัวแทนสามารถก้าวสู่ตำแหน่งที่สูงขึ้น เช่น ผู้บริหารตัวแทน หรือผู้บริหารระดับสูง โดยมีความพร้อมทั้งด้านความรู้ ทักษะ และภาวะผู้นำ การเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันขององค์กร ที่ปรึกษาการเงินที่มีศักยภาพสูงจะช่วยให้องค์กรมีความสามารถในการแข่งขันทางธุรกิจ สามารถตอบสนองความต้องการของลูกค้าได้ดียิ่งขึ้น และรักษาลูกค้าไว้ได้อย่างยั่งยืน การสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้และพัฒนาอย่างต่อเนื่อง (Learning Organization) ทำให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันภายในองค์กร ทั้งในระดับปัจเจกและระดับทีม ส่งผลให้เกิดวัฒนธรรมองค์กรที่ส่งเสริมการเรียนรู้ และการเติบโต การลดอัตราการลาออกและการเพิ่มความผูกพันในองค์กร มีเส้นทางความก้าวหน้าและระบบสนับสนุนที่ดี ช่วยให้ที่ปรึกษาการเงินเกิดความผูกพันและมีแนวโน้มอยู่ในองค์กรในระยะยาว ลดต้นทุนการสรรหาและพัฒนาใหม่ การสร้างมาตรฐานวิชาชีพที่ปรึกษาการเงินที่มีคุณธรรมและจริยธรรม การพัฒนาศักยภาพที่มีการเน้นทั้งด้านความรู้ และคุณธรรม จะช่วยยกระดับภาพลักษณ์ของอาชีพที่ปรึกษาการเงินให้เป็นที่ยอมรับในสังคมมากยิ่งขึ้น การเพิ่มคุณภาพชีวิตของประชาชนผ่านการวางแผนทางการเงินที่มีคุณภาพ ที่ปรึกษาการเงินที่มีความรู้และทักษะอย่างแท้จริงสามารถช่วยให้ลูกค้ามีแผนการเงินที่เหมาะสม ช่วยลดความเสี่ยงทางการเงินในอนาคตและสร้างเสถียรภาพทางเศรษฐกิจของประชาชน การเสริมสร้างความมั่นคงของระบบการเงินและเศรษฐกิจโดยรวม การมีที่ปรึกษาทางการเงินที่มีคุณภาพจะช่วยกระตุ้นให้ประชาชนเห็นความสำคัญของการออมและการวางแผน ส่งผลดีต่อระบบเศรษฐกิจ

2.4 การให้ข้อมูลย้อนกลับ (Feedback) เป็นกลไกสำคัญที่ช่วยเสริมสร้างการเรียนรู้ การพัฒนา และการปรับปรุงอย่างต่อเนื่องทั้งในระดับบุคคลและองค์กร การให้ข้อมูลย้อนกลับมีบทบาทสำคัญในการเชื่อมโยงระหว่างผลลัพธ์ (Output) และการพัฒนาต่อเนื่อง (Continuous Improvement) ช่วยส่งเสริมการเรียนรู้และพัฒนาตนเอง การได้รับข้อมูลย้อนกลับที่ชัดเจนและสร้างสรรค์ช่วยให้ที่ปรึกษาการเงินเข้าใจจุดแข็งและจุดอ่อนของตนเอง สามารถกำหนดแนวทางการพัฒนาที่เหมาะสมกับตนเองได้อย่างชัดเจน เพิ่มความผูกพันและแรงจูงใจ การให้ข้อมูลย้อนกลับในเชิงบวก และการยอมรับความสำเร็จของที่ปรึกษาการเงิน ช่วยเสริมสร้างแรงจูงใจในการทำงาน และสร้างความรู้สึเป็นส่วนหนึ่งขององค์กร เสริมสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ในองค์กร (Learning Culture) การมีระบบข้อมูลย้อนกลับที่ต่อเนื่อง และเป็นระบบ ช่วยให้องค์กรสามารถรักษามาตรฐานการพัฒนา และส่งเสริมวัฒนธรรมการเรียนรู้ที่ยั่งยืน การให้ข้อมูลย้อนกลับที่มีประสิทธิภาพมีทั้งรูปแบบ เป็นทางการ (Formal Feedback) และ ไม่เป็นทางการ (Informal Feedback) โดยข้อมูลย้อนกลับแบบเป็นทางการ (Formal Feedback) เช่น การประชุมประจำไตรมาส หรือปี เพื่อทบทวนผลการปฏิบัติงาน การประเมินผลการเรียนรู้หลังการอบรมหรือกิจกรรมพัฒนา การรายงานผลการดำเนินงานเป็นรายบุคคล ด้วยตัวชี้วัดที่ชัดเจน และข้อมูลย้อนกลับแบบไม่เป็นทางการ (Informal Feedback) เช่น การให้คำแนะนำแบบรายวัน หรือรายสัปดาห์ โดยผู้จัดการ ทีมงาน หรือพี่เลี้ยง การเสวนาและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นอย่างไม่เป็นทางการระหว่างที่ปรึกษาการเงินกับเพื่อนร่วมงาน การสื่อสารผ่านช่องทางออนไลน์ เช่น แชท กลุ่มไลน์ หรือแพลตฟอร์มองค์กร ซึ่งมีความสำคัญมากในชีวิตการทำงานประจำวัน เพราะช่วยให้เกิดการปรับตัวและแก้ไขได้อย่างรวดเร็ว ไม่ต้องรอการประเมินผล

ใหญ่ที่อาจเกิดขึ้นปีละครั้งหรือสองครั้ง การให้ข้อมูลย้อนกลับที่มีคุณภาพควร ชัดเจน ต้องระบุให้ชัดเจนว่าจุดแข็ง และจุดที่ควรปรับปรุงอยู่ที่ใด สร้างสรรค์ ต้องไม่ใช้การตำหนิ แต่เป็นข้อเสนอแนะเชิงบวกที่ช่วยให้เกิดการพัฒนา ทันเวลา ควรให้ข้อมูลย้อนกลับอย่างทันท่วงที เมื่อเกิดสถานการณ์หรือพฤติกรรมที่ต้องปรับเปลี่ยน ต่อเนื่องไม่ใช่เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเป็นครั้งคราว แต่ต้องเป็นกระบวนการที่ดำเนินไปอย่างสม่ำเสมอ จะช่วยให้ข้อมูลย้อนกลับมีพลังในการขับเคลื่อนพฤติกรรม และผลลัพธ์ที่ดีในระยะยาว

การมีระบบข้อมูลย้อนกลับที่มีประสิทธิภาพส่งผลช่วยให้ที่ปรึกษาการเงินมีการพัฒนาตนเองอย่างเป็นรูปธรรม และต่อเนื่อง ช่วยเพิ่มความผูกพันและลดอัตราการลาออกของบุคลากร ส่งเสริมให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ภายในองค์กร และยกระดับมาตรฐานการให้บริการลูกค้า นอกจากนี้ข้อมูลย้อนกลับช่วยในการสนับสนุน การพัฒนาที่ยั่งยืน ของทั้งบุคคล องค์กร และสังคม

3. แนวทางการพัฒนาศักยภาพที่ปรึกษาการเงินของบริษัทประกันชีวิตในเขต กรุงเทพมหานคร

ผลการวิจัยพบว่า แนวทางการพัฒนาศักยภาพที่ปรึกษาการเงินของบริษัทประกันชีวิตในเขต กรุงเทพมหานคร คือ การพัฒนาความรู้ (Knowledge Development) ควรจัดหลักสูตรพัฒนาความรู้ทางวิชาชีพอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ โดยเฉพาะในด้าน กฎหมายภาษีอากร การวางแผนมรดก การประกันสุขภาพและชีวิต การวิเคราะห์ความต้องการทางการเงินเชิงลึก การอัปเดตเรื่องกฎหมายภาษีใหม่ ๆ และหลักการวางแผนที่เปลี่ยนแปลงเร็วเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับที่ปรึกษาการเงินมืออาชีพ การเสริมความรู้ด้านการลงทุนอย่างเป็นระบบ ที่ปรึกษาการเงินต้องมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์การลงทุนหลากหลายประเภท เช่น กองทุนรวม ตราสารหนี้ หุ้น Unit-Linked และ Universal life รวมถึงสามารถอธิบายความเสี่ยง ความผันผวน และกลยุทธ์การจัดพอร์ตการลงทุนให้เหมาะสมกับเป้าหมายและระดับความเสี่ยงของลูกค้าได้ ที่ปรึกษาการเงินไม่ใช่แค่ขายประกัน แต่ต้องแนะนำการลงทุนเบื้องต้นได้ด้วย โดยเฉพาะในยุคที่ดอกเบี้ยต่ำ ลูกค้าต้องการผลตอบแทนมากขึ้น บริษัทควรจัดอบรมหลักสูตรด้านการลงทุนขั้นพื้นฐานและขั้นสูง รวมถึงเชิญวิทยากรผู้เชี่ยวชาญด้านการเงินการลงทุนมาถ่ายทอดความรู้ เช่น หลักสูตรเรื่อง Asset Allocation และ Risk Management ส่งเสริมให้เข้าสอบคุณวุฒิวิชาชีพ และสอบใบอนุญาตที่เกี่ยวข้อง เช่น Certified Financial Planner (CFP), Investment Consultant (IC License), Investment Planner (IP), CISA หรือ CFA สำหรับผู้ที่สนใจสายลงทุนลึก เพื่อยกระดับความเชื่อมั่นของลูกค้า และยกระดับมาตรฐานวิชาชีพ มีการเรียนรู้ผ่านเทคโนโลยีและระบบ e-Learning โดยบริษัทพัฒนาแพลตฟอร์มการเรียนรู้ที่ครอบคลุมทั้งเนื้อหาประกันและการเงินการลงทุน ผ่านช่องทางออนไลน์ เพื่อรองรับการเรียนรู้แบบยืดหยุ่น และเหมาะสมกับผู้ที่มีเวลาจำกัด มีการเรียนรู้ผ่านกรณีศึกษา และเวิร์กช็อปการฝึกคิดวิเคราะห์ผ่านกรณีศึกษาจริง ทั้งในด้านการวางแผนความคุ้มครอง การจัดพอร์ตลงทุน และการวางแผนภาษี จะช่วยเสริมสร้างทักษะเชิงปฏิบัติและมุมมองแบบองค์รวม การพัฒนาทักษะ (Skill Development) ทักษะในการสื่อสารเชิงสร้างสัมพันธ์ และการให้คำปรึกษาอย่างมีหลักการ เป็นหัวใจสำคัญของการเป็นที่ปรึกษาการเงินที่น่าเชื่อถือ โดยเฉพาะการฟังอย่างลึกซึ้ง การตั้งคำถามเชิงวิเคราะห์ และการอธิบายแนวทางทางการเงินให้ลูกค้าเข้าใจง่าย มีทักษะการวิเคราะห์และวางแผนการเงิน วิเคราะห์ข้อมูลรายรับ-รายจ่าย ทรัพย์สิน หนี้สิน ความเสี่ยง และเป้าหมายของลูกค้า เพื่อสามารถวางแผนทางการเงินที่ครอบคลุมและตอบโจทย์ชีวิตลูกค้าในระยะยาว เช่น แผนเกษียณ แผนการศึกษาบุตร แผนภาษี และแผนการลงทุน มีทักษะการใช้เครื่องมือและเทคโนโลยี ในยุคดิจิทัล ที่ปรึกษาการเงินจำเป็นต้องมีทักษะในการใช้เทคโนโลยี เช่น โปรแกรมวางแผนการเงิน เครื่องมือคำนวณภาษี เครื่องมือวิเคราะห์ความเสี่ยงของลูกค้า รวมถึงการนำเสนอผ่านสื่อดิจิทัล เช่น Zoom PowerPoint หรือเครื่องมือ CRM เพื่อเสริมความเป็นมืออาชีพ พัฒนาทักษะด้านอารมณ์และการจัดการตนเอง ต้องอาศัยความเข้าใจลูกค้าในเชิงอารมณ์ ความเห็นอกเห็นใจ การควบคุมอารมณ์ของตนเอง การสร้างแรงจูงใจในการทำงาน และความสามารถในการรับมือกับการปฏิเสธของลูกค้าอย่างมืออาชีพ ฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ (Workshop-based Training) บริษัทควรออกแบบการอบรมที่เน้นการฝึกปฏิบัติจริง เช่น Role play Coaching หรือ Case Study ซึ่งช่วยให้เกิดทักษะเชิงลึกมากกว่าการเรียนรู้เชิงทฤษฎีเพียงอย่างเดียว และควรมีการออกแบบโปรแกรมฝึกอบรมอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง เพื่อให้ที่ปรึกษาการเงินสามารถพัฒนาทักษะได้อย่างรอบด้านและสอดคล้องกับตลาดประกันชีวิตยุคใหม่ การพัฒนาทัศนคติ (Attitude Development) ซึ่งเป็นองค์ประกอบพื้นฐานที่สำคัญยิ่งในการสร้างตัวตนประกันชีวิตให้สามารถเติบโต

เป็นที่ปรึกษาการเงินที่มีคุณภาพ และสามารถพัฒนาศักยภาพได้อย่างยั่งยืน ปลุกฝังทัศนคติเชิงบวกต่องานที่ทำ โดยมองบทบาทของตนเองว่าเป็น ผู้ให้คำปรึกษาเพื่อช่วยเหลือผู้อื่น มากกว่าการเป็น ผู้ขายประกัน เป็นสิ่งที่สร้างพลังขับเคลื่อนจากภายใน และส่งผลต่อพฤติกรรมในการทำงานอย่างมาก คนที่ทำด้วยใจรักงานบริการ มองลูกค้าเป็นคน ไม่ใช่ยอดขาย จะอยู่ในอาชีพนี้ได้ยาวกว่าเสริมสร้างทัศนคติเชิงวิชาชีพ ที่ปรึกษาการเงินควรมีทัศนคติแบบมืออาชีพ ไม่ยึดติดกับการขายระยะสั้น แต่ให้ความสำคัญกับความสัมพันธ์ระยะยาว ความซื่อสัตย์ ความโปร่งใส และการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง ต้องสร้าง mindset ว่าอาชีพนี้เป็นอาชีพวิชาชีพจริง ๆ ไม่ใช่อาชีพชั่วคราวหรือทางเลือกสุดท้าย การมองอาชีพในเชิงคุณค่าและการกิจทางสังคม โดยพัฒนาให้ตัวแทนเห็นคุณค่าในบทบาทของตนเอง เช่น การเป็นส่วนหนึ่งในการสร้างความมั่นคงให้กับครอบครัวของลูกค้า จะช่วยให้เกิดแรงจูงใจภายใน และความภาคภูมิใจในอาชีพ ฝึกวินัย ความอดทน และทัศนคติต่อความล้มเหลว ในสายอาชีพที่ต้องเผชิญกับการปฏิเสธจำนวนมาก การมีวินัยในตนเอง มีทัศนคติเชิงบวกต่อความล้มเหลว และสามารถฟื้นตัวได้เร็วจากความผิดหวัง คือทัศนคติที่ต้องสร้างผ่านกระบวนการโค้ชชิ่ง การเรียนรู้จากต้นแบบและประสบการณ์ตรง สร้างวัฒนธรรมองค์กรที่สนับสนุนทัศนคติที่ดี บริษัทประกันควรสร้างสภาพแวดล้อมและวัฒนธรรมที่สนับสนุนการมีทัศนคติเชิงบวก เช่น การยกย่องพฤติกรรมที่แสดงความรับผิดชอบต่อลูกค้า การเน้นการทำงานเป็นทีม การให้แรงเสริมทางบวก และการพัฒนาในระยะยาว ไม่ใช่แค่รางวัลยอดขาย การพัฒนาความสามารถ (Competency Development) ที่ปรึกษาการเงินต้องมีความสามารถในการรวบรวม วิเคราะห์ และแปลผลข้อมูลทางการเงินของลูกค้าอย่างเป็นระบบ เพื่อนำไปสู่การวางแผนแบบบูรณาการ ไม่ว่าจะเป็นแผนคุ้มครอง แผนภาษี แผนลงทุน หรือแผนเกษียณ ตัวแทนที่เป็นที่ปรึกษาได้จริง ต้องมีความสามารถวางแผนแบบรอบด้าน ไม่ใช่แค่เสนอแบบประกันที่ขายดีที่สุด ความสามารถในการปรับกลยุทธ์ให้เหมาะสมกับลูกค้าแต่ละราย โดยคำนึงถึงอาชีพ รายได้ ช่วงวัย พฤติกรรมการเงิน และเป้าหมายชีวิต ถือเป็นความสามารถที่สำคัญยิ่ง โดยเฉพาะในยุคที่ความต้องการของลูกค้ามีความหลากหลาย ความสามารถในการใช้เทคโนโลยีประกอบการวางแผนและนำเสนอ ที่ปรึกษาการเงินยุคใหม่ควรมีความสามารถในการใช้ซอฟต์แวร์วางแผนการเงิน โปรแกรมคำนวณภาษี เครื่องมือ CRM รวมถึงแพลตฟอร์มการนำเสนอออนไลน์ เพื่อเพิ่มความแม่นยำ ความน่าเชื่อถือ และความสะดวกในการสื่อสารกับลูกค้า ความสามารถในการตัดสินใจและแก้ไขปัญหาอย่างมีเหตุผล ในการทำหน้าที่ที่ปรึกษา ที่ต้องเผชิญกับสถานการณ์ซับซ้อน เช่น ลูกค้ามีข้อจำกัดทางการเงิน หรือลังเลต่อการตัดสินใจ ความสามารถในการวิเคราะห์ทางเลือก ตัดสินใจอย่างมีเหตุผล และให้คำแนะนำที่เหมาะสมในเวลาที่เหมาะสม ถือเป็นทักษะที่สะท้อนความเป็นมืออาชีพ ความสามารถในการเรียนรู้และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง สามารถปรับตัว เรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ และพัฒนาทักษะอยู่ตลอดเวลา ถือเป็นจุดเด่นที่ทำให้ที่ปรึกษาการเงินสามารถเติบโตในอาชีพได้อย่างยั่งยืน บริษัทควรจัดระบบพัฒนา เช่น โปรแกรมฝึกอบรม การโค้ชโดยผู้เชี่ยวชาญ การเรียนรู้แบบเวิร์กช็อป และการประเมินความสามารถอย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้ที่ปรึกษาการเงินสามารถยกระดับตนเองได้ตามเป้าหมายทางอาชีพ

อภิปรายผล

สภาพทั่วไปของศักยภาพที่ปรึกษาทางการเงินของบริษัทประกันชีวิตในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่าจากการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้จากการสัมภาษณ์ พบว่า ลูกค้าประกันชีวิตมีแนวโน้มตอบสนองต่อที่ปรึกษาที่แสดงออกถึงความรู้ความสามารถด้านการวางแผนการเงินทั้งระบบ ไม่ว่าจะเป็นการวางแผนภาษี การลงทุน การเกษียณ หรือการบริหารความเสี่ยง ทั้งนี้ ที่ปรึกษาที่สามารถเชื่อมโยงผลิตภัณฑ์ประกันเข้ากับเป้าหมายทางการเงินของลูกค้าได้อย่างเป็นระบบ จะได้รับความเชื่อมั่นมากกว่าผู้ที่เน้นการขายผลิตภัณฑ์เดียวโดยขาดการวิเคราะห์ความต้องการเชิงลึก ผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับผลงานของ ญฐิยา ภทริกกิจจากรักษ์ (2560) ซึ่งระบุว่า ตัวแทนขายประกันควรมีการพัฒนาทักษะและความรู้ เพื่อให้สามารถทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษาด้านการเงินส่วนบุคคลได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งสามารถให้ข้อมูลที่ตอบโจทย์ความต้องการเฉพาะของลูกค้าได้อย่างหลากหลาย นอกจากนี้ ธารพงศ์ ลิ้มสุทธิวินภูมิ (2559) ยังเสนอว่าตัวแทนควรปรับบทบาทจากผู้ขายผลิตภัณฑ์ ไปสู่การเป็นที่ปรึกษาที่สามารถบูรณาการทั้งประกันชีวิต ประกันวินาศภัย และผลิตภัณฑ์ทางการเงิน เพื่อให้เกิดการวางแผนอย่างครบวงจรและลดความซ้ำซ้อน ด้านทักษะการสื่อสารและการนำเสนอ พบว่าเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ช่วยลดความซับซ้อนของข้อมูล ทำให้ลูกค้าเข้าใจได้ง่าย และสามารถตัดสินใจได้อย่างมั่นใจ

ทักษะดังกล่าวรวมถึงความสามารถในการใช้ภาพจำลอง กราฟ หรือสถานการณ์สมมติเพื่ออธิบาย เช่น การจำลองกระแสเงินสดหลังเกษียณ ซึ่งสะท้อนถึงความสามารถด้านการนำเสนอที่ดี มีลำดับขั้นตอนชัดเจน และสามารถปรับวิธีการสื่อสารให้เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ แนวโน้มนี้สอดคล้องกับงานของ เบญจอร งามอิมทรัพย์ (2559) ที่ชี้ว่า บุคลิกภาพและการสื่อสารของตัวแทนประกันชีวิตมีผลอย่างมีนัยสำคัญต่อการตัดสินใจซื้อของลูกค้าในกลุ่มพนักงานบริษัทเอกชน โดยเฉพาะในเขตเมืองที่ลูกค้าให้ความสำคัญกับภาพลักษณ์ ความชำนาญ และความเป็นมืออาชีพของผู้ให้บริการ ในส่วนของ ทักษะคติ (Attitude) ผู้ให้ข้อมูลระบุว่า ที่ปรึกษาการเงินที่มีจรรยาบรรณ รับฟังลูกค้า ไม่เร่งรัดการตัดสินใจ และให้ความสำคัญกับประโยชน์ของลูกค้ามากกว่าค่าคอมมิชชั่น มักได้รับความไว้วางใจสูงกว่าที่ปรึกษาที่มีแนวโน้มขายเพียงเพื่อผลตอบแทนระยะสั้น แนวคิดดังกล่าวสอดคล้องกับผลงานของ หงส์ณัญญา ด่วงโสน และจรัญญา ปานเจริญ (2565) ที่พบว่าทัศนคติด้านความรู้สึก ความเข้าใจ และพฤติกรรมของที่ปรึกษามีอิทธิพลทางบวกต่อความตั้งใจซื้อของลูกค้า ขณะที่ภาพลักษณ์ของบริษัทประกันภัยหากมีความไม่โปร่งใสหรือมีข่าวด้านลบจะส่งผลทางลบต่อความตั้งใจซื้อ อีกประเด็นหนึ่งที่ได้รับการเน้นย้ำจากข้อมูลภาคสนาม คือ ความสามารถในการให้บริการหลังการขาย (After-Sales Service) เช่น การแจ้งเตือนวันครบกำหนดกรมธรรม์ การให้คำแนะนำเพิ่มเติม หรือการช่วยประสานงานกรณีเคลมสินไหมแบบ Real-Time ซึ่งช่วยเสริมสร้างความสัมพันธ์ระยะยาว และส่งผลต่อความภักดี (Customer Loyalty) โดยตรง ลูกค้ามีความรู้สึกว่าได้รับการดูแลอย่างต่อเนื่อง เสมือนมีที่ปรึกษาส่วนตัว ในภาพรวม สามารถสรุปได้ว่า การเป็นที่ปรึกษาทางการเงินที่ประสบความสำเร็จในธุรกิจประกันชีวิตนั้น ไม่สามารถอาศัยเพียงความรู้หรือยอดขาย แต่ต้องประกอบด้วยสมรรถนะครบทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ 1) ความรู้ผลิตภัณฑ์และวางแผนการเงิน 2) ทักษะการสื่อสาร การนำเสนอ การใช้เทคโนโลยี 3) ทักษะที่ดี มุ่งประโยชน์ลูกค้า มีจรรยาบรรณ 4) ความสามารถในการวิเคราะห์ วางแผน และบริการหลังการขาย จากข้อมูลที่ได้ ยังสามารถนำไปพัฒนาเป็นกรอบสมรรถนะ (Competency Framework) สำหรับใช้ในการพัฒนาบุคลากรในสายงานที่ปรึกษาการเงินของบริษัทประกันชีวิต เพื่อให้สามารถตอบสนองต่อความคาดหวังของผู้บริโภคในยุคใหม่ได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

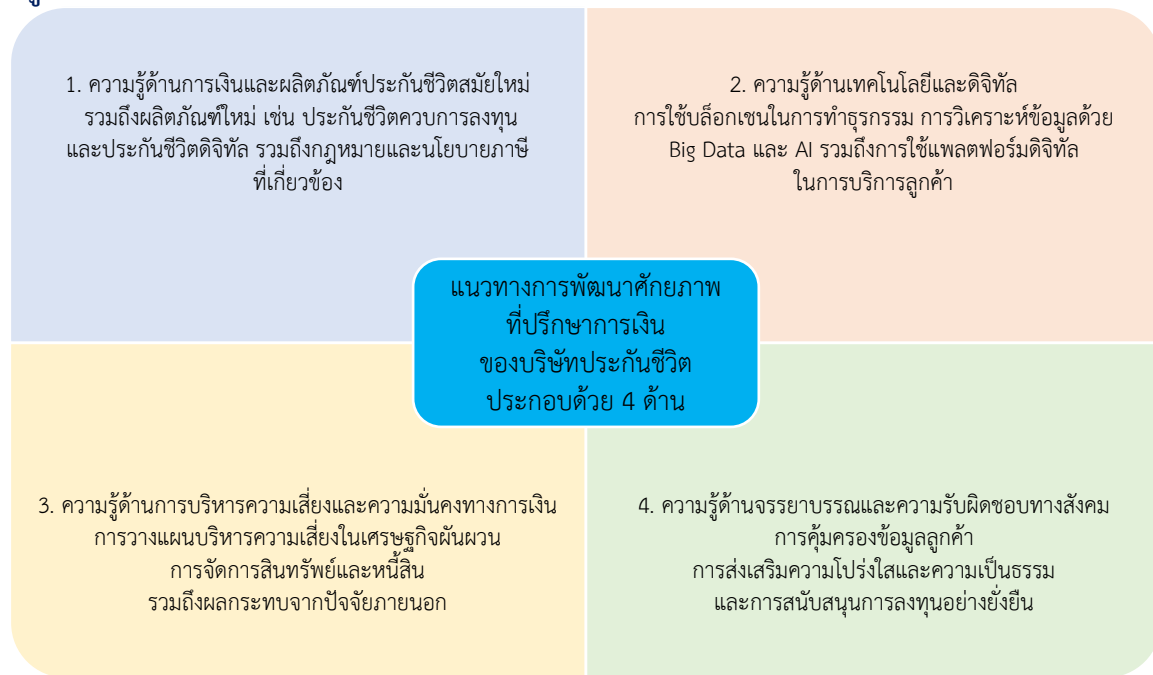
กระบวนการพัฒนาศักยภาพที่ปรึกษาการเงินของบริษัทประกันชีวิตในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่า 1) ปัจจัยนำเข้า (Input) บุคลากรเป็นปัจจัยนำเข้าที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อความสำเร็จในการพัฒนาศักยภาพของที่ปรึกษาการเงิน ลักษณะของบุคลากรมีบุคลิกภาพและความน่าเชื่อถือที่เหมาะสมกับการเป็นที่ปรึกษาทางการเงิน ทั้งในด้านความรู้ ทักษะ และทัศนคติ ซึ่งจะนำไปสู่การเป็นที่ปรึกษาทางการเงินที่มีคุณภาพและเป็นที่ยอมรับในสายอาชีพ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของกิตติพิงค์ คงธนาทรัพย์ (2567) พบว่าบุคลากรที่มีคุณสมบัติและความพร้อมที่เหมาะสมถือเป็นปัจจัยนำเข้าที่สำคัญยิ่งต่อความสำเร็จในการพัฒนาศักยภาพที่ปรึกษาการเงิน และคุณลักษณะส่วนบุคคลของที่ปรึกษาหรือพนักงานขายมีผลอย่างมากต่อความไว้วางใจและความพึงพอใจของลูกค้า ดังนั้นองค์กรควรสรรหาและส่งเสริมบุคลากรที่มีบุคลิกภาพน่าเชื่อถือและทัศนคติที่ดีต่อการบริการ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุบงกช เผือกแดง และคณะ (2566) พบว่า ศักยภาพของพนักงานบริการยุคดิจิทัลประกอบด้วยปัจจัยหลักด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและนวัตกรรมควบคู่กับด้านบุคลากรและการบริการด้วยแหล่งเรียนรู้สมัยใหม่ เช่น หลักสูตรออนไลน์หรือวิดีโอความรู้ ก็ทำให้ที่ปรึกษาสามารถเข้าถึงความรู้ใหม่ได้ง่ายและพัฒนาตนเองได้ต่อเนื่อง 2) กระบวนการ (Process) เริ่มต้นจากการประเมินศักยภาพของบุคลากรอย่างเป็นระบบ ทั้งในด้านความรู้ ทักษะ และทัศนคติ เพื่อให้สามารถออกแบบแนวทางการพัฒนาได้อย่างเหมาะสมและตรงจุด ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของปฐมพล อ้นขวัญเมือง (2562) พบว่า ธนาคารควรจัดให้มีการฝึกอบรมพนักงานด้านการบริหารความมั่งคั่งอย่างต่อเนื่อง พร้อมทั้งกำหนดขั้นตอนการทำงานมาตรฐาน เพื่อให้ที่ปรึกษาการเงินมีความรู้ทักษะทันสมัยและปฏิบัติงานได้อย่างเป็นมืออาชีพ สามารถแนะนำการลงทุนแก่ลูกค้าได้อย่างถูกต้องและสร้างความเชื่อมั่น จนนำไปสู่ผลงานที่บรรลุเป้าหมายองค์กร นอกจากนี้ระบบพี่เลี้ยง หรือ Mentoring System เป็นกระบวนการสำคัญที่ช่วยเสริมสร้างศักยภาพของที่ปรึกษาการเงินได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสำหรับบุคลากรใหม่หรือผู้ที่ยังมีประสบการณ์น้อย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของกิตติศักดิ์ แก้วบุตรดี และอัจฉรา กิจเดช (2561) พบว่า การมีพี่เลี้ยงมืออาชีพช่วยถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ชี้แนะการแก้ปัญหา พร้อมสร้างแรงจูงใจให้ผู้เข้ารับการสอนสามารถปรับตัวเข้ากับงานและองค์กรได้เร็วขึ้น พี่เลี้ยงที่มีประสบการณ์จะคอยโค้ชเป็นรายบุคคล ช่วยเสริมสร้างความมั่นใจและทักษะเชิงอารมณ์ให้ที่ปรึกษาการเงินหน้าใหม่

ลดความรู้สึกโดดเดี่ยวในการเผชิญปัญหา และส่งเสริมความผูกพันในสายอาชีพ ผลลัพธ์คือ อัตราการลาออกลดลง และองค์กรมีรากฐานความสำเร็จที่มั่นคงยั่งยืนยิ่งขึ้นจากการรักษาบุคลากรที่มีอึดไว้ได้ ขั้นตอนสุดท้ายของกระบวนการพัฒนาคือ การติดตามผลและการให้ข้อเสนอแนะอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ที่ปรึกษาการเงินสามารถปรับปรุงและพัฒนาตนเองได้อย่างมีทิศทาง การจัดประชุมทีมและการทบทวนผลการปฏิบัติงานเป็นระยะ การให้คำปรึกษา และข้อเสนอแนะเชิงบวก การวัดผลด้วยตัวชี้วัดที่ชัดเจน 3) ผลลัพธ์ (Output) มีผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นโดยตรงกับตัวที่ปรึกษาการเงิน ได้แก่ การยกระดับความรู้ ความสามารถ และทักษะที่จำเป็น หลังจากผ่านกระบวนการพัฒนาแล้ว ที่ปรึกษาการเงินจะมีความรู้ ความสามารถ และทักษะทางการเงินที่ลึกซึ้งขึ้น สามารถให้คำแนะนำลูกค้าอย่างมืออาชีพและเป็นที่ยอมรับ มีความเชื่อมั่นในตนเองและความภาคภูมิใจ มีความสามารถในการแข่งขันทางธุรกิจ และรักษารฐานลูกค้าไว้ได้อย่างยั่งยืน ซึ่งสอดคล้องงานวิจัยของ ปฐมพล อันขวัญเมือง (2562) พบว่าการสร้างความเชื่อมั่นและให้บริการลูกค้าอย่างสม่ำเสมอ แม้ยามเศรษฐกิจผันผวน เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ลูกค้าไว้วางใจและอยู่กับองค์กรต่อเนื่อง ซึ่งขึ้นอยู่กับศักยภาพ และความเป็นมืออาชีพของตัวที่ปรึกษาการเงินเองเป็นหลัก การสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้และพัฒนาอย่างต่อเนื่อง (Learning Organization) ทำให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันภายในองค์กร ทั้งในระดับปัจเจกและระดับทีม ส่งผลให้เกิดวัฒนธรรมองค์กรที่ส่งเสริมการเรียนรู้และการเติบโต การลดอัตราการลาออกและการเพิ่มความผูกพันในองค์กร มีเส้นทางความก้าวหน้าและระบบสนับสนุนที่ดี ช่วยให้ที่ปรึกษาการเงินเกิดความผูกพันและมีแนวโน้มอยู่ในองค์กรในระยะยาว ลดต้นทุนการสรรหาและพัฒนาใหม่ สอดคล้องกับงานวิจัยของกิตติศักดิ์ แก้วบุตรดี และอัจฉรา กิจเดช (2561) พบว่า อัตราการลาออกที่ลดลงและความผูกพันที่เพิ่มขึ้น เนื่องจากพวกเขาเห็นเส้นทางความก้าวหน้าในอาชีพที่ชัดเจนและรู้ว่า องค์กรมีระบบสนับสนุนการเติบโต 4) การให้ข้อมูลย้อนกลับ (Feedback) เป็นกลไกสำคัญที่ช่วยเสริมสร้างการเรียนรู้ การพัฒนา และการปรับปรุงอย่างต่อเนื่องทั้งในระดับบุคคลและองค์กร การให้ข้อมูลย้อนกลับมีบทบาทสำคัญในการเชื่อมโยงระหว่างผลลัพธ์ (Output) และการพัฒนาต่อเนื่อง (Continuous Improvement) ช่วยส่งเสริมการเรียนรู้และพัฒนาตนเอง การได้รับข้อมูลย้อนกลับที่ชัดเจนและสร้างสรรค์ช่วยให้ที่ปรึกษาการเงินเข้าใจจุดแข็งและจุดอ่อนของตนเอง สามารถกำหนดแนวทางการพัฒนาที่เหมาะสมกับตนเองได้อย่างชัดเจน

แนวทางการพัฒนาศักยภาพที่ปรึกษาการเงินของบริษัทประกันชีวิตในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่า 1) การพัฒนาความรู้ (Knowledge Development) จัดหลักสูตรพัฒนาความรู้ทางวิชาชีพอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ บริษัทควรจัดอบรมหลักสูตรด้านการลงทุนขั้นพื้นฐานและขั้นสูง รวมถึงเชิญวิทยากรผู้เชี่ยวชาญด้านการเงินการลงทุนมาถ่ายทอดความรู้ เพื่อยกระดับความเชื่อมั่นของลูกค้า และยกระดับมาตรฐานวิชาชีพ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของวัฒนลักษณ์ เวชประสิทธิ์ และคณะ (2565) พบว่า การพัฒนาสมรรถนะของตัวแทนต้องเน้น ด้านความรู้ ได้แก่ การเรียนรู้ผลิตภัณฑ์ประกันชีวิต แต่ละประเภทและเงื่อนไขของกรมธรรม์อย่างครบถ้วน ศึกษาข้อมูลผลิตภัณฑ์ของบริษัทคู่แข่ง ตลอดจนมีความรู้รอบด้าน ที่เกี่ยวข้องกับงาน และที่สำคัญคือต้อง ขายสินค้าอย่างถูกต้องตามจรรยาบรรณวิชาชีพ นอกจากนี้ยังควรพัฒนาความรู้ด้านการวางแผนการเงินเพิ่มเติม เพื่อยกระดับตนเองจากตัวแทนขายประกันไปสู่บทบาทที่ปรึกษาทางการเงินอย่างมืออาชีพ และบริษัทควรกำหนดนโยบายสนับสนุนการเรียนรู้เพิ่มเติมให้แก่ตัวแทนอย่างต่อเนื่อง เพื่อพัฒนาตัวแทนประกันชีวิตไปสู่การเป็นนักวางแผนการเงินและที่ปรึกษาการเงินในอนาคต มีการเรียนรู้ผ่านเทคโนโลยีและระบบ e-Learning โดยบริษัทพัฒนาแพลตฟอร์มการเรียนรู้ที่ครอบคลุมทั้งเนื้อหาประกันและการเงินการลงทุน ผ่านช่องทางออนไลน์ เพื่อรองรับการเรียนรู้แบบยืดหยุ่น และเหมาะสมกับผู้ที่มีเวลาจำกัด สอดคล้องกับงานวิจัยของ วรฤทัย ทานะเวช และภิญโญ รัตนพันธุ์ (2563) พบว่า คุณลักษณะและความรู้ของพนักงานธนาคารที่สร้างความประทับใจให้ลูกค้าอย่างชัดเจน กล่าวได้ว่าลูกค้าคาดหวังให้พนักงานธนาคารมีความรู้เชิงผลิตภัณฑ์การเงินสูง และสามารถถ่ายทอดข้อมูลคำปรึกษาที่ถูกต้อง น่าเชื่อถือได้ 2) การพัฒนาทักษะ (Skill Development) จากการศึกษาพบว่าทักษะในการสื่อสารเชิงสร้างสัมพันธ์ และการให้คำปรึกษาอย่างมีหลักการ เป็นหัวใจสำคัญของการเป็นที่ปรึกษาการเงินที่น่าเชื่อถือ โดยเฉพาะการฟังอย่างลึกซึ้ง การตั้งคำถามเชิงวิเคราะห์ และการอธิบายแนวทางทางการเงินให้ลูกค้าเข้าใจง่าย มีทักษะการวิเคราะห์ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ วรฤทัย ทานะเวช และภิญโญ รัตนพันธุ์ (2563) พบว่าการพัฒนาทักษะด้านเทคโนโลยีดิจิทัลกลายเป็นองค์ความรู้ใหม่ที่ผู้ปฏิบัติงานยุคปัจจุบันต้องพัฒนา เนื่องจากช่องทางการขายและให้บริการลูกค้าได้เปลี่ยนไปสู่ออนไลน์

และดิจิทัลมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ วัฒนลักษณ์ เวชประสิทธิ์ และคณะ (2565) พบว่า สมรรถนะแบ่งออกเป็นสามมิติ ได้แก่ ด้านความรู้, ด้านทักษะ, และด้านทัศนคติ พบว่าตัวแทนที่ประสบความสำเร็จมักมีทัศนคติที่ดีต่อวิชาชีพ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ธนภัทร ธรรมากัลยากุล และคณะ (2566) พบว่า ตัวแทนที่มีความสามารถในการคิดวิเคราะห์วางแผน และตัดสินใจตามสถานการณ์อย่างมีเหตุผล มีประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานสูง และสามารถสร้างความพึงพอใจแก่ลูกค้าได้มากขึ้น ความสามารถในการวิเคราะห์ทางเลือกตัดสินใจอย่างมีเหตุผล และให้คำแนะนำที่เหมาะสมในเวลาที่เหมาะสม ถือเป็นทักษะที่สะท้อนความเป็นมืออาชีพ ความสามารถในการเรียนรู้และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง สามารถปรับตัว เรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ และพัฒนาทักษะอยู่ตลอดเวลา

องค์ความรู้ใหม่

ภาพที่ 2 แนวทางการพัฒนาศักยภาพที่ปรึกษาการเงินของบริษัทประกันชีวิต
ที่มา: ผู้วิจัย (2568)

จากภาพที่ 2 สรุปแนวทางการพัฒนาศักยภาพที่ปรึกษาการเงินของบริษัทประกันชีวิต ประกอบด้วย 4 ด้าน

1. ความรู้ด้านการเงินและผลิตภัณฑ์ประกันชีวิตสมัยใหม่ คือ ความรู้เกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ประกันชีวิตแบบใหม่ เช่น ประกันชีวิตควบการลงทุน (Investment-linked) ประกันชีวิตแบบดิจิทัล (Digital Life Insurance) โดยความเข้าใจในแนวโน้มการวางแผนการเงินยุคดิจิทัลและการวางแผนเกษียณอายุแบบใหม่ ตลอดจนความรู้เกี่ยวกับกฎหมายและนโยบายภาษีล่าสุดที่เกี่ยวข้องกับประกันชีวิต

2. ความรู้ด้านเทคโนโลยีและดิจิทัล คือ การใช้เทคโนโลยีบล็อกเชน (Blockchain) ในการทำธุรกรรมประกันชีวิต ความรู้เกี่ยวกับการวิเคราะห์ข้อมูลลูกค้าด้วย Big Data และ AI เพื่อสร้างแผนการเงินที่เหมาะสมและแม่นยำ การใช้แอปพลิเคชันและแพลตฟอร์มดิจิทัลสำหรับการสื่อสารและบริการลูกค้าแบบเรียลไทม์

3. ความรู้ด้านการบริหารความเสี่ยงและความมั่นคงทางการเงิน คือ แนวทางการวางแผนบริหารความเสี่ยงในภาวะเศรษฐกิจที่ผันผวน การวางแผนจัดการสินทรัพย์และหนี้สินเพื่อเพิ่มความมั่นคงทางการเงินของลูกค้า ความเข้าใจเกี่ยวกับผลกระทบของปัจจัยภายนอก เช่น ภาวะเงินเฟ้อ สถานการณ์การเมืองต่อการลงทุนและประกันชีวิต

4. ความรู้ด้านจรรยาบรรณและความรับผิดชอบต่อสังคม คือ การปรับใช้หลักจรรยาบรรณในยุคดิจิทัล และการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของลูกค้า (Data Privacy) การส่งเสริมความโปร่งใสและความเป็นธรรมในการให้บริการลูกค้า ความรับผิดชอบต่อสังคมและการส่งเสริมการลงทุนอย่างยั่งยืน (Sustainable Investment)

สรุปผลการวิจัย

สภาพทั่วไปของศักยภาพที่ปรึกษาการเงิน สิ่งที่สำคัญที่ทำให้ลูกค้าซื้อประกันชีวิตกับที่ปรึกษาการเงินคือความรู้และความเชี่ยวชาญด้านผลิตภัณฑ์และการวางแผนการเงิน ตลอดจนที่ปรึกษาการเงินบางคนยังเน้นขายประกันมากกว่าการวางแผนการเงินทำให้ลูกค้ารู้สึกที่กำลังถูกขายของไม่ใช่ได้รับคำปรึกษา ตลอดจนสภาพเศรษฐกิจที่ไม่เอื้อต่อการออมระยะยาว การแข่งขันจากแพลตฟอร์ม ลูกค้าสามารถซื้อประกันเองทางออนไลน์ ภาพลักษณ์เชิงลบของอาชีพจากพฤติกรรมตัวแทนบางราย และข้อจำกัดจากกฎระเบียบและการกำกับดูแลจากภาครัฐ มีข้อกำหนดจาก คปภ.

กระบวนการพัฒนาศักยภาพที่ปรึกษาการเงินมีการพิจารณาข้อมูลดังนี้ ปัจจัยนำเข้า บุคลากรเป็นปัจจัยนำเข้าที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อความสำเร็จในการพัฒนาศักยภาพของที่ปรึกษาการเงิน กระบวนการเริ่มต้นจากการประเมินศักยภาพของบุคลากรอย่างเป็นระบบ ทั้งในด้านความรู้ ทักษะ และทัศนคติ เพื่อให้สามารถออกแบบแนวทางการพัฒนาได้อย่างเหมาะสมและตรงจุด การประเมินความรู้ทางการเงินและความเข้าใจในผลิตภัณฑ์ประกันชีวิต ผลลัพธ์การยกระดับความรู้ ความสามารถ และทักษะที่จำเป็น หลังจากผ่านกระบวนการพัฒนาแล้ว ที่ปรึกษาการเงินจะมีความรู้ ความสามารถ และทักษะทางการเงินที่ลึกซึ้งขึ้น สามารถให้คำแนะนำลูกค้าอย่างมืออาชีพและเป็นที่ยอมรับ มีความเชื่อมั่นในตนเอง และความภาคภูมิใจในอาชีพ การให้ข้อมูลย้อนกลับเป็นกลไกสำคัญที่ช่วยเสริมสร้างการเรียนรู้ การพัฒนา และการปรับปรุงอย่างต่อเนื่องทั้งในระดับบุคคลและองค์กร การให้ข้อมูลย้อนกลับมีบทบาทสำคัญในการเชื่อมโยงระหว่าง ผลลัพธ์ (Output) และการพัฒนาต่อเนื่อง (Continuous Improvement) ช่วยส่งเสริมการเรียนรู้และพัฒนาตนเอง การได้รับข้อมูลย้อนกลับที่ชัดเจนและสร้างสรรค์ช่วยให้ที่ปรึกษาการเงินเข้าใจจุดแข็งและจุดอ่อนของตนเอง สามารถกำหนดแนวทางการพัฒนาที่เหมาะสมกับตนเองได้อย่างชัดเจน

แนวทางการพัฒนาศักยภาพที่ปรึกษาการเงิน คือ การพัฒนาความรู้ (Knowledge Development) ควรจัดหลักสูตรพัฒนาความรู้ทางวิชาชีพอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 ภาครัฐและหน่วยงานกำกับดูแล (เช่น คปภ.) ควรกำหนดนโยบายมาตรฐานวิชาชีพของที่ปรึกษาการเงินอย่างชัดเจน โดยการนำแนวทางด้านการพัฒนาศักยภาพของที่ปรึกษาการเงิน อาทิ สนับสนุนการอบรม/ทดสอบมาตรฐานวิชาชีพอย่างต่อเนื่อง มาพัฒนาที่ปรึกษาการเงิน

1.2 สมาคมวิชาชีพควรกำหนดนโยบายเกี่ยวกับจัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ (Networking/Mentoring) ตลอดจนการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ออนไลน์ให้กับที่ปรึกษาการเงินให้เข้าถึงได้ง่ายและต่อเนื่อง

2. ข้อเสนอแนะด้านการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 การขยายพื้นที่การศึกษาวิจัย ควรศึกษาศักยภาพของที่ปรึกษาการเงินในต่างจังหวัด หรือทั่วประเทศ เพื่อเปรียบเทียบกับเขตกรุงเทพมหานคร และวิเคราะห์ความแตกต่างด้านปัจจัยภูมิศาสตร์ วัฒนธรรมองค์กร และกลุ่มลูกค้า

2.2 จากการที่การวิจัยครั้งนี้เน้นการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ ดังนั้นการใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงผสม (Mixed Methods) โดยการรวบรวมข้อมูลทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครอบคลุมและสามารถวิเคราะห์เชิงสถิติประกอบกับข้อมูลเชิงลึกได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2.3 การศึกษาเปรียบเทียบระหว่างบริษัท โดยการศึกษาเปรียบเทียบแนวทางการพัฒนาศักยภาพของที่ปรึกษาการเงินระหว่างบริษัทประกันชีวิตขนาดใหญ่และขนาดกลาง/เล็ก เพื่อหาแนวทางที่เหมาะสมตามขนาดองค์กร

เอกสารอ้างอิง

- กิตติพงศ์ คงธนาทรัพย์. (2567). คุณลักษณะพนักงานขายที่มีอิทธิพลต่อความไว้วางใจ ความเชื่อมั่น และการตัดสินใจ กลับมาใช้บริการของผู้ใช้บริการธุรกิจค้าปลีกขนาดเล็กใน จังหวัดนนทบุรี. *วารสารวิทยาการจัดการปริทัศน์*, 26(3), 17-32.
- กิตติศักดิ์ แก้วบุตรดี และ อัจฉรา กิจเดช. (2561). พัฒนาการด้วยระบบพี่เลี้ยง (มืออาชีพ). *วารสาร Mahidol R2R e-Journal*, 5(1), 1-8.
- คณะกรรมการกำกับและส่งเสริมการประกอบธุรกิจประกันภัย. (2561). *หลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขในการกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำในการบริหารจัดการความเสี่ยงของบริษัทประกันชีวิต/วินาศภัย*. กรุงเทพฯ: คณะกรรมการกำกับและส่งเสริมการประกอบธุรกิจประกันภัย.
- ณัฐยา ภัทรกิจจานุรักษ์. (2560). ปัจจัยที่มีผลต่อการเลือกซื้อประกันชีวิตของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล. (บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์)
- ธนภัทร ธรรมากัลยากุล, อนันต์ ธรรมชาลย์ และ ปัญญวัฒน์ จุฑามาต. (2566). แนวทางการพัฒนาสมรรถนะของตัวแทนขายประกันชีวิตในประเทศไทย. *วารสารวิชาการสังคมศาสตร์เครือข่ายวิจัยประชาชื่น*, 5(2), 99-117.
- ธราพงศ์ ลิ้มสุทธิวันภูมิ. (2559). การศึกษาช่องทางการขายหลักของบริษัทประกันชีวิตผ่าน ตัวแทนประกันชีวิต. *วารสารวิจัยและพัฒนา วไลยอลงกรณ์ในพระบรมราชูปถัมภ์ สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 11(2), 63-72.
- เบญจอร งามอิมทรัพย์. (2559). การศึกษาปัจจัยส่วนบุคคล ทักษะการขายของตัวแทนขายประกัน และการสื่อสารการตลาดแบบครบวงจร มีผลต่อการตัดสินใจซื้อประกันชีวิตของพนักงานบริษัทเอกชนในกรุงเทพมหานคร. (บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยกรุงเทพ)
- เบญญา รัตติโกเมน. (2558). *กลยุทธ์ผลิตภัณฑ์ประกันชีวิตของธุรกิจประกันชีวิตสำหรับผู้สูงอายุในกรุงเทพมหานคร*. (ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศิลปากร).
- ปฐมพล อันขวัญเมือง. (2562). แนวทางการพัฒนาศักยภาพของพนักงานขายที่มีผลต่อยอดขายผลิตภัณฑ์กลุ่มลูกค้า Wealth ขององค์กร. ใน *การประชุมนำเสนอผลงานวิจัยบัณฑิตศึกษาระดับชาติ ครั้งที่ 14 มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย* (น. 1253-1262). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย.
- วรฤทัย ทานะเวช และ ภิญญู รัตนพันธุ์. (2563). แนวทางการพัฒนาศักยภาพในการปฏิบัติงานของพนักงานธนาคารด้วยการประยุกต์ใช้สุนทรียสาธก กรณีศึกษา ธนาคาร ABC ในจังหวัดขอนแก่น. *วารสารวิชาการและวิจัย มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ*, 10(3), 121-135.
- วัฒนลักษณ์ เวชประสิทธิ์, บุษกร วัฒนบุตร และ วิโรจน์ หมั่นเทพ. (2565). แนวทางการพัฒนาสมรรถนะตัวแทนประกันชีวิต กรณีศึกษา สำนักงานตัวแทน บริษัท กรุงไทย-แอกซ่า ประกันชีวิต จำกัด (มหาชน) สาขานวลจันทร์ กรุงเทพมหานคร. *วารสารพุทธนวัตกรรมการจัดการ*, 5(2), 92-106.
- สมาคมประกันชีวิตไทย. (2564). *รายงานสถานการณ์ธุรกิจประกันชีวิตประจำปี 2564*. สืบค้นจาก <https://www.tlia.or.th/report-2564>.
- สำนักนโยบายการออมและการลงทุน สำนักงานเศรษฐกิจการคลัง. (2565). *ประมาณการเศรษฐกิจไทย*. สืบค้นจาก <https://www.fpo.go.th/main/Economic-report/Thailand-Economic-Projections.aspx?yy=2022>.
- สูงงกช เผือกแดง, สุภัททา ปิณฑะแพทย์ และ ภาวินี บุญยโสภณ. (2566). การพัฒนารูปแบบศักยภาพของพนักงานในหน่วยปฏิบัติงานบริการลูกค้าสัมพันธ์ในยุคดิจิทัล. *วารสารพัฒนาธุรกิจและอุตสาหกรรม*, 3(3), 39-51.
- หงส์ณัญญา ดั่งโสน และ จริญญา ปานเจริญ. (2565). ทศนคติและความไว้วางใจที่ส่งผลต่อความตั้งใจซื้อประกันชีวิตและประกันสุขภาพผ่านช่องทางตัวแทนแบบออนไลน์ ของผู้บริโภคในกรุงเทพมหานคร. *วารสารสุทธิปริทัศน์*, 37(2), 16-28.
- Creswell, J. W. (2013). *Qualitative Inquiry & Research Design Choosing among Five Approaches*. (3rd ed.). Thousand Oaks, CA: SAGE.

Human Capital Management Guidelines to Create Employee Motivation, Case Study: Boly Pipe Company Limited

Natcha Thamphuwapat^{1*} Busakorn Watthanabut² and Trakul Chitwattanakorn²

¹ Master' degree Student, Department of Arts Program in Business and Human Capital Development,
North Bangkok University, Thailand

² Department of Arts Program in Business and Human Capital Development, North Bangkok University, Thailand

* Corresponding author. E-mail: natcha.tham@northbkk.ac.th

ABSTRACT

This research article aims to study (1) the general condition of motivational factors in employee work and (2) the human capital management strategies regarding motivational factors in the work of employees at Boly Pipe Company Limited. This research is qualitative in nature. The tool used for data collection is a semi-structured interview. Key informants include 18 individuals from various levels: management personnel, managerial staff, team leaders, and employees who are involved, selected purposefully. Data analysis was conducted through content analysis. The study's findings reveal that (1) the general condition of motivational factors in employee work includes job characteristics that affect satisfaction and effort in performance, such as achievement, recognition, responsibility, and opportunities for advancement. These factors promote good mental health and a positive attitude toward work, leading employees to be committed, dedicated, and enthusiastic about their work, as well as willing to effectively develop themselves. Additionally, factors related to hygiene, such as the work environment, company policies, compensation, interpersonal relationships, and job security, are also important components that enhance job satisfaction and reduce dissatisfaction, which in turn affects overall performance effectiveness. (2) The human capital management strategies regarding motivational factors in employee work include addressing basic needs and higher-level needs. The company should consider overall compensation, plan and organize employee skill development activities, encourage employee participation in the company, and develop technology-related skills to effectively enhance employee motivation, leading to the success of the private company.

Keywords: Human Capital Management, Work Motivation, Employees

แนวทางการจัดการทุนมนุษย์เพื่อสร้างแรงจูงใจในการทำงานของพนักงาน กรณีศึกษา บริษัท บอลีไฟฟ์ จำกัด

ณัชชา ธรรมภูวภัทร์^{1*} บุษกร วัฒนบุตร² และ ตระกูล จิตวัฒนากกร²

¹ นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาธุรกิจและทุนมนุษย์ มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ ประเทศไทย

² หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาธุรกิจและทุนมนุษย์ มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ ประเทศไทย

* Corresponding author. E-mail: natcha.tham@northbkk.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา (1) สภาพทั่วไปของปัจจัยแรงจูงใจในการทำงานของพนักงาน (2) แนวทางการจัดการทุนมนุษย์ด้านปัจจัยแรงจูงใจในการทำงานของพนักงาน บริษัท บอลีไฟฟ์ จำกัด การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูลคือแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง ผู้ให้ข้อมูลสำคัญประกอบด้วย บุคลากรระดับบริหาร บุคลากรระดับผู้จัดการ บุคลากรระดับหัวหน้าพนักงาน และบุคลากรระดับพนักงาน ที่มีส่วนเกี่ยวข้องจำนวน 18 คน โดยเลือกแบบเจาะจง วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการศึกษาพบว่า 1) สภาพทั่วไปของปัจจัยแรงจูงใจในการทำงานของพนักงาน พบว่า ปัจจัยแรงจูงใจในการทำงานของพนักงานประกอบด้วยลักษณะของงานที่ส่งผลต่อความพึงพอใจและความพยายามในการปฏิบัติงาน เช่น ความสำเร็จ การได้รับการยอมรับ ความรับผิดชอบ และโอกาสในการก้าวหน้า ซึ่งส่งเสริมสุขภาพจิตที่ดีและทัศนคติที่ดีต่อการทำงาน ทำให้พนักงานมีความตั้งใจ ทุ่มเท และกระตือรือร้นในการทำงาน รวมถึงมีความเสียสละในการพัฒนาตนเองอย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ ปัจจัยด้านสุขอนามัย เช่น สภาพแวดล้อมการทำงาน นโยบายบริษัท ค่าตอบแทน ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล และความมั่นคงในการทำงานยังเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ช่วยเพิ่มความพึงพอใจในการทำงานและลดความไม่พอใจ ซึ่งส่งผลต่อประสิทธิภาพของผลงานโดยรวม 2) แนวทางการจัดการทุนมนุษย์ด้านปัจจัยแรงจูงใจในการทำงานของพนักงาน ได้แก่ การตอบสนองความต้องการระดับต้น และการตอบสนองความต้องการระดับสูง ได้แก่ บริษัทควรพิจารณาตอบแทนโดยรวม ต้องมีการวางแผนจัดกิจกรรมโครงการพัฒนาทักษะพนักงาน ส่งเสริมให้พนักงานมีส่วนร่วมในบริษัท รวมถึงการพัฒนาทักษะด้านเทคโนโลยีเพื่อช่วยเสริมสร้างแรงจูงใจในการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพให้กับพนักงานบริษัทเอกชนนำไปสู่ความสำเร็จ

คำสำคัญ: การจัดการทุนมนุษย์, แรงจูงใจในการทำงาน, พนักงาน

© 2025 JSSP: Journal of Social Science Panyapat

บทนำ

กรมพัฒนาฝีมือแรงงานได้กำหนดทิศทางการพัฒนาศักยภาพกำลังแรงงานไว้ 4 ข้อตามยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี และแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 ได้แก่ (1) การพัฒนาฝีมือแรงงานให้มีคุณภาพสูงและตรงตามความต้องการของตลาดแรงงาน โดยมุ่งเน้นทักษะที่สอดคล้องกับอุตสาหกรรมเป้าหมายและเทคโนโลยีสมัยใหม่ (2) การส่งเสริมการสร้างงานและยกระดับรายได้เพื่อให้ประชาชนมีอาชีพที่มั่นคง (3) การสร้างระบบการคุ้มครองแรงงานที่มีประสิทธิภาพรองรับการเปลี่ยนแปลงในตลาดแรงงาน และ (4) การสร้างความร่วมมือระหว่างทุกภาคส่วน เพื่อให้การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของประเทศมีประสิทธิภาพและตอบสนองความต้องการของประเทศอย่างแท้จริง (กรมพัฒนาฝีมือแรงงาน, 2567) ในโลกธุรกิจที่มีการแข่งขันสูง การบริหารทุนมนุษย์ (Human Capital Management: HCM) เป็นกลยุทธ์สำคัญที่ช่วยขับเคลื่อนองค์กรสู่ความสำเร็จอย่างยั่งยืน โดยกระบวนการนี้ครอบคลุมการจัดการทรัพยากรมนุษย์อย่างเป็นระบบ ตั้งแต่การสรรหา การพัฒนา การรักษา จนถึงการบริหารจัดการผลการปฏิบัติงาน เพื่อให้พนักงานสามารถใช้ศักยภาพสูงสุดของตนได้ การบริหารทุนมนุษย์ที่มีประสิทธิภาพส่งผลดีต่อองค์กร เช่น เพิ่มผลิตภาพ ลดอัตราการลาออก และสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่ดี (ชัยญานุช อาจคำ, 2566) นอกจากนี้ แรงจูงใจในการทำงานเป็นปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อประสิทธิภาพ

การทำงาน ซึ่งส่งผลต่อคุณภาพของผลผลิตและความสามารถในการแข่งขันขององค์กรในระยะยาว พนักงานที่มีแรงจูงใจสูงจะมีความกระตือรือร้นในการทำงานและพัฒนาตนเอง (พิเชษฐ์ ชัมเจริญ, 2564) การสร้างบรรยากาศการทำงานที่เอื้อต่อการแลกเปลี่ยนความรู้และความร่วมมือระหว่างแผนก จะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการดำเนินงานโดยรวมขององค์กร (รัตติกรณ์ จงวิศาล, 2560)

องค์กรหลายแห่งยังคงเผชิญกับปัญหาการขาดแรงจูงใจของพนักงาน ซึ่งเกิดจากหลายปัจจัย เช่น ระบบค่าตอบแทนที่ไม่เหมาะสม ทำให้พนักงานรู้สึกที่ไม่ได้รับผลตอบแทนที่เป็นธรรมตามความพยายามที่ทุ่มเท หรือโอกาสในการพัฒนาและเติบโตในสายอาชีพที่จำกัด ส่งผลให้พนักงานขาดแรงจูงใจในการพัฒนาตนเองและมองหาโอกาสในองค์กรอื่น สภาพแวดล้อมในการทำงานที่ไม่เอื้อต่อการพัฒนาศักยภาพ เช่น ความตึงเครียด การบริหารงานที่ขาดความยืดหยุ่น และการขาดการสนับสนุนจากผู้บริหารและเพื่อนร่วมงาน ก็มีผลต่อแรงจูงใจเช่นกัน นอกจากนี้ การขาดการยอมรับและชื่นชมความสำเร็จของพนักงานอาจทำให้พนักงานรู้สึกหมดกำลังใจและขาดความกระตือรือร้นในการทำงาน ส่งผลให้ประสิทธิภาพการทำงานลดลง องค์กรจึงจำเป็นต้องให้ความสำคัญกับการสร้างแรงจูงใจผ่านกลยุทธ์การบริหารทรัพยากรมนุษย์ที่มีประสิทธิภาพ เพื่อให้พนักงานมีแรงจูงใจในการทำงานและสร้างผลลัพธ์ที่ดีให้แก่องค์กรในระยะยาว (สิรินทร์ ชุ่มอินทรจักร, 2566)

ในยุคของการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีอย่างรวดเร็วและการแข่งขันที่เข้มข้นในภาคอุตสาหกรรมการผลิต องค์กรจำเป็นต้องให้ความสำคัญกับการบริหารจัดการทุนมนุษย์อย่างเป็นระบบ โดยเฉพาะการสร้างแรงจูงใจในการทำงานของพนักงาน ซึ่งถือเป็นปัจจัยสำคัญในการขับเคลื่อนประสิทธิภาพขององค์กร (Armstrong, 2020) บริษัท บอลีไฟฟ์ จำกัด ในฐานะองค์กรผู้ผลิตที่ดำเนินกิจการในตลาดที่มีการแข่งขันสูง กำลังเผชิญกับความท้าทายหลายด้าน ทั้งจากการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยี ความต้องการของตลาด และความคาดหวังที่เพิ่มขึ้นของพนักงาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับความก้าวหน้าในสายอาชีพ สวัสดิการ แรงจูงใจในการทำงาน และความมั่นคงในชีวิตการทำงาน จากการสำรวจภายในองค์กร พบว่าพนักงานบางกลุ่มขาดแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน มีอัตราการลาออกเพิ่มขึ้น และมีความไม่พึงพอใจต่อโอกาสความก้าวหน้าในหน้าที่การงาน รวมทั้งระบบการประเมินผลและค่าตอบแทนที่ยังไม่ชัดเจน และเป็นธรรม ซึ่งสถานการณ์เหล่านี้ส่งผลต่อประสิทธิภาพการผลิตโดยรวมของบริษัทอย่างมีนัยสำคัญ (Herzberg, 1968; Deci & Ryan, 2000) นอกจากนี้ ยังพบว่าแนวทางในการบริหารทรัพยากรบุคคลในปัจจุบันยังขาดระบบที่ตอบสนองต่อความต้องการของพนักงานในระดับปฏิบัติการอย่างแท้จริง และยังไม่มีการศึกษาเชิงลึกที่เฉพาะเจาะจงกับบริบทของบริษัท บอลีไฟฟ์ จำกัด ที่สามารถนำมาเป็นแนวทางในการบริหารจัดการทุนมนุษย์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ดังนั้นแนวทางในการสร้างแรงจูงใจในการทำงานของพนักงานภาคการผลิตในบริบทของบริษัทแห่งนี้ งานวิจัยนี้จึงมุ่งเน้นการศึกษา และนำเสนอแนวทางการจัดการทุนมนุษย์ที่สามารถนำไปใช้ได้จริง โดยเน้นประเด็นสำคัญ อาทิ การพัฒนาเส้นทางความก้าวหน้าในอาชีพ (Career Path Development) การส่งเสริมการเรียนรู้และพัฒนาทักษะ การสร้างสภาพแวดล้อมการทำงานที่ปลอดภัยและเหมาะสม การมีระบบค่าตอบแทนและรางวัลที่เป็นธรรม ตลอดจนการสร้างวัฒนธรรมองค์กรเชิงบวก เพื่อส่งเสริมขวัญกำลังใจและแรงจูงใจในการทำงานอย่างยั่งยืน ทั้งนี้ผลการวิจัยจะมีส่วนช่วยให้ผู้บริหารสามารถใช้เป็นแนวทางในการบริหารจัดการทรัพยากรมนุษย์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะในภาคการผลิตที่พนักงานเป็นหัวใจหลักของกระบวนการสร้างมูลค่า อีกทั้งยังสามารถเป็นต้นแบบให้แก่องค์กรอื่น ๆ ทั้งในภาครัฐและเอกชน ในการบริหารทุนมนุษย์เพื่อเสริมสร้างประสิทธิภาพองค์กร ควบคู่ไปกับการส่งเสริมคุณภาพชีวิตที่ดีของพนักงานอย่างแท้จริง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปของปัจจัยแรงจูงใจในการทำงานของพนักงานในบริษัท บอลีไฟฟ์ จำกัด
2. เพื่อสร้างแนวทางการจัดการทุนมนุษย์ด้านปัจจัยแรงจูงใจในการทำงานของพนักงานในบริษัท บอลีไฟฟ์ จำกัด

ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษานี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญประกอบด้วยบุคลากรระดับบริหาร บุคลากรระดับผู้จัดการ บุคลากรระดับหัวหน้าพนักงาน และบุคลากรระดับพนักงาน ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง จำนวน 18 คน (Nastasi & Schensul, 2005) โดยมีเกณฑ์ในการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) มีรายละเอียดดังนี้ 1) บุคลากรระดับบริหารมีประสบการณ์ด้านการบริหารไม่น้อยกว่า 2 ปี จำนวน 3 คน 2) บุคลากรระดับผู้จัดการมีประสบการณ์ด้านการบริหารไม่น้อยกว่า 2 ปี จำนวน 3 คน 3) บุคลากรระดับหัวหน้าพนักงาน มีประสบการณ์ด้านการบริหารไม่น้อยกว่า 2 ปี จำนวน 3 คน และ 4) บุคลากรระดับพนักงาน มีประสบการณ์ด้านการทำงานไม่น้อยกว่า 2 ปี จำนวน 9 คน โดยผู้ให้ข้อมูลทุกกลุ่มครอบคลุมทุกระดับของโครงสร้างองค์กร ตั้งแต่ระดับนโยบายจนถึงระดับปฏิบัติการ โดยเน้นการได้ข้อมูลที่หลากหลายและลึกซึ้งมากกว่าการเป็นตัวแทนในเชิงปริมาณ ซึ่งสอดคล้องกับหลักการของการวิจัยเชิงคุณภาพ

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง โดยข้อคำถามแบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับสภาพทั่วไปของปัจจัยแรงจูงใจในการทำงานของพนักงาน และแนวทางการจัดการทุนมนุษย์ด้านปัจจัยแรงจูงใจในการทำงานของพนักงาน โดยแบบสัมภาษณ์ถูกนำเสนอต่อผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่าน ซึ่งมีความเชี่ยวชาญ โดยแต่ละท่านประเมินความสอดคล้องของคำถามกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.1 การเก็บข้อมูลเชิงปฐมภูมิ (Primary Data) ได้แก่ การสัมภาษณ์แบบเชิงลึกกับบุคลากรระดับบริหาร ระดับปฏิบัติการที่มีส่วนเกี่ยวข้อง โดยผู้วิจัยขอหนังสือความร่วมมือในการให้ข้อมูลสัมภาษณ์ถึงผู้ให้ข้อมูลสำคัญ พร้อมทั้งดำเนินการสัมภาษณ์ตามวัน เวลา และสถานที่ตามที่กำหนดและนัดหมาย

3.2 การเก็บข้อมูลเชิงทุติยภูมิ (Secondary Data) ได้แก่ การศึกษางานวิจัยและเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำไปสู่การระบุแนวทางการจัดการทุนมนุษย์เพื่อสร้างแรงจูงใจในการทำงานของพนักงานได้อย่างแม่นยำ และตรงประเด็นมากยิ่งขึ้น

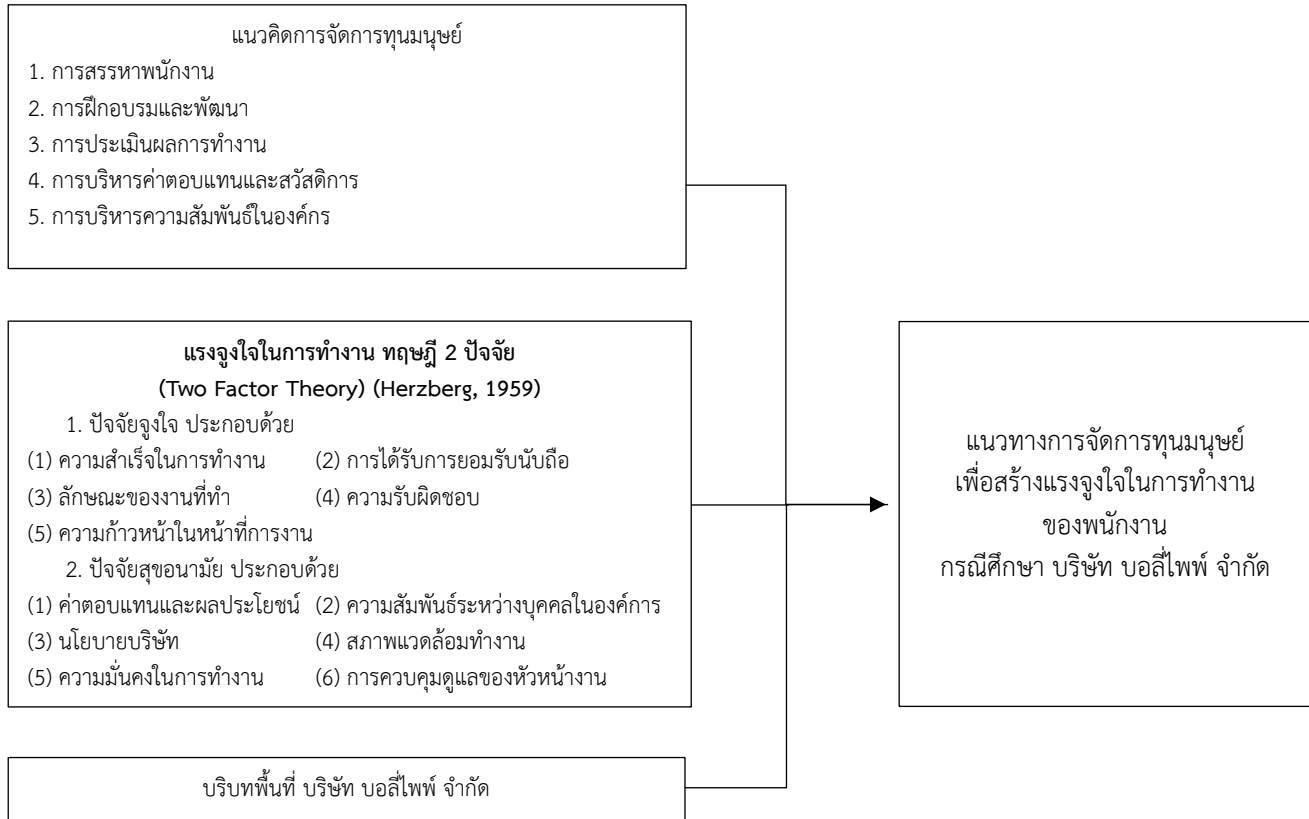
4. การวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ มาเปรียบเทียบความเหมือนและความต่างของแต่ละบุคคล และจัดลำดับความสำคัญและคุณลักษณะของข้อมูล

4.2 สังเคราะห์ข้อมูลที่ได้การสัมภาษณ์ สรุปเนื้อหาแต่ละประเด็นต่าง ๆ และข้อมูลจากเอกสารต่าง ๆ (Document Research) เข้าด้วยกันอย่างเป็นระบบและนำไปสู่การเชื่อมโยงข้อมูลเข้าด้วยกัน ทำการวิเคราะห์จะออกมาในลักษณะของการพรรณานำไปสู่คำตอบในการศึกษา และสรุปตามหลักวิชาการด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้ได้พัฒนารอบแนวคิดโดยการประยุกต์จากทฤษฎีและแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการจัดการทุนมนุษย์ (Human Capital Management) และแรงจูงใจในการทำงาน (Work Motivation) โดยใช้ทฤษฎี 2 ปัจจัย (Two Factor Theory) (Herzberg, 1959) เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อแรงจูงใจในการทำงานของพนักงานมาเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย และมีตัวแปรที่ศึกษาดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ที่มา: ผู้วิจัย (2568)

ผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัย พบว่า

1. สภาพทั่วไปของปัจจัยแรงจูงใจในการทำงานของพนักงานในบริษัท บอลีโพ จำกัด

1.1 ปัจจัยที่ส่งผลต่อแรงจูงใจในการทำงานของพนักงานในบริษัท บอลีโพ จำกัด จากการสัมภาษณ์เชิงลึก พนักงานจำนวน 18 คน พบว่า แรงจูงใจในการทำงานของพนักงานได้รับอิทธิพลจากหลายปัจจัย ดังนี้

1) การบริหารเวลาและการวางแผนงานอย่างมีประสิทธิภาพ พนักงานส่วนใหญ่ให้ความเห็นตรงกันว่า การจัดการเวลาและการวางแผนล่วงหน้าอย่างชัดเจนมีผลโดยตรงต่อประสิทธิภาพในการทำงาน พนักงานที่สามารถจำแนกลำดับความสำคัญของงานได้ จะสามารถจัดสรรเวลาได้อย่างเหมาะสม ส่งผลให้งานสำเร็จตามเป้าหมาย

ตัวอย่างความเห็นจากผู้ให้สัมภาษณ์:

“ถ้าเราวางแผนไว้ตั้งแต่ต้นวัน ว่าอะไรต้องทำก่อน-หลัง จะช่วยลดความเครียดลงเยอะ แล้วก็ทำให้ไม่ต้องรีบเร่งตอนท้ายวัน”

“พองานชัดเจนว่าอะไรสำคัญ เราจะโฟกัสได้ดีขึ้น แล้วก็รู้สึกที่เราทำงานได้คุ้มค่ากับเวลา”

2) ความรับผิดชอบและทัศนคติในการทำงาน พนักงานหลายคนเน้นย้ำถึงความสำคัญของการมีความรับผิดชอบในงานที่ได้รับมอบหมาย โดยเฉพาะการไม่หลีกเลี่ยงปัญหา และการมุ่งมั่นในการหาทางแก้ไขปัญหอย่างจริงจัง

ตัวอย่างความเห็นจากผู้ให้สัมภาษณ์:

“ถึงบางวันจะเหนื่อยหรือมีอุปสรรค แต่พอคิดว่าเราเป็นคนรับผิดชอบงานนี้ ก็อยากทำให้ดีที่สุด”

“เวลางานมีปัญหา เราจะไม่โทษคนอื่น แต่จะหาวิธีแก้ แล้วก็เรียนรู้ไปเรื่อย ๆ”

3) ความต่อเนื่องในการพัฒนาตนเอง ผู้ให้สัมภาษณ์หลายคนให้ความเห็นว่า การพัฒนาตนเองทั้งด้านความรู้ ทักษะ และความสามารถ เป็นอีกหนึ่งแรงจูงใจสำคัญ โดยเฉพาะเมื่อองค์กรมีการส่งเสริม เช่น การจัดอบรม การมีพี่เลี้ยง และการหมุนเวียนงาน

ตัวอย่างความเห็นจากผู้ให้สัมภาษณ์:

“การอบรมช่วยให้เราเห็นมุมใหม่ ๆ ในงาน แล้วก็นำไปปรับใช้ได้จริง”

“ผมเคยหมุนเวียนไปอีกแผนก ทำให้เข้าใจภาพรวมของงานมากขึ้น แล้วก็รู้สึกทำท่ายดี”

4) การยอมรับและความไว้วางใจจากผู้บริหาร พนักงานจำนวนมากกล่าวว่า แรงจูงใจที่สำคัญคือการได้รับการยอมรับจากหัวหน้างานหรือผู้บริหาร เมื่อผลงานที่ทำได้ได้รับการชื่นชม หรือได้รับมอบหมายงานที่มีความสำคัญ ยิ่งทำให้รู้สึกว่าตนเองมีคุณค่าและอยากทำงานให้ดีขึ้น

ตัวอย่างความเห็นจากผู้ให้สัมภาษณ์:

“เวลาผู้บริหารชม มันรู้สึกที่เราไม่ได้ทำงานเสียเปล่า เหมือนมีคนเห็นความตั้งใจ”

“ยิ่งเขาไว้วางใจให้เรารับผิดชอบงานใหญ่ เราก็มองอยากทำให้ดีขึ้น”

5) แนวทางความก้าวหน้าในสายอาชีพ (Career Path) พนักงานหลายคนให้ความสำคัญกับความชัดเจนของเส้นทางความก้าวหน้าในงาน โดยระบุว่า หากมีเป้าหมายในอนาคตที่จับต้องได้ จะช่วยให้พนักงานมีแรงผลักดันในการพัฒนาตนเองอยู่เสมอ

ตัวอย่างความเห็นจากผู้ให้สัมภาษณ์:

“อยากรู้ว่าถ้าเราทำดีแล้วจะได้เลื่อนตำแหน่งเมื่อไหร่ มันเป็นแรงผลักดันให้เราพยายามมากขึ้น”

“ถ้าบริษัทมีระบบที่เห็นเส้นทางโตชัดเจน จะทำให้เรารู้สึกว่าเราไม่ได้ทำงานไปวัน ๆ”

จากการสัมภาษณ์เชิงลึกพนักงานจำนวน 18 คน พบว่าปัจจัยที่ส่งผลต่อแรงจูงใจในการทำงานของพนักงาน ประกอบด้วยปัจจัยหลักหลายประการ ได้แก่ การวางแผนงานอย่างมีประสิทธิภาพ ความรับผิดชอบส่วนบุคคล ความต่อเนื่องในการพัฒนาตนเอง การได้รับการยอมรับจากผู้บริหาร และความชัดเจนของเส้นทางความก้าวหน้าในสายอาชีพ ปัจจัยเหล่านี้มีความเกี่ยวข้องโดยตรงกับลักษณะของงานที่พนักงานปฏิบัติและผลลัพธ์จากการทำงาน โดยเฉพาะในด้านความสำเร็จ ความภาคภูมิใจในผลงาน ความก้าวหน้าในหน้าที่การงาน รวมถึงการได้รับการยอมรับนับถือจากผู้บริหาร และเพื่อนร่วมงาน ซึ่งเป็นสิ่งที่ช่วยสร้างแรงจูงใจภายใน (Intrinsic Motivation) ได้อย่างมีประสิทธิภาพ กล่าวโดยสรุป แรงจูงใจในการทำงานของพนักงานเป็นผลจากการผสมผสานระหว่างปัจจัยภายในบุคคลและปัจจัยจากสภาพแวดล้อมในการทำงาน ซึ่งหากได้รับการสนับสนุนอย่างเหมาะสมจากองค์กรแล้ว ย่อมจะส่งผลให้เกิดการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ สร้างบุคลากรคุณภาพ และช่วยขับเคลื่อนองค์กรไปสู่ความสำเร็จอย่างยั่งยืน

1.2 ปัจจัยสุขอนามัยที่ส่งผลต่อแรงจูงใจในการทำงานของพนักงานในบริษัท บอัสไฟฟ้า จำกัด จากการสัมภาษณ์เชิงลึกพนักงานจำนวน 18 คน พบว่า ปัจจัยสุขอนามัยในการทำงานมีบทบาทสำคัญต่อแรงจูงใจของพนักงาน แม้จะไม่ใช่ปัจจัยที่สร้างแรงจูงใจโดยตรงในระยะยาว แต่ถือเป็นพื้นฐานสำคัญที่ส่งผลต่อความพึงพอใจในการทำงาน หากขาดปัจจัยเหล่านี้ จะส่งผลกระทบต่อทัศนคติและประสิทธิภาพในการทำงานโดยรวม

1) สภาพแวดล้อมในการทำงาน พนักงานส่วนใหญ่ให้ความเห็นตรงกันว่าสภาพแวดล้อมที่สะอาด ปลอดภัย และเป็นระเบียบ มีผลต่อสมาธิและอารมณ์ในการทำงาน สภาพแวดล้อมที่ดีช่วยลดความเครียด ความเหนื่อยล้า และส่งผลให้รู้สึกมีพลังในการทำงานมากขึ้น

ความเห็นจากผู้ให้สัมภาษณ์:

“ถ้าที่ทำงานสะอาดและมีระเบียบ จะรู้สึกอยากทำงานมากกว่าวันที่โตะรกหรืออึดอัด”

“ถ้าสภาพแวดล้อมดี เราจะโฟกัสกับงานได้มากขึ้น รู้สึกไม่อึดอัด”

2) ความพร้อมของอุปกรณ์ เครื่องมือ และสถานที่ทำงาน พนักงานหลายคนระบุว่าเครื่องมือหรืออุปกรณ์ที่ครบถ้วน และสามารถใช้งานได้อย่างเหมาะสม เป็นสิ่งจำเป็นที่ส่งผลโดยตรงต่อคุณภาพของงาน หากขาดแคลนอุปกรณ์หรือเครื่องมือไม่พร้อมใช้ จะทำให้เกิดความล่าช้าและความไม่พอใจในกระบวนการทำงาน

ความเห็นจากผู้ให้สัมภาษณ์:

“บางครั้งเครื่องมือไม่พร้อม ทำให้ต้องเสียเวลาไปหาของหรือรอ”

“ถ้ามีอุปกรณ์พร้อม ก็ทำให้เราทำงานได้รวดเร็วขึ้น ไม่ต้องเสียเวลา”

3) การดูแลและสนับสนุนจากผู้บริหาร พนักงานหลายคนกล่าวว่าการได้รับกำลังใจ คำพูดชื่นชม และการแสดงออกถึงความเคารพจากหัวหน้า มีผลต่อขวัญกำลังใจในการทำงาน แม้จะเป็นเรื่องเล็กน้อยแต่สามารถสร้างความรู้สึกเชิงบวกและลดความเครียดได้อย่างมาก

ความเห็นจากผู้ให้สัมภาษณ์:

“เวลาหัวหน้าชื่นชมแม้แค่เล็กน้อย มันช่วยให้รู้สึกที่เรามีคุณค่า”

“การที่ผู้บริหารรับฟังปัญหา มันทำให้รู้สึกที่เราไม่ได้ทำงานลำพัง”

4) ค่าตอบแทนและสวัสดิการ พนักงานแสดงความเห็นตรงกันว่าค่าตอบแทนที่เหมาะสม การได้รับวันหยุดตามสิทธิ์ สวัสดิการเกี่ยวกับสุขภาพและครอบครัว เช่น ค่ารักษาพยาบาล การศึกษาบุตร หรือการลาในกรณีจำเป็น เป็นปัจจัยพื้นฐานที่ทำให้พนักงานรู้สึกมั่นคงในชีวิตการทำงาน

ความเห็นจากผู้ให้สัมภาษณ์:

“ถ้าค่าตอบแทนเหมาะสมกับงาน ก็จะทำให้รู้สึกที่เราอยากอยู่กับที่นี้นาน ๆ”

“สวัสดิการเป็นเรื่องที่ทำให้พนักงานรู้สึกอุ่นใจ”

5) ระบบการสั่งการและการสื่อสาร พนักงานบางส่วนสะท้อนว่าระบบการสั่งการที่ไม่ชัดเจน หรือการสื่อสารที่ขาดประสิทธิภาพ ก่อให้เกิดความสับสนและทำให้รู้สึกไม่มั่นใจในการปฏิบัติงาน ตรงกันข้าม หากมีการสื่อสารที่ชัดเจน ตรงไปตรงมา จะช่วยให้การทำงานเป็นไปอย่างราบรื่น

ความเห็นจากผู้ให้สัมภาษณ์:

“ถ้าหัวหน้าสั่งงานชัด เราก็ไม่ต้องเดา และไม่ต้องทำผิดพลาด”

“การสื่อสารที่ดีทำให้เรารู้ว่าเป้าหมายคืออะไร จะได้ทำงานไปในทางเดียวกัน”

จากผลการสัมภาษณ์เชิงลึก พนักงานทั้ง 18 คนให้ข้อมูลที่สอดคล้องกันว่า ปัจจัยสุขอนามัยในการทำงานเป็นองค์ประกอบพื้นฐานที่มีผลต่อความพึงพอใจและแรงจูงใจของพนักงาน แม้จะไม่ใช่ว่าแรงจูงใจเชิงบวกในระยะยาว แต่หากขาดไปหรือมีการจัดการที่ไม่เหมาะสม จะส่งผลให้เกิดความไม่พอใจ ลดทอนความตั้งใจและสมรรถนะในการทำงาน สรุปปัจจัยด้านสุขอนามัยเป็นปัจจัยที่เกี่ยวกับสภาพแวดล้อมการทำงานซึ่งทางบริษัทเป็นผู้ดำเนินการบริหารจัดการ ได้แก่ นโยบายบริษัท ค่าตอบแทนและผลประโยชน์ ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในองค์กร สภาพแวดล้อมทำงาน ความมั่นคงในการทำงาน และการควบคุมดูแลของหัวหน้างาน ซึ่งปัจจัยเหล่านี้จะช่วยให้พนักงานมีความพึงพอใจที่จะทำงานต่อไป และเป็นองค์ประกอบที่ทำให้พฤติกรรมของพนักงานไม่เกิดความไม่พอใจในการทำงาน หรือผลงานมีประสิทธิภาพน้อยลง บริษัทต้องจัดหา หรือปรับปรุงปัจจัยที่ไม่ก่อให้เกิดความไม่พอใจเพื่อรักษาความพึงพอใจของพนักงานใน องค์กร การเพิ่มปัจจัยด้านสุขอนามัยนี้ไม่ได้สร้างความพึงพอใจในระยะยาว แต่เป็นเพียงการรักษาสถานะของความไม่พอใจ แต่หากลดหรือตัดปัจจัยดังกล่าวออกไป พนักงานก็จะรู้สึกไม่พอใจและเกิดความต้องการ

2. แนวทางการจัดการทุนมนุษย์ด้านปัจจัยแรงจูงใจในการทำงานของพนักงานในบริษัท บอลีโพร จำกัด

การศึกษาครั้งนี้มุ่งเน้นวิเคราะห์แนวทางการจัดการทุนมนุษย์ โดยเฉพาะด้านปัจจัยที่ส่งผลต่อแรงจูงใจในการทำงานของพนักงานในบริษัท บอลีโพร จำกัด โดยอ้างอิงแนวคิดจาก ทฤษฎีสองปัจจัยของ Herzberg (Herzberg's Two-Factor Theory) ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ ปัจจัยสุขอนามัย (Hygiene Factors) และ ปัจจัยจูงใจ (Motivator Factors) จากการรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์เชิงลึกได้ดังนี้

2.1 ปัจจัยสุขอนามัย: การตอบสนองความต้องการพื้นฐานของพนักงาน

ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยสุขอนามัยมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อความพึงพอใจขั้นพื้นฐานของพนักงาน โดยหากได้รับการจัดการที่เหมาะสม จะช่วยลดความไม่พอใจในการทำงาน และส่งเสริมให้พนักงานสามารถดำเนินงานได้อย่างต่อเนื่อง ปัจจัยสุขอนามัยที่สำคัญในบริบทของบริษัท บอลิโพล์ จำกัด ได้แก่

1) การจ่ายค่าตอบแทนและผลประโยชน์ บริษัทควรให้ความสำคัญกับโครงสร้างค่าตอบแทนที่เหมาะสมและเป็นธรรม โดยควรอยู่ในขอบเขตของความสามารถในการจ่ายขององค์กร และสอดคล้องกับมาตรฐานของตลาดแรงงาน ควรพิจารณาเพิ่มสิ่งจูงใจ เช่น เบี้ยขยัน ค่าล่วงเวลา หรือโบนัสรายปี เพื่อสร้างแรงจูงใจในการทำงาน และส่งผลต่อคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นของพนักงาน

2) การพัฒนาสภาพแวดล้อมและความสัมพันธ์ในการทำงาน การสร้างบรรยากาศการทำงานที่ดีถือเป็นหัวใจสำคัญของการลดความเครียดและเพิ่มความผูกพันของพนักงานต่อองค์กร ผู้บริหารควรให้ความสำคัญกับการรับฟังความคิดเห็นของพนักงานอย่างเท่าเทียม ลดอคติ และสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่ส่งเสริมความร่วมมือ พร้อมทั้งจัดสวัสดิการด้านต่าง ๆ เช่น วันหยุดตามประเพณี การจัดทริปท่องเที่ยว และทุนการศึกษาบุตร ซึ่งจะช่วยเสริมสร้างความสัมพันธ์ในองค์กรและความพึงพอใจในงาน

3) การดูแลและสนับสนุนจากผู้บังคับบัญชา ผู้บริหารควรมีบทบาทในการกำกับ ติดตาม และให้คำแนะนำที่สร้างสรรค์แก่พนักงานเมื่อประสบปัญหาในการทำงาน การสื่อสารอย่างเปิดเผย และการให้ความช่วยเหลืออย่างทันท่วงทีที่ส่งผลให้พนักงานเกิดความเชื่อมั่นและมีขวัญกำลังใจในการพัฒนางานอย่างต่อเนื่อง

2.2 ปัจจัยจูงใจ: การตอบสนองความต้องการระดับสูงเพื่อกระตุ้นแรงจูงใจภายใน

ผลการวิจัยระบุว่า ปัจจัยจูงใจเป็นกลไกสำคัญในการเสริมสร้างแรงผลักดันภายในให้พนักงานเกิดความกระตือรือร้น มุ่งมั่น และทุ่มเทกับการทำงาน ซึ่งจะส่งผลต่อประสิทธิภาพของงานและความสำเร็จขององค์กร ในภาพรวม ปัจจัยที่สำคัญ ได้แก่

1) การพัฒนาศักยภาพและทักษะของพนักงาน องค์กรควรส่งเสริมให้พนักงานได้พัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องตามความรู้ ความสามารถ และความถนัด ผ่านการเข้าร่วมอบรม สัมมนา ศึกษาดูงาน หรือการสับเปลี่ยนหมุนเวียนงาน เพื่อเพิ่มทักษะการทำงานและการแก้ปัญหา ทั้งยังช่วยให้พนักงานสามารถทำงานทดแทนกันได้ในบางกรณี เพิ่มความคล่องตัวของทีม และลดข้อผิดพลาดในการทำงาน

2) การกำหนดบทบาทหน้าที่ให้ชัดเจน และใช้ศักยภาพอย่างเต็มที่ ควรมีการกำหนดหน้าที่และความรับผิดชอบอย่างชัดเจน พร้อมคัดเลือกบุคลากรให้เหมาะสมกับตำแหน่งตามความสามารถ ความถนัด และความเชี่ยวชาญ ซึ่งจะช่วยให้พนักงานสามารถใช้ศักยภาพของตนได้อย่างเต็มที่ พร้อมทั้งเห็นเส้นทางความก้าวหน้าในสายอาชีพของตนเองอย่างชัดเจน อันจะนำไปสู่ความภาคภูมิใจในการทำงาน และลดอัตราการลาออก

2) การส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ การเปิดโอกาสให้พนักงานมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ และแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับงานที่รับผิดชอบ ช่วยให้พนักงานรู้สึกว่ามีคุณค่า และสามารถควบคุมงานของตนได้ การบริหารเวลาอย่างมีระบบ การวางแผนที่ดี และความไว้วางใจจากผู้บริหาร ส่งผลให้พนักงานเกิดความกระตือรือร้น ภูมิใจในผลงาน และมุ่งมั่นในการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง

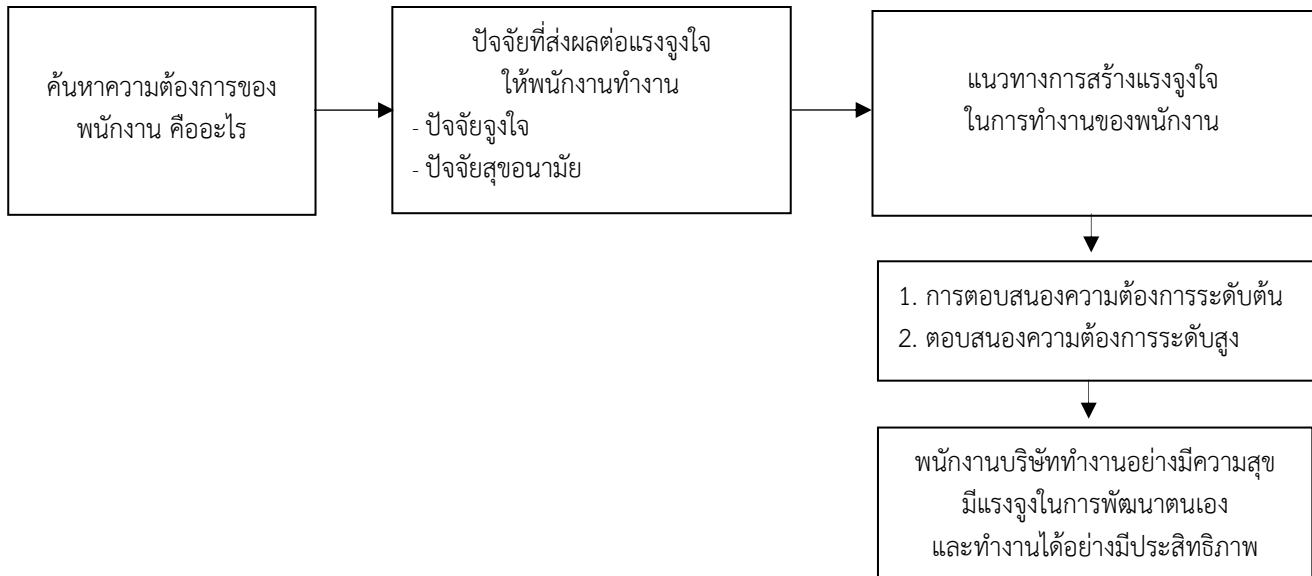
จากผลการศึกษา พบว่า การจัดการทุนมนุษย์ที่มีประสิทธิภาพในบริษัท บอลิโพล์ จำกัด ควรเน้นทั้งด้านการตอบสนองความต้องการพื้นฐาน (ปัจจัยสุขอนามัย) และความต้องการขั้นสูง (ปัจจัยจูงใจ) อย่างสมดุล โดยปัจจัยสุขอนามัยช่วยลดความไม่พึงพอใจในงาน ขณะที่ปัจจัยจูงใจส่งเสริมให้พนักงานเกิดความพึงพอใจและพัฒนาตนเองอย่างเต็มศักยภาพ แนวทางที่เหมาะสมจะช่วยเพิ่มแรงจูงใจในการทำงาน สร้างพนักงานคุณภาพที่มีความสุข และเป็นกำลังสำคัญในการขับเคลื่อนองค์กรสู่ความสำเร็จอย่างยั่งยืน

อภิปรายผล

สภาพทั่วไปของปัจจัยแรงจูงใจในการทำงานของพนักงานในบริษัท บอลีไฟฟ์ จำกัด พบว่าด้านนโยบายและค่าตอบแทนเป็นปัจจัยสำคัญที่พนักงานต้องการ โดยพวกเขาต้องการค่าตอบแทนที่เพียงพอสำหรับการเลี้ยงดูตนเองและครอบครัว รวมถึงการสนับสนุนค่าเล่าเรียนของบุตรและการจัดกิจกรรมต่าง ๆ เช่น งานเลี้ยงและทริปท่องเที่ยว อย่างไรก็ตาม มีความแตกต่างในรายละเอียดของนโยบายและค่าตอบแทน ซึ่งรวมถึงเงินเดือน สวัสดิการ และการเลื่อนขั้นเงินเดือนที่ส่งผลต่อความพึงพอใจของพนักงาน นโยบายด้านค่าตอบแทนต้องจัดการอย่างเหมาะสมภายใต้งบประมาณและสอดคล้องกับความสามารถในการจ่ายขององค์กร โดยนโยบายที่ชัดเจนและเป็นธรรมมีแนวโน้มส่งผลบวกต่อแรงจูงใจในการทำงาน ตามทฤษฎีแรงจูงใจของ Herzberg (1959) ที่ระบุว่า ค่าตอบแทนและนโยบายบริษัทเป็นปัจจัยต่ำจุนที่ช่วยลดความไม่พึงพอใจ นอกจากนี้ พนักงานให้ความสำคัญกับเงินเดือนและสวัสดิการ ซึ่งเป็นปัจจัยพื้นฐานที่องค์กรควรดูแล ขณะที่โบนัสตามผลงานและการมอบหมายงานที่เหมาะสมกับความสามารถของพนักงานก็มีความสำคัญเช่นกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในบริบทที่สอดคล้องกับงานวิจัยของภูติศ สุชาติพงศ์ (2562) ที่ชี้ให้เห็นว่าค่าตอบแทนมีผลต่อแรงจูงใจในการทำงาน อย่างไรก็ตาม ความต้องการของพนักงานอาจเปลี่ยนแปลงตามเวลาและอายุ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ UNESCO (1978) ที่ว่าคุณภาพชีวิตหมายถึงความพอใจในด้านต่าง ๆ เช่น สุขภาพและรายได้ เนื่องจากรายงานวิจัยครั้งนี้เป็นการสัมภาษณ์เชิงลึกยังพบประเด็นที่มีความแตกต่างที่ว่า พนักงานที่ทำงานในตำแหน่งที่ไม่ถนัดมีความมุ่งมั่นในการเรียนรู้และขอบเขตการทำงานที่กว้างขึ้น ส่งผลให้มีภาระงานและความรับผิดชอบเพิ่มขึ้น อย่างไรก็ตาม ข้อมูลนี้ไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของอุษา ศิริสาคร (2562) พบว่า ปัจจัยที่ใช้จูงใจมีความสำคัญสูง และพนักงานมีระดับแรงจูงใจในการทำงานอยู่ในระดับสูงมาก เนื่องจากการเพิ่มปริมาณงานช่วยให้พนักงานใช้ทักษะเพิ่มขึ้นและมีโอกาสในการตัดสินใจ รวมถึงการแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับวิธีการทำงาน ซึ่งส่งผลต่อความสำเร็จในการทำงานตามแนวคิดของมาสโลว์ (Maslow, 1943) ที่ระบุว่าความต้องการก้าวหน้าและพัฒนาตนเองเป็นความต้องการระดับสูง นอกจากนี้ พนักงานยังต้องการพัฒนาทักษะในการปรับตัวและการเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพิเชษฐ์ ชัมเจริญ (2564) ที่พบว่าการอบรมเพื่อเพิ่มพูนความรู้ช่วยสร้างแรงจูงใจในการทำงาน

แนวทางการจัดการทุนมนุษย์ด้านปัจจัยแรงจูงใจในการทำงานของพนักงานในบริษัท บอลีไฟฟ์ จำกัด พบว่าความต้องการระดับต้น ได้แก่ ปัจจัยสุขอนามัย ประกอบด้วย (1) ค่าตอบแทนและผลประโยชน์ (2) ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในองค์กร (3) นโยบายบริษัท (4) สภาพแวดล้อมทำงาน (5) ความมั่นคงในการทำงาน และ (6) การควบคุมดูแลของหัวหน้างาน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ภูริพัฒน์ ชาญกิจ (2564) ที่ระบุว่า ความต้องการพื้นฐานที่ยังไม่ได้รับการตอบสนองจะส่งผลให้แรงขับของบุคคลเพิ่มขึ้น งานวิจัยนี้ยังพบว่าการจ่ายค่าตอบแทนและผลประโยชน์ต้องอยู่ในงบประมาณที่เหมาะสม และอาจเพิ่มเบี้ยขยันหรือค่าล่วงเวลาเพื่อให้แข่งขันได้ในตลาดแรงงาน นอกจากนี้ การมีเพื่อนร่วมงานที่ดีช่วยให้การทำงานง่ายขึ้นและสร้างบรรยากาศการทำงานที่ดี ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ภูติศ สุชาติพงศ์ (2562) ที่เน้นความสำคัญของความสัมพันธ์ในที่ทำงาน ในส่วนของความต้องการระดับสูง ได้แก่ ปัจจัยจูงใจ เช่น (1) ความสำเร็จในการทำงาน (2) การได้รับการยอมรับ (3) ลักษณะของงาน (4) ความรับผิดชอบ และ (5) ความก้าวหน้าในหน้าที่การงาน งานวิจัยของอุษา ศิริสาคร (2562) พบว่า ปัจจัยเหล่านี้มีความสำคัญสูงต่อแรงจูงใจในการทำงาน ขณะที่พิเชษฐ์ ชัมเจริญ (2564) เสริมว่า การได้รับการยอมรับจากผู้บังคับบัญชาและการเข้ารับการอบรมช่วยเพิ่มศักยภาพและสร้างแรงจูงใจให้กับพนักงาน

องค์ความรู้ใหม่

ภาพที่ 2 แนวทางการจัดการทุนมนุษย์เพื่อสร้างแรงจูงใจในการทำงานของพนักงาน

ที่มา: ผู้วิจัย (2568)

จากภาพที่ 2 สรุปแนวทางการจัดการทุนมนุษย์เพื่อสร้างแรงจูงใจในการทำงานของพนักงาน จะช่วยสร้างปัจจัยส่งเสริมให้พนักงานมีพฤติกรรมที่พึงประสงค์ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทั้งในแง่ของการเพิ่มประสิทธิภาพของบริษัท พนักงานบริษัททำงานอย่างมีความสุข มีแรงจูงใจในการพัฒนาตนเองและทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีขวัญและกำลังใจในการทำงาน มีความก้าวหน้ามั่นคงในการทำงาน ส่งผลให้พนักงานบริษัทมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นและขับเคลื่อนบริษัทไปสู่ความสำเร็จได้

สรุปผลการวิจัย

สภาพทั่วไปของปัจจัยแรงจูงใจในการทำงานของพนักงาน พบว่า 1) ปัจจัยจูงใจที่ส่งผลต่อแรงจูงใจในการทำงานของพนักงาน พบว่า การบริหารเวลาและการวางแผนงานอย่างมีประสิทธิภาพ การจัดลำดับความสำคัญของงานอย่างชัดเจน เป็นปัจจัยแรงจูงใจในการทำงานของพนักงานในบริษัท สำหรับพนักงานที่มีความรับผิดชอบสูงพยายามเรียนรู้และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องเพื่อเพิ่มคุณภาพในการทำงาน ปัจจัยจูงใจเป็นปัจจัยที่เกี่ยวกับลักษณะของงานและผลจากการกระทำของบุคคลในการทำงาน 2) ปัจจัยสุxonามัยที่ส่งผลต่อแรงจูงใจในการทำงานของพนักงาน พบว่า การจัดหาสภาพแวดล้อมในการทำงานที่เหมาะสมเป็นหนึ่งในปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพและความสุขของพนักงานในการทำงาน หากมีเครื่องมือที่เหมาะสมและพนักงานสามารถใช้งานได้อย่างถูกต้องจะช่วยให้การทำงานเป็นไปอย่างรวดเร็ว ประหยัดเวลา และลดข้อผิดพลาด การพัฒนาสภาพแวดล้อมการทำงานควรควบคู่ไปกับการดูแลด้านค่าตอบแทนและสวัสดิการ ปัจจัยด้านสุxonามัยเป็นปัจจัยที่เกี่ยวกับสภาพแวดล้อมการทำงาน ซึ่งปัจจัยนี้จะช่วยให้พนักงานมีความพึงพอใจที่จะทำงานต่อไป การเพิ่มปัจจัยด้านสุxonามัยนี้ไม่ได้สร้างความพึงพอใจในระยะยาว แต่เป็นเพียงการรักษาสถานะของความไม่พอใจ แต่หากลดหรือตัดปัจจัยดังกล่าวออกไป พนักงานก็จะรู้สึกไม่พอใจและเกิดความต้องการ

แนวทางการจัดการทุนมนุษย์ด้านปัจจัยแรงจูงใจในการทำงานของพนักงาน พบว่า 1) การตอบสนองความต้องการระดับต้น ได้แก่ ปัจจัยสุxonามัย ประกอบด้วย ค่าตอบแทนและผลประโยชน์ ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในองค์กร นโยบายบริษัท สภาพแวดล้อมทำงาน ความมั่นคงในการทำงาน และ การควบคุมดูแลของหัวหน้างาน ซึ่งกระทำได้หลายวิธี ดังนี้ (1) การจ่ายค่าตอบแทน ต้องคำนึงถึงการจูงใจให้พนักงานทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลต่อการทำงาน (2) พัฒนาและปรับปรุงสภาพแวดล้อมในการทำงาน สร้างความสัมพันธ์ที่ดีในบริษัท ให้มีความสำคัญกับสวัสดิการและผลประโยชน์ต่าง ๆ (3) ผู้บังคับบัญชาต้องประสานงาน กำกับ กำหนดทิศทางการทำงานให้เป็นไป

ตามเป้าหมายของบริษัท หากพนักงานพบปัญหาอุปสรรคในการทำงานต้องให้ความช่วยเหลือให้คำปรึกษา 2) ตอบสนองความต้องการระดับสูง ได้แก่ ปักจยุงใจ ประกอบด้วย ความสำเร็จ ในการทำงาน การได้รับการยอมรับนับถือ ลักษณะของงานที่ทำ ความรับผิดชอบ และ ความก้าวหน้าในหน้าที่การงาน ซึ่งกระทำได้หลายวิธี ดังนี้ (1) การพัฒนาศักยภาพของพนักงานตามความรู้ความสามารถของแต่ละคนเพื่อให้พนักงานบริษัทได้เรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ด้วยตนเอง (2) การกำหนดหน้าที่หลักของตำแหน่งงานให้ได้ข้อมูลที่ชัดเจนที่สุด และตัดสินใจเลือกบุคคลที่มีความรู้ ทักษะ ความสามารถ หรือพิจารณาผู้ที่มีคุณสมบัติที่เหมือนกัน หรือคล้ายคลึงกัน หรือย้ายพนักงานที่มีความรู้ ความสามารถ ความชำนาญในระดับเดียวกันไปปฏิบัติหน้าที่ซึ่งจะช่วยให้พนักงานได้ใช้ศักยภาพของตนเองในการพัฒนาการทำงานได้อย่างเต็มที่ (3) ปรับแนวทางในการบริหารเพื่อผ่อนคลายปัญหา โดยการให้พนักงานบริษัทมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ เปิดโอกาสให้พนักงานได้แสดงความคิดเห็น มีอิสระในการทำงานมากขึ้นเป็นการสร้างความรู้สึกที่พนักงานสามารถควบคุมการทำงานในความรับผิดชอบได้

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 บริษัทจัดทำนโยบายแนวทางความก้าวหน้าในสายอาชีพ (Career Path) ที่ชัดเจนในแต่ละสายงาน เพื่อให้พนักงานเห็นเป้าหมายในการเติบโตและมีแรงจูงใจในการพัฒนาตนเอง

1.2 บริษัทนำมากำหนดนโยบายส่งเสริมคุณภาพชีวิตในการทำงาน (Quality of Work Life) บริษัทควรส่งเสริมให้เกิดสภาพแวดล้อมการทำงานที่เอื้อต่อความสุขและความสมดุลระหว่างชีวิตกับงาน

1.3 บริษัทนำมาเป็นนโยบายส่งเสริมพัฒนาแนวทางการบริหารจัดการที่ส่งเสริมแรงจูงใจภายใน (Intrinsic Motivation) เพื่อให้พนักงานเกิดความภาคภูมิใจและผูกพันต่อองค์กร

2. ข้อเสนอแนะด้านการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ขยายขอบเขตการวิจัยไปยังองค์กรประเภทอื่นหรืออุตสาหกรรมอื่น งานวิจัยนี้มุ่งเน้นกรณีศึกษาบริษัท บอลิไฟฟ์ จำกัด ซึ่งอยู่ในอุตสาหกรรมเฉพาะทาง ดังนั้น ในการวิจัยครั้งต่อไป ควรพิจารณาขยายขอบเขตการศึกษาไปยังองค์กรในภาคอุตสาหกรรมที่แตกต่างกัน

2.2 จากการที่การวิจัยครั้งนี้เน้นการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ ดังนั้นการใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงผสม (Mixed Methods) โดยการรวบรวมข้อมูลทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครอบคลุมและสามารถวิเคราะห์เชิงสถิติประกอบกับข้อมูลเชิงลึกได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2.3 แนวทางการจัดการทุนมนุษย์อาจแตกต่างกันตามขนาดขององค์กร การเปรียบเทียบแนวทางการจัดการทุนมนุษย์ระหว่างองค์กรขนาดเล็ก กลาง และใหญ่ การวิจัยครั้งต่อไปควรศึกษาความแตกต่างเหล่านี้เพื่อให้ได้ข้อค้นพบที่สามารถนำไปใช้ในการกำหนดนโยบายที่เหมาะสมกับบริบทของแต่ละองค์กร

เอกสารอ้างอิง

กรมพัฒนาฝีมือแรงงาน. (2567). แผนยุทธศาสตร์กรมพัฒนาฝีมือแรงงาน (พ.ศ. 2567). สืบค้นจาก

<https://www.dsd.go.th/DSD/Doc>.

ชัยญานุช อาจคำ. (2566). แนวทางการสร้างแรงจูงใจให้พนักงานทำงานอย่างมีประสิทธิภาพภายใต้นโยบายการพัฒนาคุณภาพชีวิตแรงงาน กรณีศึกษาบริษัทเอกชนแห่งหนึ่งในจังหวัดพะเยา. (รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยพะเยา).

พิเชษฐ์ ชิมเจริญ. (2564). แรงจูงใจและความจงรักภักดีที่ส่งผลต่อพนักงานในองค์กรขนาดเล็ก กรณีศึกษาบริษัท จงพู่ (กรุงเทพ) จำกัด. (บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศิลปากร).

ภูติศ สุชาติพงศ์. (2562). การศึกษาความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของพนักงานจำหน่ายอุปกรณ์ดับเพลิงวิศวกรรมแห่งหนึ่งในประเทศไทยที่มีต่อการเติบโตขององค์กรในมิติของพนักงาน. (การจัดการมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหิดล).

- ภูริพัฒน์ ชาญกิจ. (2564). พฤติกรรมระดับบุคคล. ในเอกสารการสอนชุดวิชาภาวะผู้นำและพฤติกรรมองค์การ หน่วยที่ 10. (พิมพ์ครั้งที่ 5). นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- รัตติกรณ์ จงวิศาล. (2560). มนุษย์สัมพันธ์ พฤติกรรมมนุษย์ในองค์การ. (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- สิรินทร์ ชุ่มอินทรจักร. (2566). ปัจจัยที่ส่งผลต่อการคงอยู่ของพนักงานบริษัทสีลซึ่งแห่งหนึ่งในประเทศ. (การจัดการมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหิดล).
- อุษา ศิระสากร. (2562). แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของพนักงานฝ่ายผลิตของบริษัทเอ็นอีเนียร์รีสอร์ทเซส (ประเทศไทย) จำกัด. (ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเกริก).
- Armstrong, M. (2020). *Armstrong's Handbook of Human Resource Management Practice*. (15th ed.). London: Kogan Page.
- Deci, E. L., & Ryan, R. M. (2000). The “what” and “why” of goal pursuits: Human needs and the self-determination of behavior. *Psychological Inquiry*, 11(4), 227–268.
- Herzberg, F. (1959). *The Motivation to Work*. New York: John Wiley & Sons.
- _____. (1968). *One More Time: How Do You Motivate Employees?*. *Harvard Business Review*, 46, 53-62.
- Maslow. (1943). A Theory of Human Motivation. *Psychological Review*, 50, 370-396.
- Nastasi, B. K., & Schensul, S. L. (2005). Contributions of qualitative research to the validity of intervention research. *Journal of school psychology*, 43(3), 177-195.
- UNESCO. (1978). *Indicators of Environmental Quality and Quality of Life*. Paris: UNESCO.

Policies on the Use of Information and Communication Technology in Organizational Operations: A Case Study of Now Twentyfour Seven Co., Ltd.

Pannisa Tubsuri^{1*} and Supapatpimon Simlee²

¹ Master's Degree Student, Program in Political Science, Department of Political Science and Public Administration, Kasetsart University, Thailand

² Program in Political Science, Department of Political Science and Public Administration, Kasetsart University, Thailand

* Corresponding author. E-mail: pannisa.t@ku.th

ABSTRACT

This article aimed to study (1) the impacts of information and communication technology (ICT) utilization on the operations of business organizations, and (2) the organizational policies regarding the application of ICT in knowledge sharing, cyber threat management, and human resource development. The sample was executives and employees of Now Twentyfour Seven Co., Ltd., who were selected by purposive sampling. The instruments for collecting data were in-depth interviews and documentary review. Data were analyzed by descriptive statistics and content analysis. The results of the study found that: 1) ICT adoption had both positive and negative impacts on organizational performance. Positively, it enhanced data management efficiency, improved communication, promoted teamwork collaboration, increased service quality, and supported human resource capability through continuous training and online learning. However, the negative impacts included data security risks, high maintenance costs, employee resistance to change, overreliance on technology, and stress from constant technology use. 2) The company's ICT policies were clearly implemented in three key areas: (1) Knowledge Sharing through digital collaboration tools and cloud systems, (2) Cybersecurity Management through preventive, detection, and responsive measures, and (3) Human Resource Development through continuous training programs, learning culture promotion, and managerial support. The organization still faced significant challenges such as system integration difficulties, cybersecurity vulnerabilities, resistance to technological change, and high operating costs. These findings highlight the importance of developing sustainable ICT management strategies to strengthen competitiveness in the digital era. The findings offer important policy implications by highlighting the necessity of integrated organizational ICT policies that simultaneously address knowledge sharing, cybersecurity management, and human resource development. Such an integrated approach can support sustainable organizational performance and long-term competitiveness in the digital era.

Keywords: Information and Communication Technology, Organizational Policy, Knowledge Sharing, Cybersecurity, Human Resource Development

นโยบายการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในการดำเนินงานขององค์กร : กรณีศึกษา บริษัท นาว ทเวนตีโฟร์ เซเวน จำกัด

พรรณนิศา ทับสุริย์^{1*} และ ศุภพัชรพิมล สิมลี²

¹ นิติบัญญัติ สาขารัฐศาสตร์ ภาควิชารัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ประเทศไทย

² สาขารัฐศาสตร์ ภาควิชารัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ประเทศไทย

* Corresponding author. E-mail: pannisa.t@ku.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาผลกระทบของการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารต่อการดำเนินงานขององค์กรธุรกิจ และ (2) ศึกษากรอบนโยบายขององค์กรในการนำเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารมาใช้ในการแบ่งปันความรู้ การจัดการภัยคุกคามทางไซเบอร์ และการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ กลุ่มตัวอย่างคือผู้บริหารและพนักงานของบริษัท นาว ทเวนตีโฟร์ เซเวน จำกัด ซึ่งคัดเลือกโดยวิธีการเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ การสัมภาษณ์เชิงลึกและการศึกษาจากเอกสารภายในองค์กรและแหล่งข้อมูลภายนอก การวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติเชิงพรรณนาและการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการศึกษาพบว่า 1) การนำเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารมาใช้ส่งผลทั้งเชิงบวกและเชิงลบต่อประสิทธิภาพขององค์กร โดยด้านบวกช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดการข้อมูล การสื่อสารการทำงานร่วมกัน การบริการลูกค้า และการพัฒนาศักยภาพบุคลากร ส่วนด้านลบ ได้แก่ ความเสี่ยงด้านความปลอดภัยของข้อมูล ค่าใช้จ่ายในการบำรุงรักษาสูง การต่อต้านการเปลี่ยนแปลงของพนักงาน การพึ่งพาเทคโนโลยีมากเกินไป และความเครียดจากการใช้เทคโนโลยีอย่างต่อเนื่อง 2) นโยบาย ICT ขององค์กรมีความชัดเจนใน 3 ด้าน ได้แก่ การแบ่งปันความรู้ผ่านเครื่องมือดิจิทัลและระบบคลาวด์ การจัดการภัยคุกคามทางไซเบอร์ด้วยระบบป้องกันและตอบสนอง และการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ผ่านการฝึกอบรมอย่างต่อเนื่องและการสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ องค์กรยังคงเผชิญความท้าทายในการบูรณาการระบบ การป้องกันภัยคุกคามทางไซเบอร์ และค่าใช้จ่ายที่สูง ซึ่งสะท้อนถึงความจำเป็นในการบริหารจัดการเทคโนโลยีสารสนเทศอย่างยั่งยืนในยุคดิจิทัล นอกจากนี้ งานวิจัยยังได้สังเคราะห์เป็นโมเดลการบริหารจัดการนโยบาย ICT อย่างยั่งยืน ซึ่งสะท้อนความเชื่อมโยงระหว่างการใช้เทคโนโลยี นโยบายองค์กร และความยั่งยืนของการดำเนินงาน โดยโมเดลดังกล่าวสามารถใช้เป็นแนวทางเชิงนโยบายสำหรับองค์กรในการเพิ่มประสิทธิภาพการดำเนินงาน เสริมสร้างความมั่นคงปลอดภัยทางไซเบอร์ ส่งเสริมการแบ่งปันความรู้ และพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในบริบทดิจิทัลอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร, นโยบายองค์กร, การแบ่งปันความรู้, ความมั่นคงทางไซเบอร์, การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์

บทนำ

ในยุคดิจิทัล เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (Information and Communication Technology: ICT) ได้กลายเป็นปัจจัยสำคัญที่มีบทบาทต่อการขับเคลื่อนการดำเนินงานขององค์กรธุรกิจในทุกมิติ ทั้งด้านการจัดการข้อมูล การสื่อสาร การให้บริการ และการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีอย่างเหมาะสมสามารถช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการทำงาน ลดข้อจำกัดด้านเวลาและสถานที่ รวมถึงเสริมสร้างความสามารถในการแข่งขันขององค์กร ในสภาพแวดล้อมทางธุรกิจที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว (Daft & Lane, 2015; Laudon & Laudon, 2016) อย่างไรก็ตาม การนำเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารมาใช้ในองค์กรไม่ได้ก่อให้เกิดประโยชน์เพียงด้านเดียว หากแต่ยังสร้างความท้าทายสำคัญ โดยเฉพาะประเด็นด้านความมั่นคงปลอดภัยของข้อมูล ความเป็นส่วนตัวของผู้ใช้ ความเหลื่อมล้ำ

ด้านทักษะดิจิทัลของบุคลากร และความเครียดจากการใช้เทคโนโลยีอย่างต่อเนื่อง จากรายงาน World Development Report 2021 ของธนาคารโลกชี้ให้เห็นว่า การพึ่งพาระบบดิจิทัลและข้อมูลในองค์กรเพิ่มขึ้นอย่างมาก ส่งผลให้ความเสี่ยงด้านการรั่วไหลของข้อมูลและการโจมตีทางไซเบอร์กลายเป็นปัญหาสำคัญขององค์กรทั่วโลก (World Bank, 2021) ขณะเดียวกัน การศึกษาของ Laudon & Laudon (2016) ระบุว่า องค์กรที่ขาดนโยบายด้านเทคโนโลยีสารสนเทศที่ชัดเจน และเป็นระบบ มักเผชิญกับปัญหาการบูรณาการระบบสารสนเทศ ต้นทุนการดำเนินงานที่สูง และความไม่ต่อเนื่องในการพัฒนาศักยภาพบุคลากร ซึ่งส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพและความยั่งยืนขององค์กรในระยะยาว

ในเชิงทฤษฎี งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในองค์กรสามารถจำแนกออกเป็นหลายแนวทาง แนวทางหนึ่งคือการจัดการความรู้ (Knowledge Management: KM) ซึ่งให้ความสำคัญกับการแบ่งปัน การจัดเก็บ และการสร้างองค์ความรู้ภายในองค์กร เพื่อสนับสนุนการเรียนรู้และนวัตกรรม (Alavi & Leidner, 2001; Nonaka & Takeuchi, 2007) อีกแนวทางหนึ่งคือการจัดการยอมรับเทคโนโลยีของบุคลากร โดยใช้กรอบแบบจำลอง การยอมรับเทคโนโลยี (Technology Acceptance Model: TAM) ซึ่งอธิบายว่าการรับรู้ประโยชน์และการรับรู้ความง่ายในการใช้งานมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจใช้เทคโนโลยีของผู้ใช้ (Rogers, 2003; Venkatesh et al., 2003) นอกจากนี้ ยังมีงานวิจัยด้านการบริหารจัดการความมั่นคงปลอดภัยสารสนเทศและนโยบายด้านความปลอดภัยทางไซเบอร์ ซึ่งมักมุ่งเน้น มาตรการเชิงเทคนิค มาตรฐาน และการปฏิบัติตามกรอบสากล เช่น ISO/IEC 27001 และ NIST Cybersecurity Framework (Whitman & Mattord, 2018)

แม้ว่าจะมีงานวิจัยทั้งในประเทศและต่างประเทศที่ศึกษาประเด็นดังกล่าวอย่างต่อเนื่อง แต่จากการทบทวนวรรณกรรมพบว่า งานวิจัยส่วนใหญ่ยังมุ่งศึกษาในลักษณะแยกส่วน ไม่ว่าจะเป็นการศึกษาผลกระทบของ ICT ต่อประสิทธิภาพขององค์กร การยอมรับเทคโนโลยีของบุคลากร หรือการจัดการความรู้และความมั่นคงปลอดภัยของระบบสารสนเทศในมิติใดมิติหนึ่ง ขณะที่งานวิจัยที่มุ่งศึกษานโยบายการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในระดับองค์กร โดยมองนโยบายเป็นกลไกสำคัญในการบูรณาการการแบ่งปันความรู้ การจัดการภัยคุกคามทางไซเบอร์ และการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เข้าด้วยกัน ยังมีอยู่อย่างจำกัด โดยเฉพาะในบริบทขององค์กรธุรกิจไทยและการศึกษาเชิงคุณภาพเชิงลึกแบบกรณีศึกษา ช่องว่างดังกล่าวสะท้อนถึงความจำเป็นในการศึกษานโยบาย ICT ในฐานะเครื่องมือเชิงกลยุทธ์ขององค์กร มากกว่าการมองเทคโนโลยีเพียงในมิติทางเทคนิคหรือพฤติกรรมรายบุคคล

บริษัท นาว ทเวนตีโฟร์ เซเวน จำกัด เป็นองค์กรธุรกิจที่นำเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารมาใช้ในการดำเนินงานอย่างกว้างขวาง ทั้งในด้านการสื่อสาร การให้บริการ การจัดการข้อมูล และการพัฒนาศักยภาพบุคลากร อย่างไรก็ตาม องค์กรยังคงเผชิญกับความท้าทายสำคัญ เช่น การบูรณาการระบบสารสนเทศจากหลายส่วนงาน ความเสี่ยงด้านความมั่นคงปลอดภัยของข้อมูล ความแตกต่างด้านทักษะดิจิทัลของบุคลากร และต้นทุนในการพัฒนาและบำรุงรักษาระบบเทคโนโลยี ปัญหาเหล่านี้สะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของการมีนโยบายการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารที่ชัดเจน ครอบคลุม และสอดคล้องกับบริบทการดำเนินงานขององค์กร

ด้วยเหตุนี้ การศึกษานโยบายการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในการดำเนินงานขององค์กร กรณีศึกษา บริษัท นาว ทเวนตีโฟร์ เซเวน จำกัด จึงมีความสำคัญทั้งในเชิงวิชาการและเชิงปฏิบัติ การศึกษานี้มุ่งเติมเต็มช่องว่างของงานวิจัยโดยการวิเคราะห์นโยบาย ICT ในระดับองค์กรอย่างบูรณาการ ครอบคลุมมิติการแบ่งปันความรู้ การจัดการภัยคุกคามทางไซเบอร์ และการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ เพื่อสร้างองค์ความรู้และข้อเสนอเชิงนโยบายที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้จริงในการเสริมสร้างประสิทธิภาพและความยั่งยืนขององค์กรธุรกิจในยุคดิจิทัล

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาผลกระทบของการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในการดำเนินงานขององค์กรธุรกิจ กรณีศึกษาบริษัท นาว ทเวนตีโฟร์ เซเวน จำกัด

2. เพื่อศึกษานโยบายการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารขององค์กร กรณีศึกษาบริษัท นาว ทเวนตีโฟร์ เซเวน จำกัด

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้การศึกษาแบบกรณีศึกษา (Case Study) เพื่อศึกษานโยบายการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในการดำเนินงานขององค์กรธุรกิจ ผ่านการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกและการศึกษาข้อมูลเอกสาร ทั้งนี้ การเลือกใช้การวิจัยเชิงคุณภาพมีความเหมาะสมกับวัตถุประสงค์ของการศึกษา เนื่องจากมุ่งทำความเข้าใจนโยบาย กระบวนการ และประสบการณ์ของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในบริบทจริงขององค์กร ซึ่งมีการดำเนินวิจัย ดังนี้

1. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ประกอบไปด้วย ผู้บริหารระดับสูง หัวหน้างาน และพนักงานของบริษัท นาว ทเวนต์โฟร์ เซเวน จำกัด จำนวนทั้งสิ้น 6 คน ซึ่งมีบทบาทเกี่ยวข้องโดยตรงกับการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในการดำเนินงานขององค์กร โดยใช้วิธีการคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ตามเกณฑ์ ได้แก่ (1) มีประสบการณ์การทำงานในองค์กรไม่น้อยกว่า 1 ปี และ (2) มีส่วนเกี่ยวข้องกับการกำหนดนโยบายหรือการใช้ระบบ ICT ในการปฏิบัติงาน การเก็บข้อมูลดำเนินการจนกระทั่งข้อมูลมีความอิ่มตัว (Data Saturation) กล่าวคือ ไม่ปรากฏประเด็นใหม่จากการสัมภาษณ์เพิ่มเติม ระยะเวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูลอยู่ระหว่างเดือนธันวาคม 2566 – พฤษภาคม 2567

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured In-depth Interview) ซึ่งผู้วิจัยพัฒนาขึ้นจากการทบทวนวรรณกรรมและกรอบแนวคิดที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ แนวคิดการจัดการความรู้ (Knowledge Management) แบบจำลองการยอมรับเทคโนโลยี (Technology Acceptance Model) และกรอบนโยบายการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในองค์กร

กระบวนการสร้างคำถามสัมภาษณ์ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน ได้แก่

(1) การวิเคราะห์วัตถุประสงค์การวิจัยและกรอบแนวคิดการวิจัย

(2) การออกแบบคำถามตาม 3 ประเด็นหลัก ได้แก่ การแบ่งปันความรู้ การจัดการภัยคุกคามทางไซเบอร์ และการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์

(3) การตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่าน ด้วยวิธีดัชนีความสอดคล้องของเนื้อหา (Index of Item-Objective Congruence: IOC) ซึ่งคำถามที่มีค่า IOC ตั้งแต่ 0.67 ขึ้นไปถูกนำมาใช้ในการเก็บข้อมูล

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลแบ่งออกเป็น 2 แหล่งหลัก ได้แก่

3.1 การวิจัยเอกสาร (Documentary Research) ทำการศึกษาเอกสารภายในและภายนอกองค์กรที่เกี่ยวข้องกับนโยบายและการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ประกอบด้วย

(1) คู่มือการปฏิบัติงานและนโยบายด้าน ICT ของบริษัท (พ.ศ. 2565-2567)

(2) รายงานการประชุมผู้บริหารและฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับเทคโนโลยีสารสนเทศ (พ.ศ. 2565-2567)

(3) เอกสารการฝึกอบรมและพัฒนาบุคลากรด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ (พ.ศ. 2566-2567)

(4) รายงานและบทความทางวิชาการที่เกี่ยวข้อง

3.2 การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interviews) ดำเนินการสัมภาษณ์แบบเผชิญหน้า ใช้เวลาประมาณ 45-60 นาทีต่อราย โดยมีการขอความยินยอมจากผู้ให้ข้อมูลก่อนการสัมภาษณ์ และบันทึกข้อมูลเพื่อนำมาถอดความและวิเคราะห์ต่อไป

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

การตรวจสอบคุณภาพข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพ ประกอบด้วย

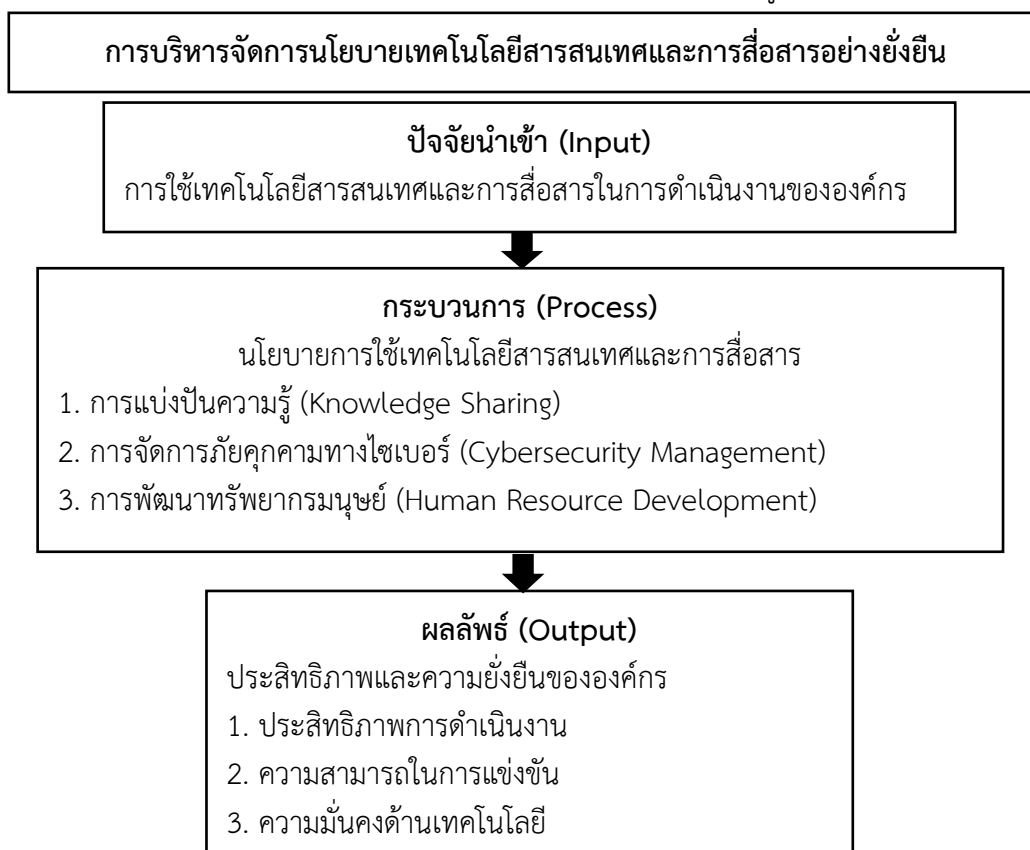
4.1 ความน่าเชื่อถือของข้อมูล (Credibility) ทำการตรวจสอบโดยการใช้แหล่งข้อมูลหลายประเภท (Triangulation) ทั้งข้อมูลจากการสัมภาษณ์และเอกสาร รวมถึงการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลกับผู้ให้ข้อมูล (Member Checking)

4.2 ความสามารถในการถ่ายทอดผลการวิจัย (Transferability) ผู้วิจัยอธิบายบริบทขององค์กร ผู้ให้ข้อมูล และกระบวนการวิจัยอย่างละเอียด เพื่อให้ผู้อ่านสามารถพิจารณาการนำผลการวิจัยไปประยุกต์ใช้ในบริบทอื่นได้

4.3 ความคงเส้นคงวาของกระบวนการวิจัย (Dependability) ผู้วิจัยจัดทำบันทึกกระบวนการวิจัยอย่างเป็นระบบ ตั้งแต่การออกแบบเครื่องมือ การเก็บข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อให้สามารถตรวจสอบย้อนกลับได้

กรอบแนวคิดในการวิจัย

กรอบแนวคิดในการวิจัยครั้งนี้พัฒนาขึ้นจากการสังเคราะห์แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในองค์กร โดยมีเป้าหมายเพื่ออธิบายความสัมพันธ์เชิงระบบระหว่างการใช้เทคโนโลยี นโยบายขององค์กร และผลลัพธ์ด้านประสิทธิภาพและความยั่งยืนของการดำเนินงาน ทั้งนี้ กรอบแนวคิดดังกล่าวได้รับการออกแบบให้สอดคล้องกับองค์ความรู้ใหม่ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น คือ โมเดลการบริหารจัดการนโยบาย ICT อย่างยั่งยืน (Sustainable ICT Policy Management Model) ซึ่งสะท้อนการบริหารจัดการเทคโนโลยีในลักษณะบูรณาการและเป็นระบบ

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

การสร้างกรอบแนวคิดการวิจัยอาศัยฐานคิดจากแนวคิดและทฤษฎีสำคัญ 4 ประการ ได้แก่ (1) แนวคิดการสร้างและแบ่งปันความรู้ในองค์กร (Knowledge Creation and Knowledge Management) (2) แนวคิดการยอมรับและการใช้เทคโนโลยี (Technology Acceptance Model: TAM) (3) แนวคิดการจัดการความมั่นคงปลอดภัยทางไซเบอร์ (Cybersecurity Framework) และ (4) แนวคิดการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง (Human

Resource Development and Continuous Learning) โดยอธิบายความสัมพันธ์ของตัวแปรในลักษณะ Input --> Process --> Output ซึ่งเป็นการมององค์กรในฐานะระบบ (System Approach) โดยแต่ละองค์ประกอบมีความเชื่อมโยงและส่งผลต่อกันอย่างต่อเนื่อง ดังนี้

1. ปัจจัยนำเข้า (Input) คือ การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในการดำเนินงานขององค์กร ซึ่งครอบคลุมการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีในกระบวนการทำงาน การจัดการข้อมูล การสื่อสารภายในและภายนอกองค์กร และการสนับสนุนการตัดสินใจของผู้บริหาร การใช้เทคโนโลยีในระดับปัจจัยนำเข้านี้เป็นฐานสำคัญที่ก่อให้เกิดความจำเป็นในการกำหนดนโยบายและแนวทางการบริหารจัดการ ICT ขององค์กรอย่างเป็นระบบ

2. กระบวนการ (Process) คือ การบริหารจัดการนโยบายการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารขององค์กร ซึ่งเป็นแกนกลางของกรอบแนวคิดและสอดคล้องกับองค์ความรู้ใหม่ที่เสนอในงานวิจัย โดยกระบวนการดังกล่าวประกอบด้วย 3 มิติหลัก ได้แก่

(1) การแบ่งปันความรู้ (Knowledge Sharing) ซึ่งอธิบายบนฐานแนวคิดการจัดการความรู้และการสร้างองค์ความรู้ในองค์กร โดยมุ่งเน้นการใช้แพลตฟอร์มดิจิทัล ระบบคลาวด์ และเครื่องมือการทำงานร่วมกัน เพื่อส่งเสริมการแลกเปลี่ยนข้อมูล ประสบการณ์ และการเรียนรู้ร่วมกันของบุคลากร

(2) การจัดการภัยคุกคามทางไซเบอร์ (Cybersecurity Management) ซึ่งอ้างอิงแนวคิดการจัดการความมั่นคงปลอดภัยของระบบสารสนเทศ โดยครอบคลุมมาตรการเชิงป้องกัน การตรวจจับ และการตอบสนองต่อภัยคุกคามทางเทคโนโลยี เพื่อคุ้มครองข้อมูลและความต่อเนื่องในการดำเนินงานขององค์กร

(3) การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ (Human Resource Development) ซึ่งตั้งอยู่บนแนวคิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องและการพัฒนาทักษะด้านเทคโนโลยีของบุคลากร ผ่านการฝึกอบรม การสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ และการสนับสนุนจากผู้บริหาร เพื่อให้บุคลากรสามารถปรับตัวและใช้เทคโนโลยีได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3. ผลลัพธ์ (Output) คือ ประสิทธิภาพและความยั่งยืนขององค์กร ซึ่งสะท้อนถึงผลลัพธ์ของการดำเนินนโยบาย ICT อย่างบูรณาการและต่อเนื่อง ผลลัพธ์ดังกล่าวครอบคลุมการเพิ่มประสิทธิภาพการดำเนินงาน ความสามารถในการแข่งขัน ความมั่นคงด้านเทคโนโลยี และการลดความเสี่ยงจากภัยคุกคามทางดิจิทัล ตลอดจนการพัฒนาองค์กรในระยะยาวอย่างยั่งยืน

กรอบแนวคิดการวิจัยนี้แสดงให้เห็นว่า การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารจะก่อให้เกิดผลลัพธ์เชิงบวกต่อองค์กรได้อย่างยั่งยืนก็ต่อเมื่อองค์กรมีการบริหารจัดการนโยบาย ICT ที่ครอบคลุมทั้งมิติการแบ่งปันความรู้ การจัดการภัยคุกคามทางไซเบอร์ และการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์อย่างเป็นระบบ ซึ่งกรอบแนวคิดดังกล่าวไม่เพียงใช้เป็นแนวทางในการวิเคราะห์ผลการวิจัยเท่านั้น แต่ยังสามารถประยุกต์ใช้เป็นกรอบเชิงนโยบายสำหรับองค์กรธุรกิจในยุคดิจิทัลได้อีกด้วย

ผลการวิจัย

การนำเสนอผลการวิจัยในส่วนนี้จัดเรียงตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

1. ผลกระทบของการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในการดำเนินงานขององค์กรธุรกิจ กรณีศึกษา บริษัท นาว ทเวนตีโฟร์ เซเวน จำกัด

ผลการวิจัยพบว่า การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในการดำเนินงานของบริษัท นาว ทเวนตีโฟร์ เซเวน จำกัด ส่งผลทั้งในด้านบวกและด้านลบต่อการดำเนินงานขององค์กร ในด้านบวก เทคโนโลยีสารสนเทศช่วยให้การจัดเก็บและเข้าถึงข้อมูลมีความเป็นระบบมากขึ้น การสื่อสารภายในองค์กรมีความรวดเร็วและสะดวกยิ่งขึ้น และสนับสนุนการทำงานร่วมกันระหว่างหน่วยงาน

ตารางที่ 1 ผลกระทบด้านบวกของการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในการดำเนินงานขององค์กร

ประเด็น	ข้อมูลจากเอกสาร	ข้อมูลจากการสัมภาษณ์
1. การจัดเก็บและวิเคราะห์ข้อมูลอย่างมีประสิทธิภาพ	เอกสารนโยบายและคู่มือการปฏิบัติงานด้าน ICT ของบริษัท (พ.ศ. 2565–2567) ระบุว่า เทคโนโลยีสารสนเทศช่วยให้การจัดเก็บข้อมูลเป็นระบบและเรียกดูง่าย พร้อมรองรับการวิเคราะห์เพื่อการตัดสินใจ	ฝ่ายควบคุมดูแลข้อมูล: “...เทคโนโลยีสารสนเทศช่วยให้การจัดเก็บข้อมูลเป็นระบบมากขึ้น สามารถเรียกดูข้อมูลได้ง่ายและรวดเร็ว ช่วยในการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อนำไปใช้ในการตัดสินใจของผู้บริหารได้อย่างมีประสิทธิภาพ...”
2. การสื่อสารมีประสิทธิภาพและรวดเร็วขึ้น	เอกสารนโยบายและคู่มือการปฏิบัติงานด้าน ICT ของบริษัท (พ.ศ. 2565–2567) ระบุว่า ICT ช่วยให้การสื่อสารภายในและภายนอกองค์กรเป็นไปอย่างสะดวกและลดข้อจำกัดด้านเวลาและสถานที่	ฝ่ายควบคุมดูแลข้อมูล: “...ช่วยให้การสื่อสารภายในทีมและกับฝ่ายอื่น ๆ ตลอดจนการประสานงานกับลูกค้าทำได้สะดวกขึ้นผ่านเครื่องมือต่าง ๆ เช่น โปรแกรมแชทหรือวิดีโอคอนเฟอเรนซ์...”
3. การบริการลูกค้ารวดเร็วและตอบสนองได้ดีขึ้น	เอกสารนโยบายและคู่มือการปฏิบัติงานด้าน ICT ของบริษัท (พ.ศ. 2565–2567) ระบุว่า ICT ช่วยให้บริการลูกค้าได้ 24 ชั่วโมง และวิเคราะห์พฤติกรรมลูกค้าผ่านระบบ CRM	ฝ่ายดูแลผู้ใช้บริการ: “...เราสามารถให้บริการลูกค้าได้รวดเร็วและมีประสิทธิภาพมากขึ้นผ่านช่องทางออนไลน์ต่างๆ เช่น เว็บไซต์ แอปพลิเคชัน หรือโซเชียลมีเดีย ทำให้ลูกค้าสามารถติดต่อสอบถามหรือแจ้งปัญหาได้ตลอด 24 ชั่วโมง...”
4. การสร้างสรรค์และการทำงานร่วมกันดีขึ้น	เอกสารนโยบายและคู่มือการปฏิบัติงานด้าน ICT ของบริษัท (พ.ศ. 2565–2567) ระบุว่า ICT ช่วยให้พนักงานทำงานร่วมกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ แม้อยู่ต่างสถานที่	ฝ่ายความคิดสร้างสรรค์: “...เราสามารถใช้เครื่องมือออนไลน์ในการระดมสมอง แครีเอเตีย และทำงานร่วมกันบนเอกสารเดียวกันได้แบบเรียลไทม์...”
5. การพัฒนาบุคลากรและศักยภาพในการทำงาน	เอกสารนโยบายและคู่มือการปฏิบัติงานด้าน ICT ของบริษัท (พ.ศ. 2565–2567) ระบุว่า ICT เปิดโอกาสให้บุคลากรเรียนรู้ด้วยตนเองผ่าน e-learning และ online training	ผู้บริหาร: “...เทคโนโลยีช่วยให้พนักงานสามารถเรียนรู้และพัฒนาทักษะใหม่ ๆ ได้ผ่านบทเรียนออนไลน์และระบบการอบรมภายในองค์กร...”
6. เพิ่มประสิทธิภาพโดยรวมและความได้เปรียบในการแข่งขัน	เอกสารนโยบายและคู่มือการปฏิบัติงานด้าน ICT ของบริษัท (พ.ศ. 2565–2567) ระบุว่า การใช้ ICT อย่างเหมาะสมช่วยเพิ่มประสิทธิภาพ ลดต้นทุน และสร้างความได้เปรียบในการแข่งขัน	ผู้บริหาร: “...เทคโนโลยีสารสนเทศมีผลอย่างมากต่อการทำงานขององค์กร ช่วยให้การดำเนินงานรวดเร็วและมีประสิทธิภาพมากขึ้น ทั้งด้านข้อมูล บริการ และการสื่อสาร...”

ในด้านลบ พบว่าการใช้เทคโนโลยีอย่างต่อเนื่องก่อให้เกิดปัญหาความเครียดจากการทำงาน (Technostress) และการต่อต้านการเปลี่ยนแปลงของพนักงานบางส่วน นอกจากนี้ยังมีความเสี่ยงด้านความปลอดภัยของข้อมูล (Data Security) รวมถึงค่าใช้จ่ายในการลงทุนและบำรุงรักษาระบบที่ค่อนข้างสูง

ตารางที่ 2 ผลกระทบด้านลบของการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในการดำเนินงานขององค์กร

ประเด็น	ข้อมูลจากเอกสาร	ข้อมูลจากการสัมภาษณ์
1. ความเสี่ยงด้านความปลอดภัยของข้อมูล	บันทึกการประชุมผู้บริหาร (พ.ศ. 2565-2567) ระบุว่า การใช้ ICT เปิดโอกาสให้เกิดภัยคุกคามทางไซเบอร์ เช่น การโจรกรรมข้อมูล การโจมตีระบบ	ฝ่ายควบคุมดูแลข้อมูลระบุว่า “...เคยเผชิญความเสี่ยงจากไวรัสและการเข้าถึงข้อมูลโดยไม่ได้รับอนุญาต...”
2. ค่าใช้จ่ายในการลงทุนและบำรุงรักษาสูง	บันทึกการประชุมผู้บริหาร (พ.ศ. 2565-2567) ระบุว่า การนำเทคโนโลยีใหม่ต้องลงทุนสูง ทั้งฮาร์ดแวร์ ซอฟต์แวร์ และฝึกอบรม	ผู้บริหารระบุว่า “...ต้องใช้งบประมาณสูงในการพัฒนาและบำรุงรักษาระบบ รวมถึงค่าอบรมพนักงาน...”
3. การปรับตัวของพนักงาน	บันทึกการประชุมผู้บริหาร (พ.ศ. 2565-2567) ระบุว่า พนักงานบางส่วนอาจต่อต้านหรือไม่คุ้นเคยกับเทคโนโลยีใหม่ ส่งผลต่อประสิทธิภาพ (Venkatesh et al., 2003)	ฝ่ายบริการลูกค้าให้ข้อมูลว่า “...พนักงานรุ่นเก่าบางส่วนต้องใช้เวลาในการเรียนรู้ระบบ CRM และระบบออนไลน์...”

ตารางที่ 2 ผลกระทบด้านลบของการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในการดำเนินงานขององค์กร (ต่อ)

ประเด็น	ข้อมูลจากเอกสาร	ข้อมูลจากการสัมภาษณ์
4. การพึ่งพาเทคโนโลยีมากเกินไป	บันทึกการประชุมผู้บริหาร (พ.ศ. 2565-2567) ระบุว่า การพึ่งพาระบบ ICT มากเกินไปอาจเกิดปัญหาเมื่อระบบล่มหรือไม่สามารถใช้งานได้ (Carr, 2003)	ผู้บริหารกล่าวว่า “...การเก็บข้อมูลบน Cloud ทั้งหมดมีความเสี่ยงหากระบบขัดข้องหรือโดนโจมตี...”
5. ปัญหาสุขภาพจากการใช้เทคโนโลยี	บันทึกการประชุมผู้บริหาร (พ.ศ. 2565-2567) ระบุว่า การใช้คอมพิวเตอร์เป็นเวลานานอาจทำให้เกิดอาการเมื่อยล้าและความเครียด	ฝ่ายกราฟิกดีไซน์กล่าวว่า “...การทำงานหน้าจอเป็นเวลานานส่งผลต่อสายตาและอาการปวดกล้ามเนื้อ...”
6. ความเหลื่อมล้ำทางดิจิทัล	บันทึกการประชุมผู้บริหาร (พ.ศ. 2565-2567) ระบุว่า การเข้าถึงเทคโนโลยีที่ไม่เท่าเทียมสร้างช่องว่างระหว่างบุคลากร	ฝ่ายบุคคลระบุว่า “...พนักงานบางส่วนยังขาดทักษะดิจิทัลพื้นฐาน ทำให้ไม่สามารถใช้ระบบออนไลน์ได้เต็มที่...”

2. นโยบายการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารขององค์กร กรณีศึกษาบริษัท นาว ทเวนตีโฟร์ เซเวน จำกัด

2.1 การแบ่งปันความรู้ (Knowledge Sharing)

ผลการวิจัยพบว่า บริษัทมีการกำหนดแนวทางและเครื่องมือในการแบ่งปันความรู้ภายในองค์กร ผ่านการใช้ระบบคลังข้อมูลกลาง แพลตฟอร์มการทำงานร่วมกัน และการจัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนความรู้ภายในองค์กร โดยข้อมูลดังกล่าวปรากฏทั้งในเอกสารนโยบายภายในและการให้ข้อมูลของผู้ให้สัมภาษณ์

ตารางที่ 3 การแบ่งปันความรู้ภายในองค์กร

ประเด็น	ข้อมูลจากเอกสาร	ข้อมูลจากการสัมภาษณ์
1. การใช้แพลตฟอร์มการจัดการความรู้ภายในองค์กร	เอกสารคู่มือการปฏิบัติงานด้าน ICT (พ.ศ. 2565-2567) มีการจัดตั้งศูนย์กลางข้อมูลกลาง (Knowledge Center) เพื่อรวบรวมเอกสาร วิดีโอ และคู่มือการใช้งานระบบต่าง ๆ ที่พนักงานสามารถเข้าถึงได้ทุกระดับ	ฝ่ายควบคุมดูแลข้อมูล: “...พวกเราใช้แพลตฟอร์มการจัดการความรู้ภายในองค์กร ซึ่งเป็นเหมือนศูนย์กลางข้อมูลที่ทุกคนสามารถเข้าถึงได้ มีทั้งเอกสาร เอกสารการอบรม วิดีโอสอนการใช้งานระบบต่าง ๆ...”
2. การใช้ระบบติดตามงานและปัญหา	เอกสารคู่มือการปฏิบัติงานด้าน ICT (พ.ศ. 2565-2567) มีการใช้ระบบบันทึกและติดตามปัญหาลูกค้า เพื่อรวบรวมข้อมูลจากการให้บริการ และใช้เป็นฐานความรู้ภายในทีม	ฝ่ายดูแลผู้ใช้บริการ: “...เราใช้ระบบ ticketing ในการบันทึกและติดตามปัญหาของลูกค้า ซึ่งทำให้ทุกคนในทีมสามารถเห็นข้อมูลและแนวทางการแก้ไขปัญหาที่เคยเกิดขึ้นได้ ทำให้การแก้ปัญหาทำได้รวดเร็วและมีประสิทธิภาพมากขึ้น...”
3. การใช้เครื่องมือเฝ้าติดตามสื่อสังคมออนไลน์	เอกสารคู่มือการปฏิบัติงานด้าน ICT (พ.ศ. 2565-2567) มีการใช้เครื่องมือดิจิทัลในการติดตามข้อมูลข่าวสาร และเทรนด์ เพื่อปรับกลยุทธ์ทางการตลาดและเนื้อหาสื่อสาร	ฝ่ายดูแลสื่อสังคมออนไลน์: “...เราใช้เครื่องมือ social media monitoring ในการติดตามข่าวสารและเทรนด์ต่าง ๆ ในโลกโซเชียลมีเดีย และนำมาแบ่งปันข้อมูลในทีม เพื่อให้ทุกคนมีความรู้และเข้าใจเกี่ยวกับสถานการณ์ปัจจุบัน...”
4. การใช้แพลตฟอร์มการทำงานร่วมกัน	เอกสารคู่มือการปฏิบัติงานด้าน ICT (พ.ศ. 2565-2567) ใช้เครื่องมือดิจิทัล เช่น Trello, Slack, Miro เพื่อแบ่งปันไอเดีย ไฟล์งาน และข้อเสนอแนะระหว่างทีมงาน	ฝ่ายความคิดสร้างสรรค์: “...เราใช้แพลตฟอร์ม collaboration ต่าง ๆ เช่น Trello, Slack หรือ Miro ในการทำงานร่วมกัน แพลตฟอร์มเหล่านี้ช่วยให้เราสามารถแบ่งปันไอเดีย ไฟล์งาน หรือ feedback ได้อย่างสะดวกและรวดเร็ว...”
5. การใช้ระบบจัดเก็บไฟล์บนคลาวด์	เอกสารคู่มือการปฏิบัติงานด้าน ICT (พ.ศ. 2565-2567) มีการใช้ระบบจัดเก็บไฟล์กลาง เช่น Google Drive หรือระบบภายในองค์กร เพื่อให้ทุกฝ่ายเข้าถึงข้อมูลได้ตลอดเวลา	ฝ่ายกราฟิกดีไซน์: “...เราใช้ cloud storage ในการจัดเก็บไฟล์งานต่าง ๆ ทำให้ทุกคนในทีมสามารถเข้าถึงและแก้ไขไฟล์งานได้จากทุกที่ ทุกเวลา...”

ตารางที่ 3 การแบ่งปันความรู้ภายในองค์กร (ต่อ)

ประเด็น	ข้อมูลจากเอกสาร	ข้อมูลจากการสัมภาษณ์
6. การจัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนความรู้	เอกสารคู่มือการปฏิบัติงานด้าน ICT (พ.ศ. 2565-2567) มีการจัดกิจกรรมภายในองค์กร เช่น Webinar, Workshop และ Showcase เพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์และทักษะ	ผู้บริหาร: “...องค์กรให้ความสำคัญกับการแบ่งปันความรู้ มีการจัด Webinar และ Workshop เพื่อให้พนักงานได้เรียนรู้และพัฒนาทักษะอย่างต่อเนื่อง...”

2.2 การจัดการภัยคุกคามทางไซเบอร์ (Cybersecurity Management)

ผลการวิจัยพบว่า องค์กรมีมาตรการด้านความมั่นคงปลอดภัยของระบบสารสนเทศ ได้แก่ การควบคุมสิทธิ์ การเข้าถึงข้อมูล การสำรองข้อมูล และการอบรมบุคลากรเกี่ยวกับภัยคุกคามทางไซเบอร์ ซึ่งปรากฏในเอกสารนโยบายและรายงานการประชุมที่เกี่ยวข้อง

ตารางที่ 4 การรับมือภัยคุกคามทางไซเบอร์

การรับมือภัยคุกคาม	ข้อมูลจากเอกสาร	ข้อมูลจากการสัมภาษณ์
1. การป้องกัน (Prevention)	จากเอกสารคู่มือการปฏิบัติงานด้าน ICT (พ.ศ. 2565-2567) มีนโยบายการรักษาความปลอดภัยของข้อมูล โดยใช้ระบบ Firewall Antivirus ระบบตรวจจับการบุกรุก (IPS/IDS) การเข้ารหัสข้อมูล และการใช้ซอฟต์แวร์ลิขสิทธิ์ พร้อมทั้งจัดอบรมความปลอดภัยไซเบอร์แก่พนักงานเป็นประจำ	ฝ่ายควบคุมดูแลข้อมูล: “...เราใช้ระบบรักษาความปลอดภัยหลายชั้น ทั้ง Firewall, ระบบตรวจจับและป้องกันการบุกรุก รวมถึงมีการสำรองข้อมูลสำคัญอย่างสม่ำเสมอ นอกจากนี้ ยังมีการอบรมให้พนักงานมีความรู้เกี่ยวกับความปลอดภัยทางไซเบอร์...” ฝ่ายความคิดสร้างสรรค์: “...เราใช้ซอฟต์แวร์ลิขสิทธิ์ และอัปเดตซอฟต์แวร์อย่างสม่ำเสมอ เพื่อป้องกันช่องโหว่ที่อาจถูกโจมตีได้...”
2. การตรวจจับ (Detection)	จากเอกสารคู่มือการปฏิบัติงานด้าน ICT (พ.ศ. 2565-2567) ดำเนินการตรวจสอบระบบและข้อมูลอย่างต่อเนื่อง มีการวิเคราะห์ Log Files และติดตั้งระบบ Security Information and Event Management (SIEM) เพื่อเฝ้าระวังภัยคุกคาม รวมถึงตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลก่อนเผยแพร่	ฝ่ายดูแลผู้ใช้บริการ: “...มีการตรวจสอบระบบอย่างสม่ำเสมอเพื่อหาช่องโหว่และแก้ไขก่อนที่จะเกิดปัญหา...” ฝ่ายดูแลสื่อสังคมออนไลน์: “...เราตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลก่อนเผยแพร่บนโซเชียล เพื่อป้องกันข้อมูลที่ผิดพลาดหรือเป็นอันตราย และติดตามความคิดเห็นลูกค้าเพื่อรับมือกับวิกฤตการณ์ได้ทันเวลา...”
3. การตอบสนอง (Response)	จากเอกสารคู่มือการปฏิบัติงานด้าน ICT (พ.ศ. 2565-2567) มีแผนรับมือเหตุฉุกเฉิน (Incident Response Plan) และมีการสำรองข้อมูลอย่างสม่ำเสมอ ทั้งในระบบภายในและ Cloud พร้อมมีขั้นตอนกู้คืนระบบ (Disaster Recovery) เมื่อเกิดเหตุการณ์โจมตีทางไซเบอร์	ผู้บริหาร: “...เรามีมาตรการหลายด้าน ทั้งเทคนิค บุคลากร และการจัดการ เช่น แผนรับมือเหตุฉุกเฉิน การติดตามและวิเคราะห์ความเสี่ยง การสำรองข้อมูล และการตรวจสอบระบบอย่างต่อเนื่อง...” ฝ่ายกราฟิกดีไซน์: “...เราสำรองข้อมูลผลงานอย่างสม่ำเสมอ เพื่อป้องกันการสูญหายของข้อมูล...”

2.3 การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ (Human Resource Development)

ผลการวิจัยพบว่า องค์กรให้ความสำคัญกับการพัฒนาทักษะด้านเทคโนโลยีของบุคลากร ผ่านการฝึกอบรมอย่างต่อเนื่อง การเรียนรู้ออนไลน์ และการสนับสนุนให้เกิดการเรียนรู้ภายในองค์กร โดยข้อมูลดังกล่าวสอดคล้องกันทั้งจากเอกสารและการสัมภาษณ์

ตารางที่ 5 การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์

การพัฒนาศูนย์กลาง	ข้อมูลจากเอกสาร	ข้อมูลจากการสัมภาษณ์
1. การฝึกอบรมและพัฒนาความรู้ (Training and Upskilling)	จากเอกสารการฝึกอบรมบุคลากร (พ.ศ. 2565–2567) ระบุว่ามีการจัดอบรม สัมมนา และ Workshop อย่างสม่ำเสมอ เพื่อเพิ่มพูนทักษะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ ส่งเสริมให้พนักงานศึกษาต่อในสาขาที่เกี่ยวข้อง และทดลองใช้เทคโนโลยีใหม่ในโครงการนำร่อง	ฝ่ายควบคุมดูแลข้อมูล: “...มีการจัดอบรมและสัมมนาเกี่ยวกับเทคโนโลยีใหม่ๆ อย่างสม่ำเสมอ มีการสนับสนุนให้พนักงานศึกษาต่อ และมีโครงการทดลองใช้เทคโนโลยีใหม่ๆ เพื่อให้พนักงานได้เรียนรู้จริง...”
2. การพัฒนา Soft Skills และ Hard Skills	จากเอกสารการฝึกอบรมบุคลากร (พ.ศ. 2565–2567) มุ่งเน้นการพัฒนา soft skills (การสื่อสาร การแก้ปัญหา) ควบคู่กับ hard skills (การใช้เทคโนโลยี เครื่องมือดิจิทัล) เพื่อเสริมศักยภาพการทำงานของบุคลากรในยุคดิจิทัล	ฝ่ายดูแลผู้ใช้บริการ: “...เราเน้นพัฒนา soft skill และ hard skill ควบคู่กัน มีการอบรมด้านการสื่อสาร การแก้ปัญหา และการใช้เทคโนโลยีใหม่ๆ ที่เกี่ยวข้องกับงานบริการลูกค้า...”
3. การสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ในองค์กร (Learning Organization Culture)	จากเอกสารการฝึกอบรมบุคลากร (พ.ศ. 2565–2567) ส่งเสริมการแลกเปลี่ยนความรู้ภายในองค์กร เช่น การจัดกิจกรรม Knowledge Sharing และ Internal Workshop รวมถึงการสนับสนุนให้พนักงานเข้าร่วมกิจกรรมอบรมและสัมมนาภายนอก	ฝ่ายความคิดสร้างสรรค์: “...เราเน้นการสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ มีการจัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนความรู้ และประสบการณ์ระหว่างพนักงาน สนับสนุนให้เข้าร่วมอบรมทั้งภายในและภายนอกองค์กร...”
4. การส่งเสริมการเรียนรู้ นอกองค์กรและการมีส่วนร่วมเชิงสร้างสรรค์ (External Learning & Creative Participation)	จากเอกสารการฝึกอบรมบุคลากร (พ.ศ. 2565–2567) สนับสนุนให้พนักงานเข้าร่วม Workshop ภายนอก การแข่งขันออกแบบ และโครงการพัฒนาฝีมือ เพื่อเปิดมุมมองใหม่และสร้างชื่อเสียงให้องค์กร	ฝ่ายกราฟิกดีไซน์: “...เราส่งเสริมให้พนักงานเข้าร่วมการแข่งขันออกแบบหรือ Workshop ภายนอก เพื่อพัฒนาฝีมือและสร้างชื่อเสียงให้กับองค์กร...”
5. การสนับสนุนจากผู้บริหาร และนโยบายองค์กร (Leadership & Policy Support)	จากเอกสารการฝึกอบรมบุคลากร (พ.ศ. 2565–2567) ผู้บริหารกำหนดนโยบายการพัฒนาบุคลากรอย่างต่อเนื่อง ทั้งการอบรม Soft/Hard Skills การสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ และการเปิดโอกาสให้พนักงานเสนอแนวคิดใหม่	ผู้บริหาร: “...การพัฒนาศูนย์กลางเป็นสิ่งจำเป็น เราจัดอบรม สัมมนา และ Workshop ทั้งภายในและภายนอก มุ่งเน้นพัฒนา soft skill และ hard skill พร้อมสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ภายในองค์กร...”

อภิปรายผล

การอภิปรายผลการวิจัยในส่วนนี้จัดเรียงตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย และมุ่งอธิบายความหมายของข้อค้นพบ โดยเชื่อมโยงกับแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมถึงการอภิปรายประเด็นที่ไม่คาดคิดและนัยเชิงนโยบายจากผลการศึกษา

1. ผลกระทบของการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในการดำเนินงานขององค์กร พบว่า การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารส่งผลทั้งเชิงบวกและเชิงลบต่อการดำเนินงานขององค์กร ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Laudon & Laudon (2016) ที่มองว่าเทคโนโลยีสารสนเทศเป็นทั้งแหล่งสร้างประสิทธิภาพและแหล่งความเสี่ยงขององค์กรในเวลาเดียวกัน ผลด้านบวก เช่น การจัดการข้อมูลที่มีประสิทธิภาพและการสื่อสารที่รวดเร็ว สอดคล้องกับงานวิจัยจำนวนมากที่ชี้ว่า ICT ช่วยเพิ่มความคล่องตัวและสนับสนุนการตัดสินใจของผู้บริหาร ในขณะเดียวกัน ยังพบผลกระทบด้านลบ ได้แก่ ความเสี่ยงด้านความมั่นคงปลอดภัยของข้อมูล ค่าใช้จ่ายในการบำรุงรักษาระบบ และปัญหาการปรับตัวของบุคลากร ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิด Technostress ของ Ragu-Nathan, et Al. (2008) ที่อธิบายว่า การใช้เทคโนโลยีอย่างต่อเนื่องอาจลดประสิทธิภาพการทำงานของบุคลากรได้ อย่างไรก็ตาม ผลการวิจัยไม่พบว่าการใช้เทคโนโลยีส่งผลเชิงลบต่อประสิทธิภาพการทำงานโดยตรงในระดับองค์กร หากแต่ผลกระทบเชิงลบเกิดขึ้นในระดับบุคลากรและกระบวนการ

มากกว่า ข้อค้นพบนี้แตกต่างจากงานวิจัยบางชิ้นที่ชี้ว่าเทคโนโลยีอาจลดประสิทธิภาพโดยรวมขององค์กร และสะท้อนให้เห็นว่าบริบทของนโยบายและการบริหารจัดการภายในองค์กรมีบทบาทสำคัญในการกำหนดผลลัพธ์ของการใช้ ICT

2. นโยบายการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารขององค์กร

2.1 การแบ่งปันความรู้ (Knowledge Sharing) พบว่า องค์กรใช้เทคโนโลยีเป็นเครื่องมือหลักในการสนับสนุนการแบ่งปันความรู้ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการสร้างองค์ความรู้ของ Nonaka (2009) ที่มองว่าระบบดิจิทัลช่วยเอื้อให้เกิดการแลกเปลี่ยนระหว่างความรู้ฝังลึกและความรู้ชัดแจ้ง อย่างไรก็ตาม งานวิจัยนี้พบว่าการแบ่งปันความรู้เกิดขึ้นได้ดีเมื่อมีนโยบายองค์กรที่ชัดเจน ไม่ใช่เพียงการมีเครื่องมือเทคโนโลยีเพียงอย่างเดียว ข้อค้นพบนี้สะท้อนให้เห็นว่าเทคโนโลยีเป็นเพียงปัจจัยสนับสนุน ไม่ใช่ตัวกำหนดผลลัพธ์โดยลำพัง

2.2 การจัดการภัยคุกคามทางไซเบอร์ (Cybersecurity Management) พบว่า องค์กรมีมาตรการด้านความมั่นคงปลอดภัยที่ครอบคลุมการป้องกัน การตรวจจับ และการตอบสนอง ซึ่งสอดคล้องกับกรอบ NIST Cybersecurity Framework และมาตรฐาน ISO/IEC 27001 (National Institute of Standards and Technology, 2013) อย่างไรก็ตาม ประเด็นที่ไม่คาดคิดคือ องค์กรให้ความสำคัญกับการสร้างความตระหนักรู้ของบุคลากร ควบคู่กับมาตรการทางเทคนิคมากกว่าที่ปรากฏในงานวิจัยเชิงเทคนิคหลายชิ้น ข้อค้นพบนี้ชี้ให้เห็นว่าปัจจัยด้านมนุษย์มีบทบาทสำคัญต่อความมั่นคงปลอดภัยของระบบสารสนเทศในบริบทองค์กรธุรกิจ

2.3 การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ (Human Resource Development) พบว่า การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ด้านเทคโนโลยีถูกดำเนินการในลักษณะของการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดองค์กรแห่งการเรียนรู้ของ Senge (1994) และแนวคิด HRD ของ Noe (2020) อย่างไรก็ตาม งานวิจัยนี้ไม่พบความแตกต่างเชิงนโยบายด้านการพัฒนาทักษะระหว่างกลุ่มพนักงานอย่างชัดเจน ซึ่งแตกต่างจากงานวิจัยบางชิ้นที่ชี้ว่าความเหลื่อมล้ำทางทักษะดิจิทัลเป็นอุปสรรคสำคัญ ข้อค้นพบนี้อาจสะท้อนถึงบทบาทของนโยบายองค์กรที่ช่วยลดช่องว่างดังกล่าว

3. การอภิปรายผลเชิงนโยบายและข้อค้นพบที่ไม่คาดคิด

จากผลการวิจัยสามารถอภิปรายเชิงนโยบายได้ว่า การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารจะนำไปสู่ความยั่งยืนขององค์กรได้อย่างแท้จริงก็ต่อเมื่อองค์กรมีนโยบาย ICT ที่บูรณาการทั้งมิติการแบ่งปันความรู้ การจัดการภัยคุกคามทางไซเบอร์ และการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์อย่างเป็นระบบ ข้อค้นพบที่ไม่คาดคิด คือ เทคโนโลยีไม่ได้เป็นปัจจัยกำหนดผลลัพธ์โดยตรง แต่นโยบายและการบริหารจัดการเป็นตัวแปรสำคัญที่กำหนดทิศทางที่เชื่อมโยงการใช้เทคโนโลยีกับผลลัพธ์ขององค์กร ซึ่งสนับสนุนองค์ความรู้ใหม่ที่งานวิจัยนี้เสนอ คือ โมเดลการบริหารจัดการนโยบาย ICT อย่างยั่งยืน

องค์ความรู้ใหม่

งานวิจัยนี้ได้นำเสนอองค์ความรู้ใหม่ในรูปแบบของโมเดลการบริหารจัดการนโยบาย ICT อย่างยั่งยืน (Sustainable ICT Policy Management Model) ซึ่งเป็นโมเดลเชิงบูรณาการที่อธิบายความสัมพันธ์ระหว่างการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร นโยบายองค์กร และผลลัพธ์ด้านประสิทธิภาพและความยั่งยืนขององค์กรในบริบทขององค์กรธุรกิจ มีลักษณะเด่น 3 ประการ ได้แก่ (1) การยกระดับการใช้เทคโนโลยีจากเครื่องมือทางเทคนิคไปสู่การบริหารจัดการเชิงนโยบาย (2) การบูรณาการการแบ่งปันความรู้ การจัดการภัยคุกคามทางไซเบอร์ และการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ไว้ในโมเดลเดียว (3) การเชื่อมโยงนโยบาย ICT กับผลลัพธ์ด้านประสิทธิภาพและความยั่งยืนขององค์กรอย่างเป็นระบบ

แม้ว่างานวิจัยก่อนหน้านี้จะมีการศึกษาเกี่ยวกับการจัดการความรู้ การยอมรับเทคโนโลยี การจัดการความมั่นคงปลอดภัยทางไซเบอร์ และการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในลักษณะแยกส่วน แต่ยังไม่ปรากฏงานวิจัยที่บูรณาการองค์ประกอบดังกล่าวเข้าด้วยกันภายใต้กรอบนโยบายการใช้ ICT ขององค์กร และอธิบายผลลัพธ์เชิงความยั่งยืนในลักษณะเป็นระบบ งานวิจัยนี้จึงเติมเต็มช่องว่างดังกล่าวด้วยการเสนอโมเดลที่เชื่อมโยงแนวคิดเหล่านี้เข้าด้วยกันอย่างเป็นรูปธรรม

ปัจจัยนำเข้า (Input)

การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในการดำเนินงานขององค์กร

กระบวนการ (Process)

- นโยบายการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร
1. การแบ่งปันความรู้ (Knowledge Sharing)
 2. การจัดการภัยคุกคามทางไซเบอร์ (Cybersecurity Management)
 3. การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ (Human Resource Development)

ผลลัพธ์ (Output)

- ประสิทธิภาพและความยั่งยืนขององค์กร
1. ประสิทธิภาพการดำเนินงาน
 2. ความสามารถในการแข่งขัน
 3. ความมั่นคงด้านเทคโนโลยี

ภาพที่ 2 การบริหารจัดการนโยบายเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารอย่างยั่งยืน

จากภาพที่ 2 กรอบแนวคิดการบริหารจัดการนโยบายเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารอย่างยั่งยืน แสดงความสัมพันธ์เชิงระบบระหว่างปัจจัยนำเข้า กระบวนการ และผลลัพธ์ โดยแผนภาพดังกล่าวสามารถนำไปประยุกต์ใช้เป็นแนวทางเชิงนโยบายสำหรับองค์กรธุรกิจในยุคดิจิทัล

1. ปัจจัยนำเข้า (Input) คือ การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (ICT Utilization) หมายถึง การนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาประยุกต์ใช้ในกระบวนการทำงาน เช่น ระบบจัดเก็บข้อมูล ระบบสื่อสารออนไลน์ และระบบคลาวด์ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและความคล่องตัวในการดำเนินงาน

2. กระบวนการ (Process) คือ นโยบาย ICT ขององค์กร (ICT Policy Implementation) โดยองค์กรกำหนดแนวนโยบายด้าน ICT เพื่อให้การใช้เทคโนโลยีมีทิศทางที่ชัดเจนและยั่งยืน ประกอบด้วย 3 ด้านหลัก ได้แก่

2.1 การแบ่งปันความรู้ (Knowledge Sharing) ส่งเสริมการเรียนรู้ร่วมกันผ่านระบบดิจิทัลและแพลตฟอร์มออนไลน์ เพื่อสร้างคลังความรู้และนวัตกรรมใหม่ภายในองค์กร

2.2 การจัดการภัยคุกคามทางไซเบอร์ (Cybersecurity Management) สร้างมาตรการป้องกัน ตรวจสอบ และตอบสนองต่อภัยคุกคามด้านเทคโนโลยีอย่างเป็นระบบ

2.3 การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ (Human Resource Development) พัฒนาทักษะและสมรรถนะด้านเทคโนโลยีของบุคลากรให้สามารถปรับตัวกับการเปลี่ยนแปลงและใช้เทคโนโลยีได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3. ผลลัพธ์ (Output) คือ ประสิทธิภาพและความยั่งยืนขององค์กร (Organizational Sustainability) การดำเนินนโยบาย ICT อย่างครบวงจร ส่งผลให้องค์กรมีความสามารถในการแข่งขันสูงขึ้น มีการทำงานที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น ระบบการสื่อสารคล่องตัวขึ้น และมีการจัดการความรู้ที่ยั่งยืน นอกจากนี้ยังช่วยลดความเสี่ยงจากภัยคุกคามทางเทคโนโลยี และส่งเสริมการพัฒนาอย่างต่อเนื่องของบุคลากร

สรุปผลการวิจัย

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ผลกระทบของการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในการดำเนินงานขององค์กร และศึกษานโยบายการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารขององค์กรในมิติการแบ่งปันความรู้ การจัดการภัยคุกคามทางไซเบอร์ และการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ผลการสรุปสามารถจัดจำแนกได้เป็นข้อค้นพบเชิงประจักษ์ ข้อค้นพบเชิงทฤษฎี และข้อค้นพบเชิงนโยบาย ดังนี้

1. ข้อค้นพบเชิงประจักษ์ (Empirical Findings)

ผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในการดำเนินงานขององค์กรส่งผลทั้งเชิงบวกและเชิงลบต่อการดำเนินงานขององค์กร โดยเทคโนโลยีช่วยเพิ่มประสิทธิภาพด้านการจัดการข้อมูล การสื่อสาร และการทำงานร่วมกัน ขณะเดียวกันยังสร้างความท้าทายในด้านความเสี่ยงทางเทคโนโลยี ค่าใช้จ่าย และการปรับตัวของบุคลากร

ผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า องค์กรมีนโยบายการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารที่ครอบคลุมสามด้านหลัก ได้แก่ การแบ่งปันความรู้ การจัดการภัยคุกคามทางไซเบอร์ และการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ซึ่งนโยบายดังกล่าวถูกนำไปใช้จริงในกระบวนการดำเนินงานขององค์กร และมีบทบาทสำคัญต่อการสนับสนุนการทำงานและการพัฒนาองค์กรในภาพรวม

2. ข้อค้นพบเชิงทฤษฎี (Theoretical Implications)

ในเชิงทฤษฎี งานวิจัยนี้สนับสนุนแนวคิดที่มองว่าเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารไม่ควรถูกพิจารณาเพียงในฐานะเครื่องมือทางเทคนิค แต่ควรได้รับการอธิบายผ่านกรอบนโยบายขององค์กรที่เชื่อมโยงมิติด้านเทคโนโลยี บุคลากร และกระบวนการทำงานเข้าด้วยกัน ผลการศึกษานี้ชี้ให้เห็นว่าการบูรณาการแนวคิดการจัดการความรู้ การจัดการความมั่นคงปลอดภัยทางไซเบอร์ และการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ สามารถอธิบายผลลัพธ์ด้านประสิทธิภาพและความยั่งยืนขององค์กรได้อย่างเป็นระบบ และนำไปสู่การพัฒนาองค์ความรู้ใหม่ในรูปแบบ โมเดลการบริหารจัดการนโยบาย ICT อย่างยั่งยืน

3) ข้อค้นพบเชิงนโยบาย (Policy Implications)

ในเชิงนโยบาย ผลการวิจัยสะท้อนว่า องค์กรที่ต้องการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน ควรกำหนดนโยบาย ICT ที่มีลักษณะบูรณาการ ครอบคลุมทั้งการส่งเสริมการแบ่งปันความรู้ การจัดการความเสี่ยงและภัยคุกคามทางไซเบอร์ และการพัฒนาศักยภาพบุคลากรอย่างต่อเนื่อง นโยบายดังกล่าวจะช่วยให้องค์กรสามารถลดความเสี่ยงจากการใช้เทคโนโลยี เพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน และสนับสนุนการพัฒนาองค์กรในระยะยาวได้อย่างเป็นรูปธรรม

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายและเชิงปฏิบัติ

1.1 ข้อเสนอแนะด้านการพัฒนาทักษะและทรัพยากรมนุษย์ ผลการวิจัยพบว่า แม้องค์กรมีการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศอย่างต่อเนื่อง แต่บุคลากรบางส่วนยังประสบปัญหาการปรับตัวและมีช่องว่างด้านทักษะดิจิทัล ดังนั้น องค์กรควรกำหนดนโยบายการพัฒนาทักษะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศอย่างเป็นระบบ โดยเฉพาะการจัดอบรมที่สอดคล้องกับระดับความรู้และบทบาทหน้าที่ของบุคลากร เพื่อลดความเหลื่อมล้ำด้านทักษะดิจิทัลภายในองค์กร และสนับสนุนการใช้เทคโนโลยีได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น

1.2 ข้อเสนอแนะด้านการจัดการความมั่นคงปลอดภัยทางไซเบอร์ ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่า การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศก่อให้เกิดความเสี่ยงด้านความมั่นคงปลอดภัยของข้อมูล และบุคลากรยังมีความกังวลเกี่ยวกับภัยคุกคามทางไซเบอร์ องค์กรจึงควรเสริมสร้างนโยบายด้านความมั่นคงปลอดภัยทางไซเบอร์ที่ไม่จำกัดเฉพาะมาตรการทางเทคนิค แต่ควรเน้นการพัฒนาความตระหนักรู้ของบุคลากร เช่น การจัดอบรมด้าน Cyber Awareness และการกำหนดแนวปฏิบัติที่ชัดเจนในการใช้งานระบบสารสนเทศ เพื่อลดความเสี่ยงจากพฤติกรรมการใช้งานที่ไม่เหมาะสม

1.3 ข้อเสนอแนะด้านการแบ่งปันความรู้ภายในองค์กร จากผลการวิจัยพบว่า การแบ่งปันความรู้ภายในองค์กรเกิดขึ้นได้ดีเมื่อมีนโยบายและกลไกสนับสนุนที่ชัดเจน องค์กรจึงควรกำหนดนโยบายการจัดการและแบ่งปันความรู้ผ่านระบบดิจิทัลอย่างเป็นทางการ เช่น การพัฒนากล้องความรู้กลาง หรือแพลตฟอร์มการทำงานร่วมกัน เพื่อให้การแลกเปลี่ยนข้อมูลและประสบการณ์ของบุคลากรเป็นไปอย่างต่อเนื่องและไม่ขึ้นอยู่กับตัวบุคคลเพียงอย่างเดียว

1.4 ข้อเสนอแนะด้านการบูรณาการนโยบาย ICT ขององค์กร ผลการศึกษาจากทั้งสองวัตถุประสงค์สะท้อนว่า การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศจะนำไปสู่ผลลัพธ์เชิงบวกต่อองค์กรได้อย่างยั่งยืนก็ต่อเมื่อมีการบริหารจัดการนโยบาย ICT

ในลักษณะบูรณาการ องค์กรจึงควรปรับนโยบาย ICT ให้ครอบคลุมทั้งมิติการพัฒนาบุคลากร การจัดการความเสี่ยงด้านเทคโนโลยี และการสนับสนุนการเรียนรู้และการแบ่งปันความรู้ เพื่อให้การใช้เทคโนโลยีตอบสนองต่อการดำเนินงานขององค์กรอย่างแท้จริง

2. ข้อเสนอแนะด้านการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรขยายขอบเขตการวิจัยไปยัง องค์กรธุรกิจประเภทอื่นหรือภาครัฐ เพื่อเปรียบเทียบรูปแบบนโยบาย ICT และการบริหารจัดการเทคโนโลยีในบริบทที่แตกต่างกัน เช่น อุตสาหกรรมบริการ การศึกษา หรือหน่วยงานราชการ

2.2 ควรดำเนินการวิจัยในลักษณะการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods Research) เพื่อให้ได้ข้อมูลทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ซึ่งจะช่วยให้การวิเคราะห์นโยบาย ICT มีความครอบคลุมและชัดเจนยิ่งขึ้น โดยเฉพาะในการประเมินผลสัมฤทธิ์ของนโยบายต่อประสิทธิภาพองค์กร

2.3 ควรศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการยอมรับเทคโนโลยี (Technology Acceptance) กับประสิทธิภาพการทำงานของบุคลากรภายใต้กรอบแนวคิดเชิงทฤษฎี เช่น แบบจำลองการยอมรับเทคโนโลยี หรือแบบจำลองการยอมรับและใช้เทคโนโลยีแบบบูรณาการ เพื่อสร้างองค์ความรู้เชิงประจักษ์ที่สามารถประยุกต์ใช้ในองค์กรธุรกิจไทยในยุคดิจิทัลได้อย่างยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

- Alavi, M., & Leidner, D. E. (2001). Knowledge management and knowledge management systems: Conceptual foundations and research issues. *MIS quarterly*, 25(1), 107-136.
- Daft, R. L., & Lane, P. G. (2015). *The leadership experience*. (6th ed.). Boston, MA: Cengage Learning, Inc.
- Laudon, K. C., & Laudon, J. P. (2016). *Management information systems: Managing the digital firm*. London: Pearson Education.
- National Institute of Standards and Technology. (2013). *Cybersecurity Framework (CSF)*. Retrieved from <https://www.nist.gov/cyberframework>.
- Noe, R. A. (2020). *Employee training and development*. (8th ed.). New York: McGraw-Hill.
- Nonaka, I. (2009). The knowledge-creating company. In *Siesfeld, T., Cefola, J., & Neef, D. (Eds.), The economic impact of knowledge* (pp. 175-187). Oxfordshire: Routledge.
- Nonaka, I., & Takeuchi, H. (2007). The knowledge-creating company. *Harvard Business Review*, 85(7/8), 162.
- Ragu-Nathan, T. S., Tarafdar, M., Ragu-Nathan, B. S., & Tu, Q. (2008). The consequences of technostress for end users in organizations: Conceptual development and empirical validation. *Information systems research*, 19(4), 417-433.
- Rogers, E. (2003). *Diffusions of Innovations*. (5th ed.). New York: Free Press.
- Senge, P. M. (1994). *The Fifth Discipline: The Art and Practice of The Learning Organization*. New York: Doubleday Currency.
- Venkatesh, V., Morris, M. G., Davis, G. B., & Davis, F. D. (2003). User Acceptance of Information Technology: Towards a Unified View. *MIS Quarterly*, 27, 425-478.
- Whitman, M. E., & Mattord, H. J. (2018). *Principles of information security*. (6th ed.). Boston, MA: Cengage Learning, Inc.
- World Bank. (2021). *World development report 2021: Data for better lives*. Retrieved from <https://openknowledge.worldbank.org/entities/publication/7a8f3bf4-c1ca-5512-bb16-7dcd5eb71007>.

Attitudes and Recommendations of the Public Using the State Welfare Card in Huai Mek District, Kalasin Province

Pipiddhanawadee Somkhane^{1*} and Chantima Palaen¹

¹ Political Science program, Kalasin University, Thailand

* Corresponding author. E-mail: Somkhane25@gmail.com

ABSTRACT

This research article aims to study 1) the attitudes of the public using the State Welfare Card in Huai Mek District, Kalasin Province, and 2) the recommendations of the public regarding the use of the State Welfare Card in the same district. The research instruments used were a 5-point rating scale questionnaire and an open-ended questionnaire, with a sample group consisting of 119 citizens who use the State Welfare Card. The statistics used for data analysis included percentage, mean, and standard deviation. The study results revealed that 1) the overall attitude level of the public using the State Welfare Card was moderate, with individual aspects ranked from highest to lowest as follows: Understanding, Feeling, and Behavior; and 2) the findings regarding the recommendations and attitudes of the public using the State Welfare Card indicated that (1) the monthly allowance for purchasing consumer goods should be increased, (2) assistance for water and electricity bills should be provided, (3) the screening process for low-income individuals should be thoroughly reviewed, and (4) the government should provide employment opportunities for the unemployed public.

Keywords: Public Attitudes, State Welfare Card, Kalasin Province

ทัศนคติและข้อเสนอแนะของประชาชนผู้ใช้บัตรสวัสดิการแห่งรัฐ ในอำเภอห้วยเม็ก จังหวัดกาฬสินธุ์

พิพิธธนาดี สมคะณีย์^{1*} และ จันทิมา พละเอ็น¹

¹ สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์ ประเทศไทย

* Corresponding author. E-mail: Somkhane25@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) ทัศนคติของประชาชนผู้ใช้บัตรสวัสดิการแห่งรัฐ ในอำเภอห้วยเม็ก จังหวัดกาฬสินธุ์ และ 2) ข้อเสนอแนะของประชาชนผู้ใช้บัตรสวัสดิการแห่งรัฐ ในอำเภอห้วยเม็ก จังหวัดกาฬสินธุ์ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ และแบบสอบถามปลายเปิด กลุ่มตัวอย่างประกอบด้วยประชาชนที่ใช้บัตรสวัสดิการแห่งรัฐ จำนวน 119 คน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการศึกษาพบว่า 1) ระดับทัศนคติของประชาชนที่ใช้บัตรสวัสดิการแห่งรัฐ โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านความเข้าใจ ด้านความรู้สึก และด้านพฤติกรรม ตามลำดับ 2) ผลการศึกษาข้อเสนอแนะทัศนคติของประชาชนผู้ใช้บัตรสวัสดิการแห่งรัฐ พบว่า (1) ควรเพิ่มเงินค่าซื้อสินค้าอุปโภคบริโภค (2) ควรช่วยค่าน้ำ-ค่าไฟฟ้า (3) ควรตรวจสอบคัดกรองผู้มีรายได้น้อย และ (4) รัฐบาลควรจัดหางานให้ประชาชนที่ว่างงาน

คำสำคัญ: ทัศนคติของประชาชน, บัตรสวัสดิการแห่งรัฐ, จังหวัดกาฬสินธุ์

© 2025 JSSP: Journal of Social Science Panyapat

บทนำ

ในบริบททางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศไทย นับจากอดีตที่ผ่านมาได้มีการพัฒนาที่สำคัญและเป็นรูปธรรม ซึ่งเห็นได้ว่าในสมัยยุคปัจจุบันปัญหาความยากจนในภาพรวมของประเทศดีขึ้นอย่างมาก เมื่อพิจารณาจากดัชนีชี้วัดหลัก เช่น ช่องว่างความยากจน (Poverty Gap) และความรุนแรงของปัญหาความยากจน พบว่ามีแนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่อง ในช่วงเกือบ 15 ปีที่ผ่านมา (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2561) การเปลี่ยนแปลงเชิงบวกนี้เป็นผลมาจากการดำเนินนโยบายที่สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ของรัฐบาล โดยเฉพาะการปฏิรูปประเทศและปฏิรูประบบบริหารราชการแผ่นดินอย่างเป็นรูปธรรม รัฐบาลได้จัดทำยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี เพื่อใช้เป็นกรอบหลักในการพัฒนาประเทศไทยในช่วงระยะยาว และกำหนดทิศทางการพัฒนาประเทศตามวิสัยทัศน์ “มั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน” ใน แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560–2564) เพื่อเป็นแนวทางการบริหารประเทศในทุกมิติ (สำนักงานเศรษฐกิจการคลัง กระทรวงการคลัง, 2560)

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าความยากจนในภาพรวมจะบรรเทาลงได้ แต่ปัญหาสำคัญและถือเป็นปัญหาเรื้อรังของประเทศ ที่ยังคงท้าทายความมั่นคงทางสังคมและเศรษฐกิจคือ ปัญหาความเหลื่อมล้ำ (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2560) ความเหลื่อมล้ำนี้ส่งผลกระทบอย่างกว้างขวางต่อสังคมไทย โดยเฉพาะในเรื่องเศรษฐกิจและการเมือง ซึ่งมีสาเหตุมาจากความไม่เท่าเทียมกันในหลายมิติ ทั้งรายได้ ทรัพย์สิน การบริโภค และโอกาสในการตัดสินใจในการผลิต (สุถณี อาชวานันทกุล, 2554) แม้ว่านโยบายของรัฐจะมุ่งเน้นการแก้ไขปัญหาความยากจนมาอย่างต่อเนื่อง แต่การประเมินผลงานวิจัยและการศึกษาหลายชิ้นกลับชี้ว่า นโยบายเหล่านั้นยังไม่สามารถลดความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจและสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพเท่าที่ควร (สถาบันพระปกเกล้า, 2559; สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2559)

เพื่อแก้ไขปัญหาความเหลื่อมล้ำที่ฝังรากลึกและเรื้อรัง รัฐบาลจึงได้ดำเนินนโยบายที่เป็นรูปธรรมผ่านโครงการบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ หรือที่ประชาชนทั่วไปมักเรียกกันว่าบัตรคนจน ซึ่งเริ่มประกาศใช้อย่างเป็นทางการตั้งแต่วันที่ 1 ตุลาคม พ.ศ. 2560 เป็นต้นมา โดยเป็นนโยบายที่ถูกวางตำแหน่งให้เป็นหนึ่งในโครงการสำคัญภายใต้แผนยุทธศาสตร์ National e-Payment ของรัฐบาลในขณะนั้น จุดเริ่มต้นของโครงการนี้คือการกำหนดให้มีโครงการลงทะเบียนเพื่อสวัสดิการแห่งรัฐตั้งแต่ปี พ.ศ. 2559 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างฐานข้อมูลผู้มีรายได้น้อย ที่ต้องการความช่วยเหลือจากภาครัฐอย่างชัดเจน ซึ่งฐานข้อมูลนี้จะนำไปสู่การออกแบบนโยบายหรือมาตรการในการยกระดับการจัดสวัสดิการแบบมุ่งเป้า (Targeted Welfare) ให้แก่ผู้ที่ต้องการความช่วยเหลืออย่างแท้จริง บัตรสวัสดิการแห่งรัฐจึงถูกนำมาใช้เป็นเครื่องมือสำคัญในการลดความเหลื่อมล้ำและบรรเทาภาระค่าครองชีพให้กับประชาชนผู้มีรายได้น้อยผ่านการสนับสนุนการใช้จ่ายในชีวิตประจำวัน เช่น ค่าซื้อสินค้าอุปโภคบริโภค ค่าน้ำ ค่าไฟฟ้า และค่าเดินทาง นอกเหนือจากเป้าหมายทางสังคมในการยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนกลุ่มยากจนแล้ว การดำเนินงานนี้ยังสนับสนุนการเปลี่ยนแปลงไปสู่ระบบการชำระเงินอิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาระบบการชำระเงินแบบอิเล็กทรอนิกส์แห่งชาติ ที่มุ่งหวังให้เกิดสังคมไร้เงินสด (Cashless Society) ในอนาคต การดำเนินนโยบายในลักษณะนี้จึงมีความสำคัญในสองมิติ คือ มิติทางสังคมเพื่อช่วยเหลือประชาชน และมิติทางเทคโนโลยีเพื่อปฏิรูประบบการเงินของประเทศ (สำนักงานเศรษฐกิจการคลัง กระทรวงการคลัง, 2560)

แม้ว่าโครงการบัตรสวัสดิการแห่งรัฐจะถูกนำไปใช้ในวงกว้างและมีการประเมินผลในมิติต่าง ๆ ทั้งผลกระทบทางเศรษฐศาสตร์มหภาคต่อการกระตุ้นการบริโภคและประสิทธิภาพการใช้จ่ายงบประมาณ (เช่น งานวิจัยของธนาคารแห่งประเทศไทยหรือหน่วยงานวิชาการ) แต่ช่องว่างที่สำคัญ (Research Gap) ในการประเมินนโยบายสวัสดิการแบบมุ่งเป้า คือ การขาดการศึกษาในเชิงลึกเกี่ยวกับทัศนคติและประสบการณ์ของผู้รับสวัสดิการโดยตรง นโยบายสวัสดิการสังคมที่ใช้เกณฑ์การคัดกรองเฉพาะกลุ่ม (Targeted or Residual Model) มักจะก่อให้เกิดผลกระทบทางจิตสังคมควบคู่ไปด้วย โดยเฉพาะประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการตีตราทางสังคม (Social Stigma) และความรู้สึกไม่เท่าเทียม การวัดความสำเร็จของนโยบายจึงไม่ควรมองข้ามองค์ประกอบทางด้านจิตใจและทัศนคติของผู้ใช้ งานวิจัยส่วนใหญ่มักมุ่งเน้นการวัดความพึงพอใจโดยรวม หรือผลกระทบทางเศรษฐกิจ แต่ยังขาดการเจาะลึกองค์ประกอบของทัศนคติที่ครบถ้วน (ด้านความเข้าใจ ด้านความรู้สึก และด้านพฤติกรรม) ตลอดจนการรวบรวม ข้อเสนอแนะเชิงลึกที่สะท้อนความต้องการ และการรับรู้ปัญหาที่แท้จริงจากผู้ใช้ที่หน้างาน (Frontline Users) ดังนั้น ปัญหาที่ต้องการการศึกษาจึงไม่ใช่ “ปัญหาเฉพาะพื้นที่” เท่านั้น แต่เป็นปัญหาของนโยบายสวัสดิการแบบมุ่งเป้าในระดับประเทศที่ส่งผลกระทบต่อทัศนคติและความรู้สึกของผู้รับบริการทั่วประเทศ การศึกษาในพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่งจึงเป็นตัวแทน (Case Study) ที่จะสะท้อนปัญหาเชิงโครงสร้างของนโยบาย

จากความสำคัญและช่องว่างที่กล่าวมาข้างต้น ผู้ศึกษาจึงมีความสนใจที่จะศึกษาทัศนคติและข้อเสนอแนะของประชาชนผู้ใช้บัตรสวัสดิการแห่งรัฐ ในอำเภอห้วยเม็ก จังหวัดกาฬสินธุ์ ซึ่งเป็นพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบจากนโยบายดังกล่าวโดยตรง เพื่อศึกษาระดับทัศนคติของประชาชนผู้ใช้บัตรสวัสดิการแห่งรัฐ โดยแยกพิจารณาในด้านความเข้าใจ ความรู้สึก และพฤติกรรม รวมถึงศึกษาข้อเสนอแนะ เพื่อนำไปสู่การปรับปรุงนโยบายบัตรสวัสดิการแห่งรัฐให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น และผลการวิจัยครั้งนี้จะให้องค์ความรู้ใหม่ที่เป็นสารสนเทศเชิงประจักษ์ และมีความสำคัญต่อการนำไปปรับใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในหลายมิติ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับทัศนคติของประชาชนผู้ใช้บัตรสวัสดิการแห่งรัฐ กรณีศึกษาหมู่บ้านห้วยยาง ตำบลคำใหญ่ อำเภอห้วยเม็ก จังหวัดกาฬสินธุ์
2. เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะของประชาชนผู้ใช้บัตรสวัสดิการแห่งรัฐ กรณีศึกษาหมู่บ้านห้วยยาง ตำบลคำใหญ่ อำเภอห้วยเม็ก จังหวัดกาฬสินธุ์

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้รูปแบบการวิจัยเชิงพรรณนาวิธี โดยมีวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ ประชาชนในหมู่บ้านห้วยยาง ตำบลคำใหญ่ อำเภอห้วยเม็ก จังหวัดกาฬสินธุ์ จำนวน 913 คน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ประชากรทั้งหมดในพื้นที่ที่ทำการศึกษา การกำหนดกลุ่มตัวอย่างและการให้เหตุผลเชิงวิชาการ เป็นการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยเป็นกลุ่มประชาชนผู้ใช้บัตรสวัสดิการแห่งรัฐที่เข้าถึงได้จริง หมู่บ้านห้วยยางฯ จำนวน 119 คน การเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ตามแนวคิดของ Kerlinger (1986)

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ เป็นแบบสอบถามทัศนคติและข้อเสนอแนะของประชาชนผู้ใช้บัตรสวัสดิการแห่งรัฐ ในอำเภอห้วยเม็ก จังหวัดกาฬสินธุ์ ซึ่งประกอบด้วย 3 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป เป็นแบบสอบถามข้อมูลทั่วไปในการสำรวจทัศนคติของประชาชนผู้ใช้บัตรสวัสดิการแห่งรัฐ หมู่บ้านห้วยยาง ตำบลคำใหญ่ อำเภอห้วยเม็ก จังหวัดกาฬสินธุ์ เป็นแบบเลือกตอบ (Checklist/Multiple Choice) ประกอบด้วย เพศ อาชีพ อายุ ระดับการศึกษา และรายได้ของสมาชิกในครัวเรือน เก็บข้อมูลตัวแปรพื้นฐาน (Independent Variables) เพื่อจำแนกและเปรียบเทียบ

ส่วนที่ 2 ข้อมูลเป็นแบบสอบถามทัศนคติของประชาชนผู้ใช้บัตรสวัสดิการแห่งรัฐ หมู่บ้านห้วยยาง ตำบลคำใหญ่ อำเภอห้วยเม็ก จังหวัดกาฬสินธุ์ ลักษณะคำถาม มาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Likert Scale) วัดระดับความคิด ความรู้สึก และการแสดงออกต่อบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ จำนวน 15 ข้อ

ส่วนที่ 3 ข้อเสนอแนะและแนวทางแก้ไขผู้ใช้บัตรสวัสดิการแห่งรัฐ หมู่บ้านห้วยยาง ตำบลคำใหญ่ อำเภอห้วยเม็ก จังหวัดกาฬสินธุ์แบบคำถามปลายเปิด (Open-ended Questions) รวบรวมข้อมูลเชิงลึกสำหรับการพัฒนาและปรับปรุงนโยบาย

ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างและพัฒนาเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

- 1) ศึกษาทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- 2) ศึกษาวิธีการสร้างแบบสอบถามจากเอกสารต่าง ๆ
- 3) กำหนดขอบเขตโครงร่างของแบบสอบถามตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา
- 4) สร้างแบบแบบสอบถาม โดยปรึกษาอาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อให้ข้อคิดเห็นและปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสม

และถูกต้องสมบูรณ์ทุกด้าน

5) นำแบบสอบถามเสนอผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหา ภาษา และการวัดผลประเมิณผล โดยใช้วิธีหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objective Congruence หรือ IOC) ได้ค่าความเชื่อมั่นเฉลี่ย 1.00 โดยกำหนด ดังนี้ (จินดารัตน์ สมคะเณย์, 2557)

6) นำแบบสอบถามไปทดลองกับกลุ่มตัวอย่างที่อยู่นอกพื้นที่ในการวิจัย จำนวน 30 คน ในเขตพื้นที่หมู่บ้านหนองหญ้าปล้อง ตำบลยอดแกง อำเภอนามน จังหวัดกาฬสินธุ์ เพื่อหาคุณภาพของเครื่องมือ โดยการหาค่า Reliability ของแบบสอบถาม โดยใช้ค่า Cronbach's Alpha = 0.82 ได้ค่า Reliability ของแบบสอบถามมีความเชื่อถือ สามารถนำไปเก็บข้อมูลจริงได้ต่อไป

- 7) นำแบบสอบถามไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างจริง

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.1 ผู้ศึกษาได้เก็บรวบรวมข้อมูลเดินทางไปยังพื้นที่หมู่บ้านห้วยยาง ตำบลคำใหญ่ อำเภอห้วยเม็ก จังหวัดกาฬสินธุ์

3.2 เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถามกับกลุ่มประชากร

3.3 ระหว่างเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยตรวจสอบความครบถ้วนสมบูรณ์ของแบบสอบถาม ความเรียบร้อยของแบบสอบถามทั้งหมดอีกครั้ง และเก็บรวบรวมเพื่อนำมาวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปคอมพิวเตอร์ (SPSS) ดังนี้

4.1 ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง วิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้แจกแจงความถี่ คำนวณค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

4.2 ข้อมูลทัศนคติของประชาชนผู้ใช้บัตรสวัสดิการแห่งรัฐ จะวิเคราะห์แยกเป็นในด้านของปัญหา วิเคราะห์ข้อมูลเป็นรายข้อ โดยใช้การแจกแจงความถี่ คำนวณค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และวิเคราะห์ตามระดับทัศนคติต่อการใช้บัตรสวัสดิการแห่งรัฐ แล้วนำข้อมูลมาแปรค่าเฉลี่ยปัจจัยของตัวแปรต่าง ๆ ที่มีต่อระดับทัศนคติแบ่งออกเป็น 5 ระดับ โดยการหาความกว้างของอันตรภาคชั้น ดังนี้ (กัลยา วานิชย์บัญชา, 2561) การแบ่งเกณฑ์นี้เกิดจากการคำนวณหาความกว้างของอันตรภาคชั้นด้วยตนเอง เกณฑ์การแปลความหมายค่าเฉลี่ยทัศนคติของประชาชนผู้ใช้บัตรสวัสดิการแห่งรัฐ กำหนดดังนี้

ค่าเฉลี่ย 4.51 – 5.00 หมายถึง มีทัศนคติอยู่ในระดับ มากที่สุด

ค่าเฉลี่ย 3.51 – 4.50 หมายถึง มีทัศนคติอยู่ในระดับ มาก

ค่าเฉลี่ย 2.51 – 3.50 หมายถึง มีทัศนคติอยู่ในระดับ ปานกลาง

ค่าเฉลี่ย 1.51 – 2.50 หมายถึง มีทัศนคติอยู่ในระดับ น้อย

ค่าเฉลี่ย 1.00 – 1.50 หมายถึง มีทัศนคติอยู่ในระดับ น้อยที่สุด

4.3 สถิติข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ในการประมวลผลและวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้สถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผู้ศึกษาได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสารและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เรื่องทัศนคติและข้อเสนอแนะของประชาชนผู้ใช้บัตรสวัสดิการแห่งรัฐ ในอำเภอห้วยเม็ก จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยใช้แนวคิดรัฐสวัสดิการ (Richard Titmuss) เป็นกรอบใหญ่ในการทำความเข้าใจการออกแบบนโยบาย และใช้แนวคิดการตีตราทางสังคม (Erving Goffman) และทฤษฎีความต้องการลำดับขั้น (Maslow) ในการวิเคราะห์และอธิบายทัศนคติและความรู้สึกของผู้ใช้ที่มีต่อการเป็นผู้รับสวัสดิการเฉพาะกลุ่ม

ผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัย พบว่า

1. ระดับทัศนคติและข้อเสนอแนะของประชาชนผู้ใช้บัตรสวัสดิการแห่งรัฐ ในอำเภอห้วยเม็ก จังหวัดกาฬสินธุ์

สถานภาพของประชาชนที่ตอบแบบสอบถาม ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 59.70 มีอายุ 61 ปีขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 31.20 มีระดับการศึกษาประถมศึกษา คิดเป็นร้อยละ 47.10 มีอาชีพเกษตรกร คิดเป็นร้อยละ 66.40 มีรายได้ 30,000-50,000 บาท/ปี คิดเป็นร้อยละ 77.30 ส่วนระดับทัศนคติของประชาชนผู้ใช้บัตรสวัสดิการแห่งรัฐ ในอำเภอห้วยเม็ก จังหวัดกาฬสินธุ์ ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 1 ทศนคติของประชาชนผู้ใช้บัตรสวัสดิการแห่งรัฐ ในอำเภอห้วยเม็ก จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยรวมและรายด้าน

ทศนคติของประชาชนผู้ใช้บัตรสวัสดิการแห่งรัฐ ในอำเภอห้วยเม็ก จังหวัดกาฬสินธุ์	ระดับทศนคติ		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1. ด้านความเข้าใจ	3.12	0.70	ปานกลาง
2. ด้านความรู้สึกรัก	2.98	0.47	ปานกลาง
3. ด้านพฤติกรรม	1.97	0.52	น้อย
รวม	2.69	0.41	ปานกลาง

จากตาราง พบว่า ระดับทศนคติของประชาชนผู้ใช้บัตรสวัสดิการแห่งรัฐ ในอำเภอห้วยเม็ก จังหวัดกาฬสินธุ์ ของผู้ตอบแบบสอบถามโดยรวมอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 2.69$, S.D. = 0.41) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย พบว่า ด้านความเข้าใจ อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.12$, S.D. = 0.70) รองลงมาคือ ด้านความรู้สึกรัก อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.98$, S.D. = 0.47) และด้านพฤติกรรม อยู่ในระดับน้อย ($\bar{X} = 1.97$, S.D. = 0.52) ตามลำดับ

2. ข้อเสนอแนะของประชาชนผู้ใช้บัตรสวัสดิการแห่งรัฐ ในอำเภอห้วยเม็ก จังหวัดกาฬสินธุ์

การจัดกลุ่มข้อเสนอแนะและข้อคิดเห็น (Themes) จากการวิเคราะห์ข้อมูลจากคำถามปลายเปิด ผู้วิจัยสามารถจัดกลุ่มข้อเสนอแนะและข้อคิดเห็นของประชาชนผู้ใช้บัตรสวัสดิการแห่งรัฐ ออกเป็น 3 ประเด็นหลัก (Themes) เพื่อให้การอภิปรายผลมีความเป็นระบบและเชื่อมโยงกับมิติของนโยบาย ดังนี้

2.1 การเรียกร้องให้เพิ่มสวัสดิการและการบรรเทาภาระค่าครองชีพ (Enhancing Benefits) ข้อเสนอแนะกลุ่มนี้สะท้อนความต้องการให้รัฐบาลเพิ่มวงเงินและขยายขอบเขตการช่วยเหลือ เพื่อตอบสนองความต้องการพื้นฐานในชีวิตประจำวัน (เชื่อมโยงกับทฤษฎีความต้องการลำดับขั้นของ Maslow)

2.1.1 ควรเพิ่มเงินค่าซื้อสินค้าอุปโภคบริโภค เรียกร้องให้เพิ่มวงเงินซื้อสินค้าฯ เพื่อเพิ่มรายได้ที่ใช้สอยได้จริง และช่วยบรรเทาภาระค่าครองชีพในครัวเรือนได้ในระดับหนึ่ง

2.1.2 ควรช่วยค่าน้ำ-ค่าไฟฟ้า เรียกร้องให้คงไว้หรือเพิ่มสิทธิรับเงินช่วยเหลือสำหรับมาตรการบรรเทาภาระค่าไฟฟ้าและน้ำประปา เพื่อลดภาระค่าใช้จ่ายที่จำเป็นในครัวเรือน

2.2 การพัฒนากลไกการคัดกรองผู้รับสวัสดิการ (Policy Targeting Improvement) ข้อเสนอแนะกลุ่มนี้มุ่งเน้นไปที่การปรับปรุงประสิทธิภาพและความเป็นธรรมของนโยบาย โดยเฉพาะกลไกการคัดกรองผู้มีสิทธิได้รับความช่วยเหลือ (เชื่อมโยงกับแนวคิดรัฐสวัสดิการแบบมุ่งเป้า) ควรตรวจสอบคัดกรองผู้มีรายได้น้อย เรียกร้องให้รัฐบาลปรับเปลี่ยนเกณฑ์การพิจารณาจาก “รายบุคคล” เป็น “รายครอบครัว” (Household-based assessment) โดยให้พิจารณารายได้และฐานะโดยรวมของครัวเรือน เพื่อให้สามารถชี้เป้าผู้ที่สมควรได้รับสวัสดิการได้อย่างแม่นยำมากขึ้น

2.3 การสร้างโอกาสในการพึ่งพาตนเองและการแก้ไขปัญหาที่ต้นเหตุ (Self-Reliance and Root Cause Solution) ข้อเสนอแนะกลุ่มนี้สะท้อนความต้องการให้รัฐบาลแก้ไขปัญหาความยากจนอย่างยั่งยืน โดยเน้นการสร้างรายได้และการพึ่งพาตนเอง แทนการรับสวัสดิการเพียงอย่างเดียว ซึ่งรัฐบาลควรจัดหางานให้ประชาชนที่ว่างงาน เรียกร้องให้รัฐบาลส่งเสริมการจัดหางานและสร้างรายได้ที่เหมาะสม โดยเฉพาะสำหรับประชาชนที่มีระดับการศึกษาต่ำ (ส่วนใหญ่อยู่ในระดับประถมศึกษา) เพื่อลดปัญหาการว่างงานและเพิ่มโอกาสในการพึ่งพาตนเอง

อภิปรายผล

ทัศนคติและข้อเสนอแนะของประชาชนผู้ใช้บัตรสวัสดิการแห่งรัฐ ในอำเภอห้วยเม็ก จังหวัดกาฬสินธุ์ ซึ่งสามารถวิเคราะห์เชื่อมโยงกับวัตถุประสงค์ ทฤษฎี และงานวิจัยอื่น ๆ ได้ดังนี้ การเชื่อมโยงผลกับวัตถุประสงค์ (Purpose Linkage) ของโครงการบัตรสวัสดิการแห่งรัฐคือ การยกระดับคุณภาพชีวิตและลดความเหลื่อมล้ำให้กับผู้มีรายได้น้อย ผ่านการจัดสรรสวัสดิการที่จำเป็น พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ที่เป็นเช่นนี้ อาจเนื่องมาจากประชาชนส่วนใหญ่ที่ใช้บัตรสวัสดิการแห่งรัฐนั้น ไม่ได้ใช้บริการที่รัฐบาลกำหนดมาให้ในนโยบายการช่วยเหลือผู้มีรายได้น้อยผ่านบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ เช่น วงเงินลดซื้อก๊าซหุงต้ม วงเงินค่าโดยสารรถ ขสมก./รถไฟฟ้า วงเงินค่าโดยสารรถไฟ และวงเงินค่าโดยสารรถ บขส. เพราะส่วนใหญ่ที่ได้บัตรนั้นเป็นผู้ที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป จึงทำให้ไม่ได้ใช้บริการในการเดินทาง จึงส่งผลให้ทัศนคติของประชาชนที่ใช้บัตรสวัสดิการแห่งรัฐในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยเชื่อมโยงกับทฤษฎี (Theoretical Linkage) ผลการศึกษาเข้ากับแนวคิดทางทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับรัฐสวัสดิการและความต้องการของมนุษย์ได้ดังนี้

1) ทฤษฎีความต้องการลำดับขั้นของมาสโลว์ (Maslow's Hierarchy of Needs) จัดลำดับความต้องการของมนุษย์เป็นขั้น ๆ โดยเริ่มจากความต้องการพื้นฐานทางกายภาพ (Physiological Needs) ไปจนถึงความต้องการสูงสุดคือการตระหนักรู้ในตนเอง (Self-Actualization)

2) แนวคิดรัฐสวัสดิการของทิตมัส (Richard Titmuss - Welfare State) จัดแบ่งรูปแบบของสวัสดิการสังคมโดยเน้นย้ำถึง ความเป็นธรรมทางสังคม (Social Justice) และการชดเชยให้กับผู้เสียเปรียบทางสังคม (Residual/Institutional Models) โครงการบัตรสวัสดิการแห่งรัฐมีหลักการคล้ายกับแนวคิดรัฐสวัสดิการคือการสร้างความเท่าเทียมกันทางโอกาส

3) แนวคิดของกอฟฟ์แมน (Erving Goffman - Stigma) ศึกษาเรื่อง มลทิน (Stigma) ซึ่งเป็นคุณสมบัติที่ลดค่าของบุคคลในสังคม การต้องพึ่งพิงสวัสดิการจากรัฐอาจทำให้ผู้รับรู้สึกถึงการเป็น “ผู้มีรายได้น้อย” หรือเป็นภาระสังคม ขัดแย้งหรือเหตุการณ์เฉพาะพื้นที่ (Contradiction/Local Specifics)

ผลการศึกษาพบ “ข้อขัดแย้งเชิงปฏิบัติ (Implementation Paradox)” กล่าวคือ สวัสดิการที่รัฐออกแบบมา (ค่าเดินทาง) ไม่ตอบโจทย์ผู้รับบัตรที่เป็นคนส่วนใหญ่ของกลุ่มเป้าหมาย (ผู้สูงอายุ 60 ปีขึ้นไปในพื้นที่ชนบท) ทำให้ประโยชน์ของบัตรลดลงอย่างมีนัยสำคัญ เหตุการณ์เฉพาะพื้นที่โดยกลุ่มเป้าหมายส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุ เป็นลักษณะเฉพาะของหมู่บ้านห้วยยางที่ผู้สูงอายุเป็นผู้ถือบัตรหลัก การออกแบบสวัสดิการจึงควรเน้นไปที่ความต้องการของกลุ่มนี้ เช่น การช่วยเหลือค่ารักษาพยาบาลเพิ่มเติม, ค่าเดินทางในพื้นที่ (วินมอเตอร์ไซด์/รถโดยสารท้องถิ่น), หรือค่าใช้จ่ายด้านที่อยู่อาศัย/ปรับปรุงบ้าน และข้อจำกัดในการเข้าถึงบริการในพื้นที่ชนบท/หมู่บ้าน การเข้าถึงบริการขนส่งมวลชนตามที่ระบุในบัตร (รถ ขสมก./รถไฟฟ้า/รถไฟ/รถ บขส.) มีข้อจำกัดสูงมาก ทำให้วงเงินส่วนนี้ “ไร้ประโยชน์” สำหรับพวกเขา ซึ่งเป็นสาเหตุหลักที่ทำให้ทัศนคติโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งผลการศึกษาสอดคล้องกับ กระบวนการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (2558) ได้ศึกษาการพัฒนาที่อยู่อาศัยสำหรับผู้มีรายได้น้อยให้มีความมั่นคงในที่อยู่อาศัย รวมถึงการจัดสวัสดิการด้านที่อยู่อาศัยให้กับเจ้าหน้าที่ชั้นผู้น้อยของรัฐเป็นนโยบายเร่งด่วน ภายใต้แผนยุทธศาสตร์การพัฒนาที่อยู่อาศัย 10 ปี (พ.ศ. 2559 - 2568) เพื่อให้สามารถแก้ไขปัญหาที่อยู่อาศัยและพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้มีรายได้น้อยในภาพรวมทั้งประเทศ เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน และยังสอดคล้องกับ พัชรกันย์ เจริญชุตินันท์ (2561) โดยศึกษาแนวคิดทฤษฎีเรื่องการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ แนวคิดทฤษฎีการนโยบายไปปฏิบัติ และแนวคิดเกี่ยวกับการบริการ สาธารณะแนวใหม่ ซึ่งเป็นการสนองต่อความต้องการของประชาชน ชุมชน ท้องถิ่น ที่จะต้องได้รับการช่วยเหลือจากภาครัฐ ไม่ว่าจะเป็นการจัดให้มีบริการสาธารณะในด้านการคุ้มครองความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน การจัดให้มีสิ่งสาธารณูปโภคต่าง ๆ ซึ่งเป็นกิจกรรมที่รัฐหรือองค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่นหรือรัฐวิสาหกิจเป็นผู้ดำเนินการ จึงเสนอให้นำไปใช้เป็นแนวทางในการบริการ สาธารณะบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ อีกทั้งยังสอดคล้องกับ มติกา อารยะภักดี (2562) ที่พบว่า โครงการบัตรสวัสดิการแห่งรัฐเป็นเครื่องมือลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมและเศรษฐกิจให้กับประชาชนที่ขาดโอกาสเน้นการพัฒนาคุณภาพชีวิตแก่ผู้มีรายได้น้อย ใน 4 มิติ ได้แก่ การมีงานทำ การฝึกอบรมและการศึกษา การเข้าถึงแหล่งเงินทุนในระบบ และการเข้าถึงสิ่งจำเป็นพื้นฐานการให้ความช่วยเหลือผ่านบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ เป็นการจัดสรรงบประมาณโดยตรง

ไปสู่กลุ่มเป้าหมายเพื่อเศรษฐกิจฐานราก คือประชาชนผู้มีรายได้น้อยและเกษตรกรที่ลงทะเบียนในโครงการลงทะเบียนเพื่อสวัสดิการแห่งรัฐโครงการบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ มีหลักการเหมือนกับแนวคิดรัฐสวัสดิการคือความยุติธรรมทางสังคมต่อประชาชน สร้างความเท่าเทียมกันทางโอกาส จากการจัดสรรทรัพยากรทางสังคมชดเชยให้กับผู้เสียเปรียบทางสังคมตั้งแต่กำเนิดหรือขาดโอกาสเข้าถึงทรัพยากรทางเศรษฐกิจ

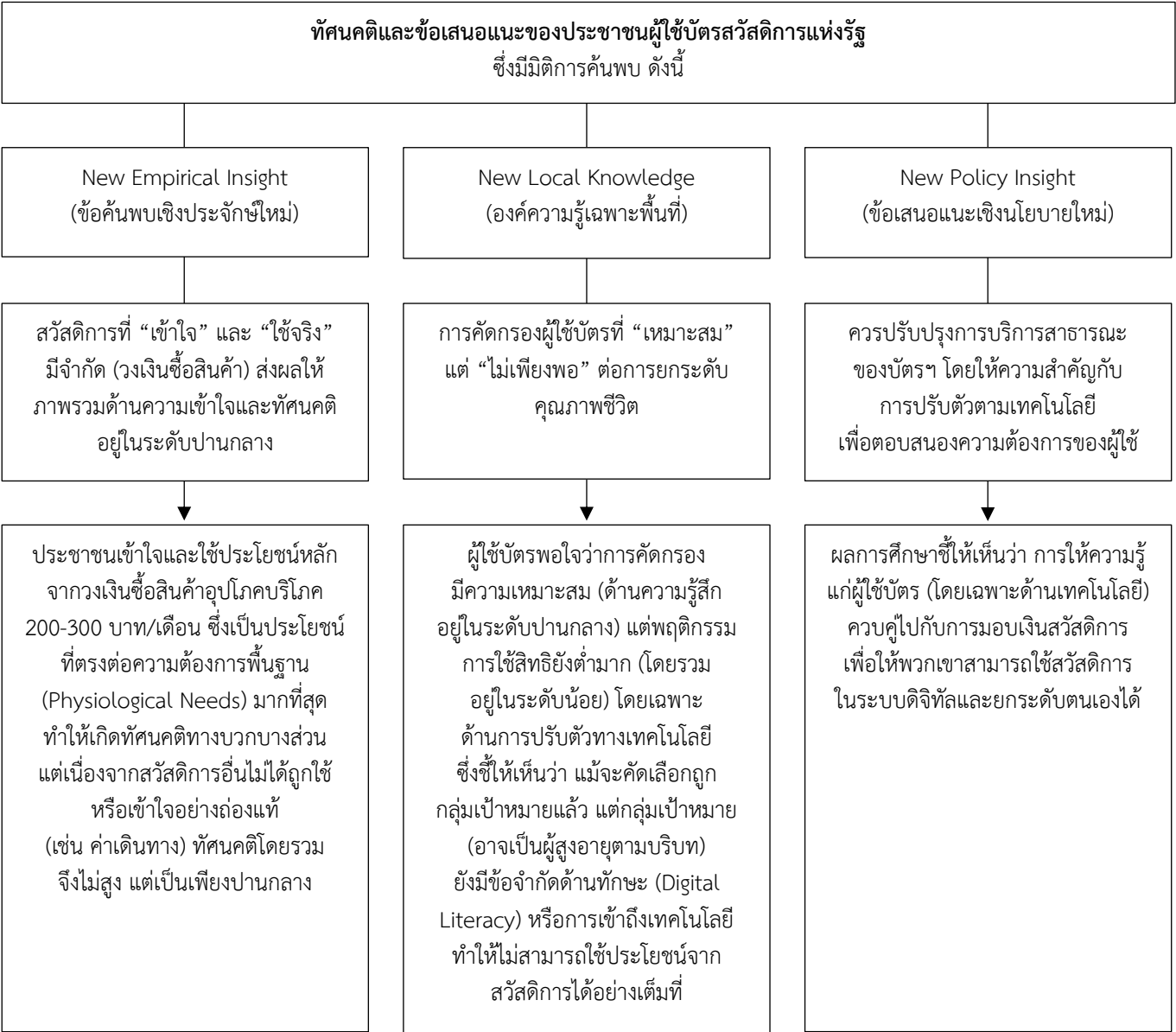
เพื่อให้อภิปรายผลมีความเข้มแข็งและเชื่อมโยงกับกรอบแนวคิดที่กำหนดไว้ ดังนี้

ตารางที่ 2 การอภิปรายผลที่เชื่อมโยงกับกรอบแนวคิดที่กำหนดไว้

แนวคิด	ประเด็นหลักในการอภิปราย	ข้อมูลวิจัย
รัฐสวัสดิการ (Titmuss)	ความเหมาะสมของการออกแบบนโยบายแบบเฉพาะกลุ่ม (Targeting)	ทัศนคติที่พบสะท้อนความสำเร็จ/ล้มเหลวของการจัดสวัสดิการแบบสงเคราะห์ (เช่น ดีใจที่ได้, แต่รู้สึกไม่เท่าเทียม)
การตีตราทางสังคม (Goffman)	ผลกระทบทางจิตสังคมจากการเป็นผู้รับสวัสดิการเฉพาะกลุ่ม	ผู้ใช้บัตรฯ มีความรู้สึกถูกตัดสิน/อับอาย, ส่งผลให้พวกเขาหลีกเลี่ยงการใช้สวัสดิการ
ความต้องการลำดับขั้น (Maslow)	ระดับความต้องการที่ได้รับ การตอบสนองและความพึงพอใจ	การช่วยเหลือด้วยบัตรฯ อยู่ในระดับความต้องการ (เช่น การอยู่รอด, ความมั่นคง) และผู้ใช้พึงพอใจ

องค์ความรู้ใหม่

จากการวิเคราะห์รายละเอียดการวิจัย สามารถสรุปเป็นข้อค้นพบเชิงประจักษ์ใหม่ (New Empirical Insight) องค์ความรู้เฉพาะพื้นที่ (New Local Knowledge) และข้อเสนอแนะเชิงนโยบายใหม่ (New Policy Insight) ได้ดังนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ใหม่

สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาทัศนคติและข้อเสนอแนะของประชาชนผู้ใช้บัตรสวัสดิการแห่งรัฐ ในอำเภอห้วยเม็ก จังหวัดกาฬสินธุ์ พบว่า โครงการบัตรสวัสดิการแห่งรัฐในพื้นที่หมู่บ้านห้วยยาง สามารถบรรลุวัตถุประสงค์หลักได้ในระดับปานกลางถึงดีขึ้น โดยเฉพาะในมิติของการให้ข้อมูลที่ชัดเจน และการแก้ไขปัญหาทางเทคนิคของผู้ประกอบการ อย่างไรก็ตาม แม้รัฐจะมีความพยายามในการลดความเหลื่อมล้ำอย่างรวดเร็ว และมีการให้ข้อมูลสิทธิประโยชน์ที่ชัดเจน แต่การที่ทัศนคติภาพรวมของประชาชนยังอยู่ในระดับ ปานกลาง สะท้อนว่าโครงการยังต้องดำเนินการปรับปรุงเพื่อให้สิทธิประโยชน์ตอบโจทย์การยกระดับคุณภาพชีวิตของผู้มีรายได้น้อยได้อย่างสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ควรสร้างความเข้มแข็งจากภายในโดยกำหนดให้หน่วยงานในท้องถิ่น (เช่น องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นหรือสถานศึกษา) พัฒนาหลักสูตรการเรียนรู้ที่เน้นการใช้งานเทคโนโลยีดิจิทัลพื้นฐาน เพื่อให้ผู้ใช้บัตร (โดยเฉพาะกลุ่มผู้สูงอายุ) สามารถเข้าถึงและใช้ประโยชน์จากช่องทางการซื้อสินค้าและบริการดิจิทัลได้อย่างครบถ้วน สอดคล้องกับแนวทางของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ที่เน้นการปฏิบัติในทางสายกลางและการสร้างความเข้มแข็งจากภายใน (ผู้ใช้บัตรมีความสามารถในการเข้าถึงและใช้สิทธิประโยชน์อย่างเต็มที่) เพื่อมุ่งสู่ความมั่นคงและยั่งยืนในการแก้ไขปัญหาความยากจนในระยะยาว

2. ข้อเสนอแนะด้านการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาทัศนคติของประชาชนผู้ใช้บัตรสวัสดิการแห่งรัฐ ในอำเภอห้วยเม็ก จังหวัดกาฬสินธุ์ เชิงคุณภาพเพื่ออธิบายเหตุผลในการใช้บริการและครอบคลุมกับปัญหาที่ได้รับที่แท้จริง

2.2 ควรทำการศึกษาเปรียบเทียบทัศนคติของประชาชนผู้ใช้บัตรสวัสดิการแห่งรัฐกับพื้นที่อื่น ๆ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครอบคลุม และหลากหลายมากยิ่งขึ้น เพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชนในการพัฒนาประเทศอย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. (2558). “โครงการบ้านมั่นคง” การพัฒนาที่อยู่อาศัยโดยองค์กรชุมชนและท้องถิ่น. กรุงเทพฯ: สำนักงานบ้านมั่นคง สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน).
- กัลยา วานิชย์บัญชา. (2561). การใช้ SPSS for Windows ในการวิเคราะห์ข้อมูล. (พิมพ์ครั้งที่ 31). กรุงเทพฯ: สามลดา.
- จินดารัตน์ สมคะเณย์. (2557). ระเบียบวิธีวิจัยและสถิติทางรัฐศาสตร์. มหาสารคาม: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- พัชรกัญญ์ เจริญชุตินันท์. (2561). ระบบการเมืองความรู้เบื้องต้น. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- มติกา อารยะภักดี. (2562). การประเมินผลโครงการบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ: กรณีศึกษาชุมชนก้านมัน เขตบางบอน กรุงเทพมหานคร. (รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยรามคำแหง).
- สถาบันพระปกเกล้า. (2559). รายงานผลการสำรวจความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับความพึงพอใจต่อการบริการสาธารณะ และการทำงานของหน่วยงานต่าง ๆ พ.ศ. 2559 และสรุปผลการสำรวจ พ.ศ. 2546-2559. กรุงเทพฯ: จรัสสินทวงศ์การพิมพ์.
- สฤณี อาชวานันทกุล. (2554). ความเหลื่อมล้ำแบบพหุภาพ : แนวคิดหลักกว่าด้วยความเหลื่อมล้ำ. นนทบุรี: เป็นไท พับลิชชิง.
- สำนักงานเศรษฐกิจการคลัง กระทรวงการคลัง. (2560). คู่มือการดำเนินโครงการลงทะเบียนเพื่อสวัสดิการแห่งรัฐปี 2560. สืบค้นจาก https://moi.gcc.go.th/images/stories/mof/Link/BK10/bk10_0001.pdf.
- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2559). รายงานการวิเคราะห์สถานการณ์ความยากจนและความเหลื่อมล้ำในประเทศไทย ปี 2558. กรุงเทพฯ: สำนักพัฒนาฐานข้อมูล และตัวชี้วัดภาวะสังคม สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- _____. (2560). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564). กรุงเทพฯ: สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- _____. (2560). แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ (12) ประเด็นการพัฒนาการเรียนรู้ (พ.ศ. 2561-2580). สืบค้นจาก <http://nscr.nesdb.go.th/wp-content/uploads/2019/04/12-การพัฒนาการเรียนรู้.pdf>.
- Kerlinger, F.N. (1986). *Foundations of Behavioral Research*. (3rd Edition). New York: Longman.